

Αριθ. Εισαγ. 1065

Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Σ.Π.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

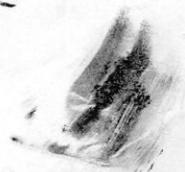
Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Σπύρος Ι. Παπασπύρου
Ζωγράφος
Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ/ΗΠ.

17495

Εργασία
Πεταρίδη
N. P. B.)

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1956

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παναγιωτάδον Βίκιδος
Γ³
Σεπτέμβριος 1966

Ψηφιοποιήθηκε από το Νοστικό Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ ΜΑΣ

Αφησες κάθε χώρα μακρυνή και κάθε γῆ,
ποὺ τῆς ζωῆς ὁ πόλεμος σ' ἐκράτει
καὶ πάνω στῶν ὥκεανῶν τὰ πλάτη
Ἐτρεξες στῆς Πατρίδας τὴν κραυγή.

Ἡρθες ἀπὸ τῇ Ρούμελη καὶ τὸ Μωριᾶ,
μέσ' ἀπὸ τὰ λαγκάδια σου τ' ἀγαπημένα,
ἡρθες ἀπὸ τὰ νησιὰ τὰ μυροβολημένα
ποὺ λουζονται στὸ κῦμα τοῦ βοριᾶ.

Ἡρθες καὶ μὲ τὸ χέρι σου τὸ στιβαρό,
ποὺ ἀκούραστο τὴ γῆ δργώνει,
ποὺ στὴν παλάμη του στενάζει τὸ τιμόνι,
φουχτώνεις τ' ὅπλο τὸ ἱερό.

Σὰν τὴν ἀνεμοζάλη, σὰν τὴν ἀστραπή,
γκρεμίζεις τῆς σκλαβιᾶς τὸ καταχθόνιο κτίριο
καὶ θεμελιώνεις μ' ἄσμα νικητήριο
τῆς λευτεριᾶς τὸν πύργο τὸ φωτολαμπῆ.

Ω, πόσα χέρια ἀπλώνονται σὲ σένα,
καὶ πόσα μάτια σου γελοῦνε δακρυσμένα!
Πόσες καρδιές μ' εὐγνωμοσύνη σ' εὐλογοῦνε
καὶ πόσα χεῖλη σ' ἀνυμνοῦνε!

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑΓΕΛΜΑ

Τὸ νέον ἔτος 1941 ἀνατέλλει ὑπὸ συνθήκας ὅλως ἐξαιφετικὰς διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἑθνος. Χωρὶς νὰ προκαλέσωμεν, μᾶς ἐπεβλήθη ὁ πόλεμος, ὁ δόποῖς, χάρις εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Λαοῦ, τὸ ὑψηλὸν φρόνημα καὶ τὴν γενναιότητα τῶν μαχομένων τέκνων τῆς Πατρίδος, ἀπέβη νικηφόρος. Χάρις εἰς ὅλα αὐτά, ἡ Ἑλλὰς ἐώρτασεν ἐλευθέρα καὶ πλήρης δόξης τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ νέον ἔτος πλήρης πίστεως καὶ ἐλπίδων. Διότι πιστεύομεν ὅτι ὁ ἄγών μας εἶναι δίκαιος καὶ ἴερός. Πιστεύομεν εἰς τὸ παρόν καὶ εἰς τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνους μας, εἰς τὸν ἰστορικὸν πολιτιστικὸν προορισμὸν του καὶ εἰς τὰ μεγάλα περοφωμένα του. Καὶ ἔχομεν ἡρεμον τὴν συνείδησιν ὅτι οὐδὲν τὸ ἄδικον πατ' οὐδενὸς ἐπράξαμεν, ἀλλὰ ἀγωνίζομεθα ὑπὲρ τῶν εὐγενεστέρων καὶ ὑψηλοτέρων ἥθικῶν ἀξιῶν.

Μὲ τοιαύτην πίστιν καὶ τοιοῦτον χαλύβδινον ἥθικὸν ὁ Λαὸς ἀντιμετώπισεν ὅλην τὴν σκληρότητα τοῦ ἄγωνος, ὅλας τὰς δοκιμασίας τῶν ἀπανθρώπων ἐναερίων ἐπιδομῶν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ μὲν ἐνδάκρεις τοὺς ὄφθαλμοὺς διὰ τὰ ἀμῷα καὶ ἀνυπεράσπιστα θύματα ὑψώνει ὑπερηφάνως τὸ μέτωπον. Διότι εἰς τὰς ἀνάνδρους μεθόδους ἀντιτάσσει τὰ στήθη τῶν τέκνων του εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὅπου καὶ μόνον στέφονται οἱ ἔντιμοι πολεμισταὶ καὶ οἱ γενναῖοι ἀνδρες.

Ο ἄγών μας θὰ εἶναι σκληρός, ἀλλὰ τὰ ἀποθέματα ἥθικοῦ ἀνεξάντιλητα. Διότι λαὸς ἀποφασισμένος δι' ὅλα, ἐνθυμούμενος τὰς μεγάλας παραδόσεις του καὶ ἔχων τόσον βαθέως ἐρωτιζωμένον τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, δὲν κάμπτεται ποτέ. Στρατός, λαός, ἀνδρες καὶ γυναικες, γέροντες καὶ παιδία, ἀρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ὅλοι, ὡς εἰς καὶ μόνον ἀνθρωπος, ἔνα σκοπὸν βλέπομεν, ὑπὸ ἐνὸς κατεχόμεθα συναισθήματος καὶ ἀπὸ ἓν λαμπρότατον ὁδηγούμεθα ἀστρον: Τὴν Πατρίδα.

Οοι μαζί στερρῶς ἡνωμένοι καὶ ἀλληλέγγυοι, ἀγωνιζόμεθα καὶ θὰ νικήσωμεν. Θεία πρόνοια μᾶς παραστέκει καὶ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῆς ὡς ὑπέρτατον δπλον, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ νέον ἔτος.

Μὲ τὴν συγκίνησιν ἡ ὁποίᾳ συνέχει τὴν ψυχήν μου δι' ὅσα μεγάλα καὶ ὑπέροχα συντελοῦνται, εὔχομαι πρὸς τὸν ἀγαπημένον μου λαὸν τὰς ἡμέρας τοῦ νέου τούτου ἔτους πλήρεις εὐτυχίας καὶ δόξης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β.

ΣΤΗ ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΔΕΒΩΛΗ

‘Ο Σπύρος ήθελε νὰ μποροῦσε νὰ ἐμίκρωνε, νὰ ἐκεῖ ποὺ ήταν ἔτσι ἀσχημα κονιμένος, πίσω ἀπὸ ἄραιες τοῦφες ίτιας. ‘Απέναντι του ἔστεκε Ἰταλικὸ ἀπόσπασμα κι ἐφρουροῦσε μιὰ γέφυρα γῆρα του ἀπλωνόταν ἡ κοιλάδα τῆς Βιγλιστας καὶ τοῦ ἔφαινόταν διὰ σ’ ὅλον αὐτὸ τὸν ξεσκέπαστο κάμπο ήταν ὁ μόνος Ἐλληνας, μέσα σὲ πολυνάριθμο πλῆθος Ἰταλῶν, ποὺ ἵποχωροῦσαν. ‘Αποροῦσε κι ὁ ἴδιος, πῶς εἶχε κατορθώσει νὰ πλησιάσῃ τὴν ὅχθη τοῦ ποταμοῦ Δεβόλη, χωρὶς νὰ τὸν ἀντιληφθῇ κανείς. ‘Αλλὰ τώρα, ποὺ ἔπρεπε νὰ πέσῃ στὸ νερὸ ἀπαστήσοητος, ηθελε νὰ μποροῦσε νὰ ἐγινόταν ἄφαντος, ἵνα τόσο δὰ μικρὸ χαλικάνι. Tὸ ποτάμι ἐκυλοῦσε τὰ βρώμικα νερά τοῦ χωρὶς θόρυβο κι αὐτὴ ἡ ήσυχία ἐμπόδιζε τὸ Σπύρο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολή τοῦ. Δὲν εἶχαν προφθάσει νὰ χορτάσουν οἱ φαντάροι τὴν κατάληψι τῆς Μόροβας, καὶ ήρθε διαταγή, ὅτι ὑπάρχῃ ἀνάμεσά τους κανένας δύτης τὸ ἐπάγγελμα ἢ τοὐλάχιστον καλὸς κολυμβητής, νὰ προσιασθῇ στὸ συνταγματάρχη. ‘Ο Σπύρος ἐπῆγε στὴ Διοίκησι καὶ εἶπε πῶς ξέρει κολύμπι.

‘Ο ἀσπρομάλλης συνταγματάρχης, δταν ἔβαλε τὰ γυαλιά του τὸν ἀνεγνώσωσε:

‘Εσὺ εἶσαι, λοχία; Νέορεις καλό, μὰ καλὸ κολύμπι;
Εἴμαι ἀδηλητής τῶν 400 μέτρων.

— Τί λέσ; Τότε θὰ σὲ στείλω σὲ μιὰ σπουδαία ἀποστολή. Στὸ Δεβόλη ὑπάρχου γέφυρα, ποὺ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ περάσωμε τὸ πυροβολικό μας. Ἡ γέφυρα αὐτὴ εἶναι ὑπονομευμένη ἀπὸ τοὺς Ἰταλούς. Ετοιμάζονται νὰ τὴν τινάξουν στὸν άέρα, γιὰ νὰ μᾶς σταματήσουν. Πρέπει λοιπὸν νὰ πάῃ κάποιος κολυμπῶντας κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα καὶ νὰ κόψῃ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. Αναλαμβάνεις νὰ τὸ κάνῃς ἐσύ;

— Μάλιστα, κύριε Διοικητά.
— Μπράβο! Θὰ σοῦ δώσω ἀμέσως ζῆρο νὰ σὲ κατεβάσῃ κάτω.

‘Ο συνταγματάρχης σηκώθηκε δροῦς καὶ τοῦ εὐχήθηκε:

— Καλὴ ἐπιτυχία!

Καθισμένος τώρα ὁ Σπύρος πίσω ἀπὸ τὶς ίτιες, ἐλογάριαζε μὲ τὶ τρόπο θὰ ἔπεφτε στὸν ποταμό. Έβγαζε ἀργά-ἀργά τὶς ἀρβίλες του χωρὶς νὰ ξεκολλᾷ τὸ μάτι ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸ ἀπόσπασμα ποὺ ἐφρουροῦσε

τὴ γέφυρα καὶ ποὺ ἐφαινόταν νὰ περιμένῃ νὰ περάσουν τὰ τελευταῖα τμήματα, γιὰ νὰ τὴν τινάξῃ στὸν ἀέρα. **Μαχρουά** ἀκούονταν κολυθόλα, ὑστεραὶ ἐσώπαιναν καὶ πάλι σὲ λίγο ξανάρχιζαν.

„Αμα ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ ροῦχα του ὁ Σπῦρος, ξαπλώθηκε στὴ μουσκεμένη γῆ δίπλα στὸ νερὸ κι ἐπερίμενε εὐκαιρία νὰ κοιτάξουν ἄλλοι οἱ σκοτοί, γιὰ νὰ γλυστρήσῃ στὸ Δεβόλη. Ἐκρινε πὼς ἀπὸ τοὺς ποὺ εὑρισκόταν, ἡ βουτιὰ θὰ ἦταν πολὺ μακριὰ γιὰ τὴν ἀναπνοή του κι ἔκοψε μὲ τὸ φαλίδι ποὺ ἐβαστοῦσε ἔνα καλάμι καὶ τὸ ἐκράτησε στὸ στόμα σὰν πίτα.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἐβούσαν ἀεροπλάνα καὶ καθώς οἱ Ἰταλοὶ ἐσήκωσαν τὰ κεφάλια νὰ τὰ ἴδουν, ὁ λογίας ἐπῆρε βαθειὰ ἀναπνοή, ἐμπῆκε στὸ ποτάμι ὅσο πιὸ ἀθόρυβα μπόρεσε κι ἄρχισε τὸ μακροθυούτι του πρὸς τὴ γέφυρα. Δὲν ἔθλεπε τίποτα, γιατὶ τὸ νερὸ ἐκατέβαζε πολὺ χῶμα κι ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ ψάχνῃ μπροστά του μὲ τὰ χέρια καὶ νὰ προκωφῇ σιγά. Ψαχουλεύντας, ἄλλοτε ἄγγιζε κάτι πράγματα μαλακὰ ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἥσαν πτώματα, ἄλλοτε κούτσουρα καὶ ωίζες δένδρων. Τέλος, ὅταν ἐκόντευε πιὰ ν' ἀδειάσῃ τὸ στῆθος του ἀπὸ ἀέρα, ενῷηκε τὴ βάσι τῆς γέφυρας κι ἐσταμάτησε. Ἐθγαλε ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ τὸ καλάμι του κι ἐπῆρε βιαστικὰ ἀναπνοή, ἐνῷ κατάπινε κάμπτοσα βρωμόνερα. Ὅστερα, ψάχνοντας τὴ βάσι, ἐδοκίμασε νὰ περιπατήσῃ στὸ βυθό, μὰ ἡ λάσπη ἦταν πλαδαρή κι ἐδούλιαζε. Κολυμπῶντας πάλι, μιὰ πρὸς τὰ ἐδῶ, μιὰ πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἐγύρευε νὰ βρῇ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. Ὅταν ἐσωνόταν ἡ ἀναπνοή του, τὴν ἀνανέωνε μὲ τὸ καλάμι. Κάποτε τὸ χέρι του ἄγγιζε τέλος σύρμα καὶ σὰν ἀστραπὴ ἀρπαξε τὸ φαλίδι καὶ τὸ ἔκοψε.

Ο ὑπολοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, ποὺ τὸν ὠδήγησε πρὸς τὴ γέφυρα, τοῦ εἶχε πεῖ ὅτι, γιὰ ἀσφάλεια σὲ τέτοιες περιστάσεις, συνηθίζουν νὰ βάζουν διπλοῦς ἀγωγοὺς ἀπὸ σύρμα, δῶστε, ἀν πάθη κάτι ὁ ἔνας ἀγωγός, νὰ λειτουργήσῃ ὁ ἄλλος. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ φάξῃ μὲ προσοχὴ ὅσο νὰ βρῇ καὶ δεύτερο σύρμα.

Τὸ κολύμπι δὲν ἦταν εὔκολο, γιατὶ τὸ ρεῦμα τοῦ Δεβόλη τὸν παράσερε κι εἶχε νὰ παλεύῃ ἐναντίον του. Ἀν ἐδυσκολεύθηκε τόσο νὰ βρῇ τὸ πρῶτο φυτίλι, τὸ δεύτερο ἦταν ἀνέύρετο. Ἐπήγαινε ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, ἐπήγαινε ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐθουτοῦσε βαθειά, ἀνέβαινε στὴν ἐπιφάνεια, πουθενά δὲν συναντοῦσαν τὰ δάκτυλά του σύρμα.

Μία στιγμή, ποὺ ἐκολυμβοῦσε στὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ, τὸν ἐκτύπησε στὰ νεφρὰ πορμὸς δένδρου, ποὺ ἐκατέβαζε τὸ ποτάμι, κ' ἦταν τόσο δυνατὸς ὁ βρόντος, ὥστε τὸν ἐτίναξε ψηλά. Μὰ πανένας δὲν ἔτυχε νὰ τὸν ἰδῃ, κι ὁ Σπῆρος ἐθούτηξε βαθύτερα κι ἐπῆγε δίπλα στὴν βάσι τῆς γέφυρας, δπου ἐστάθηκε νὰ ἔπαιστασῃ. Ἐπειδὴ ἡ ἀναπνοή του εἶχε λιγοστέψει κι ἡ καρδιά του ἐκτυποῦσε δυνατά, ἀναγκάσθηκε νὰ βγάλῃ μὲ προσοχὴ τὸ κεφάλι του ἔξω ἀπ' τὸ νερό γιὰ νὰ συνέλθῃ. Καθὼς ενδικόταν πάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ πάτωμα τοῦ γεφυριοῦ, δὲν εἶχε φόρο νὰ τὸν ἰδοῦν κι ἐστάθηκε 'κει λίγα λεπτὰ χορτάνοντας τὸν ἐλεύθερον ἀέρα.

Υστερα πάλι ἀκούσει φωνές καὶ θόρυβο αὐτοκινήτων στὴν ἀπέναντι ὄχθη καὶ βήματα ἀνθρώπων, ποὺ ἐπεργοῦσαν γρήγορα ἀπὸ πάνω του. Ἐσυλλογίσθηκε πώς ίσως νὰ εἴχε φθάσει ἡ ὀπισθοφυλακή, ποὺ ἐπερρίψει τ' ἀπόστασιμα, κι ὅτι, μόλις διάβαιναν αὐτοί, θὰ ἐτίναξαν τὴν γέφυρα. Ξαναβούτηξε λοιπὸν κι ἀρχίσει νὰ γυρεύῃ τὸ φυτίλι μὲ μανία ἀπελπισμένου. Τοῦ ἐπεργοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα, πώς δὲν θὰ ὑπῆρχε δεύτερος ἀγωγὸς κι ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προσπάθειά του. Τὸ ἄνοιγμα, ποὺ ἀφήνει ἡ γέφυρα ἀνάμεσα στὶς βάσεις της, τὸ ἔψαξε τέσσερες φορὲς κολυμβῶντας μὲ τὸ ἔνα χέρι, ἐνῷ μὲ τ' ἄλλο ἐπασπάτευε τὸ βούρκο.

Μία στιγμὴ αἰσθάνθηκε δυνατὸς ὄγκος νὰ περιβρέχῃ τὴν φάρι του, μὰ καὶ πάλι δὲν ἐσταμάτησε τὸ φάξιμο. Ἐπέμεινε, ἔως ὅτου τὸ μικρό του δάκτυλο ἐγαντζώθηκε τυχαῖα σὲ σύρμα. Τ' ἀρπάξει κι ἐτοιμαζέταν νὰ τὸ φαλαδίσῃ, μὰ κατάλαβε πώς ἦταν τὸ ἴδιο ποὺ εἴχε κόψει πρίν. Ἐκολύμβησε ἀκόμη λίγο κι ὅταν ἔνοιωσε πιὰ τὴν δύναμι του νὰ ἐξαττῆται, ἀποφάσισε νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἀναπνοὴ τῆς ἐπιστροφῆς κι ἐβγαλε ἀπότομα τὸ κεφάλι ἔξω ἀπ' τὸ νερό, γιατὶ ἡ κούρασι δὲν τὸν ἀφήνει τώρα νὰ πάρῃ προφιλάξεις. Αἰσθανόταν ἔξασθενημένος καὶ ἔεινησε γιὰ τὸ γυρισμό. Δὲν μπόρεσε νὰ κάμη διὰ μιᾶς τὴν διαδρομὴν δις τὸ μέρος, ποὺ εἶχε ἀφήσει τὰ ζοῆγά του. Διὸ φορὲς ἐνόμισε πώς ἦταν φθασμένος καὶ διὸ φορὲς ἐγελάσθηκε, γιατὶ ὁ πλημμυρισμένος Δεβόλης, φέοντας ἀντίθετά του τὸν ἐμπόδιζε.

Ἐπὶ τέλους, μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα, ἐβγῆκε στὴν ὄχθη, ἐκεὶ στὶς ίδιες ίτιές, ποὺ ἐνρυθμόταν πρὶν καί, μόλις ἔπιλώθηκε, ἀρχίσαν φίγη

νὰ περιτρέχουν τὸ σῶμά του. Τὰ δόντια του ἐκτυποῦσαν. Τὰ μάτια του ἔτσους ἦσαν γεμάτα δρῶμες, στὴ γλῶσσά του εἶχε τὴ γεῦσι τῆς χωματίλας καὶ ἡ σιχασιὰ τόσης λάσπης, ποὺ κατάπιε, τοῦ ἔφερον ἐμετό.

Ἐτοι δπως ἦταν μουσκεμένος, ἐφόρεσε γρήγορα παντελόνι, ἀμπέχωνο, μανδύα κι ἐτράβηξε πρὸς ἓνα ἐρημοκλήσι, γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν ὑπολοχαγὸ τοῦ μηχανικοῦ ποὺ τὸν ἐπερίμενε ἕκεī. Μιλῶντας ἄσχημα, ἐξ αἰτίας τοῦ σαγονιοῦ του ποὺ ἔτρεμε, διηγήθηκε ὁ Σπῦρος μὲ πόσα βάσανα εὐρῆκε ἓνα μόνον φυτίλι.

Ο ὑπολοχαγὸς τοῦ εἴπε :

— Ἐμεινες μὰ ὥρα στὸ ποτάμι. Ὅταν ἀκουσα τ' ἀεροπλάνα, εἴπα πώς θὰ ἐπωφεληθῆταις, γιὰ νὰ βουτήξῃς καὶ πραγματικὰ σὲ εἰδα νὰ γλυστρᾶς στὸ νερό. Ἄμα ὅμως ἀργησες νὰ φανῆς, ἀνησύχησα μήπως ἐπνίγηκες.

Ο Σπῦρος ἔζήτησε κονιάκ, μὰ δὲν εἶχαν νὰ τοῦ δώσουν ἔζήτησε νερὸ καὶ πρὸν πιῇ ἔκανε γαργάρα κι ἔφτυσε, γιὰ νὰ φύγῃ ὁ βούρκος ἀπὸ τὸ στόμα του.

— Λέτε, κύριε ὑπολοχαγέ, νὰ ὑπάρχῃ καὶ δεύτερο σύρμα ; ἔρωτησε.

Ο ἀξιωματικὸς κουνῶντας τὸ κεφάλι :

— Δὲν πιστεύω... τοῦ ἀπάντησε.

Ἐκοίταξαν ὑστερα πρὸς τὴ γέφυρα κι ἐκατασκόπευαν τὸ Ἰταλικὸ ἀπόσπασμα. Ο Σπῦρος ἀνησυχοῦσε :

— Ἄμα νοιώσουν ὅτι ἐκόψαμε τὸ φυτίλι, προφθαίνουν νὰ βάλουν νέο :

— Ισως, ἀλλὰ τότε θὰ τοὺς ἰδοῦμε νὰ μπαίνουν στὸ νερό !

Ο Σπῦρος ἐθεωροῦσε τὴ σωτηρία αὐτῆς τῆς γέφυρας ζήτημα προσωπικό. Ἐφοβόταν ὅτι ὁ κόπος του θὰ ἔχανόταν ἀδίκως κι ἐπρότεινε νὰ πᾶν κοντύτερα, γιὰ νὰ ἐπιτηροῦν τὸν Ιταλούς. Ή καρδιά του εἶχε πετρώσει ἀπὸ τὴν ἀνησυχία καὶ μόνον, ἀν τὸ γεφύρι ἔμενε ἀβλα-
βο, θὰ ἐπήγαινε στὴ θέσι της. Τώρα ἐμετανοοῦσε ὅτι δὲν εἶχε ἐπιμεί-
νει ψάχνοντας καὶ ἂς ἐπνιγόταν.

— Μὴ κάνης ἔτσι, λοχία, τοῦ εἴπε ὁ λοχαγός.

Αλλὰ σὲ λίγο ἀκούσθηκαν φωνὲς καὶ καμπιὰ ἐκατοστὴ εὔζωνοι ἐφάνηκαν νὰ τρέχουν ζωηρὰ τὸν κάμπο, σὰν πουλάρια τὴν ἀνοιξι, κι ἐπῆραν τὴ γέφυρα. Οἱ φρουροὶ της τὸ ἔσκασαν πρὸς τὴν Κορυτσά,

χωρίς νὰ φέξουν τουφεκιά.

Ο Σπύρος ἐπετάχθηκε πάνω ἀπὸ τὴν χαρά του κι ὁ ὑπολογαγὸς τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἐφίλησε.

«Πίνδος»

Χρήστος Π. Ζαλοκώστας

αὐτοδυνατοῦ,

εἰναι γειδῶτο

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΩΝ ΟΧΥΡΩΝ

60 γγροι

Ἄρχοντας, ποὺ ξεπερνάει δῆλους τοὺς ἄλλους, ὁ ἥλιος, ἀφοῦ ἀνέβηκε στὴν κορυφὴ τ' οὐρανοῦ, στάθηκε μιὰ στιγμὴ ἐκεῖ. Τέτοια ὡρα, μεσημέρι, ἔγκατέλειψαν οἱ φαντάροι τὰ δχυρά. Οἱ Γερμανοὶ τοὺς ἀφήσαν νὰ φύγουν μὲ τὸν ὀπλισμό τους, μόνοι, ὡς τὶς Σέρρες, ὅπου θὰ περίμεναν διαταγές.

Ἡ συνοδεία τους κατηφόριζε τὶς χωματοπλαγιές τοῦ Ρούπελ ἀμπλητῆ, βαδίζοντας ἀργά. Ὁποιος τοὺς ἔβλεπε δὲ θὰ φανταζόταν ποτὲ δῆτι αὐτὸ τὸ ἀσκέρι εἶχε νικήσει ἔναν ἀγῶνα τόσον ἀνισο σὲ σιδερικό. Ἡ κατάντια τους φανερωνόταν ἀπὸ τὸ ρονχισμό τους, ἀπὸ τὰ λερά πρόσωπα. Ἡ ίδεα πώς είναι ταπεινωμένοι, δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ μυαλό τους. Ἐκαναν πιστὰ τὸ καθηκόν τους, μὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Ἡ τύχη τοὺς εἶχε ἀδικήσει μὲ τὸ νὰ τοὺς πάρῃ μέσ' ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Νίκης.

Ολο τὸ χειμῶνα ὀνειρεύονταν τὴν λαμπράδα τοῦ πολέμου, κι ὅταν τὸν γνώρισαν στὸ ἀναμμα τῆς μάχης, τὸν ἀγάπησαν καθὼς τοὺς ἔρεθιζε καὶ τοὺς συνέπαιρνε. Ὅσο τοὺς ζεματοῦσε ἡ φωτιά, τόσο τὴν δρέγονταν καὶ νὰ φύγουν δὲν ἦθελαν ἀπὸ κοντά της — σὰν πεταλοῦδες. Γι' αὐτὸ τῷρα περπατοῦν πρὸς τὰ ἐμπρόδες κι ὅλο πίσω στρέφονταν θλέμματά τους καὶ κοντοστέκονται νὰ ξαναδοῦν τὰ δχυρά. Ἀναλογίζονται τοὺς σκοτωμένους συντρόφους, ποὺ μόλις πρόφτασαν νὰ τοὺς θάψουν βιαστικά, καὶ ποὺ θὰ ἔμεναν ἀκλαυτοί.

Αμα μιὰ γερμανικὴ διμοιρία, ἀπὸ εὐγένεια, τοὺς προσπερνάει μὲ βῆμα παράτας, αὐτοὶ μόλις τὴν ἀντιχαιρετᾶνε, γιατὶ ἀκοῦν ἀπὸ μακριὰ σάλπιγγες νὰ ἥχοινε χαρούμενα κι ἀντικρύζουν ἐκείνη τὴ στιγμὴ νὰ κατεβαίνῃ ἡ Ἑλληνικὴ σημαία καὶ νὰ ὀρθώνεται ἡ σεάστικα.

Αὐτὸ τὸ θέαμα κάνει τὴν πονεμένη τους καρδιὰ νὰ μὴ χωράῃ ἀλλον καπηλό.

Βαρυθύμοι, ως είναι, σκέπτονται καὶ τὰ χωριά τους, ποὺ σύν-

τομα θὰ δουλωθοῦν. Πίσω ἀπὸ τὸν χιτλερικὸ δράκο μαντεύουν νὰ πα-
ραφυλῆνε λυσσασμένες ὕαινες, οἱ Βούλγαροι, βιαστὲς καὶ τύραννοι
τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅταν τὸν δροῦνε ἀσπλο.

Καθὼς πορεύονται πρὸς τὶς Σέρρες βλέπουν σ' ἓνα λοφάκι μαζευ-
μένους φαντάρους καὶ καπνὸν ν' ἀνεμίζεται στὸν καθάριον οὐρανό.
Ἐπειδὴ ἡ κοινὴ δυστυχία ἀδερφώνει τοὺς ἀνθρώπους, τραβᾷ ἡ φά-
λαγγα δλοῖσια πρὸς τὸν ὄμιλο ἑκεῖνο.

Ἐκεῖ γύρῳ στὴ φωτιὰ εἶναι συγκεντρωμένο ἔνα τμῆμα τοῦ 26ου
συντάγματος, αὐτοῦ, ποὺ κατὰ τὴ μάχη ὑπερασπιζόταν τὸ Λύσσε, ως
πεζικὸ ἐπιφανείας κι εἶχε μαδήσει μιὰ μεραρχία ἀλπίνων, ποὺ ἀγω-
νιζόταν νὰ τὸ ξενολλήσῃ ἀπὸ τὶς θέσεις του. Νὰ ὁ Διοικητὴς τοῦ 26ου
περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς βαθμοφόρους. Νὰ ὁ ἀρχιμανδρίτης, ποὺ
βάζει τὰ ἱερὰ ἀμφια.

— Θὰ λειτουργηθοῦμε, εἰκάζει πάποιος κι ἡ ἰδέα πὼς θὰ κοινω-
νῆσουν μὲ τὰ Θεῖα τοὺς παρηγορεῖ. Βγάζουν τὰ πηλήκια τους, σταυ-
ροκοπιοῦνται κι ἀκοῦν μὲ κατάνυξι τὶς εὐχές, ποὺ ἀρχίζει νὰ ψέλνῃ
δ παπᾶς. "Υστερα προθάλλει στὸ κέντρον ὁ ὑπασπιστής, κρατῶντας τὴ
σημαία τοῦ συντάγματος τυλιγμένη στὸ μανδρὸ μουσαμά της. Τὴν ξε-
πιετᾶζει καὶ τὴν ἀφήνει ἐλεύθερη στὸ ἐλαφρὸ ἀεράκι, ποὺ δὲν κατα-
φέρονται νὰ τὴν ξεδιπλώσῃ κανονικά, γιατ' εἶναι φάκος, ἀτίμητο μηνη-
μένο δοξασμένων ἀγώνων. Αὐτὴ εἶναι ἡ σημαία, ποὺ τὸν Αὔγουστο τοῦ
1922, ὅταν τὸ 26ο σύνταγμα κυκλώθηκε στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλῆ-Βεράν
της Μικοᾶς Ἀσίας, τὴν ἀρταζεῖ δι γενναῖος συνταγματάρχης Καλιαγ-
κάκης καὶ παρασύροντας τοὺς λεβέντες του σὲ παραφροῇ ἔξοδο, κα-
τώρθωσε νὰ σπάσῃ τὸν κλοιὸ καὶ νὰ σώσῃ τὸ σύνταγμά του, χωρὶς δ
ἴδιος νὰ ἐπιζήσῃ, γιατί, δπως ἡ σημαία του, ἔτσι κι αὐτὸς εἶχε κατα-
τρυπηθῆ ἀπὸ σφαῖρες καὶ ξεψύχησε, κρατῶντας στὰ χέρια του αὐτὸ
τὸ κουρελιασμένο πανί.

— Ηροσοκή! διατάζει διοικητής.

Οἱ φαντάροι τεντώνουν τὰ κορμιά τους, οἱ ἀξιωματικοὶ κάνουν τὸ
σχῆμα. Ὁ ὑπασπιστὴς τότε κατεβάζει τὸ ἱερὸ λάθαρο στὴ φωτιά, ἐνῷ
δ παπᾶς εὐλογεῖ αὐτὸν τὸν περήφανο πολεμικὸ ὄδηγό. Τὸ μεταξωτὸ
πανὶ ἀργεῖ ν' ἀποκαῆ, γίνεται στάχτη σιγά, πολὺ σιγά. Τὸ θέαμα τῆς
γαλανόλευκης, ποὺ ἔξαφανίζεται, κάνει τοὺς παρόντες νὰ οιγήσουν.
Οὕτ' ἔνας ἀξιωματικὸς δὲν ἔμεινε ἀδάκρυτος. Οἱ φαντάροι, σὰν ἀντι-

κρύζουν τοὺς φρουράρχους των, ψημένους πολεμιστές, νὰ κλαῖνε, τοὺς θαυμάζουν ἀκόμα περισσότερο καὶ ἔσπαν τὰ στόματά τους σὲ λυγμοὺς κι ἀναφυλλητά. Τὸ κλάμψα τους ἔχει μεγαλοπρέπεια, γιατὶ εἶναι ὑμαδικό. Μὰ τὸ διακόπτει ὁ ἀρχιψανδροίτης.

— Σηκώστε τὸ χέρι νὰ δρκιστῆτε! τοὺς λέσι.

Τὸν ὑπακοῦν κι ἐκεῖνος ἀρχίζει:

— Ορκίζομαι...

— Ορκίζομαι! λένε ὅλοι μαζί.

— "Οτὶ δὲ θὰ ἡσυχάσω..."

— "Οτὶ δὲ θὰ ἡσυχάσω!..."

— "Οτὶ θὰ δώσω τὸ αἷμά μου..."

— "Οτὶ θὰ δώσω τὸ αἷμά μου!..."

— Γιὰ νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πατρίδα...

— Γιὰ νὰ λευθερώσω τὴν Πατρίδα!... βροντοφωνοῦν ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες.

'Ο δροκος αὐτὸς φουσκώνει ἀπὸ νέα δνειδα τὶς στενεμμένες καρδιές τους κι ὅταν ἔσανταίρουν τὸν δρόμο τῶν Σερρῶν, αἰσθάνονται σὰ ζωγονημένοι. Τώρα ἔχει βρῆ πάλι σκοπὸν ἢ ζωή τους.

« Ρεῦπελ »

Χρ. Ζαλεκώστας

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ

...Τὸ πλούσιο καὶ καλὰ διευθυνόμενο ἀντιαεροπορικὸ πῦρ τῶν πλοίων τῆς συνοδείας ἀποτελοῦσε τὴν καλύτερη προστασία τῆς νησοπομπῆς. Ἀπὸ τὸ καταδρομικὸ «Διδώ» ὁ "Αγγλος «διευθυντὴς τοῦ πυρὸς» ἔδινε τὶς διαταγές του σὲ ὅλα τὰ πλοῖα. Καὶ οἱ πυροβοληταὶ τῆς "Ολγας" ἐκτελοῦσαν τὶς διαταγές αὐτὲς μὲ ἀκρίβεια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀρκετὴ πρωτοβουλία, ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ προστατεύουν τὰ καράβι των καὶ τὴν νησοπομπὴν ἀκόμα καλύτερα.

Δὲν ἥταν ἀσήμιαντοι οἱ πυροβοληταὶ αὐτοὶ τῆς "Ολγας". Ή λαμπρὰ ἐξάσκησίς των καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ Ἑλληνικὴ ἴανανότης των, τοὺς ἐπέτρεπε νὰ διεκδικοῦν γιὰ τὸ ἀντιαεροπολικὸ των τὴν τιμή, ὅτι κάνει ἔνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ἀντιαεροπορικὰ πυρὰ σὲ ὅλο τὸν συμμαχι-

κὸ στόλον τῆς Μεσογείου. Συχνὰ στὰ συνδυασμένα γυμνάσια μαζὶ μὲ τὰ ἀγγλικὰ πλοῖα εἶχαν σημειώσει καταπληκτικὲς ἐπιτυχίες, γιὰ τὶς δόποις τοὺς ἔξιήλευναν λίγο οἱ "Αγγλοι πυροβοληταί, καὶ μιὰ φορὰ μάλιστα εἶχαν καταφέρει νὰ κόψουν τὸ σύρμα τοῦ «ἀνεμουρίου» *, ποὺ ἐρωμούσικοῦσε ἔνα ἀεροπλάνο γιὰ τὴ σκόπευσι.

"Ολοὶ οἱ ναῦτες τῆς «"Ολγας» ἔνοιωθαν τὴν ἵδια ὑπερηφάνεια μὲ τοὺς πυροβολητὰς γιὰ τὰ ἀντιαεροπορικὰ τοῦ καραβιοῦ των. Στὶς στιγμὲς αὐτῶν τῶν ἀεροπορικῶν ἐπιθέσεων, ἀδιαφοροῦσαν ἐντελῶς γιὰ τὸν κίνδυνο τῶν θραυσμάτων καὶ τῶν πολυθολισμῶν καὶ δὲν ἔκουνοῦσαν ἀπὸ τὸ κατάστρωμα, γιὰ νὰ προσέχουν μὲ ἀληθινὴ ἀγωνία τὴ βολὴ τῶν ἀντιαεροπορικῶν καὶ τὴν ἐπιτυχία των. Ἐνῷ οἱ πυροβοληταὶ ἔπεφταν σχεδὸν ἀνάσκελα, γιὰ νὰ παρακολουθοῦν μὲ τὰ βαριὰ πολυβόλα «"Ἐρλικον» τὰ ἐχθρικὰ ἀεροπλάνα, ποὺ πετοῦσαν ἀπὸ ἐπάνω των, οἱ ἄλλοι ναῦτες, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, προσπαθοῦσαν, σὰν νὰ ἦταν σὲ ἀγῶνες, νὰ ἐνθαρρύνουν καὶ νὰ βοηθήσουν μὲ τὰ ἐπιφανῆματά των :

— "Ελα, Γιῶργο, λίγο δεξιάτερα!... "Αχ, καημένε, σοῦ ξέφυγε... Μπράβο, τὸ πέτυχες!

Δὲν ἦταν βέβαια σύμφωνη μὲ τοὺς ναυτικοὺς κανονισμοὺς καὶ τὴν τακτικὴ τοῦ συγχρόνου μηχανικοῦ πολέμου αὐτὴ ἡ συμπεριφορά. Ἡταν δμως ἐκείνη, ποὺ ὑπαγόρευε στοὺς "Ελληνες θαλασσινοὺς" ἡ φυλετικὴ ἰδιοσυγκρασία των καὶ δὲν μποροῦσε νὰ καταδικασθῇ, ὅφοῦ βοηθοῦσε νὰ ἐπιτευχθοῦν τόσο σημαντικὰ ἀποτελέσματα.

... "Ένα «Γιοῦνκερς» — γερμανικὸ βομβαρδιστικὸ — ἐπλησίαζε ἀπειλητικὸ τὴν «"Ολγα», ὅταν τὸ «Βίκερς» — πυροβόλο — τοῦ πλοίου τὸ ἐπέτυχε σὲ τόσο καίριο σημεῖο, ὥστε σχεδὸν ἀμέσως νὰ βγάζῃ πυκνὸν καπνὸ καὶ ν' ἀρχίζῃ νὰ πέφτῃ ἀνώμαλα πρὸς τὴ θάλασσα. "Αγοιες ζητωκραυγὲς ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τῆς «"Ολγας» ὑποδέχθηκαν τὴν ἐπιτυχία αὐτῆς, ἐνῷ ἀκούγοταν τὸ ἀπάσιο σφύριγμα τοῦ ἀεροπλάνου, ποὺ γκρεμίζεται, ὁ τρομερὸς κρότος τῆς ἐκρήξεως τῶν βομβῶν, ποὺ εἶχε ἀκόμα ἐπάνω του, καὶ τὸ τσίρισμα τοῦ νεροῦ καθὼς ἀγκάλιαζε τὸ φλεγόμενο ἀεροπλάνο. Ἡταν δμως τόσο βαθὺς ὁ ἀνθρωπισμὸς τῶν Έλλήνων ναυτῶν, ὥστε τὴν ἵδια σχεδὸν στιγμὴ νὰ ξεχνοῦν τὴ καρά καὶ τὸν ἐνθουσιασμό των, νὰ σκέπτωνται, διτὶ πέντε ζωντανοὶ ἀνθρώποι — τὸ πλήρωμα τοῦ ἀεροπλάνου — χάνουν τὴν στιγμὴ ἐκείνη τὴν

ζωή των και νὰ στέκωνται σὲ προσοχή, γιὰ νὰ ἀποδώσουν τὸν τελευταῖο χαιρετισμὸ στοὺς ἔχθρους, ποὺ πέθαιναν...

«Βασίλισσα Ὀλγα»

'Αχιλλεὺς Κύρου

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Δεκέμβριος. Τὰ σπίτια ἔβαλαν τὰ χαλιά τους, εἰς τὰ παράθυρα ἐμπῆκαν βαρειές οἱ κουρτῖνες. Ἐδῶ κι ἔκει, δπου ὁ προβλεπτικὸς σπιτονοικούνης εἶχε φροντίσει γιὰ ἔντα, ἀναψε ἡ φωτιά, ἀλλοῦ μὲ δυὸ κάρδουνα ἡ πυρῆνα ἐτοιμάστηκε τὸ μαγκάλι. Τὸ βράδυ γέροντον ἐρμητικὰ τὰ παραθυρόφυλλα, κλείνουν τὰ τζάμια, τὰ κρεββάτια ὅπλιζονται καὶ μὲ μιὰ ἀκόμη κουβέρτα, μπαίνει τὸ πάτλωμα, καί, καμιὰ φορά, πέφτει ἐφεδρεία καὶ τὸ παλτό. Εἰς τοὺς δρόμους τὸ βῆμα εἶναι ταχύ, ὁ γιακᾶς τοῦ παλτοῦ σηκωμένος, ἡ μυτίτσα τῆς μικρῆς, ποὺ εἶναι ἀνεβασμένη στὸ τράμ, κατακόκκινη. Ὁ ἐπαίτης, ποὺ σιέκεται στὴ γωνιὰ τοῦ μεγάλου δρόμου, ἐφερε τὰ χειμερινά του. Ἔναν μποξᾶ. Τώρα στὶς διμιλίες τοῦ πολέμου ἐμπῆκε, στερεότυπο, καὶ τὸ κρύο :

- Τί νέα;
- Καλά, πᾶμε μπρός.
- Κρύο.
- Χιονιᾶς.

* * *

Χιονιᾶς... Κι ἐπάνω; Ἐπάνω στὰ βουνά; Ἐκεῖ δπου ἄρχισε τώρα νὰ πέφτῃ χιόνι καὶ σφυρίζει τρελλὸς δροιᾶς καὶ τὸ πάροντει καὶ τὸ μαζεύει καὶ τὸ σκορπᾶ γύρω του σὰν θύελλα παγωμένη; Ἐπάνω... — Εἴδατε τὸν στρατιώτη ἐδῶ καὶ λίγες μέρες πῶς ἔφυγε; Κρατοῦσε δεξιά του τὸ ὅπλο, ἀριστερά του τὴν ἵψιφολόγχη, στὴ μέση τὰ φυσέκια του καὶ τὸ παγούρι, καὶ στὴν πλάτη τὸ σπίτι του. Ἐκεῖ στὸ γυνιὸ ἄλλα φυσίγγια, ὁ πρόχειρος ἐπίδεσμος, ἔνα ζευγάρι κάλτσες, ἔνα πουκάμισο καὶ ἡ κουβέρτα, ἔνα «ἡμικλινοσκέπασμα» τοῦ στρατοῦ. Αὐτὸ τὸ κορμὸ μ' αὐτὰ θὰ παλαίψῃ. Ἐκεὶ τὸ ὅπλο, τὴν ἵψιφολόγχη, τὰ φυσέκια, γιὰ τὸν ἔχθρο. Μιὰ φανέλλα, ἔνα ἡμικλινοσκέπασμα γιὰ τὸ κρύο.

Τὸ βράδυ, δταν «ἔχη συνεχισθῆ ἡ προέλασις» καὶ εἶναι παγωμένο

τὸ σῶμά του καὶ τὰ φοῦχά του ἔχουν δραχῆ καὶ γύρω ἔχει κοκκινίσει ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ χιόνι, ἔρετε ποῦ θὰ σταθῇ νὰ κλείσῃ γιὰ λίγη ὥρα τὰ μάτια του ὁ στρατιώτης; Κάπου σὲ μιὰ πλαγιά. Κοντὰ σ' ἔνα γάλα-σμα, σ' ἔνα δράχο, σκάβοντας μέσα στὸν πάγο μιὰ σπηλιά, στήνοντας ἔνα ἀντίσκηνο, ποὺ ή θύελλα ποῦ καὶ ποῦ τὸ δέρνει, τὸ παίρνει.

Κι ὅμως αὐτὸς ὁ στρατιώτης θὰ σηκωθῇ. Αὐτὸς θὰ ξυπνήσῃ με-σάνυχτα, διὰ νὰ «συνεχισθῇ ἡ προέλασις».

Αὐτός, ἀφοῦ ἐστάθη φρουρὸς εἰς τὰ σύνορα, ἀφοῦ ἀντίκρυσε τὰ πολυνόδια, τοὺς ὄλμους, τὸ βαρὺ πυροβολικὸν μὲ τὸ στηθός του, μὲ μιὰ λόγγη, ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν Ἐρσένα, τὴν Κορυτσά, τὸ Πόγρα-δετς, τὸ Ιθάν, ἀφοῦ ἐσκαρφάλωσε στὶς κορφὲς τῆς Μοραβαζ, θὰ προχωρήσῃ τώρα. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀνέμους, μαζὶ μὲ τὸ χιόνι, μὲ τὸ βροιᾶ, μὲ τὴν βοήθεια τῆς κατάλευκης Ὀπτασίας, ποὺ περνᾷ γλωττὶ μέσα ἀπὸ τὶς χαράδρες καὶ γάνεται τὸ ξημέρωμα εἰς τὰ σύννεφα, ὁ Ἑλλην στρατιώτης, ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, ἀπὸ ὑψωμα σὲ ὑψωμα, βῆμα μὲ βῆμα σπρώχνει, διώχνει, πατᾷ.

* * *

Κι ἐμεῖς;... Θὰ θάλψε τὰ γαλιὰ καὶ θὰ κλείνωμε τὶς κουρτίνες τὸ βράδυ; Ἐμεῖς θὰ σηκώνωμε τὸ γιακᾶ; Ἐμεῖς πρέπει νὰ κλεισθοῦμε στὰ σπίτια μας καὶ νὰ παγώσωμε. Πρῶτον διότι δὲν χρειαζόμαστε καὶ δεύτερον διότι δὲν θὰ παγώσωμεν.

Ἐμεῖς πρέπει τώρα — εἶναι Δεκέμβριος, στὴν Ἡπειρο εἶναι ἐνάμισυ μέτρο τὸ χιόνι — νὰ δώσωμε δῖτι ἔχομε: Κουβέρτες, πλεκτά, γάντια, φανέλλες, χορτιά. Ἀλλος νὰ δίνῃ, ἄλλος νὰ πλέκῃ, ἄλλος νὰ ἀγοράξῃ, ἄλλος νὰ κουβαλᾶ καὶ ὅλοι μαζὶ νὰ στέλνωμε τὴν ἑρασία μας καὶ τὴν στοργή μας καὶ τὸν κόπο μας εἰς τὰ Σύνορα. Γιὰ νὰ προφυλαχθῇ, νὰ ζεσταθῇ, νὰ κομηθῇ ὁ στρατιώτης.

Αὐτὸς δὲν προστατεύει μόνον τὴ ζωή μας, τὰ σπίτια μας, τὶς γυναικές μας, τὰ παιδιά μας. Ηροστατεύει κάτι ἀνώτερο: Τὴν τιμὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἐφάνη, τὸν παρακολουθεῖ μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸ δύοσμος ὅλος. Ἐχει ξεσπάσει σὲ χειροχορτήματα ἡ υφήλιος. Ἐχει ἀντιλαλήσει ἡ γῆ σὲ ζητωκραυγές. Κι ἐμεῖς, θὰ τὸν ἀφήσωμε νὰ κρυώσῃ;... OXI.

Ἐμπρὸς λοιπόν!... Μιὰ ἡμέρα, μιὰ Κυριακή, ἀς δρισθῇ μιὰ πλα-

τείλα ώς τόπος συγκεντρώσεως μαλλίνων εἰδῶν. Κι ἐκεῖ ἀς πᾶμε ἔνασ-
ἔνας μὲ δ,τι ἔχομε: Μιὰ φανέλλα, μιὰ κουβέρτα, ἕνα ζευγάρι κάλτσες,
ἕνα πλεκτὸ καὶ νὰ τὸ φέξωμε. "Οἶοι. Καὶ νὰ σηματισθῇ ἔνας κῶνος,
σὰν τὸν Ίβάν.

Καὶ ἀπὸ τὰ γῦνο ἔνεδοχεῖα νὰ μᾶς βλέπουν οἱ ξένοι, γιὰ νὰ κα-
ταλάβουν καὶ νὰ τηλεγραφηθῇ καὶ ἔξω ὅτι ἔχει ἐπιστρατευθῆ ὄλόκλη-
ρος ἡ Ἑλλάς. 'Ο στρατιώτης μὲ τὸ ὅπλο, ἡ γυναῖκα μὲ τὸ βελόνι καὶ
οἱ γέροι καὶ τὰ παιδιά μὲ τὴν ὑπομονή, μὲ τὸ θάρρος, καὶ μὲ δ,τι ὁ
καθένας ἔχει.

Ἐφημερίς «Καθημερινή»

Γεώργιος Α. Βλάχος

ΣΗΜΕΡΩΝΕΙ

(Έγραφη στὴν ἐποχὴ τῆς γερμανοϊταλικῆς κατοχῆς καὶ ἐκυκλοφόρησε
μυστικά).

Ἡ ὥρα σημαίνει. Φουντώσαν τὰ κλάνια!
Τριαντάφυλλα ἡ πλάσι φορεῖ στὰ μαλλιά της.
Θὰ πάψουν οἱ πίκρες — τὸ λένε τ' ἀηδόνια —
κ' ἡ Ἑλλάδα μεγάλη θὰ θυγῆ ἀπ' τὴ σκλαβιά της.

"Αχ, πόσοι — εἰν' ἀλήθεια — ἀνοίγτηκαν τάφοι
καὶ πόσοι ἀδερφοί μας θὰ λείψουν στὴν ὥρα!...
Μὲ τὸ αἷμά τους ὅμως μεσούρανα ἐγχάρη
πώς ἀφταστὴ ἐστάθηκ' ἡ Ἑλλάδα καὶ τώρα.

Ἡ νύχτα ποὺ σκότη μᾶς σκόρπιζε πλήθια,
ἡ νύχτα τοῦ πένθους σὲ λίγο τελειώνει.
Ἡ αὐγὴ ροδοσκάει — τὸ λένε τὰ ὁργίθια —
καὶ λιόχαρη μέρα Λαμπτοῆς ξημερώνει.

«Μέσ' ἀπὸ τὰ τείχη»

Σωτήρης Σκίπης

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

(Κατά τὰς παραφοράς τῶν Χριστουγέννων δύο νησιώται, οἱ δποῖοι μετέβησαν διὰ κοπῆν ἔλων, ἀπεικλείσθησαν εἰς τὸ Κάστρον λόγῳ αἰ-φυδίας πτώσεως χιόνος. Οἱ ιερεὺς τῆς κωμοπόλεως ἀποφασίζει νὰ με-ταβῇ εἰς τὴν ἐγκαταλειμμένην ἐκκλησίαν τοῦ Κάστρου, διὰ νὰ λει-τουργήσῃ καὶ συγχρόνως νὰ παράσχῃ βοήθειαν εἰς τοὺς ἀποκλεισθέν-τας. Ἡ διὰ ἔηρᾶς μετάβασις εἶναι ἀδύνατος, ἡ δὲ διὰ θαλάσσης λίαν ἐπικίνδυνος λόγῳ τῆς θαλασσοταραχῆς. Παρὰ ταῦτα δμως ἡ ἀπόφασις τοῦ ιερέως εἶναι ἀμετάτρεπτος. Τούτον ἀκολουθούν, ἐνθαρρυνόμενοι διὰ τοῦ παραδείγματός του, καὶ μερικοὶ ἄλλοι, ἀνδρες καὶ γυναῖκες. Μετὰ ταλαιπωρίας λόγῳ τῆς τρικυμίας ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρο καὶ εὗρον σφ-ους τοὺς δύο ἀποκλεισθέντας.)

...Ο ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρούριου. Ο ναῖσκος, πρὸ ἐκαπονταετηρίδων κτισθείς, ἵστατο ἀκόμη εὐπρεπῆς καὶ ὅχι πολὺ ἐφθαμμένος. Ο παπα-Φοραγκούλης καὶ ἡ συνο-δεία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ καρδία των ἡσθάνθη θάλπος καὶ γλυκύτητα ἄφατον. Ο ιερεὺς ἐψιθύ-ρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τὸ « Εἴσελεύσομαι εἰς τὸν Οὐκόν Σου », καὶ ἡ θειὰ τὸ Μαλαμά, ἀφοῦ ἥλλαξε τὴν φ' στάνα τῆς τὴν βρεγμένην καὶ ἐφόρεσεν ἄλλην στεγνήν, καὶ τὸ γ' νάκι τῆς τὸ καλό, τὰ δποῖα εὐ-τυχῶς είχεν εἰς ἀβασταγὴν* καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῷαν τῆς βάρκας, ἔδεσε μέγα σάρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμοκλάδων, καὶ ἥρχισε νὰ σαρώνῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐνῷ αἱ γυναικες αἱ ἄλλαι ἥναπτον ἐπιμελῶς τὰ κανδήλια, καὶ ἥναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μα-νούάλια, καὶ παρεσκεύασαν μεγάλην πυρὰν μὲ ἔηρὰ ἔντα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, δποῦ ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα, πα-ράλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου, πλειόμενον ὑπὸ σφέζομένου δροῦ τοιχίου γείτονος οἰκοδομῆς, κι ἐγέμισαν ἀνθρακας τὸ μέγα πύραυνον, τὸ σφέζομένον ἐντὸς τοῦ ιεροῦ βήματος, κι ἐθεσαν τὸ πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, φίψασι ἀφθονον λίθανον εἰς τοὺς ἀνθρακας. Καὶ « ὁσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς δσμὴν εὐθωδίας ».

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς δλος, καὶ ἥστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιβλητικὴν μορφὴν καὶ ἡκτινοβό-λησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτουργημένον μὲ μυρίας γλυφὰς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, δποῦ « Παρθένος καθέζεται τὰ Χερου-

ΘΕΕ! ΥΜΝΕΙ...

Θεέ! ήνωνει τὴν δόξαν Σου ἡ γῆ καὶ ἡ οὐρανός.
Μὲ ἄγθη ἔστρωσας τὴν γῆν, μὲ ἄστρα τὸν αἰθέρα.

Ἄσύμφωνοι τόσαι λαοὶ αἰνοῦντι Σὲ συμφώνως.
Ποιεῖται γλῶσσαι χίλιαι ήμνοῦντι Σὲ συγχρόνως.

Τὸ πᾶν ἀμέτοητος μετοῖξ, ἀόριστος δοκίζεις.
Τὸ πᾶν ἀόρατος δοῖξ, ἀγνώριστος γνωρίζεις.

Τὸ φῶς εἶναι τὸ σῶμά Σου,
ὁ ἥμιος τὸ δόμα Σου,
ὅ κεραυνὸς φωνή Σου

τὸ ἀπειρον διάστημα
τὸ μέγα Σου ἀνάστημα
καὶ ὁ αἰών σπιγμή Σου.

«Οδοιπόρος»

Π. ΣΟΥΤΣΟΣ

βείμ μιμουμένη», όπου θεσπεσίως μαρμαίρουσιν αἱ μορφαὶ τοῦ Θείου Βρέφους καὶ τῆς Ἀμώμου Λεχοῦς, όπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὄψεις τῶν Ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, όπου νομίζει τις ὅτι στίλθει ὁ χρυσός, εὐνωδιάζει ὁ λίβανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ δπου, ὡς ἔαν ἡ γραφικὴ * ἐλάλει, φαντάζεται τις, ἐπὶ μίαν στιγμήν, ὅτι ἀκούει τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ».

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέμαται ὁ μέγας δρειχάλκινος καὶ πολύκλαδος πολυνέλαιος, καὶ ὀλόγυρα ὁ κρεμαστὸς χρός, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὃφ' ὃν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν χριστιανικῶν ἀνδρογύνων. Καὶ ὀλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὁσίων καὶ Ὁμολογητῶν, ἵστανται ἐπὶ τῶν τοίχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺν καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουσι καθαρῶς τὴν Ἅγιαν Τριάδα. Μόνος δὲ Ἀγιος Μερκούριος, μὲ τὴν βαρεῖαν περικεφαλαίαν τού, μὲ τὸν θώρακα, τὰς περικνημίδας καὶ τὴν ἀσπίδα, φαίνεται ὀλίγον τι ἐγκαρδίως βλέπων καὶ κινούμενος καὶ δρῶν, εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ναοῦ, ἐκεῖ δπου διατρυπῇ μὲ τὸ δόρυ τοῦ τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ωχρὸν Παραβάτην. Πελιδός δὲ παραφρων τύραννος, μὲ τὸ βλέμμα σθῆνον, μὲ τὸ στήθος αἰμάσσον, μάτην προσπαθεῖ νέφλωτοπάσῃ ἀπὸ τὸ στέφον του τὸν δέξιν σιδηρον, καὶ ἔξει μετὰ τῆς τελευταίας βλασφημίας καὶ τὴν μιαρόν ψυχήν του. Γείτων τῆς τρομακτικῆς ταυτῆς σκηνῆς παρίσταται γλυκεῖα καὶ συμπαθεστάτη εἰκὼν, δὲ Ἀγιος Κήρυκος, τριετίζον παιδίον, κρατούμενον ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ τῆς μήτρος του, τῆς Ἀγίας Ιουλίττης. Διὰ δώρων καὶ μυστῶν ἔζητει δὲ διώκτης Ἀλέξανδρος νάνος ἐλκύση τὸ παιδίον, καὶ διὰ τοῦ παιδίου τὴν μητέρα. Ἀλλ' δὲ παῖς, καλῶν τὴν μητέρα του καὶ ὑποψελλίζων τοῦ Χριστοῦ τὸ δόνομα, ἔπιτυσε τὸν τύραννον κατὰ πρόσωπον, καὶ ἔκεινος ἔξαγριωθεὶς ἐκρήμνισε τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μαρμαρίνης πλίμακος, δπου συνέτριψε τὸ τρυφερὸν καὶ διὰ στεφάνους πλασθὲν κρανίον.

Καὶ εἰς τὴν χηβάδα * τοῦ ἱεροῦ βήματος, ύψητλά, ἐφαίνετο στεφανωμένη ὑπὸ Ἀγγέλων ἡ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω, περὶ τὸ θυσιαστήριον, ἵσταντο, ἀρρητον σεμνότητα ἀποπνέουσαι, αἱ μορφαὶ τῶν Μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθέου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Θεολόγου, καὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον, διότι ἔμελλον νέφλωτοπάσῃ ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχαρι-

στίας, οὓς αὗτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς εἰκονίζετο περιτέχνως ὅλον τὸ Δωδεκάορτον καὶ τὰ Τάγματα τῶν Ἀγγέλων καὶ ἡ Βρεφοκονία, καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀθραάπι καὶ ὁ Ληστής, δὲ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὄμιλογήσας.

* * *

“Οταν ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλπος ἐθώπευσε τὴν ψυχήν των, ὥστε, ἀν καὶ ἦσαν κατάκοποι, καὶ ἀν ἐνέσταξόν τινες αὐτῶν, ἥσθιάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι καὶ τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου, ὧστε τοὺς ἔφυγε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόπωσις. Οἱ αἰτόλοι, εὑρόντες ἐνασχόλησιν καὶ πρόφασιν ὅπως καπνίζωσι καθήμενοι καὶ ἐνίστε ὅπως ἔξαπλώνωνται καὶ κλέπτωσιν ἀπὸ κανένα ὑπνον, τυλιγμένοι μὲ τες κάπες των παρὰ τὸ πῦρ, εἰζην ἀνάψει ἔξω δύο πυρσούς, τὸν ἔνα ἔυπροσθεν τοῦ ιεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θεομότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῇ βοηθείᾳ τῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον πωρεύσει παπιόλλας δέσμιας ξηρῶν ξύλων καὶ κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰτόλοι, μὲ τὰς δλίγας αἴγας καὶ τὰ ἐρίφιά των, ὅσα δὲν εἰζην ψιφήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰτόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δύο ύλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χώρας. Καὶ εἶτα ὁ ιερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, καὶ ἐψάλη ἡ λιτή * τῆς μεγαλοπρεποῦς ἑορτῆς, μεθ' ὃ δὲ κύρῳ Ἀλεξανδρῆς ἥροις τὰς ἀναγνώσεις, καὶ ὅσοι ἦσαν νυσταγμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγά εἰς τὰ στασίδια των, βαυκαλίζομενοι ἀπὸ τὴν ἔρωτον καὶ μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρῳ Ἀλεξανδρῆ. Ὁ ἀγαθὸς γέρων ἦτο ἐκ τοῦ ἀμπιήτου ἐκείνου τέπου τῶν φαλτῶν, ὃν τὸ γένος ἔξελιπε δυστυχῶς σίμερον. Ἔφαλλε κακῶς μέν, ἀλλ' εὐλαβῶς καὶ μετ' ἀσθήματος.

‘Ἀλλ’ ὅτε ὁ ιερεὺς ἔξελιθὸν ἔψαλλε τὸ «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός», τότε αἱ μορφαὶ τῶν Ἀγίων ἐφάνησαν ὡς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τούχους. «Ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν ἔνθια ὅδεύει ὁ ἀστήρ», καὶ ὁ κύρῳ Ἀλεξανδρῆς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλάμην καὶ ἔσεισε τὸν πολυέλαιον μὲ τὰς λαμπτάδας ὅλας ἀνημμένας. «Ἄγγειοι ὑψοῦσιν ἀκαταπαύστως ἐκεῖ», κι ἔσείσθη ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν θροντώδη φωνὴν τοῦ παπα-Φραγκούλη μετὰ πάθους φάλλοντος «Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες τῷ σύμερον ἐν σπηλαίῳ τεχθέντι», καὶ οἱ ἄγγε-

λοι οι ζωγραφιστοί, οι περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἀνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνωρίζαντες οὐκεῖν αὐτοῖς τὸν ὄμνον.

Καὶ εἴτα ὁ ἰερεὺς ἐπῆρε καιρόν*, καὶ ἤρχισε νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

Αἱρηντς ἡκουόσθησαν φωναὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθον τινὲς τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξῆλθε καὶ ἡ θειὰ τὸ Μαλαμά, καὶ ὁ κύρῳ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιά εἰς τὰ διπλατα, βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του, καὶ διέκοψε τὴν ψαλμοδίαν του. Ὁ παπᾶς ἔρριψεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ὅρξει ὁ εἰς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἰς τῶν ὑλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθῆμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ ναοῦσκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσει εἰς τινας κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρύ, ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη, ἐσχηματίζετο ἐπισφαλῆς δόμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἥρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὑπὸ τὴν φοβερὰν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παροήλθε πολλὴ ὥρα, ἐώσοῦ ἐννοήσωσι τί τρέχει. "Ολοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἔξελθει τοῦ ναοῦ. Ἐμειναν μόνοι ὁ ἰερεὺς, δοτις ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χοέος του, φροεμένος ἦδη τὰ ιερὰ ἄμιτρα, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδήν, καὶ ὁ κύρῳ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὄποιον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ ιερέως.

"Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐνόησαν, ὅτι ἐκεῖ, ὑπὸ τὸν Κουρούπη, εἶχε προσαράξει πλοῖον, ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη είχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρω τὸ φῶς. Ἐβλεπόν ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μαλίου σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὅγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων. Ἀντίγονυν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγεθυνόμεναι ἀπὸ τὰς ἥχοις, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ ταραχῆς, ὅμοιαι μ' ἐκείνας τὰς ὄποιας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἀνθρωποί ἢ νοναγοί σαστισμένοι.

Οἱ ἀνδρες ἔσπευδον νὰ φύωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδία εἶχον πρόγειρα ἀκόμη, σχηματίζοντες ὀγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοηθείας δὲν εἶχον ταχύ.

"Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορφυρεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιώ-

της ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του ἔλαθαν ἀνὰ ἔνα δαιλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν. Ἀλλ' ἐὰν ὁ κορημώδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος, θὰ ἔχρειαζετο σχεδὸν ἥμέσεια ὥρα, διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον καὶ τώρα ὅποὐ ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυκτα, οὕτε μία ὥρα δὲν θὰ ἥρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἥδυναντο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων.

Οὐχ ἡττον οἱ ἄξεστοι ἐκεῖνοι ἀνθρωποι, ἐκ τῆς αὐθορμήτου ἐκείνης φιλανθρωπίας, ἥτις εἶναι οἶνοντι φυσικὴ ὁρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἰσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν, μετὰ τὴν πρώτην ἔκπληξιν, καὶ ποὺν προφάσασα πνεύσῃ ἡ παγερά πνοή τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἀνθρωποι, λέγω, ἔλαθον τοὺς δαυλούς των κι ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἥρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον.

Οἱ λοιποί, μείναντες ἐπάνω, ἥσχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ὀλονὲν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νὰ ρίπτωσι ξηρὰ κλαδία εἰς τὸ πῦρ.

* * *

Οἱ ιερεὺς ἐβράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, κι ἐμνημόνευσε τὴν πρωῖαν ἐκείνην ὅσα δνόματα εἶχεν ἀποθαμένα, οὐ μόνον τὰ ἴδια του καὶ τῶν ἐλιθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἶχε γραπτά, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ δνόματα τῆς πολίχνης, ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδείηθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν, ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσει τὰ συμβάντα.

Τέλος αἱ κραυγαὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐπαυσαν, ἥσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη, ὅτι βωβὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψει, ἥ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαθε πέρας. Δύο ἄλλοι ἄνδρες ἀνησυχήσαντες ἐξῆλθον ἔως τὴν Ἀγίαν Κυριακήν, πέραν τῆς ξυλίνης γεφύρας μὲ δύο πυρσοὺς εἰς τὰς χεῖρας.

* * *

Παρῆλθεν ὄλιγη ὥρα· ὁ ιερεὺς ἀργά-ἀργά ἐμβῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἥρχοντο ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἀλλ' ἥ λειτουργία προύχωρει καὶ ψυχὴ δὲν ἔφαίνετο. Τέλος εἰς τὸ «Μετὰ φόρου Θεοῦ» ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξελθόντες πρὸς ἐπισκόπη-

σιν, είτα εισῆλθεν δ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μὲ ναυτικὰ ἐνδύματα καὶ μὲ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν δέοι ἀκριβῶς, ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάθωσι τὸ ἀντίδωρον.

Ἐνῷ ὁ κύριος Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «Εὐλογήσω τὸν Κύριον», οἱ ἄνδρες ἔξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ ἔξωκεῖλαν πλοῖον ἦτο τὸ γολεττὶ^{*} τοῦ καπετάνου Κωνσταντῖνος Λημνιαράσιου, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ Ἰδιος, ἀνὴρ μεσηλίξ, βραχὺς τὸ σῶμα, μὲ ἀδρὸν μύστακα, διηγεῖτο τὰ ἔξης: Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωριμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν δῆμον τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ἀλλ' ὁ βοριαῖς τὸν ἔξούργια^{**}, αἱ ὥλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπιησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ παρεσύρθη διὰ μᾶς δέκα μίλια μιαριάν. Μάτην προσεπάθει μὲ δῆλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν δῆμον τῆς Συκιᾶς, τοῦ μεσαίου λαιμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἄμα εἰσπλεύσῃ τις δὲν βλέπει πλέον πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ δῆμος διοιάζει μὲ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν δρατὸν στόμιον, τόσον εἶναι ἀσφαλής. Καὶ τὸ γολεττὶ ἔντλάριμενον, μετά ματαίας προσπαθείας, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων οἱ ἀγωνιῶντες ναυβάται εἶδον ἔξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὁδηγοῦντα, αὐτοὺς τοὺς πυρσούς, οὓς εἶχον ἀνάφει ἔμπροσθεν τοῦ ναΐσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἴτολοι.

Ο πυρσὸς ἐκείνος ἔφανη πρὸς αὐτοὺς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὃς γὰρ ἐθεομαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγραυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι ἀκούοντες τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις». Ἐπλησίασαν, φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες, πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς δὲ[†] ἐπιτηδείου χειρισμοῦ, ἀπέφυγον τὴν καταστροφήν, κι ἐκάθισε τὸ σκάφος εἰς τὰ ρηγά, ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἔξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἡδύνατο νὰ εἶναι μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὄμιζους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ δῆμου τῆς Δάφνης.

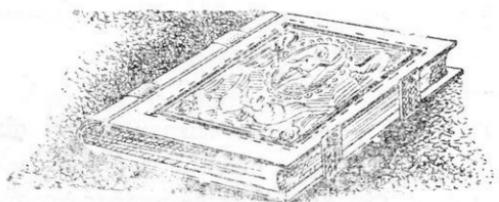

Ἐφεξεν δὲ οὐδὲν τὴν χαριόσυνον ἡμέραν, καὶ οἱ αἴτοι ἐφίλοτι μήμησαν γὰρ σφράξωσι καὶ ψήσωσι δύο τρυφερὰ ἔριφια, ἐνῷ οἱ ὄλοτόμοι εἶχαν φέρει ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμέ-

ναὶ καὶ ὁ κατετάν-Κωνσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττί, τὸ ὅποῖν
οὐδένα κίνδυνον διέτρεχε ὅπως ἦτο καθισμένον, ἀν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ
τῆς Ἑηρᾶς νὰ τὸ ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ πέλαγος, δύο ἀσκοὺς γενναίους οἴνου
καὶ ἐν καλάθιον μὲν αὐγὰ καὶ κασκαβάλι τῆς Αἴγαου* καὶ ἡμίσειαν δω-
δεκάδα δρυνθας καὶ μικρὸν βυτίον μὲ σκοιδρία. Καὶ ἔφαγον πάντες
καὶ ηὐφράνθησαν, ἔσοτάσαντες τὰ Χριστούγεννα μετὰ σπανίας μεγα-
λοπρεπείας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἔκεινου βράχου. Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν
ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲ ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπότας, ὅσα
καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης παντηγυρισταὶ εἶχαν φέρει μιεν' ἑαυτῶν καὶ οἱ
αἰγαοσκοὶ εἶχαν εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Λήμνου φιλότιμος καραβο-
κύρης ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῦχος ἡλαττώθη πολὺ καὶ ἐπω-
φελούμενοι τὴν ἀνακοχὴν τοῦ χειμῶνος ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ
μπάριπα-Στεφανῆς καὶ ὁ νῖος του μετὰ δύο ἄλλων βοηθῶν ἐπανῆλ-
θον εἰς τὴν μικρὰν ἀμιουδάνην ὑπὸ τὰ Μποστάνια, καθεύλκυσαν τὴν
λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καὶ κάμψαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ
Σοφράνη* εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος. Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρ-
κας τοῦ μπάριπα-Στεφανῆς καὶ τῆς μικρᾶς φελούκας* τοῦ Λημνίου
κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες, δὲν ἐβράδυναν νὰ ἔσκα-
θίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμμον τὸ γολεττί, τὸ ὅποῖν δὲν εἶχε πάθει τίποτε,
ἄλλ' ἐφαίνετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον καπότιν
πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιρετήσαντες τοὺς αἴπολους, ἐπεβιβάσθησαν
οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ρυμουλκουμένην, πότε
ρυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ίστια καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειο-
ανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φοράν ταύτην, ὡς συντομωτέρας καὶ εὐπλωτέ-
ρας εἰς τὴν κάθοδον, ἐφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

«Τὰ "Απαντά», τ. Γ' σ. 259 «. ἐ.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΙΚΕΤΗΣ

Ίκέτης σου ἔτρεξα, ἐκκλησούλα τοῦ βονοῦ,
μὲ τὸ βαθὺν ἀντίλαλο τοῦ ἐσπερινοῦ,
κ' εἶμαι δρφανός. Καὶ ζήτησα νὰ βρῶ ἀντιστύλι
στ' ἀσημοκαντηλιοῦ τὸ φῶς, ποὺ μούχεις στέλλει
μακριὰ καθὼς παράδεονα στὴν ἐρημιά,
τοῦ κάμπου πετροκαλαμιά.

Κι ἥρθα. 'Αγιοκέρια λάμπανε' λιθανωτός,
καπνός μὲ πῆρε στὴν ἀγκάλη τοῦ παντός.
Κ' εἶμαι δρφανός. Μὰ ὁ ἐσπερινὸς γλυκὰ σημαίνει.
Κι ἀκούσα μιὰ φωνὴ μυστηριακὴ νὰ βγαίνῃ:
—Ἐδῶ εἴμ' ἔγώ! τῶν οὐρανῶν ἡ Πλατυτέρα
γιὰ ὅλους Μητέρα.

« 'Εγκέλπια »

Νικόλαος Πετιμεζᾶς-Λαύρας

ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

(5η Δεκεμβρίου, παραμονὴ τοῦ Αγ. Νικολάου)

'Εβράδιασεν.

'Ο ἥμιος δύον ὅπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους ἔπειπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου μας καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτίνας. Ἐλάμιθανε μαζί του ὅλον τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἥμέρας θάλπος * καὶ ἀφήνεν εἰς τὰ βουνά τὸ δεῦν ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγαιον *.

'Ο λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ώς λίμνη. Τοία ἀσπρα καίκια ἥρχοντο βιαστικὰ ν' ἀράξουν χάριν τῆς ἑορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσδοκιμισθοῦν. Καὶ ἀπὸ τὴν ἑξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ οἱ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. —

"Ηδη ἐνύκτωσε καὶ ἥρχισε νὰ σημαίνῃ ἡ ἀγρυπνία. 'Ο γλυκὺς τοῦ κάθιδωνος ἔγκος ἔλαμει, ἐκελάδει, ἐνόμιζεις, τὴν πανήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἀν ἀποβιθασθῆς, θ' ἀπαντήσῃς τὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τρεπτικα
τηρείσθαι

349

ναὸν τοῦ Ἅγίου Νικολάου, μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἢ γλυκυτέρα τοῦ ναύτου παραμυθία τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος.

Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπειτεν ὅλοι νὰ παρευρεθοῦν, διότι ἡ νύχτη σαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἑορτήν του εἰς τὸ νησάκι των. Ὁ ναύτης, ὅταν εὐδάίμων ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον. "Οταν εἶναι εἰς τὸ πέλαγος, εὔχεται νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἑορτήν εἰς τὴν πατρίδα του, ν' ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυαγὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῇ, ἢ ὅταν εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ἕστερον θὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετίσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του.

Ίδευ λοιπὸν πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συναθροίζονται τώρα εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, συνωστιζόμενοι ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Ἅγίου Νικολάου, παλαιᾶς Βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, διλγον μαυροισμένης ἢ ὑπὸ τοῦ χρόνου ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἥθελησε διὰ τοῦ σκιεροῦ χρώματος νὰ παραστήσῃ τὸ αὐτηρὸν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ Ἀρχιερέως.

Καὶ ἀνάπτουν ὅλοι οἱ ναῦται τὰς μεγάλας λαμπάδας, τὰς ὁποίας είχον φέρει ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ λάμπει ἡ εἰκὼν καὶ λάμπει ἡ ἐκκλησία. Ἀκτινοβολεῖ τὸ πρῶτον τοῦ Ἅγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ώς νὰ εὐχαριστεῖτο, διότι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔβούτες ὁ μικρὸς ναὸς ἀπὸ τὴν φαιδρὰν ψαλμῳδίαν τῶν ἀσμάτων καὶ τῶν ἐγκωμιαστικῶν ὕμνων, οἱ δοποίοι μὲ λιδιατέραν ἀγάπην ἐπανελάμβανον τὸ «Ἅγιε Νικόλαε!»

Ἐνχαριστοῦνται γῆρος - γῆρος οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ἀσμάτα καὶ προσβλέπουν ἀτενῶς* εἰς τὴν εἰκόνα κατάφορτον ἀπὸ τὰ ἀναθήματα*, μεταξὺ τῶν δοπίων διαπρέπουν ἀργυρᾶ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρια ἀφιερώματα.

Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας, ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκὼν προσελάμβανε θαυμασίαν κίνησιν καὶ ζωὴν αἰφνίδιον. Ἐνόμιζες ὅτι ἐκινοῦντο οἱ δρθαλμοὶ τοῦ Ἅγιου καὶ ηὖλόγει ἡ χειρὶς τοὺς προσφύλεῖς του ναυτῶν καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὅψιν τὸ γηραιόν του πρόσωπον.

"Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιάδη τοῦ Ἅγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ τὴν πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἔβλεπε γλυκὺν καὶ μειδιῶντα." Άλλος πάλιν ἔχων

εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι κάποτε ὁ Ἐπίσκοπος Νικόλαος, ἄγριος καὶ ἀπειλητικός, ἐμφανισθεὶς ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νὰ θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθώους, συκοφαντημένας, τὸν ἔβλεπεν εἰς τὴν εἰκόνα ἄγριον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. Ὁ δὲ ναύτης ἐκεῖνος, τοῦ δοποίου ὁ "Αγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον" σκάφος, ἔτοιμον νὰ καταποντισθῇ, ἐφαντάζετο αὐτὸν ίσταμενον ἀτρόμιητον ἐν τῇ πούμνῃ καὶ βαστάζοντα κραταιῶς* τὸ πηδάλιον, ἐνῷ ἡ εἰκὼν παρίστα αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα.

Ἐκεῖνος δὲ πάλιν ὁ ἔνθυμοψύκτης τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν δοποίαν ὁ "Αγιος βυθισθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν ἔσωσεν ἡμίπνικτον τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον* τὸν Ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ λευκόν του γένειον ἔσταζεν ἀκόμη ἡ θάλασσα.

Τόσην ζωὴν παράδοξον ἔλλαμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμῳδίαν.

« Διηγῆματα » τ. Β', σ. 49 κ. έ.

Αλέξ. Μωραΐτινης

Η ΓΛΥΚΟΦΙΛΟΥΣΑ

...Τὸ πέλαγος ἀπλοῦται ἀτελείωτον, ἀνὰ τὴν ἀχανῆ ἐκτασιν ἀπὸ ἀκτῆς ἕως ἀκτῆς καὶ ἀπὸ κόλπου ἕως κόλπου, καὶ χαμηλώνει ὁ οὐρανὸς εἰς τὴν μίαν ἄκραν, τὴν ἀπωτέραν, διὰ νὰ περιπτυχθῇ ἐγγύτερον τὴν ἐσγατιὰν τῶν θαλασσῶν, ὁ σάπειρος* φιλῶν τὸν σμάραγδον*, τὸ βαθύχλωον ἀνταστᾶζομενον τὸ γλαυκόν*. Φυσὶ ὁ Καικίας*, κατεοχόμενος ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Θράκης, καὶ ὁ βορρᾶς παγερὸς ἀποσπᾶται μυριοπτέρυγος ἀπὸ τὸν νεφελοσκεπῆ καὶ χιονοστέφανον "Αθώ, καὶ ὁ Ἀργέστης* οιγηλὸς καταβαίνει ἀπὸ τὸν γεραρὸν "Ολυμπον" φρίσσει τὸ κῦμα εἰς τὴν ἐπαφὴν τῆς ψυχρᾶς πνοῆς, φρικιὰ ὁ πορφυροῦς πόντος ἀπὸ τὴν κραταιὰν αὖραν, φυτιδοῦται ἡ θάλασσα ἀπὸ τὴν ἀλλεπάλληλον ραγδαίαν οἰπίν, ἀγριαίνει τὸ πέλαγος, ὠρέυται* μανιωδῶς ἡ καταιγίς, φύγνυται τὸ κῦμα εἰς τοὺς σκληροὺς αἰχμηροὺς βράχους. Συννεφοῦται ὁ οὐρανός ἀπὸ τὰς μαύρας κάπας τῶν θυελλῶν, τὰς σωρευομένας ἐπάνω του, φαινόντας στῦλος προκύπτει ἐν ἀχαρεῖ* ἐν μέσῳ ἀχανοῦς κυκεῶνος* στροβίλων ἰδοὺ ἡ ἀκτὶς θὰ διώξῃ τὸ ἔρεβος*, ἡ γαλήνη θὰ ἔξωσῃ τὸν τυφῶνα*.

Τὸ παρεκκλήσιον ἥτο κτισμένον ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, μαστιζόμενον ἀπὸ θνέττας καὶ λαιλαπας, λικνιζόμενον ἀπὸ τὸ ἀειτάραχον καὶ πολύρροιοθδον* κῦμα, νανουριζόμενον ἀπὸ τὰ ἄσματα, τὰ δοῖα ὁ ἄνεμος ἔψαλε δι' αὐτὸν εἰς τοὺς σκληροὺς βράχους καὶ εἰς τὰ ἴχώδη ἄντρα. Οἱ τέσσαρες τοῦχοι ἵσταντο ἀκόμη ἀρραγεῖς*, πετροθεμελιώμενοι, σῶζοντες μικρὸν ἐπίχρισμα*, ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ, περὶ τὴν μεσημβρινοδυτικὴν γωνίαν, χροταριασμένοι καὶ μαυροποράσινοι περὶ τὴν βορειοανατολικήν.

Ἡ στέγη, φέρουσα ἀκόμα δλίγας κεράμους καὶ πλάκας, ἐστηρίζετο ἐπὶ δοκοῦ μὲ πολλὰς ἀκτῖνας ἐκ σκληρᾶς καστανέας. Ὁλόγυρα εἰς τοὺς τοίχους, ὑψηλὰ ἄνω τῶν ὑπερθύρων καὶ ὑπὸ τὰ γείσα τῆς στέγης, ώραια μικρὰ πινάκια παλαιῶν χρόνων ἥσαν ἐγκολλημένα, σχηματίζοντα μέγαν πταυρὸν ἐπὶ τῆς χηθάδος τοῦ ἱεροῦ βίβλους τοὺς ἀνατολάς, μετὰ ὑποπόδιου εἰς σχῆμα ἀνεστραμμένου Τ ἐκ πέντε ἄλλων πινακίων, καὶ ἄλλους δύο σταυροὺς δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ὑπερθύρων τῶν δύο παραθύρων τοῦ χοροῦ καὶ τέταρτον σταυρὸν ἄνωθεν τῆς φλιᾶς τῆς εἰσόδου, δυσμιόθεν.

Τὰ ὠραῖα παλαιὰ πιατάκια ἥσαν ὅλα χρωματιστά, γαλάζια καὶ ὑποπράσινα καὶ κιτρινωπά καὶ λευκά, μὲ κλαδάκια καὶ μὲ λούλουδα καὶ μὲ πουλιά, φιλοκάλως καὶ κομψῶς διατεθειμένα, στίλβοντα * εἰς τὸν ἥλιον, χάρμα* τῶν ὄφθαλμῶν, κειμήλια ὑψηλὰ κείμενα, στερεὰ βαλμένα εἰς τὰς κόγχας των, ἀφελῆ ἀναθήματα, λείφανα παλαιῶν χρόνων, περισώσματα * ἀρταγῶν καὶ δημόσεων* παντοίων, δλιγάτερον φεῦ! ἀσφαλῆ ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἀρχαιοκαπηλικῆς μανίας. Καὶ ὁ ἀπλὸς οὗτος στολισμὸς παρείχει μεγάλην χάριν, μεμιγμένην μὲ ἀρρητον* τρυφερὸν θέλγητρον, εἰς τὸ μικρὸν δραχοφυτευμένον παρεκκλήσιον, ἐμπνέων εἰς τὸν ἐπισκέπτην μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ διασκελίσῃ τὸ κατώφλιον, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πεντρὸν ναΐσκον, νὰ ἀνάψῃ ψηρίον, νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν του, καὶ ν' ἀσπασθῇ εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλούσης, τῆς ζωγραφισμένης παρειάν μὲ παρειάν μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπερθύρου Βρέφους Της,

Καὶ πάλι κίνησα νάρθῳ Χριστέ μου, στὴν αὐλή σου,
νὰ σκύψω στὰ κατώφλια σου τὰ τρισαγαπημένα,
ὅπου μὲ πόθο ἀχόρταγο τὸ λαχταρεῖ ἡ ψυχή μου,
καὶ, ἂν δὲν ἥτο ἄλλως πολυάσχολος ἀπὸ τὴν βιοτικὴν τύρθην, νὰ σταθῇ

ν' ἀκούσῃ τὰς Μεγάλας "Ωρας καὶ τὸν Ἐσπερινὸν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, ψαλλόμενα ἀπὸ τὸν μπάρμπ' Ἀναγνώστην τὸν Παρθένην, τὸν μόνον βοηθὸν τοῦ παπα - Μπεφάνη εἰς δλας τὰς λειτουργίας, δσας ἐτέλει ἐκεῖνος, τὰς ἡμέρας ταύτας ἐξ εὐχῆς καὶ ταξίματος, κατὰ προτίμησιν, εἰς τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον.

Ἡ σάρκα μου ἀναγάllαιασε σιμά σου κι ἡ καρδιά μου.
Τὸ χειλιδόνι βρῆκε φωλιὰ καὶ τὸ τρυγόνι σκέπη
νὰ βάλουν τὰ πουλάκια τους τὰ δόλια νὰ πλαγιάσουν,
τὸν ἵερό σου τὸ βρωμό, ἀθάνατε Χριστέ μου. (1) ~~Χριστός~~

Καὶ ὁ εὐσεβὴς προσκυνητής θὰ εῦρισκε μεγάλην γλύκαν καὶ παρογγοριὰν ἀπὸ τές πίκρες τοῦ κόσμου, εἰς τὸ νὰ θεωρῇ μόνον τὴν πενιχρὰν κανδήλαν καίουσαν ἐμπρόδεις εἰς τὴν ὥραιαν εἰκόνα, τὴν ζωγραφισμένην ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀθανάσιον τὸν Κεφαλᾶν, ἡπειρώτην, ἄνδρα ἀγωνιστήν, εὐπαίδευτον, πολύγλωσσον καὶ ζωγράφον.

Ἡ ὥραια μικρὰ εἰκόνων, μὲ τὸ ωχρὸν πρόσωπον τῆς Παναγίας ἐνούμενον κατὰ παρειὰν μὲ τὸ λευκὸν καὶ ἔνθεον πρόσωπον τοῦ λατρευτοῦ βρέφους της, εἶχεν ἄφατον* γλυκύτητα καὶ ἡτο καλλίστη ἔκφρασις τῆς μητρικῆς στοργῆς, τῆς γεννωμένης ὡς ἐκ πικρᾶς οἵτης γλυκέος καρποῦ, εὐθὺς μὲ τὰς ὡδῖνας* τοῦ τοκετοῦ, καὶ συναυξανομένης μὲ τῆς ἀνατροφῆς τοὺς κόπους καὶ τὰς μερίμνας.

Καὶ ὁ φιλακόλουθος πιστὸς δὲν θὰ ὕστερει τῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν εὐσεβῆ προσέλευσιν.

Κάλλιο μιὰ μέρα στὴ δική σου αὖλή, παρὰ γιλιάδες·
στὸν ἵσκιο ἀς είμαι τοῦ ναοῦ σὰν παραπεταμένος
καλλίτερα, παρὰ νὰ ξῶ σ' ἀμαρτωλῶν λημέρια.

Δεξιὰ ἐπὶ τοῦ τέμπλου ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Προδόρου. Ἄριστερὰ ἡ Παναγία ἡ Γλυκοφιλούσα, ἡ προστάτις τῶν μητέρων, καὶ ὁ Ἀγιος Στυλιανός, ὁ φίλος καὶ φροντίζων ἡηπίων.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τούχου ὑπῆρχον ἀκόμη δλίγοι ἄγιοι, ζωγραφισμένοι ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ. Ἡσαν ὁ Ἀγιος Ἐλευθέριος

(1) "Ολοι οι στίχοι είναι παράφρασις τοῦ ΠΓ' ψαλμοῦ.

καὶ ἡ Ἀγία Μαρίνα. Εἴτα ἥσαν ὁ Ἀγιος Γεώργιος καὶ ὁ Ἀγιος Δημήτριος, μὲ τὰ χατζάρια των, μὲ τὰς ἀσπίδας, μὲ τοὺς θώρακάς των καὶ τὴν ἄλλην πανοπλίαν των. Καὶ ἡ Ἀγία Βαρθαράρα καὶ ἡ Ἀγία Κυριακὴ μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ μὲ τοὺς κλάδους τῶν φοινίκων εἰς τὰς χεῖρας.

Τότε ἐκεῖ καὶ ὁ ὄσιος ποιμήν, ὁ ἀσκητής, μὲ τὴν ἀπάντησίν του εἰς τὸν Ἀνδύπατον, προσειπένον περὶ ζωῆς καὶ θανάτου τοῦ ἀθέφου ἀνεψιοῦ του «εἰ μὲν εὔρεις ἔνοχον, κόλασον* αὐτόν, εἰ δὲ ἀμῦδον, ὡς θέλεις ποῦξον!» Τότε καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, προστάτης οὐδὲν ἤττον* καὶ φρονδὸς τῶν ὄχακων καὶ τῶν παιδίων. Τότε καὶ ὁ Ὅσιος Μωϋσῆς, ὁ Αἰθίοψ, «ἄνθρωπος ὄψιν καὶ Θεός τὴν καρδίαν».

Τὸ παρεκκλήσιον ἔῳδα τῇ 26 Δεκεμβρίου, τὴν Σύναξιν τῆς Υπεραγίας Θεοτόκου.

«Τὰ Ἀπαντά» τ. Β', σ. 257

Αλέξ. Παπαδιαμάντης

?Εδιμοχραγινό -

ΤΑ ΦΩΤΑ

Ο κόλπος ἐκτείνεται εὐρύς, μὲ ἀνοικτὸν τὸ στόμιον αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ δποίου ἔρχεται τοῦ μεγάλου πελάγους ἡ βαθεῖα ἀναπνοή.

Προφί καὶ σκεπαστὸς ὁ δρίζων, συννεφιά, ἀπειλὴ ὕδατος ἄνωθεν, οἷμωγή * κύματος κάτωθεν.

Σκοτεινὴ ἡ ὄψις τῶν νεφῶν, βαρεῖα ὡς κατηφές πρόσωπον, ἔτοιμον εἰς δάκρυα. Ἀνώμαλη ἡ ράχις τοῦ νεροῦ, ἐξογκουμένη, ὡς στήθη φουσκώνοντα ἐκ πόνου. Καὶ ἐπάνω εἰς αὐτήν, σειόμενα, γοοῦντα καΐκια, τράτες, βάρκες, συμφυρόδος* σκοινιῶν, κατάρτια, ἔάρτια. Καὶ παρέκει ἔνλινη ἀποβάθμητα πτωχική, ωριγμένη εἰς τὰ κύματα.

Πίσω δῶθε κεῖθε μέσ' στὴν ζειματιὰ σπιτάκια σκαρφαλώνουν παστρικά, λευκά, νανοφυῆ * σπίτια χωρικῶν, σπιτάκια νησιώτικα μὲ παραθυράκια πράσινα, κεραμίδια κόκκινα, αὐλόγυρους μικρούς, περιποιημένους καὶ φραχτίτσες ἀγκαθιῶν καὶ γαρυφάλλων φυλλαράκια καὶ λαχανικά. Ποῦ καὶ ποῦ περικοκλάδες καὶ κισσοί σκαρφαλώνοντες στοὺς τοίχους, βλέπουν ἀνοιχτὰ τὴν θάλασσα τὴν ἄγρια καὶ τὴν ἀπέναντι στεριά. Καὶ γύρω βουνάκια πεύκων εἰς τὰ δποῖα τὰ σπιτάκια ἀκουμποῦν, στηρίζουν τὰ πλευρά των, προφυλάσσονται ἀπὸ τὸν ἄνεμον, σημιγμένα, στριμωγμένα, μὲ τοὺς στενούς των τοὺς δρομάκους, ἀλληλοζεσταίνονται.

Κι επάνω στήν σκαλίτσα-άποβαθμο σὰ βαρύ, γιὰ τὴν μαρῷ αὐτὴ σανιδένια γεφυρούλα, δπου δένουν τὰ παλαμάρια τους οἱ τράτες καὶ ἀράζουν οἱ βαροκούλες, μαζωμένο τὸ χωριό;⁶ Παπᾶς μαυροφορῶν, λευκογένης καὶ μὲ ἀργυροῦς βοστρόχους*, ἀπλωμένους ἐπάνω εἰς τὸ μελανὸν ροῦχον, δπως μπροστά του εἰς τὸ κῦμα ὁ ἀφρός, δπως τριγύρω του τὸ χιόνι στὰ βιουνά. Ξέσκεπος μὲ σταυρὸν εἰς τὸ δεξῖ, τὸ καλυψμαύχι εἰς τὸ ἄλλο. Ηαλληκάρια ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ. Ζωνάρια. Βράκες. Κοῦκοι. Οἱ γυναῖκες πίσωθε μὲ χρωματιστὰ τσεμπέρια, κεντητὰ πουκάμισα καὶ κοντογούνια, πρόσωπα ροδισμένα, ή Ἑλλάδα τοῦ ἀγροῦ, τῆς θαλάσσης, τοῦ δρους, μυροβούλουσαν ἀπὸ τὴν ἄλμην^{*} κι ἀπὸ τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς.⁷ Άχγα λαιμάδων τρέμουσα, παλλομένη, μισοσβύνουσα στὴν πνοὴν τὴν πρωΐνην. Φωναὶ παιδιῶν λεπταὶ καὶ δροσεραί, ψάλλουσαι ἄσμα ἥρεμον, βραδύ, ἐφαρπαζόμενον καὶ σβῆνον :

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, Κύριε,
ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερώθη προσκύνησις.

Ἐτελείωσεν ὁ ψαλμὸς ὁ ἰερός. Ὁ γέρων παπᾶς ὑψωσε τὸ χέρι. Ὁ μέγας σταυρός, περιαχθεὶς^{*} μὲ δύναμιν, διέγραψε κύκλον στὸν ἀέρα, ἔπεισε στὴν θάλασσαν, κατεπόθη^{*} ἀπ' αὐτήν, ἐξηφανίσθη εἰς τὸ βάθος τοῦ νεροῦ. Τὸ πνεῦμα ἐφύσησεν, ὁ πόντος ἐταράχθη ἐκ βαθέων.

Τέσσαρες ἡ πέντε παφλασμοὶ ἥκουσθησαν αἰφνίδιοι τέσσαρα πέντε σώματα ἐξώρυμησαν καὶ ἔβούτηξαν. Καὶ ὑπὸ τὸ κῦμα τὰ κορμὶα τῶν παλληληκαριῶν πλέουν καὶ τινάσσονται, τὰ πόδια των λακτίζουν, οἱ βραχίονες ἔκτείνονται, ψάχνουν καὶ ζητοῦν. Ἐκτοπίζουν τὰ νερὰ καὶ συγκυκοῦν^{*} τὸν βούρκον κι ἀνεγέρουν τὸν ἀφρόν. Ἔνας ἔξαφνα νοιώθει νὰ φεύγῃ κάτι ἀπὸ τὰ δάχτυλα. Τὸ ἀδράχνει, τὸ χουφτώνει κι ἐπιφαίνεται*. Τρίτων^{*} ὑψῶν τὴν χεῖρα καὶ προτείνων τὸν λαιμόν, περιφρεόμενος ἀπὸ τὸ σταλάζον ὕδωρ. Μὲ δυὸ ἀπλωτὲς ἔφαγε τὸ διάστημα, παρεμέρισε τὸ κῦμα, ἔφθασε στὴν σκαλούλα, ὠρμώθη ὑψηλὸς καὶ ἐπιβάλλων, ὑπὸ τὸ δύμα τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ πελάγους καὶ τοῦ πλήθους, ἔμπροσθεν τοῦ ἀκανήτου, ἀσκεποὺς καὶ καραδοκούντος * ἰερέως καὶ τοῦ ἐνεγέρισε τὸν μέλανα καὶ θαλασσόθρευτον σταυρόν.

Οἱ λειτουργῆς ἀνέλαβε τὸ ὑποστάζον ξύλον, τὸ ἐσήκωσεν, ἐκαλύφθη ἐπισίμως καὶ τὸ ἔτεινε πρὸς τὸν πλησιέστερον ἀγρότην. Ἐκεῖνος ἔσκυψε ταπεινῶς καὶ μὲ κεφάλι ἀσκεπές, τὸ φέσι του στὸ χέρι, ἐκόλλησε τὰ χεῖλη

του ἐπάνω, ἔπειτα ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἴερέως τῆς δασείας. Κατόπιν ἀνηγέρθη, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ παρεμέρισε.

"Άλλος τὸν διεδέχθη παρομοίως καὶ ἄλλος, ὅλο τὸ χωριό, γυναικες καὶ ἄντρες, εἰς μακρὰν - μακρὰν σειράν. Καὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων τὰ φαντίσματα καὶ ὑπὸ τὴν ψιχᾶλαν τῶν συννέφων, εἰς τὸ κορύ τῆς αὐγῆς, ἡ παρέλασις βαστᾶ καὶ συγκινεῖται καὶ θροεῖ καὶ ἐξελίσσεται, ἐτοῦτος διαδεχόμενος ἔκεινον, εἰς σταυρούς, καιρετισμούς, «βοήθειά σας», «χρόνια πολλά», «πάντα μὲ τὸ καλό», «ἡ εὐχή σου, Δέσποτα». —

Τὸ νερὸ δέχθη τὸ φέρον τὴν γαλήνην σύμβολον. Θὰ στερεώσῃ δόριζων. Κι ἐνῷ ἡ τελευταία χωρικὴ φιλεῖ κοκκινίζουσα τοῦ γέροντος τὸ χέρι, δέκα - εἴκοσι βραχίονες ἔλυσαν ἐν φιλῇ τὰ παλαμάρια καὶ δυὸ πανιά, λευκότερα ἀπὸ τὸ κήμα, φρίσσοντα στοῦ ὀνέμου τὴν πνοήν, τεύγοντα δῆδη ἔκει κάτω πρὸς τὸν πόντον τὸν εὐρύν.

Περιοδ. «Νέα Εστία»

Mix. Μητσόπιτης

ΟΝΕΙΡΕΜΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Χριστέ μου, κράψα με μακριὰ ἀπ' τὶς κακίες τοῦ κόσμου.
Στὴ Φετνὴ βρέφος, ὅρο ζῶ, νὰ σέ λατρεύω δῶσ' μου.
Κι ὅταν θὰ ὁρῇ ἀπὸ Σὲ σταλτὸς ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ,
κάμε σὰ βρέφος νὰ σταθῶ μπροστὰ στὴ θεία Σου χάρι.

Χριστέ μου, δῶσ' μου στοὺς σεισμούς, στὶς τρικυμίες τοῦ κόσμου πάντα νὰ στέκω ἀτράνταχτος, καὶ νὰ είναι ὁ λογισμός μου τὸ φῶς ἀπὸ τὸ μυστικὸ ποὺ χύνονταν ἀστέρι,
ὅταν γιὰ Σένα στὴ Βηθλεέμ τοὺς Μάγους εἶχε φέρει.

Καὶ κάμε λόγια κι ἔργα μου σὰν τῶν ἀγρῶν τὰ κρίνα,
προφρητικά, φεγγόβολα κάμε τα, σὰν ἔκεινα
τῆς νύχτας τῶν ἀπλῶν βισκῶν. Γεννιόσουν καὶ γροικοῦσαν
τοὺς οὐρανοὺς διλάνοιχτους ποὺ Σὲ δοξολογοῦσαν.

«Περάσματα καὶ Χαιρετισμοί», σ. 83

Κωστής Παλαμᾶς

«ΤΗΙ ΥΠΕΡΜΑΧΩΙ» *Θεοφίλου Κυρινάνη*

Έγγρωισα χθές, ἐπάνω στοὺς φλεγομένους λόφους τῆς μάχης, ἔνα λογαργὸν ιερέα. Παπᾶς μὲ χακί, διορθώτωπος, ψηλός, λυγερός, νέος, μὲ γένεια κατάμαυρα, ποὺ τοῦ πεφταν κυματιστὰ στὸ στῆθος, συνέχιες, στὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, τὴν παράδοσιν τῶν ἀγωνιστῶν ιερέων τοῦ Εἰκοσιένα. "Αν δὲν ἦταν ἀπηγορευμένο ν' ἀναφέρωμε ἄτομα — καὶ πολὺ σωστά, γιατί, σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο καὶ τὸ τελευταῖο στρατιωτάκι μας είναι ἥρως — θ' ἀνέφερα τ' ὅνομά του, γιὰ νὰ ἀναγραφῇ μαζὶ μὲ τοὺς ἀθανάτους τῆς νέας ἐποποίας. Έάσ + ισοια ἐθε... = Θεός

Ἄλλο τί πειράζει, ποὺ τὸν μνημονεύω ἀνώνυμα; Αὐτὸς δὲν είναι πρόσωπο είναι σύμβολο. "Ετοι ἀκριβῶς τὸν βλέπουν καὶ τὰ φανταράκια μας: σὰν σύμβολο τῆς πίστεως καὶ τῆς δρθοδοξίας σὰν ἐνσάρκωσι τοῦ δεσμοῦ τῶν θείων δυνάμεων μὲ τὸ μαχόμενο στράτευμα. "Οταν τὰ φανταράκια τὸν βλέπουν ἀνάμεσά τους, στὴν πρώτη γραμμή — γιατὶ είναι ἔνας παπᾶς παλιηκαρᾶς — μὲ τὸ σταυρὸν στὸ χέρι, νομίζεις πῶς παίρνουν καινούργιον ἀέρα:

— "Ελα, πάτερ!... τοῦ φωνάζουν. Εὐλόγα τὴ λόγγη μας!..."

Τὸ κυρῆδος τῶν είναι τεράστιο σ' αὐτὸν τὸ τιμῆμα. Γιατὶ δὲν μάχεται μόνο προφίτενει καὶ τὴν ἔκβασι, ποὺ θά χῇ κάθε φορὰ ή ἐπιχείρησι! Παπαφλέσσας μαζὶ καὶ Γέρος τοῦ Μωροῦ, δινειροπλάστης καὶ δινειροκρήτης, ἔχει πάντα στὴν τσάντα ἐκστρατείας, ποὺ κρέμεται στὸ πλευρό του, καὶ ἀπὸ ἔνα χρησμό:

— Είδα στὸν ὑπνό μου, παιδιά, τὴν Παναγιὰ τῆς Τήνου! Καὶ είδα, πῶς ἔγραφε στὸν οὐρανό, μὲ γράμματα φωτιᾶς, αὐτὰ τὰ λόγια: «Σὲ δυὸ μέρες». Καὶ σᾶς λέω, ὅτι σὲ δυὸ μέρες θὰ πάρουμε κι αὐτὰ τὰ ὑψώματα ἐκεῖ κάτω!

Οἱ χρησμοὶ αὐτοί, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ μιὰ δυνατὴ διαίσθησι κι ἀπὸ μιὰ φυσικὴ στρατιωτικὴ ἀντίληψι, βγαίνουν, σχεδὸν πάντα, ἀληθινοί. Φαντάζεστε, λοιπόν, πόσους πιστοὺς ἔχει γῦρό του αὐτὸν τὸ νεώτερο μαντεῖο τῶν Δελφῶν:

— Τὶ λέει ἡ Παναγίτσα σήμερα, πάτερ;... ωτοῦν τὰ φανταράκια μας κάθε πρωΐ.

Καὶ ἡ Παναγίτσα ἔχει, σχεδὸν κάθε φορά, ἀπὸ μιὰ εὐχάριστη πρόβλεψι....

— Άλλ' αὐτὸν δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ στὴ ζωὴ μου, είναι ἡ πρώτη

στιγμή, ποὺ τὸν ἀπάντησα: 'Απόγευμα μὲ τὴν δύναμη ποτισμένη ἀπὸ τῷ
χριστιανικῷ φῶτα τοῦ δειλινοῦ, σὲ μὰν ἀτμόσφαιρα γλυκειά, εἰρηνική καὶ
ὑποβλητική, ὅπως τοῦ περίφημου «Ἐναγγελισμοῦ» τοῦ Παρθένη^{*}, αὐτὸς
ἴερουργεῖσε ἐπάνω σ' ἔνα ὄψιμα, ποὺ μόλις εἶχε καταληφθῆ. Δοξολο-
γοῦσε γιὰ τὴ νίκη, μὲ θυμιάμα τοὺς καπνοὺς τῆς μπαρούτης καὶ μὲ τὴν
ὑπόκρουσι τῶν πυροβόλων, ποὺ τράνταζαν τοὺς ἀντικρυνοὺς λόφους.
Εἶχε περάσει τὸ χρυσοκέντητο πετραχίλι του. Καί, γῦρο του, τὰ φαντα-
ράκια παρακολούθουσαν τὶς δεήσεις του, ὑπογραμμίζοντας τὶς φράσεις
του μὲ ὄμαδικὰ «Κύριε ἐλέησον!»...

— Οταν πιὰ ὁ παπᾶς τελείωσε, ἐφώναξε στὰ στοματάκια μας:

— Τώρα, παιδιά, θὰ ψάλουμε ὅλοι μαζί, «Τῇ Υπερμάχῳ Στρα-
τηγῷ τὰ νικητήρια» νὰ εὐχαριστήσουμε τὴν Παναγιὰ τῆς Τήνου!...

Καὶ μιὰ ρωμαλέα ὄμιαδικὴ φωνὴ ἀρχισε τότε νὰ ὑψώνῃ, μέσα στὸν
ἀκανή ναὸ τῆς φύσεως, τιλιγμένη στὴν δύναμη, τὸν ὄμινο στὴν Παρθένο.
‘Ο παπᾶς ἐφάνταζε σὰν ἄλλος Μωϋσῆς στὸ ὅρος Σινᾶ. Καὶ τὰ φαράγ-
για^{*} γῦρο, ποὺ ἀντιλαλούσαν τὸν φαλμὸ τῶν παλληκαρῶν, σὰν νά ’φερ-
ναν τὴν μακρυνὴν ἥχω τῶν πιὸ δοξασμένων ἡμερῶν τοῦ Βυζαντίου....

Εφημερίς «Εστία» 7/11/1940

Σπύρος Μελάς

προς ↓ ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΣΤΗΝ ΑΓΙ' ΑΝΑΣΤΑΣΑ

· · · Ο Γιάννης δ Κούτρης δὲν ἥθελε μόνον νὰ ἔοδτάσῃ μὲ τοὺς συν-
νομεῖς^{*} του χωριστὰ τὴν ‘Ανάστασιν εἰς τὸ κατάμερόν του, ἀλλ’ ἐπεθύμει
καὶ νὰ τελεσθῇ ἡ ‘Ανάστασις αὕτη ὅχι εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, ἀλλ’ ωρισμέ-
νως εἰς τὴν ‘Αγι’ ‘Αναστασά. ‘Αφοῦ τὸ πάλαι^{*} ἦτο ἐκκλησία, ἀφοῦ δὲ κῶ-
ρος οὗτος ἦτο καθιερωμένος εἰς λατοσίαν Χριστοῦ, διατί τάχα νὰ μὴ λει-
τουργῆται; Μάτην δ πατ’ ‘Αγγελῆς ἐξώδενεν ὅλην τὴν ὀλίγην μάθησίν
του καὶ τὴν ἔμφυτον λογικήν του διὰ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἐξήτει παράλογα.
‘Ο αἰπόλος^{*} ἔμεινεν ἀμετάπτειστος. —

— Πῶς θὰ λειτουργήσω, βλοημένε, σὲ ξεσκέπαστο μέρος; τοῦ ἔλεγεν
δὲ ιερεύς. Εἶδες ποτέ σου λειτουργία ἀπὸ κάτ’ ἀπ’ τ’ ἀστέρια;

— Καὶ ἡ ‘Ανάστασι δὲν ψάλλεται παντοῦ σὲ ξεσκέπαστο; ἀντέλεγεν
δὲ βοσκός^{*} ἔχουν, ἃς ποῦμε, ἐκκλησιές καλοχτισμένες μὲ πλάκες καὶ μὲ

κερδαίδια καὶ βγαίνουν, κατάλαβες, ἀπ' τὴν ἐκκλησίᾳ ὅξω γὰρ νὰ κάμουν Ἀνάστασι κι ἡμεῖς ποὺ δὲν ἔχουμ^έ ἐκκλησιά, ἀς ποῦμε, δὲν μποροῦμε, κατάλαβες, νὰ κάμουν^τ Ἀνάστασι σ' ἣνα ξεσκέπαστο μέρος ποὺ ἦταν μιὰ φορὰ κι ἔναν καιρό, κατὰ πῶς λένε, ἐκκλησία;

Ο ίερεὺς τὸν ἐκοίταξεν ἐν ἀμηχανίᾳ πρὸς στιγμήν, εἴτα τὸ βλέμμα του ἐφωτίσθη, ώς νὰ τοῦ ἥλθεν ἰδέα, καὶ εἶπε:

— Κάμουν^τ Ἀνάστασι ὅξω ἀπ' τὶς ἐκκλησιές, ναί, μὰ λειτουργία;... Ήδης θὰ λειτουργήσουμε;

— Απάνω στὰ μάρμαρα, ποὺ ἦταν μιὰ φορὰ τὸ Ιερὸν Βῆμα, ἀς ποῦμε.

— Μὰ δὲν εἶναι Ἀγία Τράπεζα ἐγκαυνιασμένη.

— Τὸν παλιὸν καιρό, ποὺ τὴν εἶχαν κτίσει, κατάλαβες, δὲν ἦταν;

— Τὸ πριδάτιο λέει, ὅταν βεθηριώθη μιὰ ἐκκλησία νὰ μὴ λειτουργίεται, ἀν δὲν ξανακτισθῇ κι ἐγκαυνιασθῇ πάλι.

Τέλος ὁ ιερεὺς εὗρε μέσον τινὰ ὄρον καὶ τὸν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Γιάννην τὸν Κούτογην:

— Άς εἶναι, μποροῦμε νὰ κάμωμε Ἀνάστασι στὴν Ἀγία Ἀναστασιά, εἶπε, καὶ διέσως παίρνετε ὅλοι τὰ πράγματα σας καὶ τὶς λαμπάδες σας ἀναψιμένες, καὶ πηγαίνομεν κάτου στὴν Παναγία τὴ Δομάν καὶ σᾶς λειτουργῶ ἐκεῖ.

Ο Γιάννης ὁ Κούτογης ὑπεχώρησε, μὴ ἔχων ἀλλως νὰ πράξῃ. —

Ο ιερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν εἰς τὸ ὕπαιθρον, φορέσας μαῦρον ἐπιτρωπήλι καὶ ἥρχισε ν' ἀναγινώσκῃ τὴν παννιγίδα* καὶ τὸ «Κύματι θαλάσσης...», ὅλα διαβαστά. Εἴτα, ἀνάφας ἐντὸς τοῦ θυμιατοῦ μοσχολίβανον, ἔθυμίασε τοὺς παρεστῶτας ὅλους καὶ ποιήσας ἀπόλυτιν, ἔβγαλε τὸ μαῦρον ἐπιτρωπήλι, ἐφόρεσεν ἄλλο, ἱώχουν*, μεταξωτὸν καὶ λευκὸν φαιλόνιον*, καὶ ἀνάφας λαμπάδα, στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, ἥρχισε νὰ ψάλλῃ μελῳδικῶς τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς...» ~~Μεθ'~~ δὲ ἔψαλε τὴν «Ἀνάστασίν σου, Χριστὲ Σωτήρ». Καὶ ἀφοῦ ἤνταν τὰς λαμπάδας ὅλοι, ἀναγνοὺς* τὸ εὐαγγέλιον καὶ δοξάσας τὴν Ἀγίαν Τριάδα, ἥρχισε μεγάλῃ καὶ βιοντώδει τῇ φωνῇ νὰ ψάλλῃ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη», ἀντιφάλλοντος καὶ τοῦ νίοῦ του, παιδίου δωδεκατοῦς, δοτὶς τὸν εἶχε συνοδεύσει ώς συλλείτουργος εἰς τὴν ἐκδρομήν.

Ωραία καὶ γλυκεῖα ἦτο ἡ σκηνὴ ἐντὸς τοῦ ἐρειπίου ἐκείνου τοῦ μεγαλομαρμάρου καὶ ἐπιβλητικοῦ εἰς τὴν δφτιν, ἀγλαΐζομένου* ἀπὸ τὸ τρέ-

μον, ὑπὸ τὴν πνοήν τῆς αὔρας τῆς νυκτερινῆς, φῶς πεντήκοντα λαμπάδων, σκηνὴ φωτεινὴ καὶ σπιερά, διαυγῆς καὶ μυστηριώδης, ἐν μέσῳ γιγαντιάλων δρυῶν ὑψουσῶν ὑπερηφάνως τοὺς εἰς διαδήματα* κορυφουμένους πραταιοὺς κλώνους, μὲ τὰ φρίσσοντα φύλλα μαρμάροντα* ὡς χρυσᾶς φολίδας ὑπὸ τὴν λαμπτηδόνα* τῶν πυρσῶν, μὲ σκιὰς καὶ σκοτεινὰ κενὰ ἐν μέσῳ τῶν κλάδων, διον ἐφαντάζετο τις ἔλλοχεύοντα* ἀράτα πνεύματα, ὑπάρξαντα πάλαι ποτέ. Δρυάδες* καὶ 'Ορεστιάδες*, ἐλευθέρως ἀνάσσουσαι* ἀνὰ τοὺς πυκνοὺς δρυμῶνας*, καὶ σήμερον μεταμορφωθεῖσαι εἰς νυκτερινὰ τελόνια* καὶ μὴ τολμῶσαι νὰ προβάλωσιν εἰς τὸ φῶς τῶν ἀναστασίμων λαμπάδων.

Ἐνῷ ὁ Ἱερεὺς ἔλεγεν ὅμαλῇ τῇ φωνῇ τὰ εἰρηνικὰ καὶ ηὔχετο ὑπὲρ τῆς «εὐσταθείας τῶν ἐκκλησιῶν, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς κ.τ.λ.», δηπισθεν τοῦ πρώτου πελωρίου κορυοῦ τῆς χιλιετοῦ δρυός, ὃν τρεῖς ἀνδρες συνάπτοντες τὰς δρυγιὰς μόλις ἥδυναντο ν' ἄγκαλιάσωσιν, ἥκουντο βραχὺς διάλογος μεταξὺ τριῶν ἢ τεσσάρων αἰπόλων*, δῶν ὁ πρῶτος, Γιάννης ὁ Κούτρης, ἔλευν ἀπαντῶν τὰς ἀπορίας τῶν ἄλλων.

Ἄλλ' ὁ διάλογος διεκόπη ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ Ἱερέως, δοτις ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεδύθη τὰ ἄμφια κι ἔκραξεν εἰς τὸ ποίμνιόν του:

—Εἰστ' ἔτοιμοι; Πάμε! —⊕

~~#~~ Δύο τῶν αἰπόλων ἔσπευσαν νὰ φορτώσωσι τὰ Ἱερά, ὡς καὶ τὰ καλάθια τῶν ποιμενίδων τὰ περικλείοντα ἱορτάσιμά τινά ἐφόδια εἰς πέντε ἢ Ἑξ ὀνάρια, ὁ Ἱερεὺς ἐπέβη εἰς τὸ ἔβδομον καὶ οἱ ἄλλοι πεζοί, οἱ μὲν κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των ἀναμμένας μὲ τὴν ἀριστεράν, προσπαθοῦντες μὲ τὴν δεξιὰν νὰ σκεπάσωσι τὴν λαμπτὴν ἀπὸ τῆς πνοῆς τῆς ἀπογείου αὔρας, οἱ δὲ ἀνάψαντες μικρὰ φαναράκια, χρήσιμα εἰς τοὺς αἰπόλους διὰ τοὺς νυκτερινοὺς ἔταυλισμοὺς* καὶ τοὺς ἄμολγοὺς* τῶν αἰγῶν των, ἔξεκίνησαν κατερχόμενοι πρὸς βορρᾶν, εἴτα ἐστράφησαν ἀνατολικώτερον, βαίνοντες διὰ κακοτοπιᾶς ἐφ' ἥς δὲν ἀντεῖχον ἄλλοι πόδες παρὰ τοὺς ἴδιοκούς των, ἐλαφρὰ πατοῦντες μὲ τὰ τσαρούχα τὰ περιβάλλοντα τοὺς εὐκινήτους πόδας των, βιάζοντες τὰ γαιδουράκια νὰ τρέχωσι, σύροντες μᾶλλον αὐτὰ εἰς τὸν δρόμον, τοποθετούμενοι ἐξ ἀριστερῶν ὡς ἔμψυχα δίκρανα*, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν φορτωμένων ὑποξυγίων εἰς τὰ κορημνωδέστερα μέρη. Δύο ἢ τρεῖς αὐτῶν, μὲ τὰς κάπας των, ἤχοντο τελευταῖοι μετὰ συριγμῶν καὶ ἀκατανοήτων μονοσυλλάβων, ἄγοντες τὰ αἰπόλια* των, μὲ τὰ μικρὰ ἐρίφια διὰ χαριεστάτων σκιοτημάτων* τρέ-

γοντα παρὰ τὰς μητέρας των, βελάζοντα ἐρωτηματικῶς, εἰς ἀ οἱ αἴγες ἀτήντων ἀριστώς, μὴ ἔχουσαι πᾶς νά ἐξηγήσωσι τὴν ἀσυνήθη νυκτοποδίαν.

Ἡ σελήνη εἶχεν ἀνατεῖλει πρὸ τοῦ μεσονυκτίου καὶ ὁ δίσκος τῆς ὑπέρουχος ὀλίγον, ἐφαίνετο ὅπισθεν τῶν κορυφῶν ὑψηλῶν δένδρων, πότε δὲ ἐκμύπτετο, κατὰ τοὺς ἐλιγμοὺς τῆς πορείας, ὅπισθεν τοῦ βουνοῦ. Καὶ οἱ θάμνοι ἔσειοντα πανταχοῦ, ὅθεν διέβαινεν ἡ πομπή, καὶ τὰ ἔντομα ἔξεγείροντο παράσῳ ἐκ τοῦ ὑπνου των, καὶ τίνα μινάρια ἔξορμῶντα ἐπέτων φαιδρῶς περὶ τὰς ἀνημμένας λαμπάδας, ὑποβοήζοντα, καίοντα τὰς μικράλια* πτέρυγάς των ἢ καταστρέφοντα μετὰ τελευταίου βρόμου τὴν ἐφήμερον ὑπαρξίαν των εἰς τὴν πρόσφασιν τῆς φλογός. Τὰ νυκτοπούλια ἔφευγον φοβισμένα ἀπὸ σχοῖνον εἰς κόμαρον, ἀπὸ αἴμαστὰ* εἰς δένδρον, προσθέτοντα τὸν ἥλαφον θροῦν τῶν πτερύγων των εἰς τὸ ἀβρόγυ, ἐναρμόνιον φύσημα τῆς αὔρας τῆς δρόθιας καὶ ἡ ἀγραμπελιά ἡ χιονανθής, ἡ λευκάζουσα καὶ μυροβούλονσα εἰς τοὺς φράκτας, λευχείμων* μυροφόρος ἕορτάζουσα τὴν Ἀνάστασιν, καὶ ὁ κισσός καὶ τὸ ἀγιόκλημα, πλόκοιοι τῆς Ἀνοίξεως. ἔξαπλούσης τὴν μυροβόλον κόμην τῆς ἀνὰ τοὺς ἀγρούς, διέκυνον ζωηροτέραν ἐν τῇ νυκτὶ τὴν εὐθύδιαν των εἰς τὸν ἀέρα. Καὶ ἡ ἀργυρᾶ ἄμμόκονις τῶν ἄστρων ὠλιγόστενεν ἐπάνω, καθ' ὅσον ὑψοῦτο ἡ σελήνη καὶ ἡ ἀηδῶν ἡκούετο μινυρίζουσα* βαθειά εἰς τὸν μηχὸν τοῦ δάσους καὶ ὁ γκιώνης μὴ δυνάμενος νά δαγωνισθῇ πρὸς τὴν λιγυοῦλην* ἀδελφήν του, ἔπανσε πρὸς καιρὸν τὸ θηρινῶδες ἄσμά του.

Ἐίχον κατέλθει ἥδη πολὺ βαθειά, κάτω εἰς τὸ φεῦμα, καὶ ἀντικρύ των ἔβλεπον μαρρὰν εἰς τὸ πέλαγος, κυανῆν θύρνην*, ἀμυδρῶς ἐπαργυρωμένην ἀπὸ τὰς ἀκτίνας τῆς σελήνης. Ἡκούσθη δὲ μετ' ὀλίγον βαθὺς παφλασμὸς ὡς χειμάρρου καταφερούμενου μετὰ γδούπου ἀπὸ τῶν βράχων, κορότος συνεχής, ἴσχυρός, μονότονος. Ἡτο τὸ φεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν, ἀπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ὄποιου εἴκοσι νερούμινοι ὑδρεύοντο τὸ πάλαι καὶ πολλὰ ἑκατοντάδες στρέμματα κήπων μὲν πλιανωτὰς αἴμαστὰ* ἐπιαίνοντα* ἀπὸ τὸ δροσερὸν νῦμά* του. Ἐκεῖ ἀντικρὺ προέκυπτεν ἀπ' ἀκρας τῆς θαλάσσης τὸ παλαιὸν φρούριον, τὸ ὄποιον ἦτο ποτὲ κατοικία ἀνθρώπων, πρὸν γίνη γλαυκῶν φωλεὰ καὶ γλάφων ὁρμητήριον. Εἰς τὸ ἀζένωτον φεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν ὠφεῖλετο ἡ εὐδοκίμησις πάσης φυτείας καὶ πάσης βλαστήσεως κατὰ τοὺς παλα-

οὺς ἔκεινους χοόνους.

→ "Hτο ἥδη δύο μετὰ τὰ μεσάνυκτα, ὅταν ὁ παπ'- Ἀγγελῆς καὶ οἱ αἰπόλοι του ἔφθασαν εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Δομάν. Τὸ μικρὸν ἐξωκλήσιον ἦτο κτισμένον ὑπὸ ψωτάδα πελωρίων δένδρων, περιβαλλόμενον γραφικῶς ὑπ' αὐτῶν, σκεπαζόμενον φιλοστόργως ἀπὸ τοὺς κλώνους των. Ὁ ναΐσκος ἦτο πενιχρός, ἀλλὰ διετηρεῖτο καὶ ἦτο λειτουργήσιμος. Ἡτο δὲ ἐν τῶν δλίγων ναϊδίων, δσα ἐσώζοντο ὄρθια ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Γείτονες αὐτοῦ χαμηλότερα πρὸς τὴν θάλασσαν ἤσαν τὸ πάλαι ἐντὸς τῆς κοιλάδος τῆς συνεχομένης μεταξὺ δύο ἀκτῶν, πάμπολλοι ναΐσκοι, ἔως τέσσαρες δωδεκάδες. Οἱ πλεῖστοι ἤσαν σήμερον ἐρείπια. Ἡ Παναγία τῆς Δομάν, ἀπλῇ ἀναπαράστασις τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Βυζαντίου καὶ περιβαλλόμενη ὡς μὲ στέφανον ἀπὸ τὸν ἀειθαλῆ κόσμον τῶν πελωρίων δένδρων της, ἵστατο ἀκόμη ὄρθιη, κι ἐφαίνετο λέγουσα πρὸς τοὺς ἀδελφούς της, δσοι εἶχον γονατίσει, καταβληθέντες ἀπὸ τὸν κάματον τῆς διὰ τόσων αἰώνων πορείας: «Παρηγορηθῆτε, σᾶς ἀντιπροσωπεύω ἐγώ!».

"Ἐν οιπῇ* διφθαλμοῦ ἐφωταγωγήθη τὸ παρεκκλήσιον καὶ αἱ ποιμενίδες ἤναψαν πάμπολλα κηρία εἰς τὰ δύο μανουάλια καὶ ἀνάγψασι πῦρ εἰς τὸ ὑπήνεμον ἔξω τῆς θύρας στήσασαι μεγάλην χύτραν, πιεστεύασιν τὴν σούπαν. Καὶ ὁ ἴερεύς, λαβὼν καιρόν*, ἐφόρεσεν ὅλην τὴν ἴερατικὴν στολὴν του, καὶ ὁ υἱός του ὁ συλλείτουργος, ἐψαλλε τὸν κανόνα ~~καρυκεύμα~~.

Ο Γιάννης ὁ Κούτοης, πραγματοποιήσας τὸ δνειρόν του, τοῦ νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς ἐπίτροπος, ἐπεστάτει εἰς τὸ ἄναμμα καὶ σθύμιον τῶν κηρίων, πατῶν αὐτὰ ἐνίστε μὲ τὸ τσαροῦχλί του, μιμούμενος τὸν ἔξαδελφόν του τὸν Γιάννην τὸν Λαδίκαν, καὶ ὅστις ἵστατο δεξιόθεν εἰς τὸν χορὸν ὡς προεστὼς μὲ τόσην σοβαρότητα, ὥστε βλέπων τις αὐτὸν θὰ τὸν ἐνόμιζε ψάλτην, ἐξ ἴδιοτροπίας σιωπῶντα.

Περὶ τὸ λυκανγές* ἔληξεν ἡ λειτουργία καὶ ὁ οὐρανὸς πορφυρίζων ἐκεῖ πρὸς ἀνατολὰς ἔσμιγε μὲ τὴν θάλασσαν κυανῆν ἀπλουμένην κάτω, ἡ δὲ σελήνη ὀχρίασε καὶ τὰ δλίγα ἀστρα ἀνὰ ἐν ἔσθυναν τρέμοντα εἰς τὸν αἰθέρα. Καὶ ἡ Ὕδως* ἀνέτειλε μὲ δλην τὴν πορφυρὰν αἰγλήν*, καλλωπίζουσα μὲ γλυκὺ ἐρύθημα βουνά, κοιλάδας, δάση. Ἐφάνη δὲ τότε, ἀποβαλοῦσα* τὴν μυστηριώδη τῆς νυκτὸς περιβολήν, ἐν δῃ τῇ καλλονῇ της, ἡ μαγευτικὴ θέσις τῆς Παναγίας Δομάν. Δεξιὰ

τὸ ὑψηλὸν βραχῶδες καὶ τευμόμενον* ἀπὸ εὐθάλεῖς* χαράδρας βουνὸν τὸ ἀπολῆγον εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη. Ἀριστερὰ λόφοι, κοιλάδες καὶ δάσοι γραφικῶς ἐναλλάσσονται εἰς τὸ βλέμμα. Ἀντικρὺ δὲ γυνιὸς καὶ ἄγριον μεγαλεῖον ἀποτέλεσμα βράχος τοῦ Κάστρου, μὲ τὰ δύο ποδὸς αὐτοῦ πετρώδη νησίδια καὶ πέραν πέλαγος ἀχανές, φωσφορίζοντες εἰς τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ὑποφράσκοντος* ἥλιον.

Εἰς τὸ βάθος δὲ τοῦ δρίζοντος, πρὸς βορρᾶν ἡ Χαλκιδικὴ μὲ τοὺς τρεῖς λαιμούς της, ὑπὲρ οὓς ἔξεχει ὁς βαθμὺς κεραυνωθείσης τιτανείου κλίμακος πρὸς ἀνάβασιν εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ λευκόφατος κῶνος τοῦ Ἀθω μὲ τὴν κορυφὴν εἰς τὰ σύννεφα, πρὸς δυσμῆς τὸ Πήλιον μὲ τὰς ἀναριθμήτους κοιλάδας του καὶ μὲ τὴν θεσπεσίαν του βλάστησιν, καὶ πέραν αὐτοῦ ἡ κορυφὴ τοῦ Κισσάθου, ὡς κεφαλὴ ἐμπηγμένη ἐπὶ κορμοῦ ξένου. Καὶ τὸ οεῦμα τῆς Παναγίας Δομάν δὲν κατεφέρετο πλέον ὡς πρὸν μετὰ βαθέος παφλασμοῦ εἰς τὴν βραχῶδη κοιλάδα, ἀλλ' ἅμα τῇ ἀνατολῇ τῆς ήμέρας τὸ νερὸν ἔροες μορμούζον, μαλακῶς κυλιόμενον ἐπάνω εἰς τὰ βρύα καὶ εἰς τὰ ἀγριοσέλινα, διότι ἔξπυτησαν τῆς ήμέρας οἱ πολλοὶ καὶ προσφίλεις κρότοι.

μέρη Τέλος ἔφανη τοῦ ἥλιου ἡ πρώτη ἀκτὴς καὶ ἀνέθορεγ* ἀπὸ τῆς θαλάσσης μία πυρίνη, παμφαῆς* γραμμὴ τοῦ πανεκλάμποντος φωστῆρος*. Καὶ τὴν ίδιαν στιγμὴν ἥκουσθη πρώτη μεγάλῃ κι ἐπιβλητικῇ φωνῇ, ὁ κλαγγασμὸς* τοῦ ἀετοῦ, χαιρετίσαντος τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, ἀπὸ τῆς ἀφθάστου καὶ ἀπατήτου ἐπὶ τῶν ἀπορρόγων* βράχων καλιᾶς* του. Καὶ δευτέρᾳ χαιρετιστήριος φωνὴ ἥκουσθη ὁ κακκαβισμὸς* τοῦ ἵερακος, ὁ κρωγμὸς* τοῦ ἵερακος ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, εἰς μίαν ὑψηλὴν χαράδραν τοῦ Ἡλιγγιώθους βουνοῦ τοῦ Κουρούπη, ἐκεῖ ἐπάνω. Καὶ τοίτη φωνὴ κλιμακιδὸν ἔχαιρετισε τὸ παμφαῖς ἄστρον τῆς ήμέρας, ὁ τιτυβισμὸς* τῆς πέρδικος καὶ τῆς τρυγόνος εἰς τὸ μεσοῦψές* τῆς κοιλάδος.

Καὶ τελευταία ἀμέσως ἔχαιρετισε διὰ τοῦ μινυρισμοῦ* τῆς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου ἡ γλυκεῖα χελιδών, ἡ ἐπανευροῦσα καὶ ἐφέτος τὴν φωλεάν της ἄθικτον εἰς τὰ ἱερὰ σκηνώματα*, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, ὡς καὶ εἰς τὰ καλύβια τῶν χωρικῶν καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεως. Τότε καὶ τὰ κατσικάκια, αἰσθανθέντα τὸ θάλπος* τῆς ήμέρας, ηρχισαν τὰ σκιοτήματά τουν, εὐφραίνομενα εἰς τὴν ἐπαφὴν τοῦ χόρτου, προσπαίζοντα περὶ τὰς μητέρας των, ὑποβάλλοντα τὸ

μικκύλοι* ωγγκος εἰς τὸν μαστὸν — καὶ δὲν ἥξευρον ὅτι ἡ λεπίς τοῦ σφραγέως ξεστιλβε* καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον.

Ἐκεῖ ὑπὸ τὰ ὑψηλὰ δένδρα, τῶν ὅποιων οἱ κλῶνοι μὲ βόμβυκας καὶ μὲ θυσάνους τριχοειδῶν φύλων κοσμούμενοι, ἐσείοντο ὑπὸ τῆς πρωινῆς αὔρας, ἄνω τοῦ οεύματος, τοῦ κυλίοντος μετὰ ψιθύρου τὸ διαυγής νᾶμά του πάτω εἰς τὴν κοιλάδα, ἐκάθησαν ἡδονικῶς ὅλοι οἱ βισκοί μὲ τὰς ποιμενίδας καὶ τὰς βοσκοπούλας των, στρώσαντες ἀρθρόνους πτέρεις καὶ παχείας φυλλάδας καὶ ἥρχισαν νὰ διαμελίζωσι τὰ εὐωδιάζοντα ἐπὶ τῆς σούβλας ἀρνία καὶ τὰ ἔριφια.

"Ἐφαγον καὶ ἦνφράνθησαν ὅλοι καὶ ἀφοῦ δ' πατ' Ἀγγελῆς ηὔλογησε τὴν φλάσκαν*, τὴν μετεβίβασεν, ὑπόγλωρον ἀκόμη, δι' ἐρυθρᾶς δερματίνης λωρίδος κρατούμένην, κλώζουσαν* καὶ φυσῶσαν ἀκαταλήπτους ἥχους ἔνδοθεν, εἰς κεῖρας τοῦ ἐκ δεξιῶν του καθημένου προστῶτος τῆς ὄμάδος, τοῦ Γεώργη τ' Παναγιώτ', δστις, ἐγερθείς, προσηγόρευσε διὰ μαρῷων τὴν ὄμηγυριν:

— Κ' στὸς 'Ανέστ' βρὲ παιδιά ! 'Αληθ'νὸς οὐν Κύριους ! Ζῆ κι βασιλεύει ! Γειά σας ! Καλὴ καρδιά ! Καλὴ γεορυσύνη ὅλοι μας ! Χρόνους πολλούς ! Πολλὰ τὰ ἔτ' παπᾶ μ' ! νὰ χαίρησῃ τὸ πετραγκόλι σ!

«Τὰ "Απαντά» τ. Γ' σ. 332

ΙΓΝΑΤΙΟΣ

'Εσύ ἥσουν ἀπ' τ' ἀθῆνα τὰ βρέφη τὸ ἔνα,
ποὺ ἐπῆρεν ὁ Ἰησοῦς στὴν ἀγκαλιά Του
κ' εἶπε μὲ τὴ γλυκύτατη λαλιά Του:
«Αφῆστε τὰ παιδιά νάρθουν σ' ἐμένα.»

Κ' ἡ ἀνάσα Του, ἡ εὐωδιασμένη ἀπ' ὅλα
τ' ἄνθη τὰ μυστικὰ τοῦ παραδείσου,
ἔσμιξεν ἀπαλὰ μὲ τὴ δική σου,
ποὺ γάλα μητρικὸν ἐμοσχοβόλα.

μή γονός
Κι ἐπέθανε κι ἐτάφη κι ἀνεστήθη
παντοτεινὸς κι ἀθάνατος Ἐκεῖνος·
κι ἀμάραντος καὶ παραδείσιος κρίνος
ἀνθίσε ή πίστι στὰ δικά σου στήθη.

Κι ἔφεραν χρόνοι δίσεχτοι καὶ μαῦροι:
τοῦ Τρωϊανοῦ τὸ δόγμα: "Οποιος πιστεύει
στὸν Ναζωραῖο, ἢ στὸ σταυρὸν θ' ἀνέβη
ἢ θάνατο μαρτυρικὸν θὲ ναῦλη.

Τὴν ψυχοφθόρα νίκη τῶν εἰδώλων
ἢ Ρώμη καὶ οἱ Ρωμαῖοι πανηγυρίζουν
τὰ βάθμα τοῦ Ἰπποδρόμου πλημμυρίζουν·
ζωγραφιστὴ ἢ χαρὰ στὴν ὄψι οὖλων.

"Ατροφία ἐσὺ στὸ στίβο γονατίζεις
κι ἀδάκρυτα: Ἰησοῦ, δέξου με πάλι
στὴ θεία καὶ πολυπόθητην ἀγκάλη,
Σὺ ποὺ τὸν θάνατον ἀθανατίζεις.

Καὶ νά, ἀπ' τὴν κρύπτη πέρα ἔνα λιοντάρι
προσβάλλει ἀγριεμένο. "Ολων τὰ μάτια
πέφτουν σὲ σένα, γιὰ νὰ δοῦν κοιμάτια
τὶς σάρκες σου. Μὰ τότε—ὦ θεία χάρι!—

σὰν ὄνειρο σοῦ ἐφάνηκε πὼς εἰδες,
ὅτι ἥσουν βρέφος· ἢ ὄψι τοῦ θηρίου
τὴν δμορφιὰ εἶχε πάρει τοῦ Κυρίου
κι οἱ φλόγες τῶν ματιῶν του θεῖες ἀχτίδες.

Κι οὕτ' ἀκουσες τὸ βρῦχος* οὔτε ἀκόμα
τὰ γέλια τοῦ ὅχλου καὶ τ' ἀλάλαγμά του,
κι οὕτ' ἔνοιωσες τοῦ αἵματηροῦ θανάτου
τοὺς σπαραγμοὺς στοῦ λιονταριοῦ τὸ στόμα.

Η ΜΟΝΗ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Πρώτος κτίωρ^{*} τῆς ώραιάς Μονῆς Ξηροποτάμου τοῦ Ἀγίου Ὁρούς ἀναφέρεται ἡ Βασιλισσαὶ Πουλχεοία, θυγάτηρ Θεοδοσίου^{*} τοῦ μικροῦ. Ἀλλὰ πατόπιν ἐρημιθεῖσαν τελείως ὑπὸ βαρθαρικῶν ἐπιδομῶν ἀνεκαίνισεν αὐτήν, τὸν 9ον αἰῶνα, ὁ βασιλόπατς Παῦλος, δαπάναις τοῦ ἀδελφοῦ του βασιλέως Ρωμανοῦ^{*}.

Εἶναι μία ἀπὸ τὰς ώραιοτέρας ἐλληνικὰς Μονάς, κειμένη ἐπὶ ἐνὸς γλεοφωτάτου δροπεδίου, καταφύτου ἐξ ἥμέρων καὶ ἀγρίων δένδρων. Ἐκεῖ ἡ πόα^{*} τὴν ἀνοιξιν μέχρι καὶ τοῦ Αὐγούστου πρασινοβούλουσα εὐθωδιᾶς ἀπὸ ὅλας τὰς πλέον λεπτὰς εὐθωδίας τῶν ἀγρίων ἀνθέων, ὅπου ἀπλοῦνται γῦρο γῦρο, ὥσαν ἔνας πανεύμορφος σμυρναϊκὸς τάπης. Ἄνω τῆς ἀκτῆς τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Τερᾶς Χερσονήσου, ἐγγὺς δὲ τῆς Δάφνης, τοῦ κεντρικοῦ λιμένος τῆς Χώρας, ἔξανοίγει ἐκεῖθεν ἔνα θεαματικὸν πανόραμα, μὲ τὰ γλαυκὰ^{*} ὄντα τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου, προχωροῦντος μέχρι τῆς ώραιάς τοῦ Ρωσικοῦ μοναστηρίου σκήτης, τῆς Θηβαΐδος, μὲ τὰ καταπράσινα βουναλάκια τῆς Συνιάδος καὶ μὲ τὰ γλαυκὰ πλαισιώματα τῶν Βορείων Σποράδων. Κατὰ τὰς προφύνας ώρας μάλιστα, ὅτε ὁ ἥλιος εἶναι ὅπισθεν τῶν βουνῶν ἀκόμη, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, νὰ κάθηται κανεὶς εἰς τοὺς ἔξωστας καὶ τὰς ἀπλωταριὰς τῶν προηγουμένων, ἢ εἰς τὸ εὐρυτάτον προαύλιον, ἔξω, καὶ νὰ ἀναπνέῃ τὴν εὐθοίαν ἐκείνην τὴν ἀχόρταστον τοῦ δάσους ἱνωμένην μὲ τῶν θαλασσίων ἀνέμων τὰ μύρα — εἶναι μία ἀπόλαυσις ὑπερέργα πάσης δυνατῆς περιγραφῆς. Εἶναι μεγαλεῖον ὄντως, ἐν ἐκ τῶν ώραιοτέρων θαυμάτων τῆς Δημιουργίας.

Ἐνεκα διαφόρων πυρκαϊδῶν, ποὺ δὲν ἀπολείπουν δυστυχῶς, ἡ Μονὴ ἀνακαινισθεῖσα πολλάκις, φαίνεται νῦν ὡς νεόκτιστος, ἵδιος τὸ ώραιότατον μὲ τὰ λευκά του μάρμαρα Καθολικόν*, ἀφιερωμένον εἰς μνήμην τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων. Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῶν Βασιλικῶν πυλῶν τοῦ Ναοῦ ὑπάρχει γεγλυψιμένον ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς τὸ ἔξης ἔμμετρον σημείωμα, ἔξιστοροῦν ἐν συντομίᾳ τὰ περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονῆς:

Ἡ Πουλχεοία βασιλὶς θυγάτηρ Ἀρκαδίου
τὴν Ἱερὰν αὐτὴν Μονὴν ἔκτισ· ἐκ θεμελίου.

Δεύτερον δὲ ὁ Ρωμανὸς ὁ μόνος Κωνσταντῖνος
τοῦ σοφοῦ Λέοντος νίος θεοστεφῆς ἐκεῖνος.

Τοίτον παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πατέρων ἀνεκτίσθη.
Τέταρτον πάλιν παρ' αὐτῶν συνάξει Καισαρίου
ἐκ διαφόρων τόπων γῆς, συνάρσει τοῦ Κυρίου,
συνοδοιπόρον ἔχοντος τὸ Τίμιον τὸ Ξύλον,
τὸ ἱερὸν ἀνάθημα τοῦ Ρωμανοῦ, ως δῆλον,

Ἀνθίμιου σκευοφύλακος καὶ τῇ ἐπιστασίᾳ

Ἱεροθέου, ὃντος δὲ ἐν τῇ ἡγουμενίᾳ,
συμπολιτῶν καὶ τῶν τριῶν ὃντων ἐκ τῶν Σκοτέλων
ὅ γάρ Θεός, δι' οὐ τὸ πᾶν, οὕτως ἐφάνη θέλων.

Ἄπὸ Χριστοῦ Γεννήσεως χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
ἔξηκοντα καὶ τρεῖς όμοιον ἐπὶ ἐπιτακοσίους.

Τὸ Καθολικὸν μετὰ τὴν πυρτόλησίν τοῦ ἀνεκανίσθη διὰ νέας
ἀρχιτεκτονικῆς, μὲ μάρμαρα ώραῖα καὶ τέμπλον μαρμάρινον. Ὁ νάρ-
θηξ * εἶναι ἀπλοῦς καὶ δχι διπλοῦς ως ἐν τοῖς ἀρχαίοις ναοῖς, ἀλλὰ
μέγας καὶ ἀπαστράπτων. Ἡ ζωγραφική του εἶναι πολυσύνθετος καὶ
πολυπρόσωπος, θαυμαστὴ ἐν τῇ συλλήψει, ἐκ τῶν ώραιοτέρων παρα-
στάσεων τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ως ἡ ἀμαρτία τοῦ Δαβίδ, ἡ
παράστασις τοῦ φόνου τοῦ Ἀβεσσαλών*, ἡ ἀμαρτία τοῦ Ἀδάμ καὶ
τῆς Εὔας, μία ἄλλη θαυμαστὴ παράστασις ἔξηγμένη ἐκ τοῦ ωητοῦ:
«Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα», καὶ ἄλ-
λαι πολλαί, μαρτυροῦσαι περὶ τῆς ζωηρᾶς φαντασίας τοῦ ζωγράφου
ἀντοῦ τοῦ 1780.

Ἐξω τοῦ Ναοῦ, εἰς τὴν ἀριστερὰν γωνίαν, ὑπάρχει ἐντετοιχισμέ-
νον ἀνάγλυφον μαρμάρινον, παριστάνον τὸν Μεγαλομάρτυρα Δημή-
τριον, ὅρθιον, μετὰ χιτῶνος ποδήρους καὶ βαστάζοντα τὸν Σταυρόν.
Εἶναι μαῦρον τὸ ἔκτυπον αὐτὸς ὡς ἀπὸ πυρκαιᾶς διαποθὲν καὶ τεθραν-
σμένον, ἀλλ' ώραιότατον. Αἱ πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος καλλιτεχνικαί, τὸ δὲ
ἴματιον εἶναι ἐγκομβωμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὄμοιου, καταπίπτον ὅπισθεν
ὅλον, ως οἱ μανδύαι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τοῦ Ἅγιου Ὁρούς, τῶν
ἐκτελούντων τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας των κατὰ τὰς ἀκολουθίας.

Πέριξ προφυλάσσεται ὑπὸ μαρμαρίνου πλαισίου κοινωνιάτου, φέ-

ροντος γεγάλυμμένα ρόδα. Ἐν τῇ πορνφῇ τοῦ πλαισίου ὑπάρχει γεγάλυμμένος ὁ Σταυραετός.

«Μὲ τοῦ Βοριά τὰ Κύματα», Δ' σ. 183 - 7.

Αλεξ. Μωραΐτης

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΑΡΙΑΣ

‘Ο κατωτέρω λόγος ἔξεφωνήθη τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ ἔτους 1688 εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ναὸν τῆς Βενετίας.

Χαῖρε θεόνυμφε Μαριάμ, πορφυρογέννητε * Βασίλισσα τῶν Ἀγγέλων. Χαῖρε ἀργυροχούσσορε προνέ τῆς καθαρότητος. Χαῖρε εὐανθέστατε Παραδεισε μακαρίων ἥδονῶν. Χαῖρε ἐσύ, ὅπον ὡς βασιλικὸν βλάστημα ἐκ τῆς φίλης τοῦ Ἰεσοῦ * γεγεννημένη, πρῶτα εἰδες τὸ φῶς τῆς μακαριότητος, παρὰ ἐκεῖνο τοῦ Ἡλίου, πρῶτα ἐστάθης πολίτισσα τοῦ Οὐρανοῦ μὲ τὴν ψυχήν, παρὰ τῆς γῆς μὲ τὸ σῶμα πρῶτα θυγατέρα τοῦ προαιωνίου Πατρός, παρὰ τοῦ Ἰωακεὶμ καὶ τῆς Ἀννης καὶ ποιὸν παρὰ νὰ πατήσῃς τὴν γῆν, ἐκαταπάτησες τὴν κεφαλὴν τοῦ ιοβόλου * δράκοντος.

Χαῖρε ἐσύ, ὅπον ἐγεννήθης ὡς ὅρθρος, στολισμένη μὲ ἄνθη οὐρανίων ἀρετῶν ἡγεμονεῖς ὡς ἥλιος, στεφανωμένη μὲ τὰς ἀκτίνας τῆς θείας χάριτος· χαῖρε ἐσύ, ὅπον μοναχὴ ἀπὸ ὅλας τὰς γυναικας, ἐκαταξιώθης νὰ γένης Μήτηρ ἑνὸς Θεοῦ καὶ νὰ βαστάξῃς εἰς τὸν κύκλον τῆς καθαρᾶς σου γαστρὸς Ἐκεῖνον, ὅπον εἰς τὴν παντοδύναμον παλάμην του βαστάζει δόλον ἐτοῦτον τὸν οἰκουμενικὸν κύκλον.

Χαῖρε... μὰ τί νὰ εἰπῶ περισσότερον; Καὶ ποῖος φήτωρ, ἀγναλὰ * καὶ νὰ ἔχῃ εἰς τὸ στόμα δόλον τὸν χρυσόρροον * ποταμὸν τῆς εὐγλωττίας, δύναται ποτε νὰ διηγηθῇ τὰς δόξας, εἰς τὰς ὅποιας Σὲ ὑψώσεν δὸς Θεός; ἢ τὰς χάριτας, μὲ τὰς ὅποιας δὸς οὐρανὸς Σὲ ἐπλούτισε; ποία ἀνθρώπινος γλῶσσα ἥμπορει νὰ ἐξηγήσῃ τὰ μεγαλεῖα μὲ τὰ ὅποια ἐστόλισε τὴν ἱεράν Σου ψυχὴν τὸ πανάγιον Πνεῦμα; Τόσον εἶναι βαθὺ καὶ ἅπλευστον τῶν ἀπείρων Σου ἐπαίνων τὸ πέλαγος, ὅπον εἰς αὐτὸν βυ-

θίζεται καὶ ὁ νοῦς τῶν μακαρίων ἀγγέλων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγώ, κεχαριτωμένη Παρθένε, περνῶ μὲ σιωπὴν τὰς θαυμαστάς Σου ἀρετάς, θαυμάζοντάς τας μόνον μὲ τὴν διάνοιαν.

Καὶ ἐδῶ πίπτοντας εἰς τὸν παναγράντον Σου πόδας, ἄλλο δὲν ἐπιθυμῶ ἀπὸ Σέ, παρὰ τὴν ἀμαχόν Σου προστασίαν, πρὸς βοήθειαν καὶ συντήρησιν τοῦ φιλοχρίστου στρατοῦ, πρὸς διωγμὸν καὶ ἔξολόθρευσιν τοῦ ἀντιθέου Τυράννου.

"Εως πότε, πανακήρατε Κόρη, τὸ τρισάθλιον γένος τῶν Ἑλλήνων ἔχει νὰ εὑρίσκεται εἰς τὰ δεσμὰ μᾶς ἀνυποφέρον δουλείας; "Εως πότε νὰ τοῦ πατῆ τὸν εὐγενικὸν λαμὸν ὁ βάροβαρος Θρῦλος; "Εως πότε ἔχουσι νὰ βασιλεύωνται ἀπὸ ἡμισὸν φεγγάρι * αἱ χῶραι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὅποιας ἀνέτειλεν εἰς ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀπὸ τὴν ἡγιασμένην σου γαστέρα, ὁ μυστικὸς τῆς δικαιοσύνης Ἡλιος; "Ἄγ, Παρθένε! Ἐνθυμήσου, πῶς εἰς τὴν Ἐλάδα πρότερον, παρὰ εἰς ἄλλον τόπον, ἔλαμψε τὸ ζωηφόρον φῶς τῆς ἀληθινῆς πίστεως τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον, ὅποὺ ἀνοίξε τὰς ἀγκάλας καὶ ἐδέχθη τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ τὸ πρῶτον, ὅποὺ Σὲ ἐγνώρισε διὰ ἀληθινῆς Μητέρα τοῦ θεανθρώπου Λόγου τὸ πρῶτον ὅποὺ ἀντεστάθη τῶν Τυράννων, ὅποὺ μὲ μύρια βάσανα ἐγύρευαν νὰ ἐξεργάσωσιν ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν τὸ σεβάσμιόν Σου ὄνομα. Τοῦτο ἔδωσεν εἰς τὸν κόσμον τοὺς Διδασκάλους, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας των, ἐφώτισαν τὰς ἡματοφαμένας διανοίας τῶν ἀνθρώπων. Ἐτοῦτο τοὺς ποιμένας, ὅποὺ μὲ τὴν ποιμαντορικὴν ὁάδον ἐξώρισαν τοὺς αἴμοβόρους λύκους ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ποίμνιον. Ἐτοῦτο τοὺς γεωργούς, ὅποιοι μὲ τὸ ἀριθμόν τοῦ Σταυροῦ καὶ μὲ τὸν ἴδρωτα τοῦ προσώπου ἐγεώργησαν τὰς καρδίας καὶ σπέρνοντες τὸν εὐαγγελικὸν σπόρον, ἐθέρισαν τὰς ψυχὰς διὰ τὴν οὐρανίον ἀποθήκην. Ἐτοῦτο τοὺς Μάρτυρας, ὅποιοι μὲ τὸ ἴδιον αἷμά των ἔθαψαν τὴν πορφύραν τῆς Ἐκκλησίας λοιπόν, εὔσπλαγχνε Μαρούμι, παραπαλοῦμεν Σε, διὰ τὸ Χαῖρε ἐκεῖνο, ὅποιοι μᾶς ἐπροξένησε τὴν χαράν διὰ τὸν Ἀγγελικὸν ἐκεῖνον Εὐαγγελισμόν, ὅποιοι ἐστάθη τῆς σωτηρίας μας τὸ προσόμιον χάροςαί του τὴν προτέραν τιμήν σήκωσαί το ἀπὸ τὴν κοποίαν τῆς δουλείας εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος ἀπὸ τὰ δεσμὰ εἰς τὸ σκῆπτρον, ἀπὸ τὴν αἰγαλωσίαν εἰς τὸ βασίλειον. Καὶ ἂν ἐτούται μας αἱ φωναὶ δὲν Σὲ παρακινοῦσιν εἰς σπλάγχνος, ἐς Σὲ παρακινήσωσιν ἐτοῦτα τὰ πικρὰ δά-

κρνα, δόπον μᾶς πέφτουσιν ἀπὸ τὰ δημάτια. Ἀλλ' ἀνίσως καὶ ἐτοῦτα δὲν φθάνουσιν, ὅς Σὲ παρακινήσωσιν αἱ φωναὶ καὶ αἱ παρακάλεσεις τῶν Ἅγιών Σου, δόπον ἀκαταπαύστως φωνάζουσιν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαβδίου Ἑλλάδος. Φωνάζει ὁ Ἀνδρέας ἀπὸ τὴν Κρήτην φωνάζει ὁ Σπυρίδων ἀπὸ τὴν Κύπρον φωνάζει ὁ Ἰγνάτιος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν φωνάζει ὁ Διονύσιος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας φωνάζει ὁ Πολέκαρπος ἀπὸ τὴν Σμύρνην φωνάζει· ή Αἰκατερίνα ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν φωνάζει ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τὴν βασιλεύουσαν Πόλιν, καὶ δείχνοντάς σου τὴν σκληροτάτην τυραννίδα τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν*, ἐλπίζουσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν σου εὐσπλαχνίαν, τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους τὴν ἀπολύτωσιν. Ἀποδέξου λοιπόν, Παναγία Παρθένε, τὰ δάκρυά μας, τὰ δοῦλα σημαδεύουσι τὸ μυστήριον, ὃποὺ εἰς σὲ ἐτελειώθη: Δόσαι τόσην δύναμιν τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν Δουκὸς τῶν Ἐνετῶν, ἐναντίον τῶν αἱμοβόρων βαρβάρων, ὥστε ὃποὺ νὰ σθυσθῇ τελείως τὸ φῶς τοῦ φεγγαρίου, νὰ λάμψῃ περισσότερον τοῦ μυστικοῦ Ἡλίου ή ζωοποιὸς ἀκτῖνα· νὰ ἔξαπλωθῇ εἰς τὸν κόσμον ὅλον ή δύναμις τοῦ Σταυροῦ καὶ νὰ δοξασθῇ ἀπὸ ὅλους τὸ ἄγιόν σου ὄνομα, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν!

« Διδαχαί », "Εξοσις Βενετίας, 1888.

Ηλ. Μηνιάτης

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Σύ, τῆς καρδιᾶς κρυφὸ μαργαριτάροι
καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκυνητάροι,
ὅπου ἔχτισεν ὁ ἀνθρώπος στὴ γῆ.
ὅταν σ' αὐτὴ τὴν ἔρημη ἥλθε πλάσι,
ἀντὶ γιὰ τὴν Ἐδέμι ποὺ είχε χάσει,
τὴ Θεῖην νὰ μαλακώσῃ δργή.

Ἄπαρτο κάστρο, ποὺ ποτὲ δὲν μπαίνει
καὶ πάντα ἀπὸ τὴ θύρα σου ἔξω μένει
ἔχθρα, κακία καὶ προδοσία κρυφή,
ποὺ αἰώνια τῆς ἀγάπης τὴ λαμπάδα
κρατεῖ ἀναμμένη ἀγρυπνη τριάδα,
πατέρας καὶ μητέρα κι' ἀδελφοί.

Ω σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορὲς ἔξι είσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ φαίνη μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω,
καὶ τὴ γλυκειὰ Πατρίδα νὰ λατρεύω,
ἔσύ τὴ φιλία νὰ λαχταρῶ
σύ κρύβεις μέσ' στὸ λατρευτό σου χτίο
τὸ φῶς καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ μυστήριο,
ποὺ μὲ κερνᾶ τῆς Λήθης τὸ νερό.

Πόσες φορές μέσ' στής καρδιᾶς τὰ βάθη,
σὰν ἔνοιωσα τοῦ κόσμου τ' ἄγρια πάθη,
ποὺ οἱ τρικυμίες μᾶς φέρνουν τῆς ζωῆς,
σὰν ἔμπαινα μέσ' στὴν καλή σου θύρα
μ' ἐγιάτρευες ἀμέσως μὲ τὰ μύρα
μᾶς τρισευλογημένης σου πνοῆς.

Πόσες φορές μέσ' στὴ θερμή σου ἀγκάλη,
ὗστερ' ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλη,
γαλήνη εὐρῆκα καὶ παρηγοριά !
Γιατὶ στὸ στῆθος μέσα μὲ φωτίζεις
καὶ κάλλο τὴν ψυχή μου ἐσὺ γνωρίζεις
ἀπὸ τῆς γῆς τ' ἀνθρώπινα θεριά.

'Η κάθε σου γωνιὰ καὶ ἡ κάθε σου ἀκοῃ
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
χαρὰ τῶν τραγουδιῶν μου ἢ στεναγμό.
Στὶς κάμιαρές σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους
θωρῷ ὅλα τὰ δνειρά μου καὶ τοὺς στίχους,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καῆμό.

Καὶ τ' ἄψυχά σου ἀκόμα μὲ γνωρίζουν,
καὶ ἀγάπης λόγια γῦρο ψιθυρίζουν,
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί¹
χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
τὴν ἀγκαλιὰ μοῦ ἀνοίγει ἢ πολυθρόνα,
ποὺ κάθονται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.

Χαῖρε, δὲ χαῖρε, σπίτι τιμημένο,
χίλιες φορὲς ἀς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ φαίνῃ μὲ εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

ΥΠΗΡΕΤΡΑ

Τήν έσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους.....
ἡ δεκαοκταέτις κόρη τὸ Οὐρανιὸ τὸ Διόμυκο, μελαχροινὴ νοστιμούλα,
ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν της ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

✓ 'Ο πατήρ της, ὁ ἀτυχὸς μπάρμα-Διόμας, ἀρχαῖος ἐμπορο-
πλοίαρχος πτωχεύσας, δοτὶς κατήντησε νὰ γίνῃ πορθμεὺς εἰς τὸ γῆ-
ράς του, εἶχεν ἐπιβῆ τῆς λέμβου του περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ
εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσαν, καὶ διαπορθμεύσῃ
ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἔρωτασιμους τινὰς προμηθείας. 'Υπεσχέθη,
ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.
(σημ.)

'Η νέα ἦτο δραφανὴ ἐκ μητρός. 'Η μόνη πρὸς μητρὸς θεία της,
ἥτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι των ἐχωρίζοντο
δι' ἐνὸς τούχου, ἐμάλλωσε καὶ αὐτὴ μαζί της διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ,
καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. 'Η νεᾶνις ἐκάθητο πλησίον τοῦ πυρός, τὸ
ὑποῖον εἶχεν ἀνάφει εἰς τὴν ἑστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα της, καὶ
ἐκράτει τὸ οὐς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄηματα
τῶν παίδων τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχοῦσα πότε ὁ πατήρ της
νὰ ἔλθῃ.
(σημ.)

Αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐ-
ρανιὸ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἔμεινεν οὔτως ἡμίκλιντος
πλησίον τῆς ἑστίας.

Παρῆλθε καὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κάθω-
νες τῶν γαῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς
ἔρωτῆς ἀκολουθίαν.

'Η καοδίσ τῆς νέας ἐκόπτηκε μέσα της.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυκτα, εἴπε, καὶ ὁ πατέρας μου !...

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θάρουσεν καὶ φωνὰς ἔξωθεν. 'Η γειτο-
νιὰ εἶχεν ἐξυπνήσει, καὶ ὅλοι ἡτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

'Η δύστηνος * Οὐρανιὸ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ
ἔξελθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς
οἰκίας, ὅπου, κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος, προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν
κεφαλήν.

Μία γειτόνισσα, λάλος καὶ φωνασκός, εἶχεν ἐγερθῆ πρώτη καὶ
ἀφύπνιζε διὰ τῶν ορανγῶν της τοὺς γείτονας ὅλους, ὅσων ὁ ὕπνος ἀνθί-

στατο εἰς τῶν κωδώνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἔξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδία της. Ὁ σύζυγός της, Νταραδῆμος, εἶχεν ἀνάγκην μοχλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἡτο ἀντίκρου τῆς τοῦ μπάρμπα - Διόμα. Τὸ Οὐρανιώ ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί της τὴν γυναῖκα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ, διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονας. Διότι τὸ σκότος ἡτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, δσος ἥρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν γιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διῆλθεν ἄνθρωπός τις, δν ἰδοῦσα καὶ ἀναγνωρίσασα ἡ Οὐρανιώ, δὲν ἥρδηνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

— Πῶς ! κι' ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησιά ;... ἐψιθύρισεν.

Ο Ἀργυράκης τῆς Γαροφαλιᾶς, δστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνυμῆται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἴπει ἀλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες : « ὅποτε πάω στὴν ἐκκλησιά, βάγια μοι-ράζουνε ». Ἄλλα τὴν φορὰν ταύτην τὸν ἔξυπνησεν βιαίως ἡ Γαροφαλιᾶ καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὅνειρον, εἴπεν.

Ο εὐπειθῆς Ἀργυράκης, δστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὅμων τοῦ ἀναστήματός της, ἥγερθη, ἐφόρεσεν εἰς τὴν κεφαλήν του τὸν γιοργαύλη * τοι, ἔξωσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τοεῖς σπιθαμὰς πλατύ, ὑπέδησεν εἰς τοὺς πόδας του τὰ πέδιλά του, καὶ ἔξηλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχόοντος εἶχεν ἔξέλθει καὶ ὁ Νταραδῆμος, δστις ἔπιασεν διμιλίαν μὲ τὸν Ἀργυράκη τῆς Γαροφαλιᾶς.

— Τώρα μ' ἀρέσεις, γείτονα, τῷ λέγει... μὴν εἶσαι ἀλιθάνιστος, διότι εἶναι κατὰ τὰ σκοινία (καταυσχύνη). Τὸ φεγγάρι δὲν εἶναι τώρα πάντα τοσ' ἔλληνες (πανσέληνος), νὰ φοβᾶσαι τὸν ἵσκιο σου τὴν νύχτα...

Τοιαῦτα ἔλληνικά ώμιλει ὁ Νταραδῆμος.

— Τί νὰ κάνουμε νὰ σ' ὁρίσω, γείτονα; ἀπήντησε ταπεινοφρόνως δο Ἀργυράκης.

Καὶ ὁ Νταραδῆμος κατέβη εἰς τὴν ὁδόν, προηγουμένης τῆς συζύγου του, κρατούσης πάντοτε τὸν φανόν.

— Δὲν ἔρωμε, νὰ ἥλθε τάχα ὁ γείτονας; εἴπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδῆμου καὶ οἵτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς

τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμπα - Διόμια.

— Σωπάτε, εἶπε, φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πώς βούλιαξε...

— Τί; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

'Ο Ἀργυράκης ἥτοι μάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἥκουσεν, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν γοεῷ καὶ σπαρακτικὴ ἥκουσθη ἀπὸ τῆς σιγλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὄμιληται.

'Απὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἔξωστου ἡ δυστυχής, τὸ Οὐρανιώ, εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

'Η ἀστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἥκουσε τὴν γοεῷαν κραυγὴν καί, λησμονήσασα τότε τὰ τρία στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλγοῦς κόρης.

* * *

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὁ ἀτυχῆς μπάρμπα - Διόμιας εἶχε φορέσει, μέχρι τῶν ὅτων καταβαίνον, ὅρθιον τὸ παμπάλαιὸν φέσι του, εἶχεν ἐνδυθῆ τὴν τσάκαν* του καὶ τὸ ἀμπαδίτικο* βρακί του, καὶ καταβάς εἰς τὸν ἀγριαλόν, ἔλυσε τὴν μικράν, ἔλαφοτάτην καὶ ὑπόσαμδον λέμβον, καὶ λαβὼν τὰς κόπτας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικράν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνη ἔμεινεν ἡ Οὐρανιώ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ μόνος ὁ μπάρμπα - Διόμιας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, γαύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυθερώνητης καὶ πρωφρεύς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπάρμπα - Διόμιας, ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες* γολέτες* καὶ βρίκια*, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατοέρων*, καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἣς ἐξετέλει βραχείας ἀλιευτικᾶς ἡ πορθμευτικᾶς ἐκδρομᾶς. Τὰ περισσέματα τῶν κόπτων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίους ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆρας του δὲν τῷ ἔμεινεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρᾶ ὑγεία, δι' ἣς ἦδινατο ἀκόμη ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπτους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος.

Ἐνίοτε, ἔλλειψει ὄμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ εἰς τὰ κύματα.

Πηρέτρα ἢ Υπηρέτρα ἵτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

Καταπλεύσας εἰς τὴν τερπνήν νῆσον Τσουγκριάν δι μπαρμπα — Διόμας ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς «Υπηρέτρας» πέντε ἢ ἔξι ζεύγη ὀρνίθων, κοφίνους τινὰς ὡῶν καὶ τυροῦ, δύο ἢ τρεῖς ἵνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια* τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος του Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τοῦ Τσουγκριᾶ, καὶ τὸν παρενάλεσε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ δχληρὸν συμπλωτῆρα... «νίὸν ὑποζυγίου», ὕριμον πρὸς ἐπίσαξιν... ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα τῶν πολυαρίθμων κουμπάρων του εἰς τὴν πολίχνην.

'Ο μπαρμπα — Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριψεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς «Υπηρέτρας», ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐσκέφθη ὅτι μία δραχμή, ὁ ναῦλος τοῦ ὀναρίου, ἥτο κάτι δι' αὐτόν, ἥτο ὁ καπνός καὶ ὁ οἶνος τῶν τοιῶν σχολαστικῶν ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

'Ο κουμπάρος Σταθαρός εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφύλεψεν δλίγα αὐγά, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπαρμπα - Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας, καὶ ἔστρεψε τὴν πρῷαν πρὸς τὸν λιμένα.

'Απειμακρύνθη, ἔκαιε πανιὰ καὶ, διανύσας ὑπὲρ τὸ ἐν μίλιον, ἀπεῖχεν ἔξι ἴσου σχεδὸν τοῦ Τσουγκριᾶ καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἀνεμος, Γραιος, ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ίστιον, διότι ὁ μπαρμπα — Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

'Αλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβοσκεν ἡσυχῶς τὸ χόρτον του καὶ δὲν ἐφαίνετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἴφνης ἐσήκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα... καὶ τὸ μαδέρι τῆς εὐθυγαύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὄδωρο ἥρχισε νὰ εἰσορέῃ εἰς τὸ κύτος.

'Η λέμβος ἥρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχὺς ὡς ἀστραπή, ὁ μπαρμπα — Διόμας, ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπά του, τὸν ὄποιον εἶχε φορέσει μόνον ἐνόσῳ ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκότας* τοῦ πανίου

λιοτερά, ἐκφεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατώρθωσε νὰ
πατάρῃ^{*} τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θοῆρος ὑπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν τρόπιδα*. Ὁρνι-
θεζ, ἵνδιάνοι, κόρφινοι καὶ ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆ-
θον εἰς τὸν πυθμένα.

Ο μπαριπα - Διόμας, δοτις ἐκολύμβα ώς ἔγκελυς, εἶχε καὶ στή-
ρημα τὴν ἀνατραπεῖσαν «Υπηρέτρων», τὴν δοπίαν ἡμιπόδισε τοῦ νὰ
χυθισθῇ.

* * *

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπαριπα - Διόμας ἐπίστομα
ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ
τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ
λέμβος ἦν ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλέγην*, ἐνόσῳ ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς,
οὗθεν ἔρχοιτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ δρέων, ἐφάνη μα-
κρόδημεν ἐν ίστιον.

Ο μπαριπα - Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ δοην δύναμιν τῷ
ἔμεινεν ἀκόμη.

Ο ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐργάμενον πλοῖον, ὅπερ ἔπλεεν
ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς.

* Ήτο μέγα τρεχαντήριον φροτομένον*.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπαριπα - Διόμα δὲν ἤκουοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὥθει
μαραζάν, πρὸς τὸν λίθαν*.

Αλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζεν, καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὅγκος
τῆς ἀνατραπεῖσης λέμβου διεκρίνετο ώς φωλεὺς ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυ-
μάτων.

Καθ' ὅσον ὅμως ἐπλησίαζεν, ἥδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φω-
ναὶ. Διάτι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὀθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε
μετατοπισθῆ πολλὰς δεκάδας δργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ ὁ γέρων
ναναγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. Ο
μπαριπα - Διόμας ἤκουσε κώπας πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον
μόνον ἤκουσεν. Εὐθὺς κατόπιν ἐλπιδύμησεν.

Οι δύο κωπήλαται ἀνέσυραν τὸν μπαριπα - Διόμαν παγωμένον
καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον.

΄Αφοῦ τοῦ ἡλλαξαν τὰ ἐνδέματα, δι' ἐμπνοῦν καὶ προστούψεων προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωήν.

΄Ο κυβερνήτης δέταξε νὰ στρέψωσι πρῶθαν πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως τὸν ἀποδώσωσι, νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναναγδὸς ἤνοιξε τοὺς δοφθαλμούς.

Οἱ καλὸι ναῦται ἥθελησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πούντς καὶ ἄλλα θερμὰ ποτά.

΄Άλλ' ἄμα ἀνοίξας τοὺς δοφθαλμοὺς ὁ μπαριμπα - Διόμας, διὰ τοῦ πρότου βλέμματος εἶδε βαρέλια.

Τὸ πλοῖον ἦτο φροτωμένον οῖνον.

— "Οχι πούντς, ὅχι, εἴπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς κρασὶ δῶστε μου !

Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἥδυγεντον μαύρον οῖνον, καὶ ὁ μπαριμπα - Διόμας τὴν ἔρροφησεν ἀπνευστί.

* * *

΄Υπέφωσκεν ἥδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφεδαζούσαν ὑπὸ ἀλγούς Οὐρανίω.

΄Άλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδίμου, ἐλθοῦσα τότε, ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ μπαριμπα - Διόμας ἔνανάγγεις μέν, ἀλλ' ἐσώθη, καὶ ὅτι ἔφθασεν ὑγιῆς.

΄Ο 'Αργυρόπης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἴδει, φάίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου, καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη, ὅτι ὁ γέρων ἔπινγη. 'Άλλ' ἐπειδὴ ἔντυποσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

΄Ο μπαριμπα - Διόμας, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον καὶ ὁ ἴδιος, ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. "Ω, πενιχρά, ἀλλ' ὑπεροτάτη εὐτυχία τοῦ πτωχοῦ !

Τὸ Οὐρανίῳ ἔχουντες ἀκόμη δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς. 'Ο πατήρ της δὲν τῆς εἶχε φέρει οὔτε αὐγά, οὔτε μιζήθρας, οὔτε ὕρνηας, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσόδαρτον ἀτομόν του καὶ τὰς δύο στιβαρὰς καὶ χελωνοδέουσας χειράς του, δι' ὃν ἥδυνατο ἀκόμη ἐπί τινα ἔτη νὰ ἐργάζηται δι' ἑαυτὸν καὶ δι' αὐτῆν.

« Τὰ "Απαντά »

΄Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

A

ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΜΑΣ

Είναι, νομίζω, από τὰ πιὸ ευχάριστα κι ωφέλιμα πράγματα νὰ περνῷ κανεὶς λίγες ώρες πάθε μέσα σ' ἕνα περιβόλι. Στὸ ἐλεύθερο κι ἀνοικτὸ αὐτὸ κοιμάτι τοῦ φυτικοῦ κι ζωϊκοῦ κόσμου, κάτω ἀπ' τὸν ἀπέραντο οὐρανό, βρίσκεται ἔτσι κανεὶς μέσα στὴν ἴδια ἐνέργεια τῆς φύσης, βλέπει καθαρὸν καὶ πιάνει τὸ ἔργο τῆς, ἀναπνέει τὴν πνοή, κατανοεῖ τὶς δυνάμεις τῆς, αἰσθάνεται τὴν κίνησι τῆς ἀπειροῦς, τῆς θαυμαστῆς καὶ μεγάλης αὐτῆς ζωῆς καὶ θυμᾶται πῶς ἔνα μικρό τῆς μόριο εἶναι κι αὐτός, ὁ μεγάλος καὶ περήφανος.

Τέσσερες ἑποχὲς ὁ χρόνος, τέσσερες μορφὲς ξεχωριστὲς τὸ περιβόλι μας. Τὸ καλοκαίρι, ὅταν πιὰ φεύγαμε γιὰ τὴν ἔξοχή, τὸ ἀφήναμε κατάξερο. Λίγα φύλλα στὸ κομπιασμένα δένδρα, λίγα λουλούδια στὸ κιτρινισμένα χαμόδενδρα. Τὸ μέλι προγυμένο ὅλο ἀπὸ τὶς κάθετες, τὶς φλογερὲς ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου, ἔπινε μὲ λαμπαργία τὸ λίγο νερό. ποὺ τοῦ ἔρωτε τὸ κοντόβραδο ὁ κηπουρός. Μεγάλες πεταλούδες μὲ βαρεία ποικιλόχρωμα πτερού, πετοῦσαν στὴ λαύρα τῆς ἡμέρας ἢ στὴ δροσιὰ τοῦ δειλινοῦ. Διὸ τρεῖς γρῦλοι, κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς ἀγαπημένης τους ἀντράκλας, γέμιζαν τὸν ἀέρα τῆς νύκτας μὲ τὴ γλυκειά μεταλλική τους φωνή. Οἱ ἀράχνες ἐγέμιζαν μὲ πυκνὰ καὶ σκονισμένα πανιὰ τοὺς τοίχους καὶ τὰ δένδρα. Κεντομα κι ἐρπετὰ διάφρορα, ἀμέτοπτα, πολύχρωμα καὶ πολύψιοφα, ἔτρεχαν ἀνάμεσα στὰ φύλλα, πετοῦσαν, ἔτριζαν, βούβοῦσαν. Ἀλλὰ ἡ φύσι φαινόταν σὰ νὰ μὴν εἴχε πιὰ ἄλλη ζωὴ καὶ σιγά-σιγὰ νὰ παραινόταν. Καμιὰ γέννησι, τίποτα σχεδὸν νέο, τίποτα ποὺ νὰ δίνῃ ἐλπίδες. Οἱ φορακινὲς ἵταν φορτωμένες ἀπὸ τὰ χρυσούδωτὰ φοδάκινα, οἱ ὀχλαδιὲς ἀπὸ τὰ κεχωμπαρένια ἀγλάδια, τὰ κλήματα ἀπὸ τὰ κέρινα σταφύλια. 'Ο καρπός, δηλαδὴ τὸ τέλος... Καὶ τὰ φύλλα ὅλα σχεδὸν ξερὰ κι οἱ βλαστοὶ ὅλοένα σπάνιοι.

Καὶ ὅμως, μέσα σ' ἐκείνη τὴν νέκρωσι, ὁ σπόρος τῆς νέας ζωῆς καρνιμένος κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα, περίμενε... Ἡ Γῆ διοένα γνωροῦσε στὸ διπειροῦ οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου ἐπεφτάντωρα ἀπάνω στὴ χώρα μας πιὸ πλαγιαστὲς καὶ πιὸ ἀδύνατες στὴν ἀτμόσφαιρα σχηματιζόνταν σύννεφα μαῦρα καὶ πυκνά, ποὺ ξεσποῦσαν ἐπὶ τέλους σὲ βροχή. 'Α, οἱ πρῶτες βροχὲς τοῦ φθινοπώρου, βροχὲς ὄδυμπτικές, μ' ἀστραπόβροντα, μ' ἀστροποτέλεια. ἄλλα περαστικές, δροσιστικές, εὐχάριστες!..

Τὸ περιβόλι μας λουζόταν μὲ χαρὰ κι ἀνάσαινε κι ἔλαιπτε ὑστερα
 στὸν ἥμιο μὲ τὰ μισοκιτοινισμένα ὑγρά του φύλλα, σὰ νὰ ἥθελε νὰ μᾶς
ὑποδεχθῆ μὲ στολὴ καθάρια, ποὺ γυρίζαμε τότε ἀλί' τὴν ἔξοχήν. Οἱ σά-
 λιαγκοὶ ἐγέμιζαν μὲ τὰ γναλιστερά τους ἀχνάρια τοὺς τοίχους καὶ τὴν
 γῆ, σπαριμένη ἀπὸ κάτωνα φύλλα. Οἱ πεταλούδες πετοῦσαν πιὸ εὔκο-
 λότιαστες μὲ βρεγμένα φτερά. Τότε ἐπόρθαις κι ἡ πρώτη βλάστησί:
 ἡ βροχὴ ζωογονοῦσε τὸ σπόρο κι δῶλο τὸ περιβόλι σκεπαζόταν ἀπὸ
ἀφατὴ πρασινάδα, ἀπὸ μικροσκοπικὰ βλαστάρια, ἀπὸ φυτφάδια τὸ πε-
 ρισσότερο δικοτυλίδωνα, μὲ τὰ δυὸ ἄσχιτα καταπράσινα φύλλάκια
 πάνω ἀπ' τὸ χῶμα καὶ τὴν κάτασπον τρυφερὴν οἰζούντα ἀπὸ κάτω. Ἡτα-
 νε λαζανικὰ τὰ περισσότερα, ἀγριόχορτα, φαδίκια καὶ τσουννίδες, καὶ
 ἔωχοι καὶ ἀγριόχορινοι καὶ ἀγριοκιστοί, — τὰ περισσότερα καταδίκα-
 σμένα νὰ πεθάνουν πρόσωρα καὶ λίγα νὰ κλέψουν περισσότερη ζωὴ, λη-
 σμονιμένα στὶς ἀκρες τῶν στρατονίων καὶ τῶν τοίχων... Καὶ δλοένα
 τὰ παλιὰ φύλλα ἔπεφταν, καὶ σφριαζόνταν χάμι, κι ὁ ἀνεμος τὰ στρι-
 φογύριες μὲ ἥχο ξερό, κι ἡ βροχὴ τὰ παρασέρενε στ' αὐλάκια, καὶ τὸ
 κρύο γινόταν δυνατώτερο κι ἡ ἐρήμωσι δλοένα μεγαλύτερη...

Χειμῶνας! ἐρχόταν ἐπὶ τέλους ὁ χειμῶνας· σύντομος ἀλλὰ ὕπι
 καὶ λίγο δριψύς. Στὸ περιβόλι μας ἔβλεπες μιὰ ἀφθονία ἀπὸ κλώνους
 γυμνούς· τὰ φύλλα κιτοίνιζαν λιγοστὰ ἔδω κι ἐκεῖ πάνω στ' ἀειθαλῆ
 δένδρα καὶ στὰ χειμωνιάτικα φυτά. Οἱ θάλασσες, — δπος λέμε κεῖ
 τ' ἀγιοδημητριάτικα, — ἦταν σκεπασμένες ἀπὸ τ' ἀνθάκια τους τὰ
 παλλιτεγνικά, μὲ τὰ σγουρὰ πολλὰ φυλλάκια, ἄλλα ἀσπρα, ἄλλα κι-
 τοινα κι ἄλλα κόκκινα. Ό ἀνεμος ἔλλιγιζε ὡς κάτω τὶς κορφές τῶν κυ-
 παρισσιῶν κι ἡ φοινικὰ κινοῦσε τοὺς κλώνους της σὰν χέρια δαιμο-
 νισμένου. Οἱ σπουργίτες κι οἱ καλόγιαννοι κατέβαιναν πεινασμένοι νὰ
 σκαλίσουν τὸ χῶμα. Καὶ νερὸ καὶ κρύα καὶ πάγοι, κάπου-κάπου καὶ
 γιόνια. Η βλάστησι τοῦ φρινοπάρου ἔσταμάτησε. Μιὰ νάρκωσι ἦταν
 γυμένη σὲ ὅλα· ἡ φύσι, ἔλεγες, κοιμάτων... Καὶ ὅμως ἡ ἐργασία τῆς
 ξακολουθοῦσε δλοένα μωσική· ἡ ζωὴ διατηροῦνταν δπος ἡ σπίθα ἡ
 κορυφένη στὴ στάχτη· οἱ χυμοὶ κυρλαφοροῦσαν ἀθώητοι μέσα στοὺς
 γυμνούς κλώνους καὶ δὲν περίμεναν, γιὰ νὰ ξεπεταχτοῦν οἱ βλαστοί,
 παρὰ τὸ πρῶτο χαμόγελο τῆς ἄνοιξης.

Ανοιξη! ἡ νιότη τοῦ χρόνου! — εἴπε ἔνας ποιητής. Τὸ λόγο

τὸν θυμόμουν συχνὰ μέσα στὸ περιβόλι μας. Τί δύναμι! τί ζωηρότητα! τί δογασμός! Άπο τὸν Γενάρη ἀκόμα ἀρχίζε ἡ φανέρωσι τῆς ἀκράτητης ζωῆς. Οἱ ἀνυπόμονες ἀμυγδαλίες καὶ οἱ ντροπαλοῦντες φαδανινίες προλάβαιναν νὰ πετάξουν πρῶτες πρῶτες τὰ μπουμπούκια τους, γιὰ νὰ γεμίσουν τοὺς λεπτοὺς ἀφυλλοὺς κλώνους τους, ὑστερὸς ἀπὸ λίγες μέρες, μὲ τ' ἀσπρὰ καὶ κόκκινα ἀνθάκια. Ἀσπρη καὶ κόκκινη καὶ πράσινη, τρίχρωμη ἡ σημαία τῆς ἄνοιξης!...

Τὴν Λιλὴ τὴν τρέλλαιναν, περισσότερο ἀπ' ὅλα, τ' ἀνθάκια τῆς φαδανινίας, οὐδίνα, διάφανα, δροσερά, λαμπρά, σὰν φτεράκια ἀπὸ φανταστικὲς πεταλοῦντες, ποὺ κάθησαν πλῆθος ἀπάνω στὸ ἀφυλλο δένδρο, ἢ σὰν φῶτα μαγικά, ποὺ ἔσπειραν χλωμὰ κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο, σὲ πολυέλαιο ἀπὸ κλώνους. Εἶχε δίκιο. Τὶ παρηγόρια ποὺ τὴ δίνει ἡ ἀνθησι αὐτὴ! ἡ γλυκειά, μέσα στὸν κατάξεο ἀκόμα κῆπο, μέσα στὰ κρύα τοῦ χειμῶνα! Ήταν ὁ προάγγελος τῆς ἀγαπητῆς ἄνοιξης, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ μακρινά...

Μέρα μὲ τὴ μέρα, ἡ χώρα μας γύριζε πάλι τὸ πρόσωπό της κατὰ τὸν ἥλιο καὶ οἱ ἀκτῖνες του ἔπειραν πάνω της δλοένα πιὸ κάθετες, πιὸ θεομέτρες. Καὶ στὸ πατρικό φύλλο ἔσπειραν τὰ μπουμπούκια ἀφθονία καὶ ἔξεβλασταιναν νὰ νέα τρυφερὰ φύλλα, καὶ ἐγγύοιςαν πίσω τὰ πουλιά, καὶ ἐπλήθαιναν τὰ ζωύφια, καὶ ἀρχίζει μιὰ ὑγροὴ καὶ πολυσύνθετη ζωὴ μέσα στὸν τέσσερους τοίχους, τοὺς σκεπασμένους ἀπὸ μούσκου οὐλη* νέα, καταπόσινη κάτω ἀπ' τὸν γαλάξιο καὶ γελαστὸ οὐρανό, ποὺ φαινόταν κι αὐτὸς νέος.

Κι ἔφθανε ἔτσι ὁ Μάης ὁ μιօρφονιός, τὸ βασιλόπουλο, καὶ τὸν δεχόταν τὸ περιβόλι μας σὰ στολισμένο παλάτι. Ὁπου γύμνια, τὴν ἐσκέπαξε φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνό δπου φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνό, τὸ ἐστόλιζαν λογιδν-λογιδν ἄνθη. Οἱ τριανταφυλλιές, σὲ μακριὲς σειρές, ἄνοιγαν τ' ἀριστοκρατικά τοὺς μπουμπούκια· ἀνθοῦσε ζωηρὰ τ' ἀγιόκλημα, σήκωναν λευκότατο κεφάλι οἱ κρίνοι καὶ τὰ χαμόδενδρα ἦταν φροτωμένα ἀπὸ λουλούδια χωρὶς εὐθαδία ἀλλὰ μὲ χάρι καὶ χρώματα... Καὶ στὸ μοσχοβολισμένον ἀέρα πετοῦσαν μὲ γλυκύτατα τοαγούδια τὰ πουλιὰ καὶ βοϊβοῦσαν ἀμέτοχητα χρυσοποράσινα ἔντομα...

Βλέπω ἀκόμα μπροστά μου τὸ χαρούμενο, τὸ ἀπερίγραπτο αὐτὸ πανηγύρι. Ἀκούραστοι κι ὀγκόταγοι τρέχαμε ἀπάνω κάτω μὲ τὴν

ἀδελφούλα μου... Ή φύστ μᾶς μιλοῦσε μὲ γίλια στόματα, μὲ γίλιες φωνές. Καὶ σύμφωνες ὅλες σχημάτιζαν στὰ παιδικά μας αὐτιὰ μιὰν ὁρμονία ἀσύγκριτη, μὰ μαγεία ἀνέκφραστη.

Μᾶς πλημμυροῦσε τῆς ζωῆς ἡ εὐφροσύνη καὶ τῆς ἀγάπης.

— Ζήσετε, σὰ νὰ μᾶς ἔλεγε, παιδιά μου! Ζήσετε ἀγαπημένα καὶ χαρούμενα. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ εὐτυχία σ' αὐτὸν τὸν κόσμον!

« 'Η ἀδελφούλα μου »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

A'.

~~Σημερώνουν Χριστούγεννα στὸ χωριό.~~

Ἡ μέρα ἔδειχνε πλεισμένη, ἡ γῆ ἦταν χιονοστρωμένη, ὁ οὐρανὸς χιόνιζε καὶ τὸ μάτι δὲ μποροῦσε νὰ ἰδῃ πιότερο ἀπὸ μιὰ ντουφεκιά τόπο. Φοβερὸς ἀγριοκαίρι, Χριστούγεννα, καρδιὰ τοῦ χειμῶνα!

Καθάλλα ἀπάνω σ' ἕνα γερό, ὄμορφο καὶ ψηλὸς ἄλογο, καὶ πουκουλωμένος μὲ μιὰ μεγάλη κάπτα, ἔμπαινα μὲ μεγάλη χαοὰ στὰ πολυπόθητα σύνορα τοῦ χωριοῦ μου, ὕστερα ἀπὸ νυχτοπεράτημα δέκα πέντε ώρῶν δρόμο καὶ ξενιτειὰ δέκα πέντε χρόνων, μακριά, πολὺ μακριά, σὲ ξένα σύνορα καὶ σὲ ξένα βασιλεία.

Στὸ ποτάμι ποῦναι κάτω ἀπὸ τὸ χωριό μου, πότισα διαβαίνοντας τὸ κατακουρασμένο ἄλογό μου. Μετὰ τὸ πότισμα τράβηξα τὸν ἀνήφορο, ποὺ βγαίνει ἵσα-ἵσα στὸ ἀγαπημένο μου χωριό, ὑπέμεσα ἀπὸ βράχους, ἀπὸ γκρεμούς, ἀπὸ μεγάλες πέτρες, ἀπὸ δέντρα καὶ ἀπὸ λίγα ἀμπελοχώραφα.

Ήταν πολὺ πρωΐ. Στιγμὴ ποὺ πολεμάει τὸ φῶς τῆς ήμέρας πούρεχονταν, μὲ τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας πόφευγε, καὶ τὸ ἄλογο ἀνέβαινε ἀργά-ἀργά καὶ βαριά-βαριά τὸν ἀνάποδο καὶ κακοπάτητο ἀνήφορο ἀπὸ τὴν μεγάλη του τὴν κούραση καὶ τὴν μεγάλη του τὴν κομμάρα.

Ἐκανε φοβερὸς κρύο. "Αγριος βροιᾶς φυσοῦσε σὰ λυσσασμένος ἀπὸ πίσω μου καὶ μὲ ἀνασήκωνε ἀπ' τὴν σέλλα τὸ ἄλογον μου! Τὸ χιόνι προντίζονταν* ἀπὸ καταγῆς στὸ μανιωμένο φύσημά του, σάλι ἀλεύοντας Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κάτασπρο, πότε ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ ἄπαντα, πότε ἵσια πέρα, πότε ἵσια δῶθε καὶ πότε μὲ περικύκλωνε ὅλόγυρα σὰν ἀνεμοστρόβιλος. Κι ὅμως δὲν αἰσθανόμουν καθόλου κρύο μέσα μου. Μόνο τὰ δάκτυλα, τῶν ποδαριῶν μου κρύωναν λίγο καὶ τὰ χέρια μου λιγότερο ἀπόμα, γιατὶ κρατοῦσα μὲ τὸ δεξὺ τὸ βοϊδοτσούλι * καὶ μὲ τὸ ζερδί τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου.

Η καρδιά μου χτυποῦσε τίκ-τάκ σὰ λιθοπάτημα ἀπὸ τὴν συγκίνηση, ποὺ ἔβλεπα ὅτι βρισκόμουν καὶ περιπατοῦσα στὸν τόπο τῶν δνέσων μου, στὸν τόπο ποὺ γεννήθηκα.

Σὲ κάτε πατημασιὰ τ' ἀλόγου μου ξάνοργα κι ἔνα κομψάτι ἀπὸ τὰ παιδιασία μου. Κομψάτι ζωῆς χαρωτῆς, γλυκεῖας καὶ πολυαγαπημένης. Ἐβλεπα τὸν μεγάλο βρύχο π' ἀνέβαινα ψηλά καὶ γλιστρώντας ἵσια κάτω, ἐφθανα στὸ λάκκομα, εἴτε μὲ ξεγδάριμα, εἴτε χωρὶς ξεγδάριμα στὸ τονφερό μου τόπε κορυφή. Ἐβλεπα τὸ μεγάλο πουρνάρι π' ἀνέβαινα τὸ καλοκαίρι κι ἔπιαν τὰ πονήλια μέσα στὶς φολίτσες τους, ποὺν φτερουγίσουν ἀπόμα, χωρὶς νὰ μὲ μέλη καὶ χωρὶς νὰ μὲ τοικάνῃ τὰ τοιονοίσιμα τῶν μαννάδων τους, ποὺ φτερούγιζαν ψηλά ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, χωρὶς νάχουν οἱ κατημένες τὴ δύναμι νὰ μοῦ τὰ ἀρπάζουν μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μου τὰ σκληρά. Ἐβλεπα τὸ χωράφι μου ποὺ πηδοῦσα σὰν τὸ ζαρκάδι, μὲ τὰ συνομήλικά μου, κι ἔπαιξα τὰ ἀγαπημένα μου παιγνίδια, ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ τὰ χορτάσω ποτέ. Ἐβλεπα τ' ἀμπέλι μου μὲ τὴ μεγάλη βελανιδιὰ στὴν κορυφή του, ποὺ περνοῦσα τὶς καλύτερες καὶ τὶς πιὸ εὐτυχισμένες ὥρες τῆς παιδικῆς μου ζωῆς, τρώγοντας γλυκύτατα σταφύλια, ώριμάτατα σίκα καὶ ζουμερώτατα φρεσκάνα.

Ἄγριος

Ήταν μὲ δποζ τὰ εἶχα ἀφήσει ἐδῶ καὶ δέκα πέντε χρόνια. "Ολα στὸν τόπο τους καὶ στὴ θέση τους.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ. Ο βροιᾶς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσάμη. Τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρειεύεται καὶ τ' ἀλόγο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνῃ τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά, γκρούπ-γκρούπ.

Εἶχα σκαπτέήσει * μὰ μικρὴ ραχούλα καὶ δὲ μοῦ εἶχε μείνει παρὰ νὰ σκαπτέήσω ἀπόμα μιά, γιὰ νὰ μπορέσω ν' ἀγναντέψω τὸ χωρίο μου, ποὺ κάθε σπίτι κατνίζει ἀδιάκοπα χειμῶνα καλοκαίρι καὶ νὰ ἐδῶ τὸ σπίτι μου, μὲ τὸ πλατύγυρο αὐλόγυρο του καὶ μὲ τὸ μεγάλο

δέντρο στή μέση της αὐλῆς του, ποὺ χρησιμεύει τὸ καλοκαίρι ώς καταικίδιο κι ώς τραπεζαρία κι ώς σάλα κι ώς τόπος ὑπνου, κι ώς χωοοστάσι*, ποὺ μαζεύεται τὸ χωρίο γιὰ νὰ κρύνῃ τὶς διαφορές του καὶ τὰ χωριστὰ ζητήματά του, καθώς τὸ θέλει ὁ προεστός, ποὺ ἡ γνώμη του πάντα είναι σύμφωνη μὲ τὴ γνώμη τῶν πολλῶν.

Μόδοχονταν στὸ νοῦ πόσες φορὲς ξαπόστασα καὶ ξεκουράστηκα κάτω ἀπὸ τὸν ἵσπιο αὐτουνοῦ τ' ἀγαπημένου δέντρου καὶ πόσες φορὲς μάλλωσα μὲ τὸ φτερωτὸ κοπάδι τῆς μάννας μου, τὶς κόπτες, ποὺ ἥμελαν νὰ μ' ἀρπάξουν ἀπὸ τὰ χέρια τὸ νόστιμο ψωμοτύρι μου.

'Αμέτοητη χαρὰ πλημμύρισε τὴν καρδιά μου, ἐπειδὴ ξανάβλεπα τὴ γῆ τῶν παππούδων μου, τὴ γῆ, ποὺ εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ γλυκὸ φῶς τοῦ ἥμιου καὶ κατάλαβα γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἑαυτό μου ώς ἄνθρωπο. Μόδοχονταν νὰ ξεκαβαλλικέψω καί, κατεβαίνοντας, νὰ φιλήσω καὶ ν' ἀγκαλιάσω δ' τι ἔβλεπα κι εὔρισκα μπροστά μου χῶμα, πέτρες, χαμόκλαδα, δένδρα. 'Αλλὰ ὁ πόθος μου νὰ φτάσω διστὸ τὸ δυνατὸν γρηγορώτερα στὴ ράχη, ποὺ ἤταν μπροστά μου καὶ μ' ἐμπόδιζε νὰ ἰδω τὸ χωρίο μου καὶ τὸ σπίτι μου, δὲ μ' ἀφήνε νὰ κατεβῶ καὶ νὰ ἐπτελέσω τὸν ἄγιο μου σκοπό.

-- "Α ! ἔλεγα μέσα μου, πότε νὰ φτάσω ψηλὰ σ' ἐκείνη τὴ ράχη γιὰ νὰ ἰδω ἀπ' ἐκεῖ ποὺ ώνειρευόμουν δέκα πέντε χρόνια στὰ ξένα καὶ νὰ φίξω τὸ ντουφέκι τοῦ ξενιτειμένου, γιὰ νὰ μάθη τὸ χωρίο τὸν ἔρχομό μου.

Καὶ λέγοντας αὐτὸ χτυποῦσα τὸ κακόμοιρο τ' ἄλογο μὲ τοὺς φτεριστῆρες μου, κι αὐτὸ τὸ καημένο πηδοῦσε ἀγκομαχῶντας καὶ μοῦ φαίνονταν διτὶ πηδοῦσε στὰ σύννεφα, ἀλλὰ ὁ δρόμος δὲν τελείωνε !

Τὸ χιόνι ἔξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ. 'Ο βοριᾶς ἔξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσάῃ. Τὸ κρύο ἔξακολουθοῦσε ν' ἀντιρειεύεται. Καὶ τὸ ἄλογο ἔξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνῃ τὸν ἀνήφορο ἀργά - ἀργά, γκρούπ - γκρούπ - γκρούπ.

Χίλια δυὸ πράγματα - γεμάτα γλυκὲς ἀναμνήσεις τοῦ παιδιακού μου καιροῦ, σὰν ἀφροστεφανωμένες εἰκόνες, ζωγραφισμένες μὲ οὐράνια χρώματα, ἐμφανίζονταν μπροστά μου κι ἀρχιζαν νὰ καταπράσουν τὴν ἀνυπομονησία μου. 'Εδῶ ἔβλεπα τὸν ἑαυτό μου μικρὸ παιδὶ νὰ τρέχω ξυπόλυτος καὶ στὸ τρέξιμο νὰ μοῦ μῆτῆ στὸ ποδάρι ἔνα φοθερὸ παλιούσιο ἀγκάθι. 'Εκεῖ γιὰ πρώτη φορὰ ἔβλεπα νὰ σκοτώνω μιὰ

πυκνόμαλλη καὶ μαυρονούρα ἀλεποῦ, ποὺ κράταις ἀκόμα στὸ στόμα τῆς τὴν διορφότερη καὶ βαρύτερη κόττα τοῦ χωριοῦ, πούσκους, ἡ καητιένη, βραχνὰ - βραχνὰ καὶ ἀδύνατα ἀδύνατα «κράα - κράα». Παρέκει, πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη πέτρα, ἔβλεπα νὰ μὲ πιάνη ὁ δάσκαλός μου ἀπὸ τ' αὐτὶ σφιχτὰ - σφιχτά, γιατὶ μ' ηὗρε νὰ στιῶ πλάκες γιὰ νὰ τοσάκωσω κοτσύφια καὶ ἄλλα στερόποιλα, πρᾶγμα, ποὺ μᾶς τὸ εἶχε ἀπαγορευμένο καὶ νὰ μὲ τραβάῃ γιὰ νὰ μὲ πάγη μπροστά σ' ἄλλα μαθητούδια τοῦ χωριοῦ, ποὺ κάνανε σχολείο χειμῶνα καλοκαίρι στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ τὸ Ψαλτήρι ἦταν γιὰ μεγαλύτερο μάθημα ἀπ' ὅλα τὰ μαθήματα. Ἐβλεπα ν' ἀνεβοκατεβαίνω στὸ δρόμο τοῦ ποταμοῦ χιλιάδες φορές, πότε περπατῶντας καὶ πότε καβάλλα.

"Ἐβλεπα σὲ μιὰ πλαγιὰ ἐκεῖ πέρα, τὴν ἀδελφή μου νὰ βόσκῃ ζυγούρια καὶ κατσίκια καὶ νὰ μοῦ λένη τραγούδια καὶ μοῦ φαίνονταν πῶς ἀκούα ἀκόμη τὴν ἀγγελική της φωνή.

Μ' ἔνα λόγο ἔβλεπα τόσα, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ μποῦνε σ' αὐτὸ δῶ τὸ χαρτί: Νιάτα σπαρμένα κατὰ γῆς, σὰν λουλούδια ἀπολιάτικα, σὰν ἄνθια μαγιάτικα, σὰν τριαντάφυλλα μοσκομυρωδατά.

Τὸ χιόνι ἔξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ. 'Ο βιορᾶς ἔξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσάῃ, τὸ κρύο ἔξακολουθοῦσε ν' ἀντρειεύεται καὶ τ' ἄλλο γένος ἔξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνῃ ἀργά-ἀργά τὸν ἀνήφορο, γκρούπ-γκρούπ...

Λίγος δρόμος μοῦ εἶχε ἀπομείνει ἀκόμα, ὅσο ν' ἀνεβῶ στὴ ράχη, ἄλλὰ δὲν τελείωνε ποτέ! Τὴν ὑπομονὴ μου διαδέχονταν ἀνυπομονησία καὶ τὴν ἀνυπομονησία μου ὑπομονὴ. 'Εκεῖ καταστενχωριόμουν γιὰ τ' ἀργοβάδισμα τ' ἀλόγου μου, γιὰ τὴν δριμὴ τοῦ ἀνέμου, γιὰ τὶς τουλούπες τοῦ χιονιοῦ πῦδερναν τὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὸ κρύο π' ἀρχῆς ν' ἀνεβαίνῃ ἀπὸ τὰ πόδια ὥς τὴν καρδιά, καὶ νὰ μοῦ τρυπάῃ τὰ κόκκαλα, γιὰ τὸν ἀτέλειωτο δρόμο, καὶ ἐκεῖ βρισκόμουν ἥσυχος - ἥσυχος στὴ ζεστὴ καὶ γλευκειὰ ἀγκαλιὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ στοχαζόμουν τὴν στιγμή, ποὺ θὰ ἔμπαινα στὸ σπίτι μου, τί χαρὰ θὰ ἔχανε ἡ μαννούλα μου, ποὺ μδγραφε στὸ ὑστερόν της γράμμα, ὅτι τὰ συμφώνησε μὲ τὸν Χάρο νὰ τὴν καρτερήσῃ νὰ μὲ δεχτῇ ποῶτα ἀπὸ τὰ ἔνεα καὶ ὑστερα νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν ψυχή της. Στοχαζόμουν τὸ πανηγύρι, ποὺ θὰ ἔχανε ἡ δοφανή μοναχοθυγατέρα μου, ποὺ τὴν είχα ἀφήσει μικρή, πολὺ μικρή, σαράντα μερῶν φράσινο* ὅταν κίνησα νὰ πάω μακριὰ στὰ ἔνεα, νὰ παρακόψω καὶ νὰ πλουτίσω τὸ σπίτι μου. Στοχαζόμουν τὸν ἀναγαλλια-

ομὸ τῆς ἀδελφῆς μου, ποὺ τὴν εἶχα ἀφήσει μικρούλα καὶ θὰ τὴν εὔρισκα παντερεμένη μὲν ἔνα δυὸ παιδάκια τοιγάρω τῆς, καὶ τὴν εὐχαρίστηση, ποὺ θὰ αἰσθανόνταν οἱ χωριανοί μου, πού, ἄμα θὰ μὲν ἔβλεπαν νὰ μπαίνω στὸ ἀντροορημασμένο πατριό μου, θὰ ἔτρεχαν νὰ μὲν ἀγκαλιάσονταν καὶ νὰ μὲν φιλήσουν δλοι, μικροί καὶ μεγάλοι.

Λίγες δρασκελίες μοῦ εἶχαν μείνει ἀπόμα νὰ φτάσω στὴν κορφὴ τῆς ράχης, ποὺ ἔκρυψτε τὸ πολυπόθητο χωριό μου, καὶ λίγες ἀπόμα στιγμές, ὅσο ποὺ νὰ φίξω τὴν χωριόσυνη ντουφεκιὰ τοῦ ξενιτερίμενου, ποὺ θὰ ἔκανε ὅλες τὶς καρδιὲς τοῦ χωριοῦ νὰ λαχταριστούν ἀπό-χαρὰ καὶ λίγες θὰ ἦταν οἱ καλότυχες, ποὺ θὰ δεχόνταν ξενιτεμμένο, ἀλλὰ ἡ ἀνυπομονησία μου σήκωνε κεφάλι, μέσα στὰ στήθια μου πάλι, πακο-μουτσουνη καὶ φοβερή, καὶ μὲν ἔκανε νὰ νομίζω ὅτι τὰ ποδάρια τοῦ ἀλδγού μου ἦταν καρφωμένα κάτω στὴ γῆ καὶ βρισκόμουν ἀπὸ πολλήν ὥρα στὴν Ἱδια μεριά. Τὸ χτύπησα τότε τ' ἀλογό μου γιὰ ὑστερη φορά, μὲν δῆ σε δύναμη εἶχα ἐπάνω μου καὶ, σὰ νὰ ἔκανε φτερὰ τὸ καημένο τὸ ζῷο, βρεθήκαμε στὴν κορυφὴ τῆς χιλιοπόθητης ράχης! Δόξα σοι δ. Θεός!

 B'.

Ἐκεῖ τὸ κούνιο τοῦ βοριᾶ καὶ τὸ χιόνι θὰ ἦταν δυνατώτερο, ἀλλὰ νὸ χωριό μου, ποὺ ἔδειχνε τὸ συμπαθητικὸ πρόσωπο του ἀπὸ δυὸ ντουφεκιὲς τόπο μακριά, μὲν ἔκανε νὰ μὴν αἰσθάνωμαι τὴν ἀγριάδα τους.

“Ολο τὸ χωριό ήταν συμμαζεμμένο στὴν πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ, σὰν ποπάδι καλογραικιασμένο*. Κάθε σπίτι ἔμοιαζε μὲ πρόσβατο καὶ κάθε παράσπιτο μὲ ἀρνί. Τὸ σπίτι τὸ δικό μόν, μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, φαίνονταν σὰν βαρυκούδουνο γκεσέμι*, ποὺ μπορεῖ νὰ σύρῃ πίσω του χίλια κεφάλια πρόβατα.

“Αμα τὸ ξεκάμπισα τὸ χωριό μου, ἔρριξα μιὰ βαληνιούματη ντουφεκιά, γιὰ νὰ νοιώσουν οἱ χωριανοί, ὅτι «ξενιτεμμένος ἔρχεται!» καὶ ἀπὸ τὸν πολὺν τὸν βρόντο τρεῖς φροδές ἀγολόγησαν τὰ λακκόματα, οἱ ορεματιές καὶ τὰ βουνόπλαγα.

Καρφώνοντας τὰ μάτια μου στὸ ταπεινὸ καὶ συμπαθητικὸ χωριό μου, νόμιζα ὅτι οἱ σκεπές του ἐκεῖνες, ποὺ κάπνιζαν ἥσυχα - ἥσυχα, οἱ καλύβες του, τ' αὖλόδεντρά του, οἱ αὐλόγυροί του, οἱ φράχτες του, οἱ φιζόπετρές του, ποὺ στέκονταν σκόρπια ἐδῶ κι ἐκεῖ σὰν ἀτολιθιωμένοι.

γιγάντοι, οἱ δρόμοι του, οἱ κῆποι του, τὰ ὅλα του, ὅτι ζωντάνεψαν, διατρέχαν χαμογελῶντας καὶ χοροπηδῶντας τὸ ἔνα κατόπιν τ' ἄλλουνοῦ καὶ προχωροῦσαν κατ' ἐπάνω μου, γιὰ νὰ μὲ ἀποδεχτοῦν καὶ νὰ μοῦ ποῦντε τὸ γλυκό^{χαριτεισμό}:

— Καλῶς ὥρισες ἀπὸ τὰ ἔνα! Δόξα σοι ὁ Θεός, πονθμες γερὸς καὶ καλά!

'Απέραντο πέλαγο χαρᾶς κι ἀναγάλλιασμοῦ είχε πλημμυρίσει τότε τὴν καρδιά μου. "Ο, τι ἔβλεπα μπροστά μου ἦταν μαγευτικὸ καὶ μοῦ φαίνονταν, πὼς ἔπλεα μ' ὀλάνοιχτα πανιά σὲ πέλαγος δίχως ἀκοη εὐτυχίας.

Τὸ γιόνι ἔπαιψε νὰ πέφτῃ πιὰ καὶ μεταβάλθηκε σὲ γλυκειά ζεστασία. 'Ο μανιωμένος βοριᾶς ἔπαιψε νὰ βουτῇ καὶ μεταβάλθηκε σὲ δροσόπνιχτο καὶ μοσχοβολᾶτο καλοκαιρινὸ ἀγεράκι, καὶ τ' ἄλλογό μου ἔπαιψε ν' ἀνεβαίνῃ πιὰ τὸν ἀνήφορο ἀργά - ἀργά καὶ βρέθηκε μέσα στὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μου!

Στὸ ἔμιτα μου ἔτοεξε πρῶτος ὁ γέροιος σκύλος τοῦ σπιτιοῦ μου, ὁ Μούργκας, καὶ ωχτήκε μὲ τὰ μπροστινά του ποδάρια ἐπάνω στὴ σέλλα τοῦ ἀλόγου καὶ μὲ κάτι κουνήματα τοῦ κεφαλιοῦ του, καὶ μὲ κάτι φωνές, ποὺ ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του, ἥθελε ν' ἀποδείξῃ τὴ μεγάλη χαρά του γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ ἔνιτεμμένου ἀφέντη του. Στὰ μάτια του μέσα ἔλαμπε σὰν ἀνοιξιάτικη δροσιά, ἀνάμεσα σὲ φύλλα τριανταφύλλιοῦ, ἔνα ἀναγάλλιασμα, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ γραφτῇ. Ἐκείνη τὴν στιγμή, ποὺ ὁ Μούργκας είχε ωριγμένα τὰ ποδάρια ψηλὰ στὴ σέλλα καὶ παραπονιόταν μέσα του, γιατὶ νὰ μὴν ἔχῃ χαρίσει κι αὐτουνοῦ ὁ Θεός λόγο, γιὰ νὰ καλωσορίσῃ τὸν ἀφέντη του ἀνθρωπινά, ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ, ὁ Λιάρος, πήδησε πίσω ἀπὸ τὴ στέγη κι ἔγινε καπνός!

"Υστερὰ κατέφτασε ἡ μάννα μου ποντοὰ-στραβὰ ἀπὸ τὰ γερατιά, ζεσκούφωτη ἀπὸ τὴ χαρά της, καὶ μὲ τὰ μάτια γεμᾶτα δάκρυα, ἄγια δάκρυα μητρικά. Τρίτη κατέφτασε ἡ θυγατέρα μου, κορίτσι ὅμορφο, γερὸ κι ἀσπροκόκκινο, μὲ δυὸ μεγάλα - μεγάλα καὶ μαῦρα μάτια, ποὺ βρίσκονταν στὸ σύνορο τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς νύφης. Τετάρτη κατέφτασε ἡ ἀδελφή μου μὲ τὸν ἄντρα της καὶ τὰ παιδιά της, ποὺ ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορὰ καὶ σὰν νὰ ἥμοιων ἀψυχο πρᾶγμα, μ' ἀρπαξαν στὴν ἀγκαλιά τους καὶ μ' ἔφεραν καὶ μ' ἀπόθεσαν μέσα στὸν καλὸ τὸν ὄντα*.

"Εφερα γέρω τὰ μάτια μου στὸ σπίτι καὶ εἶδα πῶς δὲν εἶχε ἀλλάξει τίποτες ἀπὸ μέσα. Νόμισα πὼς ἔλειπα ἀπὸ τὰ χτές. "Όλα ἦταν στὴν ἵδια τους θέση, ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει καὶ μοναχὰ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀλλάξει ὅλοι. 'Απ' αὐτουνούς, ἄλλοι ἀπὸ παιδιὰ ἔγιναν νύφες, ἄλλοι ἀπὸ νιοὶ γερόντοι καὶ ἄλλοι — ἀλλοίμονο ! — ἔλειψαν διάτολα !

'Η καρδιά μου ἐκείνη τὴν στιγμὴν εἶχε γίνει ἀπέραντο πέλαγος καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πέλαγο πότε ἡ λύπη ἀριμένιζε μ' ὀλάνοιχτα πανιὰ καὶ σηκώνονταν τὰ κύματα γῆρας τῆς ὥς τὸν οὐρανό, πότε ἡ ζαρὰ ἔβγαινε στὴ μέση κι ἔκανε τὸν νερόχυτιστο κάμπο του ἥσυχο καὶ μαλακὸ σὰν πρόσωπο ἀπέραντο κουσταλλένιου καθόρεφτη.

"Αν κι ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶχα μάθει στὸν σκληροὺς θανάτους, πᾶχουν γίνει στὸ σπίτι μου κι ὁ Γιατρο-. Καιρὸς ἔχει τὸ σωτήριο βάλσαμό του στὶς ἀνοιγμένες πληγὲς τῆς καρδιᾶς μου, πάλι δὲν μποροῦσα νὰ μὴ αἰσθανθῶ ἄλλῃ μιὰ φορὰ τὴ λύπη ἀκέραια γιὰ τὸν παράκαιο χαιρὸ τῶν ἀγαπημένων μου. Τὰ δάκρυα μου πλημμύριζαν σὰν ποτάμια καὶ πάσκιζαν νὰ μὲ πνίξουν, ἄλλ' ἂμα ἔφοιχνα τὰ μάτια μου στὴν μάννα μου, ποὺ τὰ γεράματά της κι ἡ μητρικὴ τῆς λαχτάρα μου φυσοῦσαν ἄγιο σέβας, στὴ θυγατέρα μου, ποὺ ἡ ἀγάπη της κι ἡ δροσερὴ τῆς νιότη φύτευαν στὴ ματωμένη μου καρδιὰ τὴν πιὸ γλυκάτερη χαρᾶ καὶ τὴν πιὸ μεγαλύτερη ἑλπίδα, καὶ στὴν ἀδελφή μου καὶ στὸ γαμπρό μου, ποὺ ἡ ἀγάπη τους καὶ ἡ εἰλικρινής τους ἔγνοια μ' ἔκαναν νὰ γεμίζω παρηγγοριά, σταματοῦσαν τὰ δάκρυα μου καὶ σκορποῦσεν ὁ πόνος μου, σὰν πῶς σκορπίζονται τὰ σύννεφα στὸν οὐρανό, ὅταν φυσάγῃ δυνατὸς βροιᾶς. Πάντα τὸ Τώρα νικάει τὸ Πρόσωπο.

"Σ' αὐτὸ ἀπάνω κατέφτασαν κι οἱ σιμώτεροι γειτόνοι νὰ μὲ καλωσορίσουν. "Υστερα ἀπ' αὐτουνούς κι οἱ μαζοινώτεροι, καὶ λίγο τὸ σπίτι μου δέχτηκε μέσα στὸν κόρφους του, ὅλο τὸ χωριό, ἀντρες, γυναικες, καὶ παιδιά, γιατὶ εἶναι χρέος ἄγιο νὰ τρέχῃ κανεὶς νὰ καιρετάῃ ξενιτεμένο καὶ νὰ πανηγυρίζῃ τὸν ἔρχομό του.

Φιλήματα ἀπ' ἑδῶ, ἀγκαλιάσματα ἀπ' ἐκεῖ, ἀναγάλλιασμα ἀπὸ τούτη τὴ μεριά, γέλια ἀπὸ κείνη, σταυρώνονται κάθε στιγμὴ σ' ἐκεῖνο τὸ χαρούμενο πανηγύρι, ποὺ ἐγὸς ήμουνα αἰτία καὶ κέντρο.

Στὴν τιμημένη μας καὶ ποθητή μας Ηατροίδα ἡ Ξενιτειά τὰ συμπαθάει ὅλα. Ζήλιες, διαφορές, μαλλώματα κι ὅχτοιες, τὰ λειώνει ὅλα ἡ Ξενιτειά, σὰν πῶς λειώνει ἡ νοτιὰ τὸ χιόνι. 'Ο ξενιτεμένος εἶναι ἄγιο

πρᾶγμα, ποὺ σέρνει τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν χωριανῶν καὶ δῆλου τοῦ κόσμου, πέρα καὶ πέρα.

Τὴν στιγμὴν κείνη τὸ σπίτι μου ἔμοιαζε κοινὸν* μελισσιδιν στὸν καιρὸν τοῦ καλοκαιριοῦ, ποὺ μαζεύονται στὴν θύρα καὶ μπαινοθγαίνουν τὰ μελίσσια.

Τέλος ἡ μάννα μου ἀνοιξε τὴν νυφικὴν τῆς κασέλα, ποὺ εἶχε φυλαγμένα ἀπ' ὅλα τὰ πωρικά, ποὺ βγαίνουν στὸ χωριό μου καὶ ὅλα τὰ γλυκίσματα, ποὺ κάνουν ἐκεῖ : σῦκα, σταφίδες, μῆλα, καρόδια, φόίδια, κυδώνια, μουστόπητες, σιουψιτέκια* καὶ συκομαΐδες* καὶ ἀρχισε νὰ τὰ μιοιράζῃ πολλὰ - πολλὰ στὰ λιανόπαιδα, ποὺ εἶχαν τρέξει ὅλα, ἀμα ἔμαθαν τὸν ἔρχομό μου, γνωρίζοντας ὅτι θὰ καλοπληρώνονταν ὁ κόπος τους. Ἡ ἀδελφή του ἀρχισε νὰ πλάθῃ πήπτα, ἡ θυγατέρα μου κερδοῦσε τοὺς μεγάλους ρακά, ὁ γαμπρός μου κάθονταν σιμά μου καταχαρούμενος καὶ ἔγώ μονολογοῦσα σ' ἐκείνους, ποὺ μὲ φωτοῦσαν, πῶς πέρισσα τὸν καιρό μου στὴν ξενιτειά, τί εἶδα, τί ἀκούσα, τί ἔμαθα, τί ἔκανα, ποιὸν πατριώτη εἶδα καὶ ἀντάμιωσα, ἀπὸ ποιὸν καὶ σὲ ποιὸν ἔφερα γράμματα, πῶς εἶναι ὁ τάδε χωριανός μας, τί δουλειὰ κάνει ὁ τάδε πλησιοχωρίτης μας, μ' ἔνα λόγο ἔδινα τακτικὴν ἀναφορὰ καὶ ταχτικὸν λογαριασμὸν τοῦ τί ἔκανα, τί ἀκούσα, τί εἶδα καὶ τί ἔμαθα σ' ὅλο τὸν καιρὸν τῶν δεκαπέντε χρόνων, ποὺ βρισκόμουν στὴν ξενιτειά.

"Υστερα ἀρχισαν νὰ φεύγουν λίγοι λίγοι οἱ χωριανοί μου καὶ ἔμεινα μόνος μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ μου. Καθήσαμεν ὅλοι σταυροπόδι γύρω στὴ στιά*, ποὺ ἔκαιε σὰν καμίνι, περιμένοντας νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ γιόμα, ἐνῷ μπροστά μας ἦταν ξαπλωμένος ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ καὶ πίσω μας καθόνταν στὰ πισινά του ποδάρια ὁ σκύλος, ὁ Μούργκας, πρόσεχοντας στὶς κουβέντες μας, βλέποντάς μας κατάματα, ὅσους δὲν τοῦ εἶχαν γνωσμένες τὶς πλάτες καὶ πιότερο ἐμένα τὸν νοικοκόνη. Καὶ τόσο πολὺ πρόσεχε τ' αὐτὶ του καὶ τόσο πολὺ κάρφωνε τὴν ματιά του ψηλά μου, ποὺ μ' ἔκανε σὲ λίγο νὰ πιστέψω, ὅτι θὰ ἀνακατώνονταν στὶς κουβέντες μας, μιλῶντας μὲ ἀνθρώπινη γλῶσσα.

Nο 10 Vadu Jū G'.

Η ζέστα, ή χαρά, τ' ἀναγάλλιασμα, οἱ κόποι τοῦ δρόμου, ή ἀετοίνια καὶ ή συγκίνησι νάρκωναν τόσο πολὺ τὸ πνεῦμά μου καὶ τὸ κορμό

μου, ώστε καθώς βρισκόμουν έκει, έγγρισα τὸ κεφάλι μου, ξιλεισα γλυκά-γλυκά τὰ μάτια μου κι ἀποκομήθηκα. Κι ὅταν ξέπνησα κι ἀνοίξα τὰ μάτια μου δὲν εἶδα τίποτε μπροστά μου.

Μάννα, μυγατέρα, ἀδελφή, σπίτι, χωριό, πατρίδα, ἦταν ὅλα φευγάτα!

Βρισκόμουν καὶ βρίσκομαι ἀκόμα στὰ ξέρημα τὰ ξένα κι ὅλα, ὅσα εἶδα, δὲν ἦταν ὅλο παρά μιὰ γλυκειά ὑπνοφαντασία, ἓνα εὐτυχισμένο ὄντειρο, ποὺ μοῦ δώρησε ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδας μου. Ξημερώνοντας τῶν Χριστουγέννων.

Περιοδικόν «Πινακοθήκη»

Χρ. Χρηστοβασίλης

ΠΑΙΔΙΚΟ ΠΑΣΧΑ

Τὸ πρῶτο σωτήριον ἔτος, ποὺ ἀρχισα νὰ γράφω στὰ τετράδιά μου καὶ τὰ βιβλία μου. Ἠταν τὸ 1874. Τὸ θυμοῦμαι καλά, καὶ μάλιστα τὸ 4, ποὺ τὸ ἔκανα—ἔλεγε ὁ πατέρας μου—σὰν «ἀστροπελέκι». Πόσων χρονῶν νάμουν τότε; Ἔξη, ἐφτά τὸ πολύ. Γιὰ νάχω δμως βιβλία καὶ τετράδια,, θὰ πῇ πῶς κάτι ἥξερα, κάτι καταλάβεινα, καὶ μποροῦσα νὰ γουστάρω τὰ ὠραιὰ πράγματα. Κι ἡ πατρίδα μου ἡ Ζάκυνθος, εἶχε τόσα ἐκεῖνο τὸν καιρό. Βρισκόταν, βλέπετε, σ' ὅλη τὴν ἀκμὴ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς—ἡ παρακμὴ ἀρχισε πολὺ ἀργότερα—κι ἐν' ἀπὸ τὰ πιὸ ὠραιαὶ πραγματικῶς Ἠταν τὸ Ηάσχα, δπως μποροῦσε νὰ τὸ γιορτᾶζῃ. Γιατ' εἶχε ὅλα τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια: ἐκκλησίες λαμπρότατες, θαυμάσιο οἰλῆρο, δεσπότη περίφημο, φαλτάδες μοναδικούς, ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ πολιτισμένη, μπάντες τέλειες, λαὸ πειθαρχημένο, δρόμους καλοστρωμένους, περιποιημένους—ἐκείνη ἡ στράτα Μαρίνα ἔλαμπε σὰ νεόκοπο νόμισμα—ὠραιες πλατείες, σπίτια παλάτια κι ἓνα μεγάλο λιμάνι, ὅπου τὰ κατάρτια τῶν κάθε λογῆς σκαφῶν σχημάτιζαν δάσος Μ' αὐτὰ τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια, ποὺ δύσκολα θὰ βρίσκονταν, καὶ τότε καὶ σήμερα ἀκόμα, συγκεντρωμένα σὲ μιὰ Ἑλληνικὴ πόλι, μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴν ὠραιότητα ποὺ εἶχαν στὴ Ζάκυνθο οἱ ἐκκλησιαστικὲς κι οἱ ἄλλες τελετές.

Τὸ Ηάσχα ἀρχίζε ἀπ' τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ μὲ

τέτοιον τρόπο ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς ἔωθιστερες παιδικές μου ἀναμνήσεις. Ήταν μιὰ γενικὴ κωδωνοκρουσία τὴν ὅρα ποὺ ἔφαλλαν στὴ Μητρόπολι τὸ «Ἀνάστα ὁ Θεός». Κατὰ τὸ ζακυνθινὸ ἔθιμο, οἱ καμπάνες «ἐχήρευαν» — σώπαιναν — ἀτ' τὸ προὶ τῆς Μεγάλης Ηέμερης. Καὶ δὲν ζακυνθοῦσαν, παρὰ τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ἀλλὰ ὅλες μαζί, ἀπὸ μεγάλα καὶ μικρὰ καμπαναριά, ἀμέτοητα, — καμπάνες μεγάλες, βαρύνησες, πολύβουνες, σοβαρές, καὶ καμπάνες μικρές, γλυκόφωνες, γοργές, πεταχτὲς — μιὰ σιναυλία, μιὰ ἀρμονία ἀφάνταστη, ποὺ τρικυμίζει τὸν ἀέρα, ἀνεβαίνει, κατεβαίνει, κι ἀπλώνεται στὰ πέρατα. Ξυνῶ στὸ κρεβάτι μου... Τί εἶναι; Ἄ, τὸ «Ἀνάστα ὁ Θεός». Νὰ κι ἡ μητέρα μου ἔχει σηκωθῆ.

— Καὶ τοῦ χρόνου γερός, δυνατός.

Καὶ μοῦ δίνει νὰ δαγκάσω σίδερο — συνήθως ἐν' ἀπὸ τὰ κλειδιά της... Στὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ποὺ τόσο μὲ ἀρεσε κατόπι μὲ τὰ θαυμάσια ἀναγνώσματα ἀπὸ τὴν Ἅγια Γραφὴ — Κοσμογονία, Τινᾶς, Ναβουγόδονόσορ — καὶ μὲ τὸν ὑπέροχο ὄμνο τῶν Τριῶν Παΐδων, δὲν πήγαινα ἀκόμα. Καὶ περούσα τὴν ἥμέρα μου στὸ σπίτι, κοιτάζοντας τὰ πασχαλινὰ φύνια, ποὺ ἐρχόνται ἀδιάκοπα, καὶ παίζοντας στὸ περιβόλι μὲ τὸ λευκόμαλλο ἀρνάκι, ποὺ θάρσοταν ὕστερα — τί θλῖψι! — ὁ γαστήρας νὰ τὸ σφάξῃ...

Καὶ βράδυναζε καὶ πλάγιαζε νωρίς, γιὰ νὰ ξυπνήσω πρωί, ὅπως δὰ πάντα. Γιατὶ ἐκεῖνον τὸν καιρὸ στὴ Ζάκυνθο, ποὺ οἱ ἐκκλησιαστικὲς συνθῆκες ἦταν διαφορετικὲς — μιὰ λιτανεία ἐσταυρωμένου τὸ ἀπομεστήμερο τῆς Παρασκευῆς, μιὰ Λιτανεία Ἐπιταφίου, μόνο μιά, τὴ νύχτα ηλπ. — ἡ Ἀνάστασις δὲν γινόταν τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου. Η ἀδηναϊκὴ αὐτὴ συνήθεια, ἡ σύμφωνη ἄλλωστε μὲ τὸ «τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας», τοῦ Πατριαρχείου, εἰσήχθη δέκα χρόνια ἀργότερα (1884) ἀπὸ τὸν Δεσπότη Λάνα. Ο προκάτοχό του, ὁ Κατραμῆς, ἔμενε στὰ πατροπαράδοτα. Κ' ἡ Ἀνάστασι τότε, σ' ὅλες τὶς Ζακυνθινὲς ἐκκλησίες, γινόταν τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς, νωρίτερα στὶς «λαϊκές», κι ἀργότερα στὶς «ἀριστοκρατικές».

Ἐγὼ μικρὸς πήγαινα στὴν κοντινή μαζ, στὸν "Αἱ Γιάννη τῶν Λογοθετῶν, ποὺ ἦταν μᾶλλον ἀριστοκρατικὴ Ἐκκλησία κι οἱ λειτουργίες τῆς ἀρχίζαν πάντα στὶς δυτικὲς, (στὴν ἀκόμη πιὸ ἀριστοκρατικὴ

Φανερωμένη, γειτονική μας κι αὐτή, ἄρχιζαν στὶς ἔννια). Φοροῦσα τὰ λαμπριάτικά μου, ἔπαιρνα τὴ λαμπάδα μου, ἔχωνα καὶ στὴν τοέπιη μου κι ἔνα μικρὸ κουδούνι (θὰ δῆτε τί τὸ ἥθελα) κι ἔτρεχα νὰ προφτάσω... 'Απ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησία, στὸ « πλάτωμα », καὶ μπροστὰ στὸ παλάτι τῶν Λογοθετῶν, ἥταν στημένο τὸ ἀπλὸ « τετράποδο » εἰκονοστάσι. Κι ἀφοῦ μὲ τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς », ἀνάβαμε ὅλοι τίς λαμπάδες μας ἀπὸ τὴ μεγάλῃ λαμπάδᾳ τοῦ παπᾶ — ἥταν ἔνας ώραιος ψηλὸς γέρος, μὲ χιονόλευκη γενειάδα — βγαίναμε στὸ πλάτωμα μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως ποὺ τὴν ἔστηναν στὸ « τετράποδο ». Ἡ τελετὴ ἄρχιζε, ἀκούγαμε τὸ χαρούσσυνο Εὐαγγέλιο καὶ τὸ πρῶτο « Χριστὸς Ἀνέστη », καὶ γυρίζαμε στὴν ἐκκλησία, ἀφήνοντας ἐκεῖ ἔξω τὴν εἰκόνα, γιὰ νὰ τὴν ἀσπάζωνται οἱ διαβάτες. Αὐτὸ γινόταν, σ' ὅλα τὰ « πλατώματα » τῆς χώρας, ὅπου ἥταν ἐκκλησία.

Κι ἄρχιζε ἡ πασχαλινὴ λειτουργία, τόσο διαφορετικὴ ἀπὸ ἄλλες. Καὶ πρῶτα πρῶτα, μετὰ τὸ « Εὐλόγημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρός », παπᾶς καὶ ψάλτες ἔλεγαν πάλι τὸ « Χριστὸς Ἀνέστη » εἰκοσι φορὲς (καὶ τί ώραια ποὺ τῦλεγαν τότε στὴ Ζάκυνθο) σὲ δυὸ διάφορους ἥχους, ἔναν ἀργὸ κι ἔνα γοργό. Ἔπειτα, κάποια στιγμὴ — τί συγκινητική, τί χριστιανική : — ὁ παπᾶς, μὲ τὴ λαμπάδα στὸ χέρι καὶ τὸ Εὐαγγέλιο στὸ στῆθος, ἔβγαινε στὴν Θραίκη Πύλη κι ὅλοι οἱ ἀντρες τοῦ ἐκκλησιάσματος πλησίαζαν ἔνας ἔνας, ἀσπάζονταν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ χέρι ποὺ τὸ κρατοῦσε, κι ἔπειτα ἔκαναν « Χριστὸς Ἀνέστη » μὲ τὸν παπᾶ, φιλιόνταν μαζί του στόμα μὲ στόμα. Τὸ φιλὶ τῆς Ἀγάπης ποὺ μὲ τόση χαρὰ τῦδιναν καὶ τῦπαιρονταν οἱ Χριστιανοί ! Καὶ θυμοῦμαι, ὅταν μεγάλωσα ἡ μᾶλλον ψήλωσα, κι ἐγὼ ἀρκετά, ὥστε ν' ἀξιωθῶ αὐτὴ τὴν τιμή, μὲ τί εὐλάβεια καὶ συγκίνησι ἀγγιζα μόλις τὰ χεῖλη μου στὰ ιερὰ ἐκεῖνα ἀσπρα γένεια, ποντὰ στὸ στόμα, ποὺ μοῦ φίλησε τὸ μάγουλο...

Ἔπειτα ἥταν τὸ Εὐαγγέλιο... Ἅ, τί τρέλλα γιὰ μᾶς τὰ παιδιά πρὸ πάντων, τὸ Εὐαγγέλιο τῆς λειτουργίας τοῦ Πάσχα. Μὲ τὸ « Σοφία δοθοὶ ἀκούσωμεν », βγάζαμε ὅλοι τὸ κουδούνι μας, ἄλλοι μικρά, ἄλλοι μεγάλα, ποντὲς καμπάνες καὶ μόλις ὁ παπᾶς τελείωνε μιὰ περίοδο — ἄλλη συνήθεια αὐτὴ — κουδουνίζαμε τρελλά, χτυπούσαμε καὶ τὰ σταύρια, χτυποῦσε συγχρόνως καὶ τὸ καμπαναριό τῆς ἐκκλησιᾶς: « Ἐν-

ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος» — ντίν-ντίν-ντίν-ντούγκ-ντούγκ-γκλάν-γκλάν... Κι ἔτσι ἐς τὸ τέλος ποὺ παραπαλοῦσα νὰ μὴν ἔλθῃ ποτέ...

Καὶ κάτι ἄλλο μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι ἀπὸ τὴν λειτουργία τοῦ Πάσχα, κι αὐτὸ ἐντελῶς Ζακυνθινό: 'Αφοῦ ἔβγαιναν τ' "Αγια — ἵσως καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιο, δὲν θυμοῦμαι καλὰ — ὁ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας, ὁ χοντρὸς καὶ σοφαρὸς Γαρμπούγιος, ἔπαιρνε ἀπ' τὸ παγκάρι τὸ μεγάλο ἀσημένιο δίσκο μὲ τὸ οἰκόσημο* τῶν Λογοθετῶν, ἔροιχνε μέσα μὲ κρότο ἐν' ἀσημένιο τάλληρο, καὶ βροντοφωνοῦσε :

— Τὸ πασχάτικο τοῦ ἰερέως.

"Ἐνας γεαρὸς Λογοθέτης, παιδὶ σχεδόν, τὸν ἀκολουθοῦσε στὴν περιφορὰ τοῦ δίσκου, κρατῶντας ἔνα χαρτὶ καὶ ἔνα χρυσὸ μολυβάκι. Οἱ ἐνορθίτες ἔροιχναν τὸ «πασχάτικό» τους — ἄλλος δίφραγκο, ἄλλος τάλληρο, ἄλλος μισὸ ἥ ἔνα να πολεόνι*. Καὶ κάθε φορὰ ὁ Γαρμπούγιος, γυρίζοντας στὸν ἀκόλουθό του τοῦ ἔλεγε τ' ὄνομα καὶ τὸ ποσόν, ποὺ ἐκεῖνος τὸ ἔγραφε στὸ χαρτὶ του. Στὸ τέλος πιὰ τῆς περιφορᾶς ὁ δίσκος ἦταν γεμάτος — ἄλλοι καιροὶ... ἄλλα πλούτη... — ἀπὸ χρυσᾶ καὶ ἀσημένια νομίμοματα. Κι ὁ Γαρμπούγιος τὰ ἔβαλλε μαζὶ μὲ χρυσᾶ καὶ μέσα σ' ἔνα μαντήλι, ἔμπαινε στὸ ἴερο καὶ παρέδιδε τὸ «πασχάτικό» στὸν ἰερέα.

'Έγώ λοιπὸν περισσότερο ἀπὸ τὰ λεπτά, ποὺ λίγο ἤξερα τότε νὰ ἔκτιμο — καὶ μήπως ἔμαθα κατόπιν; — ἔζήλευα τὸ παιδὶ ποὺ τὰ ἔγραφε. Καὶ φαντασθῆτε πιὰ τὴν χαρά μου καὶ τὸ καμάρι μου, ὅταν ἔνα Πάσχα ποὺ ὁ γεαρὸς Λογοθέτης δὲν ἤρθε στὴ λειτουργία — μοῦ φαινεται πώς ἔλειπε στὴν Εὐρώπη — ὁ Γαρμπούγιος πῆρε ἔμένα γιὰ γραμματικό του!...

Αὐτὰ τὸ πρώτο. Τ' ἀπόγεμα καὶ τὸ δράδυ ἄλλα... "Οπως ἐδῶ, κάθε ἐκκλησία τὴν Μεγάλη Παρασκευὴν βγάζει τὸν Ἐπιτάφιο τῆς, ἔτσι τότε στὴν Ζάκυνθο, τὸ ἀπόγεμα τοῦ Πάσχα, κάθε ἐκκλησία ἔβγαζε τὴν Ἀναστασί τῆς. Λιτάνευε δηλαδὴ στὴν περιοχὴ τῆς τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ποὺ ὡς ἐκείνη τὴν ὡραὶ ἔμενε στὸ «τετράποδο». Μπροστὰ ἡ πελώρια σημαία — γιατὶ κάθε ἐκκλησία εἶχε τὴν σημαία της, μὲ ἄλλα χρώματα κι ἄλλες παραστάσεις — πίσω τὸ «κασίτολο» — ἀσημένιος σταυρὸς σὲ ψηλὸ κοντάρι, ὅπου ἦταν κρεμασμένο τὸ χρυσοκέντητο ἱά-

βαρο τῆς ἐκκλησίας — κατόπιν ἡ εἰκόνα, κάτω ἀπὸ μιὰ κομψὴ οὐρανία — τὸ «μπαλδακίνο» — καὶ κατόπιν οἱ παπᾶδες, οἱ ψαλτάδες καὶ πολὺς ἥ λίγος λαὸς κατὰ τὴν ἐκκλησία καὶ τὴν ἐνορία. Κ' ἡ μεγάλη μου διασκέδαιο ἦταν νὰ γυρίζω τὴν πόλι, κρατῶντας τὸ χέρι τοῦ πατέρα μου, καὶ νὰ διέπω τὶς ἀμέτρητες αὐτὲς μικρὲς λιτανεῖες, ποὺ πολλές φορὲς ἀπαντιοῦνταν, διασταυρώνονταν καὶ — τί παράξενο! — οἱ ἀνθρώποι, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὴν μιά, ἔκαναν τὸ σταυρό τους πρὸς τὴν εἰκόνα... τῆς ἅλλης!

'Αλλὰ ὅταν μεγάλωσα ἀκόμα, προτιμοῦσα, ἀντὶ νὰ γυρίζω τοὺς δρόμους γιὰ νὰ διέπω τὶς λιτανεῖες, νὰ πηγάλω ν' ἀκούω τὸν ἐσπερινὸ (τὴν 'Αγάπη) καὶ ν' ἀκολουθῶ ὑστερα τὶς λιτανεῖες σὰ μεγάλος. Καὶ πήγαινα πάντα στὴν Φανερωμένη. "Αλλη ἀπόλαυσι ἔκει, ἀλληθινὰ αἰσθητική, καλλιτεχνική. Γιατὶ καθὼς ξέρουν ὅλοι, ἡ Φανερωμένη τῆς Ζακύνθου εἶναι ἔνα θαῦμα ἐκκλησίας. 'Αληθινὰ ἔνας ναὸς «τῆς Δόξης τοῦ Θεοῦ» — ἡ Τέχνη πρῶτα τὸν ἔκανε τέτοιον, ἔπειτα δὲ πλοῦτος — ὅπου οἱ «ἔστιτες ἐν οὐρανῷ ἔστανται νομίζουσιν».

Κι ὁ Ἐσπερινὸς τοῦ Πάσχα γινόνταν τότε μ' ὅλη τὴν ἐπισημότητα. Χοροστατοῦσε ὁ Κατραμῆς, ὁ ὠραῖος ἔκεινος Δεσπότης ποὺ θάλεγες πώς ἡ ὥραία ἐκκλησία ἔγινε γι' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς γιὰ τὴν ὥραία ἐκκλησία. 'Ο σεβάσμιος ἐφημέριος, ὁ πατᾶ Στουπάθης, μὲ τ' ἀσημένια μαλλιὰ καὶ γένεια, φοροῦσε τὰ καλύτερά του ἀμφιά, ποὺ μόνο ἡ Φανερωμένη τὰ εἶχε τόσο ὅμορφα καὶ τόσο πολυτελῆ. Τὸ ἴδιο καλοντυμένοι κι οἱ ἄλλοι παπᾶδες, καθὼς κι οἱ διάκοι. Διπλὸς χορὸς ἀπ' τοὺς καλύτερους ψαλτάδες τῆς χώρας. Τάξι, εὐκοσμία, ἀκοίσεια σ' ὅλα ἀπερύγραπτη. Καὶ πρὸ πάντων μουσική. "Α! τί μουσική! Ἀκόμα μοῦ φαινεται πώς ἀνατριχιάζω ὅταν ἀκούω τὸ «Τίς Θεός μέγας ὡς δὲ Θεός ἡμῶν» ἢ τὸ «Κύριε ἐκέντραξα», στίχους καὶ τροπάρια, ὅπως τὰ ἔφαλλαν οἱ θαυμάσιοι ἔκεινοι χοροί. 'Αμ οἱ ἀπαγγελίες; Θὰ ἔχασω ποτὲ τὸν προοιμιακὸ ψαλμὸ «Ως ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε», ὅπως τὸν ἔλεγε ὁ Κατραμῆς, ἢ τὸ «Νῦν ἀπολύοις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα». ὅπως τὸν ἔλεγεν δὲ παπᾶ-Στουπάθης;

'Αλλὰ ἡ ἀποθέωσι ἦταν ἡ εἰσοδος τοῦ Εὐαγγελίου μὲ τὸ «Φῶς ἵ λαρόν». Τί τὰ θέλετε! αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ξαναγίνονται πιά. Ἐχάθηκαν γιὰ πάντα μὲ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς μεγάλους καλλιτέγνες, πεὺ-

τὰ ἔκαναν. Φτιάστε μου σήμερα μιὰ Φανερωμένη, ἂν μπορῆτε, βροῦτε μου τοὺς ἀρχιτέκτονες, τοὺς ζωγράφους, τοὺς ξυλογλύπτες, τοὺς ἀσημοσκαλιστές καὶ τοὺς χρυσωτές, ποὺ τὴν ἔκαναν, τὴν στόλισαν, φέροτε μου κι ἔναν Κατραμῆ μὲ τὸ Ἐπιτελεῖό του νὰ τὴ λειτουργῇ. Καὶ ἡ τετελειότερη ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ στὴν Ἀθήνα, δὲ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ μιὰ ζακυνθινὴ τοῦ καιροῦ ἔκεινου.

Ἡ λιτανεία τοῦ Ἀγίου Λαζάρου ἔβγαινε τελευταία ἀπ' ὅλες, τὸ δειλινό. Εἶχε μεγάλη πομπή, ἔκανε μεγάλο γῦρο, καὶ τὴν ἀκολουθοῦσεν δῆλος ὁ κόσμος. Ἀλλὰ χωρὶς ἐπισημότητα. Εἶχε μᾶλλον λαϊκὸ ἥ παλλαϊκὸ χαρακτῆρα. Καὶ στὸ γυρισμό, ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησία, βράδυ πιά, ἔκαιγαν «Φωτιές», πυροτεχνήματα, κι αὐτὰ λαϊκὰ ποὺ τάκανε δχι ὁ «Φράγκος» — αὐτὸς ἔκανε μόνον τὰ πολυδάτανα καὶ τὰ θαυμάσια, ποὺ καιγόνταν στὴν πλατεῖα τοῦ Γεωργίου Α', τὸ βράδυ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου — ἀλλὰ κάποιος Παντῆς. "Ἄ, τί γοῦστο παντελάνα τὰ πολύρροτα «κάστρα» του καὶ τὸν ἀπαραιτήτο «Γιούδα» του, τὸ ἀνδρείκελλο ποὺ ξερνᾶ ἀπὸ πάνω κι ἀπὸ πάτω, σφυριχτὲς σπίνες καὶ πολύχρωμες καντηλομάνες!...

«Ἡ ζωὴ μου σὰν μυθιστόρημα»

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ ΕΚ ΔΕΥΤΕΡΟΥ

('Ο συγγραφεὺς διηγεῖται τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τοῦ βίου του εἰς Σύρου, δπου ἐγενήθη, εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς Ὁδησσὸν τῆς Ρωσίας, δπου διέμεινε κατὰ περιόδους ἡ οἰκογένειά του καὶ εἰς Λονδίνον, δπου ἐγκατεστάθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη).

'Ο καλός μου πάππος ἤλθεν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου πρὸς παραλαβήν μου καὶ μὲ συνάδευσε μέχρι τῆς οἰκίας του, κειμένης ἐπὶ τοῦ λάρου τοῦ Γαλατᾶ. Δυσκόλως ἀπέκρυψεν ἐκεῖνος τὴν θλιβεράν του ἐντύπωσιν, δτε εἶδε τὴν ἐξησθενημένην μορφήν μου, ἄλλ' ἡ μάμψη μου μὲ ὑπεδέχθη μὲ ἐνδείξεις χαρᾶς καὶ εὐθυμίας. 'Υπεκρίνετο δτι μὲ ὑπεδέχετο δπως καὶ ἡ μήτηρ μου, δτε μὲ ἀπεχωρίσθη. 'Άλλ' ὅμως ἐπροδόθη, χωρὶς νὰ τὸ ἔννοήσῃ.

'Ανέβην τὴν κλίμακα στηριζόμενος εἰς τὸν βραχίονά της καὶ βή-

χων. Είς τὸ διάζωμα τῆς κλίμακος δεξιόνεν ἥτο ἡ θύρα τῆς τραπέζας
φίας, ἀντικρὺ δὲ ἐπὶ τοῦ τοίχου καθόπετης. Προτοῦ στραφῶ, διὰ νὰ
εἰσέλθω εἰς τὴν τραπέζαριαν, εἶδα εἰς τὸν καθόπετην τὴν μάμψην μου,
ὅπισθέν μου. Συσφίγγουσα τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν χειλέων ἔξεφραξε διὰ
τοῦ σχήματος αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ βλέμματος τὴν ὁδημονίαν της. Δὲν
ἀπέδειξα ὅτι τὴν παρετίθησα. Υπεκρινόμην καὶ ἐγὼ τὸν εὔθυμον.
Καὶ διώρεται ἐγνώριζα ὅτι δὲν ἥτο ἀκίνδυνος ἡ ἀσθένειά μου.

Καὶ εἰς τὴν Σύραν κατόπιν, μολονότι ἥμην εἰς πλήρη ἀνάρρωσιν,
ἔμεναν ἀκόμη καταφανῆ τὰ σημεῖα τῆς ἀσθενείας. Μίαν ἥμέραν, ἐνῷ
ἔβηχα καθ' ὁδόν, ἥκουσα ὅπισθέν μου ἀγνιόπαιδας χαρακτηρίζοντάς
με ὡς φθισικόν. Εἶχα τότε καὶ ἐπὶ ἐτῇ πολλὰ διετίθησα τὴν ἰδέαν, ὅτι
θ' ἀποθάνω νέος.

Εἰς τὸ Λονδίνον, ὅτε μετὰ τὴν ἥμιτρηγίαν τοῦ πατρός μου ἔγινα
ὅ ἀληθῆς ἀρχηγὸς καὶ τὸ στήριγμα τῆς οἰκογενείας, συνανθανόμενος
τὴν ἀνάγκην νὰ ζήσω, παρεκάλεσα τὸν ἱατρὸν μου νὰ μὲ βεβαιώσῃ ἐάν
ἥτο πιθανή ἡ ἐπὶ δέκα ἔτη, ἔστω καὶ πέντε, παράτασις τῆς ὑπάρξεώς
μου. Ἀφοῦ μὲ ἔξήτασε μετὰ προσοχῆς, εἴπε μειδιῶν ὅτι δὲν ὑπάρχει
λόγος, διὰ νὰ μὴ ζήσω καὶ εἰκοσιν ἔτη ἀκόμη. Ἡμην τότε εἰκοσιπεν-
ταετής. Ἡ προθεσμία τοῦ ἱατροῦ μου παρῆλθε πρὸ πολλοῦ, ὥστε δὲν
διεψεύσθη ἡ προφητεία του. Ἡ ὑγεία μου ἐστερεώθη ἔκτοτε. Ἡ κορ-
σίς μου, ὡς φαίνεται, ἥτο ἐκ γενετῆς καλὴ καὶ διὰ τοῦτο, ἀφοῦ διῆλθα
οὗρος τὰς πολλὰς ἀσθενείας τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἀπέκτησα ἀνδρωθεὶς
τὴν εὐφωνίαν μου. Ἄλλως, δύναμαι νὰ προσθέσω ὅτι ἀπέφρυγα πάν-
τοτε τὰς καταχοίσεις, τὰς ὑποσκαπτούσας τὴν ὑγείαν.

Μόνον τῆς ὁράσεως δὲν ἐφείσθην ὅσον ἔπρεπε. Ἄλλ' εἰς τοῦτο
πταίει ὁ αὐτὸς ἱατρός. Παρεκτὸς τῆς ἐπιστήμης του, ἥτο ἀγαθὸς ἄν-
θρωπος, εὐφυής, εὐγενής καὶ εὐπροσήγορος*. Παρατηρήσας ἥμέραν
τινὰ τοὺς δρφθαλμούς μου, μὲ ἡρώτησεν ἀν ἀναγινώσκω τὴν νύκτα εἰς
τὴν κλίνην μου, καὶ ἀπηρίθμησεν δλας τὰς δλεθρίας συνεπείας τῆς
τοιαύτης κακῆς συνηθείας, παρακινῶν με νὰ τὴν παραιτήσω. Ἐπειτα,
ἐψιθύρισε μυστηριωδῶς :

— Δὲν ἀποκοινώμαι ποτὲ χωρὶς ν' ἀναγνώσω.

Ἐννοεῖται ὅτι ἥκολούθησα τὸ παράδειγμα καὶ ὅχι τὸ δίδαγμα
τοῦ ἱατροῦ μου. Τοῦτο συνέτεινε βεβαίως εἰς τὴν ἔξασθένησιν τῶν

δρθαλμῶν μου, ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ὄρασις, ἐὰν δὲν χρησιμοποιῆται; Ἐὰν πέπρωται νὰ χάσω τὸ φῶς τῶν δρθαλμῶν, ἢς ἔχω τοῦλάχιστον τὴν παρηγορίαν ὅτι τοὺς ἔχρησιμοποίησα.

Πρὸς ἀνάρρωσιν ὁ πάππος καὶ ἡ μάμη μου μὲ ἔφεραν εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον. Ἡτο προχωρημένον τὸ θέρος, ὥστε ὀλίγα οἰκήματα ἔμεναν διαθέσιμα. Εὐτυχῶς μεταξὺ αὐτῶν ἐπροτιμήθη ἡ τελευταία οἰκία τῆς κωμοπόλεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Δὲν ἦτο μεγάλη, οὕτε πολυτελής, ἡ δὲ θέα ἐκ τῶν παραθύρων ωραία καὶ πρὸς τὸ βουνὸν καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡτο ἀληθῆς ἔξοχη κατουκία, τὰ πάντα δὲ ἔκει μοῦ ἐφαίνοντο τερπνὰ παραβάλλομενα πρὸς τὰ θεορινὰ ἐνδιαιτήματα τῆς Ὁδησσοῦ.

Τὴν ἀνάρρωσιν μου ἐπετάχυνε ὁ ζωογόνος ἀλὸ τῆς Πριγκήπου, ὃσον καὶ ἡ τρυφερὰ περίθαλψις τῶν γονέων τῆς μητρός μου. Πρὸς τὴν μάμην μου μὲ εἶχεν ἔξοικειώσει ἡ πολυνετής συμβίωσις, ἀλλὰ πρὸς τὸν πάππον μου μὲ συνέδεεν ἡ ἀμυδρὰ μόνον ἀνάμνησις τῶν θωπειῶν του, ὅτε ἦμην τετραετής εἰς τὴν Σύραν. Ἔκτοτε διέμενε εἰς Ταγαρόο*, δόποθεν ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μας εἰς Ὁδησσόν. Τότε, καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναρρώσεως μου εἰς τὴν Πρίγκηπον, τὸν ἔγγρωισα καὶ τὸν ἥγάπησα ἐκ τοῦ πλησίου. Μὲ ἥγάπα καὶ ἔκεινος. Εἶχε χωριστὴν ἀδυναμίαν πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ μετέφερεν εὐκόλως εἰς τὸν πρωτότοκόν της τὴν πρὸς ἔκείνην στοργήν. Ἡτο φύσει γλυκὺς καὶ ἥμερος. Σπανίως ἥγανάκτει τότε δὲ ἐκοκκίνιζαν αἱ πάλαμαι του καὶ ἐπανήρχοντο εἰς τὴν γλῶσσάν του ἐκφράσεις διαλεκτικά τῆς πατρίδος του, ὅχι δικαστικά ποτὲ δοιμεῖται. Ἀλλως τὸν πάππον μου καθησύχαζεν ἀμέσως ἡ ἔτι πραοτέρα σύζυγός του.

Καὶ οἱ δύο δέ, καθὼς καὶ ὁ Μιχαλάκης καὶ ἡ Φρόσω, οἱ παιδικοί μου σύντροφοι καὶ συμπαίτορες, ἐφρόντιζον πῶς νὰ καταστήσουν ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον ἐπαισθητὴν τὴν Ἑλλειψιν τῆς μητρός μου. Ἡσθανόμην ὅτι εἶχα περὶ ἡμὲς ἀληθεῖς γονεῖς καὶ ἀληθεῖς ἀδελφούς. "Ἐν τῶν πολυτιμοτέρων ἀγαθῶν τοῦ βίου μου ἦτο ἀνέκαθεν ἡ συνδέουσα τὴν οἰκογένειάν μας ἀγάπη. Η παιδιόθεν προσκόλλησις εἰς τοὺς ἐκ μητρός συγγενεῖς κατέστησεν ὡς συνήθειαν, ὡς δευτέραν τρόπον

τινὰ φύσιν, τὴν ἐπέκτασιν τῆς στοργῆς μου καὶ εἰς τὰ τέκνα των. Οἱ νεώτεροι, οἱ βαθμηδὸν αὖξήσαντες τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον, μὲ ἀποκαλοῦν ἐνίστε φιλοσυγγενῆ φοιοῦμαι δὲ ὅτι τοῦτο ὑποκρύπτει δόσιν εἰρωνείας. Ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν οἱ νεώτεροι πᾶς καὶ διατὶ ἀνεπτύχθη ἐντὸς τῆς ψυχῆς μου ἡ φιλοσυγγένεια.

Εἰς τὴν Πρίγκηπον συνεδέθην διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν Ἀπόστολον Θεοδωρίδην. Ἡτοῦ ἄλλοτε οἰκοδιδάσκαλος, εἰς τὴν Λιβύδον*, τοῦ ἀπομανόντος μονογενοῦς νίοῦ τῆς ἀδελφῆς τῆς μάμιης μου. Ἐφιλοξενεῖτο καὶ ὁ Ἀπόστολος τότε εἰς τοῦ πάππου μου. Ἡτοῦ κατὰ πολλὰ ἔτη πρεσβύτερος μου, ὡς ἐμαρτύρει καὶ ἡ δασεῖα ὑπόξανθος γενειάς του. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὅχι καὶ ὁ τελευταῖος τῶν φίλων μου ἥλικίας διαφόρου τῆς Ἰδικῆς μου. Κατὰ τὴν νεότητά μου ἀπέκτησα πολλοὺς φίλους πρεσβυτέρους μου, ἥ καὶ γέροντας. Τώρα δέ, ὅτε ἐγήρασα, οἱ πλεῖστοι τῶν φίλων μου εἶναι κατὰ πολλὰ ἔτη νεώτεροι μου. Οἱ τι μὲ εἴλκυνεν ἄλλοτε πρὸς τοὺς γηράσαντας, ἵσως ἐλκύει σήμερον καὶ τοὺς νέους πρὸς ἐμὲ· ἵσως οἱ τιμήσαντές με τότε διὰ τῆς φιλίας των ἐνεφοροῦντο τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων καθὼς ἐγώ τώρα πρὸς τοὺς νέους, δύσους δὲν βαρύνει ἡ πρεσβυτική μου ἥλικία. Ἀγαπῶμεν τὴν νεότητα, καθὼς ἀγαπῶμεν τὴν ἀνοιξιν, ὁ δὲ συγχρωτισμὸς μετὰ νεωτέρων ἰσοδυναμεῖ πρὸς παράτασιν τῆς ζωῆς. Ἐξασφαλίζει τὴν διάρκειαν τῆς μνήμης μας μέχρις οὗ καὶ οἱ ἐπιζῶντες νεώτεροι μας φίλοι γηράσουν.

Οἱ Ἀπόστολος εἶχε γεννηθῆ εἰς Σιάτισταν τῆς Μακεδονίας, καθόσον δὲ ἐνθυμοῦμαι ἐπούδασεν εἰς Ἀθήνας, εἰς τὸ Ἐδνικὸν Ηανεπιστήμον. Ἡτο εὐγενῆς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ἥδος, φύσει δὲ μελαγχολικός. Ἰσως ὅχι φύσει. Ἡ ἥρεμος εὐδύμηα του συχνάκις ἐφαίδρυνε τοὺς περιτάτους μας καὶ τοὺς εἰρηνικοὺς ἀγῶνάς μας εἰς τὸ σφαιριστήριον τοῦ παρὰ τὸν Πλάτανον καφενείσιν. Ἡ ἔλλειψις ὑγείας καὶ χρημάτων ἦσαν λόγοι ἐπαρκεῖς πρὸς ἐξήγησιν τῆς μελαγχολίας τοῦ Ἀποστόλου. Ἡσθάνετο δτι ἥδυνατο νὰ ἐργασθῇ, νὰ γίνῃ χρήσιμος εἰς τὸ ἔμνος καὶ νὰ διαπρέψῃ, εἶχε γνώσεις, φιλομάθειαν, φιλοπονίαν, ἀλλ' ἡ πενία καὶ τὸ φιλάσθενον τὸν ἐδέσμευν. Τὰς μετ' αὐτοῦ σχέσεις δὲν διέκοψεν ὁ ἀποχωρισμός μας, ὅτε μετέβη εἰς τὴν Ὁδησσὸν ὡς διδάσκαλος τοῦ

νεωτέρου νίον τῆς θείας μου. Ἔνεκα λόγων ὑγείας ἀνεγόησεν ἐξεῖθεν μετ' ὅλιγα ἔτη. Έπεστρεψεν εἰς τὴν Λιβύδον, ὅποθεν μετηνάστευσεν εἰς Τεργέστην.

Ἐπὶ τέλους ἡλθεν ἐξ Ὁδησσοῦ ἡ μήτηρ μου μετὰ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν μου. Ὁ ἀριθμός των εἶχεν αὐξῆσει εἰς Ὁδησσὸν διὰ τῆς γεννήσεως κορασίου ὁνομασθέντος Εἰρήνη, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματος τῆς Νίνας, ἀποθανούσης ἀδελφῆς τῆς μητρός μου. Μετ' οὐ πολὺ δὲ πλαργήτισαμεν καὶ πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν Σύραν, μετὰ δέκα καὶ ἑπέκεινα ἐτῶν ἀπουσίαν.

Δέγη γνωρίζω ἐὰν τὸ μέτρον τοῦτα ἐλίγητη μόνον πρὸς στερεώσιν τῆς ὑγείας μου, διὰ νὰ μὴ διαχειμάσω εἰς Κωνσταντινούπολιν. Η ἐὰν συνέτειναν καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχήν, αἱ ὑποθέσεις τοῦ πατρός μου εἶχαν λάβει νέαν τροπήν. Ὁ Νικόλαος Μπαλλῆς, ὁ στύλος καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἐμπορικῆς ἑταιρείας, εἰς τὴν ὥποιαν εἶχε προσκολληθῆ ὁ πατήρ μου, ἀπεβίωσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Συνέπεια τοῦ θανάτου του ἦτο ἡ διάλυσις καὶ τῆς ἑταιρείας καὶ τοῦ εἰς Ὁδησσὸν καταστήματος. Ὁ πατήρ μου ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ μόνος τὴν ἔξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν του, μὲ τὰ ἴδια του μέσα καὶ ὑπὸ τὴν ἀτομικήν του ἐπωνυμίαν.

'Οποῖα ἦσαν τότε τὰ χρηματικά του μέσα, ἀγνοῶ. Μεγάλα βεβαίως δὲν ἦσαν. Ἀγνοῶ ἐπίσης ἐὰν ὁ πατήρ μου εἶχε τὰ πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου ἀπαιτούμενα προσόντα. Ἡτο συνετός, φύλεργος, φιλότιμος ἀλλὰ ταῦτα μόνα δὲν ἀρκοῦν πρὸς ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον. Δὲν ἀπέθανε πλούσιος. Ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἔχω παράπονον ὅτι δὲν ἀφῆκε μεγάλην κληρονομίαν. Ἀφῆκεν ἀσπιλον τὸ ἔντιμον ὄνομα, τὸ ὥποιον παρέλαβεν ἐξ ἐναρέτων γονέων καὶ μετέδωκεν ἄθικτον εἰς τὰ τέκνα του τὴν παράδοσιν ἔντιμου παρελθόντος. Ἀλλως, ἐὰν δὲν κατώρθωσε ν' ἀνυψωθῇ εἰς περιωπήν πλούτου, οὐδέποτε ὅμως εἰσῆθεν εἰς τὸν οἰκόν του ἡ στέρησις. Ἐν μέσῳ τῶν δυσχερειῶν, ὅσας εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ, εἰργάσθη ἐπιμόνως καὶ ἡδυνήθη νὰ ἔξασφαλίσῃ εἰς τὴν οἰκογένειάν του ἀνεσιν ἀξιοπρεπῆ. Ἐξ ἀνάγκης, ἵσως καὶ φύσει, φειδωλός, οὐδέποτε ὅμως ἀνεδείχθη γλίσχος περὶ τὰ τοῦ ζῆν, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἀνατροφήν καὶ παίδευσιν τῶν τέκνων του. Διὰ τῆς ἀόντου φιλοπονίας του ἀπέκτησε, καὶ ἀπολέσας ἀνέ-

κτησε καὶ διετήρησε τὰ μέσα ὑλικῆς ἀνεξαρτησίας, ἄνευ ἐπιδείξεως, ἀλλ᾽ ἀναλόγως πάντοτε τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του.

Ἐνθυμοῦμαι πάντοτε μετὰ θαυμασμοῦ, — θαυμασμοῦ μετέχοντος καὶ ἐντροπῆς τινος, διότι δὲν ἴδυνήθη ποτὲ νὰ μιηθῶ τὸ παραδειγμά του, — ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ἐνόσῳ ἐμέναιεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐστηκώντεο πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐν καιρῷ χειμῶνος, καὶ μετέβαινε πεζὸς εἰς τὸ γραφεῖον του, κείμενον μακρὰν τῆς οὐκίας μας, εἰς τὴν ἀπέναντι πλευρὰν τοῦ Κερατίου κόλπου (εἰς τὸ λεγόμενον χάντης Βαλιδές). Καὶ πάλιν πεζὸς ἐπανήρχετο τὸ ἐσπέρας. Οἱ κόποι του ἥσαν ἵσως ἄξιοι μεγαλυτέρας ἀμοιβῆς. 'Αλλ' εἰς τὰ τοῦ βίου ἀσφαλεστέρα καὶ φρονιμωτέρα ἡ σύγχροισις ὅχι πρὸς τοὺς ὀλίγους ὀλβιωτέρους, * ἀλλὰ πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀτυχεστέρους. 'Εκ τῆς τοιαύτης συγκρίσεως πείθεται τις εὐκολώτερον περὶ τῆς ὀληθείας τοῦ εὐαγγελικοῦ ὅρητοῦ: «Μακάριοι οἱ ἐν τῷ ὀλύγῳ ἀναπαύμενοι».

«Ἡ Ζωὴ μου»

Δημήτριος Βικέλας

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Η MANNA

— Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα καὶ βούρωθηκαν τὰ βουνά.

Εἶναι βούβα τὸ ἀγδόνια μας καὶ τὰ ονδάνια σκοτεινὰ καὶ ἡ δύναμι μου ματιὰ θολή.

— Παιδί μου, ὥρα σου καλή.

Εἶναι καρδιά μου κρύσταλλο καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά, σαλεύει ὁ νοῦς μου, σὰ δεντρί, ποὺ στέκει ἀντίκου στὴ χιονιά

καὶ εἴναι ἔβαθμο πολύ.

— Παιδί μου, ὥρα σου καλή !

Βουῆσε τὸ κεφάλι μου, σὰν τοῦ χειμάρρους τὴ βοή !

Ξεράθηκαν τὰ γεύμη μου καὶ μοῦ ἐκόπτη; ἡ πνοή

σ' αὐτὸ τὸ ὕστερο φιλί.

— Παιδί μου, ὥρα σου καλή !

Νὰ σὲ παιδέψ' ὁ πλάστης μου, καταραμένη ζεντειά !
 Μᾶς παίρνεις τὰ παιάνια μας καὶ μᾶς ἀφήνεις στὴ φωτιὰ
 καὶ πίνοντες τόση χολή,
 ὅταν τοὺς λέμε « ὥρα καλή » !

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

— Φυσῆ βοριᾶς, φυσῆ θρακιᾶς, γεννιέται μπόρα φοβερή,
 μὲ παίρνουν, μάνα, σὰ φτερό, σὰν πεταλοῦνδα τρυφερὴ
 καὶ δὲν μπορῶ νὰ κρατηθῶ.
 Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Βοηγοῦν τοῦ κόσμου τὰ στοιχειά, σηκώνουν κῦμα βροντερό·
 ξαρδεῖς ἀνάλειωσεν ἡ γῆ καὶ τρέχ' ἡ στράτα, σὰ νερὸ
 κι ἐγώ τὰ κύματ' ἀκλονθῶ.
 — Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

“Οσες γλυκάδες καὶ χαοὲς μᾶς περιχύνει ὁ ἔρχομός,
 τόσες πικράδες καὶ χολές μᾶς δίνει ὁ μαῦρος χωρισμός !
 ”Ωχ ! ἂς μποροῦσα νὰ σταθῶ...
 — Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Πλάκωσε γύρω καταχνιὰ κ' ἥρθε στὸν χείλη μου ἡ ψυχή·
 Δῶσ' μου τὴν ἄγια σου δεξιά, δῶσ' μου συντρόφισσαν εὐχὴ
 νὰ μὲ φυλάγῃ, μὴ γαθῶ.
 --- Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

« Προίματα »

Γεώργιος Βιζυηνός

T' ΑΓΝΑΝΤΕΜΑ

Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς Ἑούσιου ἀντῆς, ἀπὸ παλαιοὺς λιγνο-
 νημένους χοόνους εὑρίσκετο κτισμένον τὸ ἔξωκλήσι τῆς Παναγίας
 τῆς Κατευοδώτρας. Ὁλον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἥρχετο νὰ λειτουρ-
 γήσῃ. Ὁ βοριᾶς μαίνεται καὶ βροχᾶται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον

μαυρογάλανον καὶ βαθίνη, τὸ κῦμα λυσσῆ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Καὶ ὁ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του γήρας ἀπλόνητος, στοιχεῖον οἰκουμένον βαθιὰ εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ ἔρημοκλήσι λευκὸν καὶ γλαύρων, ὡς φωλεὰ θαλασσατοῦ, στεφανώνει τὴν ποδοφήν του.

“Ολον τὸν χρόνον πατᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἥρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαινεν ἀπὸ τοῦ ἕψους τοῦ βραχάδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἅγιου Χαραλάμπους, σεβάσμος, μὲ πτερογυγίζοντα κάτασπρα μαλλιὰ καὶ κυματίζοντα βαθιὰ γένεια, ἔνας γέρων ἱερεὺς «ώς νεοσσὸς τῆς ἄνω κατάς τῶν Ἀγγέλων», διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἔρημοκλήσι. Ἐκεὶ ἥρχοντο τρεῖς τέσσαρες βοσκοί, βουνήσιοι, ἀλειτούργητοι, ἥρχοντο μὲ τὶς φαμίλιες των τις ἀνέβγαλτες καὶ ἄπραχτες, μὲ τὰ βοσκόπουλά των τ' ἀχτένιστα καὶ ἄνιφτα, ποὺ δὲν ἥξευραν νὰ κάμουν τὸν σταυρόν, διὰ ν' ἀγιασθοῦν καὶ νὰ λειτουργήσουν ἐκεῖ· καὶ εἰς τὴν ἀπόλυτιν τῆς λειτουργίας ὁ γηραιὸς πατᾶς μὲ τοὺς πτερυγίζοντας βοστρύχους* εἰς τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ, καὶ τὴν βαθεῖαν κυματομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγαλόν, ἀνάμεσα εἰς ἀγρίους, θαλασσοπλήκτους* βράχους, διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἀγιάσῃ τ' ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἥρχοντο, συνήθως κατὰ τὴν ἄνοιξιν, γυναῖκες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοτὸν ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια καὶ νὰ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτραν νὰ ὅδηγήσῃ καὶ κατευοδώσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Όραιες κοπέλλες ἥρχοντο νὰ ἱκετεύσουν διὰ τὰ ὥδελφάκια των, ποὺ ἐθαλασσοπνίγοντο δι' αὐτάς, διὰ νὰ τέσφεροιν προικιὰ ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετίαν, κευτήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρειαν. Νεαραὶ γυναῖκες φειβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμέναι ἥρχοντο νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντεύσουν.

“Αμα εἶχαν φωτισθῆ τὰ νερά, ἢ διψιμώτερα, ἀφοῦ εἶχαν περάσει καὶ αἱ Ἀπόκρεω, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα τῶν νηστειῶν, ὥφοῦ εἶχαν γευθῆ πλέον ἀχινοὺς καὶ στρείδια ἀρκετά, οἱ ναυτικοί μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ βρίκια, εἰς τὰς σκούνας των καὶ ἐμίσευαν** ἐπίγαιαν νὰ ταξιδεύσουν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καράβια καὶ γολέττες «Ἐδεναν» μεσοῦντος τοῦ φινιοτώρου. Οἱ θαλασσινοί μας ἀγαποῦσαν πολὺ

τῆς ἐστίας τὴν θαλπωδήν, τὸν παπνὸν τοῦ ιεράθρου. Καὶ ὅταν ἐπανήρχετο ἡ ἄνοιξις εἰς τὴν γῆν, αὐτοὶ τότε ἐπέστρεφον εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐσηρώνοντο εἰς τὰ πανιά τὰ αἴμαδιασμένα καὶ ναρκωμένα σκύφη ἀνὰ δύο ἢ τρία τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἡ σκούνα ἔφερεν βόλτες εἰς τὸν λιμένα, ἐνώ ἦτο ἐνάντιος ἢ καὶ οὐδιος^{*}, ἀν ἥτο, ὁ ἀνεμος. Ή βάρκα ἐπερίμενε διπλασιωμένη ἔξω εἰς τὴν προνυμαίαν. Ο καπετάνιος δὲν ἐτελείσων τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὁ λοστρόμος ἐμάζουνε τὶς μπενετάδες^{*} εἰς τὰ καπηλεῖα. Καὶ ἡ βάρκα ἐπερίμενε. Καὶ ὁ μοῦτος ἔχασκεν ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ ὁ νεαρὸς ναύτης, ὁ ὅποιος εἶχεν ἔλθει μὲ τὸν μοῦτον τῷδε ἀπὸ τὴν σκούναν, ποὺ ἦτο εἰς τὰ πανιά, ἐγίνετο ἄφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι εἰς τὰ γαστιά, ἔλειπαν. Κανεὶς δὲν ἤξενε ποῦ ἴσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον, ποὺ ἔφερε βόλτες-βόλτες κι ἐστρέφετο ώς δεμένον περὶ κέντρον ἀόρατον — τὸ κέντρον ἦτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἐστίας τῶν ναυτικῶν — ἄλλος δὲν ἦτο εἰμὴ ὁ πηδαλιούχος, ὁ μάγειρος κι ἔνας ἐπιβάτης, ξένος καὶ ἔρημος, εἰς τὸν ὅποιον εἶχαν εἰπῆ.

— Τόρα, στὴ στιγμή, νὰ τώρα-τώρα θὰ φύγουμε.

Καὶ εἶχε μπαρκάρει ὁ ἄγνωτος ἀπὸ δύδεκα ὥρας πρίν. Ο πλοίαρχος ἐπρεπε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσα· αὐτὴ ὥφειλε νὰ προπορευθῇ. ἐπειδὴ ἦτο τυχερή βέβαια κι ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαζεύετο ὁ λοστρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δύο ἀπόντες σύντροφοι. ἔξεκόλουσεν ὁ πλοίαρχος, ἐπερταν τρομτόνια ἀρκετά. ἐψαλίδιζαν τὶς βόλτες ταχύτερα, συντομώτερα. ώς νὰ ἐσφίγγοντο διὰ νὰ κόψουν τὴν ἀόρατον ἐκείνην πλωστήν, τὸ λεπτὸν ισχυρὸν νῆμα, ώς μίαν τρίχα, καὶ τὸ σκάφος ἔβαλλε πλώρην πρὸς βορρᾶν. ~~Χ~~

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἀλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος, καραβάνια γυναικῶν, ἀσκέρια, ἀνείροπον ἀνέβαινον, ἀνήροχοντο ἐπάνω εἰς τὴν φειματιὰν τὸν ἐλικοειδῆ δρομίσκον, ὁ ὅποιος διαχαρούσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τὰς φάγεις. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου βροεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμόνημένο πλεοκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεὶ

έγίνετο τὸ μᾶζεμπια τῶν γυναικῶν, ἡ σύναξις ἡ μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον μὲ μεγάλες φωτιές τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ἡ γοαῖα Μαλαμίτσα, ἡ ψλησσάρισσα τοῦ Ἅγιου Νικολάου, ἔβαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸν κακὸ... ἐμάλωνε μὲ δῆλες τὶς γυναικες. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλαθάκι της, τὴν ρόκαν της, τ' ἀδράγκτι της, καὶ ἤλθεν ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυρίου Ἀγγελῆ, τοῦ ἐπιτρόπου...διὰ νὰ μαλώσῃ τὶς εὐλαβητικὲς νὰ μὴ τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια καὶ λαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Τοῦ κάκου, κανεὶς δὲν τὴν ἥκουεν.

Οἱ δρμαθοὶ τῶν γυναικῶν, διμάδες-διμάδες, συγγενολόγι, διεσπείροντο εἰς μικροὺς δύκθους, εἰς πτυχάς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπίνεμα. Ἡρογοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαιρίδια τους, διότι πολλαὶ ἦσαν αὐτῶν ἡσχολοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα — μὲ τὰ προγεύματά τους τὰ σαρακοστιανά. Καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰς κανδήλας, ἀφοῦ εἶχαν κάνει μετάνοιες πολλές, στρωτές, κι εἶχαν κολλήσει ἀφιερώματα εἰς τὴν εἰκόνα, κι εἶχαν χορτάσει τὸ αὐτιάτους ἀπὸ τὰς νουθεσίας τῆς γοαία-Μαλαμίτσας, ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὸν χλόην κι ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βοσκόπουλα, τ' ἄγοια, τ' ἀχτένιστα κι ἀπλοϊκά, ποὺ τὶς ἔβλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν κι ἔλεγαν :

— Κοίτα τις! στὰ μάτια ἔκαμπαν.

‘Ως τόσον αἱ γυναικες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν. Ιδοὺ τὸ δρίκι τοῦ καπετάν Λυμπέριου τοῦ Λημνιοῦ, εἶχε σηκωθῆ εἰς τὰ πανιά ἀργά τὴν νύκτα μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ηὗρε τὸ ρέμπια καὶ ἀπεμακρύνθη κι ἔχώνειψε.

— Κατευόδιο καλό! Ἡ προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἀς εἶναι ως πνοή στὰ πανιά, στὰ ξάρτια τοῦ καραβιοῦ σας. Στὸ καλό! Στὸ καλό!

‘Ιδοὺ τὸ καράβι τοῦ καπετάν Σταμάτη τοῦ Σύρδαχου. ‘Υπερήφανα, καμαρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δυό, αὐτὸ κι ὁ πλοίαρχός του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλά, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια!

— Στὸ καλό, πουλί μου, στὸ καλό!...

‘Ιδοὺ καὶ ἡ γολέττα τοῦ καπετάν Μανώλη τοῦ Χατζηχάνου.

— Ἡ ψυχή μου, ἡ πνοή μου νὰ εἶναι πάντα στὰ πανιά σου, ωσὰν λαμ-

πάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνῃ τὰ μαῦρα τελώνια*, πρὶν προφθάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πανιά σου.

Σύνε, ποὺνί μου, στὸ καλό καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα ! Στὸ καλό ! Νὰ κι ἡ σκούνα τοῦ καπετάνη Ἀποστόλη, τοῦ Βιλενδῆ, καινούριο σκαρί. Ἔπεσε πολὺ γιαλό, δὲν τὴν εῦρε καλὰ τὸ ἀπόγειο κι ἀργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι σὰν ψύλλοι, ποὺ πηδοῦν.

— Δούλευε τα, καπετάνιο μου ! Ή Παναγιὰ μπροστά σας ! Στὸ καλό ! Στὸ καλό !

Η Παναγιὰ μπροστά σας ! Στὸ καλό ! Στὸ καλό !

Ο ἥμιος ἔχαμήλωσε κατὰ τὸ βουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνει ἀφαντα πρὸς ὥρας* καὶ ἡ τελευταία γολέττα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐγένετο εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσσᾶτα τῶν γυναικῶν, μὲ τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνὰ τοὺς λόφους, κι ἔβγαζαν καυκαλῆθρες καὶ μυρόνια. Σιγὰ-σιγὰ κατέβη ὁ ἥμιος εἰς τὸ βουνὸν καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

Η νυκτερινὴ αὔρα ἐσύοιτεν εἰς τὰ δένδρα καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της, κι ἔστελλαν πολλάς εύχας εἰς τὰ κατιφτια, εἰς τὰ πανιά καὶ εἰς τὰ ἔξαρτια τῶν καραβιῶν. Καὶ βαθιὰ εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός, τίποτε ἄλλο δὲν ἤκουότε, εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυκτερινοῦ ποντιοῦ καὶ τὸ ἀσμα μᾶς τελευταίας συντροφιᾶς ναυτικῶν, μελλόντων ν' ἀναχωρήσουν αὔριον :

— Σύνε, ποὺνί μου, στὸ καλό καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα !

«Πρωτεχρονιάτικα διηγήματα»

*Αλ. Παποδιαμάντης

ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

Μὲ ίδιαιτέραν βέθαια εὐχαρίστησιν θ' ἀκούετε, ὅσοι συγκάζετε κατ' αὐτὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο τροπάριον, τὸ ὅποιον φάλλεται εἰς τὸ «ἐξαιρέτως», ἐπὶ πολλάς, μετὰ τὸ Πάσχα, λειτουργίας :

Μαγδαληνὴ Μαρία
τοῦ τάφου προελθοῦσα

καὶ τὸν Χριστὸν ἴδοῦσα,
ώς κηπουρὸν ἥρώτα:
« Κύριε, ποῦ τὸ σῶμα
τοῦ Ἰησοῦ μου ἐτέθη;
Καὶ παρ' αὐτοῦ ἀκούει:
Μαρία, μὴ μοῦ ἄπτου! »

Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν ἐντύπωσιν, ποὺ μοῦ ἔκαψιν, ὅταν ἦμουν παιδί. Τὸ ἄκοντα συνήθως εἰς ἐξοχικὸν ἐκκλησάκι τῆς πατρίδος μου, ὅπου τὰς Κυριακὰς τῆς ἀνοίξεως, λίαν πρωΐ, δύπως αἱ Μυροφόροι, ἐπήγαινα μὲ τὸν πατέρα μου. Οἱ ψάλτης είχε γλυκυτάτην φωνὴν ὑψηφόνου, καὶ εἰς τὸ τροπάριον ἀντὸς ἐξήντλει ὅλην του τὴν τέχνην, τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν τρυφερότητα. Ἡμπορῷ μάλιστα νὰ εἴπω, ὅτι ψάλλων παρίστανεν, δύπως οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι τοῦ ἀσματος.

Ἐξαφνα, εἰς τὸ « Κύριε, ποῦ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μου ἐτέθη? » διέκρινες ὅλα τὰ αἰσθήματα, ἀπὸ τὰ ὄποια θὰ κατείχετο τὴν στιγμὴν ἵκείνην ἡ ἐρωτῶσα Μυροφόρος, τὴν ἀγωνίαν της, τὴν θλῖψίν της, τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν νεκρὸν Διδάσκαλον, ἀκόμη καὶ τὴν κούρασίν της. Ἐπειτα ἀναπαρίστατο ἡ μετ' ἀγάπης καὶ γλυκύτητος αὐστηρά, ἡ πλήρως μυστηρίου ἀπάντησις τοῦ Διδασκάλου: « Μαρία, μὴ μοῦ ἄπτου! »

Καὶ τέλος τὸ ἔξαφρικὸν καὶ ὑπέροχον ἐκεῖνο ἀλέγο:

« Ὡ, θείας, ὁ, φύης, ὁ, γλυκυτάτης σου φωνῆς! »
μὲ τὸ ὄποιον ὁ ψάλτης κατώρθωνε νὰ μεταδίδῃ ὅλην τὴν χαράν, τὴν ἐκπληξιν, τὴν ἔκστασιν*, τὸ δέος* τῆς Μυροφόρου πρὸ τοῦ θαύματος, τὸ ὄποιον ἔβλεπε...

Τί ἐντύπωσις!...

Ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴν θύραν τοῦ ἔξωκλητού, ἀντίκρυ μου, ἐφαίνετο ἡ μεγάλη ἐξοχή. Κάμπος πράσινος, δένδρα ἀνθισμένα, λοφίσκοι, καὶ πέρα, πνανᾶ βουνά... Ἐμπρόδες-ἐμπρόδες ἔνας κῆπος θαυμασίως στολισμένος ἀπὸ τὴν ἀνοίξιν. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ὁ κῆπος τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι κάπου ἔκει θὰ ενδίσκετο τὸ κενὸν τώρα μνῆμα τοῦ Κυρίου... Καὶ, ἀκούνων τοὺς γλυκεῖς στίχους μὲ τὴν γλυκεῖαν ὑποβλητικὴν μελῳδίαν, — καὶ δὲν φαντάζεσθε τί ώραῖα ποὺ ψάλλεται αὐτὸς τὸ τροπάριον εἰς τὴν πατρίδα μου! — ἀνέπλαττα μὲ τὴν παιδικήν μου φαντασίαν ὅλην τὴν σκηνὴν τῆς ὑπερφυσικῆς συναντήσεως.

Ἐβλεπα τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὃποῖον ἡ Μαρία ἔξέλαβεν ὡς κηπουρόν, σκυψιένον ἐκεὶ κάπου, στρέφοντα τὰ νῶτα, ὀσφραινόμενον ἵσως ἐν δροσόρροπτον* αὐγινὸν τριαντάφυλλον... Ἐφανταζόμον γάτη τὴν Μαρία, φροταμένη μὲ ἄνθη καὶ ἀρώματα διὰ τὸν τάφον, τὸν πλησιάζει, τὸν ἔρωτᾶς καὶ συγχρόνως μὲ τὴν ἐρώτησιν τὸν ἐγγίζει, τὸν πτυπά οἰκείως τῆς τὸν ὅμον... Ἀμέσως ἐκεῖνος στρέφεται, σηκώνεται, διπισθογωδεῖ ὅλγα βίματα, προσβάλλει τὰ χέρια :

— Μαρία ! μὴ μ' ἐγγίζεις !...

Καὶ παρουσιάζει συγχρόνως τὸ πρόσωπόν του πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥδειμον καὶ αὐστηρόν, χωρὶς μειδίαμα, ἀλλὰ πάγκαλον, θεῖον, μὲ τὴν λάμψιν, μὲ τὴν αἰγάλην ἐνὸς Θεοῦ... Ἡ Μαρία ἀφήνει νὰ τῆς πέσουν τὰ ἄνθη καὶ τὰ δοχεῖα τοῦ μύρου. Ἀνεγνώσιε τὴν φωνήν, ἀνεγνώσιε τὸ πρόσωπόν... Ὁ δῆθεν κηπουρός, ὁ περιπλανώμενος εἰς τὸν πρωινὸν ἀνοιξιάτικον κῆπον, εἶναι Ἐκεῖνος, εἶναι ὁ Διδάσκαλος, τὸν ὃποῖον προχθὲς ἤδειν ἐσταυρωμένον, χθὲς νεκρόν, καὶ σήμερον ἐπαναβλέπει ζῶντα ! Ποῖον θάμβος καὶ ποία χαρά !

“Ω, αὐτὸς τὸ τροπάριον μὲ τὴν ἀναπαράστασιν τῆς ἐκτληκτικῆς ἀγνῆς εἰς τὸν κῆπον, μοῦ ἔδιδε τότε δῆλην τὴν ἰδέαν τοῦ θαύματος καὶ δῆλην τὴν χαρὰν τῆς Ἀναστάσεως. Περισσότερον ἀπὸ κάθε τι ἄλλο, ποὺ ἴρκουσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ Πάσχα καὶ κατόπιν... Διότι αὐτό, φαίνεται, εἶχε τὴν μεγαλυτέραν ὑποθολήν, καὶ μ' ἔκανε νὰ βλέπω, μαζί μὲ τὴν Μαρίαν, τὸν ἀναστάντα Χριστόν.

Καὶ σήμερον ἀκούμη, τὸ Πάσχα, αὐτὴ ἡ παιδικὴ ἀνάμνησις, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην, μοῦ δίδει δῆλην τὴν ἰδέαν τοῦ θαύματος καὶ δῆλην τὴν χαρὰν τῆς Ἀναστάσεως.

Περιοδικὸν « Διάπλασις »

Γρηγ. Ξενόπουλος

NOSTIMON HMAP

Ἐφυγα σχεδὸν παιδί καὶ ξαναγυρίζω σχεδὸν γέρος. Δεκατέσσερα ὡλάκερα χρόνια ἡ κακή μου μοῖρα μ' ἐκράτησε δεμένο στὴν ξενιτειά. πότε μὲ δυστυχίες ἀφάνταστες, πότε καὶ μ' εὐτυχίες πλανερές... Εὗτυχίες καὶ δυστυχίες τὸ ἴδιο μ' ὠλυσσόδεναν καὶ μ' ἐστερροῦσαν τὴ μεγάλη

εύτυχία της Πατρίδας, ποὺ δεκατέσσερα διάκερα χρόνια τὴν ὡνειρευόμουν στὸν ὕπνο καὶ στὸν ξύπνο. **I Τέττας**

C Μιὰ μέρα μοῦ χαιρογέλασε ἄξαφνα ἡ Μοῖρα καὶ μοῦ εἶπε : Πήγαινε ! Εἰσαι ἐλεύθερος.

— Θὰ πάω ! ... ~~—~~

Νά, μητῆρα στὸ πλοῖο μὲ τὸ καλό, καὶ τὸ πλοῖο ἔσεινησε μὲ τὴν πλώρη πρὸς τ' ὄνειρό μου... Ή θάλασσα λᾶδι... Αὔριο τὸ πρωὶ θὰ προβάλλουν μπροστά μου τ' ἄγια χώματα.

“Αξαφνα σηκώθηκε τρικυμία, καὶ σιγὰ σιγὰ ἡ τρικυμία μεγάλωνε. Τὸ μικρὸ πλοῖο παραδέρνε καὶ χοροπηδοῦσε ἀπάνω στὰ μανιασμένα κύματα. Μὲ δυσκολία ἡ πλώρη πρατιόταν ἀκόμη πρὸς τ' ὄνειρό μαρ. Τὰ πλευρὰ δέρονταν ἀλύπητα καὶ τὸ θαλάσσιο ἔνδο άναστέναζε, σὰν, ἄνθρωπος, καὶ τριζομανοῦσε νὰ σπάσῃ.

— Στὸ θυμὸ ἔκεινο τῆς θάλασσας, τὸν ἀνέλπιστο, ποὺ εἶχε σαστίσει καὶ τὸν παπτετάνιο τὸν ἴδιο, ἔθλεπα μὲ τρόμο τὸ θυμὸ τῆς Μοίρας μου. Τὸ μετάνοιοσε λοιπὸν ἡ φθονερή, ποὺ γιὰ μὰ στιγμὴ μ' ἀφῆσε ἐλεύθερο, κι ἥθελε τώρα νὰ μὲ βουλιάξῃ ;

— Ετοι θὰ ἴταν ἡ Μοῖρα δὲν θὰ θελε νὰ ξαναΐδω τὴν πατρίδα μου. Διαφορετικά, πῶς θὰ μὲ κρατοῦσε τόσων χρονῶν ἥμερες ἀλυσοδεμένο ; Έκοιταξα τὸν οὐρανὸ ἀπελπισμένος.

— Τόσος ἴταν ὁ πόνος μου κι ὁ σπαραγμός μου, ποὺ κι ἡ Μοῖρα ἡ ἴδια πρέπει νὰ μὲ λυπήθηκε. Εἰδεμή, πῶς κόπηκε ἄξαφνα ὁ ἄνεμος καὶ πῶς κατέβηκε τὸ ἄκμα καὶ πῶς ξανάγινε ἡ θάλασσα γυαλί ;

— Ως τὸ βράδυ εἶχαν τελειώσε: δλα. Η νύχτα πέρασε ἥσυχη καὶ μὲ τὸ γλυκοχάραμα, σηκώθηκα ἀπὸ τὸ κοεβάτι κι ἀνέβηκα στὸ κατάστρωμα. Η θάλασσα ἴταν μολυβένια. Ηρὸς τὸ μέρος τῆς ἀνατολῆς λίγα σύννεφα μαῦρα μὲ στριφώματ' ἀσημένια, καὶ μπροστά, μέσα στὴν αὐγὴν διμήλη, οἱ κορυφὲς μακρυσμένων ἀέρινων βουνῶν.

— Ο ἔλικας δούλευε δραστήριος, βιαστικός. Ο αὖλακας, ποὺ ἀφήνε τίσω του τὸ γρίγιορο πλοῖο, μεγάλωνε σταθερά. Κι ἡ πλώρη ἵσια πρὸς τ' ὄνειρό μου.

— Αίγο ἀκόμη, μὰ δυὸ ώρες, καὶ τ' ὄνειρό μου γίνεται πρᾶγμα. **H**
— Ο ἥλιος !

Καὶ μαζί του ἡ Ζάκυνθο προβάλλει ἀπὸ τὸ γαλανὸ καὶ χρυσαφένιο πέλλαιο.

Μιὰ λουρίδα γῆς κύτρινης, χωρὶς χάρι καὶ χωρὶς σχῆμα, καὶ κάπι βουνὰ ἀπὸ πίσω, ποὺ μόλις ξεχωρίζουν χωμένα μέσ' στὰ σύννεφα. Τὸ πράσινο, τὸ δινειρευτό, τὸ πολυνύμνητο ζακυνθινὸ πράσινο, δὲν ἐπρόβαλε ἀκόμα. Καμιαὶ μυρωδιά, οὕτε κίτρων, οὕτε μπουγαριών*, οὕτε ρόδων, δὲν φέρει ἀκόμα ὥς τὸ κατάστρωμα ὁ πρωινὸς ἀέρας. Καμιαὶ δημορφιά.

"Α ! τὴν κακὴ Μοῖρα ! Μοῦ μάγεψε τὴν πατρίδα καὶ μοῦ τὴν ἔκανε ἄσχημη ! Κι ὅμως, δεκατέσσερα χρόνια ζοῦσα μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ξαναϊδῶ. Τὰ μάτια μου δακρύζουν ἀπὸ χαρᾶ καὶ ἀπὸ λύπη. Μιὰ βαθειά, μυστικὴ ἀπογοήτευσι κρατεῖ τὴν καρδιά, ποὺ σπαρταρᾶ...."

"Αλλὰ γιατὶ τόσο βιαστικὸς καὶ ἀνυπόμονος ;

Νά, ἡ κύτρινη λουρίδα ἀρχισε σιγὰ - σιγὰ νὰ στολίζεται μὲ στίγματα πράσινα, βαθυπράσινα. Ἡ δψι της παίρνει λίγο - λίγο γραμμὲς μαλακές, καμπύλες μὲ χάρι καὶ μ' δημορφιά. Ἀγαπητά μου χρώματα καὶ σχήματα, ἀρχισα νὰ σᾶς ἀναγνωρίζω. Ναί, είστε ώραια, δπως σᾶς ηξερα κι δπως σᾶς ἀφησα.... Στὴ μακρουλὴ κύτρινάδα, καταμεσῆς, διακρίνεται ἔνα ζωηρὸ κόκκινο σημάδι. Λές καὶ κάποιος ἀγριος θεός ἔχωσε τὴν ρουμφαία* του σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος κι ἐτρύπησε τὴ γῆ, κι ἀπὸ τὰ σπλάχνα της ἔβγαλε αἷμα. Ἡ πληγὴ είναι μεγάλη, βαθειά. Τὸ αἷμα τρέχει ἀπὸ πάνω ὥς κάτω στὴ θάλασσα. Κι ἡ κοκκινάδα ἐκείνη μοῦ τραβᾶ τὸ μάτι καὶ τὸ λογισμό, καὶ μοῦ τὰ καρφώνει ἐκεῖ.

Είναι ὁ Κόκκινος Βράχος, ποὺ φαίνεται ἀπὸ μακριὰ σὰ πληγὴ ματωμένη.

Είναι ἡ τοποθεσία, ποὺ μ' ἐμιάγεψε νὰ γράψω τὸ ἀγαπημένο μου ἐκεῖνο διήγημα.

"Οι' ἡ Πατρίδα σὲ μιὰ Γυναικα :

'Η μάννα μου μὲ περίμενε στὴν ἀποβάθρα.

Σὲ λίγο πατῶ τ' ἄγια χώματα καὶ βρίσκομαι στὴν ίερὴ ἀγκαλιά...

"Οταν τὴν είδα ἐκεῖ, — ἀναλλοίωτη, ἀγέραστη, σὰν τὴν ἐλπίδα, ποὺ ἔτρεφε καὶ τὴ ζωγονοῦσε, — νὰ στηρίζῃ τὸ λιγνὸ μαυροφόρο κορυμὶ στὸ κάγκελλο τῆς σκάλας καὶ νὰ κοιτάζῃ πρὸς τὸ πλοϊο, μοῦ φά-

νηκε πώς δεκατέσερα χρόνια, νύχτα και μέρα, μ' ἐπερόμπενε ἐκεῖ, στὴν Ἰδια θέσι....

Μήν ηλαῖς, μαννούλα μου γλυκειά ! Τῆς χαρᾶς σου τὸ δάκρυν μοῦ σπαράζει τὴν ψυχή. Ἀλήθεια, σ' ἔκαμα νὰ περιμένης πολύ... Μή μοῦ τὸ λέσ, τὸ ξέρω... Μὰ δὲ φταίω ἐγώ, μάννα, καὶ μὴ μὲ μαλλώνης. Φταίει ἡ Μοῖρα. Ἐκείνη μὲ ιράτησε ἀλυσοδεμένο ὥς τώρα, πότε μὲ ὑστυχίες ἀφάνταστες καὶ πότε μ' εὐτυχίες πλανερές.

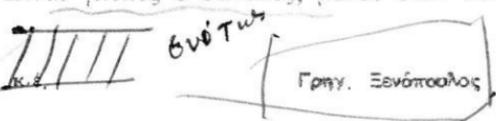
Γιατί ἡ ἀληθινὴ εὐτυχία, ἡ μόνη, ναί, εἰν' αὐτή, πὸν αἰσθάνομαι τώρα στὴν ἀγκαλιά σου. Ὄπως ἡ ἀληθινὴ δυστυχία δὲν εἰν' ἄλλη ἀπὸ κείνη, πὸν θὰ σ' ἐμπόδιξε ν' ἀκολουθήσῃς τὸ δρόμο σου καὶ τὸν προορισμό σου. Είσαι μεγάλη ψυχὴ ἐσὺ καὶ τὰ καταλαβαίνεις... Δέν ἐστάθηκα στὴ ζωὴ μου εὐτυχισμένος, μὰ μπόρεσα ν' ἀκολουθήσω τὸ δούμο καὶ τὸν προορισμό μου. Ἰσως ἡ εὐτυχία μου ὅλη νὰ εἰν' αὐτή. Πίκρη εὐτυχία, πὸν μοῦ κοστίζει τὸ χωρισμὸ τῆς Μάννας καὶ τῆς Πατρίδας. Μὰ ὅλα δὲν μπορεῖ νὰ τὰ 'χῃ κανείς !...

10 Ιουνίου.

Στὸ πλοῖο πάλι γιὰ τὴν Ξενιτειά. Καὶ ποιὸς ξέρει γιὰ πόσα χρόνια πάλι !

Θέει μου, μιλάκωσε τὴ σκληρὴ μου Μοῖρα, νὰ μὲ ξαναφήσῃ, τοῦλάχιστον γιὰ νὰ πεθάνω... «Ἄχ, ἀς μὴ μοῦ δώσῃ εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον ! Ἀλήθεια, Κάλβε. «Εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος, μόνον ὅταν κοιμώμεθα εἰς τὴν πατηίδα...».

«Διηγήματα» Σειρὰ Γ', σελ. 7

Πέρσι τὰ ἐγγόνια στὴν πρωτοχρονιὰ τῆς ἔβαλαν δόντια τῆς γιαγιᾶς καὶ λάμπουν τώρα δλδασπρα μέσα ἀπ' τὰ ζαρωμένα, ξεφλουδισμένα ἄχρωμα κελλῆ.

Μὰ τὰ σβησμένα μάτια τῆς γιαγιᾶς δὲν καλοβλέπουν τὰ ἐργάχειρά της, τὰ πέντε ἐγγόνια, πὸν τῆς τ' ἄφησε μωρά, τόσα δὰ ἡ μακαρίτισσα ἡ μονάριθή της κόρη... Τὴν ἔκλαψε τότε καὶ τὰ δάκρυα ἔσβησαν τὰ μάτια της. Μὰ ὅχι μόνο δάκρυα, ὅχι.

'Η γιαγιά κατάλαβε, πώς έπρεπε τα παιδιά να μεγαλώσουν' ένοιωσε τὸ παράπονο τῆς ύστερης ματιᾶς τῆς κόρης της, τὸ ἔνοιωσε καὶ πῆρε τὸ βελονάκι τῆς στήν ἀρχὴ μὲ ἔνα ζευγάρι γυαλιά, ύστερα μὲ δύο, δούλευε ἐκείνη τὴν μιτιπίλα^{*} τὴν πολυανθισμένην, ποὺ οἱ ξένοι, ποὺ ἔρχονταν νὰ περάσουν τὸ καλοκαίρι στὰ Θεραπειά*, τὴν ἔβλεπαν κι ἔλεγαν, πώς κι αὗτὴ ἡ ἐργασία εἶναι ἀλήθεια ἔνα ἀτ' τὰ θαύματα τοῦ Βοσπόρου.

Γιατὶ στὸ Βόσπορο περισσότερο ἐργάζονται αὐτὸ τὸ ξακουστὸ ἐργόχειρο, ποὺ πολλὲς ἐργάτριες δόξασε, μὰ καὶ ποὺ δὲν καλυτέρευσε τὴν τύχη τους.

"Οπως σ' ὅλα τὰ χαμόσπιτα, καὶ στῆς γιαγιᾶς τὸ σπίτι βλέπει κανέλς μετάλλια τιμητικά ἀπὸ ἐκθέσεις.

Καὶ λίγο λίγο τὰ ἄνθη τῆς μιτιπίλας ἔκαμαν καὶ ἄλλα ἄνθη: τὰ ἐγγονάκια, καρποὺς ὠραιούς.

Ο μεγαλύτερος, ἀφοῦ ἔμιαθε τὰ γράμματα στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, ἀρχισε νὰ καλλιεργῇ τὰ λίγα χωράφια τους καὶ μὲ τὶς φράσιδες, ποὺ ἔστελνε στὰ ξένα, τὶς ἀνοικτόχρωμες φράσιδες τὶς στρογγυλές, ἀρχισε νὰ διατηρεῖ τὸ σπίτι καὶ ἵταν καιρός, γιατὶ ἡ γιαγιά δὲν καλόβλεπε. Καὶ τ' ἄλλα ἐγγόνια ἔπαιρναν σειρὰ καὶ τὸ μικρό, ποὺ τ' ἀφησε ἡ μαννούλα του θυσανιάρικο, ἔγινε κι ἐκεῖνο ἔξι ἑφτά γρονῶν ἀγόρι.

"Εμαθε καὶ νὰ διαβάζῃ ἀργά ἀργά τὰ μεγάλα γράμματα.

Πῶς τὴν ἀγαποῦσε τὴ γιαγιά! πῶς τὴν ἀγαποῦσαν ὅλοι. Πῶς τὴν καμάρωναν, σὰν ἔλεγε παραμύθια, καὶ πῶς χαίρονταν, σὰν τὴν ἔβλεπαν νὰ τρώγῃ φουντούκια μὲ τὰ δόντια τὰ δόλασπρα.

Μὰ τὸ μικρὸ εἶχε ἔνα σγέδιο καὶ δὲν ἔλεγε σὲ κανένα τίποτε. Φύλαγε νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα ἡ καλή.

"Οταν ἡ γιαγιά τὸν ἔπαιρνε ἀτ' τὸ χεράκι καὶ ἀνέβαινε τὸ δρόμο τοῦ Ζαρύφη, γιὰ νὰ πᾶν στὴν κρύα βρύσι, τὸν ἀφήνε νὰ πατεῖ μὲ τὰ χαλίκια καὶ χανόταν καὶ γύριζε μὲ τὰ μάτια πιὸ κόκκινα καὶ κεῖλη πιὸ ξένθωρα. "Ηξερε, πώς πήγαινε στὸ μηῆμα τῆς κόρης της νὰ κλάψῃ.

Καὶ τὰ μάτια τῆς γιαγιᾶς σὲ κάθε τέτοια ἐπίσκεψι ἔσθιηναν πιὸ πολλί. "Οταν γέριζεν ἀτ' τὴν κρύα βρύσι, δὲν μποροῦσε νὰ ἴδῃ τοὺς πράσινους λόφους ἡ καημένη ἡ γιαγιά. Οὔτε, δταν πήγαιναν στὴν ὄγια Παρασκευή, μποροῦσε νὰ ἴδῃ τὸ Βόσπορο καὶ τὸ βουνὸ τοῦ "Ελλινα,

ποὺ παραφύλαγει ἐκεῖ στὸ ἀνοιγμα τῆς Μαύρης Θάλασσας νὰ καταπιῇ τὰ θεριά, ποὺ προθάλλουν ἀπ' τὸ βοριά. Τίποτα ἡ γιαγιά δὲν μπορεῖ νὰ ἰδῃ.

Καὶ ὅταν ὁ δεύτερος ἔγγονος μὲ τὴ γαλανόσπορη βαρκούλα φέρνῃ βράδυ - βράδυ περήφανος τὴ γιαγιά καὶ τὸ ἀδελφάκι του νὰ ἀναπνεύσουν τὸ μυρωμένο ἄγερι, ἡ γιαγιά δὲν βλέπει τὸ εὔμορφο ἥμιοναμιένῳ πρόσωπο τοῦ ἔγγονοῦ.

Καὶ τὸ μικρὸ πικραίνεται καὶ τῆς ζωγραφίζει ὅλα, μὰ ἔχει καὶ τὸ σχέδιό του. ↵

'Ο μεγάλος ἀδελφός, ὁ Μανώλης, ἀρραβωνιάστηκε μὲ τὴν εὐχὴν τῆς γιαγιᾶς. Τις Ἀποκριὲς θὰ ἔλθῃ ἡ νύφη νὰ ξεκουράσῃ ἀπ' τὸ νοικοκυρίο τὴ γιαγιά.

Μιλοῦντε τὸ ἀδελφια καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς νύφης, μιλοῦντε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς γιαγιᾶς, μιλοῦντε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τοῦ μικροῦ κοντεύει ἡ πρωτοχορονιά.

'Ο μικρὸς πετιέται, μὲ μάτια ὀλόλαιμπρα.

— Γιὰ τὴ γιαγιά, ἔγώ θὰ σᾶς μιλήσω. Ἔγὼ δῶρο δὲν θέλω. Ηέρσι τῆς πήρατε δῶρα τῆς γιαγιᾶς, δόντια. Φέτο...πέστε στὸ μεγάλο τὸ γιατρὸ καὶ ρωτήστε, δὲν μποροῦντε τάχα αὐτοί, ποὺ κάνουντε δόντια, νὰ κάμουντε καὶ μάτια νὰ βλέπῃ ἡ γιαγιά μου; "Αχ! δλοένα σούγουντε τὰ μάτια της. Σὲ λίγο, σᾶς τὸ λέγω, καὶ τὸν ἥμιλο δὲν θὰ βλέπῃ. Εμένα δχι φέτο, ποτέ μου μὴ μου κάννετε δῶρο, ἀν τὰ μάτια εἶναι ἀκριβά ποτέ! Καὶ ἀν οἱ γιατροὶ δὲν μποροῦν νὰ τὰ κάμουν, ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ τὴν πάτε στὴ Βαγγελίστρα ήταν τὴν κάμη νὰ βλέπῃ ἡ γιαγιά, γιὰ νὰ ἰδῃ ἐμένα, πώς ἔχω τὰ χρυσᾶ μαλλιά καὶ τὰ μάτια τῆς μητέρας μαζ, νὰ παρηγορηθῇ.

Τὸ ἀδέλφια δὲν εἶπαν τίποτα.

"Ανοιξε σιγὰ σιγὰ ἡ θύρα· ἔτοιξε τὸ πάτωμα ἀπ' τὸ βράδὺ βῆμά τῆς γιαγιᾶς, καὶ σὰν νὰ εἶχε μάτια, ἵσια ἔτοεξε στὸ Γιωργάκη της, τὸν ἀγκάλιασε, τὸν φίλησε καὶ εἶπε:

— Μάτια μου... μάτια μου...

Πολλὰ χεῦλη τὸ λένε χαϊδευτικὰ «μάτια μου», μὰ στῆς γιαγιᾶς τὰ χεῦλη ἔχοντας ἄλλη σημασία. Ναὶ «μάτια τῆς!» Έκανε τὸ σταυρό της,

εὐχαρίστησε τὸν Θεό καὶ χαρούμενη, νέα, μεταμορφωμένη, εἶπε δυνατά:

— Θεέ μου, σ' εὐχαριστῶ.

"Όλοι ἔκλαιαν. "Αχ, ἀπὸ τέτοια δροσερὰ γλυκὰ δάκρυα δροσίζονται τὰ μάτια... ✓

« Διηγήματα »

'Αλεξάνδρα Παπαδοπόλου

Μάρτυρ

ΠΡΟΣΤ. 6 ΕΠ. 17

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ

Γιὰ σὲ τὸ πρῶτο κλάμπο,
γιὰ σὲ τὸ πρῶτο γέλο—
ἔσυ 'σαι τὸ θεμέλιο,
ποὺ κτίζεται ἢ ζωή.

Γιὰ σὲ τὸ πρῶτο φίλημα,
γιὰ σένα ἢ πρώτη κοῖτη—
ἔσυ 'σαι ὁ θεῖα βρύσι,
ποὺ λαύζεται ἢ ψυχή.

Γιὰ σὲ τὸ πρῶτο φῦλημα,
γιὰ σὲ τὸ πρῶτο χάδι—
ἔσυ 'σαι τ' ἄγιο ὑφάδι,
ποὺ ὑφαίνεται ἢ ζωή.

Γιὰ σὲ τὸ πρῶτο βάδισμα,
γιὰ σένα ἢ πρώτη ἀγνάλη—
ἔσυ 'σαι ὁ ἥλιος πάλι,
ποὺ λάμπει στὴν ψυχή.

Γιὰ σὲ τὸ πρῶτο τάξιμο,
γιὰ σὲ τὸ πρῶτο δῶσμα *
ἔσ' εἰσαι τ' ἄγιο κλῶσμα,
ποὺ κλώθεται ἢ ζωή.

Εφημερίς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γ. 'Αθάνας

4. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

(Αἱ πρῶται 13 στροφαὶ)

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερήν
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν δύνην
ποὺ μὲ βιὰ μετράει τὴ γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ιερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Ἐκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πικραμένη ἐντροπαλή
κι ἔνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
«ἔλα πάλι», νὰ σοῦ εἰπῇ.

Ἄργειε νά ἥθη ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἤταν ὅλα σιωπηλά
γιατὶ τά ὄσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λέσ
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
τὸ ἔνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες «πότε, ἦ ! πότε βγάνω»
τὸ κεφάλι ἀπὸ τ' σ' ἔρμιες ;
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάφες, μῆσες, φωνές !

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάμματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔστας' αἷμα,
πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό,

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα
ξέρω, ὅτι ἔβγαινες κρυφά
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια, δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμοι ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχή·
δὲν εἴν' εὔκολες οἱ θύρες,
ἔὰν ἦ χρεία τές πουρταλῆ! *

”Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε τὰ στήθια
ἄλλ’ ἀνάσασι καμιάδ’
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

”Ἄλλοι, ώιμέ! στὴ συμφορά σου,
ὅπου ἔχαιροντο πολύ,
«σῦρε νά’ βρογς τὰ παιδιά σου,
σῦρε», ἐλέγαν οἱ συληροί.

Φεύγει δπίσω τὸ ποδάρι,
καὶ ὄλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

« ”Απαντά »

Διονύσιος Σολωμός

Ο ΦΑΡΟΣ, Η ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

Ἐτερον ἀξιομνημόνευτον κατάστημα, ὃν καὶ πάντη ἄλλου εἶδους, ἀξιομνημόνευτον ἴδιως διὰ τὴν εὔκολίαν, ἥν παρεῖχεν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἵτο ὁ πρῶτος γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου φανοφόρος πύργος, ὁ κατασκευασθεὶς ἐπὶ τῆς νήσου Φάρου τῆς προκειμένης τοῦ κυρίου τῆς Ἀλεξανδρείας λιμένος.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐπεκλίθη ἀπὸ τῆς νήσου πύργος τῆς Φάρου ἥ καὶ ἀπλῶς Φάρος, ἐξ οὐ ἔκτοτε ἀπαντεῖς οἱ τοιοῦτοι πύργοι εἰς πολλὰς τῶν νεωτέρων γλωσσῶν Φάροι δονομάζονται. Κατεσκευάσθη δὲ διὰ δαπάνης ἀδρᾶς ἐντὸς ἐνιαυτῶν δώδεκα ὑπὸ τοῦ περιφέρμου Κνιδίου τεχνίτου Σωστράτου, τοῦ ὅποίου ἀπηθανάτισε τὸ ὄνομα διὰ τῆς ἐπιγραφῆς, ἥν ἔφερε καὶ ἥτις εἶχεν ὡς ἔπειται « Σώστρατος Κνίδιος Δεξιφάνους θεοῖς σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν πλωτομένων ». Ό πύργος οὗτος, δοτις τοσοῦτον ἐθαυμάσθη διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, ὥστε βραδύτερον συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου, ἵτο ὀκοδομημένος ἐκ λίθου λευκοῦ ἐπὶ βράχου ἀποτόμου, καὶ πολυώροφος ὡν-

είχεν ύψος 300 πόχεων, ώς βεβαιοῦται· δέ δὲ ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ ἀναπτύμενος φανὸς ἦτο, ἐὰν πιστεύσωμεν τὰ λεγόμενα, δρατὸς εἰς ἀπόστασιν 7½ γερμανικῶν μιλίων.

'Ἐν γένει δὲ ἡ ναυτιλία καὶ ἡ ναυπηγία ἐτελειώθησαν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων δσον ἦτο δυνατὸν νὰ τελειωθῶσιν ἐν τῇ ἀρχαιότητι.⁹ Ινα δώσωμεν ἔννοιάν τινα τῆς περὶ τοῦτο γενομένης τότε ἐπιδόσεως, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου συνετήρουν, ἐκτὸς 2.000 μικροτέρων πλοίων, 1.500 μεγαλυτέρας πολεμικὰς ναῦς, ἀπὸ ἡμιολίας μέχρι πεντήρους, ὑλικὸν διὰ διπλάσια τούτων πλοῖα, καὶ θαλαμηγὰ πρὸς ἴδιαν χρῆσιν τῶν βασιλέων χρυσόπρυμνα καὶ χρυσέμβολα.

'Αλλὰ συνέβη συγχρόνως τότε, ὅτι συμβαίνει πολλάκις, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἴδιως ἐπιδίδονται εἰς τὰς πρακτικὰς τέχνας, τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ ἀκορέστῳ ὁρῃ τοῦ νὰ ἐπιτύχωσιν δσον ἐνδέχεται χρησιμώτερα ἔργα, διαπράττουσί τινα, τὰ δποῖα καταπλήττουσι μὲν τὸν κόσμον διὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ μέγεθος ἀποβαίνουσιν ἀχρηστα.

Οὕτως ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν 'Ιέρων Β', δστις διετέλεσεν εἰς φιλικωτάτας πρὸς τὸν Πτολεμαῖον Β' σχέσεις, κατεσκεύασε, διὰ τῆς ἐπιμελείας τοῦ περιωνύμου 'Αρχιμήδους, ναῦν εἰκοσήρη, δηλαδὴ ἔγουσαν εἴκοσι σειρὰς ἐρετῶν ἐκατέρωθεν, ἐνῷ αἱ συνήθως ἐν χρήσει νῆσος ἥσαν πεντήρεις ἢ ἐπτήρεις. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ πελώριον πλοῖον, τὸ δποῖον διέπρεπεν οὐ μόνον διὰ τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θαυμαστὴν αὐτοῦ πολυτέλειαν, κατώρθωσε νὰ πλεύσῃ ἐκ Σικελίας εἰς 'Αλεξάνδρειαν, πληρωθὲν σίτου καὶ σταλὲν ὑπὸ τοῦ 'Ιέρωνος δῶρον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου.

'Αλλ' ὁ τέταρτος Πτολεμαῖος ἥθελησε νὰ ὑπερτερήσῃ τὸν κολοσσὸν ἐκεῖνον κατασκευάζων τεσσαρακοντήρη, καὶ ἐναυπηγήθη λοιπὸν οὕτω τὸ μέγιστον τῶν πλοίων, δσα ποτὲ ὑπῆρξαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ πλοῖον κυρίως εἰπεῖν δὲν ἦτο, ἦτο τερατῶδές τι κατασκεύασμα ἐν σχήματι πλοίου. 'Αρκεῖ νὰ προσθέσωμεν ὅτι διὰ νὰ κινηθῇ, ἀπητοῦντο πολλαὶ ναυτῶν καὶ ἐρετῶν χιλιάδες, καὶ ὅτι περιελάμβανεν, ἐκτὸς τοῦ ναυτικοῦ ὄμίου, τρισχλίους καθωπλισμένους μαχητάς.

* * *

Τὰ ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων κατασκευασθέντα ταῦτα ἔργα καὶ καταστήματα, προϋποθέτουσι βεβαίως ὅτι οἱ βασιλεῖς οὗτοι είχον θησαυ-

ροὺς μεγάλους. Τωόντι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας ἔκατοντα ετηρίδος ἀκμάσαντος Ἀλεξανδρέως ἴστορικοῦ Ἀπιανοῦ, οἱ θησαυροὶ, οὓς εἶχε συλλέξει ὁ δεύτερος τῶν Πτολεμαίων συνεποσοῦντο εἰς τὸ ὑπέροχον ποσὸν τῶν 740.000 ταλάντων, ἥτοι 3.700.000.000 δραχμῶν, διότι τὸ ἀλεξανδρινὸν ἀργυροῦν τάλαντον ἦτο ποὸς τὸ Σολώνειον ὡς 5 πρὸς 6.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τῶν νεωτέρων τινὲς ὑπέλαβον ὅλως ἀπίθανον τοσοῦτον ἀποταμίευμα· ἀλλὰ παρεκτὸς ὅτι ὁ Ἀπιανὸς βεβαιοῖ ὅτι παρέλαβε τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀναγραφῶν, καὶ ἄλλαι τινὲς περιστάσεις ὑποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ποσὸν ἔκεινο, ὃσον ὑπερβολικὸν καὶ ἀν φαίνεται, δὲν ἦτο ἀπίθανον. Ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης μ.Χ. ἔκατοντα ετηρίδος ἀκμάσας Ἰώσηπος βεβαιοῖ ὅτι ἡ Αἴγυπτος εἶχε τότε, ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, 7.500.000 κατοίκων, καὶ ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ χώρα εἶχε περιέλθει εἰς δεινὴν παρακμὴν. Ὁ ποιητὴς Θεόρωτος περιγράφων τὴν τοῦ Φιλαδέλφου δύναμιν, ἐν τῷ 17 εἰδυλλίῳ, δοῖται τὸν ἀριθμὸν τῶν πόλεων εἰς 33.333. Ὁ ἀριθμὸς φαίνεται ἀλλόκοτος καὶ τοῦτο ἐθεωρίθη ὡς ποιητικῆς ἀδείας πλάσμα μᾶλλον ἢ ἀκριβοῦς τοπογραφικῆς γνώσεως συμπέρασμα ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Διόδωρον ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν Ηπολεμαίων ἐν Αἰγύπτῳ πόλεις καὶ κῶμαι ἀξιόλογοι πλείονες τῶν τρισμυρίων. Σώζονται δὲ ἐπιγραφαὶ πομπῶν τινῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καθ' ᾧς, ἔνεκα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀνατολικῆς πολυτελείας μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ἐδαπανήθησαν τοσαῦτα πολύτιμα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, ὅστε τῇ ἀληθείᾳ δὲν φαίνεται ἀδύνατος ἡ θρυλούμενη ἔκεινη τῶν θησαυρῶν συσσώρευσις.

Τὸ πάντων ὅμως σπουδαιότερον εἶναι ὅτι ἡ Αἴγυπτος, ἥτις πρὸ τῶν Ηπολεμαίων περιωρίζετο εἰς μόνην σχεδὸν τὴν ἔξαγωγὴν τῶν σιτηρῶν, κατέστη ἔκτοτε ἡ γέφυρα τῆς παγκοσμίου ἐμπορίας. Οἱ πρῶτοι Λαγίδαι κατέβαλον πλείστην ἐπιψέλειαν, ἵνα δι' αὐτῆς ἐνεργῆται τὸ Ἰνδικόν, τὸ τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Αιθιοπίας ἐμπόριον. Ἐπὶ τούτῳ οὐ μόνον ὰδρυσαν πολλὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης πόλεις, ὡς εἰδομεν, ἀλλὰ καὶ συνεπλήρωσαν τὴν ἀσυντέλεστον μείνασαν διώρυγα Νεκώ τοῦ Ψαμμιτίχου, καὶ κατεσκεύασαν τὰς ὄδους, αἵτινες ἔφερον ἀπὸ Βερενίκης καὶ Μυός ὅρμου εἰς Κοπτόν. Ἐννοεῖται οὕκωδεν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν εἰσαγομένων ἐξήγοντο αὐθις ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· τὰ

αίγυπτιακά πλοῖα ἐποντοπόδουν μέχρις Εὐξείνου καὶ ἐπανεοχόμενα ἔκειθεν ἐκόμιζον νέα φορτία, ὃν τὰ πλεῖστα πάλιν ἀνέπλεον τὸν Νεῖλον καὶ, μεταβιβασθέντα εἰς τὴν Ἐρυθράν, ἐξεπέμποντο περαιτέρῳ πόδᾳ τὰς νοτιωτέρας χώρας.

"Ωστε ἡ Ἀλεξανδρεία κατέστη ἀληθὲς κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῦ κόσμου. Εἶναι δὲ ὅμοιογούμενον ὅτι, ὅσῳ πυκνότερος είναι ὁ πληθυσμός, ὅσῳ μεγαλυτέρα ἡ ἐμπορία, ὅσῳ ἀσφαλεστέρα ἡ κτήσις, ὅσῳ ἀγαθωτέρα ἡ διανομὴ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἡ Αἴγυπτος εἶχε πάντα ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα ἐπὶ Πτολεμαίων, τόσῳ διαιριζέστεροι είναι οἱ πόροι τοῦ κράτους.

«Ιστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ "Εθνους», τ. Β'

Κων. Παπαρρηγόπουλος

Ο ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Εἰς τὸ Ζάπτειον μᾶς ἔλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὄλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζοιεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοί μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἔξ ἔκεινοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι, μακρόθεν, δπως ἵστανται μεμόνωμένοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπερόντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος! Άρετοι νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς δρυθαλμοὺς πόδες τὰ ἐπάνω διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ, ὅλην μας τὴν μικρότητα.

Τί θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὀλόκληρος, ὅταν δὲλγα του μόνον λείφανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον; Φαντασθῆτε ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἔξ κιόνες, ἐνῷ τὸ οἰκοδόμημα είχεν ἐν ὅλῳ ἔκατὸν τέσσαρας! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τί ἔκτασιν κατεῖχε ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὅποιου δὲν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὃ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἔξ αὐτῶν κιόνων μόνον οἱ δέκα πέντε σώζονται ὅρθιοι. Ο δέκατος ἔκτος κατάκειται «μέγας μεγάλωστί *», δπως λέγει ὁ "Ομηρος, οιφθεὶς ὑπὸ σφροδροτάτου ἀνέμου τὴν νύκτα τῆς 26ης Ὁκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοί του εὑρίσκονται καταγῆς ὃ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, δπως ὅταν φέπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὐτὴν εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὅποια ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἔνδοξον ἐρείπιον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἥλλοιώσαν τὴν δύψιν του! Οἱ σειραι· καὶ οἱ ἀνεμοί δὲν θὰ είχον τόσην ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ’ αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συνεπλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη^{*} δὲν ἐγνωμόθη, δὲν ἡρῷωτηριάσθη^{*}! Εἶναι γνωστὸν διὰ κάπιος βοϊβόδας^{*} τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσθετον ἔνα τῶν κιόνων, χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς.

Ο ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπτειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὅποια γνωρίζει ἡ Ἰστορία. Φαντασθῆτε διὰ ἀπὸ τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὅποιαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμη, ἐτέμησαν τὰ θεμέλια του — ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς — ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἔξ αἰῶνες ὀλόκληροι διὰ νὰ τελειώσῃ! Μετὰ τὴν ἔξοδίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς ωματκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος^{*} ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸν εἰς τὸν ωματιόν ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντίοχου τὰ χρήματα ἔλειφαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρηλλόμενον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμη, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὕτην τὴν φρογὰν ὅμως ἐπερατώθη καὶ τὸ φινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνια του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἔπειτα Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλοι οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἤσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἡσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἴσχυροὺς δεσπότας, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαιόθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀπορερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέποιτο νὰ γίνη καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ οὕτω δέ, παρὰ^{*} τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἵερεύς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθμει συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν Ἀθηναίων.

Η ἀλήθεια εἶναι διὰ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν είχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ο Ρωμαῖος ἐκεῖνος αὐτο-

πράτωρ ἥγαντησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος * γενναιόδωρος, ὁ Ἀδριανός, μετέβαλε τὴν ὅψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωσε νέαν αἰγάλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθανάτον πόλιν. Υπὸ τὴν ἔποιφν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δέν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἡ παλαιά πόλις, αλλὰ καὶ νέα ίδρυθη παρ' αὐτήν, ὡς παράστημα καὶ συνέχεια. 'Ο ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διὸς ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις, ἡ παρὰ τὸς ὄχημας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐξοχική, κατεκοσμήθη * ἥδη διὰ περιστύλων * καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ ωμαῖκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπτρῶν ἑπαύλεων. Τὸ ἀδριανειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σφέζόμενον ἀκόμη, ἥρδενε * πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνήν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἐν μέρος διὰ νὰ ἔνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεὶ δτου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός, ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀιροπόλεως ἐρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ δρός, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἄψις ἢ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.
Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ
Οὐλυμπιείου. Εἶναι μία μεγάλη ἀψίς, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου,
ἔχουσα ἄνοιγμα πλάτους 85 μέτρων. "Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων
κορινθιακοῦ ωρθοῦ, τῶν ὅποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη.
"Ανωθεν τοῦ ἐπιστυλίου, διὰ κιονίσκων* σχηματίζονται τοία ἀνοί-
γματα, ὅμοια μὲν θυρίδας — ἄλλοτε κλειστάς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων
πλακῶν — καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' ἀετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ
ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ τὴν μίαν ὅψin, τὴν ἑστραμμένην πόδες
τὴν Ἀχρόπολιν, τὴν ἔξῆς ἐπιγραφήν :

Αἰδ' εἰσ' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὸν πόλις· δημαρχή αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως· εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὅψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἔξης ἐπιγραφή:

Αἰδ' εἰσ' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις· δηλαδή αὐταὶ ἐδῶ είναι αἱ Ἀθῆναι ὅχι τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἴσταμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπιείου ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτὲ ἐν ἀκμῇ, συναυillάωμεναι*. Πόλιν τόσον περικαλλῆ* καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὃσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστού, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ διτὶ τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὥραιών οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον.

Περιοδικὸν «Διάπλοσις»

Γρ. Ξενόπουλος

Στοιχον ποίησις
ΑΠΟ ΤΟΝ «ΥΜΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑΝ»

(‘Ο ποιητὴς φαντάζεται, διτὶ ἢ θεά Ἀθηνᾶ, ὅταν ἀνέλαβε τὴν προστατείαν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν χαριτεῖται καὶ λέγει, τὰ προφητικὰ αὐτὰ λόγια πάντα τὸ θαυματόρον μέλλον τῆς)

«Χαρὰ σ' ἐσέ, χώρα λευκὴ καὶ χώρα εὐτυχισμένη !
Καμμιὰ μεριὰ σ' δῆλη τὴ γῆ, καμμιὰ στὴν οἰκουμένη
δὲν εῦρε τέτοιο φυλαχτὸ σὰν τὸ δίκο μου μάτι.

‘Απ' ἄλλες χώρες πέρασα γοργὰ γοργὰ τρεχάτη,
5. καὶ μ' εἶδαν τῆς Ἑλλάδας μου τ' ἀγαπημένα μέρη
σὰν ἄνεμο καὶ σὰν αἴτο καὶ σύννεφο κι ἀστέρι.

“Ομως σ' ἐσὲ τὸ θρόνο μου αἰώνια θεμελιώνω·
καὶ φίλωσθε* ἡ ἀγάπη μου στὰ χώματά σου μόνο,
σὰν τὸ βαρὺν Λυκαβηττὸ ποὺ ξαφνικά μιὰ μέρα → φαλον·
10. ἐκύλησθε* ἀπ' τὰ χέρια μου καὶ φίλωσθε* ἐδῶ πέρα.

Μέσ' στὴν χαρούμενη ζωή, ποὺ σὲ περικυλώνει,
μέσα σ' αὐτὴν παντοτεινὴ τὴ δύναμι μου κρύβω,
δπως θὰ κρύψουν στὶς μυρτιὲς* μιὰ μέρα τὰ σπαθιά τους
δυὸς παλληκάρια ἀθάνατα, γιὰ νὰ σ' ἐλειθερώσουν.

15. Στοῦ λουλουδένιου σου Υμηττοῦ τὰ δρόσισμένα πλάγια
τ' ἀγνὸ τὸ μέλι οἱ μέλισσες ἀκούραστα δουλεύουν,
δοσο ποὺ νά 'ρθῃ μιὰ στιγμὴ τὸ δρόμο νὰ τὶς δείξω

- νὰ πᾶν νὰ τ' ἀπιθώσουνε στοῦ Πλάτωνος τὰ χεῖλη.
Πρὸς τῆς Πεντέλῆς τὴν κορφὴ τὰ μάτια τῶν γυρονῶντας
20. τῆς τέχνης τὸ μιστήριο θὰ παίρνουν οἱ τεχνῖτες.
Στὰ μάρμαρά της κρύβεται τῆς ἐμορφιᾶς ὁ κόσμος!
Θὲ νά 'βγῃ ἀπὸ τὰ βάθη της ὁ Παρθενών μὰ μέρα!

- Δικός σου εἰν' ὁ πολύχαρπος τῆς Ἐλευσῖνος κάμπος,
κι ὁ Πάρνητος μὲ τὰ ἔλατα καὶ τ' ἄγρια τὰ θηρία,
25. κι ἡ Ἀκρός ἡ ἀφροστεφάνωτη τοῦ γαλανοῦ Φαλήρου.
Δικός σου εἰν' ὁ λευκόφτερος καὶ ὁ γαλανὸς ἀέρας,
ποὺ σοῦ φυλάγει ἀμάραντη καὶ δροσερὴ τὴν νιότη,
κι ἵσα σ' ἐμὲ γοργὰ τὸ νοῦ τοῦ καθενὸς ὑψώνει.
30. Δική σου εἰν' ἡ θάλασσα, ποὺ θὰ τὴν αὐλακώνουν
μιὰ μέρα τὰ καράβια σου τὰ κοσμοξακουσμένα
καὶ θὰ σκορποῦν σ' ἅλλες μεριές καὶ χῶρες τ' ὄνοια σου
καὶ τρόμος θά 'ναι στοὺς ἔχθρούς καὶ ζήλεια στὶς Νεραΐδες!) Ενω

- Κι εἶναι δική σου ἑτούτη' ἡ γῆ, ὅπου γεννάει περίσσια
σῦνα χλωδά, στάχυα ξανθὰ καὶ κόκκινα σταφύλια.
35. Ξέρω μεοιές, ὅπου οἱ καρποὶ χλωρότεροι φυτρώνουν,
μὰ ἔσ' εἶσαι ἡ πλουσιώτερη, γιατὶ καμιὰ δὲν ἔχει^{μεν κατιεύσεις}
σὰν τοὺς δικούς σου τοὺς καρπούς. Ἐσᾶς, ω 'Αθηναῖοι,
σᾶς δίνει ἡ Δήμητρα * γλυκειά τοῦ κάμπου τὴν ἀγάπη,
κι ἔγώ σᾶς δίνω τὴ βαθειάν ἀγάπη τῆς πατρίδος
40. ἀσθηστη, ἀγνή, πρωτάκουστην ἀγάπη τῆς πατρίδος,
ἀνθος τοῦ δένδρου τοῦ Ἱεροῦ, ποὺ ἐδῶ φυτρώνει πρῶτα!

- Γι' αὐτὴν μιὰ μέρα κι ὁ Θησεύς λεβέντης βασιλιᾶς σας,
θ' ἀφῆσῃ κάθε ἀνάπαυσι καὶ κάθε μεγαλεῖο,
καὶ θὰ διαλέξῃ δρόμο τοὺς τὸν δρόμον, ὅπου φέρνει
45. ἵσα στ' ἀχόρταγο θεριὸ τῆς μαχουσμένης Κρήτης.

Γι' αὐτὴν ὁ Κόδορ^ς τὴν πλατειὰ βασιλικὴ χλαμύδα
θὰ τηνε κάμη σάβανο νὰ πέσῃ νὰ πεθάνῃ.

Γι' αὐτὴν γεννάει σὰν κεραυνοὺς τοὺς στίχους του ὁ Αἰσχύ-

(λος *,

- Ευθύνη*
- γι' αὐτὴν πεθαίνει ἄκανα στὴ φυλακὴ ὁ Σωκράτης, 16^η Ιορδανοῦ
 50. καὶ ἀπάνου καὶ στὸν Ὀλυμποῦ φτεροῦνται ὁ Φειδίας *
 καὶ ἔαγναντεύει * τοὺς θεοὺς καὶ μὲ τὸ σκαλιστήρι
 τοὺς ἔαναπλάθει ἔαστεροντας καὶ χρυσελεφαντένιους.
 Γι' αὐτὴν οἱ νιοὶ θὰ δρκίζωνται παλληκαρίσιον δρκό,
 κοντάρια, ἀσπίδες καὶ σπαθιά δρμητικὰ κινῶντας :
55. «Θὰ τὰ κρατῶ τὰ δπλα αὐτὰ καὶ δὲν θὰ τὰ ντροπιάσω,
 καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιὰ κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἄν λάχω.
 Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω
 καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω
 καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους.
 60. Θὰ κατατρέχω τὸ κακό, θὰ σφάξω τὸν προδότη,
 κι ἄν ίσως ψέμματα μιλῶ, κολάστε * με, θεοί μου ! ...

Θ' ἀνάψω τρέλλα περισσὴ στὰ περσικὰ κεφάλια,
 θὰ φέρω ἀσκέρια ἀμέτρητα ἀπ' τῆς Ἀσίας τὰ βάθη,
 μὲ τὰ καράβια τῶν ἔχθρῶν θὰ κρύψω τοὺς γιαλούς σου,
 65. καὶ τότε τὸ κοντάρι μου τρομακτικὰ κινῶντας,
 καὶ τότε τὴν ἀστραφτερὴν ἀπλώνοντας ἀσπίδα,
 θὰ πολεμήσω ἀδελφικὰ στὸ πλάγι τῶν παιδιῶν σου.
 Καὶ θὰ περάσουν οἱ γενιὲς καὶ θὰ διαβοῦν οἱ αἰῶνες,
 καὶ στὰ βαθιά σου τὰ νερὰ καὶ στὰ ψηλὰ βουνά σου
 70. θ' ἀντιλαλιέται ἡ νίκη σου, καὶ θὰ γροικιέται * ! ἀκόμα
 δὲ ἀπελπισμένος δ δαρμός, τὸ σκούξιμο τοῦ Ξέρξη,
 γιὰ νὰ τ' ἀκοῦν οἱ τύραννοι νὰ τρεμοκοκαλιάζουν !».

Εἶπες καὶ ἔαφνους ἐσώπασες· ἀλλ' ὅμως πέρα ὡς πέρα
 καὶ στὰ βουνά καὶ στὶς καρδιὲς ἀντιλαλοῦν ἀκόμα
 75. τὰ λόγια σου προφητικά, μιστήριο διογεμᾶτα.
 Ποτὲ τ' ἀνθρώπινα τ' αὐτὰ δὲν εἴχανε γροικήσει *
 τέτοια βροντή, ποὺ μέσα της νὰ κλῆ τέτοια ἀρμονία,
 καὶ σάλπισμα, ποὺ νὰ μιλῇ καὶ νὰ ἔεφανερώνῃ
 σὲ βάθη ἀγέννητου καιροῦ ἔναν καινούργιον πόσμο !

Ευθύνη

«"Υμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν»

K. Παλαμᾶς

ΤΟ ΓΕΝΝΑΙΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ

Ἡ Ρώμη ἦταν πιὰ πανίσχυρη, δταν ἀρχισε ὁ πόλεμος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. Ἰσως ἡ ἀπελπισία νὰ ἔσπρωξε τότε τοὺς Ἑλληνας ν' ἀναλάθουν ἐνα τόσο ἄνισο ἀγῶνα, γιατὶ ἔβλεπαν πὼς ἡ λευτεριά τους βρισκόταν σ' ἄμεσο κίνδυνο.

Τὰ συμπολιτειακὰ στρατεύματα, μ' ἀρχιγὸ τὸν γενναῖο στρατηγὸ Δίαιο, ἀντιμετώπισαν τὰ Ρωμαϊκὰ γιὰ τελευταία φορὰ λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν Κόρινθο. Ἀγωνίστηκαν ἥσσωνά. Ἄλλα ὁ Ρωμαῖος ἀρχηγός, ὥπατος Μόμψιος, καὶ πολὺ περισσότερους ἄντρες διέθετε κι ἀφθονα πολεμικὰ μέσα εἶχε. Ἐτσι ἀπ' τοὺς Ἑλληνες στρατιῶτες, ἄλλοι ἔστρωσαν τὸ πεδίο τῆς μάχης κι ἄλλοι σκορπίστηκαν δεξιὰ κι ἀριστερά. Ἐδνικὸς στρατός, φρουρὸς τῆς Πατρίδας, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη δὲν ὑπῆρχε...

Πρῶτο κι ἀξετίμητο λάφυρο στὸν νικητὴ ἔμεινε ἡ «ἀρνειός»* Κόρινθος.

Ο τραχὺς κι ἀξεστος* Ρωμαῖος στρατηγὸς εἶχεν ἀκούσει πολλὰ γιὰ τὰ πλούτη αὐτῆς τῆς πόλεως. Ὁ, τι εἶδε δικασ, μπαίνοντας τώρα σ' αὐτή, ἔσπερονοῦσε κάθε περιγραφή. Ο χῶρος τῆς Πύλης τοῦ Περιάνδρου, στολισμένος μὲ δραῖα κτίρια καὶ σπάνια καλλιτεχνήματα, παρουσίαζε ἔξαισιο θέαμα. Ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἀνθηφό ἐμπόριο τῶν Κορινθίων, συσσωρεύοντας πλούτη στὴν πόλη, εἶχαν γίνει αἰτία ν' ἀκμάσουν ἐκεὶ σχολὲς γλυπτικῆς κι ἀρχιτεκτονικῆς, σχολὲς ζωγραφικῆς καὶ φιλοσοφίας, ὥστε ἡ Κόρινθος νὰ εἴναι τὰ χρόνια αὐτὰ ἡ πιὸ δημοφη κι ἡ πιὸ ἀνεπτυγμένη πόλι τοῦ κόσμου ὅλου.. Ἡταν, ναί, πλούσια κι δραῖα ἡ Κόρινθος ὡς τὴν δρα, ποὺ μπῆκε σ' αὐτὴ ὁ νικητὴς Ρωμαῖος ὥπατος. Ἐπειτα ὅλα χάθηκαν...

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες φίγηκαν στὴν ἀπροστάτευτη πόλι σὰν θηρία. Πολλοὺς ἄντρες τοὺς ἔσφαξαν. Τοὺς ὑπόλοιπους, μαζὶ μὲ τὶς γυναικες καὶ τὰ παιδιά, τοὺς ἔκαμαν σκλάβους. Δὲν σεβάστηκαν τίποτε, οὔτε ἱερόν, οὔτε δῖσιν. Οἱ θησαυροὶ τῆς πόλεως καὶ δσα καλλιτεχνῆματα σώθηκαν, συνάχτηκαν γιὰ νὰ σταλοῦν στὴ Ρώμη.

*Ἀπὸ τὰ μεγάλοπρεπῆ δημόσια καὶ ἴδιωτικὰ οἰκοδομήματα, ἀπ' τοὺς λαμπροὺς ναοὺς μὲ τὰ κορινθιακὰ περιστύλια κι ἀπὸ τὶς περίφημες στοές, δ.τι ἀφῆσε δρυθιό ἡ φωτιά, τὸ γκρέμισε ἡ σκαπάνη. Ἐφ' δσον

ὑπῆρχε στὸν κόσμο Ρώμη, δὲν ἐπιτρέποταν νὰ μένῃ μιὰ τέτοια ἀντίξηλος, ὅπως ἡ Κόρινθος.

Παλαιοὶ συγγραφεῖς διηγοῦνται καὶ τὴν βαναυσότητα, ποὺ ἔδειξαν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες πρὸς τὰ ἔργα τέχνης. Ἐνας ἀναφέρει ὅτι ἔσπαζαν ἀγάλματα τοῦ Λυσίππου καὶ τοῦ Σπόρα γελῶντας. Κι ἄλλος βεβαιώνει ὅτι εἶδε ὁ Ἰδιος στρατιώτας νὰ ἔχουν στρωμένη χάμου τὴν εἰκόνα τοῦ Διονύσου — τὸ περίφημο ἔργο τοῦ Θηβαίου ζωγράφου Ἀριστείδη — καὶ, καθισμένοι ἐπάνω σ' αὐτή, νὰ παῖζουν τοὺς πεσσούς*.

Ἡ Ἑλλάδα ὅλη τότε ἐστράγγισε τὸ πικρότερο ποτήρι.

Τὸ γκρέμισμα καὶ γενικά ἡ συστηματικὴ καταστροφὴ τῆς Κορίνθου κράτησε μέρες. Κι ἔγινε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη ἀξιωματικῶν, μ' ἀκατάπαυστα πολεμικὰ σαλπίσματα καὶ μπρὸς στὰ μάτια τῶν σκλάβων πιὰ κατοίκων.

Τὴν τελευταία μέρα, παρακολουθῶντας ὁ Ἰδιος ὁ ὑπατος τὸ φροντὶ ἔργο τῆς καταστροφῆς, ἀντελήθη σ' ἓνα μέρος καθισμένα πολλὰ Ἑλληνόπουλα, ποὺ σὲ λίγο θὰ στέλνονταν στὰ σκλαβοτάξαρα τῆς Ρώμης. Τὰ ἐπρόσεξε καλὰ κι ἔξεδήλωσεν ἀμέσως, σὰν ἀντίδρασι, ζωηρὴ νευρικότητα. Ἡ ταπεινὴ ψυχὴ του δὲν συγχωροῦσε κάτι τὰ παιδιά ἐκεῖνα καταβλημένα ἀπὸ στρογήσεις, συντριψμένα ψυχικά, ἔδειχναν θλῖψι βαθειά, ἀλλὰ καὶ θάρρος ὅχι λίγο κι ἀξιοπρέπεια εὐγενική, πράγματα ποὺ δὲν συμβιβάζονταν καὶ τόσο μὲ τὴν τραγικὴ θέση τοῦ σκλάβου. Ἐὰν δὲν ἦτον μορφωμένος ὁ Μόμυος, ἥταν πολὺ πονηρὸς καὶ χαιρέκανος. Σ' ἓνα νόημά του πλησίασεν ὁ ὑπασπιστής του, ποὺ ἐγνώριζε καλὰ τὰ Ἑλληνικά. Ἐσκυψε ἀπὸ τὸ δρῦμα καὶ ψιθύρισε κάτι. Ἐκεῖνος κατάλαβε, κι ἐνῷ τὸ δῆλμα τοῦ ὑπάτου προχώρησε λίγο πέρα, ἐσκύωσε τὰ παιδιά. Γύρισαν πρὸς αὐτὸν πρόσωπα, ὅπου ὁ πόνος εἶχε ἀφῆσει ζωηρὰ ἔχνη. Τὰ κοίταξε ὁ Ρωμαῖος λίγες στιγμές. Ἐπειτα ἀρχισε νὰ φωτᾶ καὶ νὰ ξαναρωτᾶ :

— Ποιὸς ἀπὸ σᾶς γνωρίζει γράμματα;

Πόση ἀφέλεια! “Ολα τὰ παιδιὰ ἥξεραν γράμματα. Ἡ Κόρινθος κι ἐκπαιδευτικὴ παράδοση εἶχε κι ἀνεκτίμητους πνευματικοὺς θησαυροὺς διέθετε, γιὰ νὰ μορφώνῃ τοὺς νεαροὺς βλαστούς της.

Διέταξε τότε ὁ Ρωμαῖος ἀξιωματικὸς νὰ φέρουν ἀβάκια*. Κι ὅταν

τὰ ἔφεραν, τὰ μοίρασε στὰ παιδιά μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ γράψῃ τὸ καθένα δυὸ λόγια.

Νὰ γράψουν τὰ παιδιά; Ποῦ νὰ θροῦν ψυχική διάθεση; Τὰ πιὸ πολλὰ ἔμειναν ἀδιάφορα, λίγα δύμως κάτι τῆγραψαν.

'Αρκετὴ ὥρα ἔπειτα, δὲ οὐασπιστής, κρατῶντας τὰ ἀβάκια, μετέφραζε τὰ γραμμένα στὸ Μόμπιο.

'Η μορφὴ τοῦ στρατηγοῦ ὅλο κι ἐσκοτείνιαζε. 'Απὸ δσα ἄκονε, φαινόταν καθαρὰ πώς, παρὰ τὴν σκληρὴ δοκιμασία, οἱ ψυχὲς τῶν παιδιῶν ἦταν ὑπερήφανες, ὅπως ή ἔκφραση τῶν προσώπων τους.

"Ἐξαφνα ὁ ὑπασπιστής σταμάτησε.

— Τί γράφει αὐτὸ τὸ ἀβάκιο; φώτησε ὁ Μόμπιος.

— Στίχους, "Υπατε. Στίχους τοῦ 'Ομήρου!..."

— Στίχους τοῦ 'Ομήρου!

"Οσο ἀμόρφωτος κι ἀν ἦταν ὁ Ρωμαῖος ὑπατος, δὲν ἦταν δυνατὸν ν' ἀγνοῆ τ' ὄνομα τοῦ θείου ποιητῆ, ποὺ τὸν λάτρευε, ὅχι μόνον ἡ Ἑλλάδα τότε, ἀλλὰ ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος. Μικρὸς στὴ Ρώμη εἶχε ἀκούσει πολλὲς φρονὲς τραγουδιστὲς ν' ἀταγγέλλουν τὶς φαψωδίες του, ἀνιστορῶντας τὶς παλληκαρὲς τῶν πολεμιστῶν στὴν Τροία κι ἐκθειάζοντας τὶς εὐγενικὲς καρδιές τους.

— Διάβασε, πρόσταξε ξηρά.

'Ο ἄλλος μετέφρασε ἀργὰ-ἀργά :

« Χαρὰ στοὺς Δαναοὺς καὶ δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς χαρά τους,
ποὺ γὰρ χατήρι ἐκάθηκαν τῶν Ἀτρειδῶν στὴν Τροία.

Δὲν ἦτανε νὰ πέθαινα καὶ νὰ μὲ πάρῃ ὁ Χάρος,

τὴ μέρα πού πεφταν δροχὴ τὰ χάλκινα κοντάρια

τῶν Τρώων ἐπάνω μου, κοντὰ στὸ σῶμα τοῦ Ἀχιλλέα!

Καὶ μνῆμα θᾶχα κι οἱ Ἀχαιοὶ τὴ δόξα μου θὰ ἐλέγαν.

Μὰ τώρα μὲ πικρὸ χαμό μοῦ εἶναι γραφτὸ νὰ λειώσω ». (1)

Τελείωσε. Ζωηρὴ ταραχὴ μαρτυριώταν στὴ μορφὴ τοῦ ὑπάτου. 'Ο Λεύκιος Μόμπιος ἦταν ἀξεστος*, ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ εὐφυής.

(1) 'Οδυσσείας Ε, 306—311, μετάφρασις I. Οἰκονομίδη.

Ἐνόησε λοιπὸν τί ἥθελε νὰ εἰπῇ τὸ παιδί, γράφοντας ἐκείνους τοὺς στίχους. Διέταξε καὶ τὸ ἔφεδραν μπροστά του.

Τὸ μικρὸ στάθηκε περήφανα.

— Γιατὶ τὰ ἔγραφες αὐτά; ϕώτησε μαλακὰ ὁ ὑπασπιστής, μεταφράζοντας τὴν ἐρώτηση τοῦ ὑπάτου.

Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο κοίταξε τὸν καταστροφέα τῆς πατρὸς δας του λίγες στιγμὲς χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξη κι ἔπειτα χαμῆλωσε τὸ κεφάλι. Τί νὰ τοῦ ἀπαντοῦσε. "Αν ἐκεῖνος εἶχε μέσα του κάποια λεπτὴ ἀνθρώπινη συναίσθηση κι ἀν ἀγαποῦσε τὴν πατρίδα του καὶ τοὺς δικούς του, θὰ ἔνοιωθε τί τὸ ἔσπορως εἶχε γράψει ἐκείνους τοὺς στίχους.

'Ο Ρωμαῖος στρατηγὸς σώπαινε. 'Η στάσι τοῦ παιδοῦ γενικὰ τοῦ εἶχε προξενήσει ἐντύπωση. "Έτσι, δίχως νὰ τὸ θέλῃ, θυμήθηκε δπα εἶχε ἀκούσει γιὰ τὸν λαό, ποὺ τώρα τὸν πατοῦσε στὸ λαιμό. Συλλογίστηκε τὴν τύχη του... Καὶ σχεδὸν... συγκινήθηκε. "Εσκυψε, ψιθυρίσε κάτι στὸν ὑπασπιστή του, ἔπειτα κέντρισε τ' ἄλογα καὶ τὸ ἄρμα του ἀπομακρύνθηκε.

'Ο ὑπασπιστής ἔψαξε ἀνάμεσα στοὺς αἰχμαλώτους, βρήκε δλους τοὺς συγγενεῖς τοῦ παιδιοῦ καὶ :

— Πάρτε τὸ παιδί καὶ πηγαίνετε, τοὺς εἴπε· ὁ ὑπατος σᾶς ἐλευθερώνει.

('Ιστορικὸν ἀνέκδοτον).

'Ανάπτυξις Θ. Μακροπούλου

« EN TOΥΤΩ, NIKA »

'Ο Κωνσταντῖνος ἐκάλεσεν ἀμέσως τοὺς καλυτέρους τεχνίτας, ποὺ ἡμποροῦσε νὰ εῦρῃ εἰς τὸ στρατόπεδον, παρέστησε πῶς ἦτο τὸ δραμα καὶ διέταξε νὰ τὸ κατασκευάσουν μὲ χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους.

Τὸ πρῶτον τοῦτο λάβαρον, τὸ δποῖον εἶδεν ὁ Ἰστοριογράφος ἐπίσκοπος Εὔσεβιος, ἦτο χρυσοῦν δόρυ, ἔχον εἰς τὴν κορυφὴν ἐπίσης χρυσοῦν στέφανον, φέροντα τὰ δύο στοιχεῖα X. καὶ P., δηλαδὴ τὸ δνομα τοῦ Χριστοῦ.

Κάτω ἀπὸ τὸν στέφανον «ἐκρέματο βάσιλικὸν ὄφασμα σὺν πολλῷ καθυφασμένῳ χρυσῷ, ποικιλίᾳ συνημμένων πολυτελῶν λίθων», τὸ ὅπιον εἶχεν εἰς τὰ ἄκρα τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν παιδιῶν του. Καὶ ἡ ὑψώσις του ἐμπρὸς εἰς τοὺς ωμαῖκους ἀετούς, τοὺς κόκκινους δράκοντας, τὰ βέξιλλα * καὶ τὰ φλάμουλα * ἔγινε πανηγυρικὴ πόδις μεγάλην βεβαίως ἔκπληξιν καὶ σκάνδαλον τῶν παλαιῶν ωμαῖκῶν λεγεώνων.

Τὸ πλεῖστον αὐτῶν, βάρβαροι Ἀλαμανοὶ * καὶ Γαλάται *, εἶδον μὲ ἀπόλυτον ἀδιαφορίαν τὴν καινοτομίαν. Αἱ τριάκοντα διώρος χιλιάδες χριστιανῶν, ὅταν εἶδον τὸ σύμβολον τῆς θρησκείας των, τῆς ἐπὶ τόσους αἰδονας καταδικούμένης καὶ τρομοκρατούμένης, νὰ ὑψώνεται ἐπὶ κεφαλῆς των, ἔνοιωσαν τὴν συγκίνησίν των νὰ μεταβάλλεται εἰς παραλήρημα ἐνθουσιασμοῦ.

Διότι τὸ λάβαρον αὐτὸν ἐσυμβόλιζε πλέον καθαρὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἰδέας, τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστοῦ των καὶ δι' αὐτὸν τὸ διλγότερον, ποὺ ἡμποροῦσαν νὰ δώσουν, ἵτο μία ζωή...

Ο ἐνθουσιασμὸς λοιπὸν δὲν ἀργῆσε νὰ γίνη φανατισμὸς ἀπεριόδιστος διὰ τὸν Αὔγουστον.

'Η μυστικὴ εἵμαρμένη * ἐκεῖ ἐπάνω εἶχεν εἴπει τὴν λέξιν της.

'Ο Κωνσταντίνος ἔπρεπε νὰ νικήσῃ !

* * *

'Ητο ἡ 28η Ὁκτωβρίου τοῦ 312, ἡ ἑβδόμη ἀκριβῶς ἐπέτειος τῆς ὀνταρρήσεως τοῦ Μαξεντίου εἰς τὸν θρόνον καὶ ἡ Ρώμη μαζευμένη εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ἐπανηγύριζεν. Ἐνῷ οἱ λεγεῶνες * ἐβάδιζαν κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου, δι Μαξέντιος ἔωρταζε.

Κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους, καὶ διλγότερον ἀπ' ὅλους αὐτοὺς ὁ Μαξέντιος, δὲν ἐσκέπτετο τὸν Κωνσταντίνον.

Ἐμπιστευόμενος εἰς τὸν στρατὸν του, ἵτο παραξαλισμένος ἀπὸ τὰς κολακείας καὶ τὰς θυμιάματα τῶν ἐμπίστων του, οἱ δόποιοι τὸν ἐπροσκύνουν ὡς κύριον τοῦ κόσμου καὶ νέον θεόν.

«Ἐξ αὐδίον τὰ σπουδαῖα !» Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν εἶχε κλείσει τὸ στόμα μερικῶν φρονίμων, ποὺ ἐτόλμησαν νὰ διαταράξουν τὰς διασκεδάσεις του.

Ο λαὸς ἐξ ἄλλου, μολονότι τρέμων ὑπὸ τὸ καλλίγιον * τῶν Πραι-

τωριανῶν *, ἀφιερώνετο εἰς τὰς ἑορτάς, πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἀγαπη-
μένους του ἀγῶνας τοῦ ἀμφιθεάτρου, προσπαθῶν νὰ λησμονῇ τὴν τύ-
χην του.

Ψωμὶ καὶ ἑορτάς ! Μήπως αὐτὸ δὲν ἦτο ἀπὸ καιροὺς τώρα ἡ
ψυχικὴ κατάστασις τῆς Ρώμης ;

Οἱ ἀγῶνες εἶχαν ἀρχίσει ἐν μέσῳ ζωηροῦ ἔνδιαφέροντος. Μεταξὺ
ὅμως δύο ἀγωνισμάτων, πατασκονισμένοι βερεδάριοι * ἔφεραν τὴν εἰδη-
σιν, ὅτι καὶ ἡ μάχη εἶχεν ἀρχίσει κοντά εἰς τὴν Μουλβίαν * γέφυραν.

'Η πρώτη ἐντύπωσις ἦτο φυσικὰ ἡ ἀνησυχία. 'Αλλ' ἀμέσως ἡ
φυσικὴ νωθρότης τοῦ χαρακτῆρος ἡ ἵσως ἡ δύναμις τοῦ πεπρωμένου
ἔξανακάθισαν τὸν Μαξέντιον εἰς τὸν θρόνον του.

Μήπως αἱ λεγενάρες του δὲν ἤσαν τρεῖς φοράς περισσότεραι τοῦ
Κωνσταντίνου ;... Μόνον οἱ Καρχηδόνιοι μισθοφόροι του, ποὺ εἶχον
θαυμασθῆ πρὸ δὲλίγων ἡμερῶν εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἀρεως, δὲν ἤσαν ἀρ-
κετοὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν Γαλάτας καὶ τὸν Ἀλαμανούς ; Διατὶ νὰ
χαλάσῃ μίαν τέτοιαν ἑορτάσιμον ἡμέραν καὶ νὰ κόψῃ εἰς τὸ μέσον τὸ
ἀμφιθέατρον ;

'Αλλ' ἡ ἀγανακτημένη βοὴ τῶν Πραιτωριανῶν ποὺ ἤξευραν κα-
λύτερα τὸν Κωνσταντίνον καὶ ἔβλεπαν, ὅτι διακινδυνεύουν τὸ πᾶν, τὸν
ἔκαμαν νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μένῃ ἔκει, ἐνῷ δ στρατός
του ἐπολεμοῦσε.

Καὶ τότε ὅμως πάλιν ἔστειλε νὰ ἐρωτήσουν πρὸ τοὺς Σιβυλλι-
κοὺς * χρησμούς, διὰ νὰ μάθῃ ποῖον θὰ ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης.

'Αλλὰ δ Ποντίφηξ ἀρχιερεὺς ἀπεκρίθη μὲ διφορούμενον χρησμόν,
ὅτι « θνήξεται ἀδλίως δ ἐχθρὸς τῆς Ρώμης ».

Ποῖος ὅμως ἦτο δ ἐχθρὸς αὐτός ;

'Ο Μαξέντιος οὗτος ἡ ἄλλως ἔξηγγησε τὸ πρᾶγμα εύνοϊκῶς διὰ
τὸν ἑαυτόν του, καὶ μόνον πιεζόμενος ἀπεφάσισε νὰ ξεκινήσῃ ἐπὶ κε-
φαλῆς τῶν Πραιτωριανῶν.

Μόλις ὅμως ἔβγαινεν ἀπὸ τὰ τείχη, σμῆνος μαύρων πουλιῶν ἔξε-
πέταξε διὰ μιᾶς τρομαγμένον καὶ ἐσηκώθη ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφα-
λᾶς των.

* Ήτο δ πρῶτος κακὸς οἰωνὸς καὶ δ λαός, ποὺ παρηκαλούθει τὴν
ἀναχώρησιν, ἥρχισε νὰ τὸν σχολιάζῃ δυσοιώνως *.

'Ο Μαξέντιος, έπηρε ασιμένος, άκουη μίαν φοράν εδίστασεν. Ἡτο
ὅμως πλέον ἀργά νὰ ὑποχωρήσῃ !

* * *

Ἡ μάχη ἐδίδετο ἐμπρὸς εἰς τὸν Τίβεριν καὶ τὸ κύριον σημεῖον τῆς συμπλοκῆς ἦτο ἡ λεγομένη «Σάξα ρούμπρα», δηλαδὴ «Ἐρυθρὰ πέτρα», ἐννέα μύλια περίπου ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Ρώμης καὶ ἔξι μύλια ἀπὸ τὴν Μούλειαν γέφυραν.

"Οταν ἔφθασεν ὁ Μαξέντιος, τὰ δύο στρατόπεδα ἦσαν εἰς χεῖρας καὶ ὅλον τὸ μέτωπον καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπάνω εἰς κατάλευκον ἄλογον, ὅπως περιγράφει ὁ Λαζάρτιος *, εὐδιάλυτος ἀπὸ τὸν πολύτιμον λόρδον * τοῦ κράνους καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς χρυσῆς πανοπλίας, ἐδεικνύετο ἀπὸ ὅλον τὸν στρατόν.

'Απὸ τὴν μίαν πλευρὰν ἦσαν αἱ γαλατικαὶ λεγεῶνες, οἱ Βρετανοὶ καὶ οἱ Ἀλαμανοὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίθετον οἱ Σικελοί, οἱ Ἰταλοί, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ Λίβυες μισθοφόροι τοῦ Μαξεντίου, ἀποτελοῦντες δῆλο ὅμοι ἀνθρωποπέλαγος τριακοσίων τούλαχιστον χιλιάδων ἵπεων καὶ πεζῶν.

Καὶ εἰς τὰ σύννεφα τῆς σκόνης, τὸ θέαμα τῶν χαλκοφράκτων αὐτῶν ἀνθρωπίνων ὅγκων, συγκρουομένων μέσα εἰς τὴν βοήν, τὰ σαλπίσματα τῶν μακρουλῶν σαλπίγγων καὶ τὰ σύνδριάσματα τῶν κεραύλων * ἥτο κάτι τρομακτικά ἐπιβλητικά καὶ μεγαλοπρεπές.

Πίσω ἀπὸ τὴν κυρίαν γραμμὴν τῆς συμπλοκῆς, ὅπου ἔνεκα τῆς σκόνης τὸ μάτι ἔβλεπε μόνον ἀπερίγραπτον μπέρδεμα ἀνθρώπων, ἀλόγων, κονταριῶν, ἐφαίνοντο ἄλλαι κοχόρτεις * μὲ τὰ σήματά των, δράκοντας, λύκους, ἀετούς, Μιωταύρους, στολισμένους ἐλλείψει λουλουδιῶν ἀπὸ κλαδιά δένδρων, τρέχουσαι συντεταγμέναι εἰς τὰ ἀσθενέστερα μέρη...

Καὶ μόλις οἱ χαλκόφρακτοι ὅγκοι ἔφθαναν εἰς ἐπαφήν, τὰ δόρατα ἀφήναν τὸν λόγον εἰς τὰ ξίφη καὶ ἥρχιζε πάλη σώματος πρὸς σῶμα, ἀσπίδος πρὸς ἀσπίδα, σιδήρου πρὸς σιδηρον, ὅπου τὰ κιτυρίματα ἀντίχουν βαριά, βγάζοντα σπινθῆρας ἀπὸ τὰ κράνη, ἀπὸ τοὺς γύρους τῶν ἀσπίδων καὶ τὸν χάλυβα τῶν σπαθῶν.

Πίσω ἀπὸ τὰς γραμμὰς οἱ ψιλοὶ δπλῆται ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ τὰ τόξα καὶ τὰ μολυβένια βλήματα τῶν σφενδονῶν των...

‘Ωργαί * , ρόγχοι * , βογκητά, εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, κράνγαι διαπεραστικά πόνου, ἐλελεῦ * θριάμβου, βαρυπρόφερτα λατινικά προστάγματα... ἀλλὰ πρὸ πάντων μία φωνή, μία κραυγὴ μυριαπλασιαζομένη εἰς βοήν, ώς θόρυβος πολλῶν ὑδάτων, ἔκυριάρχει :

— Χριστός νικᾶ... Χριστός νικᾶ...

‘Ησαγ οἱ Χριστιανοί, τῶν διοίων ὁ ἐνθουσιασμός, οἰστοιμάτημένος * ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ θάνατος, εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἀπηλπισμένην ἔντασιν προσπαθείας.

‘Ἐβλεπαν ἐμπρός των εἰς τὴν συμπλοκήν, ὅπως τὸ διηγοῦνται οἱ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς, οὐρανίας δυνάμεις νὰ καταβαίνουν εἰς βοήθειαν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐθαμβώνοντο ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν ὅπλων των, ἐθαυμάζον τὰ γοητευτικὰ ἢ φοβερὰ σχήματά των, ἤκουαν τὰς φωνάς των...

— Τὸν Κωνσταντῖνον ζητοῦμεν... Τὸν Κωνσταντῖνον ἐρχόμεθα νὰ βοηθήσωμεν!... ἐφώναζον αἱ ἐμφανίσεις αὐταί.

‘Ἐπειτα τὸ ἀδιάκοπον ἐκεῖνο ἀπτινοβόλημα τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ λαβάρου, ποὺ ἔβλεπον νὰ προπορεύεται καὶ νὰ τοὺς ὄδηγῇ, τοὺς ἐμαγγήτιζε, τοὺς ἔφερεν εἰς τὰ μάτια δάκρυα, τοὺς ἐστόμωντε * κάθε ἰδέαν φόβου...

‘Ο Χριστός των, ὁ ἀληθινός Θεός, ἥτο ἐκεῖ... Καὶ ἡσαν αὐτοὶ οἱ ἐκλεκτοί, ποὺ θὰ ἐπύργωναν τὴν βασιλείαν του εἰς τὸν κόσμον...

* * *

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν βοὴ θριαμβευτικὴ ἀντήχησεν ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Κωνσταντίνου. Αἱ ἵταλικαὶ λεγεῶνες τοῦ ἐχθρικοῦ κέντρου ἤρχισαν πρῶται νὰ πλονίζωνται καὶ νὰ ὑποχωροῦν.

‘Ο Μαξέντιος ἀφῆσε μεγάλην κραυγὴν καὶ προτείνων τὴν πυγμὴν ἐχύθη νὰ τὰς ὑποστηρίξῃ.

Τὴν ἴδιαν ὅμως στιγμὴν ἀντελήφθη, ὅτι οἱ κατάφρακτοι Κλιβανάροιοι *, τὸ βαρὺ ἐχθρικὸν ἵππικὸν τοῦ Γαῖον Σενεκίωνος, ἐπροχωροῦσε μὲ καλπασμὸν νὰ κόψῃ τὴν ὑποχώρησίν του.

‘Η κατάστασις ἐγίνετο κρίσιμος. Ἐσηράθη τότε εἰς τοὺς ἀναβόλεις * καὶ ἐκοίταξε γύρω εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης σκεπασμένον ἔδω καὶ ἐκεῖ ἀπὸ σύννεφα σκόνης, τὴν ἄμιτωτιν καὶ παλίρροιαν τῆς ἀνθρωποθαλάσσης τῶν δύο στρατῶν.

Οι Μαυριτανοί * ίππεῖς, δεκατιζόμενοι ἀπὸ τὰς σιδηρᾶς κορύνας * τῶν Κλιβαναρίων, ἥρχισαν νὰ ὑποχωροῦν χωρὶς καμίαν τάξιν, αἱ δὲ σικελικαὶ καὶ καρχηδονιακαὶ λεγεῦνες, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἰταλῶν, ἐκάμπτοντο καὶ αὐταὶ πρὸς τὸν Τίβεριν.

Μόνον οἱ Πραιτωριανοὶ ἐννοοῦντες, ὅτι πολεμοῦν διὰ τὸν ἕδιον ἑαυτόν των, ὅτι χανομένης τῆς μάχης ἔχανοντο καὶ οἱ ἕδιοι, διεξέδικουν τὰς θέσεις των βῆμα πρὸς βῆμα εἰς ἀπηλπισμένην πάλην, πυργώνοντες τὰ σώματά των, ὁ καθένας ἔνα δύχρωμα, εἰς τὸ ὅποιον ὁ ἄντεπαλος ἔπρεπε νὰ πατήσῃ *, διὰ νὰ διαβῆ.

'Ο κίνδυνος δύμας τῶν Κλιβαναρίων ἐγίνετο διαρκῶς καταφανέστερος. Μία δὲ ἦη ἔξ αὐτῶν, ἔχουσα ἐμπρὸς τὸν γιγάντιον Κεντηρίωνα μὲ τὰ ἀνεμισμένα γένεια, πάλλοντα ὑψηλὰ τὴν πελωρίαν κορύνωντα, ἔτρεχεν ἀκάθεκτος *, ἀναποδογυρίζουσα ὅτι εὗρισκε νὰ ἀνακόψῃ τὸν δρόμον τῆς Μουλδίας γεφύρας.

— Χριστὸς νικᾶ... Χριστὸς νικᾶ... ἐθρυγχάτο ὁ ἀνεμοστρόβιλος.

* * *

Τότε ὁ Μαξέντιος ἐγύρισε πρὸς τὸν Τίβεριν νὰ ἔξασφαλισθῇ τοὺλάχιστον πίσω ἀπὸ τὸν ποταμόν, ὅπου ἐνόμισεν, ὅτι ἡμιποροῦσε νὰ κρατήσῃ τὸν Κωνσταντίνον.

Τὸ κίνημα δύμας αὐτὸν ἀπεθάρρυνεν ἐντελῶς τὰς λεγεῶνάς του καὶ ὅλοι, ἀντὶ νὰ κοιτάξουν ν' ἀντιταχθοῦν, ὥρμησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν ἐκτὸς τῶν Πραιτωριανῶν, οἱ ὅποιοι δείχνοντες μὲ λύσσαν τὴν πυργιὴν πρὸς τὸ μέρος του, ἔμειναν γενναίως ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς Κλιβαναρίους.

Αἱ σιδηραὶ κορύναι τῶν καταφράκτων ἥρχισαν τότε φρίκτὸν ἄγῶνα.

'Εκρίθη!... 'Εσφραγίσθη!... 'Απεφασίσθη!...

'Η ἡττα τοῦ Μαξέντιου ἦτο γενική!...

'Ἐν τῷ μεταξὺ δύμας ὁ Μαξέντιος βλέπων, ὅτι θὰ συνελαμβάνετο ζωτανός, ὅτι ὀλίγον ἀκόμη καὶ ἵτο εἰς τὰ χέρια τοῦ ἔχθροῦ του, ἔχωσε τοὺς πιερνιστῆρας εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ἀλόγου του, κατεπάτησε τοὺς φεύγοντας καὶ ὥρμησε νὰ περάσῃ μὲ ἀπελπισμένην προσπάθειαν.

'Αյλὰ μέσα εἰς τὸ ἀσφυκτικὸν ἀλληλοπάτημα, εἰς τὸ ὅποιον εἶχεν ἐμπλεχθῆ, ἔξετοπίσθη ἔξαφνα ἀπὸ φοβερὸν σπρώξιμον νέου κύματος

φυγάδων πρὸς τὸ ἀριστερὸν χεῦλος τῆς γεφύρας καὶ παρεσύρθη εἰς τὸν ποταμόν. Ἀλογον καὶ ἀναβάτης εὑρέθησαν μέσα εἰς τὰ θολὰ νερὰ τοῦ Τίβερεως.

Μεγάλη βοὴ τότε ὑψώθη ἀπὸ ἐχθροὺς καὶ φύλους.

— 'Ο Αὔγουστος... 'Ο Αὔγουστος... Βοήθεια! Σώσατέ τον!
'Αλλὰ κανεὶς δὲν διεκινδύνευε.

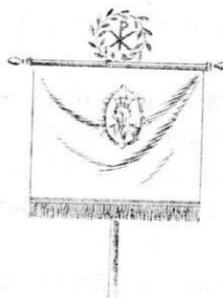
Μίαν στιγμὴν δὲ Μαξέντιος ἐφάνη προσπαθῶν νὰ ἀντιπαλαίσῃ μὲ τὸ ρεῦμα. Δεύτερον ἀνθρωποκρήμνισμα ἀπὸ τὴν γέφυραν τὸν ἐξηφάνισε πάλιν μέσα εἰς τὴν ἀφρισμένην δίνην.

Περισσότερον δὲν ἥμπτόρεσε νὰ ἴδῃ κανεὶς, διότι ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν αὐτὴν οἱ ἵππεῖς τοῦ Λογγίνου * ἔφθαναν εἰς τὴν γέφυραν καὶ οἱ Πραιτωριανοὶ κοπανιζόμενοι ἀπὸ τὰς κορύνας, ἐπιπταν κατὰ σωροὺς εἰς τὰ κύματα.

'Ο Τίβερις ἐκρατοῦσε πλέον εἰς τὰ θολὰ βάθη τοῦ τὸ ἐχθρὸν τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου.

«Νενίκηκάς με Ναζωραῖς»

·Αγγ. Τανάγρας

ANTIOCHEIA

«Κεφαλὴν τοῦ κόσμου», «Πρωτεύουσαν τῆς Ἀνατολῆς», «Μαργαρίτην τῆς Ἀσίας», «Τετράπολιν»*, ώνομασαν οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι τὴν Ἀντιόχειαν. Τὸ βέβαιον εἶναι, δτὶ ἀπὸ τὰς περιγραφὰς ἀποδεικνύεται μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ διασκεδαστικωτέρας πόλεις τῆς ἐποχῆς της. Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, ἐντόπιοι ἡγεμόνες καὶ βυζαντινοὶ ἐπίτροποι διηγωνίσθησαν, ποῖος νὰ τὴν στολίσῃ καὶ νὰ τὴν κάμῃ ὁραιοτέραν.

Ἡ τοποθεσία τῆς ἐβοήθει ἀφθονώτατα εἰς τοῦτο. Πλησίον τῆς ἥτο ἡ Δάφνη, τὸ ἄλσος τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος, κατάφυτον ἀπὸ κυπαρίσσους καὶ πλατάνους, πὸν ἔφθαναν εἰς τὴν ὅχθην τοῦ Ὁρόντη*. Μία σοφὴ διαρρύθμισις τῶν ὑδάτων ἔκαμνε τὴν πόλιν νὰ φαίνεται ἀπὸ μακρὰν ὡς κτισμένη ἐπάνω εἰς ἀφρούς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἐλάτρευον τὰ νερὰ ὡς θεοὺς καὶ τὰ ἐστόλιξον μὲ τὰ αἰθέρια πλάσματα τῆς ποιητικῆς φαντασίας των. Πρωκτικώτεροι οἱ Ρωμαῖοι ἔβλεπον εἰς τὸ ὕδωρ μίαν δύναμιν, τὴν ὅποιαν ἔπειτε νὰ τιμασεύσῃ* ἡ δύναμις τῆς Ρώμης.

"Οπου ἐπέρχασε τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, αἱ θάλασσαι, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, αἱ πηγαί, αἱ κοղναι, ἔγιναν ποιήματα. Ἡλθον ἔπειτα οἱ Ρωμαῖοι, καὶ, ὅπου ὑπῆρχε πόλημα, ἔγινεν ὑδραγωγεῖον. Ἀπὸ τὴν φαντασίαν τῶν Ἐλλήνων ἐσώθη ἔνας ὀλόκληρος θεῖος ὑγρὸς κόσμος, ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν Ρωμαίων ἀπέμειναν καταπληκτικὰ ὑπόγειοι στοάι, λίθινοι δρόμοι τοῦ νεροῦ εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, κινοῦντες καὶ σήμερον ἀκόμη τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου. Ἔπειτα ἀπὸ αἰῶνας διολκήρους αἱ πόλεις, ἐπάνω ἀπὸ τὰς ὅποιας ἐπέρχασεν ἡ Ρωμαϊκὴ κατάκτησις, ἐπιστρέφονταν εἰς τὰ παλαιὰ ὑδραγωγεῖα τοῦ Ἀδριανοῦ* καὶ τὰ διορθώνονταν, διὰ νὰ λειτουργήσουν πάλιν. Τὰ ποιήματα μόνον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν θέλουν καμίαν διόρθωσιν. Αὐτὰ ἀπέδειξαν περισσοτέραν ἀντοχὴν καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαϊκοὺς ὅγκολίθους καὶ παρουσιάζονται νέα καὶ δροσερὰ πάντοτε εἰς τὴν νοσταλγικὴν ἐπιμνημάτων τοῦ δραίου.

* * *

Ἡ Ἀντιόχεια ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς πρώτας πόλεις τοῦ κόσμου, εἰς τὰς ὅποιας ἐχαράχθησαν δρόμοι εὐθεῖς καὶ ἐστρώθησαν μὲ λίθους. Ἡ

κεντρικὴ λεωφόρος τῆς πόλεως, ἡ σχίζουσα αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον εἰς τὸ ἄλλο εἶχε τριάκοντα ἑξ σταδίων μῆκος, ἐπτὰ δηλαδὴ σημειωνῶν χιλιομέτρων, καὶ ἐκοσμεῖτο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς δῆλην τῆς τὴν ἔκτασιν ἀπὸ στοάς, ὥστε οἱ περιπατηταὶ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἥλιον. Στοὰς εἶχεν ἐπίσης καὶ μία ἄλλη λεωφόρος, τὸ δὲ ἔδαφός της ἦτο στρωμένον μὲν γρανίτην τῆς Αἰγύπτου. 'Ο Φόρος — ἡ ἀγορά, ἐστολίζετο μὲ στήλας ἀπὸ μάρμαρον τῆς Ἰλλυρίας καὶ εἶχε τὸ ἔδαφος στρωμένον ἀπὸ μάρμαρα λευκά.

Ἐνας δημόσιος περίπατος — ὁ Ξεστὸς — ἦτο μᾶλλον Μουσεῖον παρὰ περίπατος. Ὑπῆρχεν δῆμος καὶ Μουσεῖον, καὶ πολυάριθμα δημόσια λουτρά, καὶ μεγαλοποεπὲς Βουλευτήριον καὶ ἐπιδεικτικώτατον Διοικητήριον καὶ κτίρια δημόσια καὶ μέγαρα ἴδιωτικὰ πλουσιώτατα, καὶ ἐπαύλεις, εἰς τὰς ὅποιας οἱ πλούσιοι Ἀντιοχεῖς ἐσπαταλοῦσαν μυθῶδη ποσά, διὰ νὰ τὰς στολίσουν....

Καὶ τέλος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὑπῆρχον τέσσαρα θέατρα μεγάλα, τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου, τὸ θέατρον τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ Πλέθρον καὶ τὸ Πρόμηκες. Εἰς τὰ μεγάλα αὐτὰ θέατρα παριστάνοντο ὅλα τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας θεατρικῆς φιλολογίας, τόση δὲ ἦτο ἡ συρροὴ τῶν θεατῶν, ὥστε ὁ ἀρχων τῆς πόλεως, Πρόκλος, ἤναγκάσθη νὰ καταστρέψῃ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Πλέθρου, διὰ νὰ τὸ κάμη μεγαλύτερον. Φαίνεται δέ, ὅτι τὰ θέατρα αὐτὰ ἦσαν πολυτελέστατα, διότι ὁ φιλόμουσος Ἀντιοχεὺς ὅρτωρ Λιβανίος ἔξαίρει τὴν ἀγάπην τῶν συμπατριωτῶν του πρὸς τὰ «πολυτελῆ ιερὰ τῶν Μουσῶν». Εἶχον ἄλλως τε τὰ θέατρα αὐτὰ ἐπιχορηγήσεις τῆς πολιτείας, τῶν βουλευτῶν καὶ μέρος ἀπὸ τὴν διαθήκην τοῦ γερουσιαστοῦ Σωσιβίου, * τοῦ ἵδρυτον τῶν Ἀντιοχικῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Ἐκτὸς δῆμος τῶν μεγάλων τούτων θεάτρων ὑπῆρχε πλῆθος ἄλλων μικροτέρων, δι' ἵπποδρομίας, θηριομαχίας, μουσικοὺς ἀγῶνας, χοροὺς κ.λ. Ἐνῷ δὲ ἄλλαι πόλεις τῆς Αὐτοκρατορίας ἐφημίζοντο, ὅτι ἡ κάθε μία παράγει καὶ ἄλλο εἶδος τεχνιτῶν τῆς σκηνῆς, ἡ Ἀντιόχεια εἶχεν ἀπὸ ὅλα τὰ εἰδῆ. Ἡ Ἀντιόχεια — λέγει ὁ χρονικογράφος — ἔχει ἀφθόνως ὅλα τὰ τερπνά, διότι ἔκει πηγαίνει ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ τοῦ χρειάζονται ὅλα.

* * *

Αὐτὴ ἡ Ἀντιόχεια τῶν τελευταίων Ρωμαϊκῶν καὶ τῶν πρώ-

των χριστιανικῶν αἰώνων, μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἥν δὲ πρῶτος μεγάλος σεισμὸς τῆς ἔφερεν τρομερὸν κτύπημα, τὸ ὅποῖον ἤκολον θῆσαν ἔπειτα ἀλλεπάλληλα ἄλλα. Πλουσία, πολυάνθρωπος, φιλήδονος, πολιτισμένη, σπάταλος, κέντρον διοικήσου κόσμου ἀγαπῶντος τὰ θεάματα, τὰς ἑορτάς, τὰς διασκεδάσεις, κατώρθωσε, μὲ δῆλην τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἀσιατικῶν της στοιχείων, νὰ διατηρήσῃ κάπου κάπου τὴν λεπτότητα καὶ τὴν λιτότητα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πνεύματος.

"Οταν ἡ λογία αὐτοκράτειρα Εὐδοκία — ἡ κόρη τοῦ Ἀθηναϊου φιλοσόφου Λεοντίου Ἀθηναῖς — θῆμα τῶν οραιούργιῶν τοῦ ἱεροῦ Παλατίου, παραιτηθεῖσα τοῦ θρόνου καὶ μεταβαίνουσα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ νὰ γίνῃ μοναχή, ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, τόσον κατεπλάγη ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς μεγάλης Ἀσιατικῆς πόλεως, ὥστε ἔχαιρα θάψησε τοὺς κατοίκους αὐτῆς μὲ μίαν ἔμμετρον προσφώνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑπῆρχε καὶ ἔνας στίχος ὑπενθυμίζων τὴν κοινὴν καταγωγὴν τῶν Ἀντιοχέων καὶ αὐτῆς: «καυχῶμαι, ὅτι εἴμαι κι' ἐγὼ ἀπὸ τὴν γενεάν σας καὶ ἔχω ἴδιον σας αἷμα εἰς τὰς φλέβας μου...».

«Γυναικεῖς τοῦ Βυζαντίου»

Γεώργιος Τσοκόπουλος

ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ

("Ἐνας γερμανός, ὁ Σίγφρηδ, εἶχεν ὑπηρετήσει ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη ὡς σωματοφύλαξ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὸ Ἱερὸν Παλατίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τώρα εἶχει ἐπιστρέψει εἰς τὴν πατρίδα του καὶ διηγεῖται εἰς τοὺς δικούς του τὰς ἐντυπώσεις του).

Πρόεπι νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἐκεὶ ποὺ ἐφανερωνότανε ὅλη ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ βασιλιᾶ, ήτανε τὸ Χρυσοτρίλινο' μιὰ σάλια μέσα στὸ παλάτι καὶ αὐτῆ. Εἶχεν ὀκτὼ γωνίες καὶ στὸ ταβάνι θόλο. Γύρω στοὺς τοίχους ἀνοιγόντανε ὀκτὼ ἀψίδες. Ἐκλειε μὲ δύο πόρτες ἀσημένιες. Στὶς ἄλλες ἀψίδες, κάθε φορά, ποὺ ἐγίνονταν ἐπίσημη ὑποδοχή, ἐξέθεταν ὅλα τὰ πλούτη τοῦ Παλατίου, στέμματα, σμαλτωμένα χρυσαφικά, φορέματα βασιλικὰ χρυσοκέντητα, μεγάλες λεκάνες ἀσημένιες καὶ χρυσές, μεγάλα σκαλιστὰ πιάτα ἀπὸ ἀσήμι, μὲ ἄλλα λόγια ὅτι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν.

Γιὰ νὰ κάνουν πιὸ συναρπαστικὴ ἐντύπωση, ἐδανείζοντο ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες καὶ ἀπὸ τὰ μοναστήρια δὲ, τι σπάνιο πρᾶγμα εἶχαν οἱ θησαυροὶ τους. Ἀκόμη καὶ τὸ σωματεῖο τῶν σκαλιστῶν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐδάνειζεν δὲ, τι πολύτιμο ἀντικείμενο βρισκόταν στὰ μαγαζιά των. Ἔτσι, μέσα σ' ὅλο τὸ Χρυσοτρίκλινο, ἐπιστροφένο μὲ θαυμάσια μεταξωτὰ χαλιὰ τῆς Περσίας ραντισμένο μὲ ροδοστάγματα καὶ ἄλλα πολύτιμα ἀρώματα τῶν Ἰνδιῶν, κρεμασμένα ἀπὸ ἀργυρὸς ἀλυσίδες τὰ πολυκάνδηλα ἐφώτιζαν ἔνα μυθικὸ σύνολο πλούτου φανταστικοῦ.

Ἐκεῖ μέσα ἔδιναν καὶ γεύματα. Οἱ πιατέλες ἀπὸ χρυσάφι σφυρί-λατο ἦταν τόσο βαρείες, ὥστε δέκα ἀνθρωποι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ση-κώσουν μιὰ ἀπὸ αὐτές. Γιὰ τοῦτο, καὶ γιὰ νὰ προξενήσουν ἔκπληξη στοὺς μουσαριψέους*, τὶς πιατέλες, γεμάτες φαγητά, τὶς εἶχαν κρεμα-σμένες ἀπὸ τὸ ταβάνι καὶ μὲ τροχαλίες ἀσημένιες τὶς κατέβαιζαν τὴν ὥρα τοῦ γεύματος.

Τὰ χρυσᾶ βάζα, γεμάτα φροῦτα τῆς Ἀνατολῆς, ἦταν τόσο κολοσ-σιαῖα, ὥστε τὰ ἐκουνθαλοῦσαν ἐπάνω σὲ ἀραιπαδάκια*, ταπετσαρι-σμένα μὲ πορφύρα.

Στὸ τέλος τοῦ γεύματος οἱ προσκαλεσμένοι ἔπαιρναν δῶρο χρυσᾶ νομίσματα μέσα σὲ σμαλτωμένα πιάτα καὶ πυξίδες ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο, περίφημα σκαλισμένες.

Μέσα στὸ Χρυσοτρίκλινο ἐρχόταν ὅλη ἡ αὐλὴ κατὰ τὶς ἐπίσημες τελετές. Ἐκεῖ βρισκόμουνα κι' ἔγῳ μὲ τοὺς ἄλλους Βαράγγους, ὅπως οἱ Γραικοὶ ὄνομάζουν τὴν πολεμικὴ μας Ἐταιρεία. Ἐκεῖ, ἀν ἥσαστε καὶ σεῖς, θὰ ἐβλέπατε ὅλων τῶν χρωμάτων τὰ φροέματα. Ἄλλα εἶχαν κεν-τημένους ἀετοὺς πράσινους ἢ κόκκινους, ἄλλα λεοντάρια ἀσπρα καὶ γύ-πεις χρώματος μενεξεδένιας πορφύρας.

"Οταν ὅλοι εὑρίσκοντο στὴ θέση τους καὶ οἱ Σιλεντιάριοι* μὲ τὰ μακριὰ ἐπίχρυσα φαβδιὰ δὲν εἶχαν πιὰ νὰ βάλουν κανένα ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους στὴ γραμμή, ἀνοιγαν οἱ ἀσημένιες πόρτες τοῦ βάθους. Τότε, μέσα σ' ἔνα δάσος ἀπὸ πολύχρωμα λάθαρα καὶ σημαῖες παρουσιαζότανε ἐ Αὐτοκράτορας τῶν Γραικῶν, ὄλοφλογος σὰν μετέωρο μέσα στὰ χρυ-σοῦφαντα φροέματά του καὶ τὰ πολύτιμα λιθάρια, ποὺ τὸν εἶχαν κατά-σπαρτον ἀπὸ τὴν κορώνα ἵσαμε τὰ πορφυρᾶ του πέδιλα.

'Ο Βασιληάς ήτανε καθισμένος στὸ χρυσό του θρόνο.

Τὰ δργανα ἔπαιζαν θριαμβευτικὰ ἐμβατήρια. 'Ο θρόνος τότε ἀπὸ ἔνα μηχανισμὸ μυστικὸ ἀνέβαινε καὶ κατέβαινε καὶ ὁ Αὐτοκράτορας ἐφαινότανε σὰν κάτι θεϊκὸ πρᾶγμα, ποὺ τὸ σήκωναν φτεροῦγες ἀγγέλων.

Τότε ἀπὸ κάτι δέντρα, ποὺ ἔμοιαζαν πλατάνια καὶ πεύκα, ὅλα φτιαγμένα ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι, ἀκούγονταν γλυκείες φωνὲς πουλιῶν, ποὺ ἐγέμιζαν τὸ Χρυσοτρίκλινο μὲ γαρά. Τὰ δέντρα αὐτὰ ὑψωναν τὴν ἀστρα φτερὴ θωριά τους ἀπὸ τὸ ἔνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ θρόνου. Καὶ δυὸ λεοντάρια ἀπὸ χρυσάφι, τεντωμένα στὰ κατώφλια τοῦ θρόνου, σὰν νὰ ἔρθελαν νὰ ὀρμήσουν νὰ κατασπαράξουν κάποιον ἐχθρόν, ἐκτυποῦσαν τὶς οὐρές των μὲ χυμὸ καὶ ἔβγαζαν καὶ βρυχηθμοὺς γεμάτους ἀγριάδα.

« Βυζαντινὰ Πολύπτυχα »

Πλ. Ριδοκανάκης

Η ΠΙΟ ΜΕΓΑΛΗ ΔΟΞΑ

Μόνοι / Μαραθωνόμαχοι,
δὲ σ' ἐδόξασαν, πατρίδα,
δὲ σ' ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ Τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάξαν τὰ παιδιά σου,
παλληκάρια διαλεμένα,
πάντα σὰν τὰ Ιδρυγά τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους ἔνα καὶ ἔνα.

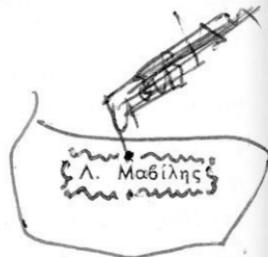
μοιρούσατρων
“Ομοια ἀκλόνητοι καὶ ἀγνάντια
στῶν ἐχθρῶν τὴν ἄγοια φόρα,
καὶ δμοια στέρεοι στὴ γῆγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

‘Αλλ’ ὀκόμα πιὸ μεγάλη
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη

σέ μιὰν ἄλλην ἄγια πάλη,
γιὰ ἔνα πιὸ ὅμοφο στεφάνι :

Εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνέυμα
τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν "Ἄδη,
τῆς ἀλήθειας" μὲ τὸ ψέψιμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

« "Απαντά »

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΑΥΤΗΣ

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἰστορίαν ἡ Θεσσαλονίκη παρουσιάζει τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς πόλεως, ἡ ὁποίᾳ ἐπὶ αἰῶνας εἴκοσι καὶ τρεῖς, ἀν καὶ ὑπέστη πλείστας δεινὰς ἐπιδομὰς βαρβάρων καὶ φοβερὰς καταστροφάς, συνεχίζει ἔως σήμερον ἔντονον καὶ ἀδιάσπαστον τὸν ἰστορικὸν αὐτῆς βίον. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκτίσθη ἐξ αἰῶνας μετὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Αἱ μεγάλαι καὶ ἔνδοξοι πόλεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ Ρώμη καὶ αἱ Ἀθῆναι, πίπτουν εἰς τὴν ἀφάνειαν ἐπὶ αἰῶνας κατὰ τὸν μεσαιωνικὸν περίοδον. Ἡ Θεσσαλονίκη εὐθὺς ἀπὸ τῆς Ἰδρύσεως αὐτῆς, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ'. π.Χ. αἰῶνος, καθίσταται πόλις ἐπίσημος, μὲ τὴν Ἰδρυσιν δὲ τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων. Τὴν θαυμασίαν ἄνθησιν καὶ ζωὴν αὐτῆς διετήρησεν ἀδιάσπαστον ἔως σήμερον, ὅτε μετὰ πέντε σχεδὸν αἰῶνας ἀπὸ τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων (1430), ἀνεκτήθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ (1912).

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἰστορίαν λαμπρύνει αἰώνιως τὴν Θεσσαλονίκην τὸ μέγα γεγονός, διτὶ ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη θύρα, ἡ ὀληθῆς Ὁραία Πύλη, δυνάμειθα νὰ εἴπωμεν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἐνδρώπην ὁ Χριστιανισμός. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης τὸ πρῶτον δὲ Ἀπόστολος Παῦλος ἔροιψε τὸν τίμιον σπόρον τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην ἐφώτισε τὸν κόσμον ὅλον τὸ ἀνέπερον φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἥρχισε νέος πλέον βίος διὰ τὴν ἀν-

θρωπότητα. Τὸ κοσμοϊστορικὸν τοῦτο γεγονός εἶναι τόσον μέγα, ὥστε αὐτὸν καὶ μόνον ἐτόνισεν ὡς Ποωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν λόγον τοῦ διὸ "Ασκονῦθ, ὅταν ἀνήγγειλεν εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα τοῦ λόρδου δημάρχου τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατάληψιν τῆς πόλεως.

Πλήρεις ἰστορικῶν περιπτειῶν ὑπῆρξαν αἱ τύχαι ὅλων τῶν μεγάλων πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἔλαυπτονθησαν εἰς δύναμιν καὶ εἰς πολιτισμόν. 'Αλλ' οὐδεμίᾳ ἐξ αὐτῶν ὑπέστη τόσον τραγικᾶς συμφοράς, ὅσας ἡ «μεγάλη Θεσσαλονίκη» κατὰ τὸν μακραίωνα αὐτῆς βίον. Σεισμοί, ἀσθένειαι, πεῖνα, καὶ ἀκόμη ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ πολλάκις ἐσάλευσαν τὴν πόλιν. 'Αλλ' αἱ δεινότεραι περιπτέτειαι ἦσαν αἱ ἰστορικαὶ τύχαι αὐτῆς. "Ολοὶ οἱ βάρθαροι λαοί, οἵτινες καθ' ὅλον τὸν Μεσαιωνά, ἐφορμῶντες ἄλλοι ἐπάνω εἰς ἄλλους ὡς πελώρια κύματα, δὲν ἔπαυσαν νὰ κατακλύσωσι τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἐπήρχοντο πρῶτον κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Διότι ἡ μεγάλη πόλις «ἡτο ἡ καρδία τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ κατεῖχε τὸ μέσον τῆς χώρας αὐτῆς» καὶ ἡτο ὁ προμαχὼν ὅλης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Ἐμπροσθεν τῶν γιγαντιαίων τειχῶν τῆς Θεσσαλονίκης ἐθραύσαντο τὰ πελώρια κύματα τῶν βαρθάρων, καὶ ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ φυλή, δύμοίως καὶ ἡ μεγάλη πόλις, μετὰ πᾶσαν συμφορὰν αὐτῆς ἀνηγγείρετο πάντοτε ἀκμαία καὶ θαλεορά. Παρέχει λοιπὸν ἡ ἰστορία τῆς Θεσσαλονίκης ἐν μικρογραφίᾳ πιστὴν τὴν εἰκόνα τῶν τυχῶν, τῶν συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης τοῦ ὅλου Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ μεγάλη ἰστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχίζει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ αἱ μεγάλαι ἰστορικαὶ τύχαι λαμπρύνουν αὐτὴν καθ' ὅλην τὴν μακρὰν μεσαιωνικὴν περίοδον. Τὰς περιπτειῶδεις ταύτας τύχας θέλω ἐκτενέστερον διηγηθῆ. Οἱ παλαιότεροι χρόνοι τῆς πόλεως περιέχουν ὀλιγάτερα καὶ ἀπλούστερα ἰστορικὰ γεγονότα.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεοματικοῦ κόλπου ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἀποικίας Θέρημη ἢ Θέρμαι (2 ὡραὶ νοτίως τῆς Θεσσαλονίκης, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Σέντες), οὕτω κληθείσης διὰ τὰς θερμὰς ἴαματικὰς πηγάς, αἵτινες καὶ σήμερον εἶναι ἐν χοήσει. Ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης ἐκτίσθη κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους, διάγονον βορειότερον τῆς Θέρμης, καὶ, ὡς φαίνεται πιθανότερον, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Κασσάνδρου τὸ 315 π.Χ., ὁ ὅποιος ἔδωκε πρός τιμὴν τὸ ὄνομα τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδρου.

Εἰς τὴν νέαν πόλιν συνῳίσθησαν οἱ κάτοικοι τῆς Θέρμης καὶ τῶν ἄλλων πέριξ χωρῶν καὶ πόλεων, αἵτινες εἶχον καταστραφῆ κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς πολέμους, καὶ ταχέως ὁ πληθυσμὸς ηὔξησε καὶ ἡ πόλις ἐμεγάλωσεν. Ἐκ τῆς ἔξοχως δ' εὐνοϊκῆς θέσεως εἰς δὲ λίγον χρόνον κατέστη ἡ πρώτη πόλις καὶ ὁ κυριώτατος λιμὴν τῆς Μακεδονίας, συγχρόνως δὲ καὶ φρούριον ἰσχυρῶς ὀχυρωμένον. Οἱ θεοὶ δ' ἐπροστάτευον τὴν πόλιν, καὶ ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας εἶχον αὐτὴν ὑπὸ τὴν εὔνοιάν των.

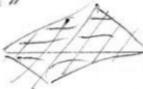
Ἡ πρὸς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης εὔνοια αὕτη τῶν ἰσχυρῶν διετηρήθη καὶ ὅταν ἡ Μακεδονία, μετὰ μακροὺς ἀγῶνας, περιῆλθεν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Ρωμαίων (148 π.Χ.), οἵτινες ἔξήπλωσαν κατὰ τοὺς τελευταίους αἴῶνας τοῦ ἀρχαίου κόσμου τὴν κοσμοκρατορίαν των καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ πόλις ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας, καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς ηὔξησεν ἀκόμη περισσότερον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἴστορία ἀναφέρει συχνότερα τὸ ὄνομα τῆς πόλεως. Πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τοὺς Φιλίππους, σινήφθη ἡ μεγάλη μάχη τῶν αὐτοκρατόρων Ὁκταβίου καὶ Ἀντωνίου ἐναντίον τῶν δημιοκρατικῶν Βρούτου καὶ Κασσίου (42 π.Χ.), διὰ τῆς δυοίας κατεστράφη τὸ δημιοκρατικὸν κόμμα, ἕμεινεν ἡ ἔξουσία εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς καὶ ἐκρίθη ὅλη ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ρώμης. Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἀπέκτησεν ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ ἱδίους ἄρχοντας. Οἱ ἀνώτατοι αὐτῶν ἐκαλοῦντο πολιτάρχαι. Καὶ μάλιστα ἐτιμήθη ἡ Θεσσαλονίκη μὲ τὸν τίτλον «πόλις ἐλευθέρα», καὶ διάφορα προνόμια ἐδόθησαν εἰς αὐτήν. Τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία, ἡ βιομηχανία ἥκμαζον, ἡ πόλις ἔγινε πλουσία καὶ πολυάνθρωπος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην φωτίζει τὴν πόλιν τὸ φῶς τῆς νέας μεγάλης θρησκείας. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τὸ πρῶτον, διαβάζει τῆς Ἱερουσαλήμ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐκήρυξε τὸ νέον σωτῆριον κόρυνγμα δι μεγαλουργὸς Ἀπόστολος Ηαῦλος (τὸ 53 ἢ 54 μ.Χ.) Ποικίλα θεάματα ἀγώνων καὶ ἄλλων τέρψεων διεσκέδαζον τοὺς κατοίκους, δτε παρέστη δι θεόπνευστος Ἀπόστολος, ἐφώτισε τὴν πόλιν μὲ τὸ νέον φῶς καὶ ἵδρυσε τὰς πρώτας χριστιανικὰς κοινότητας. Κατὰ τοὺς μεγάλους διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν πολλοὶ ἔλαβον ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, ἐνδοξότατον δὲ κατέστη τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, τὸ δποῖον ἥσκησεν ἀπέραντον ἐπίδρασιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων, καὶ ἀνεδείχθη,

μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, αὐτὸ τὸ θεμέλιον τοῦ ὅλου ἴστερον καὶ κοινωνικοῦ αὐτῆς βίου.

Διὰ τῆς νέας θρησκείας προπαρασκευάζεται καὶ ὁ νέος βίος τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ μακρὸν δμως ζῇ ἀκόμη τὸν ἀρχαῖον βίον. Ἡ Μητρόπολις αὗτη τοῦ Ἰλλυρικοῦ, δπως ἐλέγετο τότε ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου, ἦτο ὀψιοφύλακας μεγάλων τειχῶν καὶ ἡσφαλισμένη διὰ πολυαριθμού φρουρᾶς. Μεγάλη στρατιωτικὴ ὁδός, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἡ VIA EGNATIA, διήρχετο διὰ μέσου τῆς πόλεως, αὐτὴ αὕτη ἡ μεγάλη λεωφόρος, ἡ δροῖα καὶ σήμερον ἀπὸ Δρόσος Α διασχίζει αὐτήν, καὶ ἔφερεν ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου, διαπερῶσα τὴν Ἀλβανίαν καὶ ὅλην τὴν Μακεδονίαν, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην συχνὰ διέτριβον οἱ τελευταῖοι Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, καὶ ὅτο ἡ πόλις τὸ γενικὸν στρατηγεῖον τῶν Ρωμαίων ἐναντίον τῶν ἀπειλούντων τὸ κράτος βαρδάρων.

« Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη »

Αδαμάντιος 'Αδαμαντίου

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ EN THY ΑΓΙΑ, ΣΩΦΙΑ, ΤΕΛΕΤΗ

Ἡ πληρικωτέρᾳ * σκηνὴ ἔξι ὅσων τὰ χρονικὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλλάδος μνημονεύουσιν, ἔλαβε χώραν ἐντὸς τοῦ τεμένους * τῆς Ἀγίας Σοφίας, διλίγας ὥρας πρὸν ἡ τὸ γένος τῶν Γραικῶν * παραδοθῇ εἰς τὸ τετρακοσιετές μαρτύριον. *****

Ο βασιλεὺς δυσελπιστῶν * ἥδη περὶ σωτηρίας, ὅμως ἀποφασισμένος νὰ κυρώσῃ μὲ τὸ ἰδιόν του αἷμα τὴν μέλλουσαν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἔξαγόρασιν, * ἀφοῦ περιῆλθε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰ φρούρια καὶ ἔβεβαιώθη, ὅτι πάντα είχον ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ πολλοὺς στρατηγούς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ ἀναριθμητὸν πλῆθος λαοῦ, φωνάζοντος τὸ « Κύριε ἐλέησον ! ».

Ἡτον ὅρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453, ἡ ἀποφράξ * ἡμέρα τῶν Ἀγίων Πάντων.

Ο ἥχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικέων γογγυσμῶν, καὶ φωναὶ τῶν παίδων κατεσκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων, οἵτινες

ἐνώπιον τῆς ώραίας Πύλαις ἴστάμενοι τὴν τελευταίαν ἥδη ἀνέπειρον ἵκεσίαν ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ὃ πὲ ο τοῦ καθυποτάξιοι ὅπό τοὺς πόδας τῶν Ὁρῶν δόξων πάντα ἔχθρον καὶ πολέμῳ. Σύνολος * ἡ κύκλῳ σκηνὴ ἐνέπνεε λύπην, πένθος, μελαγχολίαν· αἱ παρδίαι πάντων ἦσαν καταπεισμέναι, ώσανεὶ ἐτελεῖτο ἡ νεκρώσιμος κηδεία ὀλοκλήρου γενεᾶς.

Ἡ ἐθιμοταξία ἐξέλιπεν· αἱ κοινωνικαὶ ἀνισότητες διεσκεδάσθησαν· * οἱ δημόται συγνεχυμένως ποιοῦσι μετανοίας μετὰ τῶν πατογίων *, οἱ πένητες μετὰ τῶν ἀρχόντων, καὶ, ὡς ἐπὶ τὸ χεῦλος τοῦ κοινοῦ τάφου, πολῆται μετὰ πολιτῶν ἀδιαρρίτως συμπεριπτύσσονται. * Καὶ αὐτὸς ὁ πάνσεπτος Ναός, τὸ σύμβολον τῆς πάλαι ποτὲ κραταιᾶς Ὀρθοδοξίας, ἡ κατοικία τῶν αἰώνων, τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ καύχημα, νῦν γεγνηματικός παντὸς πολυτίμου κοσμήματος, καὶ ἀπεκδειμένος αὐτῶν ἔτι τῶν πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀναγκαίων σκευῶν, ἀφώτιστος, ἀκαλλήπτιστος, σκυθρωπός, εὐτελισμένος, εἰκονίζει πιστῶς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα κατὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνο στάδιον, ἐν ᾧ μετὰ παρέλευσιν δλίγων, φθῶν γεγραμμένον ἦτο νὰ εἰσέλθῃ.

“Οσῳ πλέον ἡ λειτουργία προχωρεῖ καὶ προσεγγίζει τὴν ἀπόλυτιν, τόσῳ μᾶλλον αὐξάνει ἡ βοὴ τοῦ κλαυθμοῦ, καὶ ὁ ποπετὸς * τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐφαίνετο, ὅτι ἡ ζωὴ πάντων τῶν περιεστώτων * ἦτο περιωρισμένη μόνον ἐντὸς τῆς διαρκείας ἐκείνης τῆς Εὐχαριστίας, καὶ ὅτι ἑκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, πίπτουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν Ἱερέων, ἦτο νέον βῆμα πρὸς τὴν προκειμένην ἄβυσσον.

Τονιζομένου τοῦ Κοινωνικοῦ *, αἰφνιδίως σχίζονται οἱ ὄγλοι, οἱ σωματοφύλακες ἀναμερίζονται, ὁ δὲ Κωνσταντίνος περιθεβλημένος τὰ βασιλικὰ μέν, ἀλλά, φεῦ! πενιχρὰ καὶ τετραμμένα ἱμάτιά του, προσβάνει πρὸς τὸ ἄγιον βῆμα, ἀσκεπής, κατηφής *, μετὰ τῶν διφθαλμῶν δεδακρυσμένων.

Οἱ στεναγμοὶ καταπαύονται, ὁ θόρυβος σιγάζει· καθ' ὅλον ἐκείνων τὸν ἀπέραντον Ναὸν δὲν ἀκούεται πάρεξ * ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς Χριστιανούς, ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθωσιν.

‘Ο Αὐτοκράτωρ νοερῶς ἐπὶ πολλὴν ὕραν προσεύχεται, Κύρος

οίδε τίνα λυτήριον* καὶ πατριωτικὴν προσευχήν προσπίπτει τῷς ἐνόπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ἀναχαιτίζων δι’ ἐνὸς σπασμωδικοῦ κινήματος τοῦ στόματος καὶ τῶν παρειῶν τοὺς λυγμούς, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ταραχωδῶς ἀναβαίνουσιν ἀπὸ τῆς καρδίας του, εἴτα δὲ στραφεῖς πρὸς τὸν λαόν, ἀναθοῇ γεγονούσα * τῇ φωνῇ :

«Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἀμαρτίας μου, καὶ ὁ Θεὸς ἂς συγχωρήσῃ τὰς ἴδιας σας !»

Παραλαμβάνων δέ, ὡς ἔθος *, παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ 'Αρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια, μεταλαμβάνει αὐτῶν.

«Ἐσο συγχωρημένος !»

Καὶ τῷ ὅντι ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἀμαρτίαι τῆς μεσαιωνικῆς μοναρχίας. Ἀπὸ τοῦ νῦν κυνοφορεῖται * εἰς τὴν Ἰστορίαν τῆς Ἑλλάδος νέα βασιλεία, ἡ βασιλεία τῆς 'Αναγεννήσεως !

Μετὰ ταῦτα, ὁ ἀγνισμένος, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος τοῦ μεσαίωνος ἔσχατος βασιλεύς, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς παρευρισκομένους, παραινεῖ * αὐτὸν νὰ συγκοινωνήσωσιν * ἀπαντες· πρῶτον νὰ συγκοινωνήσωσιν ἀδελφικῶς, καὶ ἔπειτα νὰ ἐνθυμηθῶσιν, «ὅτι ἥγγικεν ἡ ὥρα, ὅτε μέλλουσιν ν' ἀγωνισθῶσιν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν εἶναι παρὰ Θεοῦ ὕρισμένοι νὰ σώσωσι διὰ θυσίας τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, τούλαχιστον ὀφείλουσιν νὰ καταλείψωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τοιαύτην, οἷα εἶναι ἀναγκαία, διποτες οὗτοι διαφυλάξωσιν ἐν τῇ ἐνδεχομένῃ δουλείᾳ τὴν πίστιν τῶν πατέρων καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν».

Εἰς τούτους τοὺς λόγους τοὺς λυπηρούς, οἵτινες μυριάκις ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἐπαναλαμβανόμενοι ἀντηχοῦσιν εἰς τὴν 'Αγίαν Σοφίαν, ὡς ἡ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Ηίστεως τελευταία διαθήκη, μετὰ πλείονος ἦ πρότερον δρμῆς, ἐκρυγγόνται * οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὅδυροι τῶν προσερχομένων εἰς τὴν μετάληψιν. Ἡ φωνὴ τῶν αἰτούντων συγχώρησιν δὲν ἀκούεται πλέον. «Ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ, λέγει ὁ Φραντζῆς συνοπτικῶς, τίς διηγήσεται τοὺς κλαυθμοὺς καὶ θρήνους; Ἐάν ἀπὸ ἔνθου ἀνθρωπος ἦ πέτρας ἦν, οὐκ ἤδύνατο μὴ θρηνῆσαι»....

'Ο ἵγος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀπεχωρεῦσι τὰ τέκνα των' αἱ γυναῖκες φίπτονται εἰς τὰς ἀγκά-

λας τῶν συζύγων' οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγχέονται μὲ τὸν κρότον τῶν σπαθίων καὶ τῶν ἀστίδων.

'Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκοινώησαν ἄπαντες ἐν μῷ καὶ τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ πίστεως, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος· ἄπαντες ὅμοισαν ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν δόκον καὶ βασιλεύς, καὶ ἀριστοκρατία, καὶ λαός, καὶ ἴερατεῖον.

Διότι ἄλλο τις δὲν ἤκουεν εἰμὴ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτημάτων καὶ φρικτοὺς δόκος σταθερότητος εἰς τὰ τῆς ἑθνικῆς πίστεως δόγματα, τυχούσης αἰχμαλωσίας. «Συγχωρησόν με ἀδελφέ!» εἰς ἐφώναξεν ὁδε * καὶ πάλιν «Ο Θεὸς ἡς σὲ συγχωρήσῃ!» ἀπεκρίνοντο ἔτεροι. Ἡ ἀμοιβαία ἀφεσις τῶν πλημμελημάτων παρεξετάθη σχεδὸν μέχρις αὐγῆς. "Ἡθελεν δι μεσαίων, φαίνεται, ν' ἀποθάνῃ συγκεχωρημένος ἐν τῷ ναυαγίῳ του.

"Ισως οὐδαμοῦ τῆς Χριστιανικῆς ιστορίας ενδίσκεται παράδειγμα παρομοίας πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ διμονοίας.

«Πρόλογος εἰς τὰ δημοτικὰ "Ἄσματα»

Σπυρ. Ζαμπέλιος

Η ΓΟΡΓΟΝΑ

Mεροτείχος Μέ τὸ μποίκι τοῦ καπετάν Φαράση ἀριμένια μασοκάναλα * ἐκείνη τὴ νύχτα. Σπάνια νύχτα! πρώτη καὶ τελευταία θαρρῶ στὴ ζωὴ μου. Τί εἶχαμε φορτωμένο; Τί ἄλλο ἀπὸ σιτάρι. Ποῦ ποργάναμε; Ποῦ ἀλλοῦ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Πράματα καὶ τὰ δύο ποὺ τὰ ἔκαμα τὸ λιγώτεροφείκοσι φροές. Μὰ ἐκείνη τὴ βραδὺν ἔνοιωθα τέτοιο πλάκωμα στὴν ψυχή, ποὺ κινδύνευα νὰ λιγοθυμήσω. Δὲν ἔερω τί μοῦ ἔφταιγε θὲς ἡ γαληνεμένη θάλασσα, θὲς δὲ ξάστερος οὐρανός, θὲς τὸ τσουγκτεόδο * λιοπύρι δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ. Μὰ εἶχα τόσο βαρειά τὴν ψυχή, ηὔρεσκα τόσο σαγκοπλημμαρισμένη τὴ ζωὴ, ποὺ ἂν μὲ ἀρπάξεις κανεὶς νὰ μὲ φέξῃ στὸ νερό, «δχι!» δὲ θάλεγα.

'Ο ἥλιος ἤταν τώρα βασιλεψινος. Τὰ χουστοπόρφυρα συγνεφάκια, ποὺ συντόρφεναν τὸ βασιλεψιά του, σκάλωσαν κάπου μαρῷα σὰν μεγίλες κατνιές. 'Ο Αποσπερίτης ἔλαμψε κρυσταλλόχιονό μεσα στὰ σκουρα. Φάνηκαν ψηλὰ οἱ ἀστέρισμοὶ ἔνας κι ἔνας. Τὰ νερὰ κατώ πῆραν ἐκεῖνο τὸ λευκοσκότεινο χρῶμα, τὸ κρόνο καὶ λαχταριστὸ τοῦ ἀτσαλιοῦ. Τὰ

ναυτόποιο ἄναιψε τὰ φανάρια ὁ καπετάνιος κατέβηκε νὰ κοιηθῇ ὁ Μπούμπερος ἔκατος στὸ τιμόνι. Ὁ Μποαχάμης, ὁ σκύλος μας, κουλουριάστηκε στὴ φίξα τοῦ ~~ἀργάτη~~^{ΒΙΒΛΙΟ} νὰ ἡσυχάσῃ καὶ κεῖνος.

~~γέλων~~ Εγὼ οὔτε νὰ ἡσυχάσω μποροῦσα. Οὔτε ὑπὸ οὔτε ἔντρο. Δοκίμασα νὰ πιάσω κοινέγητα μὲ τὸν τιμονιέον μὰ εἰλη τόση ἀνοστιά, ποὺ ἔσβησε σὰν φωτιὰ ἀναψιμένη μὲ χλωρόδεντα. Ηγγα νὰ πάξω μὲ τὸ Μποαχάμη ἀλλὰ καὶ κεῖνος τρύπωσε ἀκόμη περισσότερο τὸ μουσούδι στὰ πόδια του καὶ βαρυεστισμένος γοίνιασε σὰν νὰ μοῦ ἔλεγε: —

"Αφησέ με καὶ δὲν ἔχω τὴν ὅρεξί σου! Τότε βαρυεστισμένος καὶ 'γώ πῆγα καὶ ξαπλώθηκα προύμπτα καταψεύσις κι ἔχλεισα στὴ γούφτα τὰ μάτια μου. "Ηθελα νὰ μὴ βλέπω τίποτα, νὰ μὴν αἰσθάνωμαι πῶς ζῶ. Καὶ λίγο λίγο σχεδὸν τὸ κατώρθωσα. Κάτι ἐλάχιστο, σὰν θαυμό καντηλάπι, ἔνοιωθα νὰ ζῇ μέσα μου καὶ γύρω τὸ κορμί μου νὰ σμίγῃ καὶ νὰ χωνεύῃ μέσα στ' ἀναίσθητα σανίδια τῆς κουβέρτας.

~~μεριδιανή~~ Πόσο ἔμεινα ἔτσι δὲν ξεύρω. Τί μοῦ ἥρθε στὸ νοῦ, κι ἀν μοῦ ἥρθε τίποτα, δὲ θυμοῦμαι. "Αξαφνα ὅμως ἀρχίσα ν' ἀνατοιχιάζω σὰν κάποιος μαγγήτης νὰ ἐρεθίζῃ τὰ νεῦρά μου, δπως ή ὑγρασία ἀναγκάζει τὰ πονήλια στὸ φλυάρισμα. Κι εὐθὺς πορφυρὸ κύμα χύνηκε ἀπάνω μου. Πίστεψα πῶς κολυμποῦσα στὰ αἴματα. Καὶ δπως ὁ κοιμάμενος σὲ σκοτεινὸ δωμάτιο, αντόματα ξυπνᾷ στὸ λαμπρὸ φῶς τῆς ημέρας, καὶ 'γώ ἀνοιξα τὰ μάτια μου. Τ' ἀνοιξα ή τά 'κλεισα δὲ θυμοῦμαι. Θυμοῦμαι μόνον πῶς ἔμεινα ἀκίνητος. Πρώτη μου σκέψη ήταν πῶς ξύπνησα στὸ στομάχι κάποιου φαριοῦ, ποὺ δούρφηξε τὸ καράβι μας. Καὶ δημος δὲν ήταν στομάχι φαριοῦ. "Ηταν ὁ οὐρανὸς ψηλα καὶ κάτω ή θάλασσα. Μὰ ὅλα, ψηλὰ καὶ χαμηλά, στομάτην ήταν μὲ ροῦχο κατακόκκινο, κυματιστό, ποὺ ἔβαιψε μὲ ἀβρὸ φρεγγοβόλημα ώς καὶ τὸ σωτρόπι^{*} τῆς σκάφης μας. Κάπου στὰ πέρατα τῆς γῆς πυρκαϊγά τίναζε τὴ λαμπάδα της ψηλὰ κι ἔροιχνε φοβερούς ἀποκλαμούς* περαδῶθε. Μὰ ποῦ τὸ κάμπια καὶ ποῦ ή ἀθάλη της; * Καὶ τὰ δυὸ ἔλειπαν.

Κάτω στὰ βάθη τοῦ βοριακάπτοιο μενεξεδένιο σύγνεφο ἀπλώσε καὶ τύλιξε γαλαζόχρωμα τ' ἀστέρια, τὰ ἔκρυψε κάτω ἀπὸ τὸ πυκνὸ μαγγάδι* του. Καὶ παραπάνω τόξο ἀπλώθηκε λευκοκίτοινο κι ἔχυσε μεσούρανα ποτάμια σκοτεινὰ καὶ ποτάμια πράσινα, χρυσοδρόδινα καὶ γλυκά, λὲς καὶ ἥθελε νὰ βάψῃ τὸ στερέωμα. Καὶ τὸ τόξο, κινητὸ σὰν ἀνεμόδαιτο παραπέτασμα, κουνοῦσε τὰ κούσσα εἱμπρός, ἀπλωνε τὶς

ἀραχνούφαντες δαντέλλες του καὶ πρόβαινε, ὅπως ἡ πλημμύρα προσθίνει καὶ σκεπάζει μὲν ἀφροὺς καὶ γλώσσες τὴν ἀμμουδιά. Τ' ἀέρινα ποτάμια ἔτρεχαν γοργὰ καὶ φούσκωναν καὶ κυλοῦσαν πάντα σκοτεινὰ ἥν πράσινα, χρυσορρόδινα ἥ γλαυκὰ καὶ σκόρπιζαν ἀντιφεγγίσματα ὀλοῦθε σὰν ἵλεκτρικοῦ προβολές χοντρὲς καὶ ἀδαπάνητες*. Ἡ θάλασσα ἀκίνητη ἀντανακλοῦσε τὰ τόσα χωρίματα καὶ φαίνονταν ὅλα ξαφνιασμένα μέσα στὴν τόση λάμψι. Μὰ περισσότερο ξαφνισμένος ἦμουν ἐγώ. Δὲν ἦξερα τί νὰ κάμω καὶ τί νὰ συλλογιστῶ. Ἐφτασε, εἶπα, τοῦ κόσμου ἡ συντέλεια. Τέτοια ὄμως συντέλεια μποροῦσε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν καθένα. Ἡ Γῆ βούλεται νὰ πεθάνῃ μέσα στὰ φοδοκύματα!....

Α Ενθω
Ἄξαφνα ἀνατόμιαξα. Κάτω βαθειά, μέσ' ἀπὸ τὸ μενεχεδένιο σύγνεφο, εἰδα νὰ προβαίνῃ ἵσκιος πελώδιος. Ἡ χοντρὴ κορμοστασιά, τὸ πυργογύριστο κεφάλι του φάνταζαν Ἀγιονόρος. Τὰ δυό του μάτια γύριζαν φωτεινούς κύκλους κι ἔβλεπαν περίφανα τὸν Κόσμο πολὺ τὸν πλωτσήσουν στὴν καταστοφή. Νάτος, εἶπα, ὁ θεόσταλτος ἄγγελος, ὁ χαλαστής καὶ σωτῆρας! Τὸν ἔβλεπα κ' εἶχα σύγκρου στὴν ψυχή. Ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ πρόσμενα σφυρὶ νὰ πέσῃ στὸ φρικτὸ χτύπημα. Πάει τώρα ἡ Γῆ μὲ τοὺς καρπούς, πάφι κ' ἡ θάλασσα μὲ τὰ ξύλα της! Οὕτε τραγούδια πλιὸ οὔτε ταξίδια!

A 'Αλλὰ δὲν ἀκούσα τὸ χτύπημα. Ὁ ἵσκιος πρόβαινε στὰ νερὰ μὲ κύματα πύρινα. Κι δσο γρηγορώτερα πρόβαινε, τόσο μίκραινε ἡ κορμοστασιά του. Καὶ ἄξαφνα ὁ θεότροπος ὅγκος, χιλιόμορφη κόδη στάθηκε ἀντίκου μου. Διαμαντοστόλιστη κορώνα φοροῦσε στὸ κεφάλι καὶ τὰ πλούσια μαλλιά, γαλάζια χίτη, ἀπλωναν στὶς πλάτες ώς κάτω στὰ κύματα. Τὸ πλατὺ μέτωπο, τ' ἀμιγδαλωτὰ μάτια, τὰ χείλη της τὰ κοραλλένια, ἔχουναν γύρα κάποια λάμψι ἀθανασίας καὶ κάποια περηφάνεια βασιλική. Ἀπὸ τὰ κορυταλλένια λαιμοτοράχηλα κατέβαινε κι ἔσφιγγε τὸ κορμὶ ὀλόχρουσος θώρακας λεπιδωτὸς καὶ πρόβαλλε στὸ ἀριστερὸ τὴν ἀσπίδα κι ἔπαιζε στὸ δεξὶ τὴν Μακεδονικὴ σάοισα*.

Δὲν εἶχα συνέθει ἀπὸ τὴν ἀπορίᾳ καὶ φωνὴ γλυκειά, ἥμερη καὶ μαλακή, ἀκούσα νὰ μοῦ λέῃ:

— Ναύτη - καλεναύτη̄ ζῆ ὁ βασιλιάς 'Αλέξαντρος;

'Ο βασιλιᾶς 'Αλέξαντρος; ψιθύρισα μὲ περισσότερη ἀπορία. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ζῆ ὁ βασιλιᾶς 'Αλέξαντρος; Δὲν ἦξερα τί ρώτημα

ηταν ἐκείνο καὶ τί νὰ τῆς ἀποκριθῶ, ὅταν ἡ φωνὴ ἔνανδευτέρως.

— Ναύτη - καλεναύτη! ζῇ ὁ βασιλιᾶς Ἀλέξαντρος;

— Τώρα, Κυρά μου! ἀπάντησα χωρὶς νὰ σκεφτῶ. Τώρα βασιλιᾶς Ἀλέξαντρος! οὗτε τὸ χῶμα του δὲν βρίσκεται στὴ γῆ.

Ωιμέ! κακὸ ποὺ τὸ 'παθα! Ἡ χιλιόμορφη κόρη ἔγινε μὲ μᾶς φοβερὸ σύχαμα. Κύκλωπας βγῆκε ἀπὸ τὸ κῦμα κι ἔδειξε λεπιοντυμένο τὸ μισὸ κοριμά. Ζωντανὰ φίδια τὰ μεταξόνιαλλα σηρώθηκαν πέρα δῶθε, ἔθυγαλαν γλῶσσες καὶ κεντριὰ φραμακερὰ κι ἔχυσαν φοβεριστικὸ ἀνεμοφύσημα. Τὸ θωρακωτὸ στῆθος καὶ τὸ παρθενικὸ ποδόσωπο ἄλλαξαν ἀμέσως. Τώρα καθογγάρισα μὲ ποιὸν εἶχα νὰ κάμω! Δὲν ἦταν ὁ Χάρος τῆς γῆς, ὁ χαλαστής καὶ σωτήρας ἀγγελος. Ἡταν ἡ Γοργόνα, τ' Ἀλέξαντρου ἡ ἀδερφή, ποὺ ἔκλεψε τὸ ἀθάνατο νερὸ καὶ γυρίζει ζωντανὴ καὶ παντοδύναμη. Ἡ Δόξα ἦταν τοῦ μεγάλου κοσμοκράτορα, ἀγέραστη κι αἰώνια σὲ στεριὰ καὶ θάλασσα. Καὶ μόνον γιὰ Κείνης τὸν ἔρχομὸ ἔχυσε ὁ Πόλος τὸ Σέλας του, νὰ στρώσῃ τὸν ἀθέρα μὲ τῆς πορφύρας τὸ χωμά. Δὲ ωτοῦσε βέβαια γιὰ τὸ φθαρτὸ σῶμα, ἀλλὰ γιὰ τὴ μνήμη τοῦ ἀφέντη της. Καὶ τώρα στὴν ἀκοιτή μου ἀπόκρισι γιὰ τὴ μνήμη τοῦ χέρι, ἔνα δασοτριχωμένο καὶ βαρὸν χέρι, στὴν κουμανισμένη ἔρωτες τὸ χέρι, ἔνα δασοτριχωμένο καὶ βαρὸν χέρι, στὴν κουμανισμένη ἔρωτες τὴν οὐρά της κι ἔδειξε Ὁκεανὸ τὸν μαλακὸ Πόντο.

— Οχι, Κυρά, ψέμια!... τρανοφώναξα μὲ λυμένα γόνατα.

Ἐξείνη μὲ κοίταξε αὐστηρὰ καὶ μὲ φωνὴ τρεμάμενη ἔνανδευτήσε:

— Ναύτη - καλεναύτη! ζῇ ὁ βασιλιᾶς Ἀλέξαντρος;

— Ζῇ καὶ βασιλεύει ἀπάντησα εὐθύς. Ζῇ καὶ βασιλεύει καὶ τὸν κόσμο κυριεύει.

Ἄκουσε τὰ λόγια μου καλά. Σὰν νὰ χύθηκε ἀθάνατο νερὸ ἡ φωνὴ μου στὶς φλέβες της, ἄλλαξε ἀμέσως τὸ τέρας κι ἔλαψε παθένα πάλι χιλιόμορφη. Σήκωσε τὸ κοινάτο χέρι της ἀπὸ τὴν κουπαστή, χαμιογέλασε φοδόφυλλα σκορπῶντας ἀπὸ τὰ χεῖλη της. Καὶ ἀξαρνα στὸν ὀλοπόρφυρον ἀέρα χύθηκε τραγούδι πολεμικό, λές καὶ γύριζε τώρα ὁ Μακεδονικὸς στρατὸς ἀπὸ τὶς χῶρες τοῦ Γάγγη καὶ τοῦ Εὐφράτη.

Σήκωσε τὰ μάτια ψηλὰ καὶ εἶδα τ' ἀέρινα ποτάμια, τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ πράσινα, τὰ χρυσορρόδινα καὶ τὰ γλαυκὰ νὰ σμίγουν στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ κάνουν στέμμα γιγάντιο. Ἡταν κάμωμα τοῦ καιροῦ ἡ μήνη ἦταν

ἀπόκρισι στὸ φῶτημα τῆς ἀθάνατης; Ποιὸς ξέρει; Μὰ σιγὰ - σιγὰ οἱ ἀχτῖνες ἄρχισαν νὰ θαυμάσουν καὶ νὰ σθήνουν μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, λὲς κι ἔπαιρνε τὰ κάλλη μαζί της ἡ Γοργόνα στὴν ἄβυσσο.

Τώρα οὔτε Στέμμα οὔτε Τόξο φαινόταν πουθενά. Κάπου - κάπου σκόρπια σύγνεφα ἔμεναν σταχτιά καὶ κάτωχρα· καὶ μέσα στὴν ψυχή μους θαυμή καὶ ξέθωρη ἡ πορφύρα τῆς πατρίδας μου.

Μὲ τὸ μπρόκι τοῦ καπετάν Φαράση ἀρμένιζα μισοκάναλα * ἐκείνη τὴν νύχτα.

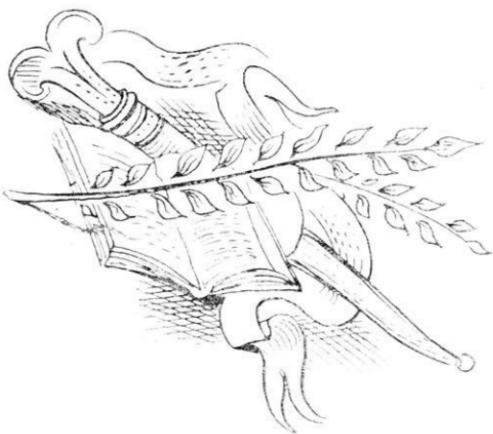
«Λόγια τῆς πλώρης»

Ελένη
Ανδρέας Καρκαβίτσας

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

H 25^Η ΜΑΡΤΙΟΥ

Τέτοιαν ἡμέρα διάλεξεν ἡ σπλαγχνικὴ Μαρία
νὰ εἰπῇ στὸν Κύριο τοῦ Παντός, ποὺ τ' ἄψυχα ἐμψυχώνει :
« Κοίτα στὴ γῆ τὸν Χριστιανούς, ποὺ μ' ἀπειδη λατοεία
ἐμὲ γιορτάζουν σήμερα, πόση σκλαβιὰ πλακώνει ! ».

Καὶ πνεῦμα θεῖο χύθηκε μὲ μᾶς εἰς τὴν ἀγία
ψυχὴ τοῦ ἐνδόξου Γερμανοῦ, π' ἀτρόμητος ἀπλώνει
τὸ ξακουστὸ τὸ Λάβαρο κι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία
πρῶτος προσβάλλει ἀγωνιστής καὶ πρῶτος ξεσπαθώνει.

Φεύγοντις ἀπ' ὅλες τὶς μεριές οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι,
ἐνῷ προφέρει ὁ Γερμανὸς κι ἡγολογοῦν οἱ ἄλλοι
τὸν ὄρκο, π' ὅλην ἔσεισε βαθειὰ τὴν οἰκουμένη.

Μέρα γλυκειά, μέρα λαμπρή, μέρα χαριτωμένη !
Κάθε φορὰ ποὺ ἡ λάμψι σου στὴν ἐκκλησιὰ προσβάλλει,
πάντα τὴ δάφνη ἐλεύθερη θὰ τὴν ἰδῆς σταριμένη.

« Ἐθνικοὶ Εἰκόνες »

Γεώργ. Μαρτινέλλης

ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ

‘Ο Κολοκοτρώνης καταδιωκόμενος ύπό τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπου ἀνέλασεν ὑπῆρεστὸν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς στρατιωτικὸν σῶμα, τὸ ὅποιον εἶχον συγκροτήσει οἱ ἐκεῖ “Αγγλοὶ δι’ Ἑλλήνων ἔθελοντῶν”).

Γ' Αμα διαλύθηκαν τὰ συντάγματα κι ἔσθησε κάθε στρατιωτικὴ ζωὴ στὰ Ἐφτάνησα δι μοναχὸς ἀπὸ τοὺς καπεταναίους, ποὺ δὲν τάχασε παὶ δὲν γύρεψε ἀπὸ κανένα βοήθεια, ἥταν δι Κολοκοτρώνης. Ἀλλαξε μὲ τὴν πιὸ μεγάλη εὐκολία τὸ σπαθὶ τοῦ πολεμάρχου μὲ τὸ κατάστιχο.

Κανένας δὲν ἥταν πιὸ κοσμοαγάπητος ἀπ’ αὐτὸν. Τὸν ἥξεραν, τὸν ἔδειχναν, τὸν τιμοῦσαν. Κανένας δὲν παραξενευόταν νὰ τὸν βλέπῃ πάλι στὰ ἐμπόρια. Ἀπὸ τὰ δεκαπέντε χρόνια ποῦμενε στὴ Ζάκυνθο, τὰ ἔξι μονάχα ἔκαμε ἀξιωματικὸς καὶ πολεμιστής. “Ολα τ' ἀλλα δούλευε. Ἡταν τίμιος στὶς δοσοληψίες^{διωντ λειτένειν} του. Ἡ ἀγορὰ τὸν ἐμπιστεύταν. Δὲν εἶχε τὸν ἀντιπαθητικὸν ἀέρα τοῦ ἐπαγγελματίου παλληκαρᾶ. Ἡταν πολὺ σεμνός.

Ζοῦσε μὲ τὴν οἰκογένειά του σ' ἔνα σπιτάκι, πίσω ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Ρώμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Λουκᾶ. Ἡταν καθάριο, γεμάτο ἀγάπη ἀρχαία, πατριαρχική. Στὸ θρόνο τῆς βασίλισσας καὶ τῆς Ἀγίας, μέσα σὲ τοῦτο τὸ ἱερό, εἶχε τὴν γριὰ μάννα του, τὴν «καπετάνισσα», ποὺ τὸν ἀκολούθησε στὴν ἔξοδία. Γύρω ἀπὸ τὴν κιονισμένη, σεβάσμια μορφή της, ποὺ τὴν λάτρευε σὰν εἰκόνισμα, βούζει τὸ εὐθυμό μελίσσει τῆς οἰκογένειας: Ἡ γλυκειὰ κι ὑποταγμένη Κατερίνα, ἡ γυναικά του, οἱ δυό του θυγατέρες, ἡ Γιωργίτσα κι' ἡ Ἐλένη, δι Πάνος, παλληκάροι δέκα ὀχτώ χρονῶν, δι Γιάννης λίγο μικρότερος καὶ τέλος τὸ στερεοπαλίδι του, μὲ τ' ὄνομα τὸ δοξασμένο τοῦ παπποῦ — Κωνσταντῖνος — ποὺ τὸ λένε χαϊδευτικὰ Κολῖνο. Είναι περίφανος, ποὺ ἔχει ἀσφαλίσει μιὰ ήσυχη κι ὅχι στερημένη ζωὴ στὴ χαροπαλιένη «καπετάνισσα», ποὺ ὑπόφερε τόσα καὶ τόσα γι' αὐτὸν. Κι' εὐτυχισμένος, ποὺ μπορεῖ νὰ κάμῃ λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτειὰ στὴν ἀγαπημένη του γυναικά μὲ τὶς περιποίησεις του καὶ ν' ἀνατρέψῃ τὰ παιδιά του, διως θέλει αὐτός. Μονάχος τὰ βαφτίζει στὴν κολυμπήθρα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐλλάδος. Είναι νὰ τὰ ζηλέψουν ἀρχοντόπουλα γιὰ τὸν τρόπο, ποὺ τ' ἀνασταίνει. Τοὺς ἔχει τοὺς καλύτερους δασκάλους δι Μαρτελάος,

ποὺ τὰ μαθαίνει γράμματα, εἶναι ὁ φημισμένος δάσκαλος τοῦ Φωσκό ο δύο λου καὶ τοῦ Σολωμοῦ.

'Ο Πάνος λείπει τοὺς περισσοτέρους μῆνες. 'Έχει πάει στὴν Κέρκυρα, στὴν Ἀκαδημία. Εἶναι δ σοφὸς τοῦ σπιτιοῦ. 'Ο πρῶτος νέος τοῦ καιροῦ του. 'Ο Μωριᾶς δὲ μποροῦσε νὰ δείξῃ πιὸ διαβασμένον 'Ελληνα.

Εἶναι καμάρι τοῦ νησιοῦ αὐτὰ τὰ Ἑλληνάκια, ὅταν μὲ τὰ χιονᾶτα φουστανελλάκια τους καὶ τὰ τσαρούχακια τους, πηγαίνουν μὲ τὴν γιαγιά, τὸν πατέρα, τὴν μάννα, τὶς ἀδελφάδες τους ταχτικά, κάθε Κυριακή, στὴν ἐκκλησία. 'Ο Μαρτελάος ἀνεβαίνει πολὺ συχνὰ στὸν ἄμβωνα γιὰ νὰ κηρύξῃ. 'Ο Κολοκοτρώνης μὲ τὰ Κολοκοτρωνάκια μένουν κι ἀκοῦνε μὲ κατάνυξην. Τὸ φλογερὸ κήρυγμα ἔχει στὰ στήθη τῶν Κολοκοτρωνάιων ἀντίλαλο καθαρὸ ἔθνικό δὲ βλέπουν μπροστά τους παρὰ Τούρκους. Αὐτοὺς θέλουν νὰ σαρώσουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. —

'Ο 'Αλῆ πασᾶς στέλνει αὐτὸν τὸν καιρὸ ἐπίτηδες στὴ Ζάκυνθο τὸν γραμματικό του Μάνθο Οίκονόμου: Νὰ προσκαλέσῃ τὸν Κολοκοτρώνη νὰ πάῃ στὰ Γιάννινα, νὰ πάρῃ στὴν αὐλή του ὅποια θέσι θέλει. 'Ο Κολοκοτρώνης δὲ δέχτηκε νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ «μεγάλο θεριό» τῆς Ἡπείρου, δπως ἔλεγε τὸν 'Αλῆ.

'Ο πόδος νὰ τραβήξῃ τὸ σπαθὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ μοναχὰ γι' αὐτήν, θέριευε κάθε μέρα πιὸ ζωντανὸς κι' ἀκράτητος μέσα του. Μὲ πόνο βαθὺ σήκωνε τὰ μάτια του κατὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριᾶ καὶ μουρμούριζε, ἀναστενάζοντας:

— "Αχ! δὲ θὰ ξανάρθῃ τὸ σεφέρι;*" Δὲ ό' ἀντιλαλήσῃ πάλι στὶς ράχες σας τὸ τουφέκι τὸ Κολοκοτρωνένκο;

"Επαιργε πολλὲς φορὲς τὸ στερνοπαίδι του, τὸν Κολῖνο, ἀπὸ τὸ χεράκι κι' ἀνέβαιναν τὸ δρόμο τοῦ Κάστρου. Τοῦδειχνε μακριὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριᾶ, μὲ τὶς σταχτογάλαζες κορφὲς στὴν ψιλὴ γάζα τῆς πάχνης:

— 'Εκεῖ ἔζησαν οἱ πρόγονοί μας, τοῦλεγε αὐτὸς ὁ τόπος στενάζει τώρα κάτω ἀπ' τὸν ζυγό.

Τὸ λαϊκὸ τραγούδι ἔχει κάμει ἀθάνατες τοῦτες τὶς στιγμὲς καὶ τὴν σιωπηλή, βαθειὰ συγκίνησί τους:

« — Τί ἔχεις, πατέρα μου, καὶ κλαῖς καὶ βαρυαναστενάζεις;

— Βλέπω τὴν θάλασσα πλατειὰ καὶ τὸν Μωριᾶ ἀλάργα,

Μὲ πῆρε τὸ παράπονο καὶ τὸ μεγάλο ντέοτι...».

Δὲν ἀπελπιζόταν δῆμος ποτέ ! Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά ἡ πίστι του ἦταν ἀσάλευτη πῶς μιὰ μέρα θᾶστραφτε σ' αὐτὰ τὰ βουνά ἡ ορμφαία τῆς λευτεριᾶς. Μὰ πῶς; Σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, ποῦταν γεμάτη ἀγωνία, ἔλαβε τέλος τὴν ἀπόκριση ἔνα πρῶτο τοῦ 1818.

Ο 'Αναγνωσταρᾶς, ἀπὸ τοὺς καπεταναίους ποῦχαν ἀνέβει στὴν Πετρούπολιν νὰ γυρέψουν ἀπὸ τὸν Τσάρο μιστοὺς ποῦχαν νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὰ Ἐφτάνησα, εἶχε γυρίσει τῷρα μᾶζη μὲ τὸν Χρυσοσπάθη καὶ τὸν Δημητρακόπουλο, κατηχημένος στὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς. Καὶ σταλμένος νὰ κατηχήσῃ κι' ἄλλους. Εἶχαν διγῇ κρυφὰ στὴν "Υδρα κι ἀγνώριστοι μένανε στὸ σπίτι τοῦ καλαθούντοῦ Νικηφόρου Παμπούκη, ποὺ ἦταν δάσκαλος στὸ 'Υδραιϊκό σχολεῖο. Τὸ πρῶτο ποὺ σκέφτηκαν ἦταν νὰ μπάσουν στὴν Φιλικὴ Ἐταιρεία τὸν Κολοκοτρώνη. Τοῦστειλαν πρόσκοπο τὸν Πάγκαλο. Ο 'Αναγνωσταρᾶς τοῦχε δώσει γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ κι' ἔνα γράμμα. Ο Κολοκοτρώνης τὸν θυμόταν κάπως. Ξαφνιάστηκε δῆμος μᾶτα τὸν εἰδε. Τὸν τράβηξε σ' ἔναν ἔξοχικό περίπατο. "Οταν ἀρχισε νὰ τοῦ κάνῃ τὸ συνηθισμένο ψάρεμα στοὺς κατηχουμένους, δ Κολοκοτρώνης τὸν ἔκοψε ἀνυπόμονα :

— Πές μου τα ὅλα, μίλα ξάστερα ! Δὲν ταιριάζουν σὲ μένα λόγια λοξά. Είναι χρόνια ποὺ προσμένω τέτοιο χαμπέρι. *

Τοῦ τὰ εἶπε ὅλα. Φῶς ἀστραφε μέσα του. Ή ίδεα μᾶς Πανελλήνιας συνωμοσίας, ποὺ νὰ ἐνώνῃ πολιτικοὺς κι' ιερωμένους, ἐμπόρους καὶ ναυτικούς, ὀπλαρχηγοὺς καὶ προεστοὺς — μᾶς συνωμοσίας, ποὺ θὰ χτυποῦσε ἀπ' ὅλοῦθε καὶ μ' ὅλους τοὺς τρόπους τὸν τύραννο, μὲ δυνάμεις ἔλληνικές, χωρὶς μάταιη ἐπίτιδα γιὰ ξένη βιόήθεια, τοῦ φαινόταν ἡ μόνη σωτηρία. Εἰδε μιροστά του τὸν δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ. Γύρεψε στὴν στιγμὴ νὰ ὁρκιστῇ.

— Εγώ, ἡ οἰκογένειά μου, τ' ἀρματά μου, τὸ αἷμά μου, δ, τι ἔχω, είναι γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τράβηξαν κάτω τὸν δρόμο τῆς Μπάχαλης μὲ τὶς μύριες διορφίες. Τριγυρισμένο ἀπὸ καρυδιές, ἐλέσες, φοινικιές, κυπαρίσσια, κιτριές, λειμονιές, ζωσμένο πρασινάδα καὶ λουλούδια είναι ἔνα ἐκκλησάκι, δ 'Αγιος Γεώργιος τῶν Λατίνων. Δὲν ἔχει καμιὰ σχέσι μὲ τοὺς δυτικούς. Λατίνοι λέγονταν ἡ οἰκογένεια, ποὺ τόχτισε. Ἡταν τὸ ἀγαπημένο ἐκκλησάκι τοῦ Κολοκοτρώνη. Σ' αὐτὸ πέριει δσα παιδιά είχεν ἀποκτήσει στὴ Ζάκυνθο. Σ' αὐτὸ τὸ ἐκκλησάκι τράβηξε δ Κολο-

κοτρώνης τὸν Ηάγαλο, γιὰ νὰ δώσῃ μπροστά του τὸν μεγάλον δόκον.

Ο πατᾶς ήταν δικός τους. Ἡταν ὁ ἡπειρώτης ^{της} Ανθυμος Ἀργυρόπουλος. Βρισκόταν πρόσφρυγας στὴν Ζάκυνθο, κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ. Αὐτὸς ὠρκίζε ὅλους τοὺς φιλικοὺς καὶ κρατοῦσε τακτικὸ ἀρχεῖο. Ἀπάνω σ' ἔνα σκεβδωμένο, * παλιὸ εἰκονισματάκι μὲ τοεῖς σθησμένες μορφές, ἔβαλε τὸ πλατύ μεγάλο χέρι του ὁ ἐλευθερωτὴς τῶν οραγιάδων νὰ δώσῃ τὸν δόκο. Εἶναι γονατιστός, σκυμμένος μπροστά στὸ μεγαλεῖο τῆς Ιδέας. Τὸ μεσόφωτο τῆς ἐκκλησίτσας ἔξαστό τοις τοεῖς μορφές. Κοριά δὲν ὑπάρχουν. Ψυχὲς λειτουργῶνται. Μιά μιὰ ξαναγυρίζονται τὶς φοβερὲς λέξεις τοῦ δόκου οἱ ἀντίλαλοι ἀπ' ὅλες τὶς γονιές, ποῦνται γεμάτες σκοτάδι καὶ μυστήριο. Καὶ τὶς μεγαλώνουν, τὶς πληθαίνουν. Σὰν νῦναι μπροστὰ ὅλα τὰ μαῦρα κοπάδια τῶν οραγιάδων καὶ νὰ δοκίζωνται μαζί του. Ἀνήσυχοι φτερουγίζονται πάτω ἀπὸ τὸν θόλο οἱ ἀντίλαλοι αὐτοί, σὰν πουλιά, ποὺ γυρεύουν ἀνοιχτὴ διάβα νὰ πετάξουν στὴν Ελλάδα, νὰ κράξουν σὲ συναγερμὸ τὰ σύγνεφα τῆς μεγάλης τρικυμίας. "Υστερα οἱ φράσεις γιὰ τὴν πατρίδα κόβονται ἀπὸ στεναγμοὺς καὶ ἀγαφούλητά. Καὶ τώρα σιωπὴ βαθειά καὶ κατανυχτική.

Τὸ μυστήριο ἔχει τελειώσει. Ὁ Κολοκοτρώνης γνοῖται ἀλλαγμένος στὸ σπίτι του. Πότε εἶναι ἀλαφός, χαρούμενος, πετάει. Καὶ πότε πέφτει ἄξαφνα σὲ συλλογή. Τὸν βλέπουν γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ μῆνες, νὰ κοιτάζῃ, νὰ συγνοίζῃ τ' ἀρματά του. Κατεβαίνει στὸ κατώγι καὶ ἔξετάζει μὴ λείπει τίποτ' ἀπὸ τὴν σέλλα τὴν ὅμορφη πούχει ἀπὸ τὸ σύνταγμα τοῦ Δούκα τῆς Υόρκης. Δὲν εἶναι ἥσυχος πιά. Συνήθιζε νὰ πηγαίνῃ ν' ἀκούνῃ τὸν Μαρτελάο καὶ τὸν Καλύβα, δταν ἔκαναν μάθημα. Τώρα τοῦ φαίνεται πῶς δὲ λένε τίποτε. "Ονειρεύεται ντουφέκι, σπαθί, μάχες, νίκες, θάνατο.

Μιὰ μέρα εἶναι στὴν τάξη τοῦ Καλύβα. Τὸν ἀκούει ποὺ κάνει μάθημα. Ἀπάνου στὴν ἔδρα εἰν' ἔνα χοντρὸ βιβλίο — μιὰ πολύτιμη ἔκδοση. "Αξαφνα τοῦ φωνάζει :

Τί τὰ μαθαίνεις αὐτοῦ τὰ παδιά; Νά, ἐτοῦτο νὰ τὰ μάθης! Καὶ χύνεται στὸ βιβλίο καὶ θέλει νὰ σχίσῃ τὰ φύλλα του γιὰ νὰ δείξῃ σὲ δάσκαλο καὶ μαθητὲς πῶς φτιάνουν τὰ χαρτούτσα, τὰ φυσέκια τῆς μπαρούτης γιὰ τὸ ντουφέκι. Κι είδαν κι ἔπαθαν νὰ γλυτώσουν τὸ βιβλίο ἀπὸ τὰ χέρια του.

«Γέρος τοῦ Μωριᾶ»

μου η ένωρ μαρτυρία
ψήφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
βιομηχανίας

Σπ. Μελάς

ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΟ

Η ήμέρα έκείνη ήταν πικρή κι οι Κλέφτες ποὺ ἐχαλάσθηκαν πάντα θὰ τὴν θυμοῦνται.

Στὰ χέρια οι Κλέφτες ἐσήκωσαν τὸν Καπετάνιο, ἀσάλευτο μὲ τὴν σπαδιὰ κατεβαστὴ στὸ πρόσωπο, καὶ πολεμῶντας ἀνηφόρισαν. Κι' ἔπιεν τὸ καταρράχι κι' ἐσταμάτησαν.

Οι Ἀρβανίτες δὲν ἐπῆραν τὸ κοντό, γιατὶ τρανὸς ήταν κι' ὁ θρῆνος ὁ δικός τους. Καὶ μοναχὰ τοῦ καπετάνιου τῶν πλευτῶν ὁ θάνατος, τοῦ ξακουστοῦ τ' Ἀρματωλοῦ — θάνατος ποὺ χρόνια τὸν ἐπαργαλοῦσαν, — ἔκανε τὸ ἥλαμμα τους σὲ γέλιο νὰ ξεσπάσῃ. Κ' ἡ σαλαγή του ν' ἀντηχῇ γιὰ νέο φοβερόισμα στοὺς Κλέφτες τοὺς θλιψμένους.

Οι Κλέφτες διώρας ἐσώπαιναν. Τὰ μάτια τους στεγνά τὸν Καπετάνιο ἀντίκρυζαν τὸν ξαπλωμένο, ποὺ δὲν ἔδειχνε ζωῆς σημάδι.

Ἡ μέρα έκείνη ήταν πικρή! Κι' ἡ μοῖρά τους ἔτσι ήτανε γραφτεῖν.

Ο Καπετάνιος εἶχε καλέσει τοὺς Ἀρβανίτες σὲ πόλεμο γιὰ θάνατο καὶ γιὰ ζωή. Καὶ τώρα ὁ Ἀλιζόταγας, Δεοβέναγας σκληρός, ἐχθρὸς τοῦ Καπετάνιου, χαίρεται καὶ καμαρώνει. Κάποτε ὁ πληγωμένος ἀνατείσθηκε. Στὸ πρῶτο ἀνάβλεμμά του ἄλλη τροιμάρα ἐξωγραφίσθηκε.

— 'Ο ψυχογιός μου ποῦ εἶναι; εἶπε. Τ' ἀρματά μου... πᾶν κι' αὐτά; Πόσοι ἀπομείναμε;... Πεθαίνω.

— Καρδιά, πατέρα! Καὶ θὰ ζήσῃς! Εἴπ' ἔνα ἀπὸ τὰ παλληκάρια. Οσοι ἐθαρρέθηκαν, τοὺς ἐπήραμε (ήταν ψέμα θλιβερό).

— Κι' ὁ ψυχογιός; καὶ τ' ἀρματα;

— Μᾶς λείπουν, κι' ἄλλοι δέκα ἀντάμα.

— ... "Ολοι στὸν τόπο;

— Μὴν τὸ λέσ! Ἐξέκοψαν ἀπὸ μᾶς ἐκεῖ ποὺ ἐπάψαμε τὸν πόλεμο. Κανένας δὲν τοὺς είδε (ήταν ἀληθινό).

Τότε ἐτροχάλισαν * ἀπὸ κοντὰ ποδιὰ σιδερωμένα. Κι' ὁ ψυχογιός σὲ λίγο, τοῦ Καπετάνιου ὁ ἀλιθός, ποὺ εἶχε τὴ δόξα νὰ φορῇ τοῦ Καπετάνιου τ' ἀρματα, ὅρθος ἐστεκότανε στὸν Καπετάνιο ἀντικρύ, σὰν Χάρος φοβερὸς καὶ μαῦρος.

— Γειὰ καὶ χαρά σου, Καπετάνιε! ἐφώναξε. Ἐξαγόρασα τὸ αἷμά σου.

— 'Ο 'Αλιζόταγας δὲ ζῇ ! Τοὺς ἐβγῆκα μπρὸς καρτέοι... "Αμα σ'
Ἐπῆραν οἱ σύντροφοι, δὲν ἐκρατήθηκα. Στὸν δρόμο τὸν πλατὺ τοὺς
ἐβγῆκα καὶ τοὺς ἐπέσαμε μὲ τὸ σπαθί. Κ' οἱ 'Αρβανίτες ἐσκόρπισαν.
Κ' ό 'Αλιζόταγας γυμνὸς στὸ χῶμα κοίτεται !

— Ορέ, σηκωστέ με ! φωνάζει δὲ Καπετάνιος. Τί λέει αὐτὸς ἔκει ;
Τρομερὴ ήταν ἡ ματιά του, στὸν Ψυχογιὸ διχτή. Κι' ἔτρεμε τώρα τὸ
Κλεφτόπουλο μπροστά του.

— Ορέ, ποιός σου εἶπε νὰ τὸ κάμης ; 'Ο Καπετάνιος ἐρέκαξε *. Αφοῦ
ἔχαλάσθηκα, πῶς ήθέλησες ἐσὺ νὰ μὲ ντροπιάσῃς ; 'Ο 'Αλιζόταγας
ἔπρεπε νὰ ζήσῃ ἀνίκητος !... Τί εἶναι ποὺ κρατᾶς ;

— Εἶναι τὸ καριοφύλι * του καὶ τ' ἄρματά του... Σοῦ τὰ ἔφερα.

— Πάρτα ! Πάρτα, μήτε νὰ τὰ ίδω ! Τώρα ἀφοῦ ἔχεις ἄρματα,
βγάλε τα τὰ δικά μου, ποὺ δὲν σοῦ ἔπρεπαν... Τέτοια τιμὴ γιὰ σένα
εἶναι μικρή... "Άλλα ἄρματα ἔπροτιμησες..."

Συμπάθα με, Καπετάνιο ! Ξέρεις ἀν ἐκράτησα τὴν πίστι στ' ἄρ-
ματά σου, κι' ἀν τὰ τίμησα.

— Κι' δὲ 'Αρβανίτης, ἀν σ' ἐσκότωνε καὶ σένα, καὶ μοῦ τὰ ἔπαιρονε;

— Δὲν τὰ ἐκρατοῦσα γιὰ γαμπρός ! Τ' ἄρματα εἶναι γιὰ πόλεμο, καὶ
τὰ ἔδοκίμασα !... Μὰ ἔκεινα τοῦ 'Αρβανίτη τὰ εἴχα ζηλέψει ἀπὸ καιόδ
γιὰ σένα, δχι γιὰ μένα, Καπετάνιο. Καὶ σοῦ τὰ ἔφερα...

— Δικά σου ! Δὲν τὰ θέλω ! Καὶ βγάλε τὰ δικά μου... Δὲν ἀκοῦτ'
ἔσεις, δρέ ;

Τὸ Κλεφτόπουλο, ἀγριο, ἔχει τὸ χέρι στὸ σπαθί καὶ περιβλέπει.

— "Οποιος ἀπλώσῃ, κράξει, τὸν περιμένει θάνατος ! Τ' ἄρματα ποὺ
φορῶ κανένας μὴ τ' ἀγγίξῃ ! Τοῦ Καπετάνιου τ' ἄρματα !

"Ολοι ἐπροσέχανε στ' ἀγριεμμένο τὸ Κλεφτόπουλο, κι' δὲ Καπετάνιος
εἶχε σηκωθῆ δόλόδομος ἀξαφνα, κανεὶς δὲν εἶδε πῶς, μὲ τὴ σπαθιὰ μεσό-
φουδα, μεγάλος κι' αἰματόπνικτος, κι' ἐφάνταζε σὰ ν' ἀναστήθηκε.

— Ορέ, εἶπε μὲ μιὰ φωνὴ ποὺ ἐρράγιζε, τ' ἄρματα τὰ δικά μου, δὲν
τὰ καταφρονᾶς ;... Θέλεις νὰ τὰ φορῆς ἀκόμα ;

— Θέλω καὶ θέλω ! Εἶμαι δὲ Ψυχογιός σου ἐγώ !

— "Απλωσε τὸ χέρι δὲ Καπετάνιος κι' ἔδειξε τὸ Κλεφτόπουλο, κι'
βγάλε ἔνα ροχαλητό.

— Προσκυνᾶτε, δρέ, τὸν Καπετάνιο σας !

« Τὰ μεγάλα χρόνια »

I. Βλαχογιάννης

Η ΘΥΣΙΑ

Α'

Μὴ δρέ !

Ο Γιάννης ὁ Γούναρης ἔβγαλε στὸν ὑπὸ τοῦ σπαραγκτικῆς κρου-
γῆς. Καὶ σύγκαιδα ἐπίδημε δρόμος μὲ τὰ μαλλιά σιρκωμένα, τὸ πρόσωπο
χλωμό, ἄδραξε τὸ γιαταγάνι κι ἔροιξε φονικὸν βλέμμα γῆρος ζητῶντας
 νὰ κτυπήσῃ ἐπίβουλον ἔχθρο. Μὰ τὸ θαυμό φῶς τοῦ λύχνου ἔδειξε τὰ
 πάντα ἥσυχα μέσα στὴ σκηνή. Τὸ πανὶ κατέβαινε τεντωμένο στὴ γῆ καὶ
 μόλις τάραξε ἀπὸ τὰ λαχτίσματα τοῦ ἀνέμου. Οἱ σύντροφοί του, δχτὼ-
 θέντα Γκέγκηδες*, ὅλοι κοιμόντουσαν βαθειά, τυλιγμένοι στὶς φλοκά-
 τες. Δίπλα τ' ἄμματά τους, γιαταγάνια γυριστὰ καὶ καριοφίλια μακρύ-
 τερα, χαρμπιά* κι ἀρμούτια* καὶ πιστόλες, ἄλλα φλωροκαπνισμένα κι
 ἄλλα φτωχικά, ἔποιαζαν τὸν δράκοντες, ποὺ συντροφεύουν ἄγρυπνοι
 τὸν ὑπὸ τοῦ βασιλόπουλου. Ο Γούναρης στάθηκε ἀκίνητος. Συνῆλθε
 ἡ ψυχή, μὰ ἡ καρδιὰ κτυποῦσε δυνατὰ καὶ τὸ μεδούλι τῶν κοκκάλων
 ἤταν παγωμένο ἀπ' τ' ὄνειρο.

Ο Γιάννης Γούναρης ἀπὸ χρόνια ἐδούλευε στὸ σπίτι τοῦ Ὁμέδο
 Βριώνη. Ἡταν κυνηγός του. Στὰ Γιάννινα ἐστόλιζε συχνὰ τὸ τρα-
 πέζι τοῦ πασᾶ μὲ τὸ κρέας τοῦ ἀγριογούρουνου καὶ τοῦ ἀλαφιοῦ, μὲ
 τ' ἀρδὰ στημούρια τῶν παπιῶν καὶ τῶν κοτσύφων. Καὶ τώρα, μέσα στοῦ
 στρατοπέδου τὴν ἀνήμερη ζωή, τὸν ἔτρεφε μὲ λαγοὺς κι ἀγριοπούλια,
 δσα δὲν ἔδιωξε μαρουὰ τοῦ πολέμου ἡ ταραχὴ καὶ τῶν ἀρμάτων ὁ σά-
 λαγος. Μὰ ὁ πασᾶς γιὰ νὰ τὸν ἔχῃ πιστόν του δουλευτή, ἐκράτησε στὴν
 Ἄρτα τὴν γυναικα καὶ τὰ τοία του παιδιά. Η γραμματάλλαγή δὲν ἤταν
 δύσκολη. Τὸ ἀσκέρι κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν Ἅπειρο στὸ Μεσολόγγι,
 σὰν γοργοπόταιο ἐσάρωσε κάθε ταμπούρι ἐπαναστατικό. Τὰ πρωτάτα*
 ἔφυγαν εἴτε ἀκολούθησαν ἀπελπισμένα τὸν κατακτητή τὰ χωράφια
 ἔκάηκαν δσοι ἀντιστάθηκαν ἔπεσαν νεκοῖ· δσοι δειλοὶ ἐχώμηκαν στοῦ
 δάσους τὶς κρυψῶνες καὶ τῶν θεριῶν τὶς μονιές. Τώρα κατανλισμένο
 κατακαμπίς, ἔχει ἀμπόδιστα τὶς τροφές καὶ τὰ πολεμοφόδια, καὶ τὴ
 γραμματάλλαγή του ἀπὸ πάνω. Καὶ ὁ κυνηγὸς εἶναι ἥσυχος.

Ομως τὸ ἐπαναστατημένο χῶμα δὲ βγάζει μόνο ἄνθη καὶ καρπούς.

Τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ποὺ ρουφᾶ, δὲν τὸ κρατεῖ ἐγωιστής στὰ σπλάχνα του, μὰ τ' ἀπορρίχνει πύρινο σὲ νέα σώματα. Λίγος καιρὸς ἐπέρασε — μῆνες τρεῖς — καὶ νέοι ἀπόστολοι κηρύγτουν τὴν ἀνάστασι καὶ ἀνδρείευνον τοὺς δειλούς. Τῆς Ρούμελης τὸ χῶμα ἀναταράξεται πάλι ~~ορθός~~ μεταξύ τοῦ δόλιο ἀσκέρι. Μὰ τοῦ Γούναρη τὴν ψυχὴν μιὰ τῇ δέρνει ἀνοχὴ*: Πῶς νὰ βρίσκεται ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά του; Εἶναι γερά; εἶναι ἀρρωστα; Ζοῦν ἀκόμα ἢ τὰ ἐθέρισε ἡ ἀρρωστια ἢ τὰ ἐσκότωσαν οἱ ἀλλόθροσκοι; "Υπνο δὲν ἔχει στὰ ματόφυλλα, δὲν ἔχει γαλήνη στὴν καρδιά. Απόφε, μόλις ἔγειρε στὸ ἀχυρόστρωμά του, ὅγειρο κακὸ ~~ἴμβε~~ ~~μεταξύ~~ ~~τούτου~~ ~~καρπού~~ νὰ τοῦ φαρμακώσῃ τὴ ζωή. Εἰδε γυναῖκα καὶ παιδιὰ σὲ ~~χαρᾶς~~ τραπέζη. Τρῶν καὶ πίνουν, γελοῦν καὶ χαχανίζουν ἀσυλλόγιστα. Χρυσούφαντα ~~σάν~~ ἔχουν τὰ φροέματα, λαμπρὰ τὰ μάτια, ορδούκουνα καὶ δοσερὰ ~~σάν~~ τὴν αὐγὴν τὰ μάγουνά τους. Τοῦ ἀμοιδού πατέρα ἡ καρδιὰ ἀναγαλλιάζει. Υποφέρει ὅτι ὑποφέρει αὐτός ὃς ζοῦν τούλαχιστο εὐτυχισμένα τὰ μικρά του!... Μὰ ἔκει, κοντὰ στὸ τραπέζη, φτερωτὸς δράκοντας προβαίνει ἀπὸ τὴ γωνιά. Τὰ δρδάνοικτα μάτια του τινάζουν σπίθες τὸ γουστοράσινο δέρμα του μαγνητίζει τὸ στόμα κάσκει νὰ καταπιῇ τὸ ἀπειρό. Σέρνεται στὸ πάτωμα ἐπίβουλο^o κουλουριάζεται διστακτικό, μακραίνει κι ἀξαφνα σηκώνεται δλόδρῳ καὶ χύνεται στὰ παιδιά! Ό νοικοκύοντος θέλει νὰ φωνάξῃ μὰ δὲν μπορεῖ. Η αράλυτα ἔχει τὰ γόνατα, τὰ γέροια, τὴ λαλιά. "Ομως στὸν ἄφεντο κίνδυνο φίγει δυνατὴ κραυγὴ σὰν κεραυνὸς ἀπὸ τὰ στέρνα του.

— Μὴ δρέ!...

Καὶ τινάζεται δραμὸς νὰ δράμῃ νὰ τοὺς σώσῃ. Μὰ στὴ γαλήνη, ποὺ ἀπλώνεται γύρω, μένει ἀκίνητος. Πιάνει τὸ καταϊδρωμένο μέτοπο, τὰ παγωμένα μέλη, τὴν ἀβάσταχτη καρδιά του καὶ σταυροποιέται.

— Θεέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

— Τ' ἔχεις, μωρὲ, καὶ οὐρλιάζεις ἔτσι; ἀκούεται δίπλα του φωνὴ μισοκομένη.

‘Ο Ἀλῆ ἀγᾶς, ποὺ ἔκοιμόταν ἔκει, ἐξύπνησε στὴ φωνὴ κι ἀπο-

οοῦσε ἀν εἶναι στὰ σύγκαλά του ἢ τὸν ἐκτύπησε κανέν' ἀερικὸ τὸ Γούναρη.

“Ἄχ ! ὅνειρο μὲ ἑτρόμαξε· ὅνειρο κακό ! ” Απάντησε κεῖνος.

Ἐδιπλοκάθησε στὸ ἀχυρόστρωμά του ὁ Ἀρβανίτης, ἐπλάγιασε κοντὰ ὁ κυνηγός, ἔβγάλανε καπνό, ἄναψαν μὲ τὸν πυρόβολο τὰ τσιμπούκια τους κι ὁ Γούναρης μὲ ἀνατριχίλα τεῦ διηγήθηκε τ' ὅνειρο.

“ Ήταν πολὺν καιρὸν φίλοι ἀχώριστοι. Μαζὶ ἀκολουθοῦσαν τὸ Βρυώνη στὴν Αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ στὸν πόλεμο· ἵδια εἶχαν τὴν ζωὴν τους καὶ τοὺς πόθους. Ἐδούλευαν, γιὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ θρέψουν τὶς φαμίλιες τους. Τίποτ' ἄλλο. ” Οπως κι ἀν ἥρθαν οἱ καιροὶ κι ἀν ἄλλαξαν τὰ πρόσωπα κι ἀν ἐχωρίστηκαν τῆς φυλῆς τους τὰ ἴδανικά, ἔμειναν ἐκεῖνοι ἕδιοι κι ἀπαράλλακτοι. Ή καθημερινὴ ζωὴ μὲ τὶς ἀπαιτήσεις καὶ τὸ φραμάκι της, δὲν ἀφῆκε νὰ μαντέψουν καθόλου τὴν μεταβολή. Τὸ κτῆνος, ποὺ βαρὺ ἐκαθόταν μέσα τους, δὲν τοὺς ἀφῆκε νὰ γνωρίσουν τὶς μεγάλες ἐλπίδες, ποὺ ἐστράφηκαν ἀνεμόφτερες κι ἔτρεχαν ζητῶντας ἀνοικτὸν ἀέρα, μακριὰ ἀπὸ τὴν οκλαμδιά. Ἐφθανε τοῦ ἐνὸς πώς ἔσερον τὸ κεφάλι στοὺς ὅμιους καὶ τοῦ ἄλλου πώς ἐπολεμοῦσε κι ἐχόρταινε λάφυρα. Ποιὸς ἦταν ὁ ἀφέντης καὶ ποιὸς ὁ δοῦλος δὲν ἐφρόντιζαν. Ἀκολουθοῦσαν κι οἱ δυὸς τὴν ζωὴν ἀδερφωμένοι, γιὰ τὸ αὔριο ἀδιάφοροι, ὅπως τὰ καματερὰ ποὺ ἀκολουθοῦν τοῦ ζευγολάτη τὸ θέλημα.

— Μὴ φοβᾶσαι, εἴπε ὁ Ἀρβανίτης, σὰν ἀκούσεις καλὰ τ' ὅνειρο· τὰ παιδιά σου δὲν παθάνουν τίποτα. Τὸ φίδι φίλος εἶναι, τὰ παιδιά σου φίλοι τὰ φυλάει. Μὴ φοβᾶσαι.

‘Ο Γούναρης ἐπούνησε τὸ κεφάλι.

— Τί φίλος, ποὺ ἐπῆγε νὰ τὰ χάψῃ, ἀγά μου ! εἴπε ἀνατριχιάζοντας ὡς τὸ κόκκαλο.

— Σώπα καὶ θὰ τὰ ἰδῆς γρήγορα. Αὔριο-μεθαύριο ξεμπερδεύει κι αὐτό. Γροίκα τὸ μυστικό. Ἐπάψανε πιὰ τὰ ψέμματα· Τὸ εἴπαμε ὅρθα - κοφτὰ στοὺς πασᾶδες. “ Η παίρνομε σύνωρα * τὸ κάστρο ἢ τὸ στρίβολο. Δὲ θὰ σαπίσῃ στὸ βάλτο ἢ παλληκαριὰ τῆς Γκεκαριᾶς*. ” Οχι !

*Αγανακτισμένος ἔφτυσε δυδ-τρεῖς φορὲς χάμω κι ἔπειτα ἔξακολούθησε μὲ θυμό :

— Μεθαύριο θαμπά, κάνομε τὸ γιουρούσι. Ἐχουν Χριστούγεννα κι οἱ ραγιᾶδες θὰ βρίσκωνται δῆλοι στὶς ἐκκλησιές. Τὸ κάστρο εἶναι ἀφύλακτο καὶ τὸ πάλινομε στὸ φύσημα. Δὲ λέω πώς εἶναι καλὰ ἔτσι δὲν εἶναι παλληκαριὰ καὶ δὲν πρέπει στοὺς Ἀρβανίτες. Μὰ οἱ πασᾶδες δὲ θέλουν τί νὰ γίνῃ;

Κι ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν κυνηγὸ συλλογισμένο, δίχως νὰ δείχνῃ χαρὰ ἢ δισταγμὸ στὰ λόγια του, ἐκτύπησε ἐλαφρῶς στὸν ὄμο του κι εἶπε χαμογελῶντας:

— Σὲ λίγες μεροῦλες — ἄκου ποὺ σοῦ λέω γό! — θὰ τὶς χαροῦμε τὶς φαμίλιες μας.

B'.

Ο ἥλιος ἀνάτειλε τώρα πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ τοῦ Ὀλενοῦ. Μαῦρος ἥλιος, ἄφωτος καὶ θλιψμένος, σὰν νὰ πενθῇ καὶ κεῖνος τοῦ Ἐπαναστατημένου Γένους τὴν ἀγωνία. Συννεφοσκεπασμένος ὁ οὐρανός, καταχνιασμένα τὰ οὐρανοθέμελα, ωρίχνουν χρῶμα σκοτεινὸ καὶ παραπονεμένο στὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα, στὰ δένδρα τοῦ κάμπου καὶ στὸ κάστρο, στὴν πέτρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ Φίδαρη τὰ νερά, στὸ χορτάρι τῆς λαγκαδιᾶς καὶ τῆς ἀκρογιαλιᾶς τὸν ἄμμο. Η Βαρόσοβα μαυροκόκκινη δεξιά· ὁ Ζυγὸς ἀντίκρυ σπανὸς καὶ καψαλισμένος ἀπὸ τὸ φίδ* τοῦ χειμῶνα καὶ τὸ δανὺς τοῦ πορθητῆς τ' Ἀντελικιώτικα βουνά δίπλα προσκυνημένα καὶ ἀντίπερα ὁ Μωριᾶς στέκουν συλλογισμένα κι ἀνήσυχα γιὰ τοῦ Ἀγῶνα τὸ τέλος. Κι ἀνάμεσα, στῆς θάλασσας τὸ χαλκόχωμο πρόσωπο καὶ στὰ παχνισμένα στήθη τοῦ κάμπου, ἐδῶ τὰ καράβια τοῦ Γιουσούφ πασᾶ καὶ κεῖ τ' ἄρματα τῆς Ἀρβανίτιᾶς, φαίνονται ἔτοιμα νὰ σφίξουν στὰ σιδερένια στέρνα τους τὴν πόλι, ὡς που νὰ ξεψυχήση.

Δώδεκα χιλιάδες τὴν πολεμοῦν. Νυκτούμερα τὰ κανόνια βροντοῖν καὶ τὰ ντονφέρια ἀστράφτουν καὶ λάμπουν τὰ σπαθιὰ καὶ οὐρλιάζουν τὰ πολεμοθρεμένα στήθη μπροστὰ στὸ χάντακα. Οἱ μπόμπες νυκτούμερα κατεβαίνουν στὰ σπίτια, ἀναποδογυρίζουν τὶς στέγες, γκρεμίζουν τοὺς τοίχους, σκορποῦν στάκτη καὶ χόβολη. Τὰ βόλια σκαλίζουν τὸ χῶμα καὶ ωρίχνουν κάτω τὰ κορμιά τὰ γιαταγάνια ξεσκίζουν τὰ τείχη, θρυμματίζουν τὶς πολεμίστρες καὶ βάφονται στὸ αἷμα καὶ στὸν πηλό. Μὰ η πόλι χαλκόστερη στέκει στὴ γῆ της ἀδιάφορη στὴ λύσσα τοῦ

έχθρον καὶ τοῦ Χάρου τὶς σαιττεῖ. Καὶ σὰν δέσι* στοιχειωμένη, ποὺ κρατεῖ τοῦ ποταμοῦ τὸ ἔχειλισμα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πνίξῃ τὴ σπορὰ τοῦ κάμπου, λέει στὸ Μωριᾶ νὰ καλλιεργήσῃ τῆς ἐλευθερίας τὰ πρωτόλουσα βλαστάρια. Μέσα τῆς ἔχει τὸ Μαυροκρόνατο καὶ τὸ Μάροκ Μπότσαρη μέσα τῆς τὸ Γρίβα καὶ τοὺς Μωραΐτες ὀπλαρχηγούς. Ἡ τρόπιο νίκης ἡ νεκροχρέββατο ἐδῶ ! εἴπαν ὅλοι στὸ πρῶτο φανέρωμα τοῦ ἔχθρον. Καὶ τὸ ἔκαμαν ὡς σήμερα. Τί θὰ γίνη αὔριο ποιὸς τὸ ἔρει ;

Μὰ ὁ Γιάννης Γούναρης δὲν σκέπτεται γι' αὐτά. Δὲν τὸν μέλει τέσσερα ! Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ποὺ ἔδιωξε τὸν ὑπνὸν ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, ἀπὸ τοῦ κυνηγοῦ τὴ ψυχὴ δὲν ἔδιωξε τὴ λαχτάρα. Μὲ τὸ ντουφέκι στὴν ἀγκαλιὰ πλαγιασμένο, ζωσμένος τὰ μπαρουτόσκαγα, μὲ τὸ σακκούλι σὸν ὅμιο, ἔθγῆκε νὰ κυνηγήσῃ, γιὰ νὰ θρέψῃ τὸν ἀφέντη του. Γυρίζει στὰ διζώματα τοῦ Ζυγοῦ, πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκελᾶς κοριμόδενδρα, ἀνεβαίνει σὲ φάκες, φοβολᾶς στὰ λακκώματα πάντα ἀνήσυχος. Τὰ κυνηγάρικα σκυλιά, ὁ Τζάμας καὶ ὁ Μπίθας, πολλὲς φροφὲς ἐγαύγισαν, γιὰ νὰ κράξουν τὴν προσοχή του. Πολλὲς φροφὲς χοργούποδης ὁ λαγός ἐξέφυγε ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα· πολλὲς φροφὲς ἡ ξυλόκοτα ἐφτερόκισε μπροστὰ στὴν κάννα του. Μὰ δὲν ἔχει νοῦ νὰ σηκώσῃ τὸ ντουφέκι. Πουλιὰ ἐδιάθηκαν κοπάδι ἀπὸ τὸ κεφάλι του· μὰ δὲν γυρίζει μάτι νὰ τὰ ἴδῃ. Ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει δοξεῖ ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σῶμά του. Ἄλαφοὶ πέτεται μακριά, στῆς Ἀρτας τὰ στενοσόκακα, στὰ σπίτια τὰ πλειστά. Περνᾶ τὰ καφασωτὰ παράθυρα, τὶς μανταλωμένες πόρτες καὶ πάσχει νᾶθρη τὴ φτωχὴ φαμίλια του, μπορεῖ νεκρή, ἵσως παγωμένη κάτω ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ δράκοντα.

— "Αχ καὶ νὰ ἐτελείωνε ! ἐψιθύρισε μὲ βαρὺ ἀναστεναγμό.

Ναί νὰ ἐτελείωνε μιὰ ὥρα ἀρχήτερα τὸ βάσανο ! Νὰ ἔπαιρναν τὸ κάστρο οἱ ἔχθροι ! 'Ο πασᾶς θὰ γυρίσῃ στὴν Ἡπειρο καὶ μαζὶ θὰ γυρίσῃ ὁ Γιάννης Γούναρης στὴ φαμίλια του. Ἡ καρδιὰ τοῦ ἄμιορου γονιοῦ ἐπλημμύρισε ἀπὸ ἀναγάλλιασι σ' ἀντὴν τὴν σκέψη. Μιὰ στιγμὴ ἐπίστεψε πὼς ἦταν ἡ ὥρα τοῦ γυρισμοῦ. Ὁλόχαρος ὁ νοῦς του βλέπει ἔνα-ἔνα τοὺς τόπους, ποὺ θὰ ἐδιάβαινε. Τώρα τὴ σκοτεινὴ Κλεισούρα· τώρα τὰ γεφύρια τοῦ Ἀλάμπεν· τώρα τὸ Βραχώρι*. Ὁ "Ασπρος* ^{αρεφ} στραγγισμένος τοὺς δίνει πόρο ν' ἀνεβοῦν στὸ Βάλτο. Τὸ Μακρυνόρος

ἀφύλακτο τοὺς δέχεται στὰ ὅμορφα δάση του. Νά την ἡ "Ἄρτα ! Μὲ τὰ τζαμιά καὶ τὰ σαράγια, μὲ τὰ κονάκια* τῶν ἀγάδων καὶ τὸν σταύλους τῶν μπέρδων ! " Αχ, νὰ κι ἡ γυναῖκα, τὰ παιδιά του ζωντανά ! Γιὰ ἵδε πῶς τρέχουν νὰ κολλήσουν ἀπάνω του.

Μπάμ ! ... ἐβρόντηξε τὸ ντουφέκι του ξυπνῶντας τὴν λαγκαδιά.

"Ενα ζευγάρι ξυλόκοτες ἔπεσαν, μὲ ματωμένο στῆθος, σπασμένα τὰ φτερά, μὲ μάτια νυσταγμένα. "Ετρεξε, τὰ ἐσήκωσε στὰ χέρια του, τὰ ψηλαφῆ νὰ ἴδῃ τὸ πάχος τους. Κι ἐκεῖ, ποὺ σφαλοῦν τὰ μάτια στὸν αἰώνιο ὕπνο καὶ τὰ ράμφη ἀνοίγουν, γιὰ νὰ δουφήξουν στερνὸν δέρα τὰ φλογισμένα σωθικά τους, τὰ ωίχνει στὸ σοκκούλι του. "Ἐπειτα χαρούμενος τρέχει νὰ ζητήσῃ ἄλλο κυνήγι καὶ συλλογίζεται τὰ φιλέμπατα, ποὺ θὰ πάρῃ τὸ βράδυ ἀπὸ τὸν ἀφέντη του.

Μὰ ἔκοψε τὸ δρόμο καὶ τὴν χαρά του. Καμπάνας κλαγγή ἔχυθηκε — γέμισε πέρα ὡς πέρα τὸν κάμπο. 'Ο Γούναρης ἀλαφιάσθηκε ἐγύρισε ζερβόδεξα τὸ κεφάλι, ζητῶντας νὰ γνωρίσῃ ποῦθε ἐρχότανε. Πρότη φορὰ τὴν ἀκούσε. 'Ο κατακτητὴς ἀπὸ αἰῶνες τώρα ἀρνήθηκε στοὺς Χριστιανοὺς τῆς ἐκκλησιᾶς τὴν φωνή, νὰ μὴ θυμίζῃ στὸ ραγιά οὐράνια παρηγοριὰ κι ἐπίγεια βυζαντινὴ βασιλεία. "Εσπασε τὶς καμπάνες λιανὰ κομμάτια ἐγκρέμισε τὰ καμπανοστάσια. "Οπου κι ἀν ἐγύρισε ὁ κυνηγός, σὲ χωριὰ καὶ πολιτεῖες, καμπάνα δὲν ἐγνώρισε κλαγγή της δὲν ἀκούσε. Μὰ τὸ σπέρμα τὸ προαιώνιο, τὸ χριστιανικό, ποὺ ἐπέρασε στὴ σάρκα του ἀπὸ γενεὲς γενεῶν, ἐξαφνίστηκε τώρα στὸν ἥχο σὰν βαρουκομισμένος πολεμιστὴς στὴ σάλπιγγα. Τὸ σῶμά του ἀνατρίχιασε· ἀνατράχτηκε ἡ καρδιά. "Α, ναί τὴν ἐγνώρισε εἶναι καμπάνα χριστιανὴ κι ἔρχεται ἀπὸ τὴν πόλι μέσα.

Γ'.

"Αγορυποι τὴν πολεμοῦν ἔχθροι στεριὰ καὶ θάλατσα. Τῆς ἔκοψαν τὸ ψωμί, τὰ βόλια, τὴν μπαρούτη τῆς ἔκοψαν τὴν βοήθεια. Μὰ ἐκείνη πολεμᾷ. Πολεμᾶ καὶ ζῇ ἐλεύθερη. "Οσοι νεκροί, θάπτονται βαθειὰ στὸ γῆμά της. "Οσοι ζωντανοί, χαίρονται στὰ καλὰ τοῦ ἥλιου καὶ γλεντοῦν. Σήμερα ἐλεύθεροι, αὔριο νεκροί· τί πειράζει ; 'Εσήκωσαν τὰ ἐθνικὰ λάβαρά τους στὸν ἀδούλωτον ἀέρα· ἐστιθμωσαν τὰ θρησκευτικά τους σί-

μαντρα καὶ πανηγυρίζουν. Αὕτοι γεννιέται ὁ Χριστός, λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Τῆς γῆς τοὺς λυτρωτὲς αὐτοῖ, τῶν ἱερῶν, τῶν τάφων, τῶν οἰκογενειακῶν θωμῶν, δοξολογοῦν τὸ μέγα θρέφος, πεὶ ἐδίδαξε νὰ περιφρονοῦν τὸ θάνατο τοῦ ἑνὸς γιὰ τὸ λυτρωμὸ τοῦ ὅλου.

— Ο Γούναρης ἔχαιμήλωσε τὸ ντουφέκι του, ἀκούμπησε στὴν κάννα τὸ χέρι καὶ κοιτάζει ἐκεῖ, κατὰ τὴν πόλι, ἀγγελόφερος σὰν τὸ Μωϋσῆς, ποὺ ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ χωρὶὸ τῇ γῇ τῆς Ἐπαγγελίας. Καὶ ὅπως ὁ προφῆτης ἐδρούσιζε τὴν ψυχή του στὰ τροφαντὰ* λιβάδια καὶ τ' ἀργυρᾶ νερὰ καὶ ἔκτιζε πολιτεῖες καὶ κάστρα δυνατὰ γιὰ κατοικία τοῦ λαοῦ του, ὁ κυνηγὸς ἀπλώνει τὸ βλέμμα του ἀδούλωτο καὶ βλέπει ἔκστατικός. Δὲν ἀντικρύζει πιὰ τὴ στενὴ λουρίδα τοῦ Μεσολογγιοῦ. Βλέπει τὴν Ἑλληνικὴ γῇ πέρα-πέρα ἐλευθεροῦ, κάτω ἀπὸ ἔνα στέμμα καὶ μὰ σημαία. Κι εἶναι τὸ στέμμα ὁ δικέφαλος ἀετός. Κι εἶναι σημαία ἡ γαλανόλευκη. Ἐλευθερία ἐκεῖ, ἐλευθερία καὶ εἰρήνη. Οἱ γονεῖς χαίρονται τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς γονεῖς. Τὰ νιάτα ζευγαρώνουν, κτίζουν θεμέλιο ἀκλόνητο τὰ γεράματα. Ο πατέρας κοιμᾶται ἥσυχος στὴν κλίνη του κι ὁ θουλευτὴς τρυγῷ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, δίχως τὸ φόβο τοῦ σπαχῆ* καὶ δίχως τοῦ δεκατιστῆ τὸ μέτοχμα. Μαζὶ μὲ τὴν κλαγγὴ ἔχει ὁ κυνηγὸς γύρω του μυρτιᾶς καὶ λιβανιοῦ μοσκοβολάδα καὶ τὴ δουφῆ λαίμαργος, σὰν ἥλιοψημένο φύλλο τὴ δροσιά. Ή καρδιά του ἀνοίγεται στὸ μυστήριο. Πότε θ' ἀπολαύσῃ καὶ κεῖνος τὴ ζωή, ποὺ χαρίζει ἡ ἐλευθερία στὰ τέκνα τῆς;

— Ἄχ, πότε; ... Ψιθυρίζει ταπεινὸς καὶ δακρυσμιένος.

Μὰ βλέπει ἀγνάντια του τὸ στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν, μὲ τὰ κανόνια στημένα καὶ πυκνὴ καταχνιὰ πλακώνει τ' ὄνειρό του. Τὸ δένδρο τῆς ἐλευθερίας δὲν ἀνθίσει ἀκόμη ἐκεῖ ἐφυτεύθηκε, μὰ δὲν ἔκαμε καρπούς. Ὁφις κακὸς παραμονεύει στὴ ρίζα, πριονίζει μὲ τὰ σκυλόδοντά του τὸν κορμὸ καὶ πρὸν μεστώσῃ, βούλεται νὰ τὸ μαράνη. Τὸ εἴπε ξάστερα ὁ Ἀλῆ ἀγᾶς. Αὕτοι θὰ κάμη τὸ γιουρούσι ὁ ἐχθρός.

— Ἄν τὸ ἥξεραν! ἐσύλλογίσθηκε.

Ναί, ἀν τὸ ἥξεραν, νὰ μὴν ἀφήσουν ἀφύλαχτο τὸ κάστρο. Ἄν τὸ ἔγνωριζαν, νὰ μὴ πᾶν στὶς ἐκκλησὶες παρὰ στοὺς πύργους· νὰ μὴν πάρουν κεριὰ στὸ χέρι παρ' ἀστόμωτα σπαθιά· νὰ μὴν ψάλουν τροπάρια στὸ Χριστὸ μὰ τραγούδια τρανολάλητα στὸν Ἀρη, τὸν πατρογονικὸ

θεό τους ! Οι ἐκκλησιές είναι τῶν ἔλευθέρων ὁ σεπτὸς βωμός· τῶν δούλων είναι οἱ πύργοι καὶ οἱ στουρναρόπετρες. "Αχ ! νὰ τὸ ἥξεραν !

— Μὰ ποιὸς νὰ τοὺς τὸ εἰπῆ ;

Ναί, ποιὸς νὰ τοὺς τὸ εἰπῆ ; Μόνος αὐτὸς τὸ ἔρει κι οἱ Ἀρβανίτες. Ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν αὐγὴ τὰ σπαθιά τους τροχοῦν καὶ τὰ κεμέρια* τινάζουν ἀνυπόμονοι γιὰ τὴν ὄρα τῆς ἐφόδου. Θέλουν νὰ χορτάσουν αἴμα καὶ λάφυρα. Καὶ κεῖνος· τί νὰ κάμη ἐκεῖνος ; Τὸ εἶναι του κρατεῖ ὁ τύραννος. Τὴν γυναικά του, τὴν ὅμορφη Τρισεύγενη· τὰ παιδιά του : τὸν Κώστα, τὸ Βασίλη, τὴν Λάμπω, τ' ἀγγελούδια του. Ἐκεῖνα μόνο μὲ τὴ ζωή του ζοῦν καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἵσκιο του μεγαλώνουν. Πῶς νὰ τοὺς κόψῃ τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἵσκιο ὁ πατέρας !

— "Ω, Χριστέ μου, βάλε τὸ χέρι σου !

Καὶ ἄθελα σφαλεῖ τὰ μάτια, γυρίζει τὶς πλάτες στὴν πόλι καὶ φεύγει μακριά. Πηδᾶ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκελῆ κορυμόδενδρα, ἀνεβαίνει ωάχες, κατεβαίνει λαγκαδιές, βουνὰ θέλει νὰ φίξῃ πίσω του. Μὰ ἡ κλαγγή ἀκολουθεῖ τὸ βῆμά του παντοῦ, ἀντιλαλεῖ στ' αὐτιά του, μέσα στὰ σπλάχνα του βροντᾶ :

— Γκλάν—γκλάν !... γκλάν—γκλάν !... γκλάν—γκλάν !...

'Ο Γούναρης ἐρρίχθηκε σ' ἕνα λιθάρι ἀπελπισμένος. Ἐμπρὸς δὲν ἔχει τὰ παιδιά καὶ τὴ γυναικά του. Εἰκόνα φόνου καὶ δλέθρου ἀλλη ἀπλώνεται γῦρό του. Τὸ Μεσολόγγι πατιέται τώρα καὶ κουρσεύεται ἀπὸ τὸν Λιάπηδες*. Θρυμματίζονται οἱ πύργοι, καπνίζουν τὰ σπίτια, σέρνονται εἰκονίσματα στὸν αἵματόρρεκτο πηλό. 'Αχούρια μπέηδων ἔγιναν οἱ ἐκκλησιές· τὰ δισκοπότηρα κρασοπότηρα τῶν πασάδων οἱ ποδιές τῆς "Αγιας Τράπεζας, ἀλόγων σαΐσματα" τ' ἀμφια, στολίδια τῆς χανούμισσας· ἦ μίτρα τοῦ Δεσπότη, ὀγάδων σκούφωμα καὶ τὰ Τετραβάγγελα, σημάδια στὰ ντουφέκια τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Λαχτάρα παντοῦ καὶ θρῆνος· τρόμος καὶ χαμός ! Κι ἡ Ἑλληνικὴ σημαία πεσμένη κάτω τοῦ λεει, ἄφωνα, πώς ἐκεῖνος είναι ἡ αἰτία τῆς τόσης καταστροφῆς. Ἐκεῖνος, ποὺ ἐστάθηκε πατέρας μὰ ὅχι Χριστιανός.

— Γκλάν—γκλάν !... γκλάν—γκλάν !... γκλάν—γκλάν !... ἀντιλαλεῖ πάλι τὸ σήμαντρο στ' αὐτιά του.

'Ο Γούναρης ἐπίστεψε πώς ἥταν φωνὴ ἀνθρώπινη. Καὶ ἡ φωνὴ

τοῦ λέει πώς είναι καιρὸς ἀρότη, πώς ἂν θέλῃ, μπορεῖ ὅτα τοῦ ἔχθρου τὰ σχέδια νὰ γκάσῃ.

— "Α, ναΐς εἴτε μὲ ἀγωνία. Δέν εἶμαι μόνο πατέρας. Ὁ Θεὸς ἔχει φροντίδα στὰ παιδιά μουν ἐγώ τὴν τύχη τοῦ Γένους μου.

Καὶ ἀρράτητος, σὰν ἀπὸ ἀνώτερη δύναμι σπρωγμένος, ὥριψε κάτω στὸ περιγιάλι, ποὺ ἐκαθέπτει τῆς δύσεως τὰ πανώραια χρώματα.

Δ'.

Τὸ ἔχθρικὸ στρατόπεδο βρίσκεται τῷδε στὸ ποδάρι. 'Απ' ἄροη σ' ἄροη στὸν κάμπο ή ζωὴ αἷμα μυρίζεται κι ἀναβράζει. Ἐγνώρισαν θρασύμ* τὰ κοράκια κι ἑτοιμάζουν τὰ ράμφη τους νὰ χυθοῦν. Ἀνδρες ντύνονται βιαστικοί, ἀλογα σελλογαλινώνονται, φυσένια καὶ στουραρόπετρες μοιράζονται. Δοκιμάζεται ὁ ἀμέρας τοῦ σπαθιοῦ καὶ ἡ μύτη τοῦ χαρμπιοῦ* καὶ τοῦ ἀπελατικοῦ* τὰ καρφιά, ἂν ἀνοίγουν κεφάλαι μὲ τὸ πρῶτο κτύπημα. "Οσοι πιστοὶ γονατίζουν στὴν κάπα καὶ προσεύχονται, μὲ τὸ μέτωπο στὴ γῆ. "Άλλοι δροῦσι καὶ σοβαροί, φαίνονται βυθισμένοι στὸν ἀπειρο κόσμο τῶν ψυχῶν. "Αν σκοτωθοῦν, θέλουν νὰ περάσουν γοργὰ τὸ τρίχινο γεφύρι, νὰ βροῦν τὰ πλάφια τοῦ Παραδείσου. "Αν ζήσουν νὰ γυρίσουν σπίτι τους φορτωμένοι στὰ λάφυρα. Οἱ δερβίσηδες*, τρέχουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, φωνάζοντας τὴν προσευχὴν καὶ παρακινῶντας τοὺς πιστοὺς στὴ μάχη : «Ἐνας Θεὸς μέγας, ὁ Ἄλλαχ, καὶ Μωάμεθ, ὁ προφήτης αὐτοῦ ! Θάνατος στοὺς ἀπίστους. Θρίαμβος τοῦ Ἰσλάμ ». Οἱ πασᾶδες καὶ μπέηδες τάξουν γρόσια καὶ φλωριά. Χίλια γρόσια σὲ κεῖνον, ποὺ θὰ πρωτανεβῇ στὸ κάστρο δέκα φλωριά σὲ κείνους, ποὺ θὰ πρωτοπεράσουν τὰ γαντάκια καὶ θὰ στήσουν σκαλωσιές. "Ατι χυουσοχάλινο στὸν ἀγῶνα*, γιαταγάνι διαμαντοκόλλητο στὸ μπέη*, στὸ δερβίση* φοράδα χρυσοκάπουλη, κοινηπόνια φλωροκαπνισμένα στοὺς σπαχῆδες*, στοὺς σημαιοφόρους τοπαράξια* κατάργυρα ! Τῶν ἀπίστων τὰ πλούτη στὰ παλληνάρια ή γῆ στὸν Ἄλλαχ !

αριθμός Η νέκτα βουβή παραστένει ἀπάνω τους. "Αστρο δὲ φαίνεται κανένα. Μπροστὰ μόλις ξεχωρίζει τὸ κάστρο. Ψηλώνει πίσω ὁ Ζυγός καὶ δίπλα στέκετ' ή Βαράσοβα. Δὲ γεννιέται ὁ Χριστὸς ἀπότες λυτρωτής. 'Ο Χάρος γοργοτρέζει ἑτοιμος, μὲ τὶς σαΐτες στὸ δοξάρι καὶ τὸ βρόχο στὸ γέρι του.

Ε'.

Ο Γούναρης όλόρθιος μέσα στή σκηνή, έχει μαργωμένο τὸ σῶμα κι ὕθυμη τὴν ψυχή. Ὁσταζόσιοι Ἀρβανίτες, διαλεκτὸι ὅλοι, δραματικοὶ σὰν δρόλαπας* ἐβγῆκαν μὲ τὸ σπαθὶ στὰ δόντια. Τώρα κοίτονται κρυμμένοι στὶς βουρλιές, δίπλα στὸ χάντακα, δραγυιές μόλις μακριὰ ἀπὸ τὰ τείχη. Δὲν περιμένουν παρὰ τὸ σύνθημα καὶ τότε θὰ τιναχθοῦν σαϊτόφιδα νὰ κολλήσουν ἀπάνω τους. Θὰ βροῦν τάχα ἐκεῖ τοὺς Χριστιανούς : Τὸν ἐπίστεψε ὁ γραμματικός ; Κάτω στὸ περιγιάλι, ποὺ ἔγύριζε, εἶδε ἄξαφνα ἔνα προιάρι. Ὁ γραμματικὸς τοῦ Μαροῦ ἐκατέβαινε ἀπὸ τὴν Ἀντελικὸ στὸ Μεσολόγγι. "Ἐβγαλε τὸ μαντήλι, νόημα τοῦ ἔκανε νὰ ζυγώσῃ, μὰ ἐκεῖνος ὅλο καὶ κατέβαινε. Δὲν ἥθελε νὰ πιστέψῃ πώς ἔφορντιζε γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδας. Καὶ σὰν ἔκαμε τὸ σταυρό του, κι ἔξειωστηρεύθηκε, ἐκεῖνος ἔφυγε χωρὶς οὐτε «γειά σου» νὰ τοῦ εἰπῇ. Καὶ εἶχε δίξιο τὸ ἔγνώριζε πώς εἶχε δίξιο. Μὲ τί χείλη νὰ χαιρετίσῃ ὁ πεζεμιστὴς διμόφυνο, ποὺ βρίσκεται τέτοιες μέρες στὸ ἀσκέρι τοῦ ἔχθρου ; Μὲ τί καρδιὰ νὰ πιστέψῃ σὲ ἀνθρώπο, ποὺ στρώνει ἀκόμη τὴν τάβλα τοῦ πασᾶ, ἐκείνον ποὺ ἔρχεται νὰ πνίξῃ τὴν πατρίδα στὸ αἷμα καὶ στὴ σκλαβιά ;

— Άλοιμονο ἀν δὲ μὲ ἐπίστεψε !... ἀλοίμονο !... ἐψιθύρισε ταπεινὸς καὶ δαρδυσμένος.

"Ἄξαφνα ὁ πατέρας ξύπνησε μεγάλοδύναμος καὶ ἐστέρρεψε πάραντα τὶς βρύσες τῶν ματιῶν του. Καλύτερα νὰ μὴν ἐπίστεψε καλύτερα νὰ μείνουν ξένοιαστοι οἱ Ἑλληνες. Χάνονται ἐκεῖνοι, ναί, μὰ ζοῦνε τὰ παιδιά του. Τὰ παιδιά κι ἡ γυναικά του. Τί ἔπαθε καὶ δὲν τὸ ἐσυλλογίσθηκε πρίν. Ποιὸς δαίμονας τοῦ ἐσήκωσε τὰ μυαλά ! Μήπως ἀν δροῦν ἀντίστασι οἱ Ἀρβανίτες, δὲν θὰ ὑποψιασθοῦν πρῶτα ἐκεῖνον ; Καὶ τότε ; "Ωχ, ἀλοίμονο ! Καλύτερα ποὺ δὲν τὸ πίστεψαν.

ΣΤ'.

Γκλάν-γκλάν !... γκλάν-γκλάν !... γκλάν-γκλάν !...

Η κλαγγή ἀντίχησε πᾶλι κι ἀπλώθηκε στὴ μαύρη νύχτα. Οἱ ἐκκλησιὲς ἀνοιξαν τὶς πόρτες τους τρέζουν τώρα νὰ λειτουργηθοῦν εἰς πιστοί. Μὰ δὲ ἐχθρὸς παραμιονεύει. Σφύριγμα δυνατὸ ἀκούσθηκε. Καὶ σύγκαιρα τρανὸς ἀλαλαγμὸς καὶ κανονιοβολὴ ἐτάραξαν τὴν γῆ κι ἔφρ-

τισαν τὰ πάντα. Οἱ ἔχθροὶ ἔχύθηκαν στὰ τείχη. 'Ο Γούναρης ἐτινά-
χθηκ' ἔξω δίβουλος. Τί ἥθελε νὰ γίνῃ κι αὐτὸς δὲν ἥξερε. "Ήθελε καὶ
τὰ δυό! δὲν ἥθελε κανένα. Μὰ σύγκαιρα πύρινος ὄφις ἐφάνηκε στὰ
τείχη καὶ ντουφέκια ἔβροντησαν. Τὰ βόλια ἔπεσαν χαλάζι.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! ἔστεναξε ὁ κυνηγὸς κάνοντας τὸ σταυρό του.

Κι ἔπεσε στὰ γόνατα. 'Ο λόγος του ἐπιστεύθηκε. Τώρα πικρὸ μο-
λύβιο θερίζει τὴν Ἀρβανιτιά. Τ' ἀλλογα τῶν Σπαχήδων* πέφτουν νε-
κρὰ στὸ χῶμα, ποὺν φέρουν τοὺς καβαλλάρους στὴ μάχη. Οἱ σημαιο-
φόροι, μόλις προφθάσουν νὰ μπῆξουν τὶς σημαῖες στοὺς πύργους καὶ
γκρεμίζονται μαζί, στὰ θολὰ νερὰ τοῦ χάντακα. Πηδοῦν ἀδιάκοπα στὸ
κάστρο οἱ ἔχθροι. Μὰ τρέχουν καὶ τοὺς πετσοκόbowν οἱ Ἑλληνες. Δὲν
ἔχουν μόνον ντουφέκια καὶ σπαθί. Ἐχουν ἀξίνες καὶ τσαπιά,, τσεκού-
ρια καὶ στυλιάρια, κεραμίδια καὶ πέτρες. "Ο, τι βρεθῆ στὰ χέρια τους
γίνεται σιδερόξυλο. Δὲν εἶνα μόνον πολεμοθρεψιμένοι ἄνδρες, μὰ καὶ
παιδιά καὶ γυναῖκες, ἀνδρειωμένες τώρα μὲ τὴν προγονικὴ δογή. Βά-
φονται μὲ τὸ αἷμά τους, βλέπουν σκοτωμένους συγγενεῖς ἄνδρες καὶ
παιδιά τους, ἀδελφοὺς καὶ πατέρες, φωτιὰ καὶ σίδερο γῦρο τους. Μὰ
δὲ λιποψυχοῦν.

'Ο Γούναρης στέκει βουθός κι ἀφανισμένος. Τρέμει τὸ πεῖσμα τοῦ
ἔχθροῦ καὶ τὴ δύναμι. 'Ως πότε θὰ βαστήξουν; Τ' ἀδύνατα ἐκεῖνα τεί-
χη, οἱ χωματένιοι σωροὶ πῶς θὰ κρατήσουν τὴν ἀνθρωποπλημμύρα,
ποὺ ὅλο δυναμώνει καὶ βροντομαχᾶ ἐπάνω τους!

"Αξαφνα κάτω ἀπὸ τὴν ἀχνὴ λάμψι τῆς αὐγῆς βλέπει τοὺς σπα-
χῆδες νὰ σκορποῦν πίσω, σὰν καβαλλάροι σατανᾶδες. Ἐγύρισε ἀρι-
στερὸ τὸ ἴδιο. Στὴ Μεγάλη Τάπια* καὶ σ' ὅλο τὸ προτείχισμα κυματί-
ζει ἡ Ἑλληνικὴ σημαία καὶ χαιρετίζει τοῦ ἥλιου τὴν ἀνατολήν. Καὶ
δῶθε, πέρος ἀπ' τὸ χάντακα, οἱ Ἑλληνες μὲ γυμνὰ σπαθιὰ κι αἰματο-
βαφμένη φουστανέλλα κυνηγοῦν στὶς σκηνὲς ἀνάμεσα τοὺς ἔχθρούς.
Πιστόλες βροντοῦν, λάμπουν σπαθιά, κεφάλια κυλοῦν στὰ χώματα, κορ-
μιὰ κοίτονται, « φάε! » ἀντηχοῦν κι ἀλαλαγμοὶ καὶ σφυρίγματα! Κι ἀνά-
μεσα στὴν ἀγρια βοὴ ἀκούεται ἡ κλαγγὴ σὰν φωνὴ οὐρανόσταλτη:

— Γκλάν-γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!...

'Ο Γούναρης ἔκανε τὸ σταυρό του.

« Παλιές Ἀγάπες »

Ανδρέας Καρκαβίτσας

/ ιανουάριος λαμβ. δινομίο η οπόιαντες φεύγουν

Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΡΙΟΦΙΛΙ

1. *Αντ.* Εγέρασα, μωρὸς παιδιά. Πενήντα χρόνια κλέφτης,
τὸν ὑπὸ δὲν ἔχότασα, καὶ τῷ ἀποσταμένος
θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. 'Εστέρεψ' ἡ καρδιά μου.
Αντ. Βρύσι τὸ αἷμα τὸ χυσα, σταλαματιὰ δὲ μένει.
5. Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κόφτε κλαζὶ ἀπ' τὸ λόγγο,
νά 'ναι χλωρὸς καὶ δροσερός, νά 'ναι ἀνθοὺς γεμάτο
καὶ στρῶστε τὸ κρεβάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πέσω.
Ποιὸς ξέρει ἀπὸ τὸ μνῆμά μου τί δένδρο θὰ φυτεύσῃ!
Κι' ἀν ξεφυτρώσῃ πλάτανος, στὸν ἵσκιο του ἀποκάτω
10. θά 'ρχωνται τὰ κλεφτόπουλα, τ' ἄρματα νὰ κρεμᾶνε,
νὰ τραγουδοῦν τὰ νιάτα μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.
Κι' ἀν κυπαρίσσι ὅμιορφο καὶ μαυροφορεμένο,
θά 'ρχωνται τὰ κλεφτόπουλα, τὰ μῆλά του νὰ παίρνουν,
νὰ πλένουν τὶς λαβωματιές, τὸ Δῆμο νὰ σχωρηνᾶνε. *Αντ.*
15. 'Εφαγ' ἡ φλόγα τ' ἄρματα, οἱ χρόνοι τὴν ἀντρειά μου.
Τὸ Ηρόθε κι' ἐμένα ἡ ὥρα μου. Παιδιά μου, μὴ μὲ κλάψτε.
Τ' ἀντρειωμένου δινει ζωὴ στὴν νιότη.
Σταθῆτ' ἐδῶ τριγῦνό μου, σταθῆτ' ἐδῶ σιμά μου,
τὰ μάτια νὰ μοῦ κλείσετε, νὰ πάρτε τὴν εἶχή μου.
20. Κι' ἔν' ἀπὸ σᾶς τὸ νιώτερο, ἀς ἀνεβῆτη τὴν ράχι,
δες πάρῃ τὸ ντουφέκι μου, τ' ἄξιο μου καριοφίλι, *
κι' ἀς μοῦ τὸ φίξη τρεῖς φορὲς καὶ τρεῖς φορὲς ἀς σκουέρη :
«Ο γέρο - Δῆμος πέθανε, ο γέρο - Δῆμος πάει!»
25. Θ' ἀναστενάξ' ἡ λαγκαδιά, θὲ νὰ βογγίξ' ὁ βράχος.
Θὰ βαργωμήσουν * τὰ στοιχειά, οἱ βρύσες θὰ θολώσουν
καὶ τὸ ἀγεράπι τοῦ βουνοῦ, ὅπου περνᾶ δροσᾶτο,
θὰ ξεψυχήσῃ, θὰ σηλησῇ, θὰ φίξῃ τὰ φτερά του,
γιὰ νὰ μὴν πάρῃ τὴν βοὴν ἀθελα καὶ τὴν φέρῃ
30. καὶ τήνε μάθῃ δὲ 'Ολυμπος καὶ τὴν ἀκούσῃ δὲ Πίνδος
καὶ λειώσουνε τὰ χιόνια του καὶ ξεραθοῦν οἱ λόγγοι.

Τρέχα, παιδί μου, γρήγορα, τρέχα ψηλά στή φάγι
καὶ φίξε τὸ ντουφέκι μου. Στὸν ὑπὸν μου ἐπάνω
θέλω γιὰ ὕστερη φορὰ ν' ἀκούσω τὴ βοή του.

Τρέχα

Τρέχει

35. Τερεξε τὸ κλεφτόπουλο, σὰ νά τανε ζαρκάδι,
ψηλά στή φάγι τοῦ βουνοῦ καὶ τρεῖς φορὲς φωνᾶζει :

«Ω γέρο - Δῆμος πέθανε, ο γέρο - Δῆμος πάει !»

Τρέχα

Τρέχει

40. Κι' ἔκει π' ἀντιθοούσανε οἱ βράχοι, τὰ λαγκάδια,
οίχνει τὴν πρώτη ντουφεκιὰ καὶ ἔπειτα δευτερώνει
στὴν τρίτη καὶ τὴν ὕστερη τ' ἄξιο τὸ καριοφῆλο
βροντῆ, μουγκούζει σὰ θεριό, τὰ σωθικά του ἀνούγει,
φεύγει ἀπ' τὰ χέρια σέρνεται στὸ κῶμα λαβωμένο,
πέφτει ἀπ' τοῦ βράχου τὸ γκρεμόν, χάνεται, πάει, πάει...

45. Ακούστ ο Δῆμος τὴ βοή μέσ' στὸ βαθὺ τὸν ὑπὸν
τ' ἀχνό του χείλι ἐγέλασε, ἐσταύρωσε τὰ χέρια...
Ο γέρο - Δῆμος πέθανε, ο γέρο - Δῆμος πάει !...
Τ' ἀντρειωμένου ἡ ψυχή, τοῦ φοβεροῦ τοῦ Κλέφτη,
μὲ τὴ βοή τοῦ ντουφεκιοῦ στὰ σύγνεφ' ἀπαντιέται,
ἀδελφικὰ ἀγκαλιάζονται, χάνονται, σθηῶνται, πᾶνε...

«Μνημόσυνα» 1857

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΜΙΛΕΙ ΣΤΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ

"Ο Κολοκοτρώνης είχε φθάσει μὲ τὸ στρατό του στή Ζαράκοβα * μεσημέρι. "Αμα φάγανε, πήρε τους ἀξιωματικούς του καὶ πήγαν στὰ Τούρκοφα — μισή ὥρα ἀπὸ τὴν Τρίπολι καὶ ἀγγάντια* της. Τοὺς ἔδειξε μὰ γραμμῆ, σκεπασμένη, ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ τὴν βλέπουν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν πολιτεία :

— Νά, ἐδῶ θὰ πᾶτε νὰ φέρετε τὰ παλληκάρια σας, νὰ φτιάξετε ταμπούρια.*

"Ἐφεραν τὸ στρατό ἀρχισαν τὸ ἔργο μὲ ζῆλο μεγάλο.

'Ο Κολοκοτρώνης φώναξε ύστερα τὸν ὑπασπιστή του :

— "Ελα κοντά μου.

Τὸν ἀνέβασε ἀπὸ κονφά, χωστὰ μονοπάτια, νὰ μὴν τοὺς βλέπουν οἱ Τούρκοι, στὸ ψηλὸ δουνὸ τῆς Σιλήμανας,* τὸν ἔκρυψε σ' ἕνα φυσικὸ παρατηρητήριο, τοῦ 'δωσε τὰ κιάλια του.

— Κοίτα !

'Η Τρίπολι κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους. Γυάλιζαν τὰ σκουφιὰ τῶν μιναρέδων * στὸν ἥλιο. Καὶ τὸ κάστρο τῆς μὲ τὶς τόσες πόρτες, τὴ μεγάλῃ τάπια*, τὰ σπίτια μέσα, τὰ περιθόλια γῆρο, ἔμοιαζε ψεύτικο παγιδάκι.

— Έδῶ θὰ κάτσης, τοῦ εἶπε, νὰ τηρᾶς, ὅσπου νὰ νυχτώσῃ.

Κι ἀν ἰδῆς τοὺς Τούρκους νὰ κουνιῶνται κατὰ δῶ, ἀστραπὴ θὰ χυθῆς κάτου, νὰ μᾶς δώσῃς χαμπέρι *.

Τὸ ἔργο κάτου προχωροῦσε. 'Ἐπιστατοῦσε ὁ ἴδιος. Οἱ Λαγκαδιανοί, τὸ σῶμα τῶν Δεληγιανναίων μὲ τὸ Θανάση Κίντζο, ἔκτιζαν τὰ ταμπούρια* τους μ' ἀληθινὴ μαστοριά.

'Ο Κολοκοτρώνης τοὺς παίνεσε.

— Εἴμαστε χτίστες οἱ περσότεροι, τοῦ εἶπανε γελῶντας* οἱ ἄλλοι δὲ νογᾶνε*.

Εἶχανε τ'* ἀρματα πυραμίδες καὶ πίγαιναν καὶ ἐρχόντουσαν καὶ κουβαλοῦσαν πέτρες. "Εμοιαζαν μεριμνιά.

'Ο ἥλιος ἔγερνε. Τὸ ἔργο είχε τελειώσει. 'Ο ἀρχηγὸς φώναξε:

— Σύναξι !

Τὰ παλληκάρια πήραν τ'* ἀρματά τους, μπῆκαν στὴν ἀράδα. 'Ο

ἀρχηγὸς τώρα θέλει νὰ τοὺς ἔτοιμάσῃ, νὰ τοὺς φιλοτιμήσῃ, ν' ἀντικρύ-
σουν αὐδοὶ τὴ φωλιὰ τὴν ἴδια τοῦ ἐχθροῦ κι ὅλες τὶς προσπάθειες, ποὺ
θά 'κανε ἀλὸ δῶ καὶ πέρα νὰ σπάσῃ τὴ στενόχωρη ἔωνη, ποὺ θὰ τὸν
κουλούριαζε. 'Ανέβηρκε σὲ μιὰ πέτρα, νὰ τὸν βλέπουν ὅλοι :

— Θὰ σᾶς πῶ, ἄρχισε μὲ τὴν βροντερὴ φωνὴ του, ἔνα παραμένει.
Τὸ παραμένει τοῦ φιδιοῦ μὲ τὸν κάβουρα.

— 'Ο κάβουρας καὶ τὸ φίδι ἔκαμαν φιλία καὶ κουμπαριὰ κι ἀποφά-
σισαν νὰ πεθάνουν μαζὶ κι ἔτρεχαν τὰ διὸ παντοῦ. Μιὰ μέρα νυχτώ-
σανε μαζοὶ ἀπὸ τὴν τρύπα τοῦ κάβουρα καὶ κοντὰ στὴν τρύπα τοῦ
φιδιοῦ. Τὸ φίδι δέχτηρκε τὸν κάβουρα στὴν τρύπα του, τὸν προτίμησε
σὰν κουμπάρο καὶ τοῦ εἶπε νὰ μπῇ μέσα πρῶτος αὐτός. Ἐπειδὴ δικῆς
δὲ κάβουρας δὲ γάραγε, σγάριλισε * μὲ τὰ πόδια του τὴν τρύπα καὶ
γάρεσε.

'Αφοῦ μπῆκαν μέσα καὶ τὰ δύο, τὸ φίδι ἀμέσως ἐκουλουριάστηκε
κι ἀφῆσε στὴ μέση τῆς κουλούρας τόπο, ποὺ μπῆκε δὲ κάβουρας νὰ
κουμηθῇ. Τὴ νύχτα τὸ φίδι ἔσφιγγε τὸν κάβουρα, νὰ τὸν ἔλεπιάσῃ δὲ
κάβουρας φώναζε : «Κουμπάρε, μὴ μὲ σφίγγης, πεθαίνω!» Τὸ φίδι
τοῦ ἀπορίνεται : «'Ονειρού βλέπω» κι ὅλο τὸν ἔσφιγγε. "Αμα εἰδε δὲ
κάβουρας πῶς χάνεται, τοῦ λέει: «Κουμπάρε, ζύγωσε κοντὰ τ' αὐτί
σου, γιὰ νὰ σοῦ πῶ ἔνα μυστικὸ νὰ εὐτυχήσῃς». Τὸ φίδι ζύγωσε τὸ
αὐτί του κοντὰ στὸ στόμα τοῦ κάβουρας αὐτὸς τσακώνει μὲ τὴ δαγκού-
να * του τὸ φίδι στὸ λαιμό, τὸ σφίγγει, τὸ κρατεῖ πολλὴ ὕδα. Τὸ φίδι
στρίβεται, ξαναστρίβεται, πάει ψόφησε. Τότε δὲ κάβουρας τὸ πῆρε
τραβῶντάς το τὴ νύχτα δξει ἀπὸ τὴν τρύπα του καὶ ἥταν ξαπλωμένο
ἴσια σὰ φαδί.

Τὴν αὐγὴν, δπου εἶδε τὸ φίδι δὲ κάβουρας τοῦ εἶπε: «"Αν ἥσουν
καὶ τὴ νύχτα ἔτσι ισιος, μαῦρε κουμπάρε, οὔτε θὰ πέθαινες, οὔτε δυεί-
ρατα θά 'βλεπες». "Ετσι καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἐν περιπάταν ισια, δὲν θὰ
τοὺς εἰχαμε τώρα ἔτσι, στὸν δθωρό *. Μὰ καλὰ τοὺς ἔχονμε, δὲν ἥσυ-
χαζαν, δλο κακὰ μᾶς ἔκαναν.

Τὰ παλληκάρια τὸν ἄκουγαν μαγεμένα.

— Καὶ μὰ ποὺ τὸ 'φερε δὲ λόγος στὸ φίδι καὶ τὸν κάβουρα, ὅλοι
ἔρουμε πῶς πιάνουν τοὺς καβούρους οἱ χωριάτες. Παιόνουν μὰ ρα-
φίνα * ἀπὸ σίκαλι, τὴ χώνουν στὴν τρύπα, τὴν κουνᾶνε μέσα—δξει,
κάνουν μὲ τὸ στόμα τους «κχί», δπως κάνει τὸ φίδι, δὲ κάβουρας τὴν

περνάει γιὰ φίδι, τὴ δαγκώνει σφιχτά· ἔπειτα τραβᾶνε τὴ φαρίνα, ἔργεται μαζὶ ὅξω καὶ τὸν πιάνουν. Ὁλα τοῦτα θὰ τὸν φτιάξουμε, βρὸς Ἐλληνες, ὡς νὰ τὸν τραβήξουμε ἀπὸ τὰ γιδόμαντοά τους ὅξω καὶ νὰ τὸν πιάσουμε.

Θέλει τώρα νὰ ξερθεῖσθη ἀπ' τὴν ψυχή τους καὶ τὸ τελευταῖο ἀγνάρι φόβουν, νὰ τὸν ἀτσαλώσῃ.

— Γιατί; τὸν φωτάει. Γιατί δὲ θὰ τὸν τὰ κάμιονται; Καὶ τί εἶναι αὐτοί; Ἐδῶ πιάνουν λιοντάρια οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ χέρια τους. Ὁ τρόπος, ὃποὺ πιάνουν τὰ λιοντάρια καὶ δὲν τὰ φοβοῦνται εἶναι ἡ συνήθεια. Γιατί καὶ τὸ λιοντάρι εἰν' ἔνα μεγάλο καὶ κακὸ σκυλί· κι ἐπειδὴ δὲν τὸ βλέπουν οἱ ἀνθρώποι ὀλοένα, κι ἀκουστὰ μονάχα ἔχουν τὴν ἀγριάδα καὶ τὴν κακία του, τρέμουν, ἀμα τὸ ἰδοῦν πρότη φορά. Οἱ κυνηγοὶ ὅμως φορθῆνε σκληρὰ πετσά, τυλίγονται μὲ πολὺ καννάβι κι ἔτσι πηγαίνουν κοντὰ στὸ λιοντάρι κι ἀμα κάνει ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του, χώνουν τὸ χέρι τους μέσα, ποὺ εἶναι κι αὐτὸ μὲ καννάβι τυλιγμένο, καὶ τοῦ λιονταριοῦ τὰ δόντια κολλᾶνε στὸ στουπτί. Κάνει νὰ ξεκολλήσῃ· μὰ δὲ κυνηγὸς τὸ δένει, τὸν περνάει στὸ λαιψὸ χαλκᾶ μ' ἀλυσίδα κι ἔτσι τὸ ἀφίνει δεμένο σὲ κανένα δένδρο μέρες πολλές, ὅσο ποὺ πεινάει, καὶ πάει καὶ τοῦ δίνει λίγη τροφή, καὶ πάλι τὸ ἴδιο καὶ τὸ ἴδιο· ὡς ποὺ τὸ λεοντάρι θαρρεύει, ἀρχινάει νὰ τὸν δέχεται ἀπὸ μακριά, γιατὶ περιμένει ἀπ' αὐτὸν τροφή.

Ἐτσι κι αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι, ποὺ τὸν ἔχουνται κλεισμένους στὴ μάντρα. Τώρα τὸν βλέπετε, δὲν ἐπείνασαν ἀκόμη, βγαίνουν ὅξω, ἐδῶ κι ἔκει παίρνουν τροφή, ἐμεῖς ἀπὸ κοντά, ὡς νὰ κολλήσουν τὰ δόντια τους στὸ στουπτί, ἀπὲ * τὸν περνοῦντε τὸ χαλκᾶ, ἐθγάζουμεν τὸν ἐδικό μας καὶ τὸν φοροῦμε. Μήν τὸν φοβᾶστε! Ἀνθρώποι εἶναι κι αὐτοί. Είχαν τ' ἄρματα, τώρα τὰ ἔχουμε κι ἐμεῖς· ἐπάνω μας δὲν ἔρχονται, γιατὶ τὸν σκοτώνουμε· ἀπὸ λίγο σὲ λίγο θὰ μερέψουν κι αὐτοί.

Τὰ παλληκάρια τὸν κοιτᾶνε στὰ μάτια, σφίγγονταν τ' ἄρματά τους. Ὁχι, δὲν φοβοῦνται. Ἐχουν πεποίθησι στὸ Γέρο.

Ἐνα Λαγκαδιωτάκι μάλιστα, μὲ μάτια μπιομπιλά *, ἔξυπνο σὰ ζαγάροι *, πιστεύει, πὼς ἔχει νοιώσει τόσο καλὰ τὸν ἀρχιγό, ποὺ φωνᾶσει ἄξαφνα μὲ μὰ ψιλή, ἀστέλια φωνή:

— "Ας εἰν' καλὰ δὲ καπετάνιον ψωμᾶς. Ἡ πεῖνα δηλαδή, ποὺ θὰ θε-

φίση τὸν πολιορκούμενο, στρατιγὸς ἀνεπάντεχος*, ποὺ θὰ πολεμήσῃ κι αὐτὸς γιὰ τοὺς Ἑλληνες.

Δυνατὰ κι ἀσώπαστα γέλια συνεπαίρουν τὶς γραμμές. Γελάει δὲ Κολοκοτρώνης κι ὁ εὔθυμος λόγος περνάει σ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ στρατόπεδα, παντοῦ, ὅπου πολιορκία Τούρκων.

Τὰ παλλικάρια σκορπίζουν στὰ ταχιτούρια* τους. Ἐχει νυχτώσει. Ἀνάβουνε φωτιές. Ἄπειρα λουκούδια, ὅλο φλόγες, χορεύουν στὴν πλαγιά. Ἰσκιοι μαῦροι, στὰ καταρράχια* τὰ καραούλια*, φυλᾶνε μὲ τὸν νόκκορα* σηκωμένο, μέτωπο στὴν Τρίπολη.

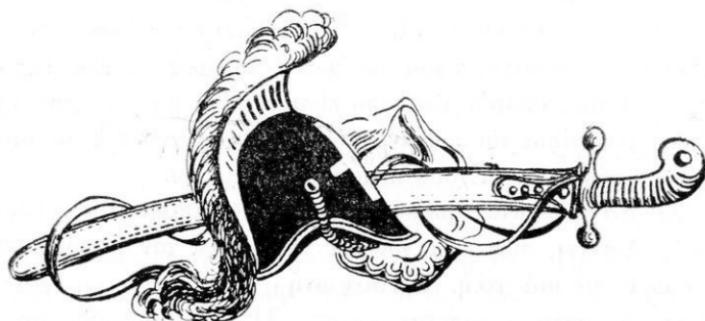
« Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ »

Σπ. Μελάς

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Μὲ γέλασεν ἡ χαραγγή, τάστρι καὶ τὸ φεγγάρι,
καὶ βγῆκα νύχτα στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια.
Ἄζω τὸν ἄνεμο καὶ ἵχῳ, μὲ τὰ βουνὰ μαλώνει.
— Νέσεῖς βουνά, ψηλὰ βουνά, καὶ σεῖς κοντοραχοῦλες,
τί ἔχετε ποὺ μαλώνετε, τί ἔχετε ποὺ χτοευῶστε;
Μὴ σᾶς βαραίνουν τὰ νερὰ καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια;
— Δὲ μᾶς βαραίνουν τὰ νερὰ καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια,
παρ' μᾶς βαραίν' ἡ Κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.

Δημοτικὸν

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΟ 21

"Όταν ἔξερράγη ή Ἐπανάστασις τοῦ 21, ὁ «Μουτεσελίμης»^{*} τῆς Θεσσαλονίκης Γιουσούφιμπεης τὰ χρειάστηκε. Εἶχε πελλὰ ἀκούσει περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἔμαθεν ἀπὸ γράμματα τῆς «Πόρτας»^{*} τὰς συνεννοήσεις τῶν ἀρχιερέων καὶ προσοργίτων τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης μὲ τοὺς Φιλικοὺς καὶ προβλέπων ἐπέκτασιν τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ρωμηῶν καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς δικαιοδοσίας του, ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ αὐτηρὰ μέτρα.

"Ἀντέγραψε τὸν Καΐμακάμην^{*} τῆς Τριπολίτεᾶς, Ἀπεφάπισε νὰ βάλῃ στὸ χέρι τοὺς θηρικευτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀρχοντας τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν περιφερειῶν της καὶ τοῦ Ἀγίου Όρους καὶ τοὺς ἐκάλεσεν εἰς τὸ πασσαλήρι^{*} του, γιὰ νὰ μάθῃ τὰς διαθέσεις των ἐναντὶ τοῦ κινήματος τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης καὶ νὰ ζητήσῃ ὄμηρους, κατὰ τὸ τουρκικὸν ἔθιμον, πρὸς ἔξασφάλισιν τῆς τουρκικῆς ἔξουσίας.

"Άλλ' οἱ προεστῶτες, ὅπως καὶ οἱ συνάδελφοί των τῆς Ἀχαΐας, τὰ μαρίστηκαν καὶ δὲν ἐπῆγαν εἰς τὸ πασσαλήρι τοῦ Γιουσούφιμπεη. Άντοι ὅμως ἔστειλαν εἰς τὸν Μουτεσελίμην ἀπεσταλμένους των, γιὰ νὰ τὸν βεβαιώσουν ὅτι οἱ "Ἐλληνες τῆς περιφερείας του ἥσαν πιστοὶ εἰς τὴν Πόρταν καὶ τὸ Δοθλέτι^{*} καὶ συνεπῶς δὲν ἐποεπε ν' ἀνησυχῇ καθόλου.

"Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ δευτερευόντων προσώπων ἐνίσχυσε περισσότερον τὰς ὑποψίας τοῦ Γιουσούφιμπεη. Κακεντρεχής καὶ αἱμοβόρος ἐπως ἦτο, ἔξεσπασεν ἐναντίον τῶν ἀπεσταλμένων τῶν προσοργίτων, ἐκακοποίησε πολλοὺς ἔξι αὐτῶν καὶ τοὺς ἄλλους τὸν ἐκράτησεν ὡς ὅμηρους, γιὰ κάθε ἐνδεχόμενον.

Λένε ἔσταιμάτησεν ὅμως ἐκεῖ. Τὸν ἀνησυχοῦσαν πολὺ τὸ "Αγιον Όρος καὶ ὁ Πολύγυρος. Εἶς τὸ πρῶτον ἐγνώριζεν ὅτι εἶχε καταφύγει ὁ δαιμόνιος Σερραῖος Μανώλης Παπᾶς, ἐνθουσιώδης ὀπαδὸς καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐταιρείας, ὁ ὅποιος εἶχεν ἀποκτήσει πολλοὺς ὀπαδούς καὶ εἶχε γίνει πολὺ ἐπικίνδυνος στὴν τουρκικὴ ἔξουσία. Εἰς τὸν Πολύγυρον ἐπίσης, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν χαφίέδων^{*} του, ἡ κατάστασις ἦτο ἀνήσυχος καὶ ἐγκυμονοῦσεν αἰφνιδιασμούς. "Ολα τὰ Νάσια^{*} χωριὰ προετοίμαζαν ταραχὰς καὶ ἐποεπε μὲ κάθε τρόπο, νὰ προλάβῃ τὰ γεγονότα.

Ο Γιουσούφιτεης ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἔπειτε νὰ χάσῃ καιρὸν. Καὶ πράγματι ἔστειλε ἰσχυρὸν ἀσκέρι^{*} πρὸς τὸν Ἰσθμὸν τοῦ Ἅγιου Ὁρούς μὲν ἀντηρὰς διαταγὰς νὰ ὑποβάλῃ εἰς βασανιστήρια τοὺς κατοίκους. Διέταξεν δῆμος νὰ μὴ προχωρήσῃ ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὰ ἔδαφη τοῦ Ἅγιου Ὁρούς, τὰ δποῖα δυνάμει ἀρχαίων προνομίων, ἵσαν ἀπαραβίαστα καὶ δὲ μποροῦσαν νὰ τὰ πατήσουν θιμωμανικὰ στρατεύματα.

Ηρὸς τὸν Πολύγυρον ἔστειλε τὸν σερασκέρην^{*} Τσιρίμπασην μὲ 500 ἄνδρας. Διέταξε δὲ ταυτοχρόνως τὸν Χασάν ἀγᾶν, ταύμαν τοῦ Ἰσοινφασᾶ τῶν Σερρῶν, νὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς ἄλλους τόσους ἄνδρας καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ πατὰ τοῦ Πολυγύρου, συνεργαζόμενος μὲ τὸν Τσιρίμπασην. Καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς ἀρχηγοὺς διέταξε νὰ συλλάβουν τοὺς προεστοὺς τοῦ Πολυγύρου, ν' ἀφοπλίσουν τοὺς κατοίκους καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν μὲ τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν κωμόπολιν.

Οἱ πρόκοιτοι τοῦ Πολυγύρου ἐπληροφορήθησαν ἐγκαίρως τὴν ἐπιδομὴν τῶν σερασκέρηδων τοῦ Γιουσούφιτεη. Ἐδωκαν τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας εἰς τῆς ἄλλους κατοίκους καὶ ἐπῆραν τὰ βουνά.

'Ἄλλ'^{*} ἡ φωτιὰ ἀναψε μέσα στὸν Πολύγυρο πολλὰς ὥρας, προτοῦ φθάσῃ ὁ στρατός. Τὸ βράδυ τῆς 16ης Μαΐου Τοῦρκοι στρατιώται τοῦ διοικητηρίου τῆς κωμοπόλεως, περιφρερόμενοι: εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Πολυγύρου, ὕβριζαν τοὺς κατοίκους καὶ ἐπυροβόλησαν ἐναντίον μιᾶς ὁμάδος νέων, τοὺς δποίους συνήτησαν κοντά στὸ σεράρι^{*}.

Ἐδημιουργήθη πρὸς στιγμὴν πανικὸς εἰς τὴν κωμόπολιν. Τότε οἱ κάτοικοι τοῦ Πολυγύρου ἐβεβαιώθησαν ὅτι ἥσαν μελλοθάνατοι. Καὶ ἀντὶ νὰ περιμένουν ἀπαθεῖς καὶ ὑποτακτικοὶ νὰ κοποῦν τὰ κεφάλια των, ἐσκέφθησαν ὅτι πολὺ προτιμότερον θὰ ἦτο ν' ἀρπάξουν τὰ ὅπλα, προτοῦ φθάσῃ ὁ στρατὸς τοῦ Γιουσούφιτεη καὶ νὰ καθαρίσουν τὴν κωμόπολιν ἀπὸ τοὺς τυράννους τοῦ διοικητηρίου.

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς 16ης Μαΐου 1821, συνέβησαν τὰ ποῶτα δοματικὰ νεγόνότα τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὸν Πολύγυρον. Ἀποφασιστικοὶ οἱ κάτοικοι, ἐπῆραν τὰ ὅπλα καὶ ἐπολιόρκησαν τὸ διοικητήριον. Ἐφόνευσαν τὸν διοικητὴν καὶ δέκα διπτὸν στρατιώτας καὶ ἀφοῦ ἐξησφάλισαν τὰ νῶτά των, ὀργάνωσαν διὰ νυκτὸς ἐκστρατείαν, ἄλλοι μὲν πατὰ τοῦ Τσιρίμπαση καὶ ἄλλοι πατὰ τοῦ Χασάν ἀγᾶ, οἱ δποῖοι ἐβάδιζαν, ὁ ἔνας ἐκ τῶν ὑψηλάτων καὶ ὁ ἄλλος ἐκ τῆς πεδιάδος, πατὰ

τοῦ Πολυγύρου. Αρχάτητοι καὶ γενναῖοι οἱ Πολυγυριῶτες, μαζόμενοι σὰν λέοντες ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ἐτσάκισαν καὶ διέλυσαν καὶ τὰ δέρο ἀσκέρια καὶ ἡνάγκασαν τοὺς δύο σερασκέρηδες νὰ τραποῦν εἰς ὕπατον φυγήν.

Τὰ πρῶτα αὐτὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ Πολυγύρου εἶχον ἄμεσον ἀντίκτυπον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Γιουσούφμπεης τὰ ἔμαθεν ὅμεσος καὶ ἀπεθηριώθη. Αὐτοστιγμένη διέταξε νὰ σουβλισθοῦν καὶ νὰ ψηθοῦν δύο ἐκ τῶν δημήρων, ποὺ εἶχε κρατήσει ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν προκρίτων τοῦ Πελυγύρου. Κατόπιν ἐκάλεσε τὸν ἐπίσκοπον Κιτρῶν εἰς τὸ σεραρί, τὸν προσέβαλε, τοῦ ἀπέκοψε τὴν γενειάδα, τὸν ἐχλεύασε καὶ στὸ τέλος διέταξε καὶ τὸν ἀπεκεφάλισαν μιροστά του. Ὁ ἀτυχῆς ἱεράρχης ἀποκεφαλιζόμενος ἐφώναξε πρὸς τὸν αἷμοβόρον μουτεσελίμην :

— Τὸ κεφάλι μου εἶναι δικό σου, ἀλλ' ἡ ψυχή μου δὲν σου ἀνίκει !

Αδυσώπητος κατόπιν διέταξε καὶ ἀπεκεφάλισαν τὸν Χριστόδοντον Μπαλάνον, τὸν Χρῖστον Μενεζέν, τὸν Κυδωνιάτην καὶ μερικοὺς ἄλλους Θεσσαλονικεῖς, τοὺς διοίους ἔθεώρει ὡς ὄπαδούς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 17ης Μαΐου τοῦ 1821 τὰ τέρατα τοῦ Γιουσούφμπεη ὠργίασαν. Δύο χιλιάδες χριστιανοὶ ἐφυλακίσθησαν εἰς τὸν ναὸν καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μητροπόλεως καὶ αἱ περισσότεραι χριστιανικαὶ οἰκίαι ἐλεηματίθησαν.

Ἐτσι ἥρχισεν δὲ ἀγῶνας εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅταν τὸ ἥρωϊκὸν σύνθημα τοῦ Πολυγύρου ἔξήγειρεν ὅλα τὰ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας. Ἀπὸ τὸν ἀπολογιθήσαντα χριστιανικὸν συναγερμὸν συνεστήθησαν δύο στρατόπεδα κατὰ τῶν Τούρκων, τὸ ἕνα ἀπὸ Μαδεμοχωρῆτες* καὶ τὸ ὅλο ἀπὸ καλογήρους τοῦ Ἅγιου Ὁροντος. Καὶ τὰ δύο ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ φιλικοῦ Μανώλη Παπᾶ.

«Τὰ 100 'Ελληνικὰ χρόνια»

Δ.Γατόπαδος

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

(Ο Λουκης Λάρας είναι ένα μακρόν διήγημα του Βικέλα και έχει μεταφρασθή εις πολλάς εύρωπαίκας γλώσσας, τόσον έθεωρήθη σπουδαῖον. Είς αύτὸν ὁ συγγραφεὺς μᾶς δίδει ζωντανὴν τὴν εἰκόνα τῶν δεινῶν, τὰ δόπια ύπεστησαν οἱ Χῖοι κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα ἀναφέρεται εἰς τὴν φυγὴν τοῦ Λουκῆ Λάρα μετὰ τῆς οἰκογενείας του...).

Ἡ φυγὴ

…… Δὲν ἦλθε διὰ μόνους ἡμᾶς τὸ πλοῖον ἐκ Ψαρῶν.

Ο πλοίαρχος ἐφρόντισεν ἀφ' ἐσπέρας νὰ διασπείρῃ τῆς ἀφίξεώς του τὴν εἰδῆσιν, καὶ συνέρρεαν οἱ πρόσφυγες ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐκ τῶν σπηλαίων, ὅπου ἐκρύπτοντο. Ἡ ἀκτὴ ἦτο ἥδη πεκαλυμμένη ὑπὸ ἄνθρωπον, ὅτε κατέβημεν, ἐξηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι φθάνοντες κατόπιν ἔμισθον.

Ἐντυχῶς οἱ πρῶτοι φθάσαντες εἶχαν δώσει τὸ συμφωνιθὲν σημεῖον καὶ τὸ πλοῖον ἔπλεεν ἥδη πρὸς τὸν λιμένα, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος διέκρινα μαρρόθεν τοὺς ἵστούς του.

Οταν ἐπλησίασμεν εἰς τὸν σωρὸν τῶν φυγάδων, εἴδαμεν ὅλα τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡρόχετο ἡ λέμβος! Ἐπλησίαζεν! Ἡκούντο αἱ κώπαι σχίζουσαι τὴν θάλασσαν, ἥκούντο καὶ τῶν σκαριῶν* ὁ γογγυσμὸς ὑπὸ τῆς κώπης τὴν πίεσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ αἰγαλοῦ ἐτείναμεν σιωπῶντες τὰ ὄτα πρὸς τὸν πλησιάζοντας ἐκείνους παρηγόρους ἥχους.

Ἄλλ' ὅτε ἡ λέμβος προσωριμίσθη καὶ ἐπίδησαν οἱ ναῦται εἰς τὴν ξηράν, τότε ἡ σιωπὴ ἐλύθη καὶ ἐπῆρθε ταραχὴ καὶ σύγχυσις, διότι ὅλοι, συνωθούμενοι ἐπὶ τῶν βράχων, ἀνυπομόνουν θέλοντες νὰ ἐπιβιασθοῦν. Ἡσαν δὲ πολλοὶ οἱ φρέγοντες καὶ ἡ λέμβος μικρά. Ἡ ἥχηρὰ τοῦ ναυπλίου φωνὴ καὶ τῶν ναυτῶν οἱ βραχίονες ἔχαλίνωσαν τοῦ πλήθους τὴν ἀνυπομονησίαν. Ἡσυχάσατε, ἐφώναζε. Θὰ σᾶς πάρωμεν ὅλους. Κανένα δὲν θ' ἀφήσωμεν!

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἀνεχώρησε μὲ τὸ πρῶτον φροτίον, ὃ δὲ ναύπληρος* καὶ τρεῖς ναῦται ἔμεναν εἰς τὸ παραλίον ὠπλισμένοι. Ἐπήγνωνεν ἡ λέμβος καὶ ἥρχετο, ἐσμικρόνυτο δὲ βαθμιτὸν ὃ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ ηὗξανε μετὰ πᾶσαν ἀναχώρησιν ἡ ἀνυπομονησία τῶν μενόντων. Δὲν ἐφαίνετο ἀκόμη ὁ ἥλιος, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἐλάμβανεν ἥδη τῆς ἡμέρας τὰ χρώματα.

Οι ήμίσεις περίου ήσαν ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἡμεῖς ἔμέναμεν εἰσέτι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐβλέπαμεν τὴν λέμβον ἐπιστρέφουσαν, εὐχόμενοι νὰ μὴ βραδύνῃ ἡ σειρὰ μαζ, ὅτε ἀντίχησεν αἴφνης πρότος τουφεκίου καὶ ἥκουσθη σφαίρας συριγμός. Αἱ κεφαλαὶ ὅλαι ἐστράφησαν διὰ μιᾶς πρὸς τὰ ὄπίσω καὶ εἶδαμεν ὑψηλά, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, πρὸς τὰ δεξιά μας, τέσσαρας ἀνδρῶν μιρφάς. Ἀλλοίμονον! Οἱ Τοῦρκοι ἐπλάκωσαν!

Θεέ μου! Ὁποῖον τρόμον ἔφερον εἰς τὴν ἀπτήν ἡ ἀποσδόκητος ἔκείνη ἐμφάνισις τῶν διωκτῶν μας! Δύο, τρεῖς τουφεκίσμοι ἐκ νέου ἀντίχησαν. Ὁ ὄμιλος τῶν προσφύγων ἐσκορπίσθη καὶ ἐτρέξαμεν ὅλοι τις τοῦ λόφου τὰς ὑπωρείας*, διὰ νὰ προφυλαχθῶμεν ὑπὸ τῶν βράχων τὰς ἔξοχάς. Οἱ τέσσαρες ναυταὶ μόνοι ἔμειναν εἰς τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης καὶ ὑψώσαντες τὰ ὅπλα ἐσκόπευσαν καὶ ἐπυροβόλησαν διὰ μιᾶς καὶ οἱ τέσσαρες. Οἱ Τοῦρκοι ἀνωθεν δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸν χαρακτησμὸν τοῦτον. Ἐφεβήμησαν ἀρά γε; μὴ αἱ σφαῖλαι τῶν ναυτῶν μας ἐπέτυχον, ἢ μὴ ήσαν πολυαρίθμου σώματος ἐμπροσθοφυλακὴ καὶ ἐπεργίμεναν ἐπικουρίαν, διὰ νὰ ἐπιτέσσονται καθ' ήμῶν; Καὶ τότε τί θὰ γίνομεν; Πῶς θ' ἀντισταθῶμεν;

'Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἐπλησίαζεν. Ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τῆς παύσεως τῶν πυροβολισμῶν ἐτρέξαμεν ὅλοι πάλιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Θὰ προφθάσωμεν ὅλοι νὰ σωθῶμεν; Θὰ φανοῦν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ λόφου οἱ Τοῦρκοι;

Προσωριμίζετο* σχεδὸν ἐπὶ τῶν βράχων ἡ λέμβος, ὅτε εἶδα τὸν πατέρα μου πλησιάζοντα εἰς τὸν ναύληρον. Τὸν ἔβλεπα νὰ λαλῇ περιπαθῶς δακτυλοδειπτῶν τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἐμέ, ἐνῷ δὲ ναύτης ἀπέσυρε τὴν χειρὰ ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔζήτει ὁ πατήρ μου νὰ θέσῃ φιλοδώρημα.

Κατ' ἔκείνην τὴν στιγμὴν ἡ μήτηρ μου ὅπισθεν μ' ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός. Ἐστράφην πρὸς αὐτήν.

— Λουκῆ μου, πᾶρε τὰς ἀδελφάς σου καὶ πηγαίνετε μὲ τὴν εὐχήν μας. Ἀφήσατε μας ήμᾶς εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Καὶ συγχρόνως ἐναπέθετεν εἰς τὸν κόλπον μου μικρὸν δέμα, περιέχον δσα κοσμήματα είχε δυνηθῆ νὰ περισώσῃ. Τὴν ἐνηγκαλίσθην καὶ ἐφίλουν τὸν λαιμόν της καὶ ἔλεγα:

— "Οχι, όχι, όλοι διου θά σωθῶμεν....

Έκει, μὲ νηστασεν ἐκ τοῦ βραχίονος ὁ πατήρ μου.

— Πήγαινε μὲ τὰς ἀδελφάς σου. Έρχόμεθα κατόπιν ήμεῖς.

Ἡ λέμβος ἦτο ἥδη πλήρης, αἱ δὲ ἀδελφαὶ μου ἐκάθητο ἐντὸς αὐτῆς. Μὲ ὅμηρον ὁ πατήρ μου, μ' ἔσυρεν ὁ ιαύκηρος, καί, πρὶν προφθάσω νὰ λαλήσω ἢ ν' ἀντισταθῶ, εὑρεθῆν ἐντὸς τῆς λέμβου καὶ ἐγώ. Αἱ κῶπαι ἐκινήθησαν ἀμέσως. Ἐστράφην πρὸς τὴν ξηρὰν νὰ ἴδω τὴν μητέρα μου, καὶ ἐνῷ ἐστρεφόμην, εἰδα καπνὸν ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ νέος τουφεκισμὸς ἵκουόσθη. Ἐπὶ τῶν βράχων τὸ πλῆθος συνεσφίγγετο· καὶ οἱ ὄπισθεν ὕδουν τοὺς πρώτους, ἔπιπταν δέ τινες ἥδη εἰς τὴν θάλασσαν. Μετὰ τῶν πιπτόντων βλέπω αἴφνιης τὴν μητέρα μου!

Δὲν ἡξεύρω πῶς ἡδυνήθην ν' ἀπλώσω ἐκ τῆς λέμβου τὴν χεῖρα, πῶς ἡρπασεν ἡ μήτηρ μου τὴν χεῖρά μου, πῶς μία ἄλλη γραῖα ἐκράτει διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸ φόρεμα τῆς μητρός μου... Ἡ δὲ λέμβος ἐπροχώρει καὶ ἔκλαιαν οἱ δύο γραῖαι συρόμεναι ἐκ τῆς χειρός μου, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους τὰς ἀνεσύραμεν ἐκ τῆς θαλάσσης. Οὐδ' ἐνθυμοῦμαι πῶς εὑρέθημεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου.

Οἱ τουφεκισμοὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐξηκολούθουν, ἡ δὲ λέμβος ἐπήγανε καὶ ἥρχετο καὶ τὴν ἔβλεπα ἐκάστοτε ἐπιστρέφουσαν, προσπαθῶν νὰ ἴδω μαρρόθεν ἀν ἥσαν ἐντὸς αὐτῆς ὁ πατήρ μου καὶ ἡ Ἀνδριάνα—ἡ ὑπηρέτρια μας. Εἶς τὸ τελευταῖον τῆς ταξίδιον τοὺς εἶδα ἐπὶ τέλους· ἔρχομένους.

"Ημεθα ἥδη ὅλοι ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ ἡμεθα ἐκατὸν δύγδοίκοντα· ψυχαί! Εμετρήθημεν κατόπιν. Οἱ Τούρκοι δὲν ἐπέτυχαν ἀπὸ τοῦ λόφου νὰ ἔλαττώσουν τὸν ἀριθμὸν μας.

Τὸ πλοῖον ἀνεπέτασε τὰ ίστια του καὶ ἥρχισε νὰ πλέῃ ὑπὸ τὴν ἔλαφρὰν πνοὴν οὐδοίου * ἀνέμου, ἄλλ' ἦτο εἰσέτι παρὰ τὸ στόματον τοῦ λιμένος, ὅτε εἴδαμεν τὰ ὄφωματα καλυπτόμενα ὑπὸ Τούρκων. Οἱ ἔλληγοι ἐκεῖνοι ἥσαν τῷ ὄντι ἐμπροσθιερυλακή, ἀλλὰ θείᾳ χάριτι· ἐθράδυνον οἱ πολλοὶ νὰ ἔλθουν, καὶ ἡμεῖς ἡμεθα ἥδη σῶοι καὶ ἀσφαλεῖς οὐδὲν ἔφοβούμεθα πλέον τὰ ἀπέχοντα ὅπλα των.

Μεταξὺ τῶν ποικίλων τοῦ βίου μου περιπτετεῖν δὲν ἔτυχε ποτὲ· νὰ ναυαγήσω. Ἡ θάλασσα, μέχρι τοῦδε τοὐλάχιστον, μοὶ ἐφέρθη φιλοφρόνως πάντοτε. 'Αλλ' ὅπόταν ἀναγινώσκω ναυαγίων περιγραφάς, ἀνα-

λογίζουμε τὰς ὥρας καὶ τὰς σκηνὰς τῆς φυγῆς ἐκείνης ἐκ Χίου. Ναναγοὶ βλέποντες ἐκ πλοίου καταποντιζομένου τὴν ἀπέχουσαν παραλίαν δὲν διέρχονται βεβαίως συγκινήσεις πλέον ἐναγωνίους, ὅσων ἡμεῖς τότε διήγειμεν. Ἀλλὰ καταποντισμὸς δι' ἡμᾶς ἡτοῦ ἡ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀγωνία, ὃς θράχον δὲ σωτηρίας ἐβλέπαμεν τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὅποιου ἡ μικρὰ λέμβος ἀνὰ δλίγονυς μᾶς μετέφερεν, ἐνῷ οἱ Τούρκοι μᾶς ἐτουφέκιζαν ὥνοθεν...

«Λουκῆς Λάριας»

Δ. Βικέλας

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ο μικρὸς ναυτόπατος Νικόλης Ἀργύρη Μανιάτης εἶναι διὰ τὸ Ναυτικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅτι ὁ μικρὸς οὐσσάρος Μπαροῦ διὰ τὸν στρατὸν τῆς Γαλλικῆς. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸν γνωρίσωμεν. Ἡτοῦ ἀπὸ τὰ Ψαρά. Τῷ 1826, δώδεκα μόνον ἐτῶν, ἔπειθαινε τῆς «Ἀθηνᾶς» καὶ μεταξὺ τῶν ναυτοπαίδων τοῦ σκάφους ἐκείνου, διεκοίνετο διὰ τὸ εὐφυές, τὸ πρόθυμον καὶ τὸ ἄφρον. Ἡ ναυμαχία τῆς 16ης Ιανουαρίου 1826 καὶ τὸ ἡμερολόγιον ταῦ Γεωργίου Σαχτούρη θὰ προασπίσουν τὸ δόνομά του κατὰ τῆς λήθης.

Ἡ «Ἀθηνᾶ» ἔφερε τὴν σημαίαν τοῦ ἀντιναύαρχου Γεωργίου Σαχτούρη, ἀρχηγοῦ τῆς β' 'Υδραϊκῆς Μοίρας τοῦ στόλου, ὁ ὅποιος, τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1826, διαδρομὸν ἐπιμόνως ὑπὸ τὴν 'Οξεῖαν νῆσον, ἐπεξήτει τὴν κατάλληλον στιγμήν, ὅπως ωρίψῃ τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τὸ ἀπεγνωσμένως μαχόμενον Μεσολόγγι.

Τὸ τουρκικὸν ναυτικὸν συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του εἰς τὸν μηχόν τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου, πολλὰ καὶ δυσάρεστα σχεδιάζον, ὅταν τὴν πρώταν τῆς 8 Ιανουαρίου, ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ μοῖραι, ἐπωφεληθεῖσαι εύνοεῖης τοῦ ἀνέμου τροπῆς, ἐπλησίασαν ἀπροσδοκήτως τὸ Βασιλάδι.

Παρενθύνει τὰ μεγάλα ἐφόδια* καταβιθάζονται καὶ, κατάφροτα παξιμαδῶν, ρυμουλκοῦνται πρὸς τὴν λιμνοθάλασσαν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου δύο ἀξιωματικοὶ τῆς ἡρωϊκῆς φρουρᾶς ἀνέρχονται ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, κομισταὶ ἐπιστολῶν :

«Οἱ Μεσολογγῖται ὁρκίζονται ὅτι δὲν θέλουν ἀφῆσι Αἰγάλεων ζωντανὸν νὰ γυρίσῃ εἰς Μωρέαν. Ἀλήθεια, ζητοῦν ψωμόν· ἀλλέως βέβαια δὲν ἴμποροῦν νὰ ὑποφέρουν. Πολλοὶ ἀπέθανον ἀπὸ πεῖναν. Ἐφαγαν καὶ τρεῖς ὄνους καὶ τρεῖς καμήλους, ποὺ ἀρπάξαν τοῦ Ἰμπραήμ». Εἰς τὰ ὄποια δὲ ναύαρχος ἀπεκρίνετο:

— Θάρρος! Εἴμεθα ἐδῶ καὶ πάσχομε μαῖη σας!

Μὲ δὲν τὸ φλέγμα* τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων πολεμιστῶν, προσένεσε: «Μᾶς κάμνετε μεγάλην χάριν νὰ μᾶς στείλετε καὶ καμίαν νέαν ἔφημερίδα».

Διότι δὲ οὐραρδισμὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη καταστρέψει τὸ τυπογραφεῖο τῶν «Χρονικῶν».

Τὴν ἐπαύριον ἡ θάλασσα ἔξεμάνη· μόλις δύο ἀγκυραὶ κατὰ σκάφος κατορθώνουν νὰ συγκρατήσουν τὴν παράταξιν. Τῆς εὐκαιρίας ἐπωφελοῦνται παρατύλιμος οἱ Τοῦρκοι δεκατοεῖς φρεγάτες καὶ πορθέττες — ἡ πρωτοπορεία — ἀναφαίνονται ωὐοιδομούσαι*. Καὶ δὲ ναύαρχος δὲν προφθάνει σχεδὸν νὰ ὑψώσῃ τὸ ἐν μετά τὸ ἄλλο τὰ σήματα: «Ο ἔχθρος!», «Ο ἔχθρος ἔρχεται ἐπάνω!», «Τ' ἀρμάτα στὴν κουβέρτα!», «Οσοι εἰσθε εἰς τίρα* πανονιοῦ, ἀρχίσατε πῦ!».

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἑλληνες, φρονήμως σκεπτόμενοι, κόπτουν τὰς ἀγκύρας, δὲ κλύδων ἀναλαμψίανει νὰ χωρίσῃ τοὺς ἀντιμαχομένους.

Τὴν μεθεπομένην δευτέρᾳ συνάντησις. Ο πυροληήτης Πολίτης ἀνατινάσσει εἰς τὸν ἀέρα τὴν κορδέτταν τοῦ Μουσταφᾶ Τζελεμπῆ. Τὴν 16ην ἡ μάχη μετατίθεται πρὸς τὴν ἀκραν τοῦ Ἀράξου*. Οἱ Τοῦρκοι οὐλίνουν πρὸς τὰς Πάτρας καὶ οἱ Ἑλληνες διώκουν πλησίστιοι*. Ο ἄνεμος μεταβάλλεται καὶ τότε διώκουν οἱ Τοῦρκοι «μὲ δλα τους τὰ πνιὰ καὶ κουρταλέτσες»*. Αἴφνης οἱ Ἑλληνες, ἀθρόως ἀνακαχεύαντες*, ἀναμένουν. Είναι ἡ πέμπτη καὶ ἡμίσεια τῆς ἑσπέρας τῆς 16 Ἰανουαρίου 1826· ἡ πάλη ἀρχίζει πεισματωδεστάτη. Τὸ ἔλληνικὸν πυροβολικόν, εὐθὺς ὡς εἰσέρχεται ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐνεργείας, δεικνύει τὴν ἀναμφισβήτητον ὑπεροχήν του.

Ἡ τουρκικὴ ἐν τούτοις ναυαρχίς, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀγῶνος, σημαίνει παραγγέλματα ἀπροσδόκητα καὶ ἐκ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν προστρέχουν τέσσαρα τουρκικὰ πυροπολικά. Οἱ Τοῦρκοι φαίνονται σχεδιάζοντες νὰ ποδίσουν* ὑπὸ τὴν σκέπην των τοῦτο δὲ φέρει εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τὸν Ἑλληνας πυροπολητάς. Διώκουν μὲ δλας των τὰς δυνάμεις

δέ δὲ ἐφόδια τῶν, μετὰ πυροβολικοῦ καὶ τυφεκιστῶν, ἐπιπέπτουν ἐναντίον ἐνὸς τῶν Τουρκικῶν πυροπλικῶν καὶ τὸ καταλαμβάνοντας αὐτανδρούν ὑπὸ τὰς φρενητιώδεις ζητωραυγὰς τῶν πληρωμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

Μετά τῆς παροιμώδους δομῆς της, ἡ μοιραρχίς «Ἀθηνᾶ» μάχεται εἰς τὸ πυκνότερον σημεῖον τῆς παρατάξεως. «Τοὺς ἔδαιμονίσαμε μὲ τὰ κανόνια μας», λέγει τὸ ὑμερολόγιον. Οἱ ἀντιναύαρχοι Σαχτούρης, μὲ τὸ τιμεσοπότιον εἰς τὸ χέρι, μὲ τὸ πρῶτον ἔκεινο ὄφος του, τὸ ὅποιον οὐδὲ εἰς τὴν μάχην ἐγκατέλειπε, παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα ἐκ τοῦ ἐπιστέγου* μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του. Υπὸ νέφῃ καπνοῦ κρύπτεται ἡ πρῶτα ὁσάκις δὲ ὁ ἄνεμος τὰ παρασύρει εἰς στροβίλους καὶ ἀναφαίνεται πρὸς στιγμὴν τὸ πρόστεγον*, οἱ ἐπὶ τοῦ πρυμναίου διακρίνουν ἔνα ναυτόπαιδα ὅρμιον ἐκεῖ ἐμπόρος, παρατόλμως ἐκτεθειμένον εἰς τὴν χάλαζαν τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Εἶναι ὁ μικρὸς Ψαριανὸς Νικολῆς Μανιάτης. Μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλά, μὲ τὴν μικράν του χεῖρα εἰς τὴν μέσην, μὲ τὸ ὄφος ἀνθρώπου διοικήσαντος εἰς δέκα τοῦλάχιστον μάχας, παρακολουθεῖ τὰς περιπτείας τοῦ ἀγῶνος. Σπανίως κατέβαινεν ἀπὸ τὸ πρόστεγον καὶ τοῦτο μόνον διὰ νὰ μεταφέρῃ ὄνδρο καὶ γομώσεις* προκειμένη διὰ τοὺς πυροβολητὰς καὶ πυριτιδοθόλας εἰς τοὺς ἐκ τῶν θωρακίων* βάλλοντας. Έπὶ τῇ θέᾳ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος τουρκικοῦ πυροπλικοῦ, φαίνεται τρέχων πρὸς τὸν πρόσθιον τρελλὸς ἀπὸ γαράν, κραυγάζων ἐπανειλημμένως :

—'Απάνω τους, μπουρλοτιέρηδες!

'Ἐν τούτοις ἡ «Ἀθηνᾶ», φοβηθεῖσα διὰ τὴν τύχην τῶν παρατόλμων πυρεπολητῶν, ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν γραμμὴν καὶ ἐντείνει τὸ πῦρ. Εἰς μάτην μερικοὶ ναῦται νεύουν εἰς τὸν μοῦτσον νὰ κατέλθῃ! Οἱ μικρὸς εἶναι ἐκεῖ ἐπευφημιῶν, κινῶν τὸν σκοῦφόν του εἰς τὸν ἀέρα.

'Εξείνην τὴν στιγμὴν φοβερὰ ἐκπυροσκορότησις συγκλονίζει τὴν «Ἀθηνᾶν» καὶ ἐνσπείρει τὸν θάνατον ἐντὸς αὐτῆς· ἔνα ἀπὸ τὰ πρωραῖα πυροβόλα της, διαδρογέν*, ἀνατρέπει καὶ πληγώνει σωρείαν ναυτῶν, τοῦ δὲ μικροῦ Νικολῆ θραύσει τὰς κνήμας. Η «Ἀθηνᾶ», ἀδυνατοῦσα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν μάχην, ἐξέρχεται κατὰ μικρὸν τῆς παρατάξεως, ἐνῷ ἥδη περίπου ἔλληγεν ὁ ἀγών. Οἱ ἀντιναύαρχοι προσελθῶν πρὸς τοὺς κατακειμένους εἰς τὴν πρῶταν τραυματίας καὶ ίδων τὴν

κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς μούτσου, τὸν παίρνει μὲ συμπάθειαν εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ καλεῖ τὸν χειρουργόν. Ἐκεῖνος προλέγει μετὰ στόμφου* τὸν βέβαιον θάνατον τοῦ τραυματίου, ἀν δὲν ἐκτελεσθῇ παρευθὺς ἡ ἀποκοπὴ τῶν ποδῶν. Ὁ ναυτόπαις δύος ἀνθίσταται μετ' ἐνεργητικότητος ἀνδρός. Ὅχι, δὲν θέλει νὰ τοῦ κόψουν τὰ πόδια του, ἀπωθεῖ τὸν ιατρόν, ἵκετεύει τὸν ναύαρχον.

— Μή, καπετάν Γιώργη μου! Μή μου κόψτε τὰ ποδαράκια μου. κι ἂς πεθάνω!...

Τέλος ὑπερισχύει* ὁ ναύαρχος συγκινηθεὶς εἶπεν εἰς τὸν ιατρόν: «Μάζεψε τὰ ἔργαλεῖά σου, ἔξοχώτατε!» καὶ ἔστειλεν ὑπὸ ἰδίαν τον εἰνθύνην τὸ παιδί εἰς τὴν Ὑδραν πρὸς τοὺς ἴδιους του συγγενεῖς, μὲ αὐστηρὸν ἐντολὴν νὰ φροντίσουν διὰ τὴν θεραπείαν του, σὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἴδιου των τέκνου. Ἐκτοτε, δὲν τὸν ἐπανεῖδε πλέον, οὔτε αἱ περιπέτειαι τοῦ ἀγῶνος τὸν ἀφῆκαν νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ. —

Ἐν ἔτει 1838, ὁ παλαιὸς ἀντιναύαρχος τῆς Ὑδρας διετέλει* διευθυντὴς τοῦ πολεμικοῦ ναυστάθμου τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἡτο ὥραία ἡμέρα τοῦ Δεκεμβρίου καὶ ὁ γηραιὸς θαλασσόλυκος ἐκάθητο εἰς τὸ γραφεῖόν του, μὲ δομάνοικτα παραθύρα. Ἡ τρέχουσα ὑπηρεσία εἶχε τελειώσει καὶ ὁ παλαίμαχος τῆς Σάμου καὶ τοῦ Καφηρέως ἐκουβέντιαζε φιλικῶς μὲ τὸν ὑπασπιστήν του περὶ τῶν παλαιῶν ἡμερῶν τῆς δόξης, αἱ δόποια ἐφαίνοντο ἀπελθοῦσαι διὰ παντός, περὶ τῶν ἡμερῶν καθ' ἄς καὶ τὰ παιδιά ἀκόμη εἶχαν ἡρωϊσμὸν βετερίνιαν*. Καὶ ἔξεφραζε τὴν λύπην του ὅτι δὲν ἦκουσε ποτέ τι περὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ ναυτόπαιδος τῆς «Ἀθηνᾶς».

Αἴφνης διακόπτεται ἀπὸ φωνὰς προερχομένας ἐκ τοῦ προσαυλίου. Ἔτεινε προσεκτικὸν τὸ οὖς καὶ φράσις, ἀπευθυνομένη ἀπὸ κάποιον ἄγνωστον πρὸς τὸν δίοπτον* τῆς φυλακῆς, ἔφθασεν εὐκρινῶς μέχρις αὐτοῦ.

— Σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ἀφήσῃς ν' ἀνεβῶ! Θέλω νὰ ἴδω τὸν καπετάν Γιώργη, νὰ τὸν εὐχαριστήσω γιὰ τὴν μεγάλη ἐκδούλευσι, ποὺ μου ἔκανε στὸν Ἀγῶνα!..

Εἶχεν ἀκούσει καὶ ὁ ὑπασπιστής εἰς τὸ νεῦμα δὲ τοῦ ἀντιναύαρχου, κατῆλθε δρομαῖος τὴν κλίμακα, ἐνῷ ὁ Σαχτούρης ἀορίστως προησθάνετο κάτι τὸ συγκινητικόν, κάτι τὸ εὐχάριστον. Μετὰ δύο λεπτὰ

Ένας νέος κύριος, κομψός και ζωηρός, εισήρχετο ἢ μᾶλλον εἰσώδημα εἰς τὸ δωμάτιον. Χωρὶς πολλὰς ἐθμοτυπίας, ἀρπάσας τὴν δεξιὰν τοῦ ναυάρχου, τὴν κατεφίλει· καὶ μόλις κατώρθωσε, διακοπτόμενος ἀπὸ λυγμούς, νὰ τοῦ δώσῃ νὰ ἔννοιήσῃ ὅτι εἶναι ὁ μικρὸς ἐκεῖνος μοῦτσος, ὁ τραυματίας τῆς ἔξω τοῦ Κάβο-Πάπα ναυμαχίας.

Ο διευθυντής τοῦ Ναυστάθμου τὸν ἔσφιξεν εἰς τὰς ἀγκάλας του μὲ στοργὴν πατρικήν· καὶ, πληροφροηθεὶς ὅτι ὁ πάλαι ποτὲ μικρὸς μαγητὴς ἦτο τῷρα ἔνας ἐκ τῶν πλέον εὐϋπολίτων Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ ἔξωτεροικοῦ, ηγχαριστήθη βαθύτατα, ὅτι ἔσωσεν ἔνα ἔντιμον καὶ χρήσιμον ἀνθρώπον.

Πολλὰς ἡμέρας τὸν ἐκράτησεν εἰς τὸν Πόρον, μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν, ποὺ συνέπεσε νὰ εἶναι τῶν Χριστουγέννων, ἔστρωσεν ἔνα μεγάλο τραπέζι εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἡρωϊσμοῦ τοῦ μικροῦ Ψαριανοῦ, δι' ὅλους τοὺς πτωχοὺς μαθητὰς τοῦ Πόρου καὶ δι' ὅλους τοὺς ναυτόπαιδας. Ὅπηρε δὲ πράγματι διὰ τὴν ὥραιαν νῆσον καὶ τὸ Ναυτικόν μας, μοναδικὴ ἔκείνη ἡ πανήγυρις.

« Πανηγυρικὸν φύλλον 'Εστίας »

Κων. Ράδος

ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ (ΙΟΥΛΙΟΣ 1822)

Φύσα, μαίστρο δροσερὲ κι ἀέρα τοῦ πελάγου
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τὴ μάννα.

Τῆς Ρούμελης οἱ μπένδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγάδες
στὸ Δερθενάπι κοίτονται, στὸ χῶμα ἔσπλωμένοι.

Στρῶμά χουνε τὴ μαύρη γῆς, προσκέφαλο λιθάρια
καὶ γιὰ ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τὴ λάμψη.

Κι ἔνα ποιλάκι πέρασε καὶ τὸ συχνορωτᾶνε :

« Πουλί, πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο ντουφέκι ; »

— « Μπροστὰ πάει ὁ Νικητάρας, πίσω ὁ Κολοκοτρώνης,
καὶ παραπίσω οἱ Ἑλληνες μὲ τὰ σπαθιὰ στὰ χέρια. »

Γράμμιατα πᾶνε καὶ ἔρχονται στῶν μπένδων τὰ σπίτια.

Κλαῖνε τ' ἀχούρια γι' ἀλογα καὶ τὰ τζαμά γιὰ Τούρκους,
κλαῖνε μαννούλες γιὰ παιδιά, γυναικες γιὰ τοὺς ἄντρες.

Δημοτικόν

ΨΑΡΑ

Τὰ Ψαρὰ ἡσαν μιὰ πόλη γῆς ψηράνη μέσα εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ κυματίζῃ ἐπάνω τῆς ἡ Ἑλληνικὴ ἴδεα. Τόπος ξηρὸς καὶ ἄγονος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γεννήσῃ μαλθαποὺς καὶ ἔγωστάς. Ἔγεννούσε μόνον παλληράδια, δαμαστὰς τῶν κυμάτων, κυριάρχους τῆς θαλάσσης. Ὅταν μιὰ πνοὴ ἔξεγέρσεως συνεκλόνισε τὴν δουλεύουσαν φυλήν, ὅρμησαν μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὰ ἑλαιρῷα τῶν πλοῖα καὶ περιέφερον τὸν τρόμον διὰ τὸν ἔχθρον ἐπάνω εἰς τὰ γαλανὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου. Κονισάροι ἀτρόμυτοι, ἀλλὰ κονισάροι τῆς ἴδεας, ὑψώνοντο ὡς δράκοι τοῦ παραμυθοῦ καὶ ἐπλησίαζον τὰ νεφελώματα τῶν θρύλων καὶ τῶν παραδόσεων.

Ἐνας Κανάρης ἐγεννήθη διὰ τὴν καλὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν μαύρους βράχους τοῦ ἥρωπον νησιοῦ.

Ο ἔχθρος συνίντησε τὸν Ψαριανὸν συγκάκις εἰς τὸν ὑπερῷφανον δρόμον τοὺς καὶ ἔμαθε νὰ τὸν φοβεῖται.

Ολίγα νησιὰ τότε, φούχτα χώματος καὶ πετρῶν μέσα εἰς τὴν ὑγρὰν ἔκτασιν, ὑψώνοντο προπύργια ἐπικίνδυνα καὶ τὰ Ψαρὰ καὶ ἡ Κάσπος καὶ ἡ Χίος ἔστελλαν μηνύματα θριάμβων ἔως τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἔξεινούσαν βαρεῖς οἱ στόλοι.

Ἐπὶ τέλους ἔνα πρῶτη, μὲ τὸ σύννεφον ποὺ ἐπύκνωσαν οἱ κανονιοβολισμοί, οἱ ἔχθροι ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸ νησί. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἡσαν ἀμέτοητοι καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ ἡσαν ὀλίγοι. 'Ἄλλ' οἱ ὑπερασπισταὶ ἦξευραν νὰ σκοτώνωνται. Καὶ ἐσκοτώθησαν οἱ περισσότεροι.

Εἶς τὸ Ναύπλιον, τὴν πρωτεύουσαν τότε τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, δταν ἔφθασαν πρόσφυγες Ψαριανοί, ἔνας ἱερεύς, ὁ Νεκτάριος Κατούλης, συνενάλεσεν αὐτοὺς καὶ τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ χαιρετίζων τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν ὡς ἐθνικὴν θυσίαν, ἥρχισε μὲ μίαν ἀποστροφήν :

«— Ἄδελφοι Ψαριανοί, εἰς τὴν πυρὰν ἡ ὅποια ἀναδίδεται ἐκ τῶν καιομένων οἰκιῶν σας, βλέπω συντελούμενην τὴν θυσίαν τοῦ Ἀθραάμ. Ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος δὲν ἐπόρθησε νὰ θυσιάσῃ τὸν νέόν του. Σεῖς ἐθνισάσατε τὰ τέκνα ὑμῶν. Ἡ θυσία σας ἀνέρχεται εὐπρόσδεκτος * εἰς τὰ ὑψη. Ἄδελφοί, μὴ θρηνεῖτε. Ἔγείρατε τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, δτι ὁ μισθὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ».

Παλαίουσα ἡ Ἑλλὰς ἀκόμη, κυλιούμενη εἰς τὸ αἷμα τὸ ἴδικόν της

καὶ εἰς τὸ αἷμα τῶν ἐγχρῶν τῆς, ἐδέχθη τὰ λείψανα τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ γενναίου νησιοῦ καὶ τὰ ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Εὔβοιαν, πλησίον εἰς τὰ ἔνδοξα ἐρείπια τῆς Ἐρετοίας. Ἐκεῖ τότε ἐφύτευσε μία νέα πόλις τὰ Νέα Ψαρά.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατεστρέφετο καὶ ἡ Κάσσος καὶ ἡ φωτιὰ καὶ ὁ σίδηρος διημθύνοντο πρὸς ἄλλα σημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς γῆς διὰ νὰ συμπληρώσουν τὸ ἔργον τοῦ ὀλέθρου.

Οἱ Ψαριανοὶ ἀφησαν σιωπῆιοι καὶ θλιψμένοι εἰς τὴν νέαν των πατρίδα τὰ γυναικόπαιδα καὶ ἔσπευσαν νὰ φροντισθοῦν πάλιν εἰς τὰ πλοῖα. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ πόθος τῆς ἐκδικήσεως ἐδιπλασίαζε τὸ θάρρος.

'Αργότερα, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὅταν ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἐλάσσα ὁ ἐπιφανῆς γάλλος φιλέλλην, ὁ μαρκήσιος Μπιφρέ, ἐπεσκέψθη εἰς τὴν Εὔβοιαν τὰ ἀναστηθέντα Ψαρά. Ἐκεῖ ὁ εὐγενῆς ξένος ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ σπιτάκι ἐνὸς γέροντος, ὁ ὄποιος, μαζὶ μὲ τοὺς ὀλίγους διασωθέντας Ψαριανούς, εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐις τὴν νέαν του πατρίδα. Τὸ βράδυ ὁ γέρος, καθισμένος εἰς τὸ πλάγιο ἐνὸς τζαπιοῦ, διηγήθη εἰς τὸν Γάλλον περιηγητὴν τὴν καταστοφὴν τῆς πατρίδος του, τὴν ὄποιαν εἶδε, νέος ἀκόμη. «Ἄι εἰκόνες τοῦ ὀλέθρου καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς αἱματηρᾶς θυέλλης, ἀφηγεῖται ὁ ξένος, ἔπαιραν μὲν ἀπερίγραπτον τραγικότητα ἀπὸ τὸ ἀφελὲς καὶ ἥμερον ὑφος τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὁ ὄποιος ἔφυγε τελευταῖος ἀπὸ τὸ ἐρημωθὲν νησί. Μία εἰκὼν Ἀγίου, κυρεασμένη εἰς ἓν εἰκόνοστάσιον, ἦτο τὸ μόνον πρᾶγμα, ποὺ ἔσωσεν ἀπὸ τὸ σπίτι του, ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του, ἀπὸ τοὺς ιδικούς του ὄλους, σφαγέντας ἡ φονευθέντας».

Περιοδ. «Παναθήναια» 1904

Γ. Τσοκόπουλος

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὄλομαυρην ὁράῃ
περιπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
γινομένο ὅπο λίγα χορτάρια,
ποὺ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

«Απαντά»

Δ. Σολεύος

Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαιτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες* ποὺ ἔφερε τὸ «Πανελλήνιον».

Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλίδος νὰ πάρῃ. 'Αλλ' ἐνῷ ἔφθασε ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίαζε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμειναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἥσαν δέκα πέντε καὶ περισσότεροι.

'Ο 'Αναγνώστης ὁ Πλατῆς καθήμενος κατέγραψεν ἐκείνους ποὺ ἐλάμβαναν ὅπλα.

'Ο δὲ Σαιτονικολῆς ὄρθιος τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἔκαστον μίαν εὐχήν.

— Καλορίζικο!.. Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ γιάλη... καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

'Ο 'Ανδρουλίδος ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε. 'Αλλ' ἐπὶ τέλους ενόρθιη ἐνώπιον τοῦ Σαιτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου ἀνέκειντο τὸ ὅπλα καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισάνεν. "Ηνοιγε τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ Ἀνδρουλίδος ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαιτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

— Μωρέ δὲν ἀφήνεις, καημένεις Ἀνδρουλίδος;... τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός.

— Έσύ;... Είντα νὰ σου εἰπῶ;...

'Ο Σαιτονικολῆς ἤθελε νὰ εἰπῇ: «Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμης...» Καὶ ὁ Ἀνδρουλίδος ὅσον καὶ ἀν ἦτο πρᾶξος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν δῆμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἀκρην, ώς νὰ μὴ ἔβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ.

'Ο Σαιτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυτήθη διὰ τὴν σκληρὰν φράσιν, ἄλλ' ἵτο πλέον ἀργά. Διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἥρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, κωρίς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

— Μωρέ, τὸ ἐπίστεψες αὐτό, ποὺ σου εἴπα, 'Ανδρουλίδος;... Κι ἀφήνεις

νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι... ἐφώναξε ποδὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα.

— Έγώ σὲ θάρρουνα γιὰ πλιὸ ξυπνητό. Γιάς, μωρέ, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !...

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετάν Νικολῆ, ἀπίγνυμεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποὺ τὸν ἐπῆρε ἄλλος !... "Έχω μὲ παλιολαζαρίνα*" ἐγώ... Κάνει κι αὐτὴ δουλειά !... ✓ ~~~~~ μετέρ.

Καὶ τὰ ἔλεγε αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον. Ἐμειδία μάλιστα τώρα, τὸ συνηθισμένον καλοκάγαθον μειδίαμά του ἀλλὰ εἰς τὰ γαλανά του μάτια ἐκνύλετο ἔνα δάκρυ. "Οταν ἐξῆλθε, τὸν ἐπληησίασεν ὁ συγγενής του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν :

— Μωρέ, γιὰ ὅνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχή, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιά... Δὲν φάναι ποὺ δὲν σοῦ ἔδωκε τουφέκι ὁ Σαϊτονικολῆς, ἀλλὰ σοῦ ἔκανε καὶ τέτοια προσβολάρα καὶ σὺ ἔκόντεψες νὰ τοῦ εἰπῆς σπολάτη* ;...

— Ο ἀνθρωπος εἶπε τὴν ἀλλίθεια. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ὅλους, καλύτερα νὰ πάρουν οἱ καλοί, καλοί. Αὐτὸς εἶναι καπετάνιος καὶ κατέχει...

Τὸν κακό του τὸν καιοδ κατέγει...

— Κι ἂν δὲν τὸ κατέχῃ αὐτός, τὸ θωρῷ μοναχός μου ἐγώ. Είμαι ἀνεμάνθρωπος, εἶπεν ὁ Ἀνδρουλιός μὲ δλίγον πεῖσμα, τὸ ὅποιον ἀπηυθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἔαυτοῦ του.

— Σώπα, λέω, καὶ το' ἀντρες δὲν τσοὶ ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζωντόβολα... Έγώ δὲν κάνω καλύτερο μου κανένα. Σ' ὅλο τὸ ὕστερο χαίρεται κι ὁ κόρακας τὴν φωνή του σὰν καὶ τ' ἀηδόνι... Νὰ συλλογισθῆς τοὺς συγγενεῖς σου, ποὺ τοὺς ντροπιάζεις...

— Μὰ ἥθελες νὰ μιαλώσωμε γιὰ ἔνα τουφέκι ;...

— Ναί ! Γιατὶ δύοιος δὲ μιλεῖ τόνε θάπτουνε...

— Έγώ ἔχω τὴν παλιολαζαρίνα... "Άλλοι δὲν ἔχουν μουδὲ καλαμοπίστολο... Καλὰ ἔκαμε ὁ Σαϊτονικολῆς !..."

— Αὐτὴ τὴν κεφαλὴν νὰ βαστᾶς καὶ καλὰ θὰ πάξ... Θὰ γενῆς ἀνεμπαγνύδο τοῦ χωριοῦ...

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπειμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχυνόμενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

‘Ο Ἀνδρουλίδς ἦτο νέος ἄνθρωπος, τοιάντα περίπου ἐτῶν, κοντα-
κιανός, μὲ παχὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἴσχηνάς περὶ τὰς δοιάς
κατωλίσθαιναν καὶ ἐβάραιναν τὰ στιβάνια *. Ὁλύγοι ἤσαν ὅσαν αὐτὸν
φιλόπονοι εἰς τὸ χωριό.

⁷Αμα ἐτελείωνε τὰς ἀγοροτικάς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπί τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὔρισκε δὲ καιδὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηδῷ καὶ τὸν νεοόινδον, τὸν ὅποιον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του.

⁷ Ήτο καθ' ὑπερθόλην θοῆσκος. Δέν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἔξωτεοικούς τύπους, ὅλῃ είγενε ὀληθεῖς κοινωνικὰς ἀστεί-

Από τὸ στόμα του δὲν ἔξιγχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἥτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοί του τὸν ἐφαντάζοντο ως μὴ δυνάμενον νὰ καρπούσῃ καὶ Τοῦον ἀκόμη.

Δὲν είχε κανένα ἔχθρον φυσικά. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ποὺ ἐνέπνεε δὲν ἔλειπεν ὅλιγη εἰδωνεία. Ήτις τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἔριδας καὶ προκαλούμενος ὑπεργόρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἔνοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν. Καὶ ὁ Ἀνδρούλιος δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστάς. Καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικαία, ἐθεωρεῖτο ως δειλία, ἡ δὲ ὑπερθυμική του ἀγαθότης ως πνευματική πτωχεία.

— Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι !...

Καὶ εἶναι βέβαιον τῷ ὄντι ὃ Ἀνδρούλιὸς δὲν ἦτο φωστῆρας.
Ἐπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνό του τὸ σκαρί !... Πῶς νὰ δώσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἔνα τέτοιο « ἀντρίτσι », ώς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναικεῖς ;

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόδιμος μαζί του. "Οταν δὲ ἥρχισεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἤκουόσθη ὅτι ὁ Ἀνδρούλιός παρεσκευᾶτο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνενάγγασαν καὶ τὰ νήπια.

Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἥξευσε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ, καὶ ἀλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος δὲ ἐθε-
βαίωνεν, ὅτι ὁ Ἀνδρούνιός ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλεμα,
διὸ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ γὰρ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ'-
αντὰ οἱ Τοῦροι.

'Ως είδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος Σαΐτονιολῆς δὲν εἶχε καλυτέρων περὶ αὐτοῦ ιδέαν. 'Αλλ' ὁ Ανδρουλίδης δὲν έμνησικάπησε. Μετά τινας ώρας μάλιστα ἐφαίνετο ώς νὰ εἶχε λησμονήσει παντελῶς τὴν περιόδων τοῦ ὅπλωρχηγοῦ φράσιν.

Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του.

Τί γέλια ἔγιναν μὲ ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς δούιας τὸ σπασμένο κοντάκι ἢτο δεμένο μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὅποια εἶχε μάρκος τοιῶν πήγεων!

— Μωρ' αὐτό, 'Ανδρουλίδης, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηγου τὸ τουφέκι!... τοῦ εἴτε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρχειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν. Εἶχεν ἀναμιχθῆ ἵσως μὲ ξενοχωριανούς, ἢ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κουφθῆ.

Μόνον κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδον καὶ τὸ φέσι του ἢτο τουπιμένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Έξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴν λαζαρίναν του!... Τοῦλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολήν!...

✓ 'Αλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἔβουθάθη.

'Ο 'Ανδρουλίδης ἐμάχετο ὄρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος.

Ἐνόμιζαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφρναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζει*. 'Αλλ' ὁ 'Ανδρουλίδης δὲν ἦθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Εμένα δὲ μὲ πιάνει μπάλα!... εἴπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲ σὲ πιάνει μπάλα;... Πῶς τὸ κατέχεις;...

— 'Έχω τίμιο ξύλο!...

— 'Άλήθεια;...

— 'Έχω αὐτό!... ἀπήντησεν ὁ 'Ανδρουλίδης καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε;... «'Οποιος κάνει τὸ σταυρό του — ἀρνα εἶχε στὸ πλευρό του...».

**

Μετά τινα καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. 'Αμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὁροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκάλωσεν.

Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξωλοιθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἀν δὲν τοὺς ἔθοιθει ἡ δύμιχλη καὶ ἀν ἔλειπον οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες

ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὥδήγησαν νὰ διαφύγωσι δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξύ τῶν Κορητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅστις πολλοὺς ἔθελοντάς ἔσωσεν.

Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δ' ἐκεῖνο κι ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἕνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπό δῶ, πατριώτῃ!... ἐφώναξε. Μὴ πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃς στοσὶ Τούρκοι...

'Ο φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηνθύνθη πρὸς αὐτόν. 'Αλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιός διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος*. Δέν ἐποόφθασε νὰ τὸ καλοσκεφθῇ, καὶ ἐκεῖνος τὸν ὄποιον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἔθελοντήν, ὕριμης κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγκην.

"Οπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χαλίκια. Ἡ δέ ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκάσιον ἦτο τόσον μικρά, ὅστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δολιχόσπιον* λαζαρίναν.

Ἡ λόγκη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιός συγχρόνως ἔρριπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεὲ Δημητρίου!...

Καὶ μετὰ πατάγου παρασύρων τοὺς χάλικας κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικὸν τῆς θόρυβον τῆς λαζαρίνας.

Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος ἀφοῦ ἐπὶ τινας στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλίσμενον, τώρα ἔζητε μέρος, διὸ νὰ κατέλημη μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ.

'Ἐπὶ τέλους εὗρε μονοπάτι καὶ ἥρχισε νὰ κατεβαίνῃ. 'Αλλὰ μετ' δλίγον ἔκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλιός.

'Ο Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθῆσει τὸν νέον Νέστορα, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινας ἐκδοράζει καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει.

'Αλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἥρκουσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του.

Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλιός τὴν ἥρπασε καὶ :

— Κράκ!... Κράκ!... τὴν ἔστρεψε καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Κιρκάσιον.

Νέος πυροβολισμός ~~ἀντίχησεν~~ εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεφόδου.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἔξαφνα διέσπειρε τὸν πανικὸν εἰς τὸ χωριό ἥ
χρανγῆ :

— Τοῦροι !... Κερκέζοι !...

Ο κόσμος ἔγινε ἄνω κάτω. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχαν νὰ πάρουν τὰ
τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προσφύλάξουν τὰ παιδιά των, ἄλλοι νὰ ἀποκρού-
σουν τὴν εἰσβολήν.

Αλλ᾽ ἀντὶ Τούρων καὶ Κιρκασίων, εἶδαν ἔνα μόνον Κιρκάσιον,
ὅστις ~~πασαδόξως~~ ἔφερεν ἐπ᾽ ὅμου δύο τουφέκια, ἔνευσε δὲ μακρόθεν
καθηγαστικῶς καὶ ἐφώναζεν Ἐλληνιστί :

— Μωρό ! ἔγώ εἴμαι !... Μὴ φοβᾶστε !

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν κι ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν
τῶν χωρικῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ πιρκασια-
νοῦ ἱματισμοῦ, δὲ δόποιος, σημειώσατε, τοῦ ἡροεῖτο δίλγον μακρὸν καὶ
ὑπὲρ τὸ δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲν ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐ-
τὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῷ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυ-
κάσιον ἱματισμὸν του, τοῦ ὅποιου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι
σειραὶ φυσιγγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετάνιον τὸν Σαϊτονικολῆν καὶ ὁ
Ἀνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὅπλον τοῦ Κιρκασίου λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ χιτσὶ τοῦ λόγου σου, καπετάν Νι-
κολῆ !...

Ο Σαϊτονικολῆς ~~παρείησε~~ μὲν θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὠραῖον
καὶ ἐλαφρὸν ὅπλον.

Αλλ᾽ ἐνθυμηθεὶς ἵσως τὴν προσβολήν, τὴν ὅποιαν εἶχε κάμει πρὸς
τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἴπε μὲ φωὴν στενοχωρημένην :

— "Οχι ! "Οχι ! Έσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τὸ χιτσὶ !...

Ο Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Εγώ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο !...

Απὸ τὴν ἥμεραν ἐκείνην δὲ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνυμάσθη Κερκέζος.

« "Οταν ἥμουν δάσκαλος καὶ ἄλλα διηγήματα »

Ιωάννης Κονδυλάκης

ΑΛΕΣΤΑ ! (ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΛΑ !)

(Αἱ ἐπαναστάσεις τῶν Κρητῶν διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τοῦ κατακτητοῦ καὶ τὴν ἔνωσίν των με ἄ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος ὑπῆρχαν ἡγαικαῖ, ἀλλὰ καὶ πολὺ αἰματηραῖ.

Κατωτέρω ὁ συγγραφεὺς ἀισθέρει ἐν περιστατικὸν ἡγις ἐπαναστάσεως τοῦ 1878).

...Τοὺς ἐπεριμέναμεν τοὺς ἔχθροὺς ἀπὸ ἥμέρας εἰς ἥμέραν καὶ αἱ χωρικοὶ μας ἔχρυπτον δὲ τι εἶχον εἰς σπήλαια, ἴδιως εἰς τὸ μέγα σπήλαιον τῆς Βίγλας, ὃπου εἶχον καταφύγει πολλαὶ οἰκογένειαι. Καθ' ἐκάστην ἀγγέλματα περὶ ἐμφανίσεως ἔχθρον διέσπερον τὸν πανικὸν καὶ ἤρουέτο ἡ κραυγὴ τοῦ κινδύνου : « Ἀλέστα ! » (Εἷς τὰ ὅπλα ! Ἐτοιμο !). Μετὰ μικρὸν δὲ διεψεύδοντο, ἵνα ἐπαναληφθοῦν μετ' ὀλίγον. Ἀλλ' ἥλθε καὶ ἥμέρα καθ' ἣν ἡ ἀπαισία εἴδησις δὲν διεψεύσθη.

Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἥμέραν, τῆς ὅποιας τὰ συμβάντα παραμένουν ἐναργέστατα εἰς τὴν μνήμην μου. Ἐδρεχει δυνατὰ καὶ ἔθροντα. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς καταγίδος ἥρούσθησαν πυροβολισμοὶ μεμακρυσμένοι. Καὶ μετ' ὀλίγον διέτρεξε τὸ χωρίον ἀπειρος θρηνώδης βοή, ἐν μέσῳ τῆς ὅποιας διέκοινα τὴν φοβερὰν κραυγὴν τοῦ κινδύνου :

— Ἀλέστα !

Ἡ μάννα μου ἔδραμεν ἔξω, ὡς ἀλλοφρονοῦσα *, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρός μου. Τὴν στιγμὴν δὲ ἐκείνην διήρχετο ὁ Μανώλης ὁ Πατούχας μετά τινος ἄλλου καὶ, πυροβολήσαντες εἰς τὸν ἀέρα ἀνεργαύγασαν :

Στ' ἄρματα ! Στ' ἄρματα !

Καὶ ἥρούστο ἡ κραυγὴ ἀπομακρυνομένη, ὥσει * ἐπανελαμβάνετο δὲ τῆς ἥχοις :

Στ' ἄρματα ! Στ' ἄρματα !

* Εστεκα σὺν ἀπολιμωμένος πλησίον τῆς θύρας καὶ ἔβλεπον ἄνδρας καὶ γυναῖκας τρέχοντας ὑπὸ τὴν βροχήν, ἀπευθύνοντας πρὸς ἄλλήλους θραγείας * ἐρωτήσεις καὶ παρερχομένους. Οὐ ἀδελφός μου Χαρολάμπης, ὁ ὅποιος εἶχε γεννηθῆ πρὸ τοιῶν μηνῶν, ὡς νὰ συνηγοράνετο καὶ αὐτὸς τὸν κίνδυνον, ἐκραύγαζεν ἀπὸ τοῦ λίγνου * τού πάσῃ δυνάμει.

Μετ' ὅλιγον εἰσῆλθε τρέχων ὁ πατήρ μου, ταραγμένος καὶ διάθροχος, κατόπιν δὲ αὐτοῦ ἡ μήτηρ μου, ἀποστάζουσα καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς βροχῆς καὶ ἔκροων* ἐκ τοῦ τρόμου.

— Παιδία μου! ἀνεβόησε μὲν κραυγὴν μητρικοῦ δέους*.

Καὶ δραμοῦσα ἥρπασεν ἐκ τοῦ λίνου* τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἔπειτα ἐψὲ καὶ μᾶς ἔσφιξεν ἐπὶ τοῦ στήθους της μανιωδῶς ἑτοίμη νὰ φύγη, νὰ πάρῃ τὰ βουνά διὰ νὰ μᾶς κρύψῃ, νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐπερχομένους ἔχθρούς.

Τότε εἰσῆλθον διάφοροι χωριανοὶ εἰς τὸ σπίτι μας, ἄνδρες καὶ γυναικες, ὅλοι σαστισμένοι, μουσκεμένοι ὑπὸ τῆς βροχῆς, χειρονομοῦντες καὶ κανούμενοι μὲ τὴν νευρικὴν ζωηρότητα παραφρόνων. Ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως ἐκείνης ἡκούσθη μεμακρυσμένος καὶ μόλις αἰσθητὸς ἦχος σαλπίγγων, αἱ ὅποιαι ἐσάλπιτζον πορείαν μετὰ πολλῆς γοργότητος. Ἡ φρίκη τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν περιγράφεται. Μία νεάνις ἥσκισε νὰ κτυπᾷ τὰς χειρας καὶ ἀνεφώνει γοργῶς:

— Έφτάξανε! Έφτάξανε!

Τότε παρεσύθημεν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ χειμάρρου τοῦ πανικοῦ. Καὶ ἀγνοῶ πῶς, μετά τινα λεπτά, εὑρέθην ἐπὶ τῶν γονάτων μᾶς θείας μου ἱππευούσης, τυλιγμένος ἐντὸς μαλλίνου καπότου, ἐν μέσῳ πλήθους χωριανῶν, πρὸ πάντων γυναικῶν καὶ παιδίων, ἀγνωρίστων ἐκ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ τρόμου.

Ἡ μήτηρ μου ἦτο πλησίον μου, καθημένη ἐπὶ τοῦ ἱμίονου μας καὶ κρατοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλην της τὸν ἀδελφόν μου. Ηροηγεῖτο δὲ ὁ πατήρ μου, διὰ τῆς μᾶς μὲν χειρὸς σύρων τὸν ἱμίονον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης τὸ τουφέκι του. Καὶ τὰ σαλπίσματα ἡκούνοντο εὐχρινέστερα, ἐν τονώτερᾳ, ἐπιτείνοντα τὴν φρενιτιώδη σπουδὴν καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ πλήθους, τὸ ὅποιον ἔφενγεν ὑπὸ τοὺς καταρράκτας τῆς βροχῆς, πόμνιον προσέπτων καταδιωκομένων ὑπὸ οὐρλιαζόντων λύκων.

Πάντες ἤσαν σιωπηλοί, σὰν νὰ ἐφοβοῦντο μήν τονούσθουν ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων ἔχθρῶν, μὲ μορφὰς ἔξηγριωμένας. Ἐκ διαλειμάτων μόνον ἡρούντεο ἡ φωνὴ γυναικός:

— Ηαναγία μου, πρόφταξε!

'Αζολούμήσαντες τὸν πάρα τὸ χωρίον βαθὺν αὐλῶνα*, ἐφθάσαμεν μετὰ δέκα περίπου λεπτὰ εἰς τὴν εἰσόδον τῆς χαράδρας, ὅποθεν φαίνεται ἐκ πλαγίου τὸ χωρίον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκρότητε πυρο-

θολισμός, τὸν ὅποιον ἐπανέλαβεν, ἐν παρατεταμένῳ κυματισμῷ βοῆς, ἡ ἥχῳ τῆς χαράδρας. Καὶ ὅλαι αἱ γυναικες ἀνεβόησαν μᾶς φωνῇ:

— Παναγία Παρθένα μου!

Αἱ σάλπιγγες ἐσιώπησαν διὰ μᾶς καὶ ὁ συμπυροβολισμὸς ἐπανελήφθη φοβερότερος, παρατεταμένος, ἔνα παιμένιστον κρό!

— Ἐποακάραν τσοὶ! ἀνεφώνησεν εἰς τὸν ἀνδρῶν.

‘Ο πατήρ μου μᾶς ἡσπάσθη ἐν συγκινήσει, εἶπε λέξεις τινὰς πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ ἔδραμεν ὅπιστος πρὸς τὸ χωρίον μετ’ ἄλλων ἀνδρῶν, οἵ ὅποιοι, ἀπομακρυνόμενοι, ἔλεγον πρὸς τὰς γυναικας καὶ τὰ τέκνα των:

— Εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Μία νεαρὰ γυνή, ὑψηλὴ καὶ ὠραία, διχρόα ἐκ συγκινήσεως, ἡ ὅποια ἐκράτει νήπιον εἰς τὰς ἀγκάλας της, ἐσταμάτησε καὶ παρετήρει πρὸς τὸ χωρίον. Τὴν ἀνεγνώρισα ἦτο ἡ Πηγή, ἡ σύζυγος τοῦ Πατούχα, τοῦ σημαιοφόρου μας, ὁ ὅποιος ἐφαίνετο εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ χωρίου, μὲ τὸ γιγαντιαῖόν του ἀνάστημα, πλησίον τῆς σημαίας. Τὴν ἄκουσα νὰ λέγῃ:

— Ή Παναγία νὰ σὲ σκέπῃ, Μανώλη μου!

‘Ο κρότος τῶν ὅπλων δὲν ἔπαισε πλέον ἀποτελῶν φρικτὸν ἀντίλαλον ἐν τῇ χαράδρᾳ, διὰ τῆς ὅποιας ἐπορεύεθα. Τώρα ἐκλαίομεν ὅλοι, γυναικες καὶ παιδιά. Ἐκ διαλειμμάτων δέ, ὡς ἐπωδὸς * τοῦ θρήνου ἐκείνου, ἥκουόντο αἱ περίτοροι ἀναφωνήσεις τῶν γυναικῶν:

— Παναγία μου, βλέπε τσοὶ Χριστιανούς!

— Παρθένα μου, πρόφταξε!

‘Οταν ἐφθάσμιεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς χαράδρας, ἡ βροχὴ εἶχε πάυσει. Οἱ χριστιανοὶ μαχηταὶ εἶχον ἀναγκασθῆ ὑπὸ τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων τοῦ ἔχθρου νὰ καταλίπουν τὸ χωρίον ὑποχωροῦντες δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἀναχαιτίζοντες * τὴν προέλασιν τῶν ἔχθρων, εἶχον καταλάβει τὰ ἐκατέρωθεν τῆς φάραγγος ὑψώματα, ὅταν ἡμεῖς ἐφθάσμιεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ θουνοῦ, τὸ ὅποιον ἡ φάραγξ διατέμινε.

Ἐξεῖθεν ἐφαίνετο ὄλόπληρον τὸ χωρίον μετὰ τῆς πρὸ αὐτοῦ κοιλάδος. Ἡμην τόσον ταραγμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκ τῶν κρότων καὶ τῶν συγκινήσεων, ὥστε ἡ μνήμη μου διετήρησε μόνον συγκεχυμένην εἰκόνα τοῦ χωρίου, κεκαλυψμένου ὑπὸ καπνοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ὅποιον διεκρίνοντο μικροὶ - μικροὶ οἵ ἔχθροι. Τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦμαι σαφῶς,

ὅτι ύπερόνω τοῦ χωρίου εἶχε σχηματισθῆ μέγα οὐρανίον τόξον καὶ ὅτι ἐπί τυνος οἰκίας ἐκυμάτιζεν ἡ τουρκικὴ σημαία, μικρὰ ἐκ τῆς ἀποστάσεως, ἀλλ' εὐδιάκριτος, ὡς ἐκ τῆς αἱματηρᾶς κοκκινάδας της.

'Εξηγολουμένησαμεν ἀναβαίνοντες πρὸς τὰ ὅρη ἀλλὰ τώρα ἐφαινόμενα ἐκ τοῦ χωρίου. "Εξαφνα σφαῖρα τηλεβόλου διῆλθεν ύπερόνω τῶν κεφαλῶν μας μετὰ βόμβου τρομακτικοῦ. Ταύτην ἐπηγολούμησεν ἄλλη καὶ ἄλλη. Τὸ πλῆθος ἐκάμιψθη ὑπὸ τοῦ δέους, ὡς στάχνα λυγίζόμενα ὑπὸ τὴν πνοὴν θυέλλης.

'Ἐπλησίαζομεν εἰς τὴν ὁφρὸν τοῦ βουνοῦ, ὅπισθεν τοῦ ὅποιου θὰ ἥμεθα ἀσφαλεῖς, ὅτε ἥκουσθη κρότος φοβερός, συνοδευθεὶς ὑπὸ κραυγῶν τρόμου :

«—Παναγία μου ! Παναγία μου !

'Ἐγὼ δὲν εἶδον τίποτε, ἀλλὰ βραδύτερον ἔμαθα ὅτι μία ὀბίς, πεσούσα, κατεκερούματισε * νεανίαν, ὁ ὅποιος ἐσήκωνε τὴν γηραιὰν μητέρα του. Ἡ δὲ παραλυτικὴ γραΐα δὲν ἔπαθε πίποτε !

"Οταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφήν, τὸ χωρίον ἐπυρπολεῖτο. 'Ἐκ τῆς οἰκίας μου καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀνεδίδετο χονδρός, μαῦρος καπνός. Καὶ ἥκουσα τὴν μητέρα μου ἀναφωνοῦσαν μετ' ἀνεκφράστου μίσους καὶ ἀπελπισίας :

—"Αχ ! σκύλοι ! "Αχ ! σκύλοι, πῶς μᾶς ἐκάμιατε !

* Έφημ. « 'Εμπρός » 1911

I. Κοιδουλάκης

ΑΓΩΝΑΣ ΑΔΥΣΩΠΗΤΟΣ

(Η συγγραφεύς παρουσιάζει πραγματικά περιστατικά έκ του σκληρού άγώνος τὸν δόποιον διεξήγαγον, πρὸ τοῦ 1912, οἱ "Ελληνες Μακεδονομάχοι ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τῶν Βουλγάρων Κομητατζήδων".)

Οι Βούλγαροι τότε προσεπάθουν νὰ ἔκβουλγαρίσουν τοὺς ἔλληνικοὺς πληθυσμοὺς Μακεδονίας καὶ Θράκης μὲ τὰ πλέον ἀπάνθρωπα μέσα.

"Ἐν προκειμένῳ ὁ ἄγών διεξάγεται εἰς τὴν τότε λίμνην τῶν Γιαννιτσῶν. Ὁ Καπετάν "Ἄγρας καὶ τὰ λοιπὰ ἀναφερόμενα πρόσωπα ὑπῆρξαν πραγματικά (ἱστορικά πρόσωπα ύπὸ φευδώνυμον).

Τὸ ιού, ἐκεῖνο τὸν Δεκέμβριο ἦταν δυνατό. Ἡ διαμονὴ στὴ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν, δύσκολη πάντα, εἶχε γίνει γιὰ τοὺς ἀντρες ὅδυνηρη. Οἱ καλύβες μὲ τοὺς καλαμένιους τοίχους καὶ σκεπὴ καὶ μὲ τὸ καλαμένιο πάτωμα, δὲν μποροῦσαν νὰ τοὺς προφυλάξουν ἀπὸ τὸ ιού. Ὅταν ἀναβαν φωτιὰ οἱ ἀντρες μέσα σὴν καλύβα, ὁ καπνὸς τοὺς ἔπνιγε. Ἀν ἀνοιγαν τὴν πόρτα, πάγωνε ἡ καλύβα. Ἄναγκαζονταν λοιπὸν νὰ κάθωνται χαμηλὰ ἢ νὰ ξαπλώνωνται χάμου στὴ φωτιά.

'Ο ἀγῶνας ἔξακολονθοῦσεν ἀγριος, ἀμείλικτος* μεταξὺ Ἑλλήρων καὶ Βουλγάρων ποιὸς νὰ ἐκποτίσῃ τὸν ἄλλον.

Ἡ ψηλὴ καλύβα τῆς Κούγκας ἔβαζε τοὺς Ἑλληνας σὲ μειονετικὴ θέση, γιατὶ φάίνονταν ἀπὸ μακριά. Καὶ οἱ Βούλγαροι, χωρὶς νὰ πλησιάζουν μὲ τὶς πλάβες* τους, ὥστε νὰ γίνωνται ἀντιληπτοί, τραβοῦσαν ὁμοθροντίες ἀπὸ μακριὰ καὶ οἱ σφαῖρες τους τρυποῦσαν τὰ καλάμια, εὔρισκαν τοὺς ἀντρες, ποὺ τύχαινε νὰ εἶναι ὅρθιοι μέσ' στὴν καλύβα, τοὺς πλήγωναν ἢ τοὺς σκότωναν.

Οι Ἑλληνες ἔβγαιναν καὶ αὐτοί, ἔκαναν αἰφνιδιασμοὺς στὶς βουλγαρικὲς καλύβες. Μὰ αὐτὲς ἦταν χαμηλές, δὲν φάίνονταν μέσ' στὰ καλάμια. Ἐποεπε νὰ πλησιάσουν πολὺ οἱ πλάβες πρὸ τὶς βροῦν. Καὶ τότε ὁ αἰφνιδιασμὸς ἦταν πιὸ ἐπικίνδυνος γιὰ κεῖνον, ποὺ πρόσβαλλε, παρὰ γιὰ κεῖνον, ποὺ δεχόταν τὴν ἐπίθεση.

Καὶ οἱ Βούλγαροι προφυλάγονταν. Εἶχαν σκοποὺς παντοῦ. Καὶ συχνὰ οἱ αἰφνιδιασμοὶ ἔξελίσσονταν σὲ ξαφνικὲς μάχες χέρια μὲ χέρια μεταξὺ Ἑλληνικῆς περιπόλου καὶ ἄλλης βουλγαρικῆς.

Οἱ ἀρχηγοί, "Ἄγρας καὶ Νικηφόρος, εἶχαν χτίσει καὶ ἄλλες μι-

κρές καλύβες δῶθε καὶ κείθε τῆς κούνικας* καὶ εἶχαν βάλει παντοῦ σκοπούς, ποὺ ἔμεναν ἐκτεθειμένοι στὸ κεφό καὶ μέσ' στὰ νερά, περιμένοντας κάθε στιγμὴ καινούργια ἐπίθεση τοῦ ἐχθροῦ. Ἡταν τότε ἐκνευριστικὴ αὐτὴ ἡ ἀκινησία καὶ ἡ ἀναμονὴ ἀνάμεσα στὰ καλάμια, ὅπερ ἀναγκάζονταν οἱ ἀρχηγοὶ κάθε ὥρα ν' ἀλλάζουν τοὺς σκοποὺς αὐτούς. Καὶ μέσα στὶς καλύβες ὅμως ἐκνευρίζονταν οἱ ἄντρες, περιμένοντας κάθε στιγμὴν κούλαρικὸν αἰφνιδιασμό.

Ἄρχηγοι καὶ ἄντρες εἶχαν ἀγοριέψει στὴν ὅψη τὰ μαλλιά τους εἶχαν μακρύνει, ὅλοι τόροι εἶχαν γένετα, ἡ ἐμφάνισί τους ἦταν ἀτημέλητη*, τὰ ρούχα τους τριψιμένα, παλιωμένα. Μόνον ὁ Νιζηφόρος καὶ οἱ καπετάνιοι Παντελῆς κατώρθωνταν ἀκόμα νὰ κρατοῦν παρουσιαστικὸν κάππως περιποιημένο.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ ἦταν εἰκληρὴ γιὰ ὅλους. Ο "Αγρας" ὅμως, μὲ τὶς πακούλεισμένες πληγὲς καὶ τοὺς συνεχεῖς πυρετούς, εἶχεν ἐξαντληθῆ διάτελα.

— Νὰ φύγῃς! τοῦ ἔλεγε καὶ τοῦ ξανάλεγε ὁ Νιζηφόρος. Ἐδῶ δὲν φὰ γίνῃς ποτὲ καλά. Ἐνῷ, ἀν πᾶς καὶ γιατρευτῆς, θὰ μπορέσῃς νὰ δουνέψῃς καλύτερα.

Γελούσσει ὁ "Αγρας" καὶ ἔπαιρνε τὸ τουφέκι καὶ πάγκαινε σὲ περιπόλεις καὶ ξαναγύριζε μὲ σαράντα βαθμοὺς πυρετό. Κι ἔμενε μερικὲς ὥρες ξαπλωμένος στὸ πάτωμα καὶ πάλι σηκωνόταν καὶ ξανάρχιζε τὴν «δουλεά».

Μὰ εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐκνευρίζεται καὶ κεῖνος. Μιὰ ὅμβοροντία τοῦ εἶχε σκοτώσει ἔνα εὔζωνα. Μιὰ δεύτερη, τὴν ἄλλη μέρα, μέσ' ἀπ' τὰ καλάμια, πλήγωσε τὸν ἀρρώμητο, τὸν ἀνεκτίμητο 'Αντώνη.

Τὸ ἄλλο πρωΐ ἔφτασε ἔνας παπᾶς μ' ἔνα χωρικό. Ἐρχόταν ἀπὸ τὸ χωριό Νησί γιὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀρχηγούς.

Ο "Αγρας" εἶχε πυρετό καὶ, τυλιγμένος ὡς τ' αὐτιὰ μέσα στὴν κάπα του, εἶχε καθίσει κοντά στὴν ἀναμμένη φωτιά. Καὶ καθὼς μπῆκε ὁ παπᾶς, φώναξε:

- Ἐλα κάθισε, παπᾶ μου, νὰ φᾶς μᾶς μας. Ήλως σὲ λένε;
- Ηπαγάννη.
- Τί εἰδήσεις μᾶς φέρνετε; φώτης ὁ καπτάν Νιζηφόρος.
- Καὶ καλές καὶ κακές, ἀπορρίθηκε ὁ παπᾶς. Σκότωσαν τὸν Τόμαν Ηαζαρέντζε ἀπὸ τὸ Ζερβοχώρι...

— Τὸν σκότωσαν ! ἀναφώνησε ὁ Ἡγρας. Ἐγὼ τοῦ εἶχα χαρίσει τὴν ζωὴν καὶ τὴν λευτεριά !

— Ἀσκῆμα ἔκαιμες, καπετὰν Ἡγρα, εἶπε ὁ Παπαγιάννης. Ἡταν ἀπὸ τοὺς χειρότερους κομιταζῆδες τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. Εἶναι ἔνας ἀπὸ τοὺς κακούργους,, ποὺ ἔσφαξεν δύτικὸν παλληράρια, ἀπὸ τὰ γενναιότερα τοῦ Τέχοβου καὶ τὰ καλύτερα τοῦ χωριοῦ. Ἐκαιμες ἄσχημα νὰ τοῦ χαρίσῃς τὴν ζωὴν.

— Ποιός τὸν σκότωσε ; φώτησε ὁ Ἡγρας.

— Ἔνας φίλος τοῦ καπετὰν Μανώλη, τοῦ Στενημαχίτη· ἔνας ἀξιωματικός, νομίζω.

— Πῶς τὸν λένε τὸν ἀξιωματικό ; φώτησε ὁ Νικηφόρος.

— Δὲν τὸ λέγει ὁ Στενημαχίτης.

— Σὺ δὲν τὸν φωτούσες ;

— Νὰ τὸν φωτήσω, λέει ; Ποῦ τολμᾶς κανεὶς νὰ φωτίσῃ. Σὲ κοιτάζει καὶ τὰ μάτια του, λέσ, ξεγυμνώνουν τὴν ψυχή σου. Αὐτὸς δημοσιεύει την φύσην ! ...

— Μὰ τί λογαριασμοὺς εἶχε μὲ τὸν Παζαρέντζε;

— Ρώτησα τὸν Μανώλη τὸν Στενημαχίτη. Μοῦ εἶπε πῶς ὁ μυστικὸς αὐτὸς φίλος του ἐκδικήθηκε κάποιον Βασίλη 'Ανδρεάδη ἀπὸ τὸ Ἀσπροχώρι. Τὸ Ἀσπροχώρι ἦταν ἔνα χωριούδακι μεταξὺ Νιάουσας καὶ Βάλτου. Δὲν ὑπάρχει πιάτο καπέστρεψαν οἱ κομιταζῆδες, γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν αὐτὸν τὸν Βασίλη, ἐπειδὴ εἶχε πάει κι εἶχε πολεμήσει μὲ τὸν καπετὰν Ζέζα (Παῦλον Μελάν). Τοῦ σκότωσαν μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τοῦ ἔκλεψαν ἔνα παιδάκι, ποὺ εἶχε. Ὁταν τὸ 'μαθε, ὑστεραὶ ἀπὸ καιροῦ, ὁ μυστικὸς αὐτὸς φίλος τοῦ Στενημαχίτη, ποὺ ἦταν καὶ φίλος τοῦ Βασίλη 'Ανδρεάδη, ζήτησε νὰ τὸν βρῷ. Μὰ αὐτὸς χάδηκε, τρελλάθηκε, πέθανε, δὲ ξέρω. Καὶ πήγε ὁ μυστικὸς φίλος τοῦ Στενημαχίτη νὰ βρῷ τὸν Παζαρέντζε, ποὺ χάλασε τὸ σπίτι τοῦ Βασίλη 'Ανδρεάδη. Πήγε ίσια στὸ Ζερβοχώρι, σ' ἔνα καφενεῖο γεμάτο Βουλγάρους. Φώναξε ἔξω τὸν Παζαρέντζε καὶ τοῦ εἶπε: «Ἐσὺ ἐσκότωσες τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε ἀπὸ τὸ Τέχοβο ; Ἐσὺ σκότωσες τὴν μάννα καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Βασίλη ἀπὸ τὸ Ἀσπροχώρι ; Ἐσὺ τοῦτο ; Ἐσὺ ἐκεῖνο ; »... 'Ο ἄλλος προσπάθησε νὰ βγάλῃ μαχαίρι. Μὰ ποῦ ! θηρίο στὴ δύναμη, σου λέγω, ὁ φίλος τοῦ Μανώλη. Τὸν ἄρπαξε...

— Ἀλλος Γαρέφης ! θαύμασε ὁ καπετὰν Τιλιγάδης.

— Ναι, ἄλλος Γαρέφης! Καὶ νὰ ἦταν τιποτένιος ὁ Παζαρέντζε; Θηρίο κι αὐτός. Μὰ ποιός τὰ βγάζει πέρα μὲ τὸν φύλο αὐτὸ τὸν ἄγνωστο τοῦ Μανώλη; "Ετρεξαν γείτονες τοῦ Παζαρέντζε νὰ τὸν πιάσουν. Μιὰ σπρωχία στὸν ἔνα, μιὰ γροθιά στὸν ἄλλο, ἀνοιξε δρόμο, ὥριμησε στὸ βάλτο, χώμηκε στὰ καλάμια, πήγε ὡς τὴ πλάθα, ὅπου τὸν περίμενε ὁ Μανώλης ὁ Στενημαχίτης, καὶ δρόμο.

Νύχτα πιὰ ἔφτασαν στὸ σπίτι μου, στὸ Νησί.

— Γιατί δὲν ἡρθαν ἐδῶ σὲ μᾶς; ωρτησε ὁ "Άγρας.

— Δὲ θάξεραν τὸν δρόμο ἵσως.

Τὸ φαγὶ ἦταν ἔτοιμο. Κάθισαν οἱ καπετανέοι γύρω στὴ φωτιὰ κι ἔβαλαν μεταξύ τους τὸν παπᾶ.

"Οταν τελείωσαν, ωρτησε ὁ Νικηφόρος:

— "Άλλες εἰδήσεις ἔχεις, Παπαγιάννη;

— Ναι! κακές ὅμις εἰδήσεις.

— Μήπως ἀπὸ δῶ τίποτε;

— "Όχι, εἶναι ἀπὸ τὴν ἑπαρχία Ζίχνας, ἀπὸ τὴν Κλεπούσνα*. Κομιταζῆδες πῆγαν, σταλμένοι ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Σόφιας, νὰ δολοφονήσουν τὸν Χρυσόστομο*, τὸν "Άγιο Δράμας. Τὸ είχαν καλὰ δργανώσει καὶ θὰ τὸν σκότωναν. Μὰ ἔτυχε νὰ φύγῃ ὁ Δεσπότης σὲ περιοδεία. Καὶ οἱ δολοφόνοι, ἀπογοητευμένοι, ἀγοριεψμένοι, ἐκδικήθηκαν τὸν ἀστολο πλημυσμὸ τῆς Κλεπούσνας, ὅπου κατέφυγαν. Είχαν δυναμίτη μαζί τους. "Έβαλαν φωτιὰ στὰ ἐλληνικὰ σπίτια, σκότωσαν ἀντρες, γυναῖκες, παιδιά, ἔνα γέρο Βουζίκη ἐνενήντα χρόνων, ἔνα μωρό δύο χρόνων, τὴν κόρη τοῦ παπᾶ, τὸν δάσκαλο, τὴ γυναῖκα του.

"Ολη τους ἡ λύσσα ἦταν πὼς δὲ βροῆκαν καὶ δὲ σκότωσαν τὸν "Άγιο Δράμας....

Ἐκείνη τὴν στιγμὴ μιὰ ὁμιθροντία ἔσχισε τὸν ἀέρα κι ἀμέσως δεύτερη. Μὲ μᾶς ἡ καλύβα βρέθηκε στὸ πόδι. 'Αρχηγοὶ καὶ ἄντρες βγῆκαν ἀπὸ τὴν καλύβα μπροσύμπτα πεσμένοι πίσω ἀπὸ τὸ χαμηλὸ ὄχυρωμα, ἔρριξαν κι ἐκεῖνοι μπαταριές* μέσ' στὰ καλάμια, στὰ τυφλά, κατὰ τὸ μέρος ἀπ' ὅπου είχαν ἔρθει οἱ σφαῖρες. Μὰ κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε, οὔτε ἀκούστηκε τίποτε. Καὶ δυὸ πλάθες, ποὺ βγῆκαν μὲ τὸν Τύλιγάδη νὰ ἐρευνήσουν, γύρισαν ἀπρακτες. Δὲν είχαν δεῖ τίποτε, δὲν είχαν ἀκούσει τίποτε.

Οἱ σφαῖρες είχαν τρυπήσει τοὺς καλαμένιους τοίχους τῆς καλύ-

βας, είχαν περάσει άντίκρυ, πάνω από τους ώμους των καθημένων καπετανέων.

“Ολοι ήταν ταραγμένοι. Ή κατάσταση αυτή δὲ μποροῦσε νὰ έξαρσούνθηση. Οἱ ἄντρες ἐκνευρίζονταν. Ή μεγάλη καλύβα τους ήταν στόχος. Ἐπρεπε σκυφτοὶ νὰ περπατοῦν.

Συνθρωπός, ἀμύλητος, πλάγι στὸν πιστὸ Τυλιγάδη, κοίταζε ὁ Νικηφόρος τὶς πλάθες, ποὺ ἀπομακρύνονταν στὸ παγωμένο σκοτάδι, φέροντας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὸν ἄρρωστο Ἀγρα.

“Υστερα γάρισε καὶ μπῆκε στὴν καλύβα.

— Καὶ τώρα στὴ δουλειά! εἶπε τοῦ Τυλιγάδη.

Ἡ δουλειὰ ήταν δύσκολη, πολύωρη κι ἐπίμονη. Δὲν ήταν εὔκολο νὰ κατεδαφίσουν στὰ σκοτεινά, μὲ τέτοιο δυνατὸ κρύο, σὲ μιὰ νίχτα, μὰ μεγάλη καλύβα καὶ νὰ ξαναχτίσουν ἄλλη.

Μὰ ὅταν ἀποφάσιζε κάτι ὁ καπετάν Νικηφόρος, δὲν τὸν σταματοῦσαν τὰ ἐμπόδια.

«Τὰ μυστικὰ τοῦ βάλτου»

Πηγελόπη Σ. Δέλτα

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Τὰ νιᾶτά σου ἀριματώθηκες καὶ ζώστηκες τὸ θάρρος.

‘Αστροπελέκι μέσα σου ὁ πόθος σου ὁ κρυφός,
κι ἡς σ’ ἔγιερε, παλλήκαρε, στὸ πανηγύρι ὁ Χάρος,
τώρα ἡ ζωή σου εἰν’ ὅνειρο, μὰ ὁ θάνατός σου φῶς.

Γῦρό σου χαμογέλαγαν μολέμιατα * καὶ σκύλοι,

χίλια μαχαίρια σοῦ ἔμπτησαν, ὥ γίγαντά μου, οἱ νάνοι.

Κι ἡ μνήμη σου μᾶς γένηκε τριαντάφυλλο τ’ Ἀπόλλη
καὶ τῆς πνοῆς σου ὁ στεναγμὸς μᾶς γένηκε λιβάνι.

Στὸν τόπο, ποὺ μαρτύρησες, δὲ σ’ ἔκλαψε δικός.

Μὰ ἡ γῆ ἡ Μακεδονίτικη σὲ δέχτηκε σὰ μάννα.

Κι ἀν δὲ σηκώθη σίφουνας γιὰ τοὺς δχτροὺς κακός,
κάποιο ἀγεράκι φύσηξε ἀπὸ τὴν Ἀλαμάνα.

Εφημερίς «Ακρόπολις» 1930

Η ΣΗΜΑΙΑ

16 Τορικό δίγυρο

Τὸ ἐπὶ τῆς μεθορίου μικρὸν φυλακεῖον κατείχετο ὑπὸ ἀποσπάσματος εὐζώνων. Εἶς ὑποδεκανεὺς καὶ πέντε στρατιῶται ἀπετέλουν τὴν ὅλην φρουρὰν του.

Ἡ θέσις, εἰς τὴν ὅποιαν εὑρίσκετο, ἦτο ἐντελῶς μεμονωμένη. Οἱ ἔγγύτατοι σταθμοὶ ἀπεῖχον μίαν ὥραν τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα ἐστρατοπέδευνον εἰς ἀπόστασιν δίωρον.

Ἄπεναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ φυλακείου, εἰς ἑκατὸν μέτρων ἀπόστασιν, ὁρθοῦτο ὁ ἔχθροικὸς σταθμός. Δέκα ἄνδρες ὑπὸ ἓνα δεκανέα ἐφύλαξσαν τὸν εἶκον.

Εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην θέσιν τὸ ψῆχος ἦτο ἔτι δοκινὸν καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ἑαρινὰς νύκτας... Οἱ Ἑλληνες στρατιῶται συνεσπειρωμένοι περὶ τὴν πυρᾶν, ἥρθοῦντο τοῦ ὑποδεκανέως ἀφηγουμένου τὸ θελκτικὸν παραμύθιον τῆς Πεντάμορφης. Μόνον ὁ φρουρὸς σκοπὸς περιεπάτει ἀνω καὶ κάτω πρὸ τῆς ἀχυροσκεποῦς σκοπιᾶς καὶ ἡ φλόξ τῆς πυρᾶς ἀπήστραπτεν ἐπὶ τῆς κινουμένης ξιφολόγχης τοῦ διπλού του. Αἴφνης κρότος συντριβομένων ὑπὸ βήματος θάμνων καὶ κυλιομένων χαλίκων ἥκουόσθη ἀπὸ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου καὶ ἡ φωνὴ τοῦ σκοποῦ ἐκραξε :

—Τίς εἰ;

Οἱ εὔζωνοι ἀνεπήδων συγχρόνως καὶ ἐσπευδον πρὸς τὰ ἀνηρτημένα δύπλα.

‘Αλλ’ ἡ ἀπάντησις τοῦ προσερχομένου, δστις ἦτο ἥδη λίαν ἐγγύς, καθησύχασε τὴν αἰφνίδιον ταραχήν των :

—“Ωρα καλή, παιδιά! Εἴμ’ ἐγώ ὁ Γιάννης.

—Καλῶς τὸν Γιάννη, καὶ πῶς τέτοιαν ὥραν; ἥρώτησεν ὁ ὑποδεκανεὺς τείνων τὴν χεῖρα πρὸς τὸν γνωστότατον εἰς αὐτὸν ποιμένα.

—Νὰ πάρω ἀνασασμὸν καὶ σᾶς λέω...

‘Απεκρίνατο ὁ ποιμὴν καὶ ἐκάθησε βαρὺς καὶ κάθιδρως πλησίον τῆς πυρᾶς. “Ολοι προσήλωσαν ἐπ’ αὐτοῦ βλέμματα περιεργείας πλήρη. Μετὰ μίαν στιγμὴν σιωπῆς καὶ προσδοκίας, ὁ Γιάννης ἐπρόφερεν, ἀσθμαίνων ἀκόμη, τὰς λέξεις αὐτάς :

—Βαρέθηκαν στὸ σύνορο πέρα κατὰ τὸ Γκριτζάνο... τὸ ντουφεκίδι πάει πορδόνι...

Οἱ εὗζωνοι ἀνεσκίρησαν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ. Τὰ χεῖλη τῶν δὲν ὠμίλησαν, καὶ μόνον διεσταυρώθησαν τὰ βλέμματά των ἀπαστράπτοντα ὡς λεπίδες ξιφῶν. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγός των, Εὐρυτάν τριακοντούτης μικρὸς τὸ ἀνάστημα καὶ τραχὺς τὴν ὄψιν, κατήριτσεν ἐν ἀνάρτῃ στρατηγικόν του σχέδιον, τὸ ὅποιον ἵσως καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχε μελετῆσει. Ὁλίγαι λέξεις ἀντηλλάγησαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ὄπλιτῶν του.

Μεθ' ἡμίσειαν ὥραν ὁ Τοῦρκος σκοπὸς ἐφονεύετο ὑπὸ εὐζώνου, οἱ δ' ἐν τῷ σταθμῷ στρατιῶται ἔξι ἀποόπτου καταληφθέντες εἰς τὸν ὕπνον, μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν οἱ ἔξι ἐφονεύοντο, οἱ τρεῖς ἡγμαλωτίζοντο καὶ μόνον δ' δεκανεὺς διέφυγε τὸν δλεθρὸν πηδήσας ἀπό τινος φεγγίτου. [υστική]

εντ Τώρα, παιδιά, πάμε νὰ κυριεύσωμε τὸ χωριό !

Εἰς ἀπόστασιν δίωρον ἀπὸ τῶν τουρκικῶν σταθμῶν εὑρίσκετο χωρίον κατοικούμενον ὑπὸ εἰκοσάδος οἰκογενειῶν Χριστιανῶν καὶ ἰσαρίθμων Μουσουλμάνων.

Τὸ χωρίον αὐτὸν ἐκαλεῖτο Ἐλιά.

'Ο ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς προσήγγισε τὸ χωρίον μὲ στρατηγικὴν τάξιν. Τὴν πρωτοφυλακὴν ἀπετέλει εἰς εὕζωνος, τὴν δπισθιοφυλακὴν ἔτερος, τὸ κύριον δὲ σῶμα, φέρον καὶ τοὺς τρεῖς αἴγμαλώτους, δεσμίους, ἀπετέλει αὐτὸς μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν.

Μόνον οἱ κύνες ἀντέστησαν εἰς τὴν εῖσοδον τοῦ ἀποσπάσματος· οἱ χωρικοὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ ὑποκύψωσιν ἀφυπνισθέντες αἴφνης ὑπὲτῶν θριαμβευτικῶν ἀλαλαγμῶν τῶν ἔξι ἀνδρῶν, τοὺς ὅποίους ὑπελάμβανον οὐχὶ μόνον τετραπλασίους, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦντας προφυλακὴν ἴσχυροῦ σώματος.

'Ο ὑποδεκανεὺς ἐγκατασταθεὶς ἐντὸς τοῦ μόνου διωρόφου οἴκου διέταξε νὰ προσαχθῶσι τῶν προκρίτων γερόντων τρεῖς ὡς διητοί.

Τούτων οἱ δύο ἦσαν 'Οθωμανοί.

— Θὰ μὲ ἀναγνωρίσετε φρούραοχο τοῦ χωριοῦ !

"Ἐνραξεν ἐπιτακτικῶς.

— "Οπως ἀγαπᾶς, καπετάνιε, ἀπεκρίθησαν τρέμοντες οἱ γέροντες.

Καὶ ὁ νέος φρούραοχος, λαβὼν χάρτου τειμάχιον, ἔγραψε διὰ φαιᾶς μελάνης τὸ ποῶτον του ἔγγραφον:

« 'Ο φρόντιοχος Ἐλιάς πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ...Εὔζωνικοῦ Τάγμα-

τος. Εύπειθως ἀναφέρω, τὸ χωρὶς Ἐλιὰ ἀπὸ σήμερα ἐγίνηκε ωμαῖον.

“Ολα τὰ παιδιὰ παρόντες. Στάθης Γέρακας, ὑποδεκανεύς».

Άρθρο 3 Θύμῳ, ἔκραξε πρὸς τὸν νεώτατον τῶν εὐζώνων ἔχεις πόδια ζαρκαδίου. Πάρε τὸ χαρτὶ καὶ τρέχα στὴ Διοίκησι. 'Αστραπή! Έσείς οἱ ἄλλοι, μωρὲ παιδιά μιὰ σημαία Ἑλληνικὴ δὲν θὰ μοῦ οἰκονομήσετε γιὰ τὸ Φρουραρχεῖο; Νά!... πάρετε τὸ γαλάζιο μαντήλι τοῦ γέροντα. Δυὸ λουρίδες πανὶ ἀσπρὸ ἐπάνω σταυρωτές, ἵνα καλάμι... κι ἔγινε!... Στὴ σημαία δὲν ἔχει νὰ κάνῃ τὸ πανί πάντα σημαία εἶναι!...

Μετ' ὅλιγον ἡ αὐτοσχέδιος Ἑλληνικὴ σημαία ἐκαμάτιζεν ἐπὶ τῆς καπνοδόχου τοῦ ἀγροτικοῦ οἰκίσκου, καὶ ἡ σελήνη τὴν ὄραν ἐκείνην προβάλλουσα ἀπὸ τοῦ βουνοῦ, καὶ ἡ νυκτερινὴ αὔρα γλυκέως ψιθυρίζουσα, τὸ πρῶτον ἐχαρέτιζον τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς δεδουλωμένης ἐκείνης γῆς. | ΞV .

Αλλὰ τὴν ιδίαν στιγμὴν σαλπίσματα καὶ ποδοβολητὸς ἐτάραξαν τὴν μόλις ἀποκαταστᾶσαν ἡσυχίαν καὶ τὸ χωρίον περιεκυλοῦτο ὑπὸ τουρκικοῦ σώματος τριακοσίων πεζῶν καὶ ἀποσπάσματος ἱπέων. Τὸ σῶμα τοῦτο ἐπορεύετο πρὸς τὴν μεθόριον, μαθὸν ὅμως παρὰ τοῦ φυγάδος δεκανέως τὰ ἐν τῷ σταθμῷ συμβάντα καὶ τὴν πιθανὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν δλίγων εὐζώνων, ἐλοξιδρόμησεν ὅλιγον, ἵνα δώσῃ ἐν μάθημα εἰς τοὺς θρασεῖς "Ἐλληνας".

— Παιδιά, εἴπεν ὁ φρουραρχος, τὸ φρούριο μας οὔτε τὸ γνωρίζομε καλὰ οὔτε μᾶς γνωρίζει. Μπορεῖ νὰ μᾶς κλείσουν ἐδῶ μέσα σὰν τὰ ποντίκια καὶ νὰ μᾶς κάψουν ἢ νὰ μᾶς πιάσουν. Πρέπει νὰ ὑποχωρήσωμεν στὴν πρώτη μας θέσι. 'Εφ' ὅπλου λόγχη!

Καὶ οἱ πέντε ἄνδρες, οἱ εἰς θάνατον ἀποφασισμένοι, ἔξωριμων διὰ τῆς ὅπισθεν θύρας τοῦ φράκτου, ἐνῷ περιεκυλοῦτο ἥδη ὁ οἰκος. Οἱ Τούρκοι δὲν είχον ἀκόμη καταλάβει τὴν ἐκείνην ἔξιδον καὶ ἡ φυγὴ ἥτο ἔξησφαλισμένη. 'Ο ὑποδεκανεὺς ἔρριψε πρὸς τὰ ὅπλα τελευταῖον βλέμμα δρασκελίζων τὸν τελευταῖον φράκτην τοῦ χωρίου.

'Ψηφλὰ ἐκεῖ, οἵονει ἐναιερίως, μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, τὸ μικρὸν γαλανόλευκον πανίον ἀνεκινεῖτο τρέμον. 'Ο ὑποδεκανεὺς ἐκτύπησε τὸ μέτωπον διὰ τῆς παλάμης: ΞV.

— Καὶ ἡ σημαία; εἴπε, ποῦ θὰ τὴν ἀφήσωμε τὴ σημαία μας;

Καὶ ποὺ ἢ προφθάσουν οἱ ἄλλοι σύντροφοι νὰ ἐννοήσωσι τὴν

πρόθεσίν του, γοργός, ἀκράτητος ἐστράφη πρὸς τὰ δύσω. Οἱ Ὀθωμανοὶ στρατιῶται ἐπλήρουν τὴν ὁδὸν καὶ μετά τινα δισταγμὸν εἰσῆρχοντο εἰς τὸν οἶκον, ὃπου μόνον οἱ τρεῖς δέσμιοι αἰγματῶτοι εἶχον καταλειφθῆναι. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀναρρωγηθεὶς ἀπὸ τοῦ ὅπισθεν τούχου, εὐδισκετο ἥδη ἐπὶ τῆς στέγης. Καὶ ἡ μικρὰ σημαία ἐχνυμαίνετο πρὸς αὐτὸν, ὡς νὰ τὸν ἴκετευεν, ὡς νὰ τὸν προσεκάλει, ὡς νὰ τὸν ηὔχαριστει διὰ τὴν σωτηρίαν. Τὴν ἥρπαστην διὰ τῶν χειρῶν καὶ ὁ κάλαμος συνετρίβη. Τὴν ἐκράτει ἐπὶ τοῦ στήθους καθ' ἣν στιγμὴν πεντήκοντα ὅπλα ἐκκενώθησαν κατ' αὐτοῦ καὶ δύο σφαῖδαι τὸν ἐπλήγωσαν εἰς τὰ στήθη. Κατέπεσεν ἐπὶ τῶν κεράμων, αἱ ὅποιαι συνετρίβησαν ὑπὸ τὸ βάρος του. Καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἀγωνίαν, ὡσὰν νὰ ἔχονται ποιοὶ οὐρανοί, καὶ αὐτοὺς τοὺς σπασμοὺς τοῦ θανάτου, κατέσχισε διὰ τῶν ὁδόντων τὸ πανίον καὶ ἀπέπτυσεν αὐτὸς φάκος ἀμορφὸν καὶ πορφυροῦ ἐκ τοῦ ἴδιου αἷματος.

‘Ἐφημερίς’ «‘Ἐστία’»

Γεώργιος Δροσίνης
Πασαμάς
Τίος Εμής
Καρδιά

Η ΔΕΣΠΩ

‘Αγός βαρὺς ἀκούγεται, πολλὰ ντουφέκια πέφτουν.

Μήνα * σὲ γάμο ρίχνονται, μήνα σὲ χαροκόπι ; *

Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι

ἡ Δέσπω πάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.

· Αρθανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημούλᾶ τὸν πύργο :

— Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἰν' ἐδῶ τὸ Σούλι.

· Έδῶ εἴσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρθανίτων.

— Τὸ Σούλι κι ἀν προσκύνησε, κι ἀν τούρκεψεν ἡ Κιάφα, ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκανε, δὲν πάνει.

Λαυλὶ στὸ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει:

Σκλάβες τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιά μ' μαζί μου ἔλατε.

Χίλια φουσέκια ἦταν ἔκενται κι αὐτὴ φωτιὰ τοὺς βάνει

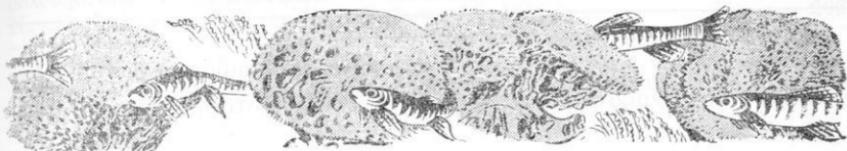
καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε κι ὅλοι φωτιὰ γενῆκαν.

Δημοτικὸν

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ZΩΗΣ ΣΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ

Επίκαιρη θέματα

ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ

(Τοὺς σπόγγους ἀλιεύουν εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς τῶν οἱ δύται, ἀναπνέοντες ἀέρα τὸν ὅποιον στέλλουν μὲ τὰς ἀντλίας τῶν τὰ σπογγαλιευτικὰ πλοῖα. Δύναται καὶ χωρὶς ἀντλίαν ὁ τολμηρὸς δύτης νὰ καταβῇ εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης καὶ νὰ ξερριζώσῃ σπόγγους, ὅπότε διατρέχει πολὺ περισσοτέρους κινδύνους. Ἐν τούτοις καὶ μὲ τὰ σκάφανδρα * ὑφίσταται πάντοτε ὁ κίνδυνος, ἐὰν δὲν γίνῃ καλὸς ὁ χειρισμὸς τῆς ἀντλίας. Εἰς τὸ βιβλίον του «οἱ Σπογγαλιεῖς τοῦ Αιγαίου» δισυγραφεὺς μᾶς περιγράφει τὰς λεπτομερείας τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου, τὸ ὅποιον ἔξασκον τόσοι ἡρωϊκοὶ βιοπαλαισταὶ ἀπὸ τὴν "Υδραν, τὴν Αἴγιναν, τὴν Κάλυμνον, τὴν Σύμην καὶ ἄλλας νήσους τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν).

...Πλησίον τῆς λέμβου, ώστὲ μυστηριώδης βρασμὸς νὰ ἐτάρασσε τὰ ἐνάλια * βάθη, δγκώδεις φυσαλλίδες ἀέρος πλατεῖαι καὶ καμπύλαι ἀνήρχοντο κατὰ διαλειμματα νὰ θραυσθῶσι παφλάζουσαι.

* Ήτο ἡ ἀναπνοὴ τοῦ δύτου ἐκ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ.

Ἐν τούτοις δικολούγειός * εἶχε δώσει ἥδη τὸ σύνθημα, καὶ ἤρξατο βραδέως ἀνασύρων τὸ σχοινίον.

Εἴκοσιν δρυγιαὶ κάτω τοῦ κόσμου, εἰς τὸ χάος τῆς ἀβύσσου, μὲ τὸ φοβερὸν σάβανον τοῦ ἀπεράντου ὠκεανοῦ ὑπεράνω, σάβανον ἄγριον καὶ σιωπηλόν, τὸ ὅποιον δὲν προδίδει τὰ μυστικά του ποτέ.

Ἡ ἀνύψωσις ἔξηρκολούμθησε βραδέως καὶ μετὰ προσοχῆς, ἐνῷ διναυτόπαις ἐσώρευε τὸν ἀνερχόμενον σωλῆνα. Μετά τινα λεπτὰ τὰ ὕδατα συνεταράχθησαν, καὶ πελωδία κεφαλὴ ἐκ μετάλλου, ἀμαυρὰ καὶ κελαρδύζουσα, τρομακτικὴ ἐκ τῶν σωλήνων καὶ τῶν κρυστάλλων, προέβαλε παρὰ τὸ δεξιὸν πλευρόν. Δύο βραχίονες, ἐκ τῶν ὅποιων ὁ εἰς ἐκράτει τὸ σχοινίον, ὁ δ' ἔτερος ἀπόχην πλήρη σπόγγων, ἐκρατήθησαν ἀπὸ τῆς κουπαστῆς *, καὶ ὁ δύτης, ώς φοβερὸν θαλάσσιον τέρας, ἐφάνη ἀνακύπτων μὲ τὸ ἥμισυ ἀκόμη σῶμα ἐντὸς τῶν ὑδάτων.

Δύο - τρεῖς τότε ἐκ τῶν σπογγαλιέων, ἀφήσαντες τὴν φαύλη *

ἔσπευσαν νὰ τὸν βοηθήσουν, ὁ δὲ κολαουζίερης, λαμβάνων διὰ τῶν δέοντα παλαιῶν τὴν περικεφαλαίαν, ἥρχισε νὰ τὴν περιστρέψῃ, ἔως οὗ ἀφῆθη ἐντελῶς.

Ἐφάνη τότε ἐν πρόσωπον κατέρχυμον, ἀναπνέον μετὰ κόπου.

Παχεῖαι σταγόνες ἔρρεον ἀπὸ τοῦ μετώπου του, συγκολλῶσαι τοὺς ἀτάκτους βροτῷγχους τῆς κεφαλῆς, καὶ κυλίομεναι κατὰ μῆκος τῆς φυνὸς καὶ τῶν παρειῶν.

Ο δύτης ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον κρατούμενος ἀπὸ τῆς κουπαστῆς ώς ἀναλαμβάνων, ἀφοῦ δὲ οἱ σύντροφοί του τὸν ἀνείλκυσαν ἐντελῶς καὶ τὸν ἔξεδυσαν τῶν ἐλαστικῶν ἐνδυμάτων, ἔξηπλώθη μὲ μόνην τὴν φανέλλαν ἐπὶ τῶν σανίδων, καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος κρατῶν τὸ πρόσωπον ἐντὸς τῶν χειρῶν.

Ἅδη ὁ μικρὸς ναυτόπαις, πλησιάσας, ἀνεκίνει τοὺς σπόγγους, ἐνῷ ἔτερος ἥρχιζε διὰ μακρᾶς σακορράφας νὰ τοὺς περνᾷ εἰς σχοινία.

Δὲν ὅμοιαζον διόλου ὅμως ἀκόμη τοὺς ὡραίους σπόγγους, τοὺς ὅποίους εἴμεθα συνηθισμένοι νὰ βλέπωμεν εἰς τὰς προσθήκας τῶν μυροπωλείων καὶ τὰ κάνιστρα τῶν πλανοδίων πωλητῶν.

Ἡσαν μᾶζαι μελαναί, ἀηδεῖς καὶ γλοιώδεις, χρειαζόμεναι πολλὴν ἔτι κατεργασίαν διὰ νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον.

— Ἀλα, ἄλα... ἔγρυξε * πάλιν ὁ Καπετάν Τζερεμές, μιὰ ὥρα κάνεις νὰ ντυθῆς... Δὲν θὰ σὲ κάνουμε νύφη...

Ο δύτης ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἔκυψε νὰ πογλιώσουν τὴν τερατώδη περικεφαλαίαν, καί, ἀφοῦ κατῆλθε προσεκτικῶς τὴν μακρὰν κλίμακα, ἔδραξε τὸ σχοινίον καὶ ἀφέθη νὰ βυθισθῇ ὑπὸ τὰ παφλάζοντα ὕδατα.

Οι ναῦται τῆς ἀντλίας ἥρχισαν ἀμέσως περιστρέφοντες τὸν τροχόν, ὁ δὲ κολαουζίερης ἄφηνε βραδέως τὸ σχοινίον, ἐνῷ ὁ ναυτόπαις ἔσπευδε πρὸς τὸν ἀεραγωγὸν σωλῆνα.

Ἡσυχία ἐπεκράτησε πάλιν ἐπὶ τοῦ σκάφους, διακοπτομένη μόνον ἐκ τοῦ θορύβου τῆς ἀντλίας καὶ τῆς ἐλαφρᾶς κινήσεως τῶν ιωπῶν, αἵτινες παρηκολούθουν τὴν διεύθυνσίν τοῦ τεινομένου σχοινίου.

Ἐπὶ τῆς θεομῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, χρώματος τεφρολεύκου πρασινωποῦ, μακρὰ τεμάχια ὑπερόχθων φυκῶν ἥρχιζον ν' ἀναδεύωσι τοὺς μακρούς πλοκάμους των, ἔρυθρα δὲ χελιδονόφαρα, παιζοντα ἦ καταδιωκόμενα ὑπὸ ἀσράτων ἐχθρῶν, ἐφαίνοντο πτερυγίζοντα

έπι τινας στιγμάς, καὶ ἔπειτα πάλιν βυθύσομενα ἐντὸς τῶν χλιαρῶν ὑδάτων.

Τὸ καῦμα ἔγίνετο ἀνυπόφορον.

—Φύσα, καημένη μπουκαδούρα *... ἔστεναξεν ὁ νεαρὸς Αἰγινῆτης, στρέφων πρὸς τὸν δρῖζοντα τὸ πρόσωπον καὶ προσπαθῶν ν' ἀναπνεύσῃ δὲλγον δροσερὸν ἀέρα. Νομίζει κανείς, πῶς εἶναι σὲ πυρωμένο καμίνι.

«Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου»

Άγγελος Τανάγρας

Η ΜΑΥΡΟΜΑΝΤΗΛΟΥ

Κανεὶς εἰς ὅλον τὸ χωρίον δὲν εἶχεν ὠραιότερον περιβολάκι ἀπὸ τὸν ἔξαδελφόν μου τὸν Γιαννιόν. Καθ' ἐκάστην, περὶ τὸ δειλινόν, ἐπέβαινεν εἰς τὸ μικρὸν γέροικον δνάριον του καὶ ἔξετέλει τακτικὴν ἡμερησίαν περίοδον ἀνὰ τὸ ὠραῖον ηηπάριον, διόπθεν πρὸς ἔσπεραν ἐπέστρεψεν ἀποφέρων τοὺς καρποὺς τῶν κόπων του. Οἱ γέροντες ἀπόμαχοι, οἱ καθήμενοι παρὰ τὴν προκυμαίαν, βλέποντές τον ἐπιστρέφοντα ἀργὰ-ἀργὰ ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐκδρομῆς του, ἔλεγαν :

—Νά, δ Γιαννιός ἔρχεται πάλι ἀπ' τὸ περιβολάκι του.

—Καὶ φέρνει καὶ τὶς λαχανίδες του.

—Καὶ τὰ κουνουπίδια του καὶ τὰ μποστανικά του.

—Πῶς τὰ καταφέρονται !

—Σάν νὰ τὸν γνωρίζουν.

—Λέξ καὶ τὰ ἔχει γητεμένα !

'Ο ἔξαδελφός μου δ Γιαννιός δὲν ἔτεινε τὸ οὗς εἰς τὰ ποικίλα ἦμᾶλλον στερεότυπα ταῦτα σχόλια, ἀλλ' ἀντιπαρόχετο ἀδιάφορος, ἀφοῦ προσέδενεν εἰς τινα πάλον τὸ ὑποζύγιόν του, καὶ ἀποκομίζων τὰ «λαζανικά» τὰ ἐπώλει, ἥ τὰ ἔφερεν οἴκαδε, κατὰ τὴν περίστασιν.

Καὶ ἀφοῦ ἀνεπαύνετο τὴν ἔσπεραν ἐκ τοῦ μετρίου καμάτου τῆς ἡμέρας, μέλλων δισονούπω ν' ἀναπαυσθῆ διαφορέστερον ἐκ τῶν πολλῶν μόχυων τῆς ζωῆς του, τὴν ἀλλην ἡμέραν πάλιν περὶ τὸ δειλινὸν ἔλευτὸν δνάριον του, ἐπέβαινεν εἰς αὐτὸν καὶ ἔξηρχετο πάλιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ περιβολίου του.

‘Οποῖον λαμπρόν, ἀχανές, μεγαλοπρεπὲς περιβόλι ! Καὶ πόσον

δίκαιον εἶχεν ὁ θεῖος "Ομηρος νὰ θέσῃ ἐκ παραλλήλου τὰς δύο παραβολὰς τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀγροῦ μὲ τοὺς κομῶντας ἀστάχυς * !

Τῷ ὅντι, τὰ χόρτα καὶ οἱ θάμνοι τοῦ περιθολίου τοῦ ἔξαδέλφου μου τοῦ Γιαννιοῦ, γιγαντιαῖα, πελώρια, ἄγρια ἢ κηπευτά, δὲν ἔπαυσαν νὰ δργώνωνται, νὰ σχηματίζωσιν αἴλακας καὶ νὰ εἰναι γαλήνια, ὅμαλά, ἀπ' ἀρχῆς, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Δὲν ἔπαυσαν νὰ εἰναι ποικιλόμορφα, ἀναλλοίωτα καὶ ζευστά, νὰ δρθῶσι τὴν χαῖτην, νὰ στυλώνωσι τὰ στέρονα, νὰ φρίσωσι, νὰ κροαίνωσι *, νὰ βρέμωσι *, νὰ ἥχωσι, νὰ πλαταγῶσι *, νὰ κτυπῶσι πᾶν ἀντίτυπον σῶμα. Καὶ οἱ Ζέφυροι προσέπαιζον κυλινδούμενοι ἐντός των ὡς ἀτακτα παιδία, καὶ αἱ ἀπόγειοι καὶ αἱ τροπαῖαι * ἡμιλῶντο, τις νὰ αὐλακώσῃ βαθύτερον, τις νὰ ὑπεγίει ὑψηλότερον τὰ κυανᾶ καὶ προφύρεα νῶτά των, μετὰ φωσφορίζοντος σελαγισμοῦ, μετ' ἀκτινωτοῦ ἀφρώδους στεφάνου. Καὶ αὖρα ποντιὰς ἐθόπευε μαλθακῶς τὴν ἀσπίλον κυματίζουσαν ὅθόνην, προκαλοῦσα ἀπείρους χαριέσσας, μυρμηκίζουσας, παροδικάς ρυτίδας.

'Ο δὲ οὐράνιος θόλος κατωπτρίζετο ὅλος εἰς τὸν ἀπαράμιλλον κῆπον, ὁ ἥλιος ἔκαιε χωρὶς νὰ καταφλέγῃ τὰ βάθη του, διότι ὁ Ἰδιος, ὅμα ἀπέκαμνεν ἐκ τῆς ἡμερησίας ἀρματοδομίας, ἐβυθίζετο διὰ ν' ἀναπαυθῇ εἰς τὸν βυθόν του, διὰ ν' ἀκονίσῃ ἐν τῷ ὑγρῷ ἐργαστηρίῳ τὰς ἀμβλυνθείσας ἀκτῖνος.. Ἡ σελήνη ἐγίνετο λαμπροτέρα, ἔπαργυροῦσα τὰ στέρονα τῆς ἀχανοῦς ἐκτάσεως, τὸ ἀστρον τῆς ἐσπέρας ἐλούετο ἡδυπαθῶς * εἰς τὰ νάματά της, καὶ αἱ Πλειάδες * μετὰ γλυκείας παρθενικῆς σεινότητος ἐμάρμαιρον εἰς τὰ ἀνεξερεύνητα βάθη της ὡς βολίδες εἰσδύουσαι, ζητοῦσαι νὰ μετρήσωσι τὸ βάθος, νὰ εὔρωσι τὸν πυθμένα.

Μυρίοι κρότοι ἀντίχουν εἰς τὰ ἄντρα καὶ εἰς τοὺς βράχους, ὅπου τὰ κράσπεδα τῆς ἀσπίλου ὅθόνης ἀπέληγον. Καὶ ἡδύπνοιοι * ὀσμαί, ἐλαφρὰ ἀρώματα, ἀπέπνεον πανταχόθεν, μυρώνουσαι τὰς αὔρας, καὶ ἄλιη καὶ θάλπος ἥλιου ἐσκλήρυνε τοὺς χρῶτας *, ἥριθραινε καὶ καθίστα μελαψάς καὶ ἀρενωπάς τὰς ὄψεις τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ὄνάριον τοῦ ἔξαδέλφου μου ἐβύθιζε τοὺς πόδας ἐν μέσῳ τῶν δροσερῶν πετάλων, προσπατίζοντων καὶ θροούντων περὶ τοὺς πόδας του, καὶ ὁ κῆπος ὁ μυστηριώδης ἐπρότεινε τὰ στέρονα, ἀνοίγων τοὺς θησαυρούς του εἰς τὰς ἐπιδεξίους χεῖρας τοῦ πεπειραμένου κηπουροῦ.

Δι' ὅλους τὸ περιβολάκι τοῦ Γιαννιοῦ τοῦ ἔξαδέλφου μου ἦτο βιθύλιον ἀνοικτόν, ἄλλὰ βιθύλιον μὲ ίερογλυφικοὺς * χαρακτῆρας. Ἀλλὰ διὰ τὸν ἀμποιρὸν ἔξαδέλφόν μου ἦτο βιθύλιον μὲ κεφαλαιώδεις λαμπτροὺς χαρακτῆρας, σαφές, ἐναργὲς καὶ εὐανάγνωστον. Οὗτος ἐγνώριζεν ὅλα τὰ μυστήρια, ὅλα τὰ κοιλώματα, ὅλα τὰ ἄντρα τοῦ προσφιλοῦ αὐτῷ ἐδάφους. Ἦδύνατό τις μάλιστα, ὅχι κατὰ σχῆμα τετριμμένης προσωποποίιας, ἄλλὰ σχεδὸν κυριολεκτικῶς, νὰ εἴπῃ, ὅπως ἔλεγαν καὶ οἱ γέροντες ἀπόμαχοι τῆς προκυμαίας, ὅτι αὐτὰ μᾶλλον τὸν ἐγνώριζαν...

Τὸν ἐγνώριζαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου.

Ἡτο ἥδη ἔξηκοντούτης, καὶ ἀπὸ πεντίκοντα ἔτῶν, ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας δεκαετοῦς, δὲν εἶχε παύσει νὰ καλλιεργῇ τὸν κῆπόν του.

Πᾶς ἄνθρωπος ἐργάζεται δι' ἑαυτόν, ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐργάζεται διὰ τὸν ἄλλους ὁ δύσμοιρος ὁ Γιαννιὸς εἰργάζετο διὰ τὸν ἄλλους, καὶ ποτὲ δι' ἑαυτόν.

Δωδεκαετής, ἔμεινε μόνος προστάτης τῆς μητρός, χίρας τριακοντούτιδος. Εἰκοσαετής, ἥτο προστάτης τῶν δρφανῶν ἀδελφῶν του, δρφανὸς ὁ ἴδιος. Τεσσαρακοντούτης, ἥτο προστάτης ἔτι μεγαλυτέρας δρφανίας, τῆς τῶν ἀνεψιῶν του.

Χωρὶς νὰ νυμφευθῇ, εἶχεν οἶκοι τρεῖς γυναῖκας. Ἡ μοῖρα τοῦ τάξ ἐκληροδότησε.

Τὴν μίαν του ἀδελφὴν ἥδυνήθη μετά τινα ἔτη νὰ τὴν ὑπανθρεύσῃ. Ἀλλ' αὕτη μόλις ἀπέκτησε δύο κόρας, κι ἐχήρευσε.

Μόλις ἐχήρευσεν ἡ μία, κι ἐκαποπανδρεύθη ἡ ἄλλη. Αὕτη ἔλαβεν ἄνδρα, ὃστις τῆς ἐφερεν ἐκ τοῦ χωρίου του τὴν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου ὀκταέτιδα παιδίσκην του, συνέζησεν δλίγους μῆνας μετ' αὐτῆς, καὶ ἀπεδήμησε. Μετέβη εἰς τινα πόλιν τῆς Ἐλλάδος, ὅπου εἰργάζετο ζειρωνακτῶν. 'Αναχωρῶν δὲν εἶχεν ὀδούλον νὰ τῆς ἀφήσῃ.

Τότε δὰ ὁ πτωχὸς ἔξαδελφός μου ὁ Γιαννιός, ἐκτὸς τῆς ἀσθενοῦς γραίας μητρός του, τῆς χίρας ἀδελφῆς καὶ τῶν δρφανῶν ἀνεψιῶν του, ὥφειλε νὰ βοηθῇ καὶ τὴν ὑπανδρὸν ἀδελφὴν μετὰ τῆς προγονῆς.

Παρὰ τὴν δυτικὴν ἐσχατιάν τοῦ ὠδαίου τριπλοῦ λιμένος τῆς παραθαλασσίου κώμης, ὃπου τὸ κῦμα, ὑπὸ ἐλαφροῦ ζεφύρου ωτιδούμενον, σκάζει καὶ δεικνύει μέλαιναν αἰχμὴν ὑπὸ ὑγρᾶς λευκῆς παρυφῆς *

περίρρυστον * ἔκει ἀνίσχει * τὴν κεφαλὴν ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

“Ολοὶ οἱ βράχοι ἵστανται πέριξ ἀσάλευτοι, μετ’ δὲ λυμπίου εἰρωνείας ὑπερορῶντες τὰς ἀπέλπιδας προσπαθείας τοῦ μανιώδους κύματος.

Μόνον ἡ Μαυρομαντηλοῦ νεύει μακρόθεν, νεύει διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν θρασὸν ναυβάτην, τὸν ἐπιβαίνοντα οἰκτρᾶς σανίδος καὶ παραδέρνοντα εἰς τὸ πέλαγος, τὸν ἀγωνιῶντα νὰ εὔρῃ εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου τροφὴν δι’ ἔαυτὸν καὶ διὰ τοὺς φιλτάτους.

Φαίνεται νὰ τὸν καλῇ πλησίον τῆς ώς ἄλλη σειρήνη, σειρήνη ἄφωνος καὶ ἄψυγχος.

‘Ομοιάζει μὲ ναυάγιον προσηλωμένον ἔκει ἀπὸ μακρῶν χρόνων, πληττόμενον ὑπὸ τοῦ ἀφοίζοντος κύματος, κραδαίνομενον καὶ σεῖον τὴν κεφαλήν, κεφαλὴν φώκης ἐλλοχῶσις * ἔκει ἀπὸ αἰώνων.

Μόνη ἡ κεφαλὴ τῆς φώκης σείεται, ἀπατηλῶς νεύουσα· ἡ οὐρὰ εὐρίσκεται ἐμπεφυκυῖα εἰς τὸν πυθμένα· ἡ ωῖα διατείνει τὰς ἵνας πέραν τοῦ βυθοῦ, ἐμπεπηγυῖα εἰς τὸν βράχον.

‘Ἄλλως οὐδ’ ἡ κεφαλὴ σείεται. Τὸ κῦμα μόνον ρήγνυται καὶ πλαταγεῖ καὶ περιρρέει. Τὸ κινούμενον φαίνεται ώς νὰ κινῇ.

Λέγεται, ἀλλὰ τίς τὸ πιστεύει; — καὶ δύως ἂν ἦτο ἀληθές! — ὅτι ἡ Μαυρομαντηλοῦ ὑπῆρξε ποτε καὶ αὐτὴ γυνὴ καὶ μήτηρ, μήτηρ ἐπτὰ υἱῶν, ὅτι καὶ οἱ ἐπτὰ υἱοί της, ἔμπειροι ναυβάται, φθονηθέντες ὑπὸ τῆς θαλασσίας Γοργόνος, ἐπνίγησαν εἰς τὸ πέλαγος, ὅτι Ἄεως μοῖρα, σπλαγχνισθεῖσα τὸν πόνον τῆς μητρός, τὴν μετεμόρφωσεν εἰς σκόπελον, καὶ τὴν ἐφύτευσεν ἔκει, οὐ μακρὰν τοῦ αἰγιαλοῦ, μόλις δροῦσσαν τὴν κεραυνόβλητον κεφαλὴν της, τὴν οίονεὶ μελάμπετλον. Τοι-αύτη ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

‘Αγνοῶ τί μοιραῖν ὑπῆρχε μεταξὺ τῆς Μαυρομαντηλοῦς καὶ τοῦ Γιαννιοῦ, τοῦ ἔξαδέλφου μον' ἀλλὰ πάντοτε αὕτη διαβάίνοντα πλησίον ἡ μακράν, τὸν ἔκάλει, τὸν ἔκάλει.

Φαίνεται, ὅτι ὑπῆρχε μυστηριώδης τις σύνδεσμος· αὕτη ἦτο ἡ κατ' ἔξοχὴν Μαυρομαντηλοῦ, καὶ ἔκεινος ἐκ τρυφερᾶς ἥλικίας οὐδὲν ἄλλο ἔβλεπε γῦρό του ἢ μαύρας μαντήλας.

‘Ἐπλεες σχεδὸν καθημερινῶς εἰς τὰ ὑερά της, διασχίζων κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τὸν ὠραῖον τρίκολπον λιμένα, ἐπεσκέπτετο δλους τοὺς ὅρμους, ἔξηρεύνα δла τὰ ὑποθρύχια σπήλαια, διωνύχιεν δλους τοὺς διαποντίους θαλάμους.

"Επλεεν ἀπὸ ἀγκάλην εἰς ἀγκάλην, ἀπὸ ἀμμουδιάν εἰς ἀμμουδιάν,
ἀπὸ βράχον εἰς βράχον." Ήξευρεν ὅλας τὰς κρύπτας τῶν πολυπόδων,
ὅλα τὰ θαλάμα:α τῶν μουγκοιῶν, ὅλα τῶν ἀστακῶν τὰ ἐνδιαιτήματα.

Ποτὲ δρφὸς δὲν τὸν διέφευγε, καὶ οἱ συναγρίδες ἐγοιτεύοντο
ἀπὸ τὸ ἄγκιστρόν του.

"Ἐπλεε συχνὰ εἰς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντιγλοῦς, τρέφων παράδο-
ξον στοργὴν πρὸς τὸν μονήρη τοῦτον βράχον, δοτις μόλις ἀνέτεινε τὴν
κερυφὴν ὑπὲρ τὸν ἀφρὸν τοῦ κύματος ώς κολυμβητὴς κεκυηκὼς καὶ
ἀναπαυόμενος ὑπτιος ἐπὶ τῶν κυμάτων. Ἐγγώριζεν ὅλα τὰ ἄντρα καὶ
τὰ μυστήρια τοῦ βράχου αὐτοῦ, δπου ἀνεκάλυπτε θαλασσίους θησαυ-
ρούς, ἀστακοὺς καὶ καραβίδας, ὑπερφυεῖς τὸ μέγεθος, καὶ κογγύλας
καὶ πεταλίδας καὶ ὅλα ἀκόμη ὑδύγευστα ὄψα.

'Αλλὰ παρηλθε πλέον ἡ ἐποχὴ καθ' ἥν οἱ Γιαννιός ἦτο κύριος δύο
ὑπερογγάνων λέμβων, τῆς «Ἐπταλόφου» καὶ τῆς «Ἄγιας Σοφίας».

Τώρα ὁ Γιαννιός δὲν εἶχε πλέον ἡ μίαν λέμβον, ὑπόσαμδον καὶ
αὐτὴν καὶ σχεδὸν συνηλικῶτιν τοῦ ἐπιβάτου της. "Ἐν λοιπὸν Σάββα-
τον, περὶ τὰ μέσα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐπέβη εἰς τὴν γερον-
τικὴν ἀκατόν του καὶ ἤρχισε νὰ ἔλανη τὰς κώπας, κατευθυνόμενος
πρὸς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντιγλοῦς.

Ο Γιαννιός εἶχε, καθὼς ὅλοι οἱ ἔμπειροι κωπηλάται, ἴδιον τοόπον
εἰρεσίας *, καὶ ἤξευρε νὰ δίδῃ δρόμον εἰς τὴν λέμβον, χωρὶς νὰ φαί-
νεται, δτι ἀγωνιᾳ καὶ χωρὶς νὰ ἰδρώνῃ. "Ηλαυνεν ὄμαλῶς καὶ ἡρεμα,
ἄλλα συνεχῶς, συντόνως καὶ μετὰ λανθανούσης ωμης. Σχεδὸν δὲν
ἐφαίνοντο αἱ κινήσεις τῶν χειρῶν, καὶ ἀδιοράτως προένευε καὶ ἀνέ-
πιπτεν.

"Αλλως εἶχεν ἀρχίσεις ἥδη νὰ γηράσκῃ, καὶ ἐξησθένει καὶ ἐπασχεν.

"Ἐπὶ τῆς λέμβου ἔφερεν ἄλιεντικά τινα σύνεργα τὸν γάντζον,
δι' οὗ ἀνεύλκνε τὰ δικταπόδια, τὸ καμάκι, δι' οὗ ἐλόγγιζε τοὺς λαύρα-
κας καὶ τοὺς ἀστακούς, τὸ σηπιογυάλι, δι' οὗ ἐξεμαύλιζε τὰς σηπίας,
τὴν λαδιά, δι' ἵς ἐπλαττεν ἐν τῇ θαλάσσῃ τεχνητὴν γαλήνην καὶ κα-
θίστα διαυγῆ τὸν βυθόν. Διότι εἰς ταῦτα περιωρίσθη κατὰ τὸ γῆράς
του (πρόσθετες καὶ τὴν πράγγα, καὶ τὴν ἀπόχη καὶ ὅλα τινά), ἀφήσας
εἰς τοὺς νεωτέρους δίκτυα καὶ παραγάδια καὶ συρτές....

7 9754

ΥΤΟ ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΜΑ

Πίσω ἀπὸ μακρινὲς κορφὲς ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ τὸ οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφὲς ἀλλάζουν,
πράσινες, πόκκινες, ξανθές, διόχρουσες, γαλάζιες,
κι ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρός λαμπρός ὁ Ἀποσπερίτης.

^{μν} V Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σθηεῖ γλυκὸ ἀγεράπι,
ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρονται τ' ἀκρογιάλια.

**Αγαριά, τὰ κλωνάρια του κουνάει ό γέρο πεύκος
παι πίνει και δουφάει δροσιά κι άχολογάει και τρίζει.**

Ἡ βρόσι ἡ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
καὶ μ' ἐλαφρὸ μουρμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανούριζει.

Θολώνει πέρα ή θάλασσα, τὰ φιξοθεούντα ἰσκιώνουν,

τὰ ζάλογγα * μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια * οἱ βράχοι
κι οἱ κάμποι γῦρο οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν. Υ

Α' ὅξω ἀπ' τὰ δογμάτα γυνοῦντες οἱ ζευγολάτες*,
ἥμιοκαμένοι, ξέκοποι, βουθοί, ἀποκαρωμένοι,

μὲ τοὺς ζυγούς*, μὲ τὰ βαριὰ τὸ ἀλέτοια φορτωμένοι,
καὶ σαλαγοῦν^{*} ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά^{*} τους,
τοιανά στερεομούσθατα κοιλῆται ποιητῶν

τρανά, στεφανοκεδατά, κοιλατά, τραχηλάτα,
« δώ ! », φωνάζοντας, « δώ, Μελισσηνή * ! Λαμπίον * ! »
κι ἄργα τὰ βόδια περιπατοῦν καὶ ποῦ καὶ ποῦ μουνγκούζου

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωή σας,
τὴν ἀπλοῦκή σας τὴν ζωή πόγχι περιέσσεις μάστ-

Μά πιὸ πολὺ τὸ μαγικὸ ζῆλεύω γυρισμό σας δταν ἡ μέρα σώνεται καὶ βασιλεύει ὁ ἥλιος.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάγης ». 1892

Κ. Κρυστάλλης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΟΙ ΠΟΙΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Έκατὸν πενήντα χιλιόμετρα μάκρος ἔχει ἡ πανύψηλη Πίνδος. Στὶς ἀμέτρητες χαράδρες τῆς τρέχουν γρήγορα ἄγρια ποτάμια. Μαλακοὺς ἀνέμους δὲν γνωρίζει ὅταν φυσοῦν οἱ δρόλαπες* καὶ τ' ἀνεμόχολα*, τὸ κάνουν μὲν λύσσα. Ἐδῶ γίνονται οἱ μεγαλύτερες καταγίδες τῆς Εὐρώπης, κατὰ μέσον ὅρον πενήντα τὸν χειμῶνα. Ἐχει δάση ἀπάτητα, ἀκόμα ἀνεκμετάλλευτα, ὅπου κρύβονται ἀρκοῦδες καὶ μεγάλοι κάπροι. Δρύες, δέντροι, καστανιές, ἔλατα καὶ κέδροι τὴν σκεπάζουν ὅλόκληρη. Τὸ χορτάρι, ποὺ βλαστάνει τὴν ἄνοιξι, ἡ «τοῦφα», εἶναι τόσο δυνατὰ φυτόμενο, ὥστε δὲν τραβιέται μὲ τὸ χέρι. Ὅταν γλυστροῦν οἱ τσοπαναράδοι ἀπ' αὐτὸν ἀρπάζονται γιὰ νὰ μὴν πέσουν. Ἀπόνω τῆς δὲν βρίσκεται δροσερὸν νερό, μόνο παγωμένο, ἀπὸ χιόνι, ποὺ φέρονται πόνους στοὺς ξεσυνήθιστους. Οἱ πεδινοὶ δὲν μποροῦν νὰ τὸ πιοῦν.

Στὴν Πίνδο ἀκούστηκαν τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ τραγούδια. Τόσο ἀγαποῦν τὴν ποίησι οἱ βοσκοί, ὥστε πίστεναν παλαιὰ δτι, δσάκις γεννιῶταν ἔνας μεγάλος ποιητὴς στὴν Ἑλλάδα, σὰν τὸν "Ομηρὸν ἢ τὸν Πίνδαρο, δ θεός τους ὁ Πᾶν ἔστηνε χορὸν ἀπ' τὸν ἐνθουσιασμό του.

Κάθε δρυχίου θεοῦ κάτι ἀπόμεινε στὸ ἔνα ἢ στὸ ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Πᾶν ζῇ ἀκέραιος κοντὰ στοὺς κτηνοτρόφους αὐτοῦ τοῦ βουνοῦ. Τὰ μεσημέρια διστάζουν νὰ παίξουν φλογέρα παράσρα, ἐπειδὴ ἔρουν πώς, ἀν τὸν ξυπνήσουν ἀπὸ τὸν ὑπνό του, θὰ τοὺς καλάσῃ τὰ ζωντανά.

Μόλις ἔλθῃ ἡ ἄνοιξις, φουντώσῃ ὁ γαῦρος κι ἡ δέξια καὶ βγάλῃ ἡ γῆ χορτάρι, ξεκινοῦν οἱ βοσκοὶ ἀπὸ τοὺς κάμπους γιὰ τὰ καλοκαιρινὰ λημέρια τους. Προχωροῦν σιγὰ τώρα, γιατὶ τὰ νεογέννητα ἀρνάκια δὲν ἀντέχουν σὲ μεγάλους κόπους. Ὅταν φθάσουν στὶς φίλες τοῦ βουνοῦ κάνουν σταθμὸν ὡς ἀνήμερα τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου, δόποτε ἀρχίζουν τὴν ἀνάβασι πρὸς τὶς κορυφές. Ἐκεῖ γίνεται ὁ κοῦρος τῶν

προβάτων, ποὺ βαραίνει τὰ χέρια τους μὲ χοήματα. "Οταν τὰ κοπέδια τους τρυγίσουν τὸ χόρτο μᾶς πλαγιᾶς, φεύγουν πέρα, πᾶντες ὅπου πρασινίζει ἀβόσκηχο λειβάδι.

Μιὰ στάνη ἀπὸ λιθοσωρό, ἔνα ἀπόσκιο γιὰ τὸ καλοκαιρὶ, τὰ σύνεργα τῆς τυροκομίας, πηγὴ γιὰ τὸ πότισμα, μὰ φλογέρα —ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τ' ἀπλὰ πράγματα περνοῦν τὴ ζωὴ τους.

"Ἐγγνώσια γέρο πιστικὸ δύγδόντα χρόνων μὲ μακριὰ γενειάδα ἀπάραλλακτο προφήτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ποὺ δὲν εἶχε ἀφήσει ποτὲ τὶς στάνες γιὰ νὰ μπῇ σὲ πολιτεία. Δὲν καταδεχόταν νὰ πάγῃ οὕτε σὲ χωριό, γιατί, ἔλεγε, δὲν εὔρισκε ἀρκετὸν ἀέρα ν' ἀναπνεύσῃ μέσα στοὺς τοίχους.

"Ἔχουν τὴν ἀφροντισιὰ τῶν πουλιῶν. Εἶναι ἀγαθοὶ μὲ ἀγνότατα ἥθη. Καθὼς μένουν μακριὰ ἀπὸ τὸν μεταπολεμικὸ κόσμο, δὲν ἔχουσαν τίποτε ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ βίο, ποὺ ζοῦνε ποὺ ἀμνημονεύτων χρόνων.

Οἱ βοσκοὶ τῆς Πίνδου ἔξακολουθοῦν νὰ εἰναι καταρράκτες στίχων διὰ σκέπτονται τὸ κάνουν αὐτόματα ω̄μες * καὶ μελῳδία, ποὺ τὴν πάζουν μὲ ωμαντικὸ πάθος στὴ φλογέρα τους. Ἡ μουσικότητα τοῦ αὐτιοῦ τους φαίνεται ἀπὸ τὰ κουδούνια, ποὺ βάζουν στὰ ζῷα τους. Ἀξίζει τὸν κόπο νὰ δῆ κανεῖς τσοπάνο ν' ἀγοράζῃ κουδούνια στὸ παζάρι. Διαλέγει ἔνα, ποὺ τοῦ ἀρέσει ὁ τόνος του ὡς βάση, καὶ μ' αὐτὸ δοκιμάζει ὅλα τὰ κουδούνια τῶν μαγαζιῶν, ὅσο νὰ βρῇ ἥχους νὰ ταιριάζουν μεταξύ τους, ν' ἀποτελοῦν ἀρμονικὴ σκάλα. Κάθε βοσκὸς ἔχει τοικισμένο μὲ τὸν δικό του τρόπο τὸ κοπάδι του. ✓

Οἱ περισσότεροι εἰναι ἀγράμματοι. Μὲ τὸ σουγιά τους σκαλίζουν ἱερογλυφικὰ σὲ σανίδια γιὰ νὰ ὀδηγοῦνται πόσα χρωστᾶνε ἢ πόσα εἰσέπραξαν.

Εἶναι πολὺ φλόξενοι. Μόλις φανῆ ξένος τρέχουν καὶ κρατοῦνε τ' ἀγριόσκυλά τους, αὐτὴ τὴν πληγὴ τῆς Πίνδου. Τοῦ φωνάζουν: «—”Ε, φύλε, ἔλα κι ἀπὸ μᾶς».

"Αν κάμῃ πῶς προσπερνάει ἀδιάφορος, τὸν παίρνουν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ἀναγκάζουν ν' ἀνεβῆ στὸ κονάκι τους Ἐκεῖ, ποὺν τὸν φωτίσουν τίποτα, τὸν δίνουν δροσιστικὸ ξυνόγαλο, τὸ καλοκαιρινὸ ποτό τους, ἢ γάλα μὲ χιόνι, ποὺ βρίσκουν στὶς σπιερὲς, ζεματιές ὡς τὸν Αὔγουστο. "Υστερα στρώνουν καὶ τὸν βάζουν νὰ καθίσῃ. Τοῦ δίνουν ἀνθοτύρι καὶ καλαμποκίσιο ψωμί. Τρέμουν μήπως δὲν εὐχαριστηθῇ ὁ ξένος, διότι τὸν θεωροῦνται ὅτι αὐτοὶ βάστηξαν τὴν Ἐπανά-

στασι. Πράγματι, όταν οι Τοῦρκοι κάφανε τὰ πάντα κάτω, οἱ πιστικοὶ πιάσαν τ' ἀπάτητα μέρη καὶ τροφοδοτοῦσαν τοὺς ἄγωνιστάς. «Μὲ τὰ ζωντανὰ τῶν τσοπάνηδων, γράφει στὸν ἀπομνημονεύματά του ὁ Κολοκοτρώνης, βαστήξαμε τὸν στρατό, τὸν καιρὸν τοῦ Ἰμπραΐμ».

«Γύρω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδαν»

Χρῆστος Ζαλοκόστας

ΤΟ ΞΕΣΤΟΥΠΩΜΑ

Ο ἥγιος ἐμεσονοράνει κάθετος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐνῷ ἀνηρχόμην μετὰ ὅμηλίκου δωδεκαετοῦς συμμαθητοῦ μου τὸν ἀνήφορον, τὸν ἄγοντα εἰς γέντονα τῆς Ἐρμούπολεως ἐξοχὴν καλουμένην Πισκοπιό, ἥ σχολαστικῶς Ἐπισκοπεῖον. Ως πάντες γνωρίζουσι, τὰ δουνά τῆς Σύρου είναι γυμνότερα τοῦ Ἀδάμ, τὸ χόρτον εἶναι τελείως ἀγνωστον καὶ ἡ βλάστησις περιορίζεται εἰς φωριώσας τινὰς τὸ φθινόπωρον φασκομηλέας καὶ ἥλιοκαεῖς κατὰ τὸ θέρος ἀκάνθας.

Εἰς ἀπόστασιν δλίγων βημάτων προηγεῖτο ἡμῶν κατάξηρος καὶ ἐκεῖνος φωραλέος ὅνος, σύρων ἐπιπόνως βαρέλαν ὕδατος, τοποθετημένην ἐπὶ εἴδους διτρόχου χειραμάξης ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν γραίας χωρικῆς. Τὸ πρόσωπον αὐτῆς δὲν ἔβλέπαμεν, ἀλλὰ μόνην τὴν φάριν, ἥτις τοσοῦτον είχε κυρτωθῆ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἑτῶν καὶ τῶν μόχθων, ὅστε ἐσγημάτιζε δρυθὴν ριχδὸν μὲ τὰ σκέλη τῆς γνοίαν.

Τὸν δον, τὴν βαρέλαν καὶ τὴν γραίαν εἴχαμεν ἀκολουθήσει μηχανικῶς, ἀπὸ τὴν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου βρύσιν μέχρι τῆς ἐγγιζούσης κορυφῆς αὐτοῦ, ἀσθμαίνοντες καὶ ἀφωνοὶ ἐκ τῆς ζέστης καὶ τοῦ καμάτου. Ο πυρακτωμένος κονιορτὸς ἔκαιεν ὡς θερμῇ στάκτη τὰς πτέρωνας τῶν ποδῶν μας, ἐνῷ ἐτύφλωνε τοὺς ὀφθαλμούς μας τῶν λευκῶν βράχων ἥ ἀκτινοβολία. Παντὸς εἴδους μυῖγματος ἐβόμβουν περὶ τὴν ἐπίπονον πρόβασιν τοῦ ἀσθμαίνοντος ὑποζυγίου τῆς οἱ κακῶς προσμενεν, διὰ νὰ τιναχθῶσι δι' ἐνὸς πηδήματος εἰς μακράν ἀπόστασιν, ἀνοίγουσαι ὡς ριάδιον τὰ κόκκινα ἥ γαλανά των πτερών.

Η γραῖα ἔσυρε πάντοτε τὸ καπίστροι, ὡς νὰ ἥθελε νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐπίπονον πρόβασιν τοῦ ἀσθμαίνοντος ὑποζυγίου τῆς οἱ κακῶς προσμεμένοι τροχοὶ ἔτριζαν πενθίμως καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶν βαρέλιον ἐξηκολύθει νὰ ταλαντεύεται πρὸς δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν ὡς μεθυσμένος βρακᾶς.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ μεσημβρινὸς δαιμῶν μοῦ ἐνεφύσησεν
ἰδέαν, ἥτις μ' ἔκαμε νὰ γελάσω.

— Γιαννακό, ἐψιθύρισα εἰς τὸ ὡτίον τοῦ συντρόφου μου, δεικνύων
διὰ τοῦ δακτύλου τὸ ἐκ στουπίου πῶμα τῆς βαρέλας· δὲν θὰ ἥτο νό-
στιμον ν' ἀνοίξωμεν τὴν βρύσιν;

'Η Ἱδέα μου τόσον τοῦ ἥρεσε, ὥστε τὸν ἔκαμεν ἀμέσως νὰ λησμο-
νήσῃ τὴν κούρασίν του ἐπλησίασε ἐπὶ τῆς ἄκρας τῶν ποδῶν εἰς τὸ
βαρέλι, ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ σώματος, ἐστράφη τότε νὰ μὲ
κοιτάξῃ, ἔξέφραξε μετὰ ἐνθαρρυντικὸν νεῦμά μου τὴν ὅπην καὶ τὸ
νερὸν ἔξεχύθη ὡς κρυστάλλινος κρουνὸς ἐπὶ τῆς κονιορτώδους ἀτραποῦ.

Περιττὸν νὰ εἴπω, ὅτι εὐθὺς μετὰ τὸ πραξικόπημα εὑρέθη καὶ
πάλιν πλησίον μου ὁ Γιαννακός, ἥ ὅτι οἱ τέσσαρες πόδες μας ἥσαν
ἔτοιμοι εἰς φυγήν. Κατεσκοπεύαμεν τὴν γραῖαν, ἥτις ὅμως δὲν ἐστρά-
φη, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἥτο βαρύκοος ἥ δυστυχής.

'Ἐφ' ὅσον ἔξηκολούθει ἥ χύσις, τὸ βῆμα τοῦ ὄνου ἀπέβαινε τα-
χύτερον· τὸ κενωθὲν βαρέλι ἀντὶ νὰ βαρυταλαντεύεται ὡς μεθυσμένος,
ἐχόρευεν εὐθύμως κατὰ τὰς ἀνωμαλίας τῆς ὁδοῦ μεταξὺ τῶν δύο τρο-
χῶν, οἵτινες ἀνακουφισθέντες κι ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸ ὑπερθολικὸν βάρος
ἐπαυσαν νὰ τρίζωσιν ἀπασίως. Μετ' ὀλίγον ἀντὶ νὰ σύρεται ὁ ὄνος
ὑπὸ τῆς γραίας ἥρχισε νὰ σύρῃ ἐκεῖνος τὴν γραῖαν. Τοῦτο ἥτο τόσον
ἀσύνηθες, ὥστε τὴν ἔκαμε νὰ ὑποπτεύῃ ὅτι κάτι ἔπτακτον εἶχε συμβῆ. Έσταμάτησε,
ἀφῆκε τὸ κάρον νὰ προχωρήσῃ ἐν ἥ δύο βήματα καὶ
εἶδε τὴν ἄφρακτον τρύπαν, ἐκ τῆς ὧδοίας ἀπέσταζαν αἱ τελευταῖαι ὀρ-
νίδες τοῦ τόσον ἐπιπόνως μετακομισθέντος ὑγροῦ. Τότε μόνον ἐστρεψε
τὴν κεφαλὴν καὶ μᾶς εἶδε καὶ εἰδομεν καὶ ἡμεῖς τὸ πρόσωπόν της.
Ωμοίαζεν ἔκατοντοῦτις, κάτισχνος, ξηρὰ καὶ μαύρη ὡς μούμια τῆς
Αἰγύπτου. Ἐπεριμέναμεν φωνάς, ὕδρεις, κατάρας ἥ καὶ πετροβόλημα.
Οὐδὲ λέξιν ὅμως μᾶς εἶπεν, ἀλλ' ἥρκέσθη νὰ στενάξῃ ἀδύνατον ὅμως
εἶναι νὰ λησμονήσω τὸ ἄφωνον παράπονον τοῦ βλέμματος αὐτῆς, ὅταν
ἐπέρασεν ἔμπροσθέν μας ἐπιστρέφουσα νὰ μεταγεμίσῃ τὸ βαρέλι της
εἰς τὴν μακρὰν ἀπέχουσαν βρύσιν. Τὸν Γιαννακὸν ἔτυχε νὰ ἐπανίδω
εἰς τὴν Αἴγυπτον μετὰ εἴκοσιν ὅλα ἔτη· καὶ οὐδὲ ἐκεῖνος τὸ εἶχε λη-
σμονήσει.

ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

✓ "Ολοι μας γνωρίζόμαστε από ανήλικα παιδιά. 8 16

Μὲ τὸ μικρό του τ' ὄνομα ἔνας τὸν ἄλλο κρατεῖ. 15

✓ Στὰ μυστικά μας δὲ μπορεῖ νὰ βάλουμε κλειδιά. 14

Ξέρει καθένας στ' ὅλουνού τὰ μάτια νὰ διαβάσῃ. 15

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζουμε νερά
καὶ τὰ σπαρτά ποτίζουμε καθὼς μὲ τὴν ἀράδα,

✓ ἔτσι τὶς μοιράζόμαστε καὶ θλῖψι καὶ χαρά,
γιὰ δρέχει σ' δλο τὸ χωριό γιὰ σ' δλο εἶναι λιακάδα !

✓ Γάμος ; 'Αστράφτει απὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριό
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ώς πέρα.

✓ Θάνατος ; "Ολοι θλιβεροί κι ἀπ' τὸ καμπταναριό
κατάμαυρο ἡ καμπάνα μας τὸν βάφει τὸν ἀέρα.

✓ Διάπλατα τὶς δξώπορτες ἡ καλωσύνη ἀνοῖ *
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τρούπα,
κι ὅποις περάσῃ κι ὅποις μπῆ, γιορτὴ - καθημερνή,
θὰ δρῇ στρωμένο καναπέ, θὰ δρῇ γλυκὸ στὴν κούπα.

✓ Χώρια ἀπ' τὶς ἔγνοιες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς πικρούς
μέσ' στὶς καρδιές μας ἔχουμε παντοτεινὸν 'Απρίλη —
κι ὅσες τσουκνίδες άγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγροὺς
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιγτὲς στὸ χαμομήλι.

"Πρωινὸ Ξεκίνημα"

Γεώργιος 'Αθάνας

ΤΟ ΕΙΗΜΕΡΩΜΑ

Ενδισκόμεθα εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ χειμῶνος καὶ εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἑορτῆς τοῦ φωτός, τοῦ Χρυσοῦ Ἔαρος. Ὁ παγωμένος ἄνεμος πνέει φριτωμένος μὲ τὰ πρῶτα μῆρα, τὰ διόπτα ἔρχονται ἀπὸ τοὺς ἄναγεννωμένους κήπους. Τὸν πόνον ποὺ προξενεῖ τὸ ψῦχος, μετριάζει ἡ γλυκεῖα προσδοκία: τὸ πένθος, τὸ δόπον ρίπτουν κάτω διερχόμενα νέφη, δὲν εἶναι τόσον βαρὺ καὶ τόσον καταθλιπτικόν. Κάποια ἀκτὶς χρυσοῦ φωτὸς χαρακώνει τὸν μελανὸν δρῖζοντα. Αἱ πρωῖται δὲν εἶναι ἀκόμη τελείως γαλαναί. Εἰς τὴν θερμάστραν παλαίουν αἱ τελευταῖαι φλόγες καὶ ἀφίνουν τὸν τελευταῖον τριγμὸν τὰ ξύλα. Τὸ παραμύθι τελειώνει, τὸ βιβλίον κλείει καὶ ἀνοίγει τὸ παράθυρον εἰς τὸ φῶς.

Περονοῦμεν ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς τὴν ζωήν, ἀπὸ τὴν νύκτα εἰς τὴν ἡμέραν.

Ἄκριμη εἶναι χειμών, ἀλλὰ χειμῶν τοῦ δόποιου ἡ δύναμις ἔξευτελίζεται εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς πρώτης εὐεργετικῆς ἀκτῖνος. Πνέει ἀκόμη ἄνεμος, ἀλλὰ ἄνεμος μυρωμένος. Καὶ ὑπάρχουν ἀκόμη τεμάχια πάγου, ἀλλ' εὐωδιάζουν ὅλα, ὡς νὰ εἶναι θρύμματα ἀνθοδόχης κρυσταλλίνης.

Ξημερώνει.

Ἡ νύκτα ἡ ἀτελείωτη, ἡ νύκτα ἡ χειμερινὴ δὲν ἔχει τὴν ἔκτασιν αἰῶνος, ἡ ἡμέρα ἐξ ὄλλου δὲν εἶναι τέταρτον ὥρας. Καὶ τὴν αὐγὴν, τὴν ὥραν ποὺ ἐγεννήθη ἡ καλωσύνη, θορυβοῦν εἰς τοὺς κλάδους τὰ μουσιδιασμένα πτερῷα τῶν ἐπανερχομένων τραγουδιστῶν.

Ἡ παλιννόστησις γίνεται ἀθορύβως καὶ μὲ προφυλάξεις διότι ἀκόμη ὁ ἔχθρος ἀγωντεῖ διότι ἀκόμη τὰ μελανὰ σημεῖα του, τὰ πελώρια πλατιὰ σύννεφα, κυματίζουν εἰς τὰ ὄψη. Ἄλλὰ γίνεται ἡ παλιννόστησις τὸ τραγούδι γυρίζει εἰς τὸ δένδρον καὶ τὸ πράσινον σύρεται ἐπάνω εἰς τὸν φλοιὸν καὶ ζητεῖ νὰ καλύψῃ τὴν κιτρίνην καὶ ἀρρωστημένην δημητρίαν.

Δὲν ὑπάρχει ἀγών φοβερότερος ἀπὸ αὐτόν, ποὺ συνάπτεται τώρα εἰς τὴν φύσιν μεταξὺ γιγάντων καὶ νάνων μεταξὺ βρούσα καὶ τοῦ ἄσματος, τοῦ παγετοῦ καὶ τῆς σταγόνος τῆς δρόσου, μεταξὺ τῆς καταιγίδος καὶ τοῦ φύλλου.

Παλαίουν τὰ ἀπαλάτερα πράγματα πρὸς τὰ τραχύτερα καὶ δυνα-

τώτερα. 'Ο σπουδαγίτης θέλει νὰ ἐπιβληθῇ μὲ τὸ ἀδύνατον κελάδημά του εἰς τὸν φρενιασμένον ἄνεμον καὶ ν' ἀντιτάξῃ μίαν ἀγγελικὴν στροφὴν εἰς τὸ διαβολικὸν σφύρωγμα, εἰς τὸ δόποιον ἀνατριχιάζει ἡ φύσις. Καὶ καταπλήσσει τὸ θάρρος τοῦ ἄνθους τῆς ἀμυγδαλῆς, τὸ δόποιον φυτώνει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου καὶ προκαλεῖ* τὸν θάνατον. Καὶ καταπλήσσει ἀκόμη περισσότερον ἡ τόλμη τοῦ μικροῦ φύλλου, ποὺ φυτρώνει εἰς τὸν ὄλογχυμον πλάδον, ἐνῷ γύρῳ του ξεκλειδώνονται μὲ ἀπαισίους τριγμοὺς οἱ σκελετοὶ τῶν δένδρων.

Μπουμπούκια τοσούτσικα καὶ φυλλάκια ἀδύνατα καὶ πούπουνια ποντικῶν, σταλίτσες ζωῆς, προχωροῦν κατὰ τοῦ μεγάλου ἔχθρου μὲ πεποίθησιν ὅτι θὰ νικήσουν. Καὶ θὰ νικήσουν οἱ μικροὶ μαχηταί. Οἱ παγοὶ ἐπὶ τέλους θὰ ὑποκύψουν καὶ θὰ καταρρεύσουν. Καὶ ὅχι αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ θὰ συρθοῦν αἰχμάλωτοι εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ θὰ τοὺς ποτίσουν. Οἱ χείμαρροι θὰ ταπεινωθοῦν, θὰ γίνονται γύακες καὶ θὰ περνοῦν μὲ σεβασμὸν ἐνώπιον τοῦ θάμνου. Θὰ πληρώσῃ λοιπὸν καὶ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν ὁ ἔχθρος. Θὰ καταβάλῃ ἔκατομμάρια ἀργυρῶν σταγόνων εἰς τὴν ἄνοιξιν καὶ θὰ δώσῃ τοὺς χυμοὺς καὶ ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν καλοπέρασιν τοῦ νικητοῦ.

...Μὲ συγχωρῆτε... Μοῦ φαίνεται ὅτι ἑβιάσθηκα πολύ. 'Απὸ τὸ παράδυσον εἰσῆλθεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν μία κρύα πνοή, ποὺ μ' ἔκαμε νὰ μετανοιώσω δι' ὅσα ἔγραψα παραπάνω. Τὸ φύσημα σὰν νὰ μοῦ ἐσφύριξεν ὅτι περιέπεσα εἰς ἄνακριθείας καὶ ὅτι δρεῖλω νὰ ζητήσω συγγνώμην. Πιθανὸν νὰ ἔσφαλα. 'Αλλὰ πάλιν τὰ τερετίσματα* τῶν που λιῶν; 'Ο μυδωμένος ἄνεμος; Τὰ συντρόμματα τοῦ πάγου, ποὺ εὐνοδιάζουν ως κυρτοτάλλινα θρύμματα ἀνθοδοχείου; Τίποτε, τίποτε! 'Έχω δίκαιον! 'Ο χειμὼν θνήσκει, η καλὴ ἄνοιξις ἔρχεται. 'Ας σφυρίζει δι', τι θέλει εἰς τὸ παράθυρόν μου ὁ ἄνεμος. Δὲν ἀκούω τίποτε....

Περιοδ. «Πινακοθήκη»

Τίμος Μωραΐτης

ΓΑΛΗΝΗ

Σήμερα πάλι λιόχαρος εἶναι ὁ γιαλὸς κι ὁ δράμιος. *150γραβος*
ὁ ἔρημικὸς ποὺ σέρνεται κοντά στ' ἀκροθαλάσσι.
Τὸ καλοκαίρι τὸ διωξαν τὰ πρωτοθρόχια, κι ὅμως *γωγινη*
τὸ σκοτεινὸν φθινόπωρο δὲν ἔχει ἀκόμα φθάσει.

Είναι μιὰ τόση ἀπανεμιὰ καὶ μιὰ γαλήνη τόση,
ποὺ τὰ καράβια ἀπόμακρα μὲ τὰ πανιὰ ἀνοιγμένα
σταμάτησαν — μὰ κοίταξε — σὰν νάχουν μετανοιώσει
πῶς τέτοιο φῆς ἀφήσανε καὶ πᾶν στὰ μαῦρα ξένα.

Τώρα ως κ' οἱ πένθιμοι καπνοὶ τῶν βαπτοριῶν ἀράζουν
ἀσάλευτοι σὰ σύννεφα κι αὐτοὶ μέσ' στὸν ἀγέρα·
ὅλα ἀπ' τὸν κόπο τῆς ζωῆς τριγῦρο μου ἡσυχάζουν,
ὅλα, καὶ μόνο στοῦ γιαλοῦ τὴν ἀμμουδιὰ ἐκεῖ πέρα,

Μονάχα ἐκεῖ, Γαλήνη μου, σαλεύοντας τὸ κῦμα,
ζητάει κάποιο τραγούδι του νὰ πῇ μέσ' τὴν γιορτή σου,
μὰ δὲν ξεσπάει νὰ σου πῇ, λέσ καὶ πῶς τόχει κοῦμα
νὰ σου ταράξῃ τὴν χαρά, ποὺ βρῆκες στὴ σιωπή σου....

« Σκιές »

Λάμπρος Πορφύρας

~~ΑΦΑΝΗΣ ΗΡΩΣ~~

(Εἰς ποιμὴν ἐκ Δωρίδος, διωκόμενος ὑπὸ τῆς Δικαιοσύνης
δι' ὅδικημα κατὰ τῆς ἔξουσίας, ἀναγκάζεται νὰ ἔκπατρισθῇ καὶ
νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν τουρκοκρατουμένην τόπε "Ηπειρον").

...Σιγὰ σιγὰ τὰ χρόνια ἐπέργασαν. Κάτω ὅμως ἀπὸ τὸν ζυγόν,
δπου διὰ μιᾶς μετεφέρθη, ἐπειτα ἀπὸ τὸν ἐλεύθερον ἀέρα τοῦ πατρικοῦ
τόπου, δ βίαιος βουνήσιος δὲν ἀργησε νὰ ἐννοήσῃ τί εἶναι τὸ ἀγαθὸν
ἐκεῖνο, ποὺ δὲν ἔξετίμα εἰς τὴν πατρίδα του. Ή πρώτη βρισιά,
ποὺ ἐδέχθη κατάμουτρα ἀπὸ ἕνα βάρθαρον μπέην, τὸ πρῶτον κτύπημα
εἰς τὴν ράχιν ἀπὸ τὸ μαστίγιον ἔνδος Ζαπτιέ *, τὸ ἀδιάκοπον σκύψιμον
ξιπρόδες εἰς τὸν τύραννον, δ ὅποιος δὲν ἦτο πλέον δ φιλελεύθερος Ἑλληνικὸς νόμος, ἔκαμπαν σωτήριον ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχήν του καὶ ἐδάμασαν τὸν χαρακτῆρά του. 'Ο ἀπειθαρχός, δ ἀρειμάνιος *, δ περιφρονητής τῆς ἰσοπολιτείας σιγὰ - σιγὰ ἐσφυρογλατήθη εἰς μετρημένον, ὑπολογιστικὸν ἄνδρα κάτω ἀπὸ τὴν δουκείαν καὶ τὸ βούνευρον (* Εἰκεῖ
δούλιον + μαίνομαι)

μόνον ἐνόησε τὰ ἀγαθά, ποὺ εἶχε, ποὺ περιεφρόνησε, ποὺ ἔχασε εἰς τὴν στοργικὴν πατρίδα.

'Αλλ' ἦτο πλέον ἀργά.

Καὶ σιγὰ - σιγὰ ἐνόησεν ἀκόμη τὸν πόνον τῆς γῆς, ὃπου ἐγεννήθη, τῆς γῆς, ὃπου ἔθαιψε τοὺς ἰδιούς του καὶ ὅπου τὸν συνέδεσαν τὰ γλυκύτατα χρόνια τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὃπου οἱ ἄνθρωποι διμιοῦν, σκέπτονται, ἔχοντα τὰ ἴδια ἴδεώδη μὲν ἡμᾶς, ἀγαποῦν καὶ μᾶς συλλογίζονται. Τώρα θὰ ἔδιδε καὶ αὐτὸς δὲν ἥξει τί, διὰ τὰ ἡμιποδοῦσε νὰ ξανάρχετο, νὰ ξανάβλεπε μίαν μόνον στιγμὴν τὴν γαλανὴν βουνοκορφὴν τοῦ Παρνασσοῦ, τὶς γυμνές πλαγιές ποὺ ὠδηγοῦσε τὰ κατσίκια του. Θὰ ἔδιδε χρόνια τῆς ζωῆς του διὰ μίαν Κυριακὴν πρωΐ, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἢ ἔνα ἥσυχον ἀπόγευμα εἰς τὴν μακρινήν του στάνην, διὰ τῶν ἀρμεγές κατὰ σειρὰν τὰ ἀσπρόμαλλα πρόβατά του καὶ ἔγειμε μὲ χιονᾶτο γάλα τὶς καρδάρες τού.

Καὶ δὸνος αὐτὸς τὸν ἔκαμε νὰ προσκολλᾶται μὲ κάποιαν ἀπελπισίαν εἰς δ, τι ἔβλεπε νὰ τὸν πλησιάζῃ εἰς τὴν μακρινήν πατρίδα, ἀνθρώπους, σκέψεις, ἀψυχα ἀκόμη, τὰ δοῖα διὰ τὰ νοσταλγικὰ μάτια του ἔπαιρναν ψυχὴν καὶ φωνήν.

'Απὸ πολίτης φύλκησυχος τώρα ἐγίνετο καὶ πατριώτης.

Σιγὰ - σιγὰ ἡ ἐπιχείρησίς του προώδευσε. **'Απὸ ἀγωγιάτης κατώρθωσε νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἀμάξι. Τὴν εἰρηνικήν του ζωὴν ἥλθεν ἔξαφρα νὰ διακόψῃ ὁ πόλεμος τοῦ 1912.]**

Οι "Ελληνες, οἱ δικοί του, ή ἴδια μακρινὴ πατρίδα, ἥρχετο ὅλος ἔντανη ἐκεὶ νὰ τὸν εὔρῃ. Μεταμορφωμένος τότε καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀδάμαστος Δωρεὺς διέσχισε μίαν νύκτα τὰς γραμμὰς τῆς ἀμύνης καὶ μὲ τὸ μάουζερ ἐνὸς ἔχθροῦ, ποὺ ἀφώπλισε μέσα εἰς τὴν χαράδραν, ἔφθασεν εἰς τοὺς εὐζώνους, τοὺς συντράφους του.

"Ολον τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας τῶν Ίωαννίνων ὑπέμεινε τὴν πεῖναν, τὰς στεργήσεις, τὸ φραδικερὸ κρύο, μὲ τὴν φτεομένην ἐλπίδα νὰ μπῇ νικηφόρος κι αὐτὸς μαζὶ μὲ τοὺς δικούς του εἰς τὰ Γιάννινα !

"Αχ ! τὰ Γιάννινα, αὐτὰ τὰ Γιάννινα !...

Τὸ μάτι του δὲν ἀφῆνε τοὺς μακρυνοὺς ἀσπρούς μιναρέδες, ποὺ ἐξωγραφίζοντο μικροσκοπικοὶ μέσα εἰς τὴν ὁμίχλην κοντὰ εἰς τὴν γαλανάδα τῆς λίμνης.

Καὶ ἐπὶ τέλους τὰ Γιάννινα ἔπεσαν καὶ ἐμβῆκε κι αὐτὸς ἐνθου-

ωγια
υπορο

218

Γ. Καλαματικού, Θ. Μακροπούλου, Ν. Κεντοπούλου

σιῶν θριαμβευτής, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ εἰς τὸν τόπον, ὅπου τὸ βούνον τὸν εἶχε συνηθίσει νὰ σκύπτῃ.

Αἱ πρῶται ἡμέραι ἐπέρασαν μὲ τὴν φρενίτιδα τῶν ἐπινικείων, τὰ προσδεξίματα καὶ τὰ γλέντια τῶν παλαιῶν φίλων του. Ἐπειτα ὅμως ἐσκέφθη νὰ ξαναπιάσῃ τὴν ἐργασίαν του. Ἀλλὰ τὸ ἀμάξι του εἶχεν ἐπιταχθῆ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Χωρὶς νὰ λυπηθῇ τότε καὶ χωρὶς νὰ διστάσῃ, ἐπῆγε πάλιν μισθωτός, δπως πρίν.

Ἡ ἐργασία του ἐξηκολούθησεν ἥσυχα κάμπτοσους μῆνας, ἔως ὅτου μίαν ἡμέραν δύο χωροφύλακες τὸν ἐκατέβασαν ἀπὸ τὸ ἀμάξι, τοῦ ἔδειξαν ἐν ἔνταλμα συλλήψεως καὶ τὸν ἐμπαρχάρισαν μὲ τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον διὰ τὸν Πειραιᾶ.

Εἰς τὴν μέθην τῆς ἑλευθερίας εἶχε λησμονήσει ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρχεν ἔνοχος ἀπέναντι τῆς θεᾶς αὐτῆς, ποὺ ἐλάτευε τώρα. Τώρα, εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ δικαστηρίου, σκυμμένος ἐμπρὸς εἰς τὰ ζευγάρια τῶν ματιῶν, ποὺ βαραίνουν ἐπάνω του, ἕποινται τὰς καταθέσεις διὰ τὸ παλαιὸν ἔγκλημά του.

“Οταν τὸν ἐκάλεσαν ν' ἀπολογηθῇ εὗρε μόνον δύο τρία τραυλισμένα λόγια, ποὺ εἶπε μὲ καμηλωμένα μάτια:

— “Ἐφταῖξα...” Ἐκαμα τὸ κακό... Ἀπὸ τότε ὅμως μετανόησα μὲ τὴν καρδιὰ μου... Συγχωρῆστέ με.

Ο εἰσαγγελεύς, ἀμείλικτος * δπως ὁ νόμιος, ὁ ὑπεροασπιστής αὐτὸς τῆς ἀδικουμένης κοινωνίας, ἐξήτησε τὴν τιμωρίαν.

Ἐνῷ ὅμως ἐπρόκειτο ν' ἀποσυρθῇ τὸ δικαστήριον εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν διασκέψεων, θόρυβος ἡκούσθη εἰς τὴν εἰσόδον καὶ ἔνας κλητῷ ἐφάνη νὰ πλησιάζῃ τὸν πρόεδρον καὶ νὰ τοῦ ὅμιλῇ διὰ κάτι βέβαια:α ἔντελῶς ἀσυνήθιστον, δπως ἐφαίνετο ἀπὸ τὴν ἔκφρασίν του.

Ο κατηγορούμενος προσήλωσε τὰ μάτια του εἰς τὴν σκηνὴν αὐτήν, σὰν κάποιαν τελευταίαν καὶ ἀπόοπτον ἐλπίδα, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ὅμως δὲν ἦξενρε τί ἐπρεπε νὰ περιμένῃ ἢ νὰ ζητῇ... Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἔκπληξις ἐφάνη νὰ ζωγραφίζεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Προέδρου.

Ο Μητροπολίτης Δαφνοκάστρου, ἔνας ἀπὸ τοὺς μεγαλοφυεστέρους ἱεράρχας τῆς ἀμφισβητούμενης Ἡπείρου, μόλις φθάσας ἀπὸ τοὺς Ἅγιους Σαράντα, ἐξήτει νὰ μαρτυρήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον διὰ τὸν κατηγορούμενον.

Μ' ὅλην τὴν παρατυπίαν * τοῦ πράγματος, τιμῆς ἔνεκεν, τὸ δικα-

στήριον παρεδέχθη όμοφώνως καὶ ὅλα τὰ βλέμματα ἐστηρίχθησαν γε-
μάτα περιέργειαν εἰς τὴν εἰσόδον.

'Υψηλός, ξηρός, μὲ χαρακωμένον ἀσκητικὸν πρόσωπον καὶ ποοώ-
ρως λευκασμένα γένεια, ἀλλὰ μάτια ποὺ ἔλαμπε κάποια φλόξ ζωῆς
συγκεντρωμένης, ὁ ιεράρχης, στηριζόμενος εἰς τὴν ποιμαντορικὴν
ράβδον, ἐποχώρησεν εὐλογῶν. Ἐφθασεν εἰς τὴν θέσιν ὅπου τὸν ἔφε-
ρεν ὁ αὐλητὴρ καὶ ἔκειθεν ἔφερε γῦρο τὸ βλέμμα. Καὶ τὸ βλέμμα
ἔκεινο ἔξαφνα ἔφωτίσθη ἀπὸ στοργὴν καὶ τρυφερότητα, μόλις ἐστάθη
εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἦτο ὁ κατηγορούμενος, ἐνῷ τὸ χέρι του μὲ τὴν ιερα-
τικὴν εὐλογίαν ὑψώνετο ἐντελῶς χωριστὰ καὶ αὐθόρμητον πρὸς αὐτὸν.
Ἐν τῷ μεταξὺ ἔκεινος, διὰ μᾶς τιναγμένος ἐπάνω, τρέμων, ἔμεινεν
ἐκεὶ σὰν νὰ ἔβλεπεν εἰς αὐτὸν τὸν ἄγγελον ἐλευθερωτήν, τὴν ἐξ ὑψους
ἀντίληψιν καὶ σωτηρίαν.

'Ο Μητροπολίτης ὁρθιος, ἐμπρὸς εἰς τὸ ὄρμιον ἀκροατήριον ἤλθεν
ἀμέσως εἰς τὸ θέμα.

Μόλις ἔμαθε κατὰ τύχην τὴν δίκην ἐκεῖ ἐπάνω, ἐπῆρε τὸ πρῶτον
ἀτμόπλοιον, ποὺ εὗρε, καὶ εὐτυχῶς ἔβλεπεν ὅτι ἔφθασεν ἐν καιρῷ.

Δὲν ἤξευρε τί ἦτο ἄλλοτε ὁ κατηγορούμενος, οὔτε ἥθελε νὰ τὸ
μάθῃ. Ἐκεῖνος εἶχε καθῆκον καὶ ἥθελε νὰ εἴπῃ τί τὸν ἐγγάρισε δέκα
Ἔτη τώρα.

Καὶ ἤρχισε τότε μία μαραρὰ καὶ παθητικὴ ἴστορία χρόνων δλο-
κήρων. Ἐν τη̄μα τῆς ἴστορίας, ποὺ ἐγράφη μὲ αἷμα καὶ θυσίας μέσα
εἰς ἐπιβούλας*, κινδύνους καὶ ἀδιάκοπον καθημερινὸν ἀγῶνα μὲ τὸν
ἔχθρον διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ἐλληνικῆς Ἡπείρου. Ὁλα αὐτὰ δὲν
ἵμπορούσαν νὰ γίνουν χωρὶς ἀνθρώπους ἀφωσιωμένους, μὴ γνωρί-
ζοντας φόβον. Ἡρχέτο λοιπὸν νὰ εἴπῃ δι' αὐτὸν τὸν ἀνθρωπὸν, ὁ
ὅποιος ἦτο εἰς τὸ ἐδάλιον* τοῦ κατηγορούμενου. Ἡσαν ὅπλα διὰ νὰ
μεταφέρουν; Ἡσαν θύματα διὰ νὰ φυγαδεύσουν; Ἡτο ἐπικίνδυνος
ἄλληλογραφία νὰ στείλουν; Πληγωμένους ἀπὸ συγκρούσεις νὰ φέρουν
εἰς ἀσφαλὲς μέρος; Ἡτο ἀνάγκη ὅδηγος διὰ ἐπαναστατικὰ σώματα;
Αὐτὸς ἦτο πάντοτε ἐκεῖ, ταχύς, πρόθυμος, ἀκαταπόνητος, πάντοτε
ἕτοιμος νὰ κινδυνεύσῃ καὶ νὰ θυσιασθῇ.

Καὶ αὐτὸ δέκα δλόκληρα ἔτη, μίαν δλόκληρον ζωήν, ἔνα δλόκλη-

ρον ἀγῶνα μυστικόν, σιωπηλόν, ἐπίμονον, χωρὶς διακοπὴν καὶ χωρὶς ἀνάπτασιν.

Καὶ ἵτο ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος, ποὺ δὲ μόνον δὲν ἔζήτησε ποτὲ τὸ παραμικρὸν δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ἀπεναντίας ὁ θυσιάζων καὶ ἐκ τῶν ἴδιων του, ὁ ἀφωσιωμένος ὑπηρέτης τῆς ἰδέας, ὁ πρόθυμος στρατιώτης, ὁ ἔτοιμος νὰ δομήσῃ πρῶτος εἰς τὸν κίνδυνον, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἀμέσως μετὰ τοῦτον, ταπεινός, σιωπηλός, ἀθόρυβος εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν σκιάν.

Δι’ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἥλθε τώρα νὰ διμιήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον, εἰς τοὺς “Ἐλληνας δικαστάς. Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἥλθε νὰ ζητήσῃ ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐνόρκους, διότι τὸν χρειάζεται ἀκόμη, διότι ὁ ἀγῶν δὲν ἐτελείωσεν, ἀρχίζει πάλιν. Καὶ τὸν ζητεῖ ἐν δύοματι τοῦ ἔλέους, ἐν δύοματι τῆς Πατοίδος, συγχωρῶν αὐτός, ως ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ, κάθε ρύπον * καὶ κάθε ἀμαρτίαν.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ ἱεράρχου ἔπεσαν σὰν μεγαλόπνευστο κήρυγμα κάποιας βούλήσεως ἀνωτέρας, μέσα εἰς βαθεῖαν σιωπὴν ἀπὸ ἀνθρώπους συγκινημένους, θαυμωμένους, φρίσσοντας, οἱ δόποι δὲν ἴμπιορούσαν νὰ ἔξωτεροικεύσουν τὴν συγκίνησιν παρὰ μόνον μὲ τὴν ἴδιαν νεκρικὴν σιγήν.

‘Αλλὰ ἀμέσως ἡ σιγὴ αὐτὴ ἔξέσπασε σὰν ἀπὸ θάλασσα ἀναταραγμένη ἀπὸ τὴν δομὴν τοῦ μελτεμιοῦ.

— Χάριν!.. “Ολοι ἔζήτουν χάριν!

— Αθῷος! ἥλαλαξε τὸ ἀπροστήριον.

Οἱ ἐνορκοί ἀμέσως τότε ἀπεσύρθησαν καὶ μετ’ ὀλίγον ἔξέδωκαν δημοφώνως τὴν ἐτυμηγορίαν των, διὰ τῆς δόποιας ὁ κατηγορούμενος ἐκηρύύσσετο ἀθῷος παμψηφεῖ.

Τὸ πλῆθος τότε φριαζόν, τρέμον, οἰστρηλατούμενον* απὸ τὸν κοραδασμὸν τῶν νεύρων του, ἐσήκωσε τὸν θόλον τοῦ δικαστηρίου μὲ μίαν συντονισμένην ζητωραυγήν...

Καὶ ἐνῷ ὁ ταπεινός ἥρως ἔπεφτε μὲ πνιγμένα ἀναφυλλητὰ εἰς τὰ πόδια τοῦ δεσπότη του ἀγκαλιάζων μὲ δακρυσμένα φιλήματα τὸ παῦρον ράσον, ὅλον τὸ πλῆθος ὠδημοῦσε νὰ φιλήσῃ καὶ αὐτό, νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ ρυτιδωμένον ἐκεῖνο χέρι, τὸ δόποιον ἥξενυρε τόσον καλά νὰ προτάσσεται διὰ τὸ ποιμνιόν του, δπως διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πατοίδα.

Περιοδ. «Παναθήναια»

“Αγγ. Τανάγρας

ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΡΑΒΙΟΥ

(Ή χώρα μας είναι κατ' έξοχήν θαλασσινή καὶ είναι γνωστή ἡ ἀγάπη καὶ ἡ λατρεία τῶν νεανικῶν μας στὰ καράβια τους, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ κάθε τρόπο. Τὸ παραστιθέμενο διήγημα μᾶς δείχνει παραστατικώτατα τὴ λατρεία αὐτὴ ἐνὸς καπετάνιου).

Βαδίζαμε καὶ οἱ δύο σιωπῆλοι κατὰ μῆκος τῆς ἀκρογιαλιᾶς. Εἴχαμε ἀνάψει ἀπὸ ἔνα κεράρι στὸν "Αἱ Νικόλα, στὴν ἄκραν τοῦ πάδου γιὰ τὴν ψυχὴν ὅλων τῶν πεθαμένων καὶ πνιγμένων τοῦ νησιοῦ καὶ γυρίζαμε ἀπ' τὴν ἀμιουδιὰ ἀναπνέοντες τὸν μυροβόλον μπάτην.

"Οταν ἐφθάσαμε κοντὰ στὰ πρῶτα σπίτια τῆς πολίγηνης, τῆς σκαρφαλωμένης σὰν ζωγραφιὰ ἀπάνω στὸ βράχο, ὁ σύντροφός μου, ἀνθρώπος τοῦ τόπου, δάσκαλος διωρισμένος ἐκεῖ, χωρὶς νὰ πάψῃ νὰ είναι καὶ λίγο ποιητής, μοῦ εἶπε :

— Τὴ βλέπεις αὐτὴ ἐκεῖ τὴ γῆλοσσα τῆς ἀμιουδιᾶς ; Τὴν λένε « τοῦ Θανατᾶ ».

Καὶ ἐπειδὴ τὸν κύπταζα μὲ ἀπορία χωρὶς νὰ τὸν ρωτήσω, ἀρχίσε μόνος του νὰ μοῦ διηγῆται μιὰ παλιὰ ἴστορία τοῦ νησιοῦ.

— Θὰ ἔμμουν δέκα χρόνων παιδάκι τότε καὶ τὸ θυμοῦμαι ζωηρά, σὰν νὰ είναι τώρα. "Ετσι ὅσον εἴμαστε μικροί, μᾶς ἐντυπώνονται καὶ πράγματα καὶ εἰκόνες, ποὺ δὲν τὶς λησμονοῦμε σ' ὅλη μας τὴ ζωή. Τὸ λιμάνι, ποὺ βλέπεις τώρα νεκρό, ζόημο καὶ μελαγχολικό μὲ τὰ δύο τρία καΐκια ἐκεῖ στὴν ἄκρη, ποὺ φορτώνουν κίτρα καὶ λεμόνια, δὲν ἥταν ἔτοι ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἔδω καὶ σαράντα χρόνια. Τρικάταρτα * καὶ γολέττες *, βρίκια * καὶ σακολέθες *, ἔπιαναν ἀπ' τὴν μιάν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Έκεῖ βαθιὰ στὸν ταρσανᾶ * πέντε ἔξι μεγάλα καὶ μικρὰ τραβηγμένα ἔξω στὰ σκαριά * περίμεναν τὴν ἀράδα τους νὰ τὰ μεριμνείσουν *, νὰ τὰ καλαφατίσουν *, νὰ τὰ βάψουν, ὕστερο' ἀπ' τὶς πληγές, ποὺ είχαν ἀπὸ τὰ μακρινὰ καὶ ταρσάρδη ταξίδια. Κι ἀκούνονταν κι ἀντηχοῦσαν πάντα οἱ φωνές, τὰ τραγούδια τῶν ἐργατῶν, τὰ σφυροκοπήματα, τῶν παιδιῶν τὰ στριγγλίσματα καὶ τὰ γέλια· καθὼς καὶ τὰ γανγίσματα τῶν σκύλων, αὐτῶν τῶν καραβόσκυλων, ποὺ λέσ καὶ ή ζωή τους γίνεται ἔνα μὲ τὴ ζωή τοῦ καραβιοῦ.

Τὰ σπίτια αὐτά, ποὺ μοιάζουν σὰν κάστρα φαγισμένα κι' ἔρειπω-

μένα, ήτανε σπίτια άρχόντων και καπεταναίων, ποὺ ἀριμάτωναν καράβια, κουβαλοῦσαν σιτάρι, εἶχαν δῆλη τὴ Μεσόγειο δική τους και γέμιζαν τὶς κάσσες τους μὲ τάλαρα. Ἔνας ἀπ' αὐτούς, ὁ πιὸ τρανός, ὁ πιὸ νοικούρητις, ήτανε ὁ καπετάν Λιᾶς Μπόγλης, ὁ λεγόμενος Ἀβολος. Στου φνός, ἐπίμονος και ἀπότομος, ἀλλὰ και ἀγαθός, ἔλεήμιν και θρησκος, θρησκος ὅπως οἱ παλιοί... Μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἀντιπάθειές του ήταν τὰ βαπόρια, ποὺ ἀρχισαν σιγὰ σιγὰ νὰ ἐκτοπίζουν τὰ καράβια ἀπ' τὸ ἐμπόριο και παντοῦ. Κι ὅμως ὁ γέρος, ἀν κι ἔβλεπε τὴν ἄλλημεια κι ἀκούε τόσα και τόσα ἀπὸ τοὺς δικούς του και ξένοις, δὲν ἐννοοῦσε νὰ ξενάψῃ κανένα ἀπὸ τὰ δικά του και στοὺς γαμπρούς του, ποὺ τοῦ λεγαν κάθε μέρα, ἀπαντοῦσε θυμωμένος :

— Κάμετε τὴ δουλειά σας ἑσεῖς. Θὰ χτυπήσετε τὸ κεφάλι σας, μὰ θά ναι ἀργά ! Καὶ οἱ τέσσαρες γαμπροί του εἶχαν ξενάνει τὰ καράβια τους ἀπὸ τοὺς πρώτους κι ἐμπήκαν μισθωτοὶ στὰ βαπόρια μᾶς ἐτοιχείας, ποὺ εἶχε γίνει τότε γιὰ πρώτη φορά.

**

Ἄπὸ μεριμέτια σὲ καλαφατίσματα, ἀπὸ ἀλλαγές καταρτιῶν σὲ ἀλλαγές ίστιών, ἀπὸ βάψιμο σὲ βάψιμο, τὰ τοία του καράβια κράτησαν χρόνια και χρόνια και ἡ κάσσα τοῦ γέρον δὲν εἶχε παράπονο. Οὔτε οἱ γαμπροί, ποὺ τοὺς πρόκιστε καλά, οὔτε ὁ μικρός του γυνίς, ποὺ ήταν πρωριψμένος ἀπ' τὸν καπετάν Λιᾶ νὰ κρατήσῃ τὴν παράδοσι τῶν Μπόγληδων και νὰ σκαρώσῃ νέο καράβι.

Κι ὅμως τὰ χρόνια περνοῦσαν, κι ἐπειδὴ τίποτε δὲν εἶναι αἰώνιο, ἥλθε στιγμή, ποὺ τὰ καράβια τοῦ Ἀβολού ἔμπαιναν ἔνα ἔνα στὴν μπάντα κι ὁ γέρος μὲ δάκρυα και μὲ πεισματάριζα καμώματα ἔδινε τὴν ἄδεια νὰ τὰ πουλήσουνε γιὰ ξινεία. Τοῦ μεινε πλιὰ τὸ τελευταῖο, ἔνα βρίκι μικρό, κομφό, χαριτωμένο, τὸ «χαϊδεμένο» του, ὅπως τὸ λεγε. Μ' αὐτὸ ταξίδευε και τὸ κυβέρνας μονάχος του. Κι ήταν δῆλος καρά, δῆσες φορὲς γυριζοντας ἀπὸ μαροινὸ ταξίδι τὶς γιορτὲς ἔμπαινε και ἀραζε περιήφανος μέσ' στὸ λιμάνι κι ἔβγαζε τὸ φέσι και τὸ κουνοῦσε χαιρετῶντας μαροιά ἀπὸ τὸ φανάρι ἀκόμη τὴν καπετάνισσα, ποὺ τὸν ἀγνάντειτε * ψηλὰ ἀπὸ τὸ χαριάτι * τοῦ σπιτιοῦ και τὴν μικρή του τὴν

κάρη, πού μὲ τὰ ξανθὰ μαλλάξια της ἀνεμίζοντα ἀπαντοῦσε στὸν χαιρετισμὸν τοῦ πατέρα τῆς.

Ἐγα κειμῶνα τὶς ἔχασε καὶ τὶς δεὸν ἀπὸ τὸν τῦφο, πού πέσει στὸν νησό. Κι διαν ἔνα ἀπόδραδο, παραμονὴ τῶν Φώτων, μπαίνοντας γιὰ νὶ ἀριέη κατὰ τὴν συνήθειά του κρατοῦσε μὲ τό να του χέρι τὸ τιμόνι καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἔσεις στὸν ἀγέρα τὸ μεγάλο του φέσι, κανένας δὲν ἤταν στὸ χαριάτι νὰ τὸν χαιρετίσῃ. Τὰ παράθυρα ἤταν κατάκλειστα...

Ἀπὸ τότε ὅλη τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ικαρεία τὴν εἶχε ἀφειρωμένη στὸ χαϊδεμένο του βράζι, τὴν «Τσιμούλα», πού ἡγε τὸ δόνομα τῆς μικρῆς μὲ τὰ ξανθὰ μαλλάξια. Άλλὰ ἥρθε ἡ ὥρα του νὰ μπῇ κι αὐτὸν στὴν μπάντα κι ὁ γέρος ἀκούσεις ἀπὸ τὸ γυιό του ἔνα βράδυ, ἐκεῖ ποὺ καθότανε στὸν καφενὲ τοῦ Στανᾶ καὶ τροβοῦσε τὸ ναργιλέ* του. τὴν καταδίκη τοῦ βρικιοῦ.

— Πατέρα, δὲν πάω πλιά. Εἶναι ντροπή. Ψέματα, μαθής θὰ σοῦ πῦ ! Κάνει νερά. Καμιὰ ὥρα θὰ πᾶμε φοῦντο*.

— Ακού τὸ παιδί, καπετάν Λιᾶ, τοῦ φώναζαν οἱ ἄλλοι. Νὰ μὴν ἔχῃς, μαθής, πάει καλά. Μὰ τὸν ἔχεις εὐλογημένε. Τὸν ἔχεις τὸν παρδ. Ἡ φρειάσεις ἄλλο, η ἀσ' το νὰ πάρῃ νὰ καθῆ τὸ καρυδότσουφλο !

‘Ο γέρος ἀναψε, τινάζθηκε ἀπάνω, πέταξε τὸ μαρκούτσι*.

— Νὰ μὴ σᾶς τὸ πῦ τώρα !... Δὲν ξέρετε, μωρόες ἔσεις ! Δὲν ξέρετε τί εἰν' ἔκει μέσα.

Καὶ γνοῦσσας στὸ γυιό του :

— Αειντε, μωρό ! τοῦ εἴπε, καὶ σὺ μὲ τοὺς ἄλλους θὰ πᾶς ! μέσα στὰ φουγγάρα θὰ χωθῆς ! Καρδουνιάρης ! Καρδουνιάρης θὰ γίνης καὶ σύ ! Μὰ ἀκουσέις μὲ ἀκουσέις το καλά. Θέλω νὰ μοῦ τὸ δέσης ἐκεῖ ἐμπρός στὸ σπίτι ! Θέλω νὰ τὸ βλέπω ! Νὰ θυμάμαι τὰ νιᾶτα μου !...

Καὶ σκύβοντας στὸ αὐτὸν γυιοῦ του ἀπόσσωσε τὸ λόγο του :

— ...καὶ τὰ μαντιλούχαιρετίσιματα τῆς μάννας σου καὶ τῆς...

Καὶ ὁ γέρος ἔκανε πώς σκάλιζε τὸ ναργιλέ του γιὰ νὰ κρύψῃ ἔνα δάζων, ποὺ κανένας στὸ ἥλιοκαμένο του πρόσωπο.

**

Καὶ τὸ ἔδεσαν ἔκει μπροστὰ στὴν ἀμιουδιά. Καὶ ὁ γέρος ἤθελε

νὰ τὸ βλέπῃ ἀριστωμένο, ὅπως ἡτανε στὰ καλά του, μὲ τ' ἀριστα * καὶ τὰ ἔστοια του καὶ τὶς διπλές του ἄγκυρες, φρεσκοθαμμένο πάντα δλοπράσινο, μὲ τὴ μάυρη γραμμὴ δλόγυρα, μὲ τὴν παλιὰ Γοργόνα μπροστὰ καὶ μὲ τ' ὄνομα γραμμένο πίσω μὲ μεγάλα ἄσπρα γράμματα: «Τσιμούλα».

Καθισμένος στὸ μακρὺ χαριάτι ἀγνάντεν τὸ ἀγαπημένο του καὶ τὸ καμάρωνε. Καὶ πότε κατέβαινε στὴν ἀμμουδιά, γιὰ νὰ 'ναι πλιὸ κοντά καὶ μόνος του τότε καταμόναχος, μονολογοῦσε, λέσ, καὶ κρυφομιλοῦσε μαζί του. Κι ὁ σκύλος ἀνεβασμένος στὴν πλάῳη του γαύγιξε ἀπὸ μέσα χαρούμενα. Κι ὅταν τὸ λιμάνι ἦταν ταραγμένο ἀπὸ φουσκοθαλασσιὰ καὶ τὰ κύματα χτυποῦσαν στὰ πλάγια τοῦ καραβιοῦ κι ἐξέσπαγαν στὰ βράχια ἥ στὴν ἀμμουδιὰ ραπίζοντας τὸ πρόσωπό του, θαρροῦσε, πὼς ἦταν κι αὐτὸς μέσα ὁ ἴδιος. 'Ανασήκωνε ψηλὰ τὸ φέσι, τό 'χυνε ὅς τ' αὐτιά, ἐσούφρωνε τὰ φρύδια καὶ ρουφοῦσε ἀχόρταγα τὸν ἀρμυρὸ ἀγέρα. Καὶ μὲ τὰ χέρια ἀνοικτά, σὰν νὰ 'θελε ν' ἀγκαλιάσῃ κάτι παλιὸ καὶ ἔχασμένο ἐστηκώνετο ἀπὸ τὸ βραχάπι κι ἔκανε νὰ τραβήξῃ κι αὐτὸς δὲν ἥξεις ποῦ. Μὰ τὰ πόδια του ἔτρεμαν. Τὰ ἑβδομῆντά του χρόνια τὸν κάρφωναν στὸ χῶμα... Καὶ ξανάπεφτε πάλι χάμω, 'κει πὸν καθόταν μ' ἔνα βαθὺ ἀναστεναγμό, σκουπίζοντας μὲ τὴν παλάμη του ἀνάποδα ἔνα δάκρυ, πὸν κατέβαινε στὰ σουρωμένα του μάγουλα.

— Ἀπὸ τὸν καφενὲ πέρα, πὸν τὸν κοίταζαν, κουνῶντας τὸ κεφάλι ἔλεγαν τὸ λόγο τους:

— Σὰν χαμένα, μωρὲς παιδιά, τά 'χει τώρα-τώρα ὁ καπετάν Λιᾶς!...

**

Εἶχεν ἀκουστῇ ἐκεῖνες τὶς ἥμέρες, πὼς τὰ βαπόρια τῆς Ἐταιρείας εἶχαν κάνει γραμμὴ γιὰ νὰ πιάσουν καὶ στὸ νησί. ⁵ Ήταν ἡ πρώτη φορά, πὸν θὰ βλέπαμε οἱ περισσότεροι αὐτὸ τὸ θαῦμα στὸν τόπο. Καὶ τὸ περιμέναμε μὲ περιέργεια. Ἐμεῖς τὰ παιδιά ἀνεβήκαμε ψηλὰ στὸ Σταυρὸ καὶ σκορπιστήκαμε δλόγυρα στοὺς βράχους κατὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγο. Θὰ τὸ βλέπαμε ἐμεῖς πρῶτα πρῶτα. Μέσα στὰ καφενεῖα καὶ στὰ καπηλεῖα ἄλλη κουβέντα δὲν γινότανε. Κι δῆλοι περίμεναν νὰ ιδοῦν τὸ με-

γάλο αὐτὸ θαλασσινὸ θηρίο, τὸ βαπόρι, ποὺ θά τρωγε τὰ καράβια μας καὶ θὰ ὁρίμαζε τὸ νησί μας.

Εἶχε ξημερώσει μὲν ἔνα δεօάκι ἀπ' τ' ἀνοιχτά. Μὰ ἐμεῖς ξανοί-
ξαμε ἐκεὶ μακριά, πολὺ μακριὰ μιὰ μαύρη γραμμὴ στὸ πέλαγο. Προ-
μήνυμα φουρτούνας. Σὲ λίγη ὥρα ἡ θάλασσα ὅλη ἀφροζοποῦσε ταρα-
γμένη. Τὰ κύματα ἔσπαζαν ἄγρια κάτω στοὺς βράχους καὶ ὁ ἀγέρας
ἔφερνε τοὺς ἀφροὺς ἀπάνω στὸ Σταυρό. Οὐ οὐρανὸς ὀλοένα σκοτεί-
νιαζε. "Υστερά ἀκούστηκε μιὰ δυνατὴ βροντὴ πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ
νησιοῦ. Θάλασσα καὶ οὐρανὸς ἤταν τόσο σκοτεινιασμένα, ποὺ δὲν ξε-
χώριζες καλὰ καλὰ οὕτε τὸ ἀνοιγμα τοῦ λιμανιοῦ.

Μέσα στὸ λιμάνι φωνές καὶ κακό. Λύναν τὶς γούμενες*, σφικτο-
δέναν καὶ διπλοδέναν καὶ ἀσφάλιζαν διπλὰ καὶ τρίδιπλα βάροκες καὶ καΐ-
κια. Μερικοὶ τὶς τραβοῦσαν ἔξω στὴν ἀμφιουδιά. Τὰ μεγάλα κομμάτια
χοροπηδοῦσαν σὰν φρεγιασμένα μέσα στὸ λιμάνι ἔγερναν, τρακάριζαν
καὶ ἀκουότανε τὸ τρίξιμο τῶν ξύλων. Τὰ ξεφωνητὰ τῶν γυναικῶν, τὰ
γαυγίσματα τῶν σκύλων, τῶν παιδιῶν οἱ ἀλαλαγμοί, ή δχλοβοή καὶ οἱ
φωνές τῶν ναυτικῶν, ἐκορύφωναν τὸ μούγκρισμα τῆς θάλασσας καὶ
τοῦ ἀνέμου.

'Ο καπετάνιος Λιάς καθισμένος σὰν πάντα στὴν ἀμφιουδιά, ἐπάνω στὸ
μικρὸ βραχάκι σὰν σφικτοπιασμένος ἔνα μ' αὐτό, ἔστρεψε τὰ μάτια του
ἀνήσυχα στὴν ἀγαπημένη του «Τσιμούλα», ποὺ τὴν παραδέσσει αὐ-
τὴν ἡ φουρτούνα. Δεμένο μὲν δυὸ γούμενες ἀπ' τὴ στεριά, μὲ διπλὲς
ἄγκυρες τὸ βρίκι μοναχό του καὶ ξεχωριστὸ ἀπ' τ' ἄλλα χοροπηδοῦσε
ἐκεὶ πέρα στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ.

Σὲ λίγο ἀστραπές καὶ βροντές ἀναφαν καὶ γιόμισαν τὴν ἀτμο-
σφαίρα. Καὶ μιὰ νεροποντὴ ἀπὸ πάνω σὰν καταλυσμὸς ξέσπασε ἄγρια
γιὰ πολλὴν ὥρα.

**

"Εξαφνα ἀκούστηκαν ἀπὸ μακριὰ δυὸ τοία σφυρίγματα, τὸ ἔνα
ἀπάνω στὸ ἄλλο, βιαστικὰ κι ὕστερα ἀπὸ λίγο φάνηκε μέσ' στὴν κατα-
γνιὰ στὸ ἀνοιγμα τοῦ λιμανιοῦ νὰ μπαίνῃ σὰν κυνηγημένο πουλί, ὁρμη-
τικό, σπρωχνόμενο ἀπὸ τὴν καταιγίδα, μισοσκεπασμένο ἀπ' τὰ κύματα

κι ἀπὸ μαῦρο καπνό, σὰν λαχανιασμένο σφυρίζοντας, σφυρίζοντας ἀδιάκοπα, ἀπελπιστικά, τὸ πρῶτο βαπόρι, πω̄ εἴδαμε στὸ νησί.

“Ενα μικρὸ κατάμαυρο τροχοφόρο*.

Τὴν Ἰδια ὥρα, μέσα σ' ὅλη ἐκείνη τὴν ἀντάρα, μιὰ φωνὴ σπαραγκική ἀκούστηκε ἔξαφνα ἀπ' τὴν ὄποιη τῆς ἀμφιουδιᾶς. Ἡταν τοῦ καπετάνιου Λιᾶ. ‘Ολόρθιος χωρὶς φέσι, μὲ γένεια καὶ μαλλιὰ ἀνεμισμένα, μὲ τὰ χέρια τεντωμένα κατὰ κεῖθε, ἀγριεμμένος ἐφώναζε δυνατὰ κατὰ τὸ μέρος τοῦ βαπτοριοῦ:

— “Οοτσα*, δοτσααα !

Τοῦ κάπου ὅμως. Τὸ μικρὸ βαπόρι, δπως ἔμπαινε σὰν ἀλαφιασμένο ἀπὸ τὴν φουρτούνα, δὲν πρόφτασε νὰ κρατήσῃ κι ἔπεισε ἐπάνω στὸ βρίκι μὲ τὴν πλώρη ἀνάμεσα στὰ πλευρά του καὶ τὸ τράνταξε μ' ἔνα κράκ καὶ, δπως ἦταν σάπιο καὶ ἀδυνατισμένο ἀπ' τὴν πολυκαρογία, τὸ ἄνοιξε σὲ δύο. Τὰ κύματα πέρασαν ἀπὸ πάνω, τὸ βούλιαξαν καὶ σὲ λίγο δὲν φαινότανε παρὰ ἡ κορυφὴ τοῦ ἐνὸς καταρτιοῦ στὴ μέση στὸ λιμάνι.

**

Μὰ τὸ βαπόρι δὲν ἔκοψε μονάχα τὸ ἄτυχο βρίκι στὴ μέση. Ἐκοψε τὴν Ἰδια στιγμὴ μαζὶ καὶ τὴ ζωὴ τοῦ καπετάνιου. ‘Ο καπετάνιος Λιᾶς, ἅμα ἀντίκρυσε τὸ θάνατο τοῦ καραβιοῦ του, σωριάστηκε κατὰ γῆς. Ὁταν τρέξαιε ὅλοι νὰ ἴδοῦμε, τὸν ηὔραμε ξαπλωμένο ἔξω ἔξω στ' ἀκρογιάλι. Τὰ κύματα ἀφροκοποῦσαν κι ἔνα ἔνα ἀνεβοκατέβαιναν, σὰν νά ’θελαν νὰ τὸν καταπιοῦν. Τὸν σήκωσαν ἐλαφρὰ καὶ τὸν ἔφεραν στὸ πρῶτο μαγαζί, σὲ μιὰ ταβέρνα. Τὸν ξαπλωσαν στὸ μεγάλο τραπέζι κι ἀρχισαν νὰ τὸν τρίβουν μὲ ξίδι γιὰ νὰ τὸν ξελιγοθυμίσουν. Ἀλλοι ἔτρεξαν νὰ φέρουν τὸν γιατρό. Σὲ λίγο πρόφθασε κι ὁ γυιός του τρομαγμένος, ἀλαλιασμένος. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος ἔδειξε σημεῖα ζωῆς. Ἄνοιξε τὰ μάτια του θολωμένα, μισοσθημένα, καὶ τὰ στήλωσε ψηλά. Τὰ σαγόνια του ἔτρεμαν καὶ τὰ χεῖλη του ἀνάδευαν λόγια ἀσυνάρτητα χωρὶς νόημα.

— Τὴν κατάρα μου ! ἐμουρμούρισε... Ἐργα διαβολικά... Μοῦ τὸ βούλιαξαν... Δινὸ ψυχὲς ἔκει μέσα.. ἡ καπετάνισσα... καὶ ἡ μικρούλα μου.

“Οπως τὸν είχαν ξεστηθωμένο, φαινόταν ἔνα μιαῦρο πρᾶγμα σὰν

χαιμαλί, σὰν φυλαχτό περασμένο ἀπ' τὸ λαιμό του κατάσαρκα, μὲ ἔνα κορδόνι πλεγμένο ἀπὸ ξανθής τρίχης. Μὲ πολὺ κόπο ἔσυρε τὸ χέρι του στὸ χαιμαλί νεύοντας στὸ γυιό του νὰ τὸ πάρῃ. "Υστερα σήκωσε δύο τρεῖς φορὲς τὰ χέρια του στὸν ἀέρα, σὰν κάτι νὰ ξητοῦσε νὰ πιάσῃ, μὰ ἔπεσαν πάλι ξερά. 'Ανοιγόκλεισε τὰ μάτια του καὶ τὰ ξανάκλεισε πάλι γιὰ πάντα: ἵταν νεκρός.

'Απὸ τὴν ἀνοιχτὴν πόρτα ἔμπαινε ὁ ἀγέρας σφυρίζοντας δαμονι- σμένα καὶ τὰ παραθυρόφυλλα βροντοκοποῦσαν, δταν ἔξαφνα ὄρμησε μέσα ἔνας σκύλος κατάμαυρος, βρεμμένος μούσκεμπα, τινάχτηκε, ἀφῆσε ἔνα ἄγριο οὐρλιασμα, πήδησε στὸ τραπέζι ἐπάνω κι ἀρχισε νὰ γλείφῃ, σὰν νὰ φιλοῦσε, τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τοῦ πεθαμένου, ἀνήσυχος, νευριασμένος. Ξαναπήδησε κάτω, οὐρλιασε πάλι, χύψησε πάλι καὶ τὸν ξαναφιλοῦσε ἀφήνοντας κάτι φωνὲς σὰν κλάμα...

'Εδῶ ἐτελείωσε τὴν διήγησι ὁ δάσκαλος.

—'Απὸ τότε τὸ μέρος ἐκεῖ τὸ λένε «τοῦ Θανατᾶ», μοῦ εἶπε.

« 'Ημερολόγιον Σκόκου », 1913

N. Πετιμεζάς-Λαύρας

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρή,

ποὺ σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερόμ., → θρύμης για την

κι οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν,

ποὺ κῦμα ταξιδιώτικο αἰώνια σὲ κτυπᾷ → θέωντας ταράντα πού

καὶ στὰ ψηλὰ περγιάλια σου ἀσημωμένο σπῆραντας ταράντα πού

καὶ οἱ ἀφροί του σὲ φαντίζουν.

Ώ ! δέξου με στὶς ἥσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές

νὰ πίνω τὸ γλυκό σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,

νὰ νοιώθω γῆρο τ' ἀγγελούδια,

ποὺ φτάνουν ἀτ' τὰ χρόνια μου ἔκεινα τὰ παῖδια,

καὶ χρυσοφέροντα πετοῦν ἐδῶ στὴ σιγαλιά,

μὲ ἄγια, κρυφὰ τραγούδια.

Ἄσποιζει μέσ' στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά'

ἄχ, πῶς πηδᾶ καὶ λαχταρᾶ στὸ στῆθος ἡ καρδιά,

καὶ στρέφεται στὰ περασμένα !

Τί ὄνειρα κι ἐνθύμησες στὸ πνεῦμά μου ξυπνοῦν !

Ἐτσι στὸν κάμπτο τὰ ποῦλα σηκώνονται, γυρνοῦν

σὲ βῆμ' ἀνθρώπου ξαφνισμένα.

Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρυσα τοῦ ἵλιου μιὰ φρούρια,

ἐδῶ τὴν πρώτην ἔνοιωσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,

τὸ πρώτο δάκρυ ἔχο χύνει.

Ἐδῶ ἐπωταγνάντειψα τ' ἀτέλειωτο νερό

κι ἔτρεξα ἐδῶ κι ἐπίδημα, παιδάκι ζωηρό,

μέσ' στὴ νησιώτικη τῇ φύσι.

Νὰ κι ἡ κατοχρονίτικη μεγάλη μας μονοιά,

ὅπου μικρὸ μ' ἔχόρεψε στὰ δυνατὰ κλαδιά

κι ἀπλωσε πάνω μου τὸ σκιό της.

Αὐτὴ μοῦ γλυκοξύπνησε τὸ στῆθος τ' ἀπαλὸ

καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρωτό μου τραγούδι νὰ λαλῶ

μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμό της.

Χοοταριασμένο στέκεται τὸ ἔρημο σκολειό
ἐμάδησαν οἱ τοῦχοι του ἀπὸ τὸ γῆρατειό.

Φωλιάζουν τώρα νυκτερίδες,
ἔκει ποὺ δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
κι ἐλάμπανε σμικτὰ σμικτέ, σὰν ἄνθη κηπαριῶν,
τόσες μικρές γαρδὲς κι ἐλπίδες.

'Ακόμ' ἀνθίζ' ἡ φοινικιά μιπροστὰ στὴν ἐκκλησιά,
ὅπου τὰ βάγια κόφταμε, λουσιένα στὴ δροσιά.

'Απάνω στὸ παλιό της δῶμα
τὰ χελιδόνια κτίζουνε, σὰν τότε, τὶς φωλιές,
καὶ βλέπω τὶς εἰκόνες της ἀκόμα τὶς παλιές,
ποὺ μ' ἀνθηρὸ φιλοῦσα στόμα.

Κι ὁ γέρο - μύλος στέκεται τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ,
πὼς νὰ γυρνᾶ δὲν ἔπαυσεν ἀτ' τὸν παῦλο καὶρὸ
μὲ τὰ κατάλευκα ξεφτέρια *.

'Ολόγυρα ἡ θάλασσα στὰ μάτια μου μιπροστὰ
σὰ ζωγραφιὰ θεόρατη ἀνοίγει, ποὺ βαστᾶ
ἀπὸ τοὺς βράχους ὧς τ' ἀστέρια !

Καράβια μέσ' στὰ κύματα περούν τὰ γαλανά.
 "Ω ! τί λαχτάρα μ' ἅρπαζε γιὰ μέρη μακρινά,
σὰν τὰ βλέπα, παιδάκι ἀκόμα !

Πάλι τὰ βλέπωι ὄνειρατα δὲν ἔχω στὴν καρδιά·
εἴδα τὸν κόσμο καὶ ποθῶ σὲ μιά σου ἀμμουδιά
νὰ γύρω κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρή,
νεράϊδα τῆς "Ασπρος" θάλασσας, νυφούλα δροσερὴ
καὶ Βοριοπόλα χαιδεμένη.

'Απ' ὅσα σὺ μοῦ γέμισες τραγούδια τὴν ψυχή,
πᾶρο τὸ φτωχὸ τραγούδι μου ποὺ σήμερ' ἀντηχεῖ
ἀπὸ καρδιὰ συγκινημένη.

πληρωμής από την κοινωνία μεταξύ της Ελλάδας

και της Αγγλίας που πρέπει να γίνεται στην περιοχή

της Κύπρου για την επόμενη περίοδο της διαπολιτικής

της Ελλάδας, στην οποία θα πρέπει να γίνεται στην

επόμενη περίοδο της διαπολιτικής της Ελλάδας στην

7. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ, ΘΕΣΜΟΙ

Οι κρατικές οργανώσεις είναι τα συνεργατικά μέσα με τα οποία η κυβερνητική δύναμη προστατεύεται από την αντίθετη πλευρά. Είναι όμως σημαντικό να διατίθεται στην κυβερνητική δύναμη μόνο μερικές από τις πολλές απόφευκτες προστασίες, γιατί αν η κυβερνητική δύναμη διαθέτει πάντα την δύναμη να προστατεύεται από την αντίθετη πλευρά, τότε δεν θα μπορεί να λειτουργεί στην πολιτική της.

Οι κρατικές οργανώσεις προστατεύονται, ιδιότερα, από την αντίθετη πλευρά με τη δύναμη προστασίας της δύναμης προστασίας της αντίθετης πλευράς. Μεταξύ αυτών, η προστασία της δύναμης προστασίας της αντίθετης πλευράς, είναι η πλέον σημαντική μεταξύ των δύο πλευρών της κυβερνητικής δύναμης, γιατί απλαγονισμός της δύναμης προστασίας της αντίθετης πλευράς δεν μπορεί να γίνεται με την αποτελεσματικότητα την οποία έχει αποτελεσματικότητα την οποία έχει.

308

ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

Έὰν φαντασθῇ ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἔξαφνα εὐρίσκεται μόνος εἰς τὸν κόσμον, ἀμέσως θὰ τὸν καταλάβῃ τὸ φῦγος τοῦ τρόμου, θὰ αἰσθανθῇ διὰ εἰναι ἔρημος, ὅτι εἶναι ἀνίσχυρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Οὔτε ἐν ἑλάχιστον μέρος τῶν ἀναγκῶν του δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ μόνος, ἐκτὸς τῆς κοινωνίας, ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἀπλῶς ἐὰν τὸν φαντασθῶμεν ἄγριον, εἰς κατάστασιν θηρίου, προσπαθοῦντα νὰ ζήσῃ διὰ τῶν καρδῶν, τῶν φιλῶν τῆς γῆς ἢ διὰ τοῦ κυνηγίου ζώων, θὰ δυνηθῶμεν νὰ συλλάβωμεν ἵδεαν τινὰ τί εἶναι ὁ μόνος, ὁ ἐγκαταλειμμένος ἄνθρωπος.

Μόνη ἡ κοινωνικότης, μόνη ἡ σύμπραξις καὶ ἡ συνεργασία μὲ τοὺς ὅμιούς του ἀσφαλίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ζωήν.

Διὰ τοῦτο ὁ κοινωνικὸς βίος, ἡ κοινωνικὴ οἰκογένεια, εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐξ ἴσου, ὃσον εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἡ ἰδική του οἰκογένεια, μὲ τὴν ὅποιαν ζῇ υπὸ τὴν αὐτὴν στέγην.

Ἐὰν φύωμεν ἐν βλέψια κύκλῳ ἡμῶν, θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ πᾶν ὀφείλομεν εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἀδελφῶν μας, καὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ζοῦν συγχρόνως μὲ ημᾶς καὶ ἐκείνων ὃσοι δὲν ὑπάρχουν πλέον.

Ἀναρίθμητοι γενεαὶ ἀνθρώπων εἰργάσθησαν, ἐμόχθησαν, ὑπέφεραν, διὰ νὰ καταστήσουν εἰς ημᾶς ἀνθρωπινωτέραν, ἀνετωτέραν, εὐτυχεστέραν τὴν ζωήν. "Ολαι αἱ ἐφευρέσεις, ὅλαι αἱ ἀνακαλύψεις, χωρὶς τὰς ὅποιας θὰ ἥμεθα ὡς οἱ πίθηκοι τῶν δασῶν, εἶναι κληρονομία τῶν ὅμιών μας, οἱ ὅποιοι πρὸ αἰώνων προηγήθησαν ἡμῶν εἰς τὴν ζωήν.

Καὶ διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐκείνους μὲ τοὺς ὅποίους συζητῶμεν, ποῖοι λόγοι δύνανται νὰ παραστήσουν τὸ μέγεθος τῆς ἀνάγκης, τὴν ὅποιαν ἐκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει τῶν ὁμοίων του; Ποῖοι λόγοι νὰ ἐκφράσουν τὴν βοήθειαν, τὴν ὅποιαν ὅλοι ὁμοῦ οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀδελφοὶ παρέχουν εἰς τὸν ἔνα; Τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον συνεισφέρει ἡ ἐργασία ἐκάστου ἐξ ἡμῶν μεμονωμένως, ἀπέναντι τοῦ συνόλου τῆς ἐργασίας ὅλοκλήρου τῆς κοινωνίας;

Εἰς μέγας ποιητής καὶ φιλόσοφος λέγει, ὅτι τρομακτικώτερον δύνεισον, τὸ ὅποῖον θὰ ἥδυνατο νὰ δνειρευθῇ ἄνθρωπος, ἀληθὲς δύνεισον ἀναθέματος καὶ κατάρας, θὰ ἦτο ἐὰν ἔβλεπε τὸν γεωργόν, τὸν μυλωθρόν, τὸν ἀρτοποιὸν νὰ τοῦ εἴπουν: «Σκάπτε μόνος τὴν γῆν καὶ σπειρε καὶ θέριζε καὶ ἀλεθε καὶ κάμε δι, τι ἡμπορεῖς διὰ νὰ παραγάγῃς τὸν ἄρτον σου». Καὶ τὸν ποιμένα καὶ τὸν ὑφαντὴν καὶ τὸν ράπτην νὰ τοῦ εἴπουν ἐπίσης: «Φορόντισε νὰ ἐνδυθῇς μόνος». Καὶ οὕτω καθεξῆς νὰ τοῦ ἀρνηθοῦν τὴν συνδομήν των ἀνεξαιρέτως ὅλαι αἱ χιλιάδες τῶν ὁμοίων του, τῶν ὅποίων ἐκαστος διὰ τοῦ ἐπαγγέλματός του καταβάλλει τὸν φόρον τῆς ἐργασίας του, διὰ νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτὸν δυνατὴν τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν.

Διὰ τοῦτο οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἄνθρωποι εἶναι οἱ φυσικοὶ ἀδελφοί μας· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ σύνολον τῶν ὁμοίων μας, οἱ ὅποιοι διεξάγουν τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου, ὡς ἀδελφοὶ καὶ συμπράκτορες, δφείλομεν ὅλην τὴν ἀγάπην μας, ὅλην τὴν ὑποστήριξιν, τὴν ὅποιαν ἀπολαύουμεν ἀπὸ αὐτούς.

Ἡ κοινωνία λοιπὸν εἶναι ἐν σῶμα, τοῦ ὅποίου μέλος εἶναι ἐκαστος ἄνθρωπος. Καὶ ἐπειδὴ δύνανται στενώτερος εἶναι ὁ σύνδεσμος, τόσον εἶναι καὶ ἰσχυρότερος, πρῶτος κοινωνικὸς σύνδεσμος εἶναι ὁ τῆς πόλεως, τῆς κοινότητος, τοῦ δήμου εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκομεν.

Ως μέλη τῆς κοινότητος ἢ τοῦ δήμου ὁμοιάζομεν τὰς μελίσσας, αἱ ὅποιαι ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν κυψέλην. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συνεργασία ὅλων ἐξασφαλίζει τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐκάστου.

— Τοιοῦτος εἶναι ὁ πρῶτος μετά τὴν οἰκογένειαν δεσμὸς τοῦ ἀνθρώπου: ἡ δημοτικὴ οἰκογένεια.

«Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου»

Έμμ. Λυκουρῆς

ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΠΟΛΙΤΟΥ

Δύο είναι τὰ ὑψίστα καθήκοντα παντὸς "Ελληνος πολίτου, ἡ μέχρις αὐτομυσίας ἀγάπη τῆς πατρίδος καὶ ἡ πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰς νομίμους αὐτῆς ἔξουσίας εὐπείθεια καὶ ὑποταγή." Έκ τῶν δύο τούτων ὑψίστων καθηκόντων ἀπορρέουσι πάντα τὰ ἄλλα καθήκοντα αὐτοῦ.

"Ἐν τῶν καθηκόντων τούτων, τὸ σπουδαιότερον, εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως. Τὸ καθῆκον τοῦτο βεβαίως εἶναι πολὺ βαρύ, ἀλλὰ συγχρόνως πολὺ εὐγενὲς καὶ τίμιον.

Πάντες διὰ τοῦτο ὀφεύλομεν νὰ ὑπηρετῶμεν ὡς στρατιῶται τὴν Πατρίδα· πάντες ἔχομεν τὸ ἵερὸν καθῆκον ν' ἀποτελῶμεν μέρος τῆς συμπαγῆς * ἐκείνης δυνάμεως τῆς Πατρίδος, ἥτις καλεῖται στρατός.

"Ανευ τῆς δυνάμεως ταύτης περιέρχεται εἰς κίνδυνον ἡ ἀσφάλεια τῆς Πατρίδος ἐξ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἡ ἴδια ἡμῶν ἐλευθερία.

"Επικατάρατος θὰ είναι ὁ ἐφευρίσκων προφάσεις ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἱερᾶς ταύτης ὑποχρεώσεως. Μόνον οἱ ἐξ ἀνιάτου νόσου πάσχοντες καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀταλλασσόμενοι τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης, ὡς ἀνίκανοι, δὲν κατατάσσονται ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Πατρίδος.

"Ετερον σπουδαῖον καθῆκον τοῦ πολίτου εἶναι νὰ συντρέχῃ τὸ ἔργον τῆς Δικαιοσύνης τῆς Πατρίδος. Ἡ Δικαιοσύνη προστατεύει τὰ δικαιώματα τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, ἔξασφαλίζει τὴν ἱερότητα τῶν μεταξὺ τῶν πολιτῶν συναπτομένων συναλλαγῶν καὶ ἐπιβάλλει δικαίας ποινὰς κατὰ τῶν παραβαινόντων τοὺς νόμους.

Τὸ ἔργον ὅμως τῆς Δικαιοσύνης προσκόπτει μεγάλως ἀνευ τῆς συνδρομῆς τῶν πολιτῶν. "Ἄν οἱ πολῖται ἀποκρύπτωσι τὴν ἴδιαν ἐνοχὴν ἢ τὴν ἐνοχὴν τῶν ἄλλων, ἡ Δικαιοσύνη δὲν θὰ δύναται νὰ τιμῷ τοὺς κακοποιούς, οἵτινες, μένοντες ἀτιμώρητοι, θὰ αὐξάνωνται· δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύῃ τὴν ζωήν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν ἐκάστου, αἵτινες τότε θὰ διατρέχωσι διαρκεῖς κινδύνους, δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύῃ τὰς συναλλαγάς, αἵτινες οὕτω δὲν θὰ ἔχωσι κανὲν κῦρος *." Όταν δημος συμβαίνωσιν δῆλα αὐτὰ τὰ κακά, βεβαίως ἡ Πατρὶς δὲν θὰ δύναται νὰ εὐτυχῇ καὶ νὰ προοδεύῃ.

Δι' αὐτὸν οἱ δρφθαλμοὶ τῶν πολιτῶν πρέπει νὰ εἶναι δρφθαλμοὶ τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συντρέχῃ τοὺς λει-

τουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συντρέχῃ τὸν λειτουργὸν τῆς Δικαιοσύνης φωτίζων καὶ πληροφορῶν καὶ χρείας τυχούσης, δίδων εἰς αὐτὸν χεῖρα βοηθείας.

Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι κάμινομεν καὶ εἰς τίνα μὴ καταγγέλλοντες εἰς τὴν ἀρχὴν ἐγκληματικὴν αὐτοῦ πρᾶξιν, περιελθοῦσαν εἰς γνῶσιν ἡμῶν. Τούναντίον, ἔχοντες ὥπ' ὅψει ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐγκληματοῦμεν φερόμενοι οὕτω, διότι ὑποθάλλομεν τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἐγκληματικότητα, ὀφείλομεν νὰ καθιστῶμεν γνωστὴν εἰς τὰ δργανα τῆς Δικαιοσύνης πᾶσαν παράβασιν τῶν νόμων.

Σπουδαῖον ἐπίσης καθῆκον εἶναι ἡ τίρησις τοῦ ὄρκου. Ὁ ψεύδορκος ἀμαρτάνει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγκληματεῖ ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, διότι διὰ τοῦ ψεύδους αὐτοῦ παραλύει τὴν Δικαιοσύνην, καλύπτων τὸν ἔνοχον ἢ καταστρέφων τὸν ἀθόφον.

Ο ψεύδορκος τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν νόμων διὰ βαρυτάτων ποινῶν, θέλει δὲ τιμωρηθῆναι καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οὐ τὸ δόνομα μετεχειρίσθη πρὸς ὀποτέλανησιν * τῆς Δικαιοσύνης.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθῆκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ πρόθυμος ἐκπλήρωσις τῶν φρονολογικῶν αὐτοῦ ὑποχρεώσεων. Ή καταβολὴ τῶν φρόνων εἶναι Ἱερὰ ὑποχρέωσις τῶν πολιτῶν, οὐ μόνον πρὸς τὴν Πατρίδα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτούς, διότι οἱ φρόνοι χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῆς Πατρίδος πρὸς προστασίαν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, πρὸς προαγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν συμφερόντων αὐτῶν.

*Αν οἱ δῆμοι ἐν πρώτοις ἔχωσιν ἀνάγκην ὁδῶν, φωτισμοῦ, καθαριότητος, δημοτικῶν σχολείων καὶ ἄλλων, ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῶν χάριν τῶν δημοτῶν. Πάντα ταῦτα δημοσία δημοτοῦσι βεβαίως χρήματα. *Αλλὰ τίνες ἄλλοι πρέπει νὰ καταβάλλωσι ταῦτα εἰμὴ ἔκεινοι, ὑπὲρ ὃν γίνονται αἱ δαπάναι, δηλαδὴ οἱ δημόται;

Καὶ τώρα ἐργόμεθα εἰς τὸ Κράτος, τὸ ὅποιον βεβαίως ἔχει ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρας ἀνάγκας τοῦ δήμου.

Τὸ Κράτος ἔχει ἀνάγκην δυνάμεως στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς πρὸς φρούρησιν τῶν ὁρίων αὐτοῦ καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν ἡμῶν. *Έχει ἀνάγκην δικαστηρίων, ἀστυνομίας καὶ φυλα-

κῶν, ὅπως ἔξασφαλίσῃ ἡμᾶς κατὰ τῶν κακοποιῶν καὶ προστατεύσῃ τὴν ζωὴν καὶ πάντα ἐν γένει τὰ δικαιώματα. Ἐχει ἀνάγκην ὁδῶν, σιδηροδρόμων, γεφυρῶν, λιμένων πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ἀσφαλῆ μεταφορὰν τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας ἡμῶν καὶ εὔκολον συγκοινωνίαν. Ἐχει ἀνάγκην χρημάτων, ὅπως προστατεύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τοῦ ἐκπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας.

Ἐχει ἀνάγκην χρημάτων διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων ἡμῶν. Τὰ χρήματα τώρα, τὰ ὅποια χρειάζονται διὰ νὰ γίνωσιν ὅλαι αἱ διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἀπαιτούμεναι δαπάναι, τίς ἄλλος θὰ καταβάλῃ ἢ ὁ λαός, χάριν τοῦ ὅποίου γίνονται ταῦτα;

Ο καλὸς πολίτης αἰσθάνεται ὅτι τὸ καθῆκον τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου αὐτοῦ εἶναι ἐπίσης ἴερόν, ὅσον εἶναι ἴερὸν τὸ καθῆκον τῆς πληρωμῆς τοῦ ἄρτου, τὸν ὅποιον τρώγει, καὶ τοῦ ἐνοικίου τῆς οἰκίας, ἐν τῇ ὅποιᾳ κατοικεῖ.

Ο ἀποφεύγων τὰς φορολογικὰς ἐποχεώσεις πολίτης οὐ μόνον δὲν ἐκτελεῖ ἴερὸν πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον καὶ βλάπτει ἔαυτόν, ἄλλα καὶ κλέπτει τὸν πλησίον αὐτοῦ, διότι διὰ τῶν χρημάτων τῶν συμπολιτῶν του ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν, ἄτινα παρέχει τὸ κράτος.

Τὸ κράτος ἔχει περιουσίαν, ὡς ἔχουσι καὶ τὰ ἄτομα, ἔχει δάση, μεταλλεῖα, δρυγεῖα, ἀλυκάς, γαίας, γήπεδα, οίκοδομάς καὶ ἄλλα, ὃν αἱ πρόσδοσοι χρησιμεύουν ἐπίσης πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν εἰς ἡμᾶς οὐ μόνον νὰ μὴ ἀδικῶμεν τὸ κράτος, ἐπιβούλευόμενοι τὴν περιουσίαν καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, οὐ μόνον νὰ σεβόμεθα τὴν περιουσίαν τοῦ δημοσίου, θεωροῦντες ταύτην ὡς ἰδίαν ἡμῶν, ἄλλα καὶ νὰ εἴμεθα ἀγρυπνοι αὐτῆς φύλακες.

Ἐν ἐν τῶν σπουδαιοτάτων καθηκόντων τοῦ πολίτου εἶναι ἡ καλὴ γοῆσις τῆς ψήφου.

Οἱ πολῖται διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν ἐκλέγουσι τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν καὶ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐντολὴν νὰ ἔξασκήσωσι ἐπ' ὅνόματι αὐτῶν τὴν ἔξουσίαν τοῦ νομοθετεῖν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν οὗτοι διευθύνουσι καὶ ουθμίζουσι πάντα τοῦ Ἐθνους τὰ συμφέροντα.

Αὗτοὶ ἀποφασίζουσι περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ τὸ ἔθνος θὰ καταστῇ ἵκανὸν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς· αὐτοὶ περὶ τῶν οἰκονομικῶν μέσων, ἄτινα ἀπαιτοῦνται πρὸς τοῦτο· αὐτοὶ περὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς δημοσίας ὑγείας, τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἔθνους, τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν.

Αὗτοὶ ὑπολογίζουσι τὰς φορολογικὰς δυνάμεις τοῦ λαοῦ καὶ ἀποφασίζουσι περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν φόρων καὶ περὶ τοῦ καταλλήλου τρόπου τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν.

'Ἐν γένει ἡ τύχη τοῦ "Ἐδυνους, ὡς καὶ ἡ τύχη ἐκάστου τῶν πολιτῶν, εἶναι εἰς χεῖρας τῶν ἐντολοδόχων τούτων.

'Ἄφοῦ λοιπὸν τόσον ὑψηλὸν εἶναι τὸ ἀξιώμα τῶν ἀντιπροσώπων, ὅφελομεν διὰ τῆς ψήφου ἡμῶν νὰ ἐκλέγωμεν ἐκείνους, οἵτινες λόγῳ τοῦ πατριωτικοῦ χαρακτῆρος, τῶν γνώσεων καὶ τῆς δρμότητος τῆς κοίτεως αὐτῶν, εἶναι ἀνώτεροι τῶν ἄλλων συμπολιτῶν ἡμῶν. Ἡ ψῆφος πρέπει νὰ δίδεται ὡς βραβεῖον εἰς ἐκεῖνον, οὗτονος αἱ ἀρεταὶ ἐμπνέουσιν εἰς ἡμᾶς πλείονα σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν παντὸς ἄλλου.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθῆκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ ἀποστολὴ τῶν τέκνων αὐτοῦ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐν αὐτῷ μορφοῦνται οἱ χαρακτῆρες τῶν μελλόντων πολιτῶν.

«Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου»

Εμμ. Λυκούδης

ΑΜΠΕΛΑΚΙΑ

(Τί κατορθώνει ἡ συνεργασία)

"Οχι "Ηλις." Οχι Δῆλος. "Οχι Δελφοί. 'Αμπελάκια! Στὴν πέτρινη τούτη πλαγιά τοῦ Κισσάβου ἄλλαξε τὸ κύτταρο τῶν Ἑλλήνων. "Εξι χιλιάδες Ἑλληνες, ἀντρες, γυναικες καὶ παιδιά ἔζησαν ἕδω πρὸ ἐκατὸν πενήντα χρόνων, χωρὶς νὰ φαγωθοῦν, δημιουργοὶ καὶ συνεταῖοι τῆς πρώτης καὶ τῆς τελειότερης Συνεργατικῆς τοῦ κόσμου, δάσκαλοι τῶν οἰκονομολόγων, τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἴεροκηρύκων αὐτοὶ οἱ Θεσσαλοὶ χωριάτες. Μεγαλύτερο ἔργο τῆς εἰρήνης δὲν ἔχει νὰ δείξῃ ὁ Ἑλληνισμός. Εἶναι ὁ ἀδλος τῆς Θεσσαλίας...

Κανένα μεγάλο γεγονός δὲν εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸν καὶ τὰ θαύματα εἶναι πάντα νέα. "Οσες φορὲς καὶ ἂν ξαναποῦμε τὴν ιστορία

τῆς Συνεργατικῆς τῶν Ἀμπελακιῶν — ἄγνωστη δὰ στοὺς περισσότερους "Ελληνες — εἶναι σὰν νὰ ἴστοροῦμε θαῦμα τῆς στιγμῆς αὐτῆς.

Τὰ Ἀμπελάκια ἔκαμαν τὴν Συνεργατική τους, γιὰ νὰ διαδώσουν τὸ κόκκινο νῆμα, τὴν βιομηχανία τους καὶ τὴν εἰδικότητά τους. Τὰ βαμβακερά, οἱ ἀλατζᾶδες καὶ τὰ κόκκινα νήματα καθὼς καὶ τὰ σειρήτια, τὰ κουμπιά, καὶ τὰ ζουνάρια γίνονται καὶ στὸ Πήλιο, καὶ στὸν Τύρωναθό καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Θεσσαλίας. Μὰ τὸ νῆμα τῶν Ἀμπελακιῶν ἦταν τὸ καλύτερο γιὰ τὸ κόκκινο χρῶμά του. Νὰ τὸ ἀποδώσωμε στὸ τοπικὸ νερό; Τούλαχιστο αὐτὴ τὴν ἐξήγηση ἔδωκε ὁ Δροσινός, γιατρὸς Ἀμπελακιώτης καὶ μέλος τῆς περίφημης Συνεργατικῆς.

"Οταν οἱ Ἀμπελακιώτες κατάλαβαν τὴν ὑπεροχὴ τους σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, σκέφτηκαν, πώς, ἀν δργανώσουν ὅμαδικὰ τὴν ἐργασία, θὰ είλεζαν κέρδη μεγαλύτερα, θὰ ἀγόραζαν τὰ ὑλικὰ φθηνότερα, θὰ γλυτώνουν τὴ δαπάνη τῶν μεσαζόντων καὶ θὰ ἔλαττώνουν τὶς ζημίες τοῦ καθενὸς σὲ περίπτωσι γενικῆς ζημίας. Κανένας στὸν κόσμο δὲν εἶχε σκεφθῆ τέτοια πράγματα. Ἡταν νέα!

Ἡ ἰδέα ἤρθε στοὺς Ἀμπελακιώτες ἀξαφνα; "Οχι βέβαια. Γιατὶ τὴν προετοίμασε ἡ αὐτοδιοίκησι, καθὼς κι' ἡ συνεργασία γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν φόρων στὸν Τοῦρκο. Πειραματίστηκαν ἄλλωστε μὲ μιὰ πρώτῃ ἀπόπειρα, ποὺ ἔκαμαν. Ἡ Συνεργατικὴ ὅμως ἵδρυθηκε καθαυτὸ στὰ 1778, σὲ μιὰ γενικὴ συνέλευσι εἰκοσιδυὸ χωριῶν τοῦ Κισσάβου, ἀφοῦ τὴν εἰσηγήθηκαν μερικοὶ πρόκοριτοι τῶν Ἀμπελακιῶν. Τότε ὥλοκληρώθηκε ἡ ἰδέα. Τότε τοὺς ἤρθε μονομάζ, ὀλόκληρη, δπως στὸν ποιητὴ τὸ ἐμπνευσμένο ποίημα, στὸν πιστὸ ἡ ἀποκάλυψι καὶ στὸ σοφὸ ἡ ἀλήθεια.

Τὰ εἰκοσιδυὸ χωριά, συναθροισμένα στὴν ἴστορικὴ συνέλευσι, ψήφισαν τὸ καταστατικὸ καὶ κατάθεσαν γιὰ κεφάλαιο τριακόσιες χιλιάδες γρόσια *, 100.000 φράγκα σήμερα. Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ λαϊκότητα τῆς Συνεργατικῆς, τὴν ἴστορη τῶν συνεταίρων, γιὰ νὰ μὴ δώσουν τὴν ὑπεροχὴ στοὺς πλουσίους, ὀρισαν κατώτατο ὅριο καταβολῆς 5.000 γρόσια καὶ ἀνώτατο 20.000 γρόσια. Αὐτὸ εἶναι τὸ διαμαντένιο τους ἀριθμό. Αὐτὸ ἐξασφάλισε τὴν τέλεια ἴστορητα, φέροντας στὸ ἴδιο ἐπίπεδο τὶς δυὸ κατηγορίες τῶν συνεταίρων, τοὺς εὐπόρους καὶ τοὺς ἐργάτες...

"Ημερομίσθιο ὀρισμένο δὲν εἶχαν. Ἀφοῦ ἤσαν μέτοχοι μαζὶ κι

ξργάτες, πληρώνονταν ἀνάλογα μὲ τὰ κέρδη. Τὴν ἀμοιβὴν των κανόνικες ἡ γενικὴ συνέλευσι. Αὐτή, ἀφοῦ φρόντιζε νὰ δῷ μὲ ὅλη τὴν ἀκρίβεια τὶς τιμὲς τῆς ἀγορᾶς, ἔκανε πολύπλοκους ὑπολογισμούς, ὥσπου νὰ δίστη τὸ μερίδιο...

Χάρι σὲ τέτοια δργάνωσι ἡ ἐταιρεία πραγματοποιοῦσε πέρδη 60 τοῖς ἑκατό, 80 τοῖς ἑκατὸ καὶ 100 τοῖς ἑκατό. Καραβάνια^{*} ἔφευγαν ἀπ' τ' Ἀμπελάκια μὲ τὸ κόκκινο νῆμα γιὰ τὶς σπουδαιότερες πόλεις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κεντρικὸ κατάστημα τῆς ἐταιρείας στὴν Βιέννη, πρακτορεῖα εἶχαν συσταθῆ καὶ στὶς πόλεις τῆς Τουρκίας καὶ τῆς νότιας Ρωσίας.

Οἱ συνεταῖοι εἶχαν στὴν ἀρχὴ καταθέσει, ὅπως εἴπαμε, ἀρχικὸ κεφάλαιο 100.000 φράγκων, καὶ στὰ 1810, ἐποχὴ τῆς μεγαλύτερης ἀκμῆς, ἡ ἐταιρεία εἶχε περίσσευμα εἰκοσι ἑκατομμυρίων. Στὰ 1811 ἤρθε τὸ τέλος. Ἡ οἰκονομικὴ χρεωκοπία τῆς Ανθράκιας, ὅπου ὁ συνεταιρισμὸς εἶχε τὰ μεγαλύτερά του συμφέροντα, τοῦ ἔδωσε αἰφνίδιο καὶ θανάσιμο χτύπημα. Μὰ τὸ ἔργο κράτησε τοιάντα διλόγληρα χρόνια, χωρὶς ποτὲ πουθενά στὸν κόσμο νὰ ξαναφανῇ τέτοια συνεργασία.

Σήμερα τὸ καταστατικὸ τῶν χωρικῶν ἐκείνων μπορεῖ νὰ διαβαστῇ σὰν ὑπόδειγμα νομοθετικῆς προνοίας. Εἶναι σοφὸ καὶ αὐστηρὸ πρόγραμμα ὑποταγῆς στὴν ἰδέα τοῦ συνόλου. "Ολα τὰ εἶχαν προβλέψει, ὥστε νὰ εὐτυχήσῃ τὸ σύνολο τῶν εἰκοσιδύο χωριῶν. Ἐκεῖνος, ποὺ τὸν ἔξέλεξαν διοικητὴ τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος στὴν Βιέννη, δὲν εἶχε τὸ διαίθαμα ν' ἀρνηθῆ. Ἡ ἀρνησί του κατὰ τὸ καταστατικό, ἢμειλε τιμωρηθῆ μὲ τὴ διαγραφή του ἀπὸ τὴν ἐταιρεία, τὴν ποινὴ δηλαδή, ποὺ εἶχαν γιὰ κάθε κακὴ πρᾶξη συνεταίρου. Ἔτσι οἱ διοικητὲς ἐκτελοῦσαν ἐντολές σὰν στρατιῶτες.

Αὐστηρότατος ἦταν ὁ ἔλεγχος. Τὴν ἐταιρεία τὴ διηγήθυνε διοικητικὸ συμβούλιο ἀπὸ πέντε μέλη, μὲ ἔδος τὰ Ἀμπελάκια. Διωδεκαπέλης ἐφορεία, ποὺ ἦταν ἀνώτερη ἀρχή, ἐνεργοῦσε τὸ γενικὸ ἔλεγχο. Καὶ πάλι ἡ ἀνώτατη ἀρχή, ἡ γενικὴ συνέλευσι, εἶχε τὴν ἀρνησικούρα^{*} καὶ ἐκτελοῦσε τὸ σπουδαιότερο ἔργο, τὸν καθορισμὸ τοῦ μεριδίου.

Ἡ εὐτυχία τῆς Συνεργατικῆς ἀπίκησε στὸ ἐσωτερικό. Διατηροῦσαν σὲ ὅλα τὰ χωριὰ γιατρούς, ἔκαμαν σχολεῖα, νοσοκομεῖα, γενικὲς ἀποθήκες, ταμεῖο γιὰ τοὺς ἀργάτες, ποὺ ἀποστρατεύθηκαν ἀπὸ ἀνικανότητα, βιβλιοθήκες. Τόσο ὁ τόπος προώδευε κι ἡ ζωὴ εἶχε πά-

ψει νὰ είναι χωριάτικη, ώστε νέοι Άμπελακιώτες, σπουδασμένοι στή Γερμανία, ξαναγύριζαν εὐχάριστα στὸ χωριό.

Τὸ καταστατικὸ εἶχε προνοήσει γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ στὸ μικρὸ ἐκεῖνον τόπο. Ἐφρόντιζε γιὰ ἀποστολὲς νέων στὴν Εὐρώπη. Ἀποστολὲς ὅχι εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ ταμείου! Ἀφηνε τὴ δαπάνη τῆς ἀποστολῆς στὸ συνεταῖρο, ποὺ ἐπιθυμοῦσε νὰ στεῖλῃ ἔξω τὸ γυιό του ἢ τὸ συγγενῆ του. Ὑποχρέωντες διμος τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἑταιρείας στὴν Εὐρώπη νὰ δεχτοῦν τὸ νέο, νὰ τὸν δόηγήσουν, γιὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν ξένη γλῶσσα, τὴ λογιστικὴ καὶ τὰ ἔμπορικὰ — πάλι μὲ ἀτομικὰ ἔξοδα τοῦ συνεταῖρου, ποὺ τὸν ἔστελνε.

"Οταν τελείωνε τὶς σπουδές του, ή ἑταιρεία ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τὸν πάρῃ στὴν ἐργασία της ἔνα χρόνο χωρὶς μισθό. Ἐπειτα θὰ τὸν μισθοδοτοῦσε ἔνα χρόνο. «"Αν δεῖξῃ καλὴ διαγωγὴ καὶ φανῇ οἰκονόμος», ἔλεγε τὸ καταστατικό, τότε θὰ τοῦ δοθῇ μερίδιο. Ἔτσι ἤνοιξαν τὰ παραμύθια τῶν Άμπελακιῶν στὴν εὐρωπαϊκὴ ζωή. Αὐτὴ τὴν ἀτιμόσφαιρα δημιούργησε ἡ Συνεργατικὴ στ' Άμπελάκια. Ἀτιμόσφαιρα κρατικῆς, ἀς ποῦμε, ἥθικῆς, αὐστηροῦ ἐλέγχου τῶν κοινῶν, καθὼς καὶ ἀτομικῆς ἥθικης.

Τὸ ποινικό τῆς σύστημα ἦταν ἀπλό. Διώξιμο τοῦ ἐνόχου ἀπὸ τὴν ἑταιρεία, στέρησι τοῦ κέρδους. Ποιά μεγαλύτερη ποινὴ μποροῦσε νὰ ἔρεθῃ; Καὶ θαυματούργησε. Ἀπόλυτη σχεδὸν ἥθική, ἐκτὸς ἀπὸ ἀσήμιαντα παραπτώματα, κράτησε τὴν εὐτυχισμένη πολιτεία. Ἡ κοινωνικὴ ἀδικία εἶχε λείψει καὶ τὸ ἔγκλημα δὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ παρὰ μόνο σὲ ἄφιμημίες* καὶ σὲ ἐγκεφαλικὲς ἀνωμαλίες. Ἡ ὑλικὴ εὐτυχία δὲν τοὺς ἐνάρωσε καὶ δὲν τοὺς ἐταπείνωσε. Ἀπόδειξε ὁ ἰδιαίτερος συνεταιρισμός, ποὺ ἔκαμαν λίγοι πρόκοπτοι Άμπελακιώτες, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν ἔργο πνευματικὸ καὶ ἔθνικό, τὴν ἔκδοσι τοῦ λεξικοῦ τοῦ Γαζῆ*...

Αφήνεται τῷρα στὸν ἀναγνώστη νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴ συνέλευσι ἐκείνη, ὅπου οἱ χωρικοὶ τοῦ Κισσάβου ἀκούσαν τὸν Άμπελακιώτες, κατάλαβαν, ἐπείστηκαν καὶ προχώρησαν ἀμέσως στὸ ἔργο. Ἔργο, ποὺ καμιὰ πολιτισμένη κοινωνία δὲν τὸ εἶχεν ἀποτολμήσει ὡς ἐκεῖ καὶ περνοῦσε σὰν ὄνειρο στὰ βιβλία τῶν οὐτοπιστῶν. Ὁ ταπεινὸς Κίσσαβος, χάρις στοὺς νεώτερους Θεσσαλούς, καλλιέργησε καὶ πραγματοποίησε τὸ πιὸ δύσκολο ἀπ' δλα, τὴν ἀδελφοσύνη! . . .

*Εφημερίς «Ἐλεύθερον Βῆμα», 1937

Ζαχ. Παπαντωνίου

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ

Μαύρ' είν' ἡ νύχτα στὰ βουνά
στοὺς κάμπους πέφτει χιόνι,
στὰ ἄγρια, στὰ σκοτεινά,
στὶς τραχειές πέτρες, στὰ στενά
δὲ Κλέφτης ξεσπαθώνει.

Πήγαινε, φύλα τὴν ποδιά,
πὸν δοῦλοι προσκυνοῦνε
ἔδω στὰ πράσινα κλαδιά,
μόν' τὸ σπαθί τους τὰ παιδιά
καὶ τὸν Σταυρὸν φιλοῦνε.

Φεύγοντες οἱ τύραννοι χλωμοί
τὸ μαῦρο τον μαχαίριν
μ' ἴδρωτα βρέχει τὸ ψωμί,
ξέρει νὰ ζήσῃ μὲ τιμή
καὶ νὰ πεθάνῃ ξέρει.

Σύντροφοι ἀσκεποί, πεζοί,
τὸν φέροντες λυπημένοι,
καὶ τραγουδοῦν δλοι μαζί :
« Ἐλεύθερος δὲ Κλέφτης ζῆ
κι ἐλεύθερος πεθαίνει ».

« Απαντά »

Άλεξανδρος Ραγκαβῆς

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Δανάην

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

(Ό Γεώργιος Σταύρου, υἱὸς τοῦ Σταύρου Ἰωάννου, ἐγενήθη εἰς Ἰωάννινα τὸ 1785, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ στοιχειώδη γράμματα εἰς τὴν σχολὴν τῶν Μπαλαναίων καὶ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Καπτλάνη. Ἀνωτέρας ἐμπορικᾶς σπουδᾶς καὶ ξένας γλώσσας ἐδιδάχθη εἰς Βιέννην καὶ ἀποφοιτήσας ἡκολούθησε τὸ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα τοῦ πατρός του. Τῷ 1824 ἐγκατέλειψε τὰς ἐμπορικὰς ἔργασίας του καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Πατρίδα μετὰ ἑφοδίων καὶ ὅπλων, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του. Ὅπηρέτησεν ὡς ταμίας, ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου ὡς μέλος τῆς διοικούσης τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν Ἐπιτροπῆς καὶ εἰς ἄλλας δημοσίας θέσεις. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου παρηγκωνίσθη).

...Καθ' ἄπασαν τὴν διάρκειαν τῶν ταραχῶν ὁ Γεώργιος Σταύρου ἔμεινε πάντῃ ἀπεσυρμένος τῶν πραγμάτων καὶ ὅλως ἴδιωτεύων, ἵνα ἔχῃ πλήρη ἀνεξαρτησίαν νὰ ἔχηται σκοπιμώτερον τὰ τῆς πατρίδος συμφέροντα, νῦν μὲν ἀποδοκιμάζων τὰς παρεντροπὰς τοῦ ἐνὸς κόμιματος, νῦν δὲ συμβουλεύων τὴν μετριοπάθειαν εἰς τὸ ἔτερον, καὶ ἄλλοτε ἔξαιρων τὸ ὑπὲρ πατρίδος αἰσθημα τῶν πάντων. Ἐν μὲν τῇ ἀπεσυρμένῃ ταύτῃ θέσει διέμεινεν ὁ Γεώργιος Σταύρου μέχρι τοῦ 1835, τότε δὲ διωρίσθη ἐλεγκτής παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ*, ἐρωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς τότε κυβερνήσεως ἂν εὐχαριστῆται εἰς τὴν θέσιν ταύτην «δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμέ, εἶπε, νὰ προσδιορίσω τὴν κατάλληλον θέσιν, ἀλλ' εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἐμοὶ δ' ἐπιβάλλεται μόνον τὸ καθῆρον νὰ ὑπηρετήσω, δῖσον δύναμαι, τὴν πατρίδα».

Τῶν ἐκ τῆς εὐτελοῦς ταύτης θέσεώς του ἀποδοχῶν ἀγνοοῦμεν ἂν ποτὲ ἔκαμε χρῆσιν ὁ Γεώργιος Σταύρου, καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον εἰργάσθη καὶ ὡς ἐλεγκτής γνωστὸν μόνον εἶναι: ὅτι οὗτος, καίτοι παραθετόμενος ὑπὸ τῶν κυβερνώντων, ἵσως δὲ καὶ ἐν ἀνάγκαις εὑρισκόμενος, οὐδέποτε ὅμως ἐπαύσατο νὰ ἐργάζηται καὶ νὰ μεριμνᾷ σπουδαίως περὶ τῶν τῆς πατρίδος συμφερόντων. Ἐνορίτατα δὲ διεῖδεν ὅτι τὸ Κράτος (οἷον ἐμορφώθη τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ τῆς ἀντιζηλίας τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐν χώρᾳ δηλαδὴ ἐνελῶς κατεστραμμένη καὶ μεγά-

λας καὶ κατεπειγούσας ἀνάγκας ἔχούσῃ καὶ πάντῃ ἀφρούρητον ὑπὸ φυσικῶν μεθοδίων καὶ κατακερματισμένον εἰς δούλους καὶ ἐλευθέρους ("Ἐλληνας") Κράτος, λέγομεν, τοιοῦτον ἡτο ἀδύνατον οὐχὶ νὰ εὐημερήσῃ, ἄλλ' οὕτε καν νὰ ὑπάρξῃ, ἀνευ πιστωτικοῦ τίνος καταστίματος.

'Αλλὰ πῶς νὰ συστηθῇ τοῦτο; Τὸ μὲν ἐθνικὸν δάνειον τῶν ἔξηκοντα ἐκατομμυρίων εἶχε σχεδὸν καταναλωθῆ τελείως· ἐν τῷ τόπῳ δὲ χρήματα δὲν ὑπῆρχον, καὶ τὰ δλίγα ὑπάρχοντα ἐτοκίζοντο ὑπὸ τῶν τοκογλύφων πρὸς εἴκοσι καὶ τριάκοντα τοῖς ἐκατὸν κατ' ἔτος· νὰ ἐλθωσι δὲ ἔξωθεν ἡτο ὅλως ἀδύνατον ἀνευ ἐγγυήσεως. Τίς ὅμως νὰ δώσῃ τὴν ἐγγύησιν ταύτην; Τὸ Κράτος; 'Αλλὰ τὰ μὲν κτήματα αὐτοῦ, τὰ λεγόμενα ἐθνικά, ἥσαν ἥδη ὑποθηκευμένα εἰς τὰς ἐγγυητρίας τοῦ δανείου Δυνάμεις· τὰ δ' ἔσοδά του ἥσαν μηδαμινὰ τότε, μόλις δ' ἐπήρκουν εἰς τὸ ἥμισυ ἢ εἰς τὰ δύο τριτημόρια* τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων δαπανῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀνεπληροῦντο ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ δανείου. Τὰ μοναστηριακὰ κτήματα; 'Αλλὰ τὰ μὲν ἐκ τῶν διαλυθέντων είχον ἥδη πωληθῆ ἐν εὐτελεστάταις τιμαῖς, τὰ δὲ εἰχον ἐνοικιασθῆ πολυετῶς· τὰ δὲ ἐκκαθαρισθέντα ἐκ τούτων χρήματα είχον ἀπασχολήσει αἱ ἀνάγκαι τοῦ Κράτους. Τὰ ἐθνικὰ κληροδοτήματα; 'Αλλὰ καὶ τούτων οὕτε ἡ ὑπαρξία ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δὲν ἡτο εἰσέτι ἐντελῶς ἐκκαθαρισμένη καὶ ἡ ἀποστολὴ δὲν είχεν εἰσέτι ἀρχίσει νὰ γίγνεται ἔνεκα τοῦ ἀνωμάλου τῶν περιστάσεων.

'Αλλ' ὁ Γεώργιος Σταύρου δὲν ἀπεθαρρύθη· ἐπεκαλέσθη ἐν κατανύξει τὴν θείαν ἀντίληψιν· ἐμελέτησεν ἐμβριθῶς* τὸ σύνολον τοῦ σχεδίου του· ὑπελόγισε πάσας τὰς ἐνδεχομένας δυσχερείας καὶ περιπτετίας καὶ ἐπελήφθη τοῦ ἔργου· καὶ πρῶτον πάντων διεῖδεν ὅτι ὕφειλε νὰ πείσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ λάθῃ τοὐλάχιστον χιλίας μετοχὰς τῆς συσταθησομένης ὑπ' αὐτοῦ Ἐθνικῆς Τραπέζης· ἀλλὰ ποὺ χρήματα; 'Αμέσως τότε διεῖδεν ὅτι ὕφειλε ν' ἀποταθῆ διὰ τῶν φύλων του εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ πείσῃ αὐτὴν νὰ παρέξῃ ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μέρος τῶν παρὰ τῇ πρώτῃ εὑδισκομένων εἰσέτι λειψάνων τοῦ Ἑλληνικοῦ δανείου. Διεῖδεν ἐπίσης ὅτι ὕφειλε ν' ἀποταθῆ καὶ εἰς τὸν γνωστὸν φιλέλληνα Ἐυνάρδον* καὶ νὰ τὸν πείσῃ, ἵνα καὶ αὐτὸς δώσῃ τὸ καλὸν παράδειγμα, λαμβάνων μέγαν ἀριθμὸν μετοχῶν, καὶ τοὺς πολλοὺς φιλέλληνας φίλους του νὰ παρακαλέσῃ νὰ τὸν μιμηθῶσι.

Μόνον δὲ οἱ ἀγνοοῦντες τὸ σέβας καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Ἐεὐνάρδου ὑπὲρ τοῦ Κυθερώνητου καὶ τὴν ἄφατον* λύπην, ἢν ἡσθάνθη ὁ εὐλικρινῆς οὗτος φιλέλλην ἐκ τοῦ τοιούτου μάλιστα θανάτου ἔκεινου, διν ἐθεώρει ὡς τὸν μόνον ἵκανὸν νὰ προάξῃ τὸ ἔθνος, μόνον, λέγομεν, ἔκεινοι, ὅσοι ἀγνοοῦσι ταῦτα, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσωσι τὰς δυσχερείας τοῦ Γεωργίου Σταύρου, ἵνα πείσῃ τὸν Ἐεὐνάρδον νὰ καταπίξῃ τὴν λύπην του διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Κυθερώνητου καὶ νὰ βοηθήσῃ αὖθις* τὴν Ἑλλάδα.

Διεῖδεν ἐπίσης ὁ Γεώργιος Σταύρους τὴν ἀνάγκην νὰ πείσῃ καὶ τὴν Ρωσσικὴν Κυθερώνησιν νὰ πέμψῃ τὰ παρόποτε αὐτῇ Ἑλληνικὰ ψηφοδοτήματα, οἷον τὰ τῶν Ζωσιμαδῶν*, τὰ τοῦ Καπλάνη* καὶ ἄλλων, εἰς τὴν Ἑλληνικήν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὕρῳ τοῦ ν' ἀνταλλαγῶντι ταῦτα εἰς μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ἢ νὰ κατατεθῶσιν ἐν αὐτῇ ἐντόκως καὶ ἀναφαιρέτωσ.

Καίτοι πρὸς τοιαύτας μεγάλας καὶ πρὸς μυρίας ἄλλας δυσχερείας ἔχων νὰ καταπαλαίσῃ ὁ Γεώργιος Σταύρους, ἀλλ' ὅμως ἐπελήφθη τοῦ ἔργου. Ἡ δὲ Θεία Πρόνοια, ἡς ἐπεκαλέσθη ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀντιληψιν, ἐδικαίωσε πληρέστατα τὰς προσδοκίας του. Τὸ 1841 συνεστήθη τὸ πρῶτον ἡ Ἐθνικὴ Τραπέζα ἐντὸς δὲ βραχυτάτου διαστήματος χρόνου ἥρξατο ν' ἀκμάζῃ ἀμέσως δ' ἐκτότε ἔπαινε ν' ἀκούητοι εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν ὁ τόκος τῶν δύο ἢ τρία ἢ καὶ πλειότερα τοῖς ἔκατὸν κατὰ μῆνα, καὶ τὸ πολὺ - πολὺ ἵσχυεν ὁ νόμιμος, ὅστις ἄλλως δὲν εἶναι καὶ μέτριος.

* * *

"Ινα δὲ φθάσῃ εἰς τὸ εὐάρεστον τοῦτο ἀποτέλεσμα ὁ Γεώργιος Σταύρους καὶ ἵνα προάξῃ τὸ ἔθνικὸν τοῦτο καθίδρυμα εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ὑπολήψεως καὶ εὐημερίας, εἰς ἣν ἔφθασε σήμερον καὶ εἰς ἣν δλίγιστα καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Ἐνδρώπῃ καταστημάτων ἔφθασαν, ὅφειλε νὰ θέσῃ ἐξ ὑπαρχῆς στερεώτατα θεμέλια.

'Ως πρώτιστον μὲν ὅρον τῆς εὐημερίας τῆς Τραπέζης ἐθεώρησεν ὁ Γεώργιος Σταύρους τὴν πιστοτάτην ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών της ἀπέναντι τῶν μετόχων ἢ τῶν δικαιούχων καὶ κατὰ τοῦτο ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπῆρχε ποτε ἢ ἂν ὑπάρχῃ καὶ σήμερον τὸ ἐλάχιστον δίκαιον παράπονον.

'Ως δευτερεύοντα δὲ ὅρον τὴν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἐκ-

πλήρωσιν τῶν καθηκόντων παρὰ πάντων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Τραπέζης. Οὔτε εἰς ἄλλον τινὰ ἐπέτρεψε ποτὲ οὕτε εἰς ἕαυτὸν ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν ἀδικαιολόγητον ἀπουσίαν ἐκ τοῦ καταστήματος κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας. Πρώτιστος δ' αὐτός, διδοὺς τὸ καλὸν πρὸς τοῦτο παραδέιγμα, συνήθειαν εἶχε νὰ ἔξυπνᾳ ἐνωρίς, ἀμέσως δὲ ἔυριζόμενος Ἰδίας πάντοτε χερσὶ καθ' ἐκάστην καὶ ἐνδυόμενος, κατήρχετο εἰς τὸ γραφεῖον. Ἀλλούμονον δέ, ἀν ἔβλεπε τινὰ τῶν ὑπαλλήλων μὴ φθάσαντα ἐγκαίρως εἰς τὴν ἐργασίαν. Τὸ μὲν πρῶτον ἐνουμέτει αὐτὸν πατρικῶς ἐπειτα δ' ἐπέπληττε καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ ἄλλων ἐν ὑποτροπῇ * δὲ καὶ ἐν ἀπελπισίᾳ διορθώσεως ἐλάμβανε καὶ ἔτερα συντελεστικώτερα μέτρα.

Καὶ ὅσφ δίκαιος ἦτο καὶ γενναῖος μάλιστα εἰς τὰς ἀμοιβάς, ἀς κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους συνίθως ἔδιδεν εἰς τοὺς πιστῶς ἐκτελοῦντας τὸ καθῆκόν των, τόσῳ ἀμείλικτος * εἰς τοὺς ὀπωσδήποτε εἴτε πολλάκις εἴτε ἀδιορθώτως πλημμελήσαντας *. «Ἡ ποινὴ καὶ ἡ ἀμοιβὴ», συνήθως ἔλεγεν, «εἶναι τὰ ἰσχυρότερα ἐλατήρια πρὸς σωφρονισμὸν καὶ ἔξεγεσιν τῆς φιλοτιμίας τῶν ἀνθρώπων».

Ἄμα δὲ ὡς ἔξ Ἰδίας ἀντιλήψεως ἐπείθετο ὅτι ἀπαντεῖς οἱ ὑπάλληλοι ἐπελήφθησαν τῶν ἔργων των καὶ οὐδὲν τούτων εἶναι δυνατὸν οὔτε ν' ἀναβληθῆ οὔτε νὰ παραμεληθῆ, ὁ Γεώργιος ἔξηρχετο πεζὸς εἰς περίπατον ἐν τῇ πόλει· δ' περίπατος δ' οὗτος δὲν ἐγίγνετο ἀπλῶς χάριν διασκεδάσεως ἢ σωματικῆς κινήσεως, ἀλλὰ κυρίως πρὸς μελέτην καὶ σπουδὴν ἀπάσης σχεδὸν τῆς κοινωνίας. Ὅπερέχαιρε δὲ καὶ ἥγάπα μεγάλως τοὺς τὸ ἔργον αὐτῶν ἐκτελοῦντας.

Πολλάκις καὶ ἐν καιρῷ δριμυτάτου ψύχους ἀπηντήσαμεν αὐτὸν τετυλιγμένον καὶ περιεργαζόμενον μετ' ἐμβριθείας τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα. Πολλάκις ἡρώτησεν ἡμᾶς ποὺ ἀπηρχόμεθα. «Οσάκις δ' ἤκουε τὸ εἰς ἀρρωστον ἢ εἰς ὑπηρεσίαν τινὰ σπουδαίαν, κατηγαριστεῖτο. Πολλάκις συνδιελέγετο καθ' ὅδὸν ἀφελῶς καὶ μετὰ προστύχων καὶ ὅλως χυδαίων ἀνθρώπων, οὓς πάντοτε προέτρεπεν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν. «Ἡ οἰκονομία τοῦ χρόνου», συνήθως ἔλεγεν, «εἶναι καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμοτέρα» καὶ ἡ οἰκονομία εἰς τὰ περιττὰ εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον χρηματικὸν κεφάλαιον ἢ ἐφόδιον τοῦ βίου».

Γινώσκων ἄριστα ὅτι ὁ ἐργαζόμενος ἐνσυνειδήτως πρέπει καὶ ν' ἀμείβηται διαιθλῶς *, εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῆς Τραπέζης

κατέστησε πάσας τὰς μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων καὶ μεγαλυτέρας τῶν μισθοδοσιῶν τῶν ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπιζηλοτέρας τούτων διὰ τὰ δῶρα, ἅτινα κατὰ τὴν πρότινην τοῦ ἔτους ἔδιδεν εἰς ἀπανταχας ἀνεξαιρέτως τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Τραπέζης, τινὰ μὲν ἐκ τοῦ ταμείου αὐτῆς, καὶ οὐνός δὲ λίγα ἐκ τοῦ ἴδιαιτέρου αὐτοῦ βαλαντίου.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα θεμελιωθεῖσα στερεῶς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Σταύρου ἐξεπλήρωσε τὸν προορισμόν της. Ὁ Ἰδρυτής της προθύμως προσέφερε τὴν ἀρωγήν του εἰς πᾶσαν ἔθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάγκην, ἀποθανὼν δὲ τὸ 1869, διέθεσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του δι' ἀγαθοεργούς σκοπούς.

« Βίοι Παράλληλοι »

'Αναστάσιος Γούδας

Η ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΒΑΡΒΑΚΗ

(‘Ο Ιωάννης Βαρβάκης, ἔμπειρος καὶ τολμηρὸς ἐμποροπλοίαρχος ἐκ Ψαρῶν, μετέτρεψε τὸ ἐμπορικόν του σκάφος εἰς πολεμικὸν καὶ μόλις ἥρχισεν ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1770 ἡκολούθησεν τοὺς ἐπαναστατήσαντας συμπατριώτας τους. Ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον ἀντιμετώπισεν εἰς τὸ Αἴγαϊον νικηφόρως τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Γένους. Καὶ ἐπέδειξεν ὅχι μόνον γενναιότητα ὄξιοθάυμαστον, ὀλλὰ καὶ χριστιανικὴν ἀρετήν, προστατεύσας τοὺς πληγωμένους καὶ αἷχμαλώτους ἀντιπάλους.

Τὸ 1774 ὅμως ἡ Ρωσία καὶ ἡ Τουρκία συνωμολόγησαν εἰρήνην. Τότε ὁ Βαρβάκης ἀπέμεινε σχεδόν μόνος. Καὶ ὅταν ἔχασε τὸ σκάφος του, ἡναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἄσυλον εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλει ρωσικὴν πρεσβείαν).

...Εἰς τὴν ρωσικὴν πρεσβείαν ὁ Βαρβάκης συνηντήθη μὲ Ρώσους ἀξιωματικούς, τεὺς δοπίους εἶχε γνωρίσει κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἴγαϊον πέλαγος οὗτοι ἡγάπων καὶ ἐτίμων τὸν ἀνδρεῖον συναγωνιστήν των καὶ τὸν παρεκίνησαν νὰ ζητήσῃ σωτηρίαν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ* τὴν προστασίαν τῆς αὐτοκρατείρας.

‘Ο Βαρβάκης ἔξικονόμησεν ὀλίγα χρήματα, διέφυγε τοὺς κατασκόπους, ἐπεβιβάσθη κρυφά εἰς ἓν πλοιον διευθυνόμενον εἰς Ρωσίαν,

ἔφθασεν εἰς Ὁδησὸν καὶ ἐκεῖ ἐνεπιστεύθη πλέον τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ περαιτέρω. Ἀπὸ τὴν Ὁδησὸν ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς Πετρούπολιν, ἀλλὰ χούματα δὲν είχε. Καὶ ὁ Ψαριανὸς ἐπεζείρησε κάτι πρωτάκουστον καὶ ἡρωικόν, μαρτυροῦν τὴν ἀκαταδάμαστον θέλησίν του. Ἀπὸ τὴν Ὁδησὸν μέχρι τῆς Πετρουπόλεως ἡ ἀπόστασις εἶναι περίπου τέσσαρας φραγάς δοση ἀπὸ τὸ Ταίναρον μέχρι τοῦ βροειοτάτου ἄκρου τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὸ φοβερὸν τοῦτο διάστημα διήνυσεν ὁ Βαρβάκης πεζός, καὶ μάλιστα ἀνυπόδητος. Διῆλθε δάση, λίμνας, ποταμούς, ἀπεράντους πεδιάδας, βυθιζόμενος εἰς τὰς χιόνας, διλισθαίνων εἰς τοὺς πάγους, κοιμώμενος εἰς τὸ ὑπαίθρον, πεινῶν, παγωμένος, κινδυνεύων νὰ κατασπαραχθῇ ἀπὸ λύκους. Ἐβάδιζεν, ἐβάδιζεν, ἔβαδιζε!... Τὰ πέλματα τῶν ποδῶν του ἐσχημάτισαν τυλώματα· ωάκη ἔγιναν τὰ ἐνδύματά του· ἐν μόνον ἔμεινεν ἀκούραστον ἐντός του: ἡ ἀπόφασις!

— Ἐμπρός, ἐφώναξεν ἡ ἀδάμαστος ψυχή του, ἐμπρός! Καὶ πάντοτε ἐμπρός! Καὶ ἡ ἀπόφασις ἐθριμέψει καὶ ὁ πεζοπόρος μὲ τὴν χαλυβδίνην θέλησιν ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ρωσίας.

“Ἄς ἀκούσωμεν τῷρα τὸν ἴδιον:

« — “Οταν ἔφθασα εἰς τὴν Πετρούπολιν, διηγεῖτο ἀργότερα εἰς ἔνα φῦλον του, τὰ φορέματά μου ἥσαν καταξεσχισμένα, ωάκη^{*} πῶς νὰ παρουσιασθῶ μὲ αὐτὰ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτι; Θὰ μὲ ἔδιωχναν ᾧς ἐπαίτην. Κάτι “Ἐλληνες μὲ ἔδάνεισαν φορέματα καὶ ὑποδήματα. ”Αλλὰ διὰ τὴν κακήν μου τύχην ἡ Αὐλὴ δὲν ἦτο τότε εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλ’ εἰς τὸ Τσάροκε - Σέλο καὶ ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν ἐξεκίνησα ἔως ἐκεῖ πεζός, διὰ νὰ δώσω τὴν ἀναφοράν μου εἰς τὴν αὐτοκρατόρισσαν. Τὰ ὑποδήματα, εἴπα, ἥσαν ἔνεα, καὶ διὰ νὰ μὴν τὰ χαλάσω ἀπὸ τὸν πολὺν δρόμον, τὰ ἔθγαζα καὶ ἐπήγαινα ἀνυπόδητος. ”Εδωκα τὴν ἀναφοράν μου. ”Εγύρισα πίσω εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἐπερίμενα. Καμμία ἀπάντησις. Ξανακάνω δευτέραν φοράν τὸν δρόμον — πάντα πεζός καὶ πάντα ἀνυπόδητος — πηγαίνω στὸ παλάτι καὶ δίδω δευτέραν ἀναφοράν. ”Εγύρισα πίσω κι ἐπερίμενα πάλιν. Τοῦ κάκου. Η φτώχια μου καὶ ἡ κακομοιοριά μου δὲν περιγράφονται. ”Εγραψα καὶ τοίτην ἀναφοράν μὲ δλον τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου. ”Εκαμα καὶ τοίτην φοράν τὸ κουραστικὸ καὶ θλιβερὸ ταξίδι· ἐπῆγα καὶ πάλιν εἰς τὸ παλάτι. ”Εγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τίποτε! Τίποτε! Τίποτε!...

Τότε τὰ είδα δόλα μαῦρα· μ' ἔπινξεν δό πόνος καὶ μίαν ἡμέρα μέσα σ' ἔνα καφενεῖον ἐξέσπασεν ἡ ἀπελπισία μου καὶ ἀρχισα νὰ φωνάζω σὰν τρελλὸς καὶ — ἥμαρτον, Θεέ μου! — νὰ καταριῶμαι τὴν ἡμέρα ποὺ ἐγεννήθηκα καὶ μιλοῦσα μὲ πίκρα γιὰ δόλους καὶ γιὰ τὴν αὐτοκρατόρισσα, ποὺ ἄφηνε νὰ χαθῇ ἔνας ἀνθρωπός, ποὺ ἐπολέμησε γιὰ τὴν Χριστιανούσην κάτω ἀπὸ τὴ σημαία της...

Εἰς τὸ καφενεῖον ἤσαν καὶ δύο ἀνθρωποι, ποὺ κάθονταν παράμερα. 'Ο ἔνας ὑψηλὸς καὶ ὁραῖος, σὰν ἄγγελος, ἐφαινότανε σὰν ἀφεντικό, νὰ εἰποῦμε, καὶ δὲ ἄλλος σὰν δεύτερος. 'Ο δεύτερος ἔνοιωθε τὰ Ἑλληνικά.

— Τί ἔχει αὐτὸς δέξιος καὶ φωνάζει μὲ τέτοιο καημό; Καὶ τί λέγει γιὰ τὴν αὐτοκρατόρισσά μας; ἐρωτᾷ δό πρῶτος. 'Ο δεύτερος τοῦ εἶπε τί ἀκούσει.

Τότε δό πρῶτος τοῦ λέγει κάτι καὶ αὐτὸς μὲ σιμώνει καὶ μοῦ λέγει μὲ καλωσύνη νὰ τοῦ ἴστορήσω δόλα μου τὰ βάσανα καὶ τὰ πάθη καταλεπτῶς. Κι ἐγώ ἀρχισα νὰ τὰ λέγω δόλα κι αὐτὸς τ' ἀκούσει μὲ προσοχὴ καὶ τᾶλεγε ρούσικα εἰς τὸν ἄλλον καὶ δόλο ἔλεγα ἐγώ καὶ δόλο ἔξηγούσειν ἐκεῖνος.

'Ο ὑψηλὸς καὶ ὁραῖος ἀνθρωπός, ἀφοῦ ἀκούσει τὴν ἴστορίαν μου, ἔμεινε συλλογισμένος κάμποσην ὥραν. "Επειτα μ' ἐρωτᾷ μὲ τὸ στόμα τοῦ δραγούμανον του:

— Πῶς λέγεσαι;

— Καπετάν Γιάννης Βαρβάκης ἀπὸ τὰ Ψαρᾶ.

"Ἐθγαλεν ἔνα καταστιχάκι κι ἔγραψε τ' ὄνομά μου.

— Μήν ἀπελπίζεσαι, μοῦ λέγει· ἔλα αὔριο στὴν Αὔλη....

— "Ω! ἔχω πάγει τόσες φορές, τοῦ λέγω πικρά.

— Νὰ ἔλθῃς αὔριο· σὲ βεβαιώνω πώς τώρα θὰ σὲ δεχθῇ ἡ καλή μας αὐτοκρατόρισσα.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἔαναρχισα πάλι τὸν δρόμο τοῦ Τσάρκος Σέλο, νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια, χωρὶς μεγάλην ἐλπίδα. Μόλις ὅμως εἴπα τὸ ὄνομά μου, καὶ ἀμέσως μὲ δόνηγοῦν εἰς τὸν ὑπασπιστήν. Σὲ λίγο ἔρχεται διαταγὴ νὰ παρουσιασθῶ στὴν αὐτοκρατόρισσα, μὲ ἐμβάζον σὲ μιὰ μεγάλη αἰθουσα, ποὺ ἔλαμπε στὸ βελοῦδο καὶ στὸ χρυσάφι. Σ' ἔνα κάθισμα, σὰν θρόνο, στολισμένο μὲ χρυσῆ κορώνα, ἐκάθουνταν ἡ μεγάλη αὐτοκρατόρισσα. Καὶ σιμά της — ἄχ, Θεέ μου! — ἐστεκόταν δό

ὑψηλὸς καὶ ὡραῖος ἄνθρωπος, ποὺ ἦταν στὸ καφενεῖο, ἀλλ' ὅχι πολιτικὰ ντυμένος, δῆλος τότε, ὅχι, ἐφοροῦσε στολὴ μεγάλου στρατηγοῦ καὶ στὸ στῆθος εἶχε πλάκα τὰ παράσημα. Ἡταν, δῆλος ἔμαθα κατόπιν, ὁ περίφημος Ηστέμπιν, ὁ εὐνοούμενος πρωθυπουργὸς τῆς αὐτοκρατορίσσας Αἰκατερίνας.

Μπορῶ νὰ εἰπῶ πώς δὲν εἶμαι δειλός· πόλλες φορές ἀντίκρυσα τὸ θάνατο χωρὶς ν' ἀνατριχιάσω. Μὰ ἔκει μ' ἔπιασε φόβος· ἀρχισα νὰ τρέμω. Ἐσυλλογίσθηκα ὅσα εἶπα ἐπάνω στὸν πόνο μου γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσα.

— Πάει, χάθηκες, καπετάν Γιάννη, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου.

'Αλλὰ ἡ αὐτοκρατόρισσα δὲν φαινότανε θυμωμένη· μ' ἔκοιταξε μὲ περιέργεια καὶ μὲ συμπόνεση· ἔνας αὐλικὸς μὲ γαλόνια μὲ πλησιάζει· ἥξερε τὴν γλῶσσά μας· μοῦ λέγει :

— Ἡ Μεγαλειότητά της σὲ διατάσσει νὰ μιλήσῃς ἐλεύθερα· νὰ τὰ πῆς ὅλα.

Ἐγὼ τότε ἴστορησα τοὺς ἀγῶνάς μου, τὰς θυσίας μου, τοὺς κινδύνους μου· εἶπα τί ἔκαμα καὶ τί ἐσκόπευνα νὰ κάμω· εἶπα γιὰ τὴν Φριγαδέλα μου, ποὺ ἔβαλα ἀπάνω της ὅλη μου τὴν ψυχὴ καὶ ὅλο μου τὸ ἔχει, εἶπα γιὰ τὸ ἀπότομο καὶ ξαφνικό μου κορίμνισμα στὴ φτώχεια, στὴ γδέμνια καὶ στὴν πεῖνα· γιὰ τὸ μακρονὸν ταξίδι, σὰν νὰ εἰπῶ τὸ προσκούνημα, ποὺ μὲ πόδια ματωμένα ἤλθα νὰ ζητήσω τὴν προστασία τῆς μεγάλης αὐτοκρατόρισσας, καὶ τὴν ἀπελπισία μου, γιατὶ ἡ πολυεύσπλαγχνη γιὰ ὅλους μόνον σὲ μένα φαινότανε ἀπονη. Καὶ ἐνῷ μιλοῦσα, ἡ φωνή μου ἔτρεμε, ὁ πόνος τῆς καρδιᾶς μου ἔξεχείλιε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβαιναν εἰς τὰ μάτια μου!...

Ἡ αὐτοκρατόρισσα εἶπε μερικὰ λόγια στὸν αὐλικὸν καὶ αὐτὸς μ' ἐπαρηγόρησε καὶ μοῦ ἔδωκεν ἔλπιδες.

— Μὴ λυπᾶσαι, μοῦ εἴπε· ἡ Μεγαλειότητά της θὰ φροντίσῃ γιὰ σένα· εἶσαι ἄξιος νὰ σὲ προστατεύσῃ!

Τὴν ἄλλην ἡμέραν μοῦ φέρονταν χῆλια ωύσικα φλωριὰ γιὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας μου· μοῦ φέρονταν καὶ κάτι ἄλλο: ἔνα χαρτί, ποὺ μοῦ ἔδιδε τὸ προνόμιον νὰ ψαρεύω στὴν Κασπία θάλασσα, χωρὶς φόρον.

Δὲν χάνω καιρόν· γυρούω εἰς τὴν Πετρούπολιν δίδω πίσω τὰ δανεικὰ φορέματα καὶ ὑποδήματα· ἀγοράζω φαραδίκα φορέματα, κάνω τὸν σταυρό μου καὶ ξεπινᾶ ἀμέσως διὰ τὸ 'Αστραγάν».

'Η ἀπέραντος Κασπία θάλασσα εἶναι δύναμαστή διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ ἔχωριστὸν εἶδος τῶν ψαριῶν της. 'Αλλ' ἡ ἄλιεία τότε εὑρίσκετο ἐκεῖ εἰς πρωτογενῆ κατάστασιν. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων, ἀνθρώποι ἀμαθεῖς καὶ ἥμισυ ὀρθαροί*, ἐφάρεναν μὲν φαθοσκέπαστα πλοιάρια καὶ ἀτελῆ ἀλιευτικὰ μέσα, ἐπάστων δπως - δπως τοὺς ἰχθῦς, μικρὰ δὲ ποσὰ μόνον ἔστελλον πρὸς πώλησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη.

'Ο Βαρβάκης μετέβαλεν δλως διόλου τὰ πράγματα. 'Ο, τι ἔως τότε δὲν ἐσκέφθησαν οἱ ἐγχώριοι, τὸ εἶδε μὲ τὸ δξυδερχές* του μάτι ὁ μεγαλουργὸς Ἐλλην, τὸ ἐσχεδίασε μὲ τὸ γοργὸν ἐπιχειρηματικὸν του πνεῦμα καὶ τὸ ἔξετέλεσε μὲ τὴν ἴσχυραν του θέλησιν, τὴν λυγίζουσαν τὰ ἐμπόδια. 'Ο Βαρβάκης ἀμέσως ἐνόησεν ὅτι ἀπὸ τοὺς ἰχθῦς τῆς Κασπίας θαλάσσης ἦτο δυνατὸν νὰ κατασκευασθοῦν διάφορα ταριχευτικὰ* εἴδη — χαβιάρια καὶ παστὰ — καὶ νὰ σταλοῦν εἰς πόλλα καὶ μακρινὰ μέρη καὶ ἡ πώλησίς των ν' ἀποτελέσῃ μέγα καὶ ἐπικερδὲς ἐμπόριον. 'Υπάρχει γνώμη ὅτι τὸ μαῦρο χαβιάρι — τὸ ἀπαραίτητον στόλισμα σήμερον πάσης πλουσίας τραπέζης, τὸ περιζήτητον καὶ πολύτιμον δρεκτικὸν τὸ διαδεδομένον εἰς τὰς πέντε ἡπείρους — ἦτο ἄγνωστον ἔως τότε καὶ ὅτι ὁ Βαρβάκης εἶναι ὁ πρῶτος ἐπινοητής του. 'Αλλὰ καὶ γνωστὴ ἀν ἦτο ἡ κατασκευή του, βέβαιον εἶναι ὅτι πολὺ περιωρισμένη ἦτο ἡ διάδοσίς του. 'Ο Βαρβάκης, καὶ ἀν δὲν τὸ ἐφεῦρεν, ἐτελειοποίησεν δμως τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ταριχευσίν του καὶ τὸ διέδωκεν εἰς πόλλα μέρη.

'Η δραστηριότης του εῦρεν εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἀντάξιον στάδιον. 'Ο Βαρβάκης ἔδημοισύργησεν δλως διόλου ἴδικόν του ηλάδον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου, εἰς τὸν δπῶν ἦτο κυρίαρχος καὶ ἀκαταγώνιστος. Μεγάλα λοιπὸν ἤσαν τὰ κέρδη του καὶ τόσον πλούσιος ἔγινε μετ' δλίγον, ὥστε ἥγόρασεν δως ἴδιοκτησίαν του τρεῖς νήσους κειμένας ἔντος τῆς Κασπίας θαλάσσης, τὰς δποίας κατέστησε πολυτίμους ἀλιευτικούς καὶ ταριχευτικούς σταθμούς.

Εἰς τὴν Ρωσίαν τότε οἱ πλούσιοι καὶ οἱ γαιοκτήμονες εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των «δουλοπαρούκους»* οἱ δουλοπάροικοι ἤσαν εἶδος σκλάβων· πτῆμα τοῦ αὐθέντου των ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. 'Η ζωὴ των ἤτο βασανισμένη καὶ ἔξευτελιστική. Οἱ αὐθένται τοὺς ἐπώλουν καὶ τοὺς ἥγοράζον δπως πωλεῖ κανεὶς καὶ ἀγοράζει τὰ κτήνη.

*Αφοῦ κατηργήθη εἰς δλας τὰς ἡπείρους ἡ σωματεμπορία, μόλις

πρό τινων δεκάδων ἔτῶν (1863) κατηγήθη καὶ ἡ δουλοπαροικία εἰς τὴν Ρωσίαν. Στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἐκατομμυρίων ψυχῶν ὑπεδέχθη τὸ χαριμόσυνον ἄγγελμα ἐντὸς τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας· ἐπιδοκιμασία καὶ χαρὰ εἰς τὰς ἔλλας χώρας.

Ἄλλὰ ἡ εὐγενῆς ψυχὴ τοῦ Βαρθάκη εἶχε καταργήσει τὴν σκλαβιὰν ἔθεμοντα ἔτη πρωτύτερα. Εἰς τὰς ἔργασίας του εἶχε τρεῖς χιλιάδας ἀνθρώπους, ὅλους ἐλευθέρους καὶ κανένα δουλοπάροικον. Ὁ μεγαλόψυχος ὑπερασπιστὴς τῶν ἀλλοθρήσκων αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἴγαιον πέλαγος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνη βασανιστὴς χριστιανῶν ἐργατῶν εἰς τὴν Κασπίαν.

Ο πλοῦτος τοῦ Βαρθάκη ηὔξανε καθ' ἥμεραν.

Πολλοὶ ἀνθρωποι τὸν χρυσόν των μεταχειρίζονται ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σινᾶ: κατασκευάζουν ἐν εἰδωλον καὶ χρεύουν μὲν τρελλὰς ἐπιθυμίας ὀλόγυρά του. Εἰς ἄλλους δὲ χρυσὸς εἰναι ὅπως αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, τὰς ὅποιας στέλλει ὁ Θεὸς νὰ φωτίσουν καὶ νὰ θερμάνουν τὸν κόσμον, νὰ σκορπίσουν ζωήν, νὰ δώσουν χρῶμα εἰς τὰ φύλλα, εὐωδίαν εἰς τὰ ἄνθη, ν' ἀναβιθάσουν τὸ μειδίαμα εἰς τὰ ωχρὰ κείλη τοῦ ἀρρώστου παιδιοῦ. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τούτους ἦτο καὶ ὁ Βαρθάκης.

Τὸ πρῶτον - πρῶτον δῶρόν του ἦτο ἐν τάξιμον τῶν νεανικῶν του χρόνων καὶ ἐσχετίζετο μὲ τὴν Φριγαδέλαν. "Οταν τὸ δῶρον του πολεμικόν, στίλβον καὶ καινουργές, τὸ ἔρωτον ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν καθέλκυσίν του ἔκλινεν ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἐκάθισεν εἰς τὰ οργάκα καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἀμμον. "Αν ἐστηκώντο ἄνεμος καὶ ἤρχιζεν ὁ κυματισμὸς τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπερήφανον πλοῖον θὰ ἐγίνετο κομματία. "Ολοὶ οἱ Ψαριανοὶ ἔτεξαν νὰ δώσουν χεῖρα βοηθείας. Μέσα εἰς τὴν ἀμφιθολίαν περὶ σωτηρίας, μέσα εἰς τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν πάλην του ὑπὲρ ὅλων, ὁ Βαρθάκης ἐσύλλογίσθη τὸν προστάτην τῶν ναυτικῶν, τὸν πολιούχον "Αγιον τῶν Ψαρῶν.

— "Αἱ Νικόλα μου, ἐφώναξε μὲ πίστιν εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ὄφθαλμούς, γλύτωσέ μου τὴν Φριγαδέλα μου καὶ νὰ σοῦ κάμω μιὰ ὅμοια ἀσημένια, νὰ τὴν κρεμάσω ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμά σου! ...

Η Φριγαδέλα ἐσώθη. 'Άλλοιμονον! 'Ηναγκάσθη ν' ἀλλαξοποιήσῃ ἡ δυστυχισμένη καὶ χρόνους τώρα ἐσάπιζεν ἄδοξος εἰς τὰ βάθη

τοῦ Κερατίου κόλπου!... 'Αλλὰ τὸ τάξιμον ἔζη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάκη καὶ ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ μίαν Φοιγαδέλαν ἀπὸ συμπαγῆ ἄργυρον, διμοιοτάτην, μὲ δῆλα τὰ ἔξαρτήματα, ωπλισμένην ὅπως ἔκεινη, μὲ 26 πυροβόλα. Ἐκρέματο πανεύμορφη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἅγιου Νικολάου μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν. Τὸ 1824 εἰς τὸν φοβερὸν γενικὸν χαμὸν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐχάθη καὶ ἡ Φοιγαδέλα. Ἡτο γραπτόν της νὰ πέσῃ δύο φοράς εἰς τὰ ἐχθρικὰ χέρια!...

"Ἐπειτα ἀρχισαν ἀλλεπάλληλοι αἱ εὐεργεσίαι πρὸς τὴν εὐγενῆ χώραν, ἡ ὅποια τὸν ἐφιλοξένησεν. Ὁ Βαρβάκης ἀνήγειρε κωδωνοστάσια ἐκκλησιῶν, ὀλοκλήρους ἐκκλησίας, ἵδρυσε νοσοκομεῖα, κατεσκεύασε γεφύρας, ἥνοιξε διώρυγας.

Τὸ 1805 οἱ Πέρσαι ἔθανάτωσαν μὲ δόλον τὸν Ρῶσον ἀρχιστράτηγον. "Ἐπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ὁ πόλεμος. 'Αλλ' ἡ Ρωσία δὲν εἶχεν ἀρκετὰ πλοῖα εἰς τὴν Κασπίαν, διὰ νὰ στεῦῃ ἀμέσως τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τὸν στρατὸν τῶν συνόρων. Αὐθόρυμητος παρουσιάζεται ὁ Βαρβάκης. Ἐκφρατώνει ἀπὸ τὰ μεγάλα πλοιά του τὰ ἐμπορεύματά του, φροτώνει τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμοφόδια τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ μεταφέρει δωρεάν εἰς τὸ ὄρισμένον μέρος καὶ γίνεται σωτὴρ τῆς δευτέρας πατρίδος του.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως Ἀστραχάν ἦτο μία στενή, βαλτώδης λίμνη, ἐν ᾧ σκορπίζον πέριξ μιασματικὰς* ἀναθυμιάσεις καὶ ἀφόρητον δυσωδίαν, πρὸ πάντων ὅταν ἦτο καύσων. Μέσα εἰς τὰ σάπια του νερὸς ἐνεφάλευεν ὁ θάνατος. Ὁ Μέγας Πέτρος καὶ ἡ Αἰκατερίνα ἡ Μεγάλη εἰς μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸ ἀποξηράνουν. Ἐπεφύλασσετο εἰς τὸν μεγαλουργὸν Ἐλληνα νὰ ἐκτελέσῃ ὅτι δὲν κατώρθωσαν αὐτοκράτορες.

Μὲ τὴν ἰδικήν του πρωτοβουλίαν καὶ μὲ ἰδικάς του δαπάνας ἤρχισε τὸ 1809 τὸ δύσκολον ἔργον ἐξεχωμάτωσε τὸν βυθόν, ἐπεξέτεινε τὴν ἐκσκαφὴν καὶ ἀφ' ἔνος ἀπεξήρανε τὸν βάλτον, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατέστησε πλευστὴν τὴν διώρυγα, τὴν ὅποιαν ἥνωσε μὲ τὸν Βόλγαν καὶ μὲ ἔνα ἄλλον ποταμόν. Ἐπειτα ἐδενδροφύτευσε τὰς δύο ὅχθας, καὶ τὰς ἐστόλισε μὲ κήπους, καὶ ἀλση καὶ περίπτερα. Μέσα ἀπὸ καταπράσινα φυλλώματα τὰ ἄνθη διέχεον τὸ ἄρωμά των, ἐκεῖ ὅπου ἐσκόρπιζεν ἔως

τώρα τὸν θάνατον ἡ μολυσματικὴ δυσωδία. Κομψαὶ γέφυραι ἥνωσαν τὰς δύο ὄχημας. Καὶ οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γραφικὰ παραδείσια ἀνδρῷα* τῶν ὁγθῶν, περιπατοῦντες εἰς τὰς δενδροστοιχίας ἢ καθήμενοι εἰς τὰς σκιάδας, ἔβλεπον νὰ διαβαίνουν εἰς τὴν διώρυγα πλοῖα ἐρχόμενα μακρόθεν καὶ μεταφέροντα εἰς μακρινὰς χώρας προϊόντα τῆς Ρωσίας ἢ ξένων τόπων. Καὶ ηὐλόγουν τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου!...

Δι' ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας μεγάλως τὸν ἑτίμησεν ἡ ωσπικὴ αὐτοκρατορία. Τὸν ὀνόμασεν αὐλίκιδὸν σύμβουλον καὶ ἵπποτην, τῷ ἔδωκε τίτλους εὐγενείας, οἱ δὲ εὐπατρίδαι τῆς ἐπαρχίας Ἀστραχανίας τὸν ἔξελεξαν ἐπαρχιακὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς.

'Αλλ' ὁ Βαρβάκης δὲν ἀπερροφήθη ὀλόκληρος ἀπὸ τὴν πλησίον πατρῷδα του. "Ω, ὅχι! Ἐσύνλογοίζετο καὶ τὴν μακρινὴν πατρῷδα του, ἐκεῖ κάτω, τὴν πατρῷδα τῆς ψυχῆς του, ἡ ὅποια εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἥρωικόν, τὸν κοσμοξακουσμένον ἀγῶνα τῆς ὑπὲρ τῆς Ἑλευθερίας!.... Ἡ μαγνητικὴ δύναμις, ἡ μυστηριώδης, ἡ ὅποια διὰ μέσου ἀπεράντων ἀποστάσεων, ὑπεράνω βουνῶν καὶ θαλασσῶν, σύρει τὰς ἐκλεκτὰς ψυχὰς πρὸς τὸ ἄγιον χῶμα τῆς πατρῷδος, εἴλκνε καὶ τὸν Βαρβάκην πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Λόγοι ὑγείας τὸν ἔκαμαν νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν εὐάρεστον πόλιν τῆς Ἀζοφικῆς, τὸ Ταϊγάνιον. Είσ τὸ Ταγανρόζ, ὅπως λέγουν αὐτοὶ οἱ Ρώσοι, ἥρχοντο πολλοὶ Ἐλληνες, εἴτε χάριν ἐμπορίου, εἴτε διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν δριστικῶς. Ρωσικὰ δὲν ἥξενον, ἔλληνικὴ ἐκκλησία δὲν ὑπῆρχεν καὶ οἱ Ἐλληνες ἥναγκάζοντο, μὲ βαθεῖαν λύπην των, νὰ στερώνται τὴν θείαν μυσταγωγίαν*. Ὁ Βαρβάκης μὲ γενναιοδωρίαν ἥγε μόνος κτίζει μεγαλοπρεπῆ λιθότιτσον ἔλληνικὴν ἐκκλησίαν* καὶ εἰς τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς οἱ ξενιτευμένοι ἥρκουν μὲ φίγος ιερᾶς κατανύξεως* — θρησκευτικῆς συγχρόνως καὶ ἐθνικῆς — τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ποθητὴν μητρικὴν γῆδσσαν.

'Ο Βαρβάκης, ἐπινοητικὸς καὶ εἰς τὴν εὐεργεσίαν, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ἀγαθοεργίαν ταύτην κατέστησε μέσον πρὸς ἄλλην ἀγαθοεργίαν. Ὁλόγυρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔκτισεν ἄλλα κτίρια, μετέ βαλε τὴν ἐκκλησίαν εἰς μοναστήριον, τὸ διενόσιμης πλουσιοπαρόχως, ἔδωρησεν εἰς αὐτὸν κτήματα καὶ εἰσοδήματα καί, ἔξοδεύσας ἐν ὅλῳ ἔξακοις χιλιάδας ρούβλια, τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον. Αὐ-

τοποθετούμενων διάταγμα ὡρισε νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων νὰ στέλλῃ Ἐλληνα ἀρχιμανδρίτην εἰς τὸ Ταῦγάνιον διὰ τὴν ἰερὰν ἀκολούθιαν, τὰ δὲ πλούσια εἰσοδήματα τοῦ « Ἱεροσολυμικοῦ » ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἰερὰν πόλιν πρὸς συνδρομὴν τοῦ Παναγίου Τάφου.

Οὐ Βαρθάκης ἴδυσε σχολεῖα, διὰ νὰ μανθάνουν γράμματα τὰ παιδιά τῶν ξενιτευμένων Ἑλλήνων. Ἐστειλε χιλια φλωρία εἰς τὸν Θεόδωρον Ράλλην, ἐμπορευόμενον εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ βοηθήσῃ πτωχοὺς σπουδαστὰς καὶ ἐκδότας Ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων.

Εἶκοσι χιλιάδας γρόσια ἐδώρησεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χίου, τὸ ὅποιον ἥκμαζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ εἶκοσιν ἀλλας χιλιάδας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ιδίας πόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τὸν μυχὸν * τῆς Ἀξοφικῆς ἐσυλλογίσθη ὁ Βαρθάκης τὴν ωραίαν νῆσον τοῦ Αιγαίου, τὸν « πλευστὸν εὐώδη κῆπον » τῆς Ἰονίας; Μήπως διότι ἦτο γείτων τῶν ἀγαπητῶν του Ψαρῶν; Ἡ μήπτως διότι τὸν συνέδεε μὲ αὐτὴν κάποιος ἰερὸς δεσμός;

Εἰς τὸ Ταῦγάνιον εἶχε προσκαλέσει ὁ Βαρθάκης τὴν μητέρα του καὶ τοὺς στενωτέρους συγγενεῖς του. Ἡ εὐσεβὴς Ψαριανὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Βαρθάκη καὶ ἐδόξαζεν ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν Θεόν διὰ τὸν ἡγεμονικὸν πλοῦτον τοῦ νίοῦ της καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν χριστιανικήν του χοῖησιν. Ἐμάνθινεν ὅτι ἐδώρει εἰς ἐκκλησίας πτωχῶν χωρίων ἰερὰ σκεύη, ὅτι ἐστέλλει βιοηθείας εἰς τὰς καλύθας τῶν πτωχῶν καὶ εἰς τὰς φυλακάς — πολλάκις δὲν ἐδίσταζε νὰ τὰς πηγαίνῃ καὶ μόνος του — καὶ ἡ εὐλαβὴς ψυχὴ της ἡσθάνετο ἀγαλλίασιν, ὅταν τὸν ἔβλεπε πόσον ἀπλᾶ, χωρὶς πομπὴν καὶ ἐπίδειξιν, μετέθαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ προσπέσῃ ταπεινά, φέροντας τὸν πτωχόν, ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου! Ἡ εὐλαβὴς Ψαριανὴ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της ἔχασε τὸ φῶς της. Τὰ μάτια της ἐκλείσθησαν εἰς τὸν κόσμον· ἀλλὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς της ἐστράφησαν μὲ διπλασίαν δύναμιν πρὸς τὸ θεῖον φῶς. Ἐφόρεσε τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Ἐκεῖθεν ὡδηγήμηθε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου. Ἐπειτα ἐκλείσθη εἰς ἓν μοναστήριον τῆς Χίου. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἰερὸς δεσμὸς ὁ συνδέων τὸν Βαρθάκην μὲ τὸν « πλευστὸν εὐώδη κῆπον ».

Ἡ γηραιὰ καλογραῖα ἔζησεν ἐκεῖ ἔως τὸ 1821. Εἰς τὰς σφαγῆς

τῆς Χίου διάλογον ἔλειψε νὰ τὴν κρεουργήσῃ * ζεῦμπεκικό * γιαταγάνι· ἀλλ' ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ὠρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἥρασαν, τὴν ἐπεβίθασαν εἰς ψαριανὸν πλοῖον καὶ τὴν ἔφερον εἰς τὸ ποθητὸν γενέθλιον ἔδαφος.

"Οταν τὸ 1821 ἐθρόντησε τὸ ὅπλον τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Βαρδάκης ἦτο πολὺ γέρων. "Ω! Μὲ ποίαν λαχτάραν θὰ ἐσύλλογίσθη τὰ νεανικά του χρόνια, τὰ χρόνια τῆς τόλμης καὶ τῆς παλληκαριᾶς εἰς τὸ Αίγαιον καὶ πῶς θὰ ἐψιθύρισε μὲ στεναγμόν: —"Αχ, καημένα νιᾶτα!

'Αλλ' ἂν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δῷμήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα γοργὸς καὶ κεραυνοβόλος, ἦτο δυνατὸν νὰ στέλλῃ ἐκεῖ κάτι ιδικόν του, τὸν πλοῦτόν του.

Πρῶτα - πρῶτα ἐστρατολόγησεν δῆλους τοὺς ἀξιομάχους Ἑλληνας τῆς Ἀζοφικῆς, τοὺς ἐφωδίασε μὲ δῆλα, πολεμοφόδια καὶ χρήματα — καὶ μὲ ἐνθουσιασμὸν — καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν Ὅψηλάντην.

'Απὸ τὰς ἔλληνικὰς χώρας, τὰς πυροπληθείσας καὶ λεηλατηθείσας, ἐσύροντο εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν κατὰ χιλιάδας γυναικες, παρθένοι καὶ παιδιά. 'Ο Βαρδάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον — ἀτρόμητον εἰς τὸ καθῆκόν του ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ μετὰ τὸν ἀπαγγονισμὸν Γρηγορίου τοῦ Ε' — ἐφρόντιζε μυστικὰ περὶ λυτρώσεώς των καὶ ἔστειλεν ἑκατὸν χιλιάδας ρούβιλα πρὸς ἔξαγοράν αἰχμαλώτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις εἶχε μεταβληθῆ ἐις στρατόπεδον, δὲν ἐπερίσσευναν χέρια διὰ τὸ ἀροτρον καὶ τὴν σκαπάνην ἀλλὰ καὶ δπου ἐγίνετο σπορά, πρὸν ἔλθη ὁ θεροισμός, ἐπρόφθανον συχνὰ τὰ ἔχθρικὰ στίφη καὶ ἐπυρτόλουν τὰ στάχνα. Οὔτε χρήματα ὑπῆρχον. Δυστυχία καὶ πεῖνα ἐβασάνιζε πολεμιστὰς καὶ γυναικόπαιδα. 'Ο Βαρδάκης ἔστειλεν εἰς τοὺς πεινασμένους ὄλοκληρα φορτία σίτου, μίαν δὲ φορὰν ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρᾶ καὶ ὄλόκληρον φορτίον πυρίτιδος.

"Οτε ἔφθασεν ἡ φοβερὰ εἴδησις τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, διὰ Βαρδάκης εὐρίσκετο εἰς Βιέννην. 'Η ἡρωὴκή νῆσος εἶχε καταστραφῆ ἐκ θεμελίων πολλαὶ γυναικες ὠρμησαν μὲ τὰ τέκνα των εἰς τὰ κύματα διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν· τὸ ἄνθος τῶν Ψαριανῶν πολεμιστῶν εἶχε φονευθῆ εἰς τὴν μάχην ἢ εἶχεν ἀνατιναχθῆ ἡρωικῶς εἰς τὸν ἀέρα· χιλιάδες γυναικόπαιδα εἶχον διασκορπισθῆ εἰς τὰς νήσους.

'Ο Βαρθάκης δὲν ἐσυλλογίσθη πλέον τίποτε οὔτε τὸ αὐλικὸν ἀξίωμά του, οὔτε τὰ μεγάλα του συμφέροντα εἰς τὴν Ρωσίαν, οὔτε τὰ δύσκολα τότε θαλασσινὰ ταξίδια, οὔτε τὸ βαθὺ γῆρας τῶν σχεδὸν δύο-ήκοντα χρόνων του. Ἐσυλλογίσθη μόνον ὅτι ἡτο Ἑλλην, Ψαριανός, Βαρθάκης. Ἀμέσως κατεβαίνει εἰς τὴν Τεργέστην, φορτώνει ὀλόκληρα πλοῖα μὲν ἐνδύματα καὶ τροφάς καὶ διευθύνεται στὸν τόπο τῆς πανωλεθρίας. Ἀλλὰ τὰ Ψαρᾶ, ἡ « ὀλόμαυρη ωράχη », τὰ κοσμοδοξασμένα Ψαρᾶ ἥσαν ἔρημα· σιωπὴ θανάτου ἔξετείνετο εἰς τὰ καπνισμένα καὶ αἵματοθαμμένα ἐρείπια καὶ δὲ Βαρθάκης ἀπεβιβάσθη εἰς Μονεμβασίαν.

Σπαρακτικὸν θέαμα παρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τοὺς ὄφθαλμούς του. Γυναῖκες καὶ παιδία περιπλανῶντο εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, δῆντα ρακένδυτα καὶ σκελεθρωμένα * ἀπὸ τὰς στεργήσεις, καὶ ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲν θρήνους.

'Ο Βαρθάκης ἐφάνη τότε ἀληθινὸς ἥρως τῆς ἀγαθοεργίας. Ἔνδυσεν, ἔθρεψε χιλιάδας· τὸ εὐσπλαχνικόν του χέρι ἀκούραστον ἔδιδεν, ἔδιδε. Καὶ δὲν ἐπόσφερε μόνον ἐνδύματα, τροφάς, χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπλα καὶ πολεμιοφόδια διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος. Ὅψηλός, μὲ τὰ κάτασπρα μακριὰ μαλλιά του δ « πατέρας τῆς δροφάνιας », ὠμοίαζε μὲ ἄγιον, ποὺ ἐπόρθαλεν ἔξαφνα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν περασμένων χρόνων τῆς πίστεως καὶ διέσχιζε τὰ πλήθη τῶν δυστυχισμένων, μοιράζων βοήθειαν καὶ παρηγοριάν, σπογγίζων δάκρυα καὶ χύνων βάλσαμον * εἰς τὰς πληγωμένας καρδίας.

'Ο γεωργός, δταν ἐνσκήψῃ θύελλα ἢ πλημμύρα, ἐμπρὸς εἰς τὰ ἐρείπια τῶν σπαρτῶν του συλλογίζεται τὴν νέαν σποράν. Μέσα ἀπὸ τὰ χαλάσματα προσάλλει ἡ ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος· τὸν ἐρημωμένον ἀγρὸν πρασινίζει ἡ προσδοκία τῆς νέας βλαστήσεως. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὰ ἔθνη εἰς τὰς μεγάλας συμφορὰς στρέφουν τὸ βλέμμα των εἰς τὰ σχολεῖα. Σύλλογίζονται τὴν νέαν σποράν. 'Απ' ἐκεῖ περιμένουν τὴν νέαν βλάστησιν, ποὺ θὰ ζωογονήσῃ τὴν ἔρημον γῆν. 'Απ' ἐκεῖ θὰ ἐξορμήσουν οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, οἱ φοιβεροὶ ἐκδικηταὶ τῆς ἐθνικῆς ἐντροπῆς. Καὶ ἔγινε τοῦτο. Στρατηγοὶ νικηφόροι τὰς πολεμικάς των δάφνας ἐπῆγαν καὶ ἐκρέμασαν ἐπάνω ἀπὸ τὰς θύρας τῶν σχολείων. Καὶ ἡτο δίκαιον. 'Απ' ἐκεῖ μέσα ἐξῆλθεν ἡ Νίκη !

Μέσα εἰς τὰ χαλάσματα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, μέσα εἰς

τὴν πεῖναν καὶ τὸν ὄλοφυμούς*, μέσα εἰς τὰ ράκη καὶ εἰς τὰ δάκρυα, αὐτὴ ἡ μεγάλη σκέψις ἀνέβη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Βαρθάρη.

Ἡ Βουλή, ἦ, ὅπως τὴν ἔλεγαν τότε, τὸ «Βουλευτικὸν Σῶμα», συνεδρίαζεν εἰς Ναύπλιον. Ὁ Βαρθάρης, πρὸ τοῦ ξεκουρασθῆ ἀπὸ τὸ φιλανθρωπικόν του ἔργον, σπεύδει εἰς τὸ Ναύπλιον, παρουσιάζεται εἰς τὸ Βουλευτικὸν καὶ δηλώνει ὅτι καταθέτει εἰς μίαν Τράπεζαν ἀρχετὸν ποσὸν χρημάτων διὰ νὰ ἴδοι θῆ καὶ διατηρῆται ἐν Κεντρικὸν Σχολεῖον.

— Σ' εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς τὴν πατρίδα, εἴπεν ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ. Ἡ Διοίκησις θὰ φροντίσῃ καὶ κτίριον κατάλληλον ν' ἀνεγείρῃ εἰς τὸ Ἀργος διὰ τὸ «Κεντρικὸν Σχολεῖον τῆς Ἐπικρατείας» καὶ διδασκάλους σοφοὺς καὶ ἑναρέτους νὰ διορίσῃ.

Μετά τινας ἡμέρας, εἰς συνεδρίασιν τῆς ὄλομελείας τοῦ Βουλευτικοῦ, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων, ἀνεγινώσκετο τὸ ἔξης πατριωτικὸν ἔγγραφον τοῦ Βαρθάρη :

«Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Βουλευτικὸν Σῶμα.

Ἐπειδὴ διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶσιν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνάγκη πᾶσα νὰ εὑρεθῇ μόνιμος καὶ διαμένων πόρος μισθῶν καὶ ζωτικοφιῶν τῶν ἀναγκαιούντων διδασκάλων δι' ἐν Κεντρικὸν Σχολεῖον, διὰ τοῦτο ὁ ὑποσημειώμενος, θέλων νὰ ὀφελήσω τὸ Ἐθνος μου, ἀφιερῶ δούλιλα 300.000, τὰ ὅποια θέλω καταθέσαι: αἰώνιώς εἰς τὸ βασιλικὸν ταμείον τῆς Μόσχας, ὁ δὲ τόκος, ἀναλογούμενος πρὸς τὸ παρόν εἰς 30.000 γρόσια θέλει δίδεται ἐτησίως διὰ τιμίων ἐπιτρόπων εἰς μισθοὺς καὶ τροφάς διδασκάλων μόνον.

Μὲ δὲ τὸ σέβας
Ο πρόθυμος πατριώτης
ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΑΚΗΣ

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1824».

Ο Βαρθάρης, ἀφοῦ ἔκαμεν διὰ ἔποεπε νὰ κάμῃ, ἥτοι μάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκογενειακήν του ἑστίαν. Ἐσκόπευε νὰ μεταβῇ εἰς Τεργέστην, διὰ Ζακύνθου, ἀπ' ἐκεῖ εἰς Βιέννην καὶ τέλος εἰς τὴν γραφικωτάτην ἔπαντλίν του, ἡ δποίᾳ ἀπεῖχεν ἑπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Γαϊγάνιον.

"Αλλὰ «ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεός κελεύει». Ο Βαρθάκης δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ τὴν δευτέραν του πατρίδα. Εἰς τὸ μοσχοβολημένον νησὶ τοῦ Ιονίου παρέδωκε τὴν ὁραίαν ψυχήν του ὁ Βαρθάκης τὴν 13ην Ιανουαρίου 1825. Τὸ ἐλληνικὸν χῶμα τὸν ἐτράβηξε καὶ τὸν ἔσφιξεν εἰς τὴν ἀγκάλην του τὸ ξένον χῶμα θὰ τοῦ ἦτο πολὺ ψυχρόν, πολὺ βαρύ. Ήμεινε καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖ, ὅπου ἀνῆκε καὶ ἡ ψυχή!...

Η Βουλὴ μόλις ἔμιαθε τὸ θλιβερὸν ἄγγελια ἀμέσως ἐψήφισε καὶ ἡ Κυβερνητικὴ ἀμέσως διέταξε νὰ ψαλῇ εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ Ἐθνους.

Εἰς πελάγη καὶ εἰς βουνά, εἰς κόλπους καὶ εἰς ὑπωρείας, μὲ συνοδείαν ρόχθον κυμάτων ἡ ψιλυρισμοῦ πεύκων, εἰς πόλεις καὶ εἰς ἔξωκλήσια, καμπάναι καὶ σήμιαντρα ἔκλαιον τὸν ἥρωα τῆς θελήσεως καὶ τῆς καλωσύνης, τὸν μέγαν πατριώτην καὶ παρηγορητὴν τῆς δραφάνιας. Καὶ μέσα εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἱερότητα, εἰς τὴν βαθεῖαν κατάνυξιν τῆς πενθίμου τελετῆς, ἔνας ὀλόκληρος λαός, ἔνας εὐγνώμων λαός, ἐρχάντιζε μὲ δάκρυα, βγαλμένα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς, τὸ ἐπιμνημόσυνον συγχώριο: Άλωνία του ἡ μνήμη!

Η διαθήκη του ὑπῆρξεν ἀνταξίᾳ τοῦ Βαρθάκη: ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τὴν ζωὴν μεγάλης καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς.

Ἐν πρώτοις ὅριζε ρητῶς καὶ αὐτοκέξεν «ὅτι ἐνταφιασμός μου νὰ γίνη χωρὶς πομπῆς, μήτε θέλω εἰς τὸν τάφον μου νὰ τεθῇ τι λαμπρόν».

Οἱ Ψαριανοί, ποὺ εἶχαν διασκορπισθῆ εἰς διαφόρους νήσους καὶ παραλίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἥρωικὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν, εἶχαν συνοικισθῆ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς καὶ ἐνδέξουν Ἐρετόλας, εἰς τὴν Εὔβοιαν, καὶ ἴδρυσαν τὰ Νέα Ψαρᾶ! Τὰς τελευταίας του στιγμᾶς δὲν ἔλησμόνησε τοὺς συμπατριώτας του ὁ ψυχορραγῶν Βαρθάκης καὶ ἐκληροδότησε δέκα χιλιάδας τάλληρα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νέας πολίγνης.

Τὴν κινητὴν περιουσίαν του ὅλην ἔδωρησεν εἰς τὸ Ἐθνος. Η εὐγνωμονούσα Πατρὶς τῷ ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῆ ἀνδριάντα ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὸ Ζάπτειον μέγαρον.

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
 τῆς Ἀνοιξης τὸ θεῖο κοντύλι
 εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
 μὲ τ' ἀγριολούθουδα τ' Ἀποίλη.

'Ο ήλιος γέρονοτας στὴ Δύση,
 μπροστὰ στοῦ Ιεροῦ τὴν πύλη
 μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
 κι ἀνάπτει ὑπέρλαμπρο καντίλι.

Σκορπὶ γλυκειὰ μοσχοβολιὰ
 δάφνη στὸν τοῦχο ωιζωμένη
 — θυμίαμα, ποὺ καίει ἡ Πίστις --

Καὶ μιὰ χελιδονοφωλιά,
 ψηλὰ στὸν νάρθηκα χτισμένη
 φάλλει τὸ «Δόξα ἐν Ὑψίστοις».

«Γαλήνη»

Γεώργιος Δροσίνης

Μητσοτάκης Σπύρος
Mitsotakis Spyros

9. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Είναι μεγάλη την απόδοση της ελληνικής πολιτιστικής κοινωνίας στην παγκόσμια πολιτιστική ζωή. Οι ελληνικές πολιτιστικές δημιουργίες, έχοντας την απότομη πολιτιστική ανάπτυξη της Αθηνών, έχουν αποδειχθεί ως ιδιαίτερα αποτελεσματικές. Η Αθηναϊκή πολιτιστική ανάπτυξη έχει γίνει η πιο αναπτυγμένη στην Ελλάδα, με πολλές πολιτιστικές δημιουργίες να αποδειχθεί ότι η Ελλάδα έχει έναν από τους πιο αναπτυγμένους πολιτισμούς στον κόσμο.

Είναι μεγάλη την απόδοση της ελληνικής πολιτιστικής κοινωνίας στην παγκόσμια πολιτιστική ζωή. Οι ελληνικές πολιτιστικές δημιουργίες, έχοντας την απότομη πολιτιστική ανάπτυξη της Αθηνών, έχουν αποδειχθεί ως ιδιαίτερα αποτελεσματικές. Η Αθηναϊκή πολιτιστική ανάπτυξη έχει γίνει η πιο αναπτυγμένη στην Ελλάδα, με πολλές πολιτιστικές δημιουργίες να αποδειχθεί ότι η Ελλάδα έχει έναν από τους πιο αναπτυγμένους πολιτισμούς στον κόσμο.

"Γρίφοι
Αντικείμενοι
επιστήμης"

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΠΠΟΥ

Τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου σώζονται πολινάριθμοι εἰκόνες, ἀλλὰ δὲν
ξῖναι γνωστόν, ποῖαι ἀπ' αὐτὰς ἀνάγονται εἰς ἀρχέτυπα τοῦ Λυσίππου
καὶ ποῖαι εἰς ἄλλα διότι καὶ ὁ Λεωχάρης καὶ ὁ Εὐφράνωρ καὶ πολλοὶ
θεοβαίως ἀκόμη ἔκαμαν ἀνδριάντας τοῦ Μακεδόνος ἥρωος. Κατὰ τὸν
Πλούταρχον ὁ Ἀλεξάνδρος ἐπροτιμοῦσε τὸν Λύσιππον, διότι οἱ ἄλλοι
καλλιτέχναι ἐμπιοῦντο μὲν τὴν συνήθειαν τοῦ βασιλέως νὰ κλίνῃ τὴν
κεφαλὴν ὅλιγον πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ «τῶν διμάτων τὴν διάχυσιν καὶ
ὑγρότητα», τὸ μαλακὸν δηλαδὴ καὶ ὑγρὰν λάμψιν ἐκπέμπον βλέμμα
του, τὸ ὅποιον ἐφανέρωνε τὴν ἐνθουσιαστικὴν καὶ συναισθηματικὴν
φύσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ δὲν «διεφύλαττον αὐτοῦ τὸ ἀρρενωπὸν
καὶ λεοντώδες», ὅπως ἔκαμψεν ὁ Λύσιππος. Ὁ Ἀλεξάνδρος συνήθιζε
πρὸς τούτοις νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ ἄνω, καὶ οὕτω — δορθόν, φέροντα εἰς
τὴν χεῖρα τὴν λόγγην, μὲ τὴν ὅποιαν ἐκνύσσεις τὴν Ἀσίαν, καὶ στρέ-
φοντα τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν οὐρανὸν — παρέστησεν αὐτὸν ὁ Λύσιπ-
πος εἰς τὸν περιφημότατον ἀπὸ τοὺς ἀνδριάντας του.

Εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦτον πρὸ πάντων πρέπει νὰ κατεφαίνετο ὁ
ἀρρενωπὸς καὶ λεοντώδης χαρακτὴρ τοῦ βασιλέως, ἐπίδρασις δὲ αὐτοῦ
ὑπάρχει, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν προτομὴν τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου, εἰς τὴν
ὅποιαν τὰ ρεαλιστικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀδρᾶς μορφῆς ἐμψυχώνονται

ἀπὸ τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν ἔξαρσιν τοῦ ἥθους. Περισσότερον νηφαλία φαίνεται ἄλλη λιθίνη προτομή, θελκτικωτάτη δ' εἶναι πάλιν ἡ κεφαλή, ἡ ὁποία ἀνάγεται πιθανῶς εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἄλλους ἀνδριάντας τοῦ Ἀλεξανδρου, τοὺς ὃποίους ἔκαμεν ὁ Λύσιππος ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἥλικιαν τοῦ βασιλέως.

'Απὸ τοὺς ἥρωας ἔπλασεν ὁ Λύσιππος ἐπανεύημένως καὶ εἰς διάφορα μεγέθη τὸν Ἡρακλέα. "Ἐν ἀγαλμάτιον αὐτοῦ, τὸ ὅποῖον παριστανε τὸν ἥρωα εὐωχούμενον εἰς τὸν Ὀλυμπὸν καὶ ἐπωνομάζετο Ἐπιτραπέζιος Ἡρακλῆς, εἶχεν ὑψος ἐνὸς ποδὸς μόνον, ἀλλ' ἥρεσκεν ἔξαιρετικῶς εἰς τὸν Ἀξενάδρον. Ἐντελῶς διάφορον ὅχι μόνον κατὰ τὰς διαστάσεις — ἡ κνήμη του εἶχε μῆκος ἀνδρικοῦ ἀναστήματος — ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα ᾧτο ἐν ἄγαλμα, τὸ ὅποῖον ἀρχικῶς ἀνέκειτο εἰς τὸν Τάραντα, ἔπειτα μετεκομίσθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπ' ἐκεὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸ κατέστρεψαν οἱ Λατῖνοι κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως τὸ 1204. Εἰκόνιζε δ' αὐτὸ τὸν Ἡρακλέα καθήμενον ἐπάνω εἰς κόφινον, ἔκτεινοντα τὸ δεξιὸν σκέλος καὶ στηρίζοντα τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα· ὁ κόφινος ὑπηνίσσετο πιθανώτατα τὸν καθαρισμὸν τῆς κόπρου τοῦ Αὐγείου, ἡ στάσις δὲ τοῦ ἥρωος ἐφανέρωντεν σωματικὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ψυχικὸν αὐτοῦ κάματον διὰ τοὺς ἔξευτελιστικοὺς ἄθλους, εἰς τοὺς ὅποίους ὑπεβάλλετο. Παρόμοιον χαρακτῆρα εἶχεν ἄλλο ἄγαλμα ἰδρυμένον πιθανῶς εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Σικυῶνος, γνωστὸν δ' ἀπὸ πολλὰ ὀντίγραφα· ὁ Ἡρακλῆς δρόδος αὐτὴν τὴν φοράν, ἐρείδει τὸ ρόπαλον ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην, τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα, εἰς τὴν ὅποιαν κρατεῖ τὰ μῆλα τῶν Εσπερίδων, φέρει εἰς τὰ νῶτα καὶ κλίνει βαρύθυμος τὴν κεφαλὴν· τὸ αὐλακωμένον μέτωπον καὶ αἱ κοῖλαι παρειαί του μαρτυροῦν τὸν κόπους, τοὺς ὅποίους ὑπέφερεν, ἀλλ' εἰς τὸ βλέμμα του καὶ τὸ στόμα ἐκφράζεται περισσότερον ἡ πικρία διὰ τὴν βαρεῖαν μοῖραν, ἡ δοποία τὸν κατεδίκασε νὰ ὑπηρετῇ σκληρὸν καὶ ἀνάξιον τύραννον. Καὶ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους παρέστησεν ὁ Λύσιππος εἰς συμπλέγματα, τὰ ὅποια ενδύσκοντο εἰς τὴν Ἀλυζίαν τῆς Ἀκαρνανίας, ἔπειτα διμος μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ρώμην.

«Ιστορία τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης»

Χρήστος Τσούντας

Η ΑΝΑΜΑΡΜΑΡΩΣΙΣ

Προχθὲς περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἥλιου, — θαυμασίαν δύσιν θαυμασίας ἐαρινῆς ἡμέρας, — πλανώμενος περὶ τὸ Ζάππειον, ἐπροχώρησα, διὰ μέσου τοῦ ἴσχνου ἀλσυλίου, μέχρι τῆς γεφύρας τοῦ Σταδίου. Τὸ μάρμαρον, τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο μάρμαρον, τὸ ὅποιον ἐλεύκαζε θαυμωτικῶς ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμψεις, μὲ εἶχεν ἐλκύσει ἔως ἐκεῖ. Ἡθέλησα νὰ ἵδω ἐκ τοῦ πλησίου τὸ Στάδιον, — είχα πολὺν καιρὸν νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ, — κι ἐπέρασα τὴν γέφυραν τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ παρέκαμψα τοὺς δύκους τῶν ἔξω κατακειμένων μαρμάρων, κι ἔφθασα ἔως τὰ προπύλαια.

Μία εἰδοποίησις, χαραγμένη ἐπὶ τῶν μεγάλων παραστάδων, «ἀπαγορεύεται ἡ εἰσόδος εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας ἐργασίαν», μ' ἐσταμάτησεν ἐκεῖ. 'Αλλ' αἱ παραστάδες, δρομοῦνται ἀκόμη χωρὶς θυρόφυλλον οὐτῶς ἡ θέα τοῦ Σταδίου καὶ ἀπ' ἔξω εἰναι ἐλευθέρα. Δὲν είχα λοιπὸν ἀνάγκην νὰ παραβῶ τὴν ἀπαγόρευσιν, — ὅπως ἔβλεπα νὰ τὸ κάμνουν μερικοὶ περιπατηταί, πολὺν ἀτόπως κατὰ τὴν γνώμην μου, διότι ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐμβαίνῃ κανεὶς ἐκεῖ, ὅπου ἀπαγορεύεται, — δὲν είχα λέγω τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ κάμω κι ἔγω, διότι καὶ ἀπέξω ἡμιποροῦσα νὰ θαυμάσω τὸ Στάδιον, ἀναμαρμάρωμένον δλόκληρον.

Τί ἔξοχον τὸ θέαμα, πραγματικῶς, καὶ πόσον ἐφαίνετο θαυμαστότερον τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμψεις τῆς θυησκούσης! Ἡ κολοσσιά, ἡ ἀπέραντος ἐκείνη μαρμαρίνη ἀγκάλη, ἡ ἐτοιμή πλέον νὰ περιλάβῃ εἰς τὰ ἐδάλια τῆς ἔξηντα χιλιάδας θεατῶν, ἀπήστραπτε πάλλευκος, χιονώδης, ἔξαισια.

'Η ἀνακαίνισις, ἡ ἀναμαρμάρωσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, τοῦ Παναθηναϊκοῦ, δνειδον ἀκόμη πρὸ δεκαετίας, ἐπραγματοποιήθη, σχεδὸν ἐτελείωσε. Μετ' ὀλίγον τὰ ἡχηρὰ ἐργαλεῖα τῶν λιθοξόων θὰ παύσουν ν' ἀνησυχοῦν τὴν ἡρεμον πεδιάδα τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ τὸν πράσινον λοφίσκον τοῦ 'Αρδηττοῦ*. Αἱ βαρεῖαι μηχαναὶ τῆς ἀνυψώσεως τῶν δύκολιθων, μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν τελευταίων μαρμάρων εἰς τὴν ἐπάνω - ἐπάνω σειράν, θὰ ἀρθοῦν ἐκ τοῦ μέσου καὶ τὸ Στάδιον, τελειωμένον, μαρμάρινον δλον αὐτὴν τὴν φοράν, — καὶ δχι ἔύλινον δπως τὸ 1896* — μὲ τὴν σφενδόνην του, μὲ τὰς πτέρυγάς του, μὲ τὰς κερκίδας του, μὲ τὸν στίβον του, μὲ τὸ ἀποδυτήριόν του, μὲ τὸ περιτείχισμά του, μὲ τὰς

κλίμακάς του, μὲ τὰ προπύλαιά του, — παντοῦ μάρμαρον, — τὸ Στάδιον περικαλλές καὶ στολισμένον μὲ ἀνδριάντας, μὲ προτομάς, μὲ ἀγάλματα, μὲ βωμούς, ὅπως ἡτο καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ὅπως τὸ εἶχε κάμει ὁ πολυτάλαντος καὶ γενναιόδωρος ἐκεῖνος Ἡρώδης * ὁ Ἀττικός, ὃντε παραδοθῆ πάλιν εἰς τοὺς ἀθλητάς, διὰ νὰ συνεχισθοῦν οἱ ἀθλάντατοι Ὄλυμπιακοὶ Ἀγῶνες.

‘Ο ἥμιος εἶχε δύσει. Ἡ ἐργασία τῆς ἡμέρας εἶχε διακοπῇ, οἱ ἐργάται ἀπῆλθον. Μόνος σχεδὸν εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τῶν προπυλαίων, σκεπασμένην ἀπὸ συντριμματα καὶ κόνιν μαρμάρου, ἀτενίζων τὸν ἀνδριάντα τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ, τοῦ ἀειμνήστου χορηγοῦ τῆς ἀναμαρμαρώσεως, τείνοντα τὴν δεξιὰν καὶ δεινύνοντα μὲ δικαίαν ὑπερηφάνειαν τὸ μέγα του ἔργον. Τιμὴ καὶ δόξα καὶ εὐγνωμοσύνη εἰς τὸν νέον Ἡρώδην * τὸν Ἀττικόν !

‘Ημποροῦμεν νὰ κανχώμεθα, ὅτι εἴδομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας συντελούμενον ἐν τῶν μεγαλυτέρων, τὸ μεγαλύτερον ἵσως Ἑλληνικὸν ἔργον. Ἡ ἀναμαρμάρωσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, μετὰ τόσων αἰώνων πάροδον, ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων, θὰ χαραχθῇ μὲ χρυσᾶ γράμματα εἰς τὴν Ἰστορίαν. Εἰς κανέναν μέρος τοῦ κόσμου δὲν ὑπάρχει, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ παρόμοιον ὕδρυμα. Τὸ σχέδιόν του, τὴν μεγαλοπρέπειάν του, τὴν εὐρυχωρίαν του, τὸν πλοῦτόν του, ὅλα ἡμποροῦν νὰ τὰ μιμηθοῦν καὶ ἵσως νὰ τὰ ὑπερβάλλουν. Ἀλλὰ τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον δὲν θὰ τὸ κάμουν βέβαια ! Ἡ δόξα, ποὺ τὸ περιβάλλει, δόξα Ἑλληνική, δὲν θ’ ἀπομακρυνθῇ ποτὲ ἀπὸ τὸ ἴδιον μας, καὶ ὅσοι τὴν ἐννοοῦν καὶ τὴν αἰσθάνονται, ὅσοι ποθοῦν νὰ λάθουν μίαν ἀκτίνα ἀπὸ τὸ ἀνέσπερον φῶς της, θὰ ἔχουνται ἐδῶ, “Ἐλληνες καὶ ἔνοι, ν’ ἀγωνισθοῦν, νὰ νικήσουν καὶ νὰ στεφανωθοῦν !

‘Αλλ’ ἥλθεν ἡ ἑσπέρα. Τὸ ἱερὸν σκότος διαχύνεται ! Καὶ συλλογίζομαι : Ἡ γενεά μας ἀπέρχεται... Διὰ σᾶς τοὺς ἔρχομένους, διὰ σᾶς τοὺς νέους ἔγινε τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον. Σεῖς θὰ λάθετε μέρος εἰς τοὺς Ὄλυμπιακοὺς Ἀγῶνας τοῦ μέλλοντος, τοὺς ἐνδόξους... ‘Αλλ’ ὅποια εὐτυχία καὶ δι’ ἐμέ, ὃν μοῦ δοθῆ ποτὲ εὐκαιρία νὰ χειροκροτήσω ώς νικητὴν ἔνα, ἔστω καὶ μόνον ἔνα, ἐξ ὅσων μὲ ἀναγιγνώσκουν σήμερον.

— Ποῖος θὰ εἶναι ;

10. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ — ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Από τα παιδιά μου στην Ελλάδα

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ

«'Ε β γ η κ ε ν ἀ σ π ρ ο π ρ ό σ ω π ο ζ»

'Ασπροπόδισωτος μεταφορικῶς λέγεται ὁ αἰσίως περατώσας τὴν ἔπιχειρησιν, ἢν ἀνέλαβεν, ίδιως ὁ διαχειρισθεὶς ξένην περιουσίαν καὶ δοὺς ἀκριβῆ λόγον τῆς διαχειρίσεως· ὁ ἔχων δηλαδὴ λευκὸν καὶ ἀσπιλον τὸ πρόσωπον, διὰ τὰς πράξεις του. "Οὐεν καὶ ἡ εὐχή: «Πάντα μ' ἀσπρο πρόσωπο», η ἀπλῶς: «ἀσπροπόδισωπος!» οἵτοι εἴθε πάντα τὰ ἔργα σου νὰ στέφωνται ὑπὸ ἐπιτυχίας.

Ούτοι είναι λαντά τα οποία δεν αποτελούν πράγματα στην παραδοσιακή γλώσσα, αλλά συντελεστές της γλώσσας. Οι φράσεις αυτές παραπομπής σημαίνουν ότι η γλώσσα παραδοσιακά δεν έχει την αντίστοιχη σημασία στην νέα γλώσσα. Το μετατόπισμα αυτό πρέπει να γίνεται με την προσθήκη νέων λαντά στην παραδοσιακή γλώσσα.

Εἰρωνικῶς λέγεται ἡ προκειμένη παροιμιάδης φράσις καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἐπιτηδείων, κατορθούντων ν' ἀποκρύψωσι τὴν ἐνοχήν των.

Φέοεται δὲ καὶ ὁ ἀκόλουθος μῆνος :

«Ἐνας, ποὺ εἶχε χύλια πρόβατα, ἀποφάσισε νὰ πάῃ στὸ χατζῆ-
λκι *, νὰ γίνη χατζῆς *. Ἐκάλεσε τὸ λοιπὸν τὸν τσέλιγκά * του, τοῦ
παρόδωκε τὰ πρόβατα, τὸν ὠδήγησε τί πρέπει νὰ κάνῃ, ὥσπου νὰ γυ-
ρεῖση αὐτὸς ἀπὸ τὸ χατζῆλκι, καὶ τοῦ ἔκαμε καὶ πληρεξούσιο, ἀν πα-
ρουσιαστῇ ἀνάγκη, νὰ πουλῇ καὶ ν' ἀγοράζῃ.

"Αμα ἔφυγεν ὅμως στὸ ταξίδι, ὁ τσέλιγκας τὰ ἔβαλε τὰ πρόβατα μπροστά καὶ σὲ λίγο διάστημα τὰ ξεπάστρεψε.

Μετὰ καιρὸν ἐγύρισε ὁ χατζῆς καὶ μερικοὶ φίλοι τοῦ τσέλιγκα Ιτρεξαν καὶ τοῦ ἔδωκαν εἰδησι, γιὰ νὰ λάβῃ τὰ μέτρα του.

— Ἔγνωσας, τοὺς λέγει ἐκεῖνος, ἐγὼ θὰ παρουσιαστῶ καὶ θὰ

δώσω σωστό λογαριασμό, καὶ θὰ ἴδητε πῶς θὰ βγῷ ἀσπροπορόσωπος.

‘Αμέσως τὸ λοιπὸν γεμίζει μὲν καρδάρα γιαούρτι, τὴν πάρνει στὸ χέρι καὶ πάει στοῦ χατζῆ. Ἐβαλε τὴν καρδάρα μὲ τὸ γιαούρτι μπροστά του, ἀπάνω στὸ τραπέζι, τρέχει, τὸν ἀγκαλιάζει, τὸν φιλεῖ, καὶ ἀρχίζει μὲν ἔειφωνητὰ καὶ λέγει :

— « Ἄχ, χατζῆ μου ! Ἄχ, χατζῆ μου ! δὲν ἔρεις καὶ μὴν τὰ ρωτᾶς τί ἔπαθα καὶ τί τράβηξα ! Ἀμα ἔφυγες, ἐπέρασαν κάμποσες ἡμέρες καὶ ἥρθαν καὶ μοῦ εἴπαν πῶς ἐπνίγης. Ἐγὼ τότε, λέγω, δ ἀφέντης μου ἐπνίγηκε, τὸ πρῶτο ποὺ πρέπει νὰ κάμω εἶναι νὰ φροντίσω γιὰ τὴν Ψυχούλα του. Καὶ ἐμοίρασα στοὺς φτωχοὺς τὰ πεντακόσια πρόβατα, γιὰ νὰ σὲ συγχωρᾶνε. Ὅστερα ὅμως ἐμάθαμε πῶς ἐγκύτωσες, καὶ ἀπὸ τὴν χαρά μου ἐμοίρασα καὶ τὰ ἄλλα πεντακόσια εἰς τοὺς φτωχούς, γιὰ νὰ φᾶνε εἰς τὴν ὑγείαν σου καὶ νὰ εὐχαριστήσουν καὶ τὸν Θεό, ποὺ σ' ἔχει καλά. Καὶ μόνον αὐτὴ τὴν καρδάρα ἐκράτησα ἀπὸ μῆλη τὴ στάνη, καὶ σοῦ τὴν ἔφερα ».

‘Ο χατζῆς, σὰν ἀκούσεις αὐτά, ἔγινε ἔξω φρενῶν, καὶ τὸν ρωτᾷ μὲν θυμό :

— ‘Ωστε πᾶνε ὅλα τὰ πρόβατα ;

— Ναί, ναί, χατζῆ μου !

Δὲν ἐκείνης ἐκείνος, ἀρπάζει τὴν καρδάρα, ποὺ ἤταν μπροστά του καὶ τὴν φορεῖ στὸ κεφάλι τοῦ τσέλιγκα. Χύθηκε τὸ γιαούρτι ἀπάνω του, τοῦ ἔκαψε τὰ μοῦτρά του κάτασπρα. Ἐκείνος τὸ ‘βαλε στὰ πόδια.

Οἱ φίλοι του ἀπὸ περιέργεια νὰ μάθουν τὸ ἀποτέλεσμα, τὸν περίμεναν ἀπ’ ὅξω ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ σὰν τὸν εἶδαν :

— ‘Ε ! τσέλιγκα, τοῦ λένε, πῶς τὰ κατάφερες ;

— Δὲ σᾶς εἶπα, τοὺς λέει, πῶς θὰ βγῷ ἀσπροπορόσωπος ; Νά με ἀσπροπορόσωπος !

« Παροιμίαι », τ. Β'

N. Γ. Πολίτης

ΟΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

ΚΡΗΤΗ*Βιογραφία*

*'Αλέξανδρος δ' θασιλᾶς, σὰν ἐπολέμησε κι ἐπῆρε ὅλα τὰ οργάτα τοῦ κόσμου καὶ τὸν ἔτρεμε ὅλη ἡ γῆς ἢ οἰκουμένη, ἐκάλεσε τοὺς μάγους καὶ τοὺς φάτηξε. «Πέτε μου σεῖς, ποὺ κατέχετε τοῦ μοίρας τὰ γραμμένα, εἴντα μπορῶ νὰ κάμω, γιὰ νὰ ζήσω πολλοὺς χρόνους, νὰ γαρῶ τὸν κόσμο, ἐδῶ ποὺ τὸν ἔκαμα ὅλο δικό μου»;

— Βασιλέα μου πολυχρονεμένε, ἡ δύναμί σου εἶναι πολλή, ἀποκυθῆκαν οἱ μάγοι, μὰ τάχει γραμμένα ἡ μοῖρα, δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ ξεγραφτοῦνε. «Ενα μόνο πρᾶμα εἶναι, ποὺ μπορεῖ νὰ σὲ κάμῃ νὰ γῆσις τὰ βασίλεια καὶ τὴ δόξα σου, ὅστε νὰ θέλῃς νὰ γινῆσις ἀθάνατος, νὰ ζήσῃς ἵσα μὲ τὰ βουνά. Μὰ εἶναι δύσκολο, πολὺ δύσκολο.

— Δὲν σᾶς ρωτῶ ἂν εἶναι δύσκολο, μόνο εἶντά 'ναι; εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος.

— Αἱ, τότε, βασιλέα μου, σ' τς δρισμούς σου, εἶναι τ' ἀθάνατο νερό, ποὺ ὅποις τὸ πιῇ θάνατο δὲν φοβᾶται. Μὰ ὅποις πάῃ γιὰ νὰ τὸ πάρῃ, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ μέσα ἀπὸ δυὸ βουνά, ποὺ χτυπᾷ τόντα ἀπάνω στ' ὅλο ἀλάγιαστα*. Κι οὐδὲ ποὺλι πετάμενο δὲν προφτάνει νὰ περάσῃ. Ήσας ξακουσμένα βασιλιόπουλα κι ἀρχοντόπουλα δὲν ἔχασαν τὴ ζωὴ τους μέσα σ' ἐκείνη τὴν τρομερὴ παγίδα! Άμα περάσης τὰ δυὸ βουνά, εἶν' ἔνας δράκος ἀκοίμητος καὶ φυλάει τ' ἀθάνατο νερό. Σκοτώνεις τὸ δράκο καὶ τὸ παίρνεις».

Τότε εὐθὺς ὁ Ἀλέξανδρος προστάζει καὶ τοῦ φέρνουντε τὸ ἄλογό του, τὸ Βουκέφαλο, ποὺ φτερὰ δὲν είχε καὶ σὰν πουλὶ ἐπέτα. Καβαλλικείνει, δίδει σκαλιὰ τοῦ μαύρου του καὶ πάει. Καὶ μ' ἔνα βίτσιμα ἐπέρρασε πέρα πέρα. Εσκότωσε τὸν ἀκοίμητο δράκο κι ἐπῆρε τὸ γυαλί, πούχε τάθάνατο νερό.

*Αλλὰ ἔλα δὰ ὁ εὐλογημένος, ποὺ ἄμια γύρισε στὸ παλάτι του δὲν τὸ φύλαξε καλά! Τὸ θωρεῖ ἡ ἀδελφή του καὶ, χωρὶς νὰ συλλογιστῇ εἶντά 'ναι, τὸ χύνει. Κατὰ τύχη ἐχύθηκε πάνω σὲ μὰ ἀγριοχροιμιδά, καὶ γι' αὐτὸ αὐτὲς οἱ κρεμμύδες δὲν ξεραίνονται ποτέ.

'Ο Ἀλέξανδρος μετὰ κάμποση ὥρα πάει νὰ πιῇ τάθάνατο νερό, ἀλλὰ ποῦ 'ν το: Ρωτᾷ τὴν ἀδελφή του, κι αὐτὴ τοῦ λέει πὼς δὲν

183

ἐκάτεχε * εἶντά τονε καὶ τό χυσε. Ὁ βασιλιᾶς ἐπῆς νὰ κονζουλαθῇ * ἀπὸ τὴ μάνητα * καὶ τὴ στενοχωρία του καὶ τοῦ καταράστηκε νὰ γενῇ ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω φάρι καὶ νὰ βασανίζεται, ὥστε νὰ στέκῃ ὁ κόσμος, στὴ μέση τοῦ πελάγου.

Ο Θεὸς τ' ἀκουσε, καὶ ἀπὸ τότε ὅσοι γυρίζουνε μὲ τὰ καράβια τὴ βλέπουνε νὰ παραδέρνεται μέσα στὰ κύματα. Ως τόσο τὸν Ἀλέξανδρο δὲν τόνε μισῆς καὶ ὡς δῆ κανένα καράβι, φωτῷ «Ζῆ ὁ Ἀλέξανδρος;» Κι ἂν ὁ καραβοκύρης * εἰν' ἀκάτεχος * κι ἀπιλοηθῇ * «Ἀπέθανε», ἢ κόρη ἀπὸ τὴ μεγάλη της λύπηση ταράσσει μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ ξέπλεκα ξανθὰ μαλλιά την τὴ θάλασσα καὶ πνίγει τὸ καράβι. «Οσοι διώσαντες κατέχουνε ἀπιλογοῦνται * «Ζῆ καὶ βασιλεύει» καὶ τότε ἡ πολύπαθος κόρη κάνει καλὴ καρδιὰ καὶ τραγουδεῖ χαρούμενη γήινὰ τραγούδια.

Ἐκεῖ μαθαίνουν οἱ ναῦτες τοὺς καινούργιους σκοποὺς καὶ τοὺς φέρουνε.

«Παραδόσεις»

Η. Γ. Πολίτης

Σωφρος

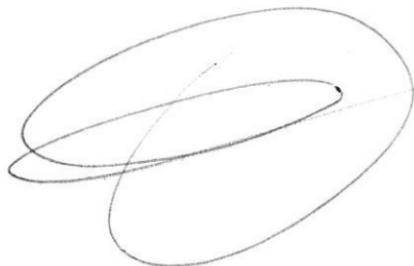
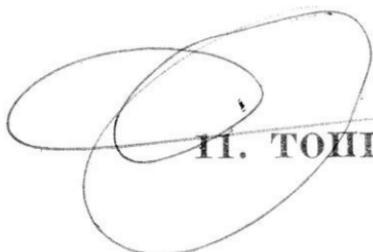
Νικηφόρος Σωφρος

Σωφρος

II. ΤΟΠΑ — ΦΥΣΙΣ

Επίμενος Αγριοτρόφος μαθητής Β.

ΜΕΣΣΗΝΙΑ

Μόνος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἰθώμης ἔβλεπον τὸ γένοντα ἥλιον βάφοντα δι' ἐρυθροχρόνου φωτὸς τὸ στερέωμα καὶ αὐγήσαντα * ἡπίως τὰς ὑψηλοτάτας κορυφὰς τῶν ὁρέων καὶ τὴν ἐξαισίαν ἔκεινην γόησαν φύσιν.

'Ανέκριφαστον ἦτο τὸ κάλλος τῆς τοποθεσίας καὶ τὸ θέλγητρον. Η Μεσσηνία ἄπασα μὲ τὴν χλοερὰν ἐσθῆτα τῆς αὐλακουμένην τῇδε κάκεῖσε ὑπὸ τῶν ἀργυρῶν γραμμῶν τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ωράκων τῆς ἐξετυλίσσετο μὲ χάριν ἀπαράμιλλον κάτωθι τοῦ ἰεροῦ ὅρους τῆς Ἰθώμης.

'Ο Ταῦγετος πρὸς ἀνατολάς, ὁ Ἐρύμανθος βορειοανατολικῶς, τὰ δρη τῆς Κορώνης καὶ τῆς Κυπαρισσίας πρὸς δυσμάς ἔκλειον τὴν εὐδαίμονα κοιλάδα, ἀποτελοῦντα κύκλον ἀπέραντον, τὰ ἄκρα τοῦ ὅποιου ἦσαν τὰ δρη καὶ τὸ κέντρον αἱ πεδιάδες.

'Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου ἔκείνου ἔγειρεται τὸ ὅρος Ἰθώμη, φυσικὴ σκοπιὰ τεθεῖσα ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀμυντήριον καὶ ἀπειλὴ κατὰ πάσης δοιλείας, ὑψ' ἡς ἥδυνατο ν' ἀπειληθῆ ἡ ϕραία χώρα, καὶ ὡς σημεῖον, ἀπὸ τὸ ὅποιον ὁ ἐνθουσιῶν παρατηρητής θὰ ἥδυνατο νὰ θαυμάσῃ τὸ ἐκπληκτικόν, τὸ θεῖον κάλλος τῆς Μεσσηνίας.

Ποῖαι λαμπραί, ποῖαι μακάριαι καὶ εὔφροδοι πεδιάδες δενδροσκεπεῖς ἐκτυλίσσονται πρὸ τῶν ὄφθαλμῶν τοῦ θεατοῦ ! Ποῖοι κῆποι πολυανθεῖς, ποία ἡμερος γλυκύτης, ποία θέλγουσα μεγαλοπρέπεια ! Ποῖαι αὖτις τῆς θαλάσσης μετριάζουσι τὸ ψύχος τοῦ χειρῶνος καὶ τὸ θάλπος τοῦ θέρους !

Παρὰ τὰς χιονοκεπεῖς καὶ γυμνὰς κορυφὰς τοῦ Ταῦγετου ἀποθαυμάζει κανεὶς τὴν χλόην τῶν Μεσσηνιακῶν ἀγρῶν καὶ τὰ ἄνθη τῶν κήπων καὶ τῶν λειμώνων. Γαλανὴ ἐκτείνεται πρὸς δυσμάς καὶ μεσημέριαν ἡ θάλασσα· καὶ τὸ κῦμά της ὑπὸ ἑλαφροῦ ὀθοιόμενον πνεύματος ροχθεῖ * μελῳδικῶς εἰς τὴν εὐδαίμονα ἀστήν. Ἐδῶ θαυμασίους ἀναδίδει καρποὺς ἡ ἀμπελος καὶ ἡ ἔλαια καὶ πυκνὰ χύνονται τὰ ἀρώματα τῶν ὁρῶν, τῶν πορτοκαλεῶν, τῆς λεμονέας καὶ τῶν παντοίων ἀνθέων,

τὰ δποῖα μεθύσκουσι τὴν αἰσθησιν τοῦ παρὰ τὴν ἀκτὴν πλανωμένου θαυμαστοῦ τῆς φύσεως καὶ τοῦ κάλλους τῆς Μεσσηνιακῆς γῆς.

« Πέραν τοῦ 'Ισθμοῦ »

Σπ. Παγανέλης

ΤΟ ΠΗΛΙΟΝ

“Οταν, ἀντικρύζοντες τὸν Παγασητικόν, προσβλέπετε τὰς μεσημέρινὰς κλιτὺς τοῦ Πήλιου, μέχρις αὐτῆς τῆς κορυφῆς, παρ’ ὅλον τὸ ἔκπαγλον τοῦ θεάματος, παρ’ ὅλην τὴν θαυμασίαν ἀριμονίαν τῶν χωμάτων καὶ τῆς χλωρίδος * τὴν ἄσωτον δαψίλειαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας, ὡς ἐντὸς εὑρυτάτου πλαισίου, διορᾶτε τὰς εἰκόνας τῶν μαγευτικῶν αὐτοῦ κωμοπόλεων, τὸν Ἀνω Βόλον, τὴν Πορταριάν, τὴν Μακρυνίτζαν, λίαν ἀτελῶς ἀντιλαμβάνεσθε καὶ τοῦ ὑψοῦς τοῦ ὅρους καὶ τοῦ μεγαλείου του.

Ἐνῷ βλέπετε τι ἔξοχως ἀσύνηθες, τῶν ὀφθαλμῶν χάρμα ἀνέκφραστον, ἐν τούτοις, φειδωλὸν τὸ Πήλιον, μόνον πενχρὰν μερίδαν τῶν καλλονῶν του σᾶς ἀποκαλύπτει. Πρὸ παντός, ἐνῷ σᾶς ἐπιδεικνύει τὴν ἀνωτάτην αὐτοῦ κορυφήν, ἐν τούτοις σᾶς ἀποκρύπτει τὸ ὑψος του. Ὁφθαλμαπάτη, τὴν ὁποίαν παρετήρησα πάντοτε ἐφ’ ὅλων τῶν δρέων, τῶν ὁπίων ἡ πρὸς τὰ ἀνω κλίσις ἀρχεται ἀμέσως ἢ σχεδὸν ἀμέσως ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τῷ ὄντι ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βόλου τὸ Πήλιον, παρ’ ὅλον τὸ ἐκ 1630 μέτρων ἡ 5000 ποδῶν περίπου ὑψος του, φαίνεται ταπεινότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὑμηττοῦ θεωρένον ἀπὸ τοῦ Ζαππείου *. Καὶ διωρ, ἐὰν ἡ ἀποτυχία τῶν Γιγάντων, τοῦ νὰ ἐκριζώσουν τὸ Πήλιον καὶ ἐπιθέσουν τοῦτο ἐπὶ τῆς Ὅσσης πρὸς ἐκπολιόρκησιν τοῦ Ὁλύμπου, δὲν ἀπεθάρρυνε πάντα ἀνθρωπον ἀπὸ τοιαῦτα ἐγχειρήματα, καὶ ἥθελεν ἐπιχειρήσει οὗτος, ἀποσπῶν τὸν Ὑμηττὸν ἀπὸ τὴν Ἀττικήν του, νὰ τὸν ἐνθρονίσῃ εἰς τὰς Παγασάς, μόλις ἡ κορυφή του φάληρος εἴη τὴν Πορταριάν.

Τὸ Πήλιον, τὸ ἀπαράμιλλον ὅρος μὲ τὰ εἴκοσι τέσσαρα χωριά του, ὅπως μετριοφρόνως καλοῦνται αἱ θαυμάσιαι κωμοπόλεις εἰς τὰς ὁποίας συναντᾶτε φιλεργίαν, πολιτισμόν, ἡμερότητα, πρόσδον, τὴν δ-

ποίαν οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδος θὰ συναντήσετε, μόνον δταν διαβήτε τὰς διασφάγας * του καὶ τὰς φάραγγάς του, μόνον δταν ἀναρριχηθῆτε εἰς τὰς κλιτῦς του καὶ πατήσητε τὴν ὑψηλάρην * κορυφήν του, τότε μόνον ἀποκαλύπτει πλῆρες πρὸ τοῦ ἀγόνου θαυμασμοῦ ἥμῶν τὸ ἀνένφραστον αὐτοῦ μεγαλεῖν.

Τὴν κορυφὴν ταύτην ηὗτάχησα νὰ πατήσω εἰς διήμερον ἐκδρομὴν ἀνὰ τὸ Πήλιον ἐν συνδείᾳ φύλων Πηλιορειτῶν. Ἀνήλθομεν δὲ οὐχὶ διὰ Πορταριᾶς ἢ Μακρυνίτζης, ἐπιφυλάξαντες τὸ δρομολόγιον τοῦτο διὰ τὴν κάθοδον, ἀλλὰ διὰ πλαγίου δρομολογίου, ἀσυγκρίτως πλουσιωτέρου εἰς ἐντυπώσεις. Διότι, ἀκολουθήσαντες τὴν μαγευτικὴν μέχρις Ἀγριάς παραλίαν, ἀπ' ἐκεῖ ἀνήλθομεν εἰς Δράκιαν, καί, διανυκτερεύσαντες ἐν καταυλισμῷ παρὰ τὸ Χάνι τῆς Σαβάλας, περὶ τὰ 500 μέτρα κάτωθεν τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς, ἀνήλθομεν εἰς ταύτην περὶ τὴν τρίτην πρωϊνὴν ὥραν, δταν ἦδη ἡ Ἀφροδίτη ἀνεδύετο ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ σκοτεινοῦ ὁρίζοντος.

Ἐννοεῖται δτι ἡ ἐκδρομὴ αὐτὴ ἔγένετο ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ, δταν τὰ συικὰ καύματα ἤσαν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς κυριαρχίας των, καὶ οἱ ἀτυχεῖς κάτοικοι τῶν πεδιάδων ἐτήκοντο καὶ ἀνελύοντο ὑπὸ θερμοκρασίαν 35 βαθμῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς πολὺ ταχέως ἀπεξενώθημεν εὔτυχῶς τῆς ἥκιστα ἐπεράστου * ταύτης θαλπωρῆς, εὐθὺς ὡς οἱ ἡμίονοι ἥμῶν, κατακύποντες τὴν Ἀγριάν, ἀρροβάται ἐκ φύσεως καὶ ἐκ παραδόσεως, ἥχισαν νὰ πατοῦν τὴν ἀνάντη *. Ἡ ἀναρριχησις εἶναι τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἡμιόνου, ἰδίως τῶν νευρωδῶν ἡμιόνων τοῦ Πηλίου, οἱ δποῖοι, δταν ἀναγκάζωνται νὰ βαδίζουν εἰς τὴν πεδιάδα, ἀφήνονταν τὴν κεφαλήν των νὰ πίπτῃ πρὸς τὴν γῆν ὑπὸ τὸ κράτος ἀνεκφράστου ἀνίας καὶ μελαγχολίας...

Μετὰ δίωρον ἀνάπτασιν ἥχισε καὶ πάλιν ἡ ἀναρριχησις.

Νῦν καὶ ἡ Δράκια ἀπλοῦται κάτωθεν ἥμῶν ἐντὸς τοῦ πρασίνου πλαισίου της μὲ τὰς ὑψηλὰς στέγας της, τὰς βαθυτέφρους, ὡς δὲν τῶν ὑψηλῶν χωρίων τοῦ Πηλίου. Διότι, ἀντὶ κεράμων, οὓς θὰ συνήρπαζον ὡς πτίλα οἱ σφιδοροὶ ἀνεμοί τοῦ Πηλίου, ἔνεκα τῶν ὅποιων «εἰνοσίφυλλον» τὸ ἀπεκάλεσεν ὁ Ὁμηρος, οἱ Πηλιορεῖται στεγάζουν τὰς οἰκίας των μὲ βαρυτάτας πλάκας σχιστολίθου χρώματος λάβας καὶ δίδουν εἰς τὰς στέγας αὐτῶν τὸ δέξιν σχῆμα Ἐλβετικῶν οἰκιῶν, διὰ νὰ μὴ καταχωσθοῦν ὑπὸ τὸ βάρος πυκνῶν χιόνων.

Μετὰ πορείαν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Χάνι

τῆς Σουβάλας, πρὸ τοῦ ὅποιου διέρχεται ἡ ἐκ Βόλου εἰς Ζαγορὰν ὁδός.

Ἔτοι ἦδη νῦν ἡ πλώσαμεν ἐν ὑπαίθρῳ πέριδας ἀφθόνους καὶ κλάδους πυκνοὺς δέξιῶν. Οἱ ἥμιονοι ἀρέθησαν ἐλεύθεροι εἰς τὴν φέμην των. Ἀνήρθησαν αἱ πυραὶ καὶ ἐπὶ πυραμίδων ἐκ τῶν ἀνηρτήσαμεν τοὺς φανούς μας. Μετ' ὀλίγον οἱ ὀθελοὶ μὲ τὰ σουβλάκια τοῦ ἔριφίου ἀνέδιδον πυκνὸν καπνὸν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης δειράδος * τοῦ ὑλίεντος * ὄρους, διότι εἴμεθα ἥδη εἰς ὕψος 1100 μέτρων.

Ἄλλ' ἥλθεν ἡ στιγμὴ διλιγόδρου ἀναπαύσεως. «"Ἄκρα σιωπῆ", ὡς λέγουν τὰ ναυτικὰ παραγγέλματα. Μολονότι δέ, εἴμεθα πάντες καταπεπονημένοι, ὁ ὑπνος κατέστη ἀδύνατος καὶ ἐκ τοῦ φόβου μήπως δὲν προλάβωμεν νὰ διανύσωμεν πρὸ τῆς αὐγῆς τὴν ὑπολειπούμενην πορείαν μᾶς ὡραῖς μέχρι τῆς κορυφῆς, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ψύχους τοῦ ὑπεροβολικοῦ. Ἔτοι τῷ ὅντι τοιοῦτο τὸ ψῦχος, ὥστε τὸ παγεόν ὄντως ἐρροφθῆμεν κατὰ δόσεις, ὡς καφέν. Παρ' ὅλα δὲ τὰ βαρύτατα σκεπάσματα, τὰ ὅποια είχον μεταφέρει τέσσαρες ἥμιονοι, καὶ τὰς ἀπαύστως φιτιζούμενας πυραζ, κυριολεκτικῶς ἐτρέμομεν καθ' ὅλην τὴν νύκταν ὑπὸ θερμοκρασίαν 8 βαθμῶν, ἐνῷ δὲ Βόλος κάτω ἥμιον, εἰς βάρος 1100 μέτρων. ἐκαίετο καὶ ἐπυρακτωτό ὑπὸ τὴν ἀσφυκτικὴν ἐπίδρασιν τῶν καυμάτων τοῦ Ἰουλίου. Μόνον οἱ ὀρειβάται, οἱ πάσης χώρας Ἀλπινισταί, δύνανται νὰ ἔννοιήσουν τὸ ἐλκυστικὸν θέλγητρον τῶν ἀντιθέσεων τούτων.

Εἶναι ἥδη ἡ δευτέρα ὡρα τῆς πρωΐας, ὅτε ἀρχεται ἡ πρὸς τὴν κορυφὴν ἐκκίνησις. Ἡ ἀνυπομονησία ἥμιον καὶ ὁ φόβος μὴ φοδίσῃ ἡ ἀνατολή, πρὸ τοῦ φθάσωμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, μᾶς ἔκαψε νὰ ἐκκινήσωμεν προώρως. Διότι ἥδη, ἀπὸ τῆς τρίτης πρωΐνης ὡρας, ἐπατοῦμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ὑπερηφάνως ἐπερειδόμενοι ἐπὶ τῆς πελωρίας πυραμίδος, τὴν ὅποιαν είχε στήσει ἐκεῖ ἐπάνω ἡ χαρτογραφικὴ ἀποστολή.

Ἡ νῦν ἵτο ἀκόμη βαθυτάτη καὶ μόνη προάγγελος τῆς Ἡοῦς ἀνεπάλλετο ἥδη ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ ὄρεωντος ἡ Ἀφροδίτη μὲ τὰς γλυκερὰς αὐτῆς ἀκτῖνας.

Τὸ ψῦχος ἥτο ἀφρόητον ἐξητήσαμεν καταφύγιον κάτω τοῦ βράχου τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς, παρὰ τὸ κλειστὸν ἥδη ἐκ καταπεσόντων ὄγκολίθων στόμιον σπηλαίου. Ἐχει μεγάλην ἴστορίαν τὸ σπήλαιον τοῦτο. Ή παράδοσις θέλει τοῦτο κατοικίαν τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, τοῦ σοφοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ νίον τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως. Ἐντὸς αὐτοῦ

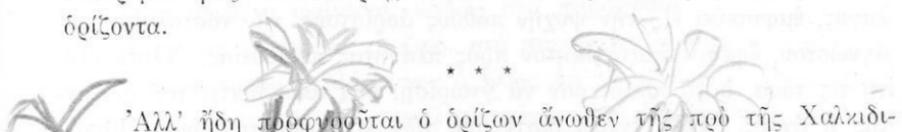

φαίνεται ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα ὁ Πηλιορείτης ἥρως τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ὁ θεῖος Ἀχιλλεύς. Ἐκεῖ ὁ παιδαγωγός του τὸν ἀνέθρεψεν ὃχι μὲ γαλακτῶδες ἄλευδον, ἀλλὰ δίδων εἰς αὐτὸν νὰ μασσᾶ ἄμα τῆς ὁδοντοφυΐας κρέατα λεόντων καὶ κάπρων.

'Αλλ' ἦδη νομίζομεν ὅτι ἀρχῆς είναι νὰ ὑποφέσῃ ἡ Ἡώς. Λέγω νομίζομεν, διότι οἱ παριστῶντες τὴν ἐμφάνισιν τοῦ λυκανυοῦς, ὡς μίαν ἐξαπίνης * ἐρυθροπυράκτωσιν τοῦ δρῖζοντος πρὸς ἀνατολάς, οἱ ζωγραφίζοντες οὕτω τὴν αἰφνιδίαν εἰσθολήν τῆς Ἡοῦς, εἶδον βεβαίως τὴν χαραγήν οὐχὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὅρεων, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τῆς φαντασίας των. Εἶναι βραδύ, πολὺ βραδύ, τὸ ἄρμα τῆς Ἡοῦς.....

Ναί. Κατ' ἀρχὰς είναι τόσον ἀσθενές, τόσον ἀόριστον, τόσον ἀμφίβολον τοῦ λυκανυοῦς τὸ φῶς, ὥστε δὲν τὸ βλέπει τις, ἀλλὰ τὸ προσασθάνεται, τὸ μαντεύει. Μόλις διαφαίνεται ως ἔλαφος ὡδίνη ὁμύγλη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὕπνου τοῦ βαθυτάτου τῆς νάρκης τῆς φύσεως. Τὴν βλέπομεν δρυθήν ἐπὶ τῶν βράχων τὴν χαραγήν μᾶλλον διὰ τῶν δρυθαλμῶν τῆς πίστεως, διότι γνωρίζομεν ὅτι ἔρχεται, διότι ποθοῦμεν τὴν ἐμφάνισίν της. Οὕτω ἐμφανίζονται καὶ αἱ μεγάλαι ἀλήθειαι εἰς τινας ψυχάς, πρὸιν λάμψουν ἐνώπιον τοῦ κόσμου. Οὕτω καὶ οἱ μάγοι, ὑπὸ τὸ ὑποτρέμον φῶς τοῦ ἀστέρος, διεἶδον τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸν φωτεινὸν δρῖζοντα.

* * *

'Αλλ' ἦδη προφυγοῦται ὁ ὄργιζων ἀνωμέν τῆς πρὸ τῆς Χαλκιδικῆς θαλάσσης. Ὁ φωτεινὸς δίσκος, ἐρυθρός, ἀλαμπής ἔτι, προβάλλει ἀπὸ τοῦ ἀκυμάντου πελάγους. 'Αλλὰ πόσον βραδέως, πόσον δυσχερῶς εἰσδέχεται τὸ φῶς ἡ φύσις! Ἐνῷ ἦδη αἱ πρῶται ἀκτῖνες του φιλοῦν τὰς χιονολεύκους κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τὰς τεφρὰς τῆς Πίνδου καὶ τῶν Ἀγράφων, βραδέως ἀτονος ἴόχρους ἀχνη φωτὸς περιβάλλει τὰς ἀνωτάτας αὐτῶν κλιτῦς. Κάτω δὲ πολὺ - πολὺ κάτω ἡμῖν, ὁ Βόλος κοιμᾶται ἀκόμη σχεδὸν ἐντὸς ἀπολύτου σκότους, καὶ τὰ πλοῖα τοῦ λιμένος του, κήτη ἀντικρούοντα ἀκόμη, ἔχουν ἀνημμένους καὶ λάμποντας ἔτι τοὺς φανούς των.

Ἡδη ἐκνοιάρχησε τὸ φῶς πανταχοῦ. Καὶ ἀπολαύω ἀπλήστως τοῦ ἀνεκφράστου θεάματος, σχεδὸν μετὰ συναισθήματος ὀδύνης, διότι αἰσθάνομαι πόσον βραχεῖα θὰ εἶναι ἡ διάρκεια τῶν θείων τούτων στιγμῶν.

Προσβλέπω πρὸς βιοδρᾶν τὰς ὑπερηφάνους, τὰς χιονολεύκους κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐνδιαιτήματος τῶν προγονικῶν θεῶν. Χθαμαλώτερον αὐτοῦ ἡ Ὅστα φαίνεται ταπεινὸς τοῦ Ὀλύμπου προσκυνητῆς καὶ δοῦλος. Βλέπω πλαιγιώτερον τὴν κυματώδη σειρὰν τῶν παλαιῶν ἡμῶν ὁρίων, λοφοσειρὰν ἔνεινην ἡμῖν πλέον, διότι τὸ 1897, τὸ τρομερόν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίσχυντον ἔτος, μᾶς κατεβίβασεν εἰς τὴν πεδιάδα. Δυσμιόθεν ἡ Πίνδος ἔνοῦται μὲ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν Ἀγράφων. Πρὸς νότον ἡμῶν ἀπλοῦται ἡ Ὄθρους, δύπισθεν αὐτῆς διαφαίνεται ἡ Οἴτη καὶ ὁ Τυμφρηστός, καὶ ἀπώτερον, νεφελώδης καὶ μὲ ἀτόνους χρωματισμούς, ὁ Παρνασσός. Κάτω ἡμῶν, αὐχμηρὰ ἥδη, τεφρὰ ἡ ἀτέομων θεσσαλικὴ πεδιάς, μὲ τὰ ἀργυρολαμπῆ κάτοπτρα τῶν λιμνῶν της. Νοτιοανατολικῶς, εἰς τὴν λευκοκύανον λεκάνην, αἱ Σποράδες, τῆς Φθιώτιδος αἱ ἀκταὶ καὶ τῆς Εύβοίας τὰ βορειότερα. Ἀνατολικῶς κλείει τὸν δρίζοντα ἀτέομων ἡ θάλασσα, ἐνῷ δλίγον ὑψηλότερον διαφαίνονται τῆς Χαλκιδικῆς αἱ ἀκταὶ καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ Ἀθω.

Ἐκεῖ ἐπάνω, ὅπου τανυσίπτερος φθάνει ὁ ἀετός, εὐτυχεῖ νὰ συρθῇ ἔνιοτε καὶ ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἐκεῖθεν τίποτε δὲν ἔχει νὰ φθονήσῃ τοῦ ἀετοῦ τὸ ἀνθρώπινον βλέμμα. Καθηλώνει ἡ γοητεία τοῦ ἀπεριγράπτου τούτου πανοράματος. Τὸ βλέμμα βυθιζόμενον ἴδιως εἰς τὸ ἀχανὲς πέλαγος, ἐμφυτεύει εἰς τὴν ψυχὴν πόθους ἀριστους, τὴν νοσταλγίαν τοῦ ἀγνώστου, ἔφεσιν ἀκατανίκητον πρὸς πλάνητας περιοδείας. Ὅταν βλέπῃ τις τόσα, διψᾷ πλειότερον νὰ γνωρίσῃ, δῆσα ἀποκρύπτει τοῦ δρίζοντος ἡ ἀχλύς. Ἡδη ἐννοῶ διατὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τούτων ὁ Ἰάσων ἐπόθησεν ἀγνώστους ἀκτάς, διατὶ ἀπὸ τῶν δασῶν τοῦ Πηλίου ἐναυπηγήθη ἡ Ἀργώ. Βεβαίως τὸ χρυσοῦν δέρας δὲν ἦτο παρὰ ἡ χρυσῆ χώρα, τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ὁνείρων, τὴν ὅποιαν ἔβλεπον οἱ Ἀργοναῦται πέραν τοῦ δρίζοντος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας.

Ἄλλη ἀνάγκη νὰ κατέλθωμεν. Αἱ πανευδάμονες στιγμαὶ ρέουν καὶ αἴται μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, μεθ' ἵς καὶ αἱ πικραὶ καὶ ἀνιαραῖ.

« Σελίδες »

Ἐμμανουὴλ Λυκούδης

Επιμορφωτής

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Η Πλάσι^ή παγτοδύναμη κι ἀπόνετη μιτέρα,
γιὰ σένα δὲν ἐστάθηκε παθόλου ἀκριβοχέρα.
"Αν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνὸν ψῆλος καὶ περηφάνεια,
κι ἄλλο βουνὸν ἀν τὸ πύργωσε μὲ βράχους καὶ κοτρώνια*,
κι ἄλλο βουνὸν ἀν στεφάνωσε ὀλοχρονίς μὲ χιόνια,
μάζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνά τὴ μοιρασμένη χάρι,
τὴν ἔσμιξε καὶ σ' ἐπλασε, βουνὸν — βουνῶν καμάρι !..."

"Οταν ὁ πόνος μυστικὰ τὰ σπλάχνα σου σπαράζῃ,
τοῦ πόνου ἀχνάδα ἡ καταχνιὰ * τὴν ὅψιν σου σκεπάζει
κι δταν παλεύῃς μὲ στοιχειὰ κι ἀπὸ θυμὸν ἔανάφτης,
θεριεύεις, ἀνταριάζεσαι *, σειέσαι, βροντᾶς, ἀστράφτεις.
Πανώριο στὴ νεροποντὴ καὶ στὴν ἀνεμοζάλη,
πανώριο καὶ στὴν ξαστεριά, ποὺ σὲ φωτίζει πάλι.

Κι δταν ἀτόφιο * καὶ βαρὸν καὶ παγωμένο χιόνι
ἀπὸ τὰ πόδια ὧς τὴν κορφὴν πέφτη καὶ σὲ πλακώνῃ,
μαρμαρωμένο φαίνεσαι, καθὼς στὰ παραμύθια...
Μὰ ἔχεις κρυψιένη τὴ ζωή, στὰ παγωμένα στήθια,
κι ἄμα προσβάλῃ ὄλόφεγγος ὁ ἥμιος ἀπ' ἀγνάντια,
τὸ μάρμαρο σπᾶ καὶ γεννᾷ σμαρράγδια καὶ διαμάντια :
σμαρράγδια τὰ δουμάνια * σου; διαμάντια τὰ νερά σου,
ἀπλώνονται, σκορπίζονται, κύνονται ὄλογυρά σου,
χαρίσματα ἀξετίμητα καὶ δῶρα εὐλογημένα
στὰ εἰκοσιτέσσερα χωριὰ ποὺ κρέμονται ἀπὸ σένα.
Καὶ δίνεις στὶς ζωές ζωή, φέρνεις στὶς χάρες χάρι
περήφανο καὶ σπλαχνικὸν βουνὸν — βουνῶν καμάρι.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

ΤΑ ΤΕΜΠΗ

Τίποτε δὲν ἔχει ἐξυπηλήθη περισσότερον ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Λατīνοι τὴν θεωροῦσαν σὰν ἔνα μέρος παραδεισιακό, κατὶ σὰ μὰν Ἐδέμ * προχριστιανική, ὅπου ἡ φύσι εἶχε συγκεντρώσει ὅλα τῆς τὰ θέλητρα. Τὴν ὠνειρεύονταν σὰν μὰ διαμονὴ ἀντάξια τῶν θεῶν, καὶ τοὺς φαντάζονταν νὰ κατεβαίνουν, μὲ τὴν Ἱριδα * πρωτοπόρο, ἀπὸ τὶς ἀπότομες πλαγιές τοῦ Ὀλύμπου, γιὰ ν' ἀναπαυθοῦν στὴ δροσιά της, ἐνῷ οἱ νύμφες τοῦ Ηλιγειοῦ τοὺς ἔθελγαν μὲ τὰ τραγούδια τους... Ἐδῶ δὲ Ἀπόλλων, ἀφοῦ σκότωσε τὸ φίδι Ηύθωνα * στὸ ἄντρο * τῶν Δελφῶν, ἦθε νὰ πλύνῃ τὸ σῶμά του ἀπὸ τὸ μαῆρο αἷμα τοῦ τέρατος, κι ἐδῶ ἔρχόταν κάθε δικτὸ χρόνια μὰ δελφικὴ θεωρία *, γιὰ νὰ κόψῃ τὴν ἵερη δάφνη, ποὺ στεφάνωντε τὰ μέτωπα τῶν νικητῶν στοὺς πυθικοὺς ἀγῶνες...

Δὲν βρῆκα ὅμως τὰ Τέμπη, ὅπως τὰ φανταζόμουν. Ὡνειρευόμουν ἔνα μέρος πρόσχαρο κι εἰδυλλιακό, γεμάτο τάπιτες χλόης, κρυστάλλινα νερά, ποὺ νὰ κυλοῦν μὲ ἡδονική νωχέλεια *, λουλουδιασμένα παρτέρια * πλημμυρισμένα μὲ ξανθὸ φῶς, φωτεινὰ πετάγματα λευκῶν περιστερῶν, ἔναν ἀέρα ἀρωματισμένο..... Ἡ πραγματικότητα ἦταν ἀρκετὰ διαφορετική. Δὲν ἦταν λιγότερο δραία, ἀλλ' ἡ διμορφιά της δὲν εἶχε τίποτα τὸ λαγγεμένο *. Ἠταν ἐπιβλητική. Μὲ τὴν ἐπίσκεψί μου στὰ Τέμπη ἔχασα ἔνα ὄνειρο κέρδισα ὅμως μὰ πραγματικότητα, ποὺ τὸ ἄξιζε κι ἴσως καὶ τὸ ἔπερονοῦσε...

**

"Οσπου νὰ βρεθῇ κανεὶς στὰ Τέμπη, τίποτα δὲν τὰ προαναγγέλλει.

'Ο δρόμος, ἀφοῦ περάσῃ τὴ γυμνὴ πεδιάδα τῆς Λάρισας, μπαίνει σὲ μὰ δεύτερη, πιὸ στενή, μὲ ἀσήμιαντη βλάστησι, ποὺ τὴν περιτοιγυρίζουν πετρώδεις πλαγιές. Φτάνοντας στὸ μικρὸ χωρὶς τοῦ Μπαμπᾶ, ποὺ τ' ὁμορφάνει ἔνα μικρὸ ἐρειπωμένο τζαμὶ μὲ μεγάλα διακοσμητικὰ κυπαρίσσια, βλέπετε νὰ ὑψώνωνται μπροστά σας τ' ἀπότομα καὶ γυμνὰ τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὅσσας. Τὰ Τέμπη βρίσκονται μέσα σὲ τοῦτα τὰ στενὰ τοιχώματα, ποὺ ἔχουν ἀρκετὰ χιλιόμετρα μάκρος.

Μόλις μπήτε σ' αυτά, ή διμορφιά τους σᾶς ἀποκαλύπτεται, δύος μιὰ θεατρικὴ φαντασμαγορία * στὸ ἄνοιγμα τῆς αὐλαίας. Τὸ ἀσήμαντο ὅς ἔκεινή τὴ στιγμὴ τοπίο τὸ διαδέχεται ἀξαφνα ἔνα ἔξαισιο θέαμα, πὸν κρατάει μιὰ ὥρα.

**

Τὸ πλάτος τῆς κοιλάδας τῶν Τεμπῶν ποιεῖται ἀπὸ τριάντα μέχρι πενήντα μέτρα. Ἡ λέξι χαράδρα θὰ ἦταν ἀριθμέστερη. Ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος τῆς εἶναι τὰ τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου, ἄγρια, κάθετα, πετρώδη. Ἀπὸ τ' ἄλλο τὰ τοιχώματα τῆς Ὅσσας. Ἀνάμεσά τους, ψηλά, μιὰ κορδέλλα γαλανοῦ οὐρανοῦ, καὶ κάτω μιὰ κορδέλλα θολή : 'Ο Πηνειός. Ο δρόμος, πὸν διασχίζει τὰ Τέμπη εἶναι στὸ πλευρὸν τῆς Ὅσσας, γιατὶ δὲ Ὁλυμπος πέφτει ἐντελῶς κάθετος, μόλις ἀφήνοντας λίγη θέσι στὴ σιδηροδρομική γραμμή. Η λέξι « δρόμος » εἶναι εὐφημισμός *. Τὸ πολὺ πολὺ μοιλαρόδρομος. Εγὼ τὸν πέρασα μὲ αντοκίνητο...

'Ο ἄστριος αὐτὸς δρόμος εἶναι ἔνας δρόμος θαυμάτων. Πλευρούντας ἀδιάκοπα τὸν Πηνειό, πότε σὲ ὕψος μερικῶν μέτρων καὶ πότε στὸ ἐπίπεδό του, κάνει τὴ θέα νὰ μὴν εἶναι μονότονη, μ' ὅλο πὸν τὰ στοιχεῖα, πὸν τὴ συνθέτουν, εἶναι πάντα τὰ ἴδια : τ' ἀπότομα τοιχώματα τῶν θουνῶν, τὸ ζεῦμα τοῦ Πηνειοῦ κι ἡ πυκνὴ βλάστησι τῶν ὄχθων του. Τὰ στοιχεῖα ὅμως αὐτὰ δὲ σχηματίζουν ποτὲ τὴν ἴδια εἰκόνα.

'Ο ποταμός, ὃν καὶ σφίγγεται ἀπὸ τὰ τοιχώματα, δὲ χάνει ποτὲ τὴ μεγαλοπρέπειά του. Κυλάει μὲ μιὰ ἡρεμία πρόσχαρη καὶ γεμάτη δύναμι τὸ θολό του ζεῦμα, πὸν ἀσημίζει στὸν ἥλιο παντοῦ, δην δὲν τὸ σκεπάζουν οἱ οἰλῶνι τῶν δέντρων. Σιωπηλὸς ἐκεῖ, δην ἡ κοίτη του δὲν εἶναι περιωρισμένη, περούνει στὰ στενώτερα σημεῖα μ' ἔνα βαθὺ οόχθο δόμοιο μὲ μακρινὸν ἀνασασμὸν τῆς θάλασσας. Κι ἀπὸ τὶς δυὸς ὄχθες, τεράστια πλατάνια, καὶ ἵτιες μὲ οἰλώνους, σὰν τὶς λυμένες κόμες τῶν γυναικῶν, σκύβουν πρὸς τὸ ζεῦμα, σὰ γιὰ νὰ καθηφτιστοῦν στὴν ἐπιφάνειά του. Σὲ μερικὰ σημεῖα οἱ φιδίσιοι κορμοὶ τῶν δένδρων ἀγγίζουν τὰ νερά, κι ἄλλοι οὐλόκηροι οἰλῶνι μισθίζονται σ' αὐτά.

**

Πουθενὰ οἱ ὄχθες δὲν εἶναι γυμνές. Τὰ θεόρατα πλατάνια κι οἱ λιγεδές λεῦκες κάνουν δυὸς πυκνὰ παραπετάσματα σ' ὅλο τὸ μῆκος τῶν

στενῶν, σχηματίζοντας μὲ τὴ γυμνότητα τῶν πανύψηλων βράχων, τῶν ἔξεσχισμένων καὶ ἐμποτισμένων μὲ τὸ φῶς, μιὰν ἀντίθεσι, ποὺ δίνει στὰ Τέμπη τὴν ἴδιαιτερη γοητεία τους.

Ολες οἱ ποικιλίες μιᾶς δργιαστικῆς βλαστήσεως ἀνακατεύονται μὲ τὰ αἰώνοβια δένδρα, ποὺ συμπλέκουν τὰ φυλλώματά τους σ' ἓνα πράσινο θόλο πάνω ἀπὸ τὸν Πηνειό. Ὁ βαθυτριάσινος κισσός σκαρφαλώνει ἵσαμε τὰ ὑψη τῶν πελώρων κοριμῶν τους· οἱ κληματίδες πνίγουν τοὺς κλώνους· οἱ διλανθισμένες ἀγριοχαρουπιές κάνουν γιαπωνέζικες διακοσμήσεις μέσα στὴν ἀπεραντοσύνη τῆς πρασινάδας· οἱ δαφνοκερασίες καὶ οἱ οδοδάφνες συναλλάζονται σὲ κάθε βῆμα μὲ τὶς μαστιχίες καὶ μὲ τερεβίνθους*. Δὲν ὑπάρχει σχισμάδα ἑδάφους, ποὺ νὰ μὴν είναι πηγὴ τραγουδιοῦ τῶν νερῶν, βουνοδὸς καταρράκτης πλαισιωμένος* μὲ φτέρες καὶ ἀναρριχητικά φυτά.

Προχωρεῖ κανεὶς συχνὰ μεσ' ἀπὸ βραγιές* τόσο ψηλές καὶ στενές, ποὺ τοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωσι, ὅτι διασχίζει παρθένο δάσος. Ἀγγιολούν λουδα κάνουν πολύχρωμες κηλίδες ἑδῶ κι ἔκει, καὶ ἀδρατα ἀηδόνια, μέσα στὰ πυκνὰ φυλλώματα, ἐκτοξεύουν τὶς τρίλλιες* τους σὰν συντριβάνια. Τὸ θρόίσμα τῶν φυλλωμάτων ἀπὸ τὸν ἀέρα, δὲ βαθὺς φόβος τοῦ Πηνειοῦ, καὶ οἱ τρίλλιες τῶν ἀηδονιῶν, συνθέτουν μιὰ συμφωνία ἔξαισια...

**

Ἐχουμε φτάσει στὸ ἄνοιγμα τῶν στενῶν, σ' ἓνα σημεῖο γεμάτο βουκολική* ποίησι. Τὰ τοιχώματα τῆς "Οσσας σταματοῦν, γιὰ νὰ δώσουν θέσι σ' ἓνα χλοερὸ λιβάδι, ποὺ τὸ σκιάζουν πανάρχαια πλατάνια. Στὴν ὅχθη τοῦ Πηνειοῦ ποτίζονται βώδια. Οἱ βράχοι τοῦ βουνοῦ είναι ἔνα πράσινο καταπέτασμα μὲ πολύχρωμες φρούντες λουλουδιῶν στὶς ἀκρες του. Κοντὰ σὲ δυὸ μικροκάλυβα ἀνθίζουν μηλιές, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ τέξο ἐνὸς νεόδημου κυλοῦν βουνερὰ κι ἀφρισμένα τὰ νερὰ ἐνὸς χειμαρροῦ. Ὁ Πηνειός, ποὺ δὲν ἐμποδίζεται πιὰ ἀπὸ κάθετους βράχους, ἀπλώνεται πρᾶσος καὶ νωθρὸς στὸ φῶς τοῦ ἥλιου, γυαλίζοντας σὰν καθρέφτης.

Θά θελε νὰ μείνῃ κανεὶς ἔκει, δπὼς στὸ τέρμα ἐνὸς μαγικοῦ ταξιδιοῦ, καὶ νὰ χαρῇ τὸ ξεκούρασμα, ποὺ οἱ Ὀλύμπιοι ἔχονται νὰ βροῦν

σὲ τοῦτο τὸ μέρος. 'Ο σωφὲρ ὅμως, ποὺ δὲν συγκινεῖται ἀπὸ τὶς φυσικὲς ὁμορφιές, μὲ διὰζει νὰ γυρίσουμε... 'Υπακούω, δίχως καὶ μεγάλη θλῖψι στ' ἄλληθεια, γιατὶ ἡ ἀναχώρησι σημαίνει νὰ κάνωμε ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ διαδρομὴ τῶν Τεμπῶν, καὶ νὰ γαρῶ τὴ γοητεία τῶν ἵσκιων, τῶν ἀηδονιῶν, τῆς ὁργιαστικῆς τους βλαστήσεως καὶ τοῦ ρόχθου τοῦ ἀργοῦ καὶ μεγαλόπερου Πηγειοῦ...

«Ταξίδια στὴν 'Ελλάδα»

Κώστας Ούρανης

ΠΑΤΜΟΣ

Τὸ μικρὸν νησὶ τῆς Πάτμου δὲν προσελκύει σίμερα πολλοὺς ταξιδιώτες καὶ ὅμως ἔχει καὶ αὐτό, ὅπως κάθε Έλληνικὴ γῆ τόσες ὁμορφιές καὶ τόση ἴστορία. "Οταν πλησιάζῃς τὴν Πάτμο, βλέπεις δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ νησιὰ καὶ ὁραῖα λιμανάκια καὶ ὅμως τὸ εὐλύμενο νησὶ δὲν ἔχει νὰ ἔξυπηρετήσῃ καμμιὰ μεγάλη ἐνδοχώρα. Κάτασπρα, σὰν σκεπασμένα ἀπὸ χιόνι, φαίνονται ἀπὸ μακρὺ τὸ μοναστήρι καὶ τὰ χωριούδακια τοῦ νησιοῦ, γιατὶ κάθε Λαμπρὸν ὅλοι ἔκει γαλατσώνουν*, ἀσθεοτώνουν τὰ σπίτια των πέρα ὡς πέρα. 'Η ὥραία αὐτὴ συνήθεια, ποὺ ὑπάρχει καὶ σ' ἄλλα νησιὰ καὶ μακάρι νὰ ἔξαπλωνόταν παντοῦ, δὲν προφυλάγει μόνον ἀπὸ πολλὰ μικρόβια, ἀλλὰ καὶ ὅδηγει στὴν καθαριότητα χωρὶς ἄλλες ἀστυνομικὲς διατάξεις.

Ἡ πρώτη λοιπὸν ἐντύπωσι εἶναι ἀληθινὰ ἐνθουσιαστική τὸ μεγαλύτερο λιμάνι τῆς Πάτμου ἀγκαλιάζει τὴ νεώτερη μικρὴ πόλι, τὴν Σκάλα, ἐνῷ ἡ μεσαιωνική, ἡ Χώρα, εὑρίσκεται τριγύρω στὸ μοναστήρι τοῦ 'Αγίου Ιωάννου ἐπάνω στὸ βουνό· στὰ παλιὰ χρόνια κοντά στὸ γιαλὸ δὲν ἦτο φρόνιμο νὰ κτίζουν σπίτια, γιατὶ ἡ πειρατεία δὲν ἀστείευσταν. 'Απὸ τὸ μοναστήρι βλέπει κανεὶς μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ μὲ τὶς ἀτέλειωτες λοφοσειρὲς καὶ γραμμὲς τῶν παραλίων, καὶ τὴν ἀτέλειωτη ποικιλία τῆς ἐλληνικῆς γῆς. 'Η ποικιλία αὐτὴ θὰ ἦτο περισσότερη, ἂν τὸ νησὶ εἴχε πολλὰ δένδρα, ἐνῷ τώρα, ποὺ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Πάτμου προτιμοῦν νὰ βασανίζωνται στὰ πέρατα τοῦ κόσμου ὡς μετανάστες παρὰ νὰ φυτεύουν καρποφόρα δένδρα στὸ νησὶ τους, οἱ φαλακροὶ λόφοι παίρονται μελαγχολικὴ ὅψι, σὰν νὰ παραπούνται γιὰ

τὴν ἐγκατάλειψί τους ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἀκόμη καὶ στὸ ἀτμόπλοιο, ποὺ κάμνει τὴ γραμμὴ Ηειραιῶς — Πάτμου, συνήγητσα τοὺς μετανάστες, ποὺ πηγάνιοντας στὸ νησί τους μὲ τὰ καλά τους ροῦχα, τὰ χρυσᾶ δοντάρια, καλοθρεμμένοι, μὲ πολλὰ δολλάρια, προκαλοῦν τὴ ζήλεια τῶν νέων τοῦ τόπου, ποὺ ὑποφέρουν καὶ ὀνειρεύονται καὶ αὐτοὶ νὰ πᾶν μακριὰ καὶ νὰ πλουτίσουν.

* * *

Τὸ νησὶ στὴν ἀρχαία ἐποχὴ δὲν εἶχε πολὺ πληθυσμὸ καὶ δὲν εἶχε καὶ πολλὴ σημασία. Πενιχρὰ εἶναι τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου συνοικισμοῦ στὸν λόφον, Κάστελλα, κοντὰ στὴν σημερινὴ Σκάλα. Στὸ μεσαίωνα ἔρημώθηκε ἐξ αἰτίας τῆς πειρατείας, ποὺ ἀρχισε ἀπὸ τοὺς ωφαλικοὺς χρόνους κι ἐβασάνιζε τὸ Αίγαδον, μὲ διάφορα διαλείμματα, ἔως τοὺς χρόνους τοῦ ἐλευθερωτοῦ Κανάρη! Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μοναχὸς ὅσιος Χριστόδομος, σὰν ἔφυγε ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία ἀπὸ φόρο τῶν Τούρκων, ἔζητο κι ἐπῆρε ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἀλέξιο Κομνηνὸ τὸ 1088 μετὰ Χριστὸν τὸ ἔρημο νησὶ τῆς Πάτμου, γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ ἐκεῖ. Τὸ μοναστήρι, ποὺ ἔκτισεν ὁ Χριστόδομος, ἔγινε αἰτία νὰ ξανακατοικηθῇ τὸ νησὶ. Οἱ τεχνῖτες καὶ ἀρχὰς καὶ ἔπειτα ὄλιγοι γεωργοὶ καὶ ψαράδες καὶ πάντα πρόσφυγες, ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία, κατόικησαν στὴν Πάτμο, χωρὶς νὰ τὸ φαντάζεται στὴν ἀρχὴ ὁ ἰδουτῆς τοῦ μοναστηριοῦ.

Η ἐκκλησία, ποὺ ἔκτισεν ὁ ὅσιος Χριστόδομος, ἦτο πτωχικὴ χωρὶς ἴδιατερη ἀρχιτεκτονικὴ ἀξία. Γῦρο ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ τὰ κελλιὰ ἐκτίσθηκε δυνατὸ τεῖχος, γιὰ νὰ προφυλάξῃ τὸ μοναστήρι ἀπὸ τοὺς πειρατάς. Ἀκόμη φαίνεται ἀπὸ τὴν ἔξωπορτα ὁ φονιᾶς, ἀπὸ τὸν ὄποιον ἐκτιποῦσαν ἢ περέχυναν μὲ βραστὸ λάδι ἢ βραστὸ νερό, ὅποιον ἐδοκίμαζε νὰ πλησιάσῃ στὴ σιδερένια πόρτα μὲ ληστρικὸ σκοπό. Καὶ τέτοιοι φονιᾶδες σώζονται ἀκόμη καὶ σὲ ἔξογικὰ σπίτια τῆς Πάτμου. Τὸ τεῖχος ἐπροφύλαττε πράγματι τὸ μοναστήρι ἀπὸ τὴ λεηλασία καὶ ἔτσι ἐσώθηκαν καὶ πολλὰ κειμήλια βυζαντινὰ καὶ ὑστερινὰ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

Τὰ πολυτιμότερα κειμήλια τῆς Πάτμου εἶναι τὰ χειρόγραφά της, τὰ δποῖα εἶναι γνωστὰ σ' ὅλον τὸν κόσμο, ἀπὸ τὸν κατάλογο, ποὺ ἔκαμψεν ἔνας εὔσυνειδητος καὶ πολύτιμος ἔρευνητης ὁ Ἰωάννης Σακκελίων. Πλὴν τῶν χειρογράφων ἔχει καὶ καλὴ βιβλιοθήκη μὲ σπάνια βιβλία,

τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, τὰ ὅποια ὅμως εἶναι ἀτακτοποίητα.

Τὸ μοναστήρι τῆς Πάτμου μὲ τὴ βιβλιοθήκη του ἔβοήθησε νὰ μορφωθοῦν πολλοὶ μοναχοί, ποὺ ἔγιναν ἐπειτα διδάσκαλοι ἢ ἐπίσκοποι. Ἐβοήθησε ἀκόμη καὶ σχολεῖο λαϊκὸ κοντά του, τὴν περίφημη «Πατμιάδα» σχολή, ποὺ ὑπηρέτησε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα στὴ σκοτεινὴ ἐποχὴ τῆς δουλείας. Πρῶτος ὁ μεγαλόκαρδος Μανωλάκης ὁ Καστοριανὸς ἔκτισε τὸν δέκατο ἔβδομο αἰῶνα σχολεῖο κοντά στὸ μοναστήρι, ἐκεῖ ποὺ κατὰ τὴν παράδοσι εἶναι τὸ σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἄλλὰ τὸ σχολεῖο αὐτὸ ἔγινε μεγάλο καὶ τρανό, ὅταν τὸ ἐπῆρε μετὰ τὸ 1700 ἕνας ἔθνικὸς διδάσκαλος, ὁ Μακάριος Καλογερᾶς τὸ μικρὸν νησὶ τῆς Ηάτμου προσείλυσε τότε Ἑλληνόπουλα ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἥτο ἐκπαιδευτικὸ κέντρο. Ἐνα αἰῶνα λειτούργησε ἡ σχολὴ κι ἐμόρφωσε πλῆθος χρησίμων Ἑλλήνων.

Στὸ μοναστήρι καὶ τὴν Πατμιάδα δὲν χρωστῷ μόνον ἡ Πάτμος τοὺς λογίους, ποὺ εἶχε τότε, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος μεγάλη χάρι, γιατὶ μᾶς ἔδωκε μερικὲς ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες φυσιογνωμίες τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος εἶναι ὁ κυριώτερος πρωτεργάτης τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ ὁ Πάτμος ἐπίσης Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος ἀπὸ τὶς πιὸ εὐγενικὲς καὶ ἀδόρυθες καὶ ἐνεργητικὲς προσωπικότητες τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς. Αὐτὸς εὐλόγησε τὴν Ἑλληνικὴ σημαία κατὰ τὴν ἀνακήρυξη τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν 12 Ἀπριλίου 1821 στὴν πλατεῖα τῆς Ἀγιᾶ-Λεβιᾶς (Ἀγίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας) τῆς Πάτμου καὶ ἔτρεξεν ἀργότερα εἰς Λειψά κοντά στὴ Σάμο νὰ συμβιβάσῃ τοὺς μαλωμένους ἀρχηγοὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ μὲ κάθε τρόπο ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν Ἐπανάστασι καὶ ἔχασε γι' αὐτὸ καὶ τὸν πατριαρχικὸ θρόνο του.

* * *

Εἴπαμε πῶς τὸ μοναστήρι ἔγινε αἵτια νὰ κατοικηθῇ τὸ νησὶ καὶ αὐτὸ πάλι ἔβοήθησε νὰ γίνη καὶ τὸ σχολεῖο κοντά στὸ σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως, ποὺ ἔδωκε καὶ τοὺς μεγάλους Πατμίους, τὸν Ξάνθο καὶ τὸν Θεόφιλο. Στὸ μοναστήρι κατ' ἀρχὰς ἀνῆκε ὅλο τὸ νησὶ καὶ σιγά-σιγά ἀνήραζαν ἥ ἐνοίκιαζαν χωράφια οἱ γεωργοί. Τὸ 1720 ἔγινε μιὰ συμφωνία μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τοῦ μοναστηρίου καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴ

ἔνα μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ ἐδόθηκε στοὺς κατοίκους, ἐνῷ τ' ἄλλο
ἔμεινε στὸ μοναστήρι καὶ τὸ νοικιάζει σὲ γεωργοὺς ἢ βισκούς.

* * *

Καὶ στὴ νεώτερη ἐποχή, ὕστερα δηλ. ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι, τὸ
μοναστήρι βιηθεῖ τὴ σχολὴ τοῦ νησιοῦ καὶ τὰ ἄλλα του ἰδρύματα, (τὸ
νησὶ ἔχει κοινὸ φαρμακεῖο καὶ δίνει φάρμακα δωρεὰν στὸν κόσμο, πλη-
ρώνει καὶ δυὸ γιατροὺς γιὰ νὰ περιποιοῦνται δωρεὰν τοὺς ἀνθρώπους).

“Υστερα ἀπὸ τέτοια ἴστορία καὶ φιλανθρωπία νομίζω ὅτι ἡμπορεῖ
τὸ μοναστήρι καὶ κάτι ἀκόμη νὰ προσθέσῃ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ νησιοῦ καὶ
ἄς μου ἐπιτραπῇ νὰ τὸ σημειώσω.

Καθὼς εἴπα, τὰ Δωδεκάνησα ἔχουν τὰ σχολεῖά τους, ἔχουν ἀκόμη
καὶ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα ἀξιόλογα καὶ τώρα μένει μόνο τὸ ζήτημα
τὸ γεωργικό, τὸ δποῖο θὰ βιηθῆσῃ νὰ μὴν ἀραιώνεται ὁ Ἑλληνικὸς
πληθυσμός, ἄλλὰ νὰ μένῃ καὶ νὰ ξῆ καλύτερα στὸν τόπο του. Πρέπει
ἔνας καλὸς γεωπόνος νὰ μελετήσῃ τί μπορεῖ τὸ νησὶ νὰ καλλιεργῆσῃ
καλύτερα καὶ εὐκολώτερα καὶ κατόπιν ἔνας δυὸ νέοι πρακτικώτερα μορ-
φωμένοι νὰ ἐφαρμόσουν τὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα. Τὸ ἵδιο θὰ ἔπειτε
νὰ γίνη γιὰ ὅλα τὰ Δωδεκάνησα. Αὕτα δὲν εἶναι πολὺ δύσκολα οὔτε
γιὰ τὸ μοναστήρι οὔτε γιὰ τοὺς κατοίκους του. ”Ας τὸ σκεφθοῦν καὶ
θὰ πεισθοῦν ὅτι τὰ γράφει ἀνθρώπος, ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Ἑλληνικὸ λαό.

« 'Ημερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἐλλάδος »

Κ. Ἀμαντος

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΜΑΣ

“Ω σεῖς ποὺ αἰώνια χαίρεστε
τὴν πελαγίσια τὴ δροσιά,
Νεράιδες φυκοστόλιστες
χαριτωμένα μας νησιά.

Γῦρο τριγῦρο στέκεστε,
ἀνάμεσά σας θάλασσα γαλάζια,
καὶ σὰν ἀδέρφια καμαρώνεστε
καὶ χαιρετιέστε πέρ' ἀπ' τὰ μπουγάζια”.

Μελέταια * σᾶς δροσίζουνε
καὶ σᾶς χαῖδεύουν μαΐστράλια *
μ' ἀσήμι τ' ἀγριοκαίρια στεφανώνουνε
τὰ μυριοχάρακτά σας ἀκρογιάλια.

Αὕτα, σὰν πύργοι γιγαντόκτιστοι,
ἀσάλευτοι στῆς τρικυμίας τὴ μανία
δλόγυρα φυλάγουν τὰ λαγκάδια σας,
ποὺ χαίρονται μιὰν ἄνοιξ⁹ αἰωνία.

Δέχεστε τῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο φίλημα
ἀκόμα δλόδροσο ἀπ' τὰ κύματα. Καὶ πάλι
ἡ λάμψι τοῦ φωτὸς ἡ δλόστερνη
ζεσταίνει κάποιο μακρυνό σας ἀκρογιάλι.

Στολίζουνε βαρκοῦλες λευκοπέρυγες
τὴ θάλασσά σας, καὶ βοσκοῦ φλογέρα
κάτω στὶς ρεμματιές σας καὶ στοὺς λόγγους σας
ἡχολογῷ μέσα στὸν ἥσυχον ἀγέρα.

Καὶ ροβολοῦνε στὸ γιαλὸ τ' ἀγόρια τὰ εὔρωστα
κι ἀπ' τὴ ζωή των ἀντηχοῦν οἱ βράχοι,
καὶ παίζουν καὶ παλεύουν μὲ τὰ κύματα
οἱ μέλλοντες θαλασσομάχοι.

"Οταν τὸ κῦμα τῆς νοτιᾶς θεόρατο
βρυχᾶται στ' ἀκρογιάλια, σὰν γοργόνι,
στὶς λαγκαδιές ὁ ζευγολάτης ἥσυχος
τὸ λιολουσμένο του χωράφι δργώνει.

Νησιά μαβιά, νησιά χρυσᾶ καὶ ρόδινα,
ποὺ καθηφτίζεστε σὲ κῦμα μυροβόλο,
καὶ οἱ κορφές σας ἔλαφρές, ἀγέρινες
σμίγουν μὲ τ' οὐρανοῦ τὸν δινειρώδη θόλο.

Πνεῦμα πολιτισμοῦ πανεύμορφο
ἦδῶ στ' ἀρχαῖα χρόνια ἔχει περάσει
κι ἡ θεία Τέχνη σᾶς ἐστόλισε
μὲ τὴ μαρμάρινή της πλάσι.

Κι ὅταν μέσ' στὴ γαλήνη τὴ σεληνοφώτιστη
παιζουν τὰ κύματα τὰ χρυσωμένα
καὶ στὰ βουνὰ φωτὸς μαγεία ἀπλώνεται
κι εἶναι στὸν ἵσκιο τὰ λαγκάδια βιθισμένα,

Θαρρεῖς, πῶς ἀπ' τὸν κόσμο τὸν ώραιο ποὺ ἐχάθη
πλανᾶται ἀκόμα μυστικὸ ψιθύρισμα,
σὰν ἀρμονίας μακρινῆς ἔψυχισμα,
ἐρχόμενο ἀπ' τῆς πλάσεως τὰ βάθη.

Τὰ χρόνια τῆς σπλαβιᾶς, ποὺ ἐπλάκωσαν
μαῦρα καὶ σκοτεινὰ τῇ μάννα Ἑλλάδα,
δὲν ἔσθησαν τοῦ πνεύματός σας τὴ λαμπάδα
καὶ τὴν ψυχή σας δὲν τὴν ἔβαρθάρωσαν.

Τὸ κῦμα, ποὺ σὰν γέφυρα σᾶς ἥνωνε
μὲ κάθ' ἐλεύθερη, πολιτισμένη χώρα,
σᾶς ἔφερνε τὰ φῶτά των,
μὲ τοῦ ἐμπορίου σᾶς ἐπλούτιζε τὰ δῶρα.

Κι ὅλα τὰ ἔδώκατε στὴ μάννα σας,
ὅταν ἔσήμιανε τῆς Ἀναστάσεως ἡ στιγμή,
καὶ τὰ καράβια καὶ τὰ πλούτη σας
καὶ τῆς ἥρωις τῆς ψυχῆς σας τὴν δομή.

Βασίλειό σας τὸ Αἰγαῖον ἔχετε,
ἡ ζαφειρένια του κορώνα,
ποὺ τὴ φυλάγουντες Νεοράϊδες ἀφρογέννητες
δική σας εἶναι στὸν αἰῶνα.

αρχ. εκδόσις
ΚΕΡΚΥΡΑ

= Lykia
d' Heros

Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὸ γαλανὸ πανένεμοφό χρῶμα τοῦ Ἀττικοῦ οὐρανοῦ; Ποιὸς ἄλλος ἥλιος κατώρθωσε ποτὲ νὰ χρυσώνῃ τοὺς παλιοὺς λίθους, νὰ τοὺς κάνῃ νὰ κινοῦνται ἀνάμεσα στὸ λαμποκόπιμά τους, σὰν νὰ ἔσαντανεύῃ ἡ παλιά τους ψυχή; Ποιὸς Ἀθηναῖος δὲν ἐθαύμασε καὶ δὲν ἐχάριτκε τὰ μενεξεδένια δειλινὰ παιχνίδια, τοῦ ἥλιον μὲ τὰ πλάγια τοῦ Ὑμηττοῦ;

'Ἄλλὰ ἡ φύσις ἐλημόνησε νὰ σκορπίσῃ στὸ δοξασμένο κάμπο ἔνα χρῶμα: Τὸ πράσινο! "Οποιος δῆμος κατοικεῖ στὸ γλυκόνησο τοῦ Φεραγγού Ιονίου πνίγεται μέσα στὸ πράσινο. Δὲν χρειάζεται νὰ ἔσκινήσῃ κινεῖς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν τὰ τελευταῖα σπίτια ἀγκαλιάζονται, σκάζονται ἀπὸ κισσούς, καὶ δυὸ βήματα πιὸ ἔξω βασιλεύει παντοῦ τὸ πράσινο.

Πλημμύρᾳ ἀκατάσχετη ὁ ἀπέραντος ἔλαιωνας ἀναρριχᾶται σὲ κάθε λόφο καὶ βουνό, ποὺ θ' ἀπαντήσῃ, πνίγει κάθε κοιλάδα μέσα στὸ στακτοπράσινο χρῶμά του, καὶ κατεβαίνει μὲ τὶς γέρικες ἔλιες τοῦ ν' ἀνταμώσῃ τὴν θάλασσα, ποὺ φιλεῖ τὶς φίλες των καὶ καθρεφτίζει τὶς κορφές των. Κι ἀνάμεσα στὶς φυλλωσίες ἔπειροβάλλει πότε μιὰ σειρὰ κυπαρίσσια, πότε μιὰ γωνιὰ ἀπὸ ἐπαύλεις πλουσίων, πότε μιὰ στέγη ἀπὸ καλύβα καπνοστεφανωμένη.

Παρέκει σὲ μιὰ κοιλάδα προφυλαγμένες ἀπὸ τοῦ βοριᾶ τὰ χαιδέματα, ἀγκαλιασμένες πορτοκαλιές καὶ λεμονιές. Δάσος δλόκληρο περιττογυρίζουν δύο - τρία φοινικόδενδρα ἔσνιτεμένα, ποὺ λέσ καὶ ἔγελάστηκαν καὶ φύτρωσαν ἐκεῖ. Καὶ ἅμα ἀνεβῆσται στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, πιὸ πέρα, ἄλλη εἰκόνα ἔστινίγεται ἐμπρός σου καὶ σὲ φέρνει μὲ τὶς φαντασία σ' ἄλλους τόπους μακρινούς.

"Ἐνα ποταμάκι ἱσυχὸ κυλᾶ τὰ καθάρια νερά του μέσα σὲ καλαμιές καὶ σχοῖνα, καὶ πιὸ πέρα ἔσπλανται τ' ἀπέραντο λιβάδι ἔως κάτω στὴ θάλασσα. "Ἐνα πράσινο χαλὶ σμίγει μὲ τ' ἄλλο τὸ γαλάζιο: ἀσπρα σημάδια στὸ ἔνα φαίνονται οἱ γλάροι μαῦροις καὶ κίτρινες πινεΐτες στὸ ἄλλο οἱ ἀγελάδες. √

'Ἐκεῖ κάπου ποντά, λέγει ἡ παλιὰ παράδοσι, τὸ πανάρχαιο ὕδατο παραμύθι, ἔφθασε ταλαιπωρημένος ὁ Ὁδυσσεὺς κι ἀποκομίθηκε κάτω ἀπὸ μιὰ ἔλια. 'Ἐκεῖ στὴν δχθη τοῦ μικροῦ ποταμοῦ στέλνει καὶ ἡ

Αθηνᾶ τὴ βασιλοπούλα μὲ τὰ κορίτσια τῆς νὰ πλύνουν καὶ νὰ λευκάνουν ! Κι δταν ὁ ναυαγὸς ξυπνᾷ ἀπ' τίς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ποὺ παῖζουν τὴ σφαῖρα, ή θεὰ τοῦ δίνει μιὰ λάμψι θεῖαν στὸ πρόσωπο.]

Προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ζωντανέψῃ μέσα στὴ φαντασία του τὴν ἀγροτικὴ αὐτὴ σκηνή, τὴν γεμάτη ἀπὸ τὴν πιὸ ἀφελῆ καὶ πιὸ δυνατὴ ποίησι.

Ἐκεῖ στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, ἀντὶ ν' ἀκούωνται τὰ χρυσᾶ κουδουνάκια καὶ τ' ἀσημένια χάμουρα * ἀπ' τὰ δόκτῳ μουλάρια, ποὺ τραβοῦν τὸ ἀμάξι τῆς Ναυσικᾶς, ἀφήνει τὴ βενζίνα του ἔνα αὐτοκίνητο κι ἀντὶ ὅπ' τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ἀντηχεῖ βαρείᾳ ή φωνῇ τοῦ ζευγολάτη *. **Χρωνιάτρων ηλικίων**

Τρέχει καὶ σήμερα ἡσυχὸ τὸ ποταμάκι, ἀλλ' οὔτε παλάτια φαίνονται μακριά, οὔτε Νεραΐδες παῖζουν στὶς ὅχθες του. Μερικὲς ἔλιες σκαρφαλώνουν σὲ κάτι χαριτωμένους λοφίσκους. Ποιὸς ξέρει μήπως ἀπ' τὴν ἐλιά, ποὺ ἔκοψε ὁ θεῖος Ὁδυσσεὺς ἔνα ηλαρί, δὲν ἔπιασαν παρακλάδια καὶ βρίσκονται ἀκόμια καὶ σήμερα ἐκεῖ !

“Ολη ἡ Κέρκυρα εἶναι μιὰ ἀπέραντη θάλασσα μὲ τὸ χρῶμα τῆς ἑλιᾶς καὶ μὲ τεράστια κύματα τοὺς καταπλάσιους λόφους.

Ἐξαφνα τὰ κύματα αὐτὰ σπάζουν σὲ μιὰν ἀτελείωτη λοφοσειρὰ στὰ δυτικὰ τοῦ μαγεμένου νησιοῦ, ποὺ κρεμᾶ τοὺς ἀπόκορημνους βράχους ἀπάνω στ' ἀνοιχτὸ πέλαγος. Κι οἱ ἀπειρες σπηλιές, κι οἱ κουφαλωμένες πέτρες δείχνουν μὲ τί λύσσα καὶ μανία ἡ θάλασσα, ποὺ τώρα τὶς γλυκοφιλεῖ, στέλνει ἀπάνω στὸ ψυμό της κτυπήματα τρομακτικὰ καὶ ποιὸς ξέρει πόσοι αἰδόνες ἔχρειάσθηκαν μὲ τ' ἄγρια ἀγκαλιάσματά της, γιά νὰ γίνουν ἐκεῖνα τὰ μαγεμένα λιμανάκια.

Σήμερα σ' ἔνα ἀπὸ τοὺς κρεμαστοὺς βράχους ἔχει τὸ μοναστήρι της ἡ Παναγιὰ ἡ Παλιοκαστρίτισσα. Πέντε - δέκα καλόγηροι ἀναπνέοντὸν γεμάτον λόδιον ἀέρα. Μιὰ σιγαλιά γεμάτη μυστήριο παντοῦ τὸ βασιλέαμα τοῦ ἥλιου γίνεται σιγὰ - σιγὰ ἐκεῖ στὸ βάθος τῆς Μεσογείου κατὰ τὴν Ἰταλία ἀντίκρου. Καὶ τὸ σήμαντρο γλυκὰ ἀντηχεῖ τὸν ἐσπερινὸ μέσα στὴν ἀγριάδα καὶ τὴν ἔρημια.

Μέσα στὴν πόλι βρίσκεται σχεδὸν τὸ χαριτωμένο λιμανάκι τῆς

Γαρίτσας' ἀληθινὸν παιγνιδάκι τῆς φύσεως. 'Ο ἥμιος τρέχει νὰ κρυφθῇ πίσω ἀπ' τὰ βουνά τοῦ Πέλενα καὶ ώς ἀποχαιρετισμὸν ἀφήνει ἐπάνω τους ἔνα πελώριο φωτοστέφανο ποὺ μέσα του παιγνιδίζουν ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἵριδος*. 'Απέναντι οἱ χιονισμένες κορφές τῶν βουνῶν τῆς Ἡπείρου μοιάζουν σὰν τριαντάφυλλα στὸ ὑστερόν ἡγάδεμα τοῦ φωτός. Οἱ τελευταῖς ἀπτίνες φιλοῦν τὰ ἱσυχὰ νερά τοῦ μαγευτικοῦ κολπίσκου.

Τὰ μουράγια* μελαγχολικὰ φίγουν τὴ σκιά τους μέσα στὰ νερά. 'Η Ἀρρόπολι βαρειὰ μὲ τὶς δύο κορφές της χρυσωμένη σὰν στέμμα, κάθεται στοὺς πρασινισμένους βράχους τῆς, καὶ κεῖ στὰ πόδια της σιγὰ σιγὰ τὸ κῦμα ψιθυρίζει στὸ φίλημα τῆς αὔρας.

Πέντε ἔξι ψαροπούλες* μὲ ἀναμμένα φαναράκια γυρίζουν, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἄγωνα τῆς ἡμέρας ν^τ ἀράξουν κοντὰ στὸ κανάλι, ἐκεῖ ποὺ ἄλλα περασμένα χρόνια, γεμάτες μ' ἀρματωμένα παλληκάρια ἀνέμιζαν οἱ γαλέρες* τῶν Βενετσάνων. Καὶ κάτω ἀπὸ τὰ τείχη στὴν ἀκρογιαλιά, ἀντηγεῖ μὲ ωυθὺ ἡ φωνὴ τῶν ψαράδων, ποὺ τραβοῦν τὰ δίχτυα των.

"Ἐνας περίπατος μισῆς ὥρας σᾶς φέρνει ἀπὸ τὴν πόλι σὲ μιὰ γωνιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ μαγευτικὲς καὶ τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος ἵσως ὅλης. "Ἐνα πελώριο κανόνι, λείψανο παλαιοῦ πυροβολείου; δίνει τὴν δύνομασία: Εἰναι τὸ «Κανόνι».

Δεξιὰ μιὰ λιμνοθάλασσα μὲ τὸ διβάρι* καὶ τὶς καλαμιές του στὸ βάθος, ἱσυχὴ σὰν καθέρητης. 'Αριστερὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος μ' ἔνα φρονκιάσμα σιγαλὸ κι ἀνεπαίσθητο. Στὰ δρια τῶν δύο ἔνα μοναστηράκι μὲ τρεῖς - τέσσαρες καλόγριες. 'Επάνω σ' ἔνα βράχο ἐπίπεδο καὶ πιὸ πέρα τὸ Ποντικονήσι. Λέγουν, πῶς εἶναι ἡ «ναῦς τοῦ Ὄδυσσέως ἀπολιθωμένη». Σήμερα εἶναι μιὰ πινελιὰ πράσινη μέσ' στὸ γαλάζιο χρῶμα τῆς θάλασσας. Κι ἀντικούν κατὰ σειράν φαίνονται λόφοι καταπράσινοι, ποὺ ἀνεβαίνουν σὰν κρεμαστοὶ κῆποι.

«Σεθνικὸν Ημερολόγιον» 1956

Ν. Πετριμέτσας - Λαύρας

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΝΗΣΙΩΝ

'Από τὴν Κέρκυρα, ὅνειρο μέσ' στὴ χαρὰ τοῦ Μάη,
 ὅς τὸν Καθομαλιᾶ*,
σκιάχτω κοντὰ στὰ Κύθηρα, κάθε κορφὴ γελάει
 καὶ κάθε ἀκρογιαλιά.

Λάμπεις, Ίονιο πέλαγο, σὰν νά 'σαι ἀπὸ διαμάντια.

Μιὰ ὁρμὴ πάντα ὁδηγεῖ,
σὰν χάϊδια ἀπ' τὴν Ἑλλάδα σου, τὰ κύματά σου, ἀγνάντια,
 ὅς τοῦ Ἰταλοῦ τὴ γῆ.

Καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ πέλαγο τὰ Ἐφτάνησα χαρᾶζουν
 πλασμένα ἀπ' τὸν ἀφρό,
καὶ ὑψώνονται καὶ πλέκονται σεμνὰ καὶ ἀναγαλιάζουν
 καὶ στήσανε χορό.

Κι ἡ ἐφτάδιπλη ὁμορφάδα τους ἐφτάφωτη εἶναι πούλια:
 γῦρο ὑποταχτικοὺς
ἔχουν τοὺς χρυσοδέλφινες καὶ τὰ θαλασσοπούλια,
 κι ἔνα τραγούδι ἀκοῦς:

« Σαράντα χρόνια πέρασαν! » Ω μάννα μας, ἡ ἀγκάλη^{wow}
 τοῦ ξένου εἶναι βραχινᾶς!
αἷμα, γιὰ σένα χύνσαμε καὶ γίνηκε κοράλλι,
 γιὰ σένα· μὴν ξεχνᾶς.

Τοῦ κάκου δὲ ξένου μὲ λογῆς δολώματα καὶ βρόχια
 καὶ μάγια μᾶς τραβᾶ.

'Απὸ τῆς γῆς τοὺς θησαυρούς, μάννα, ἡ δική σου φτώχεια
στοιχίζει πιὸ ἀκριβά.

Παρὰ τοῦ ξένου φρόεμα κι ἀρχοντικὸ στεφάνι
 μὲ λάμψι περισσή,
κάλλιο, δὲ μητέρα, νὰ εἴμαστε σὰν τὰ χορτάρια, φτάνει
 νὰ μᾶς πατῆς ἐσύ.

Έμεις τὸ πίνουμε τὸ φῶς ἀπ' τὰ δικά σου μάτια,
ποὺ εἶν' ὁ ήλιος τῆς αὐγῆς.

Καὶ τοῦ κορμιοῦ σου τ' ἄχροντον τ' ἀχώριστα κορμάτια,
μητέρα, εἴμαστε ἡμεῖς».

Ζάκυνθο, χαῖρε δὲ δόξανθη, Κεφαλλονιὰ δοῦλεύτρα,
ὦ Κύθηρα, ω̄ Παξοί,
κι ἐσὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς, ω̄ Κέρκυρα, μαγεύτρα,
καὶ Ἰθάκη ἐσὺ ἀκουστή.

Χαῖρε κι ἐσὺ τῆς Ρούμελης γειτόνισσα, ω̄ Λευκάδα,
τοῦ ἀρματωλοῦ φωλιά !

'Ακόμα τὴν ἡρωϊκὴ σοῦ σπέρνει ἀνατριχάδα
τοῦ ψάλτη * σου ἡ λαλιά.

Τ' ἄνθιά της πάντα ἡ λεμονιά, καὶ πάντα νὰ σᾶς ἔχῃ
καρποὺς ἡ ἔλια, νησιά,
καὶ πάντα ἡ Ἀφροδίτη σας ἀπάνου σας νὰ βρέχῃ
τοῦ Ἀπρίλη τῇ δροσιά !...

Πάντα, καθὼς ἀπ' τὸν καιρὸν τοῦ θείου Ὁμήρου ω̄ τώρα,
ποὺ ἀνθίζει ὁ Σολωμός,
καμάρι σας νὰ τὰ χετε τοῦ τραγουδιοῦ τὰ δῶρα
κι ἡ γνώμη σας ρυθμός.

«'Η Πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά»,

Κωστής Παλαμᾶς

ΣΤ' ΑΚΡΟΓΙΑΛΙ

Ο Χριστός πάντοτε είχε προτίμησι γιὰ τοὺς πτωχοὺς « τῷ πνεύματι » καὶ τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε πῶς αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Γιὰ ποιὸ λόγο λοιπὸν νὰ μὴ τοὺς προτιμήσωμε καὶ μεῖς, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι τόσο εὐγενικοὶ καὶ καλόκαρδοι, νὰ μᾶς φιλοξενήσουν στὴν καλύβα τους. Γιὰ ψαρᾶδες πρόκειται. Καὶ οἱ ψαρᾶδες ἔλαβαν τὸ δῶρο τοῦ Θεοῦ, νὰ κατεβῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἀγιον καὶ νὰ γίνουν σοφοὶ καὶ νὰ διδάξουν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Οἱ ποιμένες μόνον Τὸν ἐχαιρέτισαν γιὰ μιὰ στιγμὴ τὴν ὥρα, ποὺ γεννήθηκε, κι ἔπειτα ξαναπῆραν τὰ βουνά καὶ χάμηκαν μέσα στοὺς λόγγους κι ἐπάνω στὶς πλαγιές καὶ στὶς κορυφές. Μὰ οἱ ψαρᾶδες καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς θάλασσας τῆς γαλανῆς καὶ ἡμερῆς, Τὸν γνώρισαν καὶ τὸν ἀγάπησαν καὶ κέρδισαν τὴν ἀγάπη Του καὶ ξεδιάλυναν τὴν καρδιά Του κι ἀγκάλιασαν τὸν κόσμο διλόκληρα καὶ τὸν τύλιξαν μὲ τὰ δίχτυα τους.

— Δὲν κοπιᾶεις ἀπὸ μέσα ; Κάτι κολιοὺς ἔχομε καὶ τοὺς κρατήσαμε γιὰ μᾶς. Ἐχομε καὶ πεχοιμπαρένιο ἀπ' τὰ Μεσόγεια.

— Μετὰ χαρᾶς, παιδιά, τὴν συντροφιά σας καὶ τὴν ἀγάπη σας !

Μὲ τ' ἀπόβραδο κάθισα σ' ἕνα σκαμνὶ ἀπέξι ἀπ' τὴν καλύβα τους, στημένη κατάνακρα * σ' ἀκρογιάλι. Στὸ κατώφλι τῆς πορτούλας ἡ φουφοῦ μὲ τὰ καρβουνάκια ἔπιανε σιγὰ - σιγὰ μὲ τὴν πνοὴ τοῦ ἡρέμου καὶ γαλανοῦ ἀπόβραδου μιτάτη. « Όλα ἦταν γαληνεύενα ἀπ' τὰ βουναλάκια τὰ πευκόφυτα, ὡς τὸ βάθος πέρα τοῦ δοϊζοντα, ποὺ γέρνοντας δ ἥλιος τὸν ἐφλόγιζε κι ἐτοίμαζε τὸ μεγάλο πανηγύρι τῶν χρωμάτων. Γίνομαι πρωτόγονος ἄνθρωπος μιὰ στιγμὴ. Δὲν ξέρω τίποτε. Δὲν ἔμαθα τίποτε. Βλέπω τὸ θαῦμα καὶ μένω μὲ τὰ μάτια ἐκστατικὰ καὶ τὴν ἀγνωρηψυχή μου τὴν πνίγει δ φόβος. Κακόμοιοι πρῶτοι ἄνθρωποι ! πῶς νοιώθατε τὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ ἀνεξήγητο ! καλύτερα ἀπὸ μᾶς. Βλέπω λοιπὸν ἐγὼ καὶ δὲν ἔξετάζω καὶ κολυμβῶ μέσα στὸ χρῶμα τὸ ωδίνο στὴν ἀρχή, ποὺ ἀπλώθηκε ἀπὸ πέρα ὡς τὰ πόδια μου ἐμπρός, ἐπάνω στὸ βραχάκι, ποὺ πότε γίνεται τριανταφυλλὶ καὶ πότε σκεπάζεται μὲ τ' ἀφροπαίγνιο. Ἐπειτα δ ζωγράφος δυναμώνει τὰ χρώματά του στὴν ἀρχατη παλέτα του καὶ ἀναλειώνει τὸ χρυσὸ καὶ χύνει τὸ ἀσήμι καὶ πλημμισῷ τὸ μενεξέδενιο καὶ πορφυρίζει καὶ κιτρινίζει καὶ ἀνακατώνει χρώματα, ποὺ ἔχουν περίσσεια χάρι, μὰ δὲν ἔχουν ὄνομα πιὰ καὶ γίνονται ὅλα στὴν ψυχή μου

ἔνα, σὲ μιὰ μαγεμένη καὶ θεία εἰκόνα.

Μιὰ βαροκούλα ἀργοτάξιδη, μὲ τὰ τέσσερα κουπιά της καὶ τὸ χυμικὸ καὶ μονότονο «օ..ίς ! » «Οο..ίς ! » μπαίνει μέσα στὴν ὑπέρθεια ζωγραφιὰ καὶ τὴν σπάζει...

— Δὲ μ' ἀρέσουνε, Παντελῆ, ἐκεῖνα τὰ συννεφάκια μακριά. Ἔρχεται ἡ ἀφύλαττη. Καλὰ ποὺ μαζευτήκατε στὴν ὥρα σας ! Τί φέραμε ;

— Τοῦ Θεοῦ τ' ἀγαθό !

Καὶ τοῦ «Θεοῦ τ' ἀγαθὸ» βγῆκαν, μπῆκαν στὶς κόφες καὶ ἡ σούστα γέμισε ξέχειλη. Τὸ καμπτίκι ἀντήχησε δυὸς τρεῖς στριφτές καὶ ὅντος ἦτορῆς τοῦθαλε στὰ πόδια κατὰ τὴν μεγάλη χώρα, ποὺ τὰ θέλει ὅλα.

Μὰ τὰ συννεφάκια ἐκεῖ μακριὰ πῶς πύκνωναν καὶ μεγάλωναν καὶ μαύροις καὶ ἄπλωναν σκεπάζοντας τὰ οὐρανοθέμελα ἀπ' τὴν μιὰ ἄκρη ὧς τὴν ἄλλη... Καὶ κάτι σὰν ἀνατοίχιασμα ξαφνικὸ ἔπιασε τὴν θάλασσα. Κι ἀρχισε τὸ φούσκωμα καὶ τ' ἀγρίεμπα καὶ τὸ βονγγητό. Κι ἐκεῖνα τὰ μικρὰ κι ἀνάλαφρα κυματάκια μὲ τὸ ἀφρόζωμα τῆς ἀκρογιαλιᾶς, ἔγιναν θηρία κι ἀνεβαίνοντας καὶ πηδῶντας τὸ ἔνα τ' ἄλλο, τάβαλαν μὲ βράχους, μὲ πέτρες, μὲ τ' ἀκρογιάλι. Τάβαλαν καὶ μὲ τὴν καλύβα ἀκόμια, ποὺ τὴν φάντιζαν ἀπ' τὰ πόδια ὃς στὴν σκεπή. Καὶ τὸ μπουρίνι * δυνάμωνε καὶ διάμοδος ἔξεσπασε τῆς γαληνεμένης λιγάκι πρὶν θάλασσας.

— Δὲν περνᾶς μέσα, λέγω, έγινες καὶ μούσκεμπα. Τὰ κατεβάσαμε τὰ φάρια ἀπ' τὴν σκάρα καὶ μοσκοβολᾶνε.

Μὲ τὸ μικρὸ λυχνάρι πρεμασμένο στὸ μεσανὸ δοκάρι καὶ πηγαίνοντας πέρα δῶθε μὲ τὴν φρουροῦ μὲ τὰ κάρβουνα γιὰ μαγκαλάκι μὲ τὴν μυρουδιὰ τὴν φαρεὶὰ τῶν διχτυῶν καὶ τῆς ἀρμύρας καὶ τῆς βρεγμένης γῆς καὶ τῶν νιτσεράδων ** μέσ' στὸν καπνὸ καὶ τὴν τσίκνα, στρωθήκαμε γῦρο μὲ τοὺς ἀγνούς καὶ ταπεινούς καὶ καλόκαρδους ἐκείνους ἀνθρώπους. Καὶ τότε εἶδα τί θὰ εἴπῃ μπουρίνι * ἔξω στὴ θάλασσα καὶ γαληνιὰ κι ἀγαθωσύνη μέσ' στὴν καρδιά.

Περιοδικὸν «Πυρσὸς»

Ν. Πετιμεζᾶς - Λαύρας

Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

Χτές βράδυ τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάφαν οἱ βοριᾶδες
ἔπεσε γῆρος σκοτεινὶα καὶ σωπασὶὰ θανάτου,
πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλάθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη,
κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι ὄλασπρο
βαριόγειρε καὶ ξαφνικὰ φρίχτα τοιζοθωντας
σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ ἑψηγε ἡ ψυχή του.

Ο γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μικρὰ παιδιὰ μᾶς εἶδε,
λειψὰ * τὰ πρῶτα βήματα σὰν ψάχναμε νὰ βροῦμε,
καὶ τ' ἄγουρα * παιχνίδια μας ἀμύλητος θωροῦσε
τὰ καλοκαρίδια ἥμιόφωτα καὶ τοὺς θολοὺς χειμῶνες.
Μὰ δταν μὲ δίψα σκύβαμε κατόπι στ' ἀλφαθήτα,
Ἐγερνε πάνωθε ἀγαθὸς γλυκὰ χαμογελῶντας.
Καὶ σὰν ἔπετοχτήκαμε καὶ τ' ὄνειρο τοῦ πόθου
μᾶς ἔσυρε, μᾶς σκόρπισε τὸ κύκλωμα τοῦ κόσμου,
ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς συλλογισμένος πάντα
παραπονιότανε μουγγά * τ' ἀφὰ τὰ μεσημέρια
στοῦ μελτεμιοῦ * τὸ φύσημα, τριγῦρο ἀναζητῶντας
φωνὴν ν' ἀκούσῃ γνώριμη, λοξὴ ματιὰ νὰ φίξῃ,
τ' ἄνθη τῆς ὄψης μας νὰ ἰδῃ νὰ τὰ καλωσωρίσῃ...
Τὸν ἵσκιο του μᾶς ἔδινε μαζὶ μὲ τὴν ἀγάπη,
μᾶς χάριζε τὸ ἀνάσασμ' ἀλαφρὸ τῆς ἀναπνιᾶς μας
καὶ δὲ ζητοῦσε ὀντίχαρι κι ἄλλη καμπιὰ ἀναγάλλια,
ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς στὸ φτωχικό μας σπίτι,
παρὰ σὰν ἀποσταύναμε στὸ πάλαιμα, στὴν πίκρα,
γιὰ τὴ δουλειά, τὴν προκοπή, τὸν πόλεμο τῆς ζήσης,
νὰ γέρονυμε στὴ φίξα του κι ἐκεῖ νὰ καρτεροῦμε
τὴν ἀγαθὴ παρηγοριὰ καὶ τὸ χαμένο θάρρος.

Τὰ χρόνια, ποὺ περνούσανε, πιστὰ μᾶς τὰ κρατοῦσε,
καὶ τίποτα δὲν ἔφευγε τῆς θύμησης δικό μας,
ποὺ νὰ μὴν ἔξερη νὰ τὸ πῇ στὴ ζωντανὴ λαλιά του.

Μᾶς μιλογοῦσε * τὴν παλιὰ ζωὴν κι εὐτυχισμένη,
τότε ποὺ δέ γέρος μας παπτοῦς μὲ τὴν καλή κυρούλα
καθότανε στὴ δίζα του νὰ ψιλοτραγουδήσουν...

Μᾶς ἔλεγε τὴν δμορφιὰ τῆς νιότης τοῦ πατέρα,
τὴν ἀνοιχτή του τὴν καρδιὰ καὶ τὴ λεβέντικη ὄψι.
Καὶ μᾶς διηγόταν τὴν κυρφή του θλῖψι κάποιες νύχτες
καὶ τὴν ἀγνή, χαρούμενη φωνή του σὰ μιλοῦσε...
Μᾶς θύμιζε τὶς ἀνοιξες καὶ τὸν βαριοὺς χειμῶνες,
μέρες καλές, ποὺ διάβηκαν καὶ νύχτες ἀγριεμψένες,
τὶς μιτόρες, τ' ἀστροπέλεκα, τὶς μάνητες * τοῦ ἀγέρα,
τὰ κλάματα γιὰ τοὺς χαμιούς, γιὰ τὶς χαρὲς τὰ δάκρυα,
τὰ βήματα τῆς φαμελιᾶς καὶ τὰ σκουντήματά της,
τ' ἀνέβασμα, τὸ πνίξιμο στὰ κύματα τοῦ χρόνου,
τὸ κύλισμα, τὸ γύρισμα μέσ' στὸν τροχὸ τῆς τύχης,
τὴ γνῶσι τῆς ὑπομονῆς, τὴν πίστι τῆς ἀγάπης...

Γέροντας πιά, παράγερος ἀπ' τ' ἄμετρα τὰ χρόνια,
παπτοῦς μαζὶ καὶ πρόπαπτος, βίγλα * τοῦ σπιτικοῦ μας
ἔγερνε τώρα ὀλόρροιζος, καμπουριαστὸς στὸ χῶμα,
παρακαλοῦσε κι ἥθελε, νὰ τοῦ σταθοῦμε βοήθεια,
γιὰ ν' ἀνασάνη μιὰ σταλιά, νὰ ξαναβρῷ τὴ ζήση.

Χτὲς θράδυ, τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάφαν οἱ βοριᾶδες
κι ἔπεσε γῦρο σκοτεινὰ καὶ σωπασιὰ θανάτου,
πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλώθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη,
κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι δλάσπρο
βιαρειόγειρε καὶ ξαφνικὰ φριχτὰ τριζοβολῶντας
σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ 'ψυγε ἡ ψυχή του.

« 'Ημερολόγιον Μεγ. 'Ελλάδος », 1929

Ρήγας Γκόλφης

Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

“⁷ Ήτο κότινος * ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἐρεχθίου * ; ⁸ Ήτο ἡ πρώτη ἥμερη ἔλαια, τὴν ὅποιαν ἐφύτευσεν ἡ Ἀθηνᾶ ὑπέρ τῆς πόλεως της ; ⁹ Ήτο τὸ δόρυ της, ποὺ τὸ ἔμπηξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα καὶ ἐφύτωσε θαλλούς * ; ¹⁰ Ήτο ἡ ἴδια ἡ Ἀθηνᾶ, ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορφὴν ἔλαιας ; ¹¹ Ήτο τὸ πρῶτον της ἄγαλμα σχηματισθὲν μὲ τὸν κορμὸν τῆς ἔλαιας αὐτῆς ;

“Ο, τι καὶ ἂν ἦτο, ἡ ἔλαια τοῦ Ἐρεχθίου, ἐθεωρεῖτο ώς δένδρον πανίερον, τὸ δὲ λάδι της ἐχοησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἀσθεστὸν λυχνίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

“Ολβιος * ἐκεῖνος, τοῦ ὅποιου ἐστεφάνων τὴν κεφαλὴν μὲ κλάδον τῆς ἔλαιας αὐτῆς ! Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνη * μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων » * του.

‘Ο λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ ἐπλησίαζε τὴν ἔλαιαν τοῦ Ἐρεχθίου μὲ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε καὶ στεφάνους καὶ ποικίλα ἀναθήματα καὶ καρπούς. Καὶ δταν κατὰ τὰ Περσικά, κατέκαυσαν οἱ βάρθαροι καὶ τὴν ἔλαιαν αὐτὴν τοῦ Ἐλεχθίου, τὴν ἐπιοῦσαν, ποὺ διετάχθησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα των νὰ ἀνέλθουν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἰδαν, δπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια *, μὲ ἀπορίᾳ των τὴν καημένην ἔλια νὰ ἔχῃ πετάξει βλαστάρι ἴσαμε ἔνα πῆχυν.

‘Απὸ τὴν ἔλαιαν αὐτήν, τὴν Ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἔλαιαι τῆς Ἀκαδημίας * — δεῦτε λάβετε φῶς ! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας της. Αὐταὶ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν, καὶ τοιουτορόπτως ἐδημιουργήθη δλόβληθον τὸ Ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν. ‘Αλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ὅλαι ἔλαιαι — τὸ μόνον δένδρον, ποὺ ἐναρμονίζεται μὲ ἀρχαιότητας — ὅλα δὲ τὰ Ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς περιείχον Ἱερὰς ἔλαιας (μορίας)· πολλὰ δὲ ἔξ αὐτῶν περιεκυλοῦντο ἀπὸ ἔλαιωνας δλοκλήρους. Σηκὸς * ἐθεωρεῖτο δ περίβολος τῶν ἔλαιωνων αὐτῶν, καὶ τὰ κουφώματα κάθε ἔλαιας του ἵσαν κόγχαι ἀναθηματικαί.

‘Η γενίκευσις ὅμως τῆς ἔλαιας ώς παραγωγικοῦ δένδρου δφείλεται, μαζὶ μὲ τὰ ὅλα, εἰς τὸν Πεισίστρατον οὕτω δὲ τὴν Ἀττικήν, « πρό-

τερον ψιλήν καὶ ἀδενδρον οὖσαν», τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἔλαιοδενδρα, «Πεισιστράτου προστάξαντος». Προστίθεται δὲ καὶ ἡ πληροφορία, ὅτι διετάχθησαν οἱ ἀκτήμονες πολῖται νὰ βγοῦν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ νὰ φυτεύσουν ἔλαιοδενδρα.

Πέλαγος ὀλόκληρον ἔλαιοδένδρων προηλθεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐμφύτευσιν τοῦ Πεισιστράτου. Τίς οἶδε, κανένα κούφταλον ἔλαιας, λησμονημένον εἰς καμίαν πλαγιάν βουνοῦ τῆς Ἀττικῆς, ἀν δὲν εἶναι λείψανον τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἐκείνου δργασμοῦ!...

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θέσιν της ἡ ἔλαια, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότηταν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον τὸ δὲ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνεχῆ καὶ ἀμείωτον ἴερότητα τῆς ἔλαιας εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν καλὴ γριούλα μὲ ἓνα κατακάθαδον βαυ-βακάκι νὰ παίρνῃ δλίγον ἀγιασμένον λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλαν τῆς Ἀειπαρθένου, διὰ νὰ ἔσαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν στὴ ματιά της, ἡ διὰ νὰ ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι της; Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν εὐλαβῆ γριούλα, νὰ γονατίζῃ, νὰ κάνῃ μιστάνοιες καὶ κατόπιν αἴρουσα τὰς χειρας πρὸς τὸν προστάτην της "Ἄγιον νὰ μουρμουρίζῃ τὰς δείσεις της καὶ νὰ ἄπτεται τῆς κανδήλας του;

«Ο 'Αναδρομάρης τῆς 'Αττικῆς»

Δ. Γρ. Καμπούρογλου

Εἶμαι τοῦ ἥλιου ἡ θυγατέρα
ἡ πιὸ ἀπ' ὅλες χαϊδευτή.

Χρόνια ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα
σ' αὐτὸν τὸν κόσμο μὲ κρατεῖ.

Οσο νὰ πέσω νεκρωμένη,
αὐτὸν τὸ μάτι μου ζητεῖ
εἰμ' ἡ ἔλια ἡ τιμημένη.

Δὲν εἴμ' διόξανθη, μοσχάτη
τριανταφύλλιά ἡ κιτριά,
θαμπώνω τῆς φυγῆς τὸ μάτι,
γιὰ τ' ἀλλα μάτια εἶμαι γριά.
Δὲ μ' ἔχει ἀηδόνι ἐρωμένη,
μ' ἀγάπησε μία θεά:
εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Οπου κι ἀν λάχω πατοικία
δέν μ' ἀπολείπουν οἱ καρποί
ώς τὰ βαθειά μου γηρατεῖα
δὲ βρίσκω στὴ δουλειά ντροπή.
Μ' ἔχει δ Θεός εὐλογημένη,
κι εἶμαι γεμάτη προκοπή:
εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Φρίκη, ἐρημά, νερά καὶ σκότη,
τὴ γῆ ἔθαψαν μιὰ φορά:
πράσινη αὔγη μὲ φέρνει πρότη
στὸ Νῶε ἡ περιστερά:
ὅλης τῆς γῆς εἰχα γραμμένη
τὴν ἐμορφιὰ καὶ τὴ γαρά:
εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

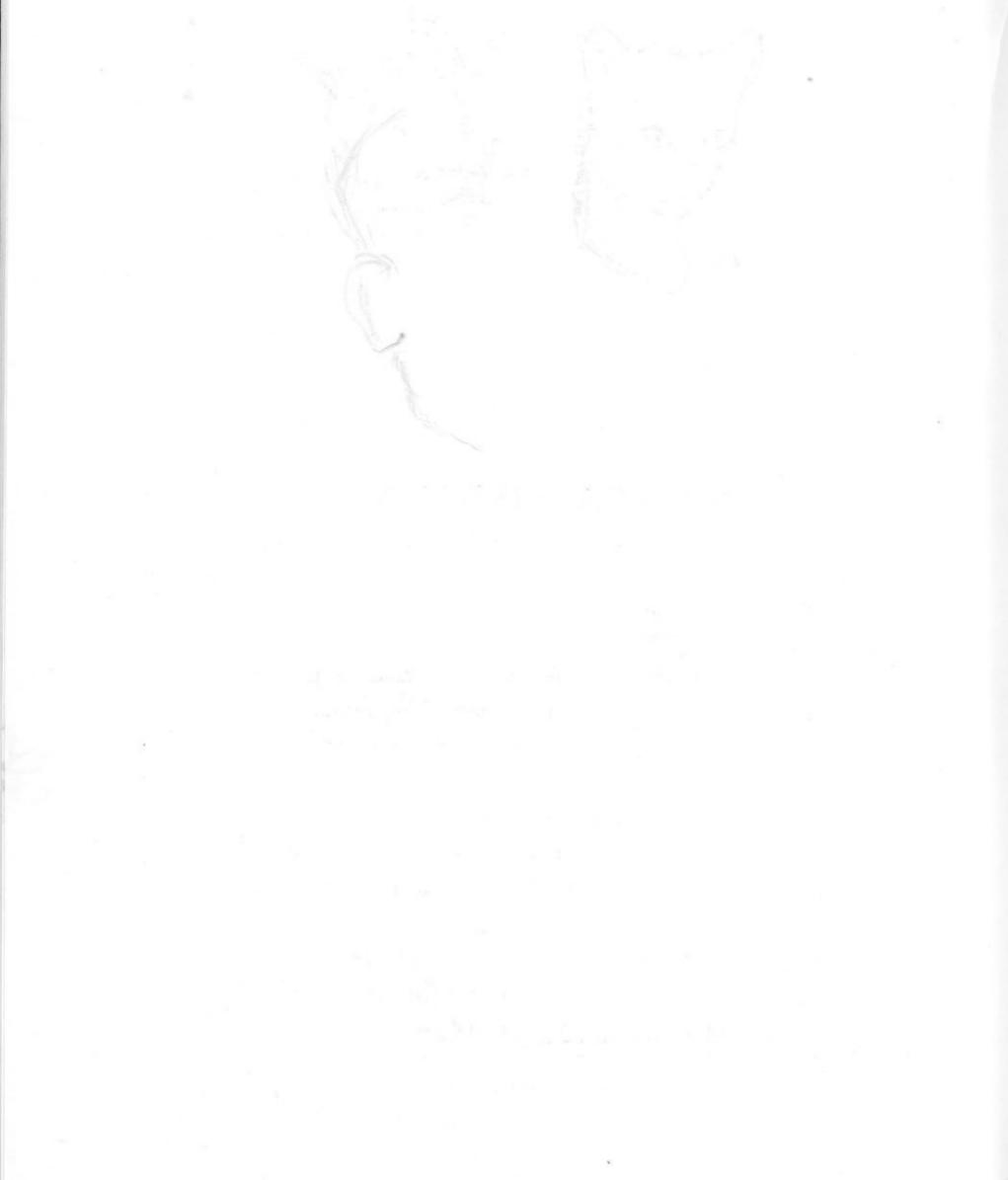
* * *

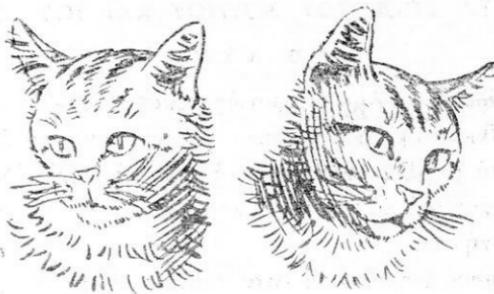
Ἐδῶ στὸν ἵσκιο μ' ἀποκάτου
ἡρθ' ὁ Χριστὸς ν' ἀναπαυθῆ,
κι ἀκούσθηκ' ἡ γλυκειά λαλιά του
λίγο προτοῦ νά σταυρωθῆ:
Τὸ δάκρυ του, δροσιά ἀγιασμένη,
ἔχει στὴ φίλα μου χυθῆ,
εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

12. ΖΩΑ — ΉΘΗΝΑ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑ ΖΩΙΑ

Σάν άλλαργεύουν άπο μὲ γεμάτοι τρόμο οἱ γάτοι,
θαρρῶντας, ποὺ ἀπαντήθηκαν μὲ φοβερὸ διαβάτη,
ἄς ήταν, Θέ μου, δυνατὸ νὰ βγοῦνε ἀπ' τὴν ἀπάτη.

'Ο Ἰσκιος, ποὺ τρέχει νὰ χαθῇ παράμερα τοῦ δρόμου
μέσ' στὰ βαθιὰ μεσάνυχτα, ποὺ πάω στὸ φτωχικό μου,
νὰ τὸ ἔξερε τί ἀνάξιος, δόπού 'μαι τέτοιου τρόμου !

Μὲ τῶν προγόνων τους θὰ ζοῦν τὰ θολωμένα φρένα,
καὶ τρέμουντε τὸν ἄνθρωπο τὰ ζῷα τ' ἀγαπημένα·
ἴσως κι ἐγώ, σκληρὸ παιδί, νὰ τά χω ἀδικημένα.

Μὰ τώρα, ποὺ ἔχω μέσα μου ἐλέους κι ἀγάπης βρύσι,
πολλῶν ψυχῶν τὰ κρίματα μποροῦσε νὰ τὰ σθήσῃ
στῆς γάτας τὸ γουναρικό, τὸ χάδι μου ἀν γλιτρήσῃ...

Βουβὴ ἡ ἀφή, μὰ νόημα κι ὑπομονὴ γεμάτη,
χαϊδεύοντας τὴν φάγη του γυρτή, ἀπαλή, χρονιδάτη,
μιλεῖ τοῦ ζώου γιὰ τὴ φριχτὴν ἀνθρώπινην ἀπάτη...

« Θεῖα Δῶρα »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

ΑΠΟ ΤΑ ΖΩΙΑ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Α) Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις : "Ἄμα ὁ Χριστὸς ἔπλασε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνὰ νὰ τὺ βοσκήσῃ, τόσο χάροηκεν ἡ ψυχὴ του, ποὺ ἔκοψε ἔνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἀρχισε νὰ λαλῇ." Ακουσε δ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἰδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

— Τί πανέμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα πούκαμε ὁ Χριστός !... εἶπε. Κι ὁ νοῦς του πῆγε πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδὰ κι ἀρχισε νὰ φκιάνῃ τὸ λύκο. Γι' αὐτὸ πούναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδὰ δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα του Σατανᾶς. Μὰ ἄμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἰδε πῶς δὲν μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἀφοῦ εἶδε καὶ ἀπόειδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν λύκο, πῆγε στὸ Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε.

— Αφέντη, θέλησα κι ἐγώ νὰ κάμω ἔνα πλάσμα σὰν τὰ δικά σου, μὰ γιατὶ δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἄξιωσέ με νὰ τὸ ίδω ὅρμιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

'Ο Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νὰ τοῦ φωνάξῃς : Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε δι, τι πρόσταξε δ Χριστός.

'Ο Σατανᾶς γνοιάστηκε.

— Κι ἀν τὸ πρόσταξε δ Χριστὸς νὰ μὲ φάῃ; εἶπε.

Πήγε γρήγορα, ἔκανε ἔνα λάκκο κοντά στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἔνα ποδάρι του μόνο φωνάξε :

— Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε δι, τι πρόσταξε δ Χριστός.

'Ο λύκος πήδησεν ἐπάνω, ἀρπάξε τὸ ποδάρι του Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε δι τὸ ἀρχιδαίμονας εἶναι κουτσός.

* * *

Ἡ πονηρία του : 'Επειδὴ γνωρίζει δι τὴ δύσμη του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλλα, ἄμα πηγαίνῃ στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. "Αν ἔχῃ ρέμπα χώνει τὸ φύγχος του στὸ νερό. "Αν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲ βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾶ πάντοτε τ' ἀπό-

σκια, γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται εὔχολα. "Αν εἶναι συμφιορία, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ φυσᾷ, ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλλιά, καὶ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντά. "Αμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλλιά, δόμοιον οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι καὶ σφάζουν. Πόσα;

Πιστεύουν, ὅτι ἀμά μιῆ στὸ κοπάδι σφάζει κάθε λύκος ἔως 99. "Αμα φθάσῃ τὰ 100 λέγουν ὅτι σκάζει. Ή ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἔνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσῃ. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας; 'Ανοίγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸν καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸν λέγουν: "Αμα ἔχῃ ἔνας λύκος, ἔχουν ἐκατὸ κοράκια. "Αμα ἔχουν ἐκατὸ κοράκια δὲν ἔχει ἔνας λύκος.

«Μπῆκε ὁ λύκος στὸ κοπάδι, ἀλλοιαὶ πῶγει τὸ ἔνα». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι, ὅτι ἀν σ' ἔνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἔνα ἢ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. 'Ο λόγος εἶναι ὁ ἔξῆς:

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἴδιαιτέρα πάστα φριασμένο. "Αν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἔνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, δῆλος ὅταν χωρισμένα. "Αν λοιπὸν στὸ κοπάδι εἶναι ἔνα μοναχὸν πρόβατο, θὰ ἔσκοψῃ καὶ ἵσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλλά, τὰ ὅποια, ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισσότερα, ἀλλὰ τὸ ἔνα σπάνιον νὰ σωθῇ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἐνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ χορτάσῃ, οὕτε ἐπὶ τόπου εἶναι εὔχολο νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνῃ μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς. "Αν μὲν εἶναι μικρὸν τὸ πετῆ στὴν πλάτη του καὶ φρέγει, σὰν νὰ ἔχῃ ἐπανωφόροι φριγμένο στοὺς ὄμοιούς του. "Αν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκάνει ἀπὸ τὸ αὐτό, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὶ μέση καὶ τοιουτορρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

"Αν εἶναι βῶδι, πηδᾶ στὸ λαιμό του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει σὰν καβαλάρης μὲ τὸ καμπτόκι του. "Αν εἶναι μουλάρι πιάνει τὴν στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μαρίσῃ καὶ ἀμα πλησιάσῃ τὴν μύτη του τ' ἀρράζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. "Αν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾶ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψιν τῆς φάτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώ-

γει πρόηγουμένως ἄμπιο γιὰ νὰ βαρύνῃ καὶ γι' αὐτὸ δῶς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

* * *

«Ἄλλοιμονο, ἀν̄ ἔκοθαν ὅλοι οἱ λύκοι», λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιᾶς. Τί εἶναι ὁ Μονιᾶς; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν ἄμα γεννήθη. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν Ἰδιαιτέρως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν δοπίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς Ἀλεποῦς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανά στὴν φωλιὰ τοῦ Μονιᾶ χάρον τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὁ δόδηγεῖται στὰ κοπάδια, πρὸς τελειόποίησιν τῶν σπουδῶν του.

“Ορος ἀπαράδιτος: 'Απὸ κοπάδια, ποὺ εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴν φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. 'Επιθυμεῖ νὰ μὴν εὑρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοὺλάχιστον ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

'Αφ' ὅτου ἔρχεται ὁ 'Αγγλικὸς στόλος στὸν 'Αστακό, ἡ πεδινὴ 'Ακαρνανία ἡσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἥλεκτρικῶν προοβολέων ἐφόβισαν τὸν λύκο πολύ, ὥστε νὰ φύγῃ. "Άλλοτε τὸν εἶχε τρομάξει ἡ λοκομοτίβα * τοῦ σιδηροδρόμου Κρυονερίου — 'Αγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς δρεινοὺς δήμους τῆς 'Ακαρνανίας. 'Ο μακαρίτης δ Τρικούπης * ἐμαυρίσθη τότε ἔξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι «τοῦ διαβόλου τὸ σιδηρικὸ ἔρωτε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους».

"Η ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικὰ ἔθιμα. "Αν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν 'Ελλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκηρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῇ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Zῇ ἐπίσης ἡ ποδόληψις, τὴν δοπίαν ἀναφέρει δ Βιργίλιος, δτι, ἀν σὲ Ἰδη δ λύκος, «χαβώνεσαι», τουτέστι μένεις ἀλαλος.

Αἱ καταστροφαί, ποὺ κάνει εἰς τὴν 'Ελλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἐκατοντάδες χιλιάδων. Γι' αὐτὸ δ σκοτώνων ἡ συλλαμβάνων λύκον, ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη, τὸν περιφέρει στὰ κώφια καὶ παίρνει δῶρα. "Αν δ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διατόμπευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια * καὶ σφυρίγματα.

'Ο Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα κι ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε δίκαζαν ἔνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. 'Ο Γύφτος ἐφώναξε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, ποὺ δὲν μιλούσε ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλὰ μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχω κάμει ζημιά, ἀλλ' ἐσένα τ' ἀμόνι σῶφαγα, π' ἀνάθεμά σε παλιόγυφτε....

"Οταν ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κατηγόρησαν τὰ ζῶα ὅτι τρώγει πρόβατα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Εγώ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; 'Αμ' ἀν ἐγὼ ἔτρωγα πρόβατα θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸν γυμνός ; Δὲν θάφκιανα μὲ τὰ μαλλιά τους μία κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνῃ ἡ βροχή ;

Κάποτε ἡ ἀλεποῦ ἔστειλε καὶ τοῦ ἔζητησε λίγα μαλλιά, γιατὶ δὲν τῆς ἔφθαναν τὰ δικά της νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλειό της. 'Ο λύκος κατάλαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἔνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἥπια τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάδια νὰ βάλῃ κι ἔνα ξενγάρι καλτσοδέτες γιὰ μένα !...

B) ΤΟ ΖΑΡΚΑΔΙ

'Υποθέτω, ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ συγκινητικώτερα ποιήματα τῆς μητρικῆς στοργῆς ὁ θάνατος μᾶς ζαρκάδας, δπως τὸν διηγοῦνται πολλοὶ κυνηγοί. Είχαν παγάνα * παρὰ τὸν 'Αχελῷον δι' ἀγριογούρουνα. 'Απροόπτως δῆμος ἐνεφανίσθη μία ζαρκάδα μὲ τὸ παιδί της. Οἱ κυνηγοί ἐπυροδόλησαν τὴν ζαρκάδαν, ἡ ὅποια προηγεῖτο δὲν λίγα βήματα, ἀλλ' ἀπέτυχον. 'Αμέσως μετ' αὐτὴν ἤρχετο τὸ μικρό της, τὸ ὅποιον ἐπυροδόλησαν καὶ ἐλάθωσαν. Ἐκεῖνο ἐβέλαζε, καὶ ἡ ἀτυχὴς μητέρα του, ἡ ὅποια ἦτο ἐκτὸς βολῆς πλέον, ἐγύριζε βελάζουσα καὶ αὐτή, διὰ νὰ ἴδῃ τὴν τύχην τοῦ μικροῦ της. Οἱ κυνηγοί τὴν ἐπυροδόλησαν, ἀλλ' ἡ κακή της τύχη δὲν ἤθελησε νὰ τελειώσῃ τὸ βάσανόν της. 'Αντὶ νὰ τὴν σκοτώσουν, τὴν ἐπλήγωσαν εἰς τὰ πόδια. "Οταν τὴν μετέφεραν εἰς τὴν ἀκροποταμιάν, ἡ ζαρκάδα ἔπεσεν ἐπάνω στὸ παιδί της καὶ ἔκαψεν, ώσταν ἄνθρωπος.

Καὶ οἱ κυνηγοὶ ἐνθυμοῦνται ἀκόμη μὲ συγκίνησιν τὸ δρᾶμα αὐτό. Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι τοῦτο δὲν τοὺς ἐμποδίζει νὰ κυνηγοῦν τὰ ζαρκάδια συστηματικῶς. Διότι τὰ ζῷα αὐτά, ὡς ἀπονήσευτα, ἀγνοοῦν δόλοτελα νὰ προφυλάσσονται καὶ πρὸ παντὸς συχνάζουν εἰς μέρη καλοπάτητα.

Ἡμερένουν εὐκολώτατα καὶ εἶναι πολὺ ἀθῆρα, σχεδὸν μέχρις ἥλιθιότητος. Ἐχουν ἔνα βάδισμα ἢ μᾶλλον ἔνα πήδημα ρυθμικόν, μαθηματικῶς ὑπολογισμένον ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, διὰ νὰ τὰ τουφεκίζουν ἐπιτυχῶς. Εἶναι ζῶν τῆς ταχύτητος καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια δανείζονται ἀλλὰ αὐτὸς εἰκόνας γρηγοράδας καὶ σβελτοσύνης :

Ποιὸς εἰν' ἄξιος καὶ γλήγορος
νὰ τρέξῃ, σὰν ζαρκάδι,
τριῶν μερῶν περπάτημα
τρεῖς ὥρες νὰ τὸ κάψῃ ;

Τὸ φθινόπωρον ἀρχίζουν ν' ἀλλάζουν χρῶμα καὶ μέχρι τῆς ἀνοίξεως γίνονται κατακάστανα. Ἀμα ὅμως ἀνοιξίαση, ἀρχίζουν καὶ παίρνουν τὸ καφεύκων χρῶμά των καί, δύσον προχωρεῖ ἡ θερινὴ ἐποχὴ καὶ τρέφονται, τόσον περισσότερον κοκκινίζουν. Ἡ οὐρά των μ' ὅλα ταῦτα καὶ τὸ κάτωθεν μέρος εἶνα ἀσπρα, ἐξ οὗ καὶ ἡ λαϊκὴ εὐχή : « ν' ἀσπρίσῃ, νὰ γεράσῃ, σὰν τοῦ ζαρκαδιοῦ τὴν οὐρά ».

Τὰ καταδιώκουν μανιαδῶν οἱ λύκοι, ἀνακαλύψαντες, φαίνεται, ὅτι ἔχουν νόστιμον κρέας.

Ἄλλ' αὐτὰ φεύγουν, ως ἀστραπή καὶ μόνον, δὲν πιασθοῦν τὰ εὔμορφα ξύλα τῆς κεφαλῆς των ἀπὸ τίποτε κλαδιά, κατορθώνουν καὶ τὰ σύλλαμβάνουν οἱ λύκοι.

Ἄλλ' οὕτε πέντε ἀνθρώποι δὲν ἥμιτροῦν νὰ κρατήσουν ἔνα ζαρκάδι.

Πολλὰ ζαρκάδια ὅμως σιγυρίζουν ἔνα λύκον καὶ λέγεται, ὅτι εὐρῆκαν λύκους νεκροὺς μὲ ἵχνη κτυπημάτων ἀπὸ ξύλα ζαρκαδιῶν.

Γ) ΤΟ ΚΟΥΝΑΒΙ

Ἐνῷ ἔχει τὸ μαλακώτερον δέρμα, τόσον, ὥστε νὰ τυλίγῃ τοὺς λαιμοὺς τῶν γυναικῶν, καὶ ἐνῷ ζῆται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ μέλι, ἔχει μ' ὅλα ταῦτα τὴν σκληροτέραν ψυχήν. Ἐὰν πιασθῇ εἰς δόκανον, θὰ γυρίσῃ καὶ

θὰ κόψῃ μὲ τὸ στόμα του τὸ πόδι του, πρᾶγμα, τὸ ὅποιον οὔτε ἡ ἀλεποῦ οὔτε ὁ λύκος ἔχουν τὴν δύναμιν.

Δύσκολον λοιπὸν πρᾶγμα νὰ εὑρεθῇ εἰς δόκανον κουνάβι, διότι, ἀν πιασθῇ, θὰ κόψῃ τὸ πόδι του. Ἐξ ἀλλού δὲ δὲν εἶναι καὶ ἔξυπνον, δύσον ἡ ἀλεποῦ, ὥστε νὰ μετέρχεται τὰ τεχνάσματα της, τὰ ὅποια τὴν χαντακώνουν.

Αὐτή, λόγου χάριν, ώς λίαν πονηρή, γνωρίζει τὴν μέθοδον τοῦ δοκάνου καὶ, ὅταν εἰσέρχεται εἰς ἀμπέλια ἢ πλησιάζει δρυιδόνας, ἐνώνει τὰ πόδια της, ὥστε νὰ τὰ κάμνῃ ἔνα πρόσθιο τὸν σκοπὸν νὰ μὴ ἀπλώνεται εἰς εύρον χῶρον καὶ πατήσῃ κανένα δόκανον. Ἀλλά, ὅπως περιπατεῖ ἡ μᾶλλον ὅπως πηδᾷ μὲ τὰ τέσσαρα μαζί, συμβαίνει νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς δόκανον καὶ τότε πιάνεται καὶ μὲ τὰ τέσσαρα. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία «ἡ πονηρὴ ἀλεποῦ πιάνεται καὶ ἀπὸ τὰ τέσσαρα». Τὸ κουνάβι, μὴ ἐπαγγελλόμενον εὐφυΐαν, περιπατεῖ καὶ μὲ τὰ τέσσαρα πόδια του ἀνοικτά, πιάνεται ἐπομένως ἀπὸ τὸ ἔνα. Γνωρίζει τότε καὶ τρώγει τὸ συλληφθὲν πόδι του καὶ ἀφήνει ὑγείαν εἰς τὸ δόκανον καὶ εἰς κανένα ὑπόλειμμα τοῦ ποδιοῦ του.

Οἱ κουναβοκυνῆγοὶ λοιπὸν παρηγήθησαν πρὸ πολλοῦ τῆς διὰ δοκάνου μεθόδου καὶ κυνηγοῦν τὸ κουνάβι ώς ἔξης: Ἐὰν εἶναι χειμών, ἀκολουθοῦν τὰ ἵχνη του ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια καὶ τοιουτορρόπτως εὐρίσκουν τὴν φωλεάν του, ἡ ὅποια θὰ εἶναι εἰς τὴν κουφάλαν κανενὸς δένδρου ἢ εἰς καμμίαν σπηλιάν. Οἱ κυνηγοὶ γνωρίζοντες, ὅτι πάντοτε ἡ φωλεὰ τῶν κουναβιῶν ἔχει δύο ἔξόδους, τοποθετοῦν εἰς τὸ στόμιον τῆς μιᾶς ἔξόδου σάκον ἀνοικτὸν πρός τὰ χεύλη τοῦ στομίου καὶ κατόπιν πηγαίνουν ἀπὸ τὴν ἄλλην ὅπην καὶ τὴν κατνήζουν μὲ ἀναφμένα πανιά. Ἐκεῖνο πηδᾶται νὰ φύγῃ καὶ πίπτει μέσα εἰς τὸ σακό. Ἐπειδὴ δέ, ὅπως εἴτα, δὲν εἶναι πολὺ ἔξυπνον, παρασύρεται πολλάπις εἰς τὰ τεχνάσματα τῶν κυνηγῶν, τὸ προχειρότερον τῶν δόπιων εἶναι ἡ τοποθέτησις κρέατος εἰς μέρη ἐπικίνδυνα διὰ τὴν ἀσφάλειάν του. Δὲν εἶναι καθόλου φριλύποτον, ὅπως ἡ ἀλεποῦ, ἡ ὄποια, ὅταν ἔμυδρίσθη κάποτε τοιαύτην ἔτοιμασίαν εἰς μέρος ὕποπτον, ἐλοξιδορύμησε καὶ εἰπεν:

— Ὡχ ἀδελφέ, πρέπει νὰ μοῦ βάλετε καὶ κρασί... Γεῦμα δίχως κρασί δὲν κάμνει ἡ ἀλεποῦ.

Τὸ κουνάβι, ὅπως καὶ ἡ ἀλεποῦ, μαδῇ μέχρις ἀπογυμνώσεως τὴν

·άνοιξιν. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν ἀποκουτιαίνεται, ὥστε νὰ ἡμιποροῦν νὰ τὸ πιάσουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιά.

Λέγει δὲ μῆθος, ὅτι ἔνα κουνάβι παρεπονεῖτο εἰς τὴν ἀλεποῦ κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι νερουσιλάζει τόσον τὰ μυαλά των τὴν ἄνοιξιν. Ἡ ἀλεποῦ μὲ τὴν πανσοφίαν της συνέστησεν εἰς τὸ κουνάβι νὰ εὐλογῇ τὸν "Υψιστὸν, διότι κατὰ τὴν ἄνοιξιν δὲν τοὺς παίρνει μόνον τὰ μυαλά, ἀλλὰ καὶ τὸ τρίχωμά των. Ἐπομένως ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ μαρτυρία τοῦ κυνηγίου, διότι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν, ὅταν εἶναι μαδημένον τὸ δέρμα των.

— Μπᾶ ! εἴπε τὸ κουνάβι, γιὰ τὰ μαλλιά μᾶς κυνηγοῦν ;

— "Αμ γιατί σὲ κυνηγοῦν, θαρρεῖς ; τοῦ ἀπήντησεν ἡ ἀλεποῦ. Γιὰ νὰ σὲ βγάλουν δημογέροντα ;

Δ) Η ΠΕΣΤΡΟΦΑ

Ἡ πέστροφα εἶναι τὸ εὐμιορφότερο καὶ ἀφθονώτερο ψάρι τῶν Εὐρυτανικῶν ποταμῶν. Τὸ ὄνομά της τὸ χρεωστεῖ εἰς τὸ κυριώτερον χάρισμα ποὺ ἔχει. Εἶναι τὸ μόνο ψάρι, ποὺ ἀνηφορίζει τὰ ποτάμια (ἐπιστρέφει, πέστροφα).

Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ὀλίγον παράξενον. Τὰ Εὐρυτανικὰ ποτάμια, ἵδιως τὰ τῶν 'Αγράφων, δὲν ἔχουν μόνον τὰς ἀποτομωτέρας κλίσεις, ἀλλὰ καὶ συχνοὺς καταρράκτας μεγάλου ὑψους. Πῶς λοιπὸν τοὺς ἀναβαίνει ἡ πέστροφα ; 'Ιδού ἡ τέχνη της : "Αμα φθάσῃ εἰς τὸν ποῦντον (τὸ κάτω μέρος τοῦ καταρράκτου), δαγκώνει τὴν οὐράν της, κουλουριάζεται καὶ ἐκσφενδονίζεται πρὸς τὰ ἐπάνω, διατρυπῶσα ὡς βέλος τὴν σούδαν * τῶν νερῶν.

Τὸ ψάρευμα τῆς πέστροφας εἶναι τὸ προσφιλέστερον εὐρυτανικὸ κυνήγι. Ο 'Ασπροπόταμος * καὶ τὰ παραπόταμά του εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὸ ψάρι αὐτό, τὸ νοστιμώτερον, δχι μόνον τῶν ψαριῶν τῶν γλυκῶν νερῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν θαλασσινῶν. Τὸ κυνήγι της εἶναι πολύτροπον. 'Ιδιως τὴν κυνηγοῦν μὲ δυναμίτιδα καὶ ἔυλοφωτιές. 'Ανάβουν τὴν νύκτα ἔνα δέμα ἔηρες βέρογες καὶ μὲ αὐτὲς στὸ χέρι κατεβαίνουν εἰς τὶς δχθες τῶν ποταμῶν. Οἱ πέστροφες ζαλίζονται εἰς τὸ πολὺ φῶς καὶ χροπιδοῦν. Τότε βουτοῦν οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ χαντζάρια στὰ χέρια καὶ τὶς σκοτώνουν. Εἶναι ποῦντοι, ἀπὸ τοὺς δποίους ἡμιποροῦν γ' ἀποσύρουν δέκα καὶ εἴκοσι ὀκάδες πέστροφες.

* Άλλα ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος γψαρεύιατος τῆς πέστροφας, κα-

τα στρεπτικώτερος και τῆς δυναμίτιδος ἀκόμη, δυστυχῶς δὲ δυσκολοκαταδίωκτος, ὥστε νὰ μὴ ἡμιπορῶ νὰ συστήσω κανένα μέτρον ὡς ἀποτελεσματικόν. Εἶναι δὲ τὸ σπλόῖσμα πέταγμα εἰς τὰ ποτάμια ἀποστάγματος χλωρῶν καρυδοφλοιῶν ἢ χυμοῦ γαλατίδας (ἐνὸς κιτρίνου δηλητηριώδους λουλουδιοῦ), τὸ δποῖον ἰδιαιτέρως δύο μάζεται καὶ σπλόμος. Καὶ εἶναι τόσον δηλητηριώδη καὶ τὰ δύο αὐτά, ὥστε ἀμέσως μετὰ τὸ ρίψιμον νὰ γεμίζῃ ἡ ἐπιφάνεια τῶν ποταμῶν ἀπὸ νεκρὲς πέστροφες. Τὸ σπλόῖσμα εἶναι εἰς μεγάλην χρῆσιν εἰς ὅλα τὰ Ἀγραφιωτοχώρια καὶ ἀσφαλῶς εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἐλάττωσις τῆς πέστροφας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Μέγα μέρος τῆς πεστροφοκαταστροφῆς ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ὑλοτομίαν, ἡ δποία τὰ «σουδιάζει», ὅπως λέγουν οἱ χωρικοί, πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ξυλεία, ἡ δποία ρίπτεται εἰς τὰ ποτάμια, διὰ νὰ μεταφερθῇ εἰς τὸ Αἴτωλικόν, παρὰ τὸ δποῖον ἐκβάλλει δὲ Ἀσπροπόταμος, τὶς προγκᾶς κατὰ κοπάδια πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ, ὅπου τὶς θανατώνουν τὰ ἀλμυρὰ νερά.

Μεγάλην ἐπίσης καταστροφὴν κάνει εἰς τὴν πέστροφαν ἡ πλημμύρα, ἡ δποία ἐσχάτως εἰς τὰ βορεινὰ μέρη τῆς Εύρυτανίας ἔγινεν ἐνδημική, ἔνεκα τῆς μεγάλης ὑλοτομίας. Τὴν σκοτώνει, τὴν πνίγει, τὴν θάβει ὑπὸ τὴν ἄμμον καὶ τὸν χαλικιανὸν. "Οση γλυτώνει σύρεται ἀπὸ τὴν θιλούραν εἰς τὰς δύναμες, διὰ νὰ βοσκήσῃ καὶ ἐκεῖ, ὅπως εἶναι ζαλισμένη, τὴν ἀναμένει δὲ διὰ χαντζάρας θάνατος. Διότι, ἐπαναλαμβάνω, δτὶ τὸ κυνήγι τῆς πέστροφας εἶναι μία τελεία ἐπιστήμη ἐδῶ.

Προχθές ἐκυνηγούσαμε πέστροφες εἰς ἓνα παραπόταμον τοῦ Ἀχελώου. Ἐνας τζοπάνος, δὲ δποῖος μᾶς ἔβοηθοῦσε, μᾶς ἐπληροφόρησεν δτὶ στὴ σπηλιὰ τῆς γεφύρας εἶναι μία, ποὺ περνᾷ τὶς τρεῖς διάδεξ. Ἐπηγαμεν ἐκεῖ, δπου δὲ εἰδικὸς πεστροφοκυνηγός, ἀφοῦ ἔξηρεύνησε τὸ ἔδαφος, εἰσῆλθε διευθυνθεὶς πρὸς τὸ μέρος, εἰς τὸ δποῖον ἐκρύθετο ἡ πέστροφα. Μετ' ὀλίγας ἠρεύνας τὴν ενδῆκε καὶ τὴν ἔρρευσεν εἰς τὴν σχισμάδα ἐνὸς βράχου.

'Απλώνει πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀλλ' ἐκείνη ἐπλατάγιζε τὰ νερά καὶ ἐσκεπάζετο, ὥστε νὰ χάνῃ τὴν ἀκριβῆ θέσιν της ὁ κυνηγός, δὲ δποῖος προσεπλάθει νὰ βουτήξῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της, τὸ μόνον μέρος ἀπὸ τὸ δποῖον ἡμιπορεῖ νὰ τὴν κρατήσῃ, διότι τὸ ἄλλο σῶμα της γλυστρᾶ δισάν χέλι. Ἐπὶ τέλους εἰς μίαν βουτιάν τῶν χεριῶν του κατώρθωσε νὰ

βιθήσῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της καὶ τὴν ἀνέσυρεν ἐπάνω σπαρτισθῆσαν, τραντάζουσαν τὸν νικητήν της, ὅστε νὰ νομίζωμεν ὅτι θὰ τὸν ἀναποδογύσῃση. 'Αλλ' ἔκεινος, κινδυνεύων νὰ πέσῃ, τὴν ἐξεσφενδόνισε πρὸς τὸν γιαλόν, ὅπου ἐσπηκοθροντιώνταν ἐπὶ ὕδαν, ταράσσουσα τὸν χαλκιδᾶν ως ἀλογοποδοβολητό.

«Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἡμερά»

Στέφανος Γρανίτσας

Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

Ήταν Αὔγουστος μῆνας. Ἐκαθόμαστε ἐγώ κι ὁ συνάδελφός μου τὸ ἀπόγευμα στὸν ἔξωστη τοῦ πύργου, δὲ δόποιος ἦταν στὸ βορεινὸν πλευρέο του κι ἔκοιτάζαμε τὸν ἀπέραντο κάμπο τῆς Θεσσαλίας ὡς ἔκει, ποὺ ἔσμιγε μὲ τὶς κοντύτερες ράχες τῶν Χασιώτικων βουνῶν, τὰ δόποια φαίνονται ἀπὸ μακριὰ ἔνα κομμάτι πέτρα μιγάλη, γιγάντια.

Ο 'Ο Πηνειός ἐκυλοῦσε τὰ νερά του πολὺ κοντά μας, ως ἔνα τέταρτο τῆς ὕδας ἀπὸ μᾶς, ἀλλ' ἂν καὶ δὲ πύργος ἦταν ψηλός, οὔτε ἐβλέπαμε, οὔτε τὸ βουνητό του ἀκούαμε, γατὶ τὸ ἔδαφος εἶναι ἵσιο καὶ οἱ δυὸς ὅχθες σμίγουν, ἥ μία μὲ τὴν ἄλλη καὶ κρύβουν τὴν κοίτη, ἐνῷ τὸ νερὸν τρέχει ἥσυχο - ἥσυχο, χωρὶς βουή, χωρὶς κορότο, χωρὶς ἄφοδο, σὰ διαβάτης κουρασμένος, δὲ δόποιος περπατάει ἀργά - ἀργά καὶ δὲ βλέπει τὴν ὕδα νὰ φιλάσῃ στὴν κατοικία του, νὰ ξαπλωθῇ καὶ νὰ κοιμηθῇ.

Εἴχαμε μιτροστά μας ἔνα σωρὸ χωριά. Τὰ διεκρίναμε ἀπὸ τὰ δένδρα, ποὺ εἶχαν, κι ἀπὸ τὰ κεραμίδια ποὺ ἐκοκκίνιζαν, κι ἐπυρολογούσαν ἀπὸ τὸ ἥμιοτύρι, σὰν νὰ ἦταν ψηλὰ σ' ἀσβεσταριὰ ἢ σ' ἀναμιένο κεραμιδιό. Ἀπὸ μακριὰ μᾶς ἐρχόταν ὁ ἥχος τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν, τὰ δόποια ἐβοσκοῦσαν ὅληγ υρα. Ο σύρανδος ἦταν ἔάστερος, κι ἡ γῆς ἐδιψοῦσε γιὰ νερό. σὰν στρατοκόπος κουρασμένος, γιατὶ δὲν εἶχε βρεῖτε ἀπὸ τὸ Μάρτη. Σύννεφο δὲν ἐφαινόταν πουθενά κανένα καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὅλον τὸν κάμπο. Σὲ λίγο ἔνα συννεφάκι, ως μία φάθα, ἀστρο, κάταστρο σὰν λαγαρὸ δάσημο, ἐκάθισε στὴν κορφὴ τοῦ 'Ολύμπου σὰν ἀτίμητο διαμαντένιο ἀστέρι.

Μιὰ ὑπόκωφη βροντὴ ἀκούσθηκε κατὰ τὸν 'Ολυμπο καὶ ἀστραμα ἐφεγγοβόλησε μέσα στὸ σύννεφο, ποὺ ἐγιγάντευε κι ἐθέριευε κι ἔγινε μιὰ στιγμὴ κατάχρουσο. Δὲν πέρασε πολλὴ ὕδα κι ἔκεινο τὸ συννεφάκι, ποὺ ἐξεφύτωσε σὰ στέμμια ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ δοξασμένου βουνοῦ

μας, έγίνηκε γίγαντας κι ἔχυθηκε σ' ὅλον τὸν οὐρανὸν τῆς Θεσσαλίας, σὰ φοβερὸ δχταπόδι ἀπλώνοντας τοὺς μαύρους πλοκάμους του ὃς τὸν Κίσσαβο, ὃς τὸ Πήλιο, ὃς τ' Ἀγραφα κι ὃς τὰ βουνά τ' Ἀσπροποτάμου. Ἀρχισαν νὰ πέφτουν ἀριὲς ἀριὲς οἱ πρῶτες σταλαματιὲς τῆς θρογῆς, χονδρὲς σὰν καρύδια, καὶ τ' ἀστροπελένια ν' αὐλακώνουν τὸν οὐρανὸ σὰν φλογισμένα φίδια καὶ σὲ λίγο ἀκόμη η Θεσσαλία ἐλουζόταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη κι ἐφεγγοβολοῦσε κι ἐτρανταζόταν ἀπὸ τ' ἀστροπέλεκια.

'Απὸ τὶς πρῶτες σταλαματιὲς ἀφήσαιε τὸν ἔξωστη κι ἐμπήκαμε στὴν ἀπέναντι κοεβάτα τοῦ πύργου κι ἐκοιτάζαμε μὲ γαρὰ τὴ χονδρὶ θρογῆ, η δοία ἔπειρτε κι ἐκτυποῦσε τὰ γυαλὶα τῶν παραθυρῶν. Ἐκεῖ ποὺ ἐκαθόμιαστε κι ἔχαιρομαστε γιὰ τὸ περίλαμπρο θέαμα τῆς εὐεργετικῆς θρογῆς, η δοία θὰ ἐπότιζε τὴ διψασμένη γῆ ὃς τὰ ἔγκατά της, ποὺ εἶχε γίνει σὰν κεφαλίδι, ἀκοῦμε «τσάγκα!» στὸ γυαλὶ τοῦ παραθυροῦ, καὶ διὸ μεγάλα πουλιὰ κατάβρεκτα, τὸ ἔνα μπροστὰ καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ πίσω, ἐμπήκαν μέσα. "Ολοι ἐσηκωθήκαμε στὸ ποδάρι κι ἐγκλωτώσαμε τὸ θῆμα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ φονιᾶ του. Τὸ μπροστινὸ πουλί, τὸ δοποὶ γιὰ τὴν σωτηρία του ἐπετοῦσε σὰν μολύβι καὶ ἐσπασε τὸ γυαλὶ τοῦ παραθυροῦ, ἡταν μιὰ περιγραμμένη πετροπέρδικα, καὶ τὸ πισινό, τὸ δοποὶ τὴν ἐκυνηγοῦσε μὲ μάτι ἀγριο, μὲ λύσσα, μ' αἰμοδιψιά, ἡταν ἔνα γεράκι. Ἐοχόταν ἐκείνη μπροστὰ κι αὐτὸ πίσω ἀπὸ τὰ πετροβούνια, τρεῖς ὕδρες μακριὰ μὲ καλὸ ἀλογο, γιατὶ μόνο στὰ βουνά θρίσκονται πετροπέρδικες :

Πένχουν τὰ πλούμιστὰ φτερὰ
τὰ κόκκινα ποδάρια...

'Ενῷ στὸν κάμπο είναι οἱ καμπίσιες οἱ πέρδικες, πολὺ διαφορετικὲς ἀπὸ τὶς βουνίσιες. Οὔτε οἱ βουνίσιες πατοῦν στὸν κάμπο, οὔτε οἱ καμπίσιες στὰ βουνά. Οἱ βουνίσιες είναι μεγαλύτερες, ἀγριώτερες καὶ διμορφότερες ἀπὸ τὶς καμπίσιες καὶ τὶς βουνίσιες προτιμοῦν ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν τὴ μανία νὰ σκλαβώνουν τὰ καημένα τὰ πουλιὰ καὶ νὰ τὺ βάζειν στὰ κλουνιά, γι ν' ἀκοῦν τὸ σκλαβωμένο τους λάλημα καὶ νὰ εὐχαριστοῦνται μὲ τὴ δυστυχία τους.

'Επιάσαιε καὶ τὴ δειλὴ πέρδικα, ποὺ ἐμαζεύθηκε σὲ μιὰ γωνιὰ

τῆς κρεβάτας κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο της, καὶ τὸ δρυμητικὸ γεράκι, ποὺ εἶχε τρυπώσει κάτω ἀπὸ τὰ καθίσματα, ἄγριο καὶ φοβερό, καὶ τὰ ἐβάλαιμε σὲ ξεχωριστὰ κλουβιά. Ἡ πέρδικα ἦταν προορισμένη γιὰ τὸ συνάδελφό μου γιὰ τὸ κλουβί καὶ τὸ γεράκι γιὰ δῶρο σὲ κανένα κυνηγό, δὸπον μπροστοῦσε νὰ τὸ γυμνάσῃ νὰ κυνηγάῃ στὸν ἀέρα πουλιά. Ἔνας φίλος, ποὺ εἶχε παρατύχει κοντά μας, εἶπε ὅτι ἡ καλύτερη δουλειὰ ἦταν νὰ φάμε τὴν πέρδικα ψητὴ καὶ νὰ σκοτώσωμε τὸ γεράκι καί, γιὰ νὰ μᾶς πείσῃ περισσότερο, μᾶς ἀνέφερε καὶ ἔνα στίχο δημοτικοῦ τραγουδιοῦ :

Πέρδικα ψημένη καὶ γλυκὸ κρασί.

Τὴν νύκτα, ὅταν ἐτραβηχθήκαμε δὲ καθένας στὸ κρεβάτι του, γιὰ νὰ κοιμηθοῦμε, δὲ μ' ἐκόλλουσε ὕπνος. Μὲ ἐβασάνιζε ἡ Ἰδέα τῆς σκλαβιᾶς τῆς πετροπέρδικας καὶ τοῦ γερακιοῦ. Ἐδωσα, ἐπῆρα, νὰ κοιμηθῶ, δὲν τὸ κατώρθωνα. Ἐσυλλογιζόμουν τὰ βάσανά της, ἐσυλλογιζόμουν δὲν ἥλθε στὴν κατοικία μου ζητῶντας σωτηρία, καὶ βρίσκει πικρὴ σκλαβιά. Ἐσυλλογιζόμουν καὶ τὸ τέλος της : κανένα ψήσμιο στὴ σούβλα ἡ κανένα φάγωμα ἀπὸ καμιὰ γάτα. Γιὰ τὸ γεράκι δὲ μ' ἔνοιαζε πολύ. Ἡ Ἰδέα ὅτι ἔτωγε πουλιά καὶ ὅτι, ἀν δὲν ἐτύχαινε τὸ παράμυθο τοῦ πύργου, θὰ ἔξεσχιζε τὴν καημένη τὴν πέρδικα, μὲ ἔκανε νὰ τὸ ἀντιπαθῶ καὶ νὰ τὸ μισῶ καὶ νὰ μὴ ἔνδιαφρέωμαι γι' αὐτό. Στὰ τελευταῖα, ἐκεῖ ποὺ ἔγυριζα ἄπνος στὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ δώσω τέλος στὴ νέα τύχη τῆς πέρδικας, ἀναψα τὸ κερί κι ἐπῆγα στὴν κρεβάτα, δὸπον ἐβρίσκονταν κρεμασμένα καὶ τὰ δυὸ κλουβιά, τὸ ἔνα κοντά στὸ ἄλλο.

Ἡ πέρδικα ἐπήγαινε ἄνω κάτω μέσα στὸ κλουβί, ἔνῳ τὸ κακούργογεράκι ἐκαθόταν κι ἐκοιμόταν, ἔχοντας τὸ λαιμό του χωμένο μέσα στὶς πλάτες καὶ μονάχα, ὅταν ἔζύγωσα μὲ τὸ φῶς, ἀνοιξε τὰ μάτια του κι ἔγυριζε ἀνήσυχο τὸ κεφάλι του δλόγυρα. Ἐξεκρέμασα τὸ κλουβί τῆς πέρδικας κι ἐπῆγα στὸ παράμυθο μὲ τὸ τσακισμένα γυαλί, ἀνοιξα τὴν θύρα τοῦ κλουβιοῦ κι εἴπα στὸ σκλαβωμένο πουλί :

— Ἄει στὸ καλό σου ! Πέταξε στὰ κορφοθύννια σου καὶ στὶς βουνοπλαγιές σου, δὸπον ἔγεννήθηκες κι δόπον εἶναι δὲ προορισμός σου κι ἡ εἰτυχία σου. Ἰσως ἔχης ταῖοι, Ἰσως ἔχης μικρά, ποὺ σὲ καρτεροῦν !

Ἡ πέρδικα, τὴ στιγμὴ ποὺ ἀνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ στὸ πα-

ραθύνοι μὲ τὸ σπασμένο γυαλί, σὰν νὰ μὴν ἐπίστενε τόση εὐτυχία, ἔδισταις νὰ πετάξῃ καὶ ν' ἀποτίσῃ τὴν ἐλευθερία της. Ἀλλὰ σὲ λίγο ἡμάζεψε καλὰ τὰ πτερά της, ἐκατέβασε τὸ κεφάλι της κι ἔνα δυνατὸ φτερούγισμα ἀκούστηκε στὰ σκοτάδια τῆς νύκτας. Ἡ καρδιά μου ἔχόρευε ἀπὸ τὴν χαρά της γιὰ τὴν καλωσύνη, ποὺ εἶχα κάμει, καὶ τὰ ποδάρια μου μοῦ ἐφαίνονταν πῶς δὲν ἐπατούσαν στὸ πάτωμα. Ἐκρέμασα τὸ κλουσί στὴν θέσι του κι ἐγύρισα νὰ πάγω στὸ κρεβάτι μου νὰ κοιμηθῶ εὐχαριστημένος.

'Ἐκείνη τὴν στιγμὴ τὸ βλέμμα του ἀντικρύσθηκε μὲ τὸ βλέμμα τοῦ γερακιοῦ. Μοῦ ἐφάντηκε σὰ νὰ μοῦ ἔξητούσε κι αὐτὸ τὴν ἐλευθερία του καὶ σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε μὲ ἀνθρώπινη φωνή :

—Ἐλευθέρωσέ με καὶ μένα τὸ καημένο ! Γυρεύω τὴν ἐλευθερία μου ὥστε ἔλειποσύνη !

Ἐστρεξε ἡ καρδιά μου. Δυὸς δάκρυα χονδρὰ ἀνέβηκαν ἀπὸ τὴν καρδιά μου στὰ μάτια μου. Ἡθέλησα νὰ μυμηθῶ ὅλα τὰ φρονικὰ τοῦ σκλαβωμένου γερακιοῦ. Πόσα πουλιά ἄφησε χωρὶς μάννα καὶ πόσες μάννες χωρὶς πουλιά καὶ πόσα πουλιά χωρὶς ταῖρι καὶ τὸ κυνήγημα τῆς πέρδικας, ἡ δύοια ἐγλύτωσε ἀπὸ τὸ τρίχα, ἀλλὰ δὲν ἡμιπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὴν ἄφωνη φώνη, ποὺ μοῦ ἐφώναξε :

—Ἐλευθέρωσέ με κι ἐμένα τὸ καημένο ! Δός μου τὴν ἐλευθερία μου, ὥστε ἔλειποσύνη !

Ἐξερέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουσί κι ἐτράβηξα ἵσα στὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο γυαλί.

Ἄλλὰ...τί πώ νὰ κάμω ; εἴτα μέσα μου. 'Απ' ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα, ν' ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι νὰ τὴν φθάσῃ πουθενά...

Ⓐ Γυρίζω πρὸς τὸ παράθυρο, ποὺ ἀντίκρυζε κατὰ τὴν νοτιά, ὅλως διόλου ἀντίθετα πρὸς τὸ δρόμο τῆς πέρδικας. Ἄνοιγω τὸ παραθυρόφυλλο, ἀνοίγω καὶ τὴν θύρα τοῦ κλουστοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο ! Πάει ! 'Απέκτησε κι αὐτὸ τὴν ποθητὴ ἐλευθερία. "Ωρα του καλή, κι αὐτοῦ !

Γυρίζοντας ἐκρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουσί κοντά στὸ κλουσί τῆς πέρδικας καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ. Ἐκοιμήθηκα σὰν στὸν Παράδεισο. "Ολος μου δὲν πνος ἦταν χρυσά δύνειρα. Τέτοιον μπνο γλυκὸ δὲν εἶχα κάμει ποτέ ! Ⓛ

« Θεσσαλικά »

Χρήστος Χρηστοβασίλης

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΑΣ

1.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι πατρίδα μας,
ξακουσμένη στὸν κόσμο
θυμάρι βγάζει^ν ἡ πέτρα της,
τὰ περιβόλια της δυόσμο.

2.

Τῆλιόχαρ' ἥλιογέννητη,
δὲν τὴ δέρνουν οἱ μπόρες
γῦρό της κι' ἀν δργιάζουνται,
τὴ χαϊδεύουν οἱ ὥρες.

3.

Διάφαν' ἡ πάχνη, ὄλόχρυση,
στὰ βουνά της ἀπλώνει
μαντὶ φοράει τὴ ξαστεριὰ
καὶ τὴ θάλασσα ζώνη.

4.

Κι ὄλόγυρα, ξετίμητα
τὰ νησιά της πετράδια,
φαντάζουν σὰν πλεούμενα
τὶς αὐγὲς καὶ τὰ βράδια.

5.

Ἄνθομανοῦν οἱ κῆποι της,
ποὺ τρυγῷ τὸ μελίσσοι,
ἀλῆμ' ἀγκαλιάζει τὴν ἔλιά,
σκιάζει^ν ἡ δάφνη τὴ βρύση.

6.

Τὰ ωνάκια τὸ τραγούδι τους
μὲ τ' ἀηδόνια ταιριάζουν.
Ἐνγενικὰ κι οἱ θρίαμβοι,
σὰν περνοῦν, ἀλαλάζουν.

* * *

Μικρούλα εἰν' ἡ Ἑλλάδα μας
φῶς καὶ χάδι καὶ νάζι,
π' ὅλη τὴ γῆ στὰ στήθια της
σὰ μιὰ μάνν' ἀγκαλιάζει.

Περιοδικὸν «Παιδικὸς κόσμος»

Αγγ. Σημηιώτης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

A

ἀβάκιον, τὸ

ἰμασταγή, ἡ
Αἴβεσαλόμ,
Ἄξαρηνοι
ἄγας, ὁ

ἀγκαλὰ
ἀγλαῖο
ἀγραντένω

ἀγνάτια

ἄγονος,
Ἄγρας Τέλος

ἀδαπάνητος
Ἄδριανός

ἀθάλη, ἡ
ἀθλος, ὁ
αἴγλη, ἡ
αίμασιά, ἡ
Ἄλρος, ἡ
αἰπόλιον, τὸ
αἰπόλος
Αἰσχύλος

Ἄκαδημία (ἡ Ἀκαδήμεια)

- μικρὸς τετράγωνος, λεία σανίς, ἐπὶ τῆς ὄποιας ἔγραφον οἱ δραχαιοί.
- τὸ βασταζόμενον δέμα, ζαλίκι.
- τριτότοκος νίδος τοῦ Δαβίδ.
- Μωαμεθανοί, Μουσουλμάνοι (ἐκ τῆς "Αγαρ").
- τιμητικός τίτλος τῶν Τούρκων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν.
- ἀν καί, μολονότι.
- λαμπρώνω, ἔξωραῖς.
- παρατηρῶ ἀπὸ μακρὰν ἢ ἀφ ὑψηλοῦ, περισκοπῶ, ἀντικρύζω.
- (ἐπίρρ.) ἀπέναντι, ἀντίκρυ, (ἐκ συνεκφορῆς τὰ ἐνάντια, τ' ἀγνάντια).
- (ἐπίθ.) ἄσφος, παιδικός, νεανικός.
- ψευδώνυμον τοῦ ἀξιωματικοῦ Τ. Ἀγαπηνοῦ, ἀγωνισθέντος καὶ εὐρόντος ματρικὸν θάνατον κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα (1907).
- (ἐπίθ.) ἀτελείωτος, ἀνεξάντλητος.
- Ρωμαῖος φιλέληκη αὐτοκράτωρ (76—138 μ.χ.) ἀναδειχθεὶς εὐεργέτης τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὄποιαν διεκόσμησε διὰ πολλῶν καὶ χρησίμων κτισμάτων.
- ἡ καπνιά.
- ἀγάν, κατόρθωμα
- λάμψις, δόξα, φήμη.
- φράκτης κήπου, περιβολοῦ.
- πόλις τῆς Θράκης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ "Εβρου
- κοπάδι αἰγῶν.
- βοσκός αἰγῶν.
- μέγιστος τραγικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ἑλευσίνῃ τὸ 525 π.Χ. καὶ ἀποθανόν τὸ 456.
- τόπος σύνδενδρος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἀρχαιότετα, N.A. τοῦ Κολωνοῦ, ὀνομασθεὶς ἐκ τοῦ πρώτου κατόχου Ἀκαδήμου. Ἐν αὐτῷ ἐδίδασκεν ὁ Πλάτων εἰς ἰδιόκτητον οἰκον ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου τούτου ὀνομάσθη Ἀκαδημία καὶ ἡ

- φιλοσοφική πλατωνική σχολή καὶ ἀπὸ ταῦτης κάθε σύλλογος ἐπιστημόνων ἡ καλλιτεχνῶν, ἔχων σκοπὸν τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν.
- (ἐπίθ.) ἀσυγκράτητος, δρμητικός.
 - ἀμέσως, στήγη στιγμῆ. Ἀκαρής—μικρός, ἐλάχιστος.
 - (ἐπίθ.), (Κρητ. ίδιωματ.) ἀνήξερος, ἄπειρος.
 - μοῦ ἀποκόπτουν ἔνα ἄκρον, ἡ περισσότερα.
 - (ἐπίρρ.) ἀδιακόπως
 - γερμανικὸς λαχὲς σχηματισθεὶς (κατὰ τὸν β' μ.Χ. αἰῶνα) ἐκ διεργάρων βαρβαρικῶν φυλῶν μὲ ἀρχικὴν κοινίδα τὸν Μοῖνον (Μάιν), παραπόταμον τοῦ Ρήγου ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τούτων ἡ Γερμανία ὀνομάσθη Allemagne καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Allemands.
 - (λ. τουρκ.) χονδρὸν βαρβαρικὸν ὑφασμα ποικιλόχρονον, παρδαλὸν ἡ καὶ δίχρονον.
 - (λ. ιταλ.) ἀπομακρύνομαι.
 - (λ. ιταλ.) μουσικὸς ὅρος σημαίνων τὸν ταχὺν καὶ ζωηρὸν ρυθμόν.
 - (ἐπίθ.) ὁ ἐκπόδης ἔκυπτον, σὰν παράφρων.
 - ἡ ἀρμύρα.
 - (ἐπίθ.) ἀκαμπτος, σκληρός.
 - νυκτοάρμεγμα.
 - κατεσκευασμένος ἀπὸ ἀμπάν, χονδρὸν μάζαν ὑφασμα δὶ' ἐγχώριον ἔνδυσιν.
 - χωρίον Λαρίσης, εἰς τὸ δόποιον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος συνεκροτήθη περίφημος κοινοτικὸς συνεταιρισμὸς τῶν κατοίκων.
 - τὸ λυκόφως
 - ἡ σκάλα τοῦ ἵππου, ὁ ἀπὸ τοῦ ἐφιππίου ἐξαρτώμενος σιδηροῦς κρίκος, ἐπὶ τοῦ δόποιον πατοῦν οἱ ἵππεῖς, διὰ νὰ ἀναβοῦν ἐπὶ τοῦ ἵππου.
 - ἀγάλλομαι, κχίρω, σκιρτῶ ἀπὸ χράν.
 - ἀφοῦ ἐδιέβασε (μετοχ. β. τοῦ ἀναγνωρισμοῦ),
 - (ἐκ τοῦ ἀνατίθημα) ἀφιέρωμα, τὸ ἀφιερούμενον εἰς τὸν ναὸν τάμα.
 - (ἐπίθ.) ὁ ἐπέχων θέσιν ἀναθήματος, ὁ γρηγομεύων ὡς ἀφιέρωμα.
 - ἀναπτηδῶ, ἀνυψώνομαι.
 - ἀνακόπτω πλοῦν, σταματῶ, (ναυτικὸς ὅρος).

- ἀνάρτης, ἐνν. ὁδὸς
ἀναπνιά, ἡ
ἀνάσσω
ἀναζαυτίζω
ἄνδηρος, τὸ
ἀνεμόχολον, τὸ
ἀνεμούχον, τὸ
- ἀνεπάντεχος
- ἀνίσχω
ἀροῦ
ἀροκή, ἡ
- ἀνταιδίζομαι
Ἀρτίοχος
ἄντρον, τὸ
- ἄξεστος,
ἀπέ
ἀπελατίκι(ον). τὸ
ἀπλογοῦμαι
ἀποβάλλω
ἀπόγαιον, τὸ
- ἀπόγειον, τὸ
- ἀποκλαμός, δ
ἀποπλάνησις, ἡ
ἀπορρόξ
Ἄποσπεργίτης, δ
- ἀποφράζει, ἡ
- ἄπτον
ἀραμπαδάκια, τὰ
Ἄραξος, δ
- (ἐπίθ.), ἀνωφερής, ἀπότομος.
— ἡ ἀναπνοή
— βασιλεύω.
— ἀνακόπτω, συγκρατῶ.
— ἀνάχωμα ἐπὶ ὅγθης ποταμοῦ κατάφυτον.
— δυνατὸς αἰφνίδιος ἄνεμος συνεπιφέρων νέφωσιν.
— ἀνεμοδείκητης ἐξ ὑφάσματος ἔρρυμάνος εἰς σχῆμα κάνων καὶ προσδεδεμένος ἀπὸ φάρου, πλοίου ἢ ἀεροπλάνου οὗτος, πληρούμενος ἀέρος ἀνυψώται καὶ δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου.
— (ἐπίθ.) ἀνέλπιστος, ἀπροσδόκητος, καὶ ἐπίρρ. ἀνεπάντεχα - ἀπροσδοκήτως.
— κρατῶ ὑψηλά, ὑψώνω.
— ἀνοίγει.
— σιτοδεία, ἀφορία, ἔλειψις, συνεκδοχ. στενογραφία, θλῖψις.
— καταλαμβάνομαι ὑπὸ ἀνησυχίας.
— βασιλεὺς τῆς Συρίας (324—261 π.Χ.)
— μυθικὲν σπήλαιον εἰς Δελφούς, ἐν γένει τὸ ἐντὸς βράχου κοινωμα, τὸ σπήλαιον.
— (ἐπίθ.) ἀμύρρωτος, ἀπολίτιστος.
— (ἐπίρρ.) ἔπειτα, ὑστερον.
— ὅπλον σιδηροῦ ἀκιδωτὸν ροπαλοειδές (μεσαιων.)
— ἀπολογοῦμαι (Κρητ. ίδιωματ.), ἀποκρίνομαι.
— βγάνω, χάνω.
— καὶ ἀπόγειος, ἡ—δ ἄνεμος, δ πνέων ἐκ τῆς ξηρᾶς. Λέγεται καὶ ἡ ἀπογεία (αὔρα).
— τὸ χονδρὸν σχοινίον, διὰ τοῦ ὅποιον δένουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὴν ξηράν.
— δ πλόκαμος, ἐδῷ : πυρίνη γλῶσσα.
— ἐξαπάτησις.
— (ἐπίθ.) ἀπότομος, κρημνώδης.
— δ Ἐσπερός, ἡτοι δ πλανήτης Ἀφροδίτη, ὅταν ἐμφανίζεται τὴν ἐσπέραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἥλιου.
— ἀδος, (ἐκ τοῦ ἀπὸ καὶ φράζομαι—λέγομαι), ἡ ἡμέρα, τὴν ὅποιαν δὲν θέλει τις οὕτε ν' ἀναφέρῃ ὡς ἐνθυμίζουσαν θινθερὸν γεγονός, πένθομος, δυσοίωνος.
— προστ. ἐνεστ., τοῦ ρ. ἀπτομαι = ἐγγίζω.
— καρροτσάκια, (λ. τουρκ.).
— ἀκρωτήριον Πελοποννήσου εἰς τὴν εἰσοδον τοῦ

- ἀργάτης, ὁ
'Αρχέστης, ὁ
ἀρδεύω
'Αρδηττός, ὁ
- ἀρειμάνιος
'Αριστοφάνης,
- ἄρματα, τὰ
- ἀρμούτι, τὸ
ἀρητικυρία, ἡ
- ἀρραγής
ἀρρητος
ἀσκέρι, τὸ
ἀσμενίζομαι
- 'Ασπρη Θάλασσα
- 'Ασπροπόταμος
'Ασπρος, ὁ
ἀτενῶς
- ἀτημέλητος
- ἀτόφιος
αὐγάζω
ανθίζω
αὐλόν, ὁ
ἀφατος
ἀφνειός,
ἀχηβάδα, ἡ
- ἀψιθυμία, ἡ
- Πατραικοῦ κόλπου, κοινῶς Κάβο-Πάπας.
 — τὸ βαροῦσκον τοῦ πλοίου.
 — βρειοδυτικᾶς ἀνεμος.
 — ποτίζω κηπουν αλπ.
 — λόφος ἐν Ἀθήναις, ἀριστερὰ τοῦ Ιλισσοῦ, ὑπὲρ τὸ Στάδιον.
 — (ἐπιθ.) πολεμογχαρής, σάγριος.
 — ὁ μεγαλύτερος κωμικὸς ποιητῆς τῆς ἀρχαιότητος (452—385 π.Χ.)· ἔγραψε πολλάς κωμῳδίας, μία τῶν δηοίων ἔχει τὸν τίτλον «Βάτραχοι».
 — τοῦ πλοίου, ἡ ἀρματωσιά, τὰ ἀρμενα, τὰ σύνολον τῶν ἔξαρτημάτων τοῦ ἴστιοφόρου (ἴστοι, κεραῖαι, σχηνία, αλπ.).
 — βαρὺ τυφέκιον μὲς ἀσπιδοειδῆ ὑποκόπανον.
 — τὸ δικαίωμα, τὸ δόπιον ἔχει ὁ ἀρχηγός τοῦ Κράτους ν' ἀρνήσαι τὴν ἐπικύρωσιν νόμου ἢ πράξεως τῆς κυβερνήσεως γενικῶς τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀπαγορεύῃ τις κάτι.
 — (ἐπιθ.) ἀθραυστος.
 — (ἐπιθ.) ἀνείπωτος, μυστικός.
 — σῶμα τακτικοῦ στρατοῦ (λ. τουρκ.).
 — δέκομαι προθύμως ἢ εὐχαρίστως.
 — τὸ Λιγαῖον πέλαγος ἀπὸ τὰ πάντοτε σχεδὸν ἐπικρατοῦντα ἐν αὐτῷ ἀφίζοντα κύματα.
 — ὁ Ἄγελῆος.
 — ὁ Ἀσπροπόταμος ('Αχελῷος).
 — (ἐπίρρ.) μὲς τὸ βλέμμα προστηλωμένον σταθερῶς ἐπὶ ἐνὸς σημείου ἢ κατ' εὐθεῖαν ἐμπρός.
 — (ἐπιθ.) ἀπεριποίητος, ὁ μὴ ἐπιμελούμενος τὸν ἔωντόν του.
 — (ἐπιθ.) συνεχής, μὴ διακοπτόμενος.
 — καταγάζω, λάζμπω, φωτίζω.
 — πάλιν.
 — μικρὰ κοιλάκια μεταξύ δύο λόφων.
 — (ἐπιθ.) ἀνέκφραστος.
 — (ἐπιθ.) πλούσιος, ἀκμάζων.
 — ἐπὶ τῶν ναῶν, ἡ κόρη τοῦ ιεροῦ (ἄγιου βήματος).
 — (ἐκ τοῦ ἀπτομακι=ἐγγίζω καὶ θυμὸς=ψυχὴ), βραστὸς ψυχικῆς ὀρμῆς, ἀπότομος ψυχικῆς ταραχῆς λόγω δργῆς ἢ φόβου.

B

βάλσαμον, τὸ

— ρευστή ἀρωματική ούσια μὲ θεραπευτικὰς ή-
διότητας, μεταφ. ἀνακούφισις, παρηγορία.

βαργωμᾶς καὶ βαρυγγωμᾶς

— (ἐκ τοῦ βαρυγγωμᾶ) δυσφορῶς, δυσανασχε-
τῶ, στενοχωροῦμαι.

*Βάτραχοι
βεβηλώνω
βέξιλ(λ)ον, τὸ*

— τίτλος μιᾶς τῶν αὐμφιδίν τοῦ Αριστοφάνους.

*βερεδάριος
βετεράνος
βίγλα, ἡ*

— μολύνω, μιάνω.

— (λατ. vexillum) εἰδος σημαίας τοῦ φωματί-
κοῦ στρατοῦ, διακριτικὸν σῆμα τοῦ ἵππικοῦ

τάγματος.

— (λατ. veredarius), ταχυδρόμος, ὀγκελιαφόρος.

— παλαιὸς καὶ ἔμπειρος στρατιώτης (λατ. λ.).

— ἡ σκοπιά, ὑψηλὸν σημεῖον ἐδάφους ἀπὸ τὸ ὅ-
ποιον δύναται τις νῦν ἐπισκοπῆ τὰ πέριξ.

— κωμόπολις τῆς Β. Ἡπείρου.

— πλῆγμα διὰ βίτσας, βέργας (βιτσιά).

— στρατιωτικὸς διοικητής, ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας

ἢ Μολδαβίας.

— βουκέντρα.

— ἄθεροισμα τριχῶν κεφαλῆς, μπούκλα.

— ἡ λαμβάνουσα τὰ θέματά της ἐκ τῆς ζωῆς τῶν
ποιμένων καὶ τῆς ὑπαίθρου ἐν γένει.

— μαστίγιον.

— πρασίὰ λαχανοκήπου ἢ ἀνθόφυτον χώρισμα
κήπου περιβαλλόμενον ὑπὸ αὐλακος.

— εἰδος μικροῦ ίστιοφόρου μέχρις ἑκατὸν τόννων.

— (ἐπίθ.) κοντός, σύντομος.

— παλαιὰ δονομασία τοῦ Αγρινίου.

— βροντῶ, μουγκρίζω.

— ίστιοφόρον μὲ δύο ίστούς.

— βρόντος, κτύπος δόδοντων, μούγκρισμα.

Γ

γάζα, ἡ

— λεπτόν, διαφανὲς ὕφασμα.

Γαζῆς Ἀρθμός

— (1758–1828), λόγιος κληρικὸς ἐκ Μηλε-
ῶν τῆς Μαγνησίας. Χρηματίσας ιερεὺς ἐν Βιέν-
νη, ὕδρυσεν ἐκεῖ τὸ περισπούδαστον περιο-
δικὸν «Λόγιον Ἐρμῆν». Ἐγένετο ἐπειτα μέ-
λος τῆς Φιλικῆς 'Εταιρείας καὶ ὑπῆρξεν εἰς
τῶν ὑποκινητῶν τῆς ἐν Μαγνησίᾳ ἐπαναστά-
σεως. Συνέγραψε τρίτομον «Λεξικὸν τῆς Ἐλ-
ληνικῆς γλώσσης».

Γαλάται, οἱ

*γαλατσώνω
γαλέρα, ἡ*

γεγωνήα τῇ φωνῇ

*γιοργούλης, ὁ
Γκε(γ)καριά, ἡ
Γκέγκης, ὁ
γκεσέμι, τὸ*

γλαρός

*γλαυκός
γολέττα, ἡ
γολεττί, τὸ
γόμωσις, ἡ*

*γούμενα, ἡ
Γραικοί, οἱ*

γραφική

γραικῶ καὶ ἀγραικῶ

γρόσι, τὸ

γρύζω

— ἀρχαῖον ἔθνος, κλάδος τῶν Κελτῶν (τῆς ἀρίας ὄμοφυλίας). οὗτοι ήλθον καὶ κατέκησαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἰς τὴν ὑπ’ αὐτῶν ακληθεῖσαν Γαλατίαν, ησαν δὲ λαὸς πειλαιμικὸς καὶ ὄρμητικός, ἐνεργήσας πολλάδες ἐπιδρομάς καὶ κατακτήσεις μέχρι τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τὸν Ρωμαίους.

— ἀσπεῖζω τὸ σπίτι μὲν γαλάκτωμα ἀσβέστου.
— πολεμικόν, μεσαιωνικὸν πλοῖον, μακρὸν μὲ ποιλάξ κωπας καὶ ἵστια.
— (δοτ. ἐπιτρόημ.) μὲ δύνατὴν φωνήν, μεγαλοφώνως (ἐκ τοῦ ἀρχαίου φήματος γεγωνέω-ῶ = φωνάζω δυνατά).

— εἶδος καλύμματος τῆς κεφαλῆς.
— Ἀλβανοί φυλῆς τινος τῆς Β. Ἀλβανίας.
— ὁ ἀνήκων εἰς τὴν φυλὴν τῆς Γκε(γ)καριᾶς.
— τὸ κριάρι τοῦ κοπαδιοῦ, πού προπορεύεται τοῦ ποιμένου.
— ἱλαρός, γαλήνιος ἐπὶ δρόμῳ : ὅγρός, γλυκύς, ζωηρός.
— (ἐπιθ.) κυανοῦς, ἀστραφτερός.
— ἴστιοφόρον ταχύ, μὲ δύο ἴστούς.
— ἡ μικρὴ γολέττα.
— πυρῆτις διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν πυροβόλων διπλῶν.

— (ναυτ.) γονδρὸν σχοινίον, κάλως.
— παλαιοτάτη δύνομασία τῶν Ἑλλήνων, τῶν κατοικούντων περὶ τὴν πελασγικὴν Δωδώνην καὶ τὸν Ἀγελῆρον. Βραδύτερον ἡ λέξις ἤτο συνώνυμος τῆς λέξεως «Ἐλλῆν». Τὴν λέξιν παρέλαβεν ἡ λατινικὴ γλῶσσα (Graeci) καὶ ἐξ αὐτῆς αἱ νεωτεραι εὐρωπαῖκαι.
— ἡ ζωγραφική διὰ γραμμῶν ἡ σχημάτων παράστασις.
— ἀκούω, αἰσθάνομαι, γνωρίζω. Παθ. γροικιέματί γίνομαι ἀκούστος, συνεννοοῦμαι.
— ἀργυροῦν τουρκικὸν νόμισμα, ἵσον πρὸς τὸ 1/100 τῆς τοιχοῦ. λίρας.
— (δύνοματοιά, ἀδρό. ἔγρυξα) ἐπὶ τῶν γοίρων : φωνάζω γρῦ-γρῦ, γρυπλίζω κατὰ συνεδοχὴν ἐπὶ ἀνθρώπων : γογγύζω, γκριγιάζω, μουρμουρίζω.

Δ

- δαγκούρα καὶ δαγκάνα, ἡ — ἡ δόδοντωτὴ λαβίς, δι' ἣς δαγκάνει ὁ κάβουρος.
- δαφιλῶς — (ἐπίρρ.) ἀφθόνως, πλουσιοπαρόχως.
- Δεβόλης, ὁ — ποταμὸς τῆς Β. Ἡπείρου.
- δειράς, ἡ — φάγις δροσειρᾶς, (γεν.—ἀδος).
- δέος, τὸ — φόβος.
- δερβίσης, ὁ — μουσουλμάνος μοναχός.
- δέσμ(ε)ς, ἡ — τὸ μέρος ὃπου πιάνουν (δένουν) τὰ νερὸν διὰ τὸν μύλον ἢ τὴν δρόδευσιν.
- Δήμητρα — ἡ θεὰ τῆς Γεωργίας (δημητριακά).
- δημοταῖ, οἱ — οἱ ἀνθρώποι τοῦ λαοῦ, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις.
- δήμωσις, ἡ — ἐρήμωσις, λεηλασία.
- διαβροχος — (ἐπίθ.) ὁ καθ' ὀλοκληρίαν βρεγμένος, μουσκεμένος.
- διάδημα, τὸ — στέμμα, κάσμημα κεφαλῆς.
- διασκεδάζω — (ἀρχ. διασκεδάννυμι), διασκορπίζω, διαλύω· διεσκεδάσθησαν =διελύθησαν, ἔξελιπον.
- διασπάγη, ἡ — βραχώδης γαρφάδρα.
- διαρραγεῖς — ἡ υποστάτης ρῆγμα, διάσπασιν, (μετοχὴ ἀρρ. β' τοῦ διαρρήγνυμα).
- διατελο — εῖμαι.
- διβάρι, τὸ — ἀντὶ βιβάρι (λατ. vivarium), εἰδικὴ ἐγκατάστασις. ὃπου οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι διετήρουν ζῶντα ἐν τῷ φυσικῷ των περιβάλλοντι διάφορα ζῷα· Σήμερον—ἰχθυοτροφεῖον, δηλαδὴ περικεκλεισμένη ἔκτασις ὑφαλμύρων ὑδάτων, καταλλήλως διεσκευασμένη πρὸς ἐκτροφὴν ιχθύων.
- δίκρανον (δικράνι), τὸ — γεωργικὸν ἐργαλεῖον εἰς σχῆμα περόνης γρηγοριουποιούμενον κατὰ τὸ ἀλώνισμα τῶν σιτηρῶν.
- δίοπος τῆς φυλακῆς — ὑπαξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς, (ναυτ.).
- δοβλέτη, τὸ — κυβέρνησις, κράτος, (λ. τουρκ.).
- δολικόσπιος — (ἐπίθ.) ὁ ρίπτων μακρὰν σκιάν, ὁ μακρός.
- δρόλαπας, ὁ — σφραδός ἀνεμος συνοδευόμενος ὑπὸ καταρρακτώδους βροχῆς λέγεται καὶ δρολάπι.
- δροσόδροντος — (ἐπίθ.) χῶρος σκιερός, δροσερός, μὲν νερά.
- Δράς, ἡ — νύμφη προστάτις τῶν δένδρων.
- δρυμών, ὁ — δρυμός, δάσος ἐκ μεγάλων δένδρων πυκνόν, (γεν.—ῶνος).
- δυσελπιστῶ — δὲν ἔχω καὶ λάς ἐλπίδας, εἶμαι ἀπηλπισμένος.
- δυσποίωνος — (ἐπίθ.) ἐκεῖνος ὁ δόποιος σημαίνει κακὸν οἰω-

δύστηρος, ὁ, ἡ,
δῶσμα, τὸ

νόν· ἐπίφρ. δυσοιώνως - κατὰ τρόπον δυσοιώνον, μὲ κακάς προβλέψεις.

- (ἐπίθ.) δυστυχής.
- καθετὶ τὸ ὄποιον δίδεται, τὸ δώσιμο, τὸ δῶσον.

E

Ἐδέμη, ἡ
Ἐδώλιον, τὸ
Ἐθος, τὸ
είμαρμένη, ἡ
Ἐντα
εἰρεσία, ἡ
Ἐξοργηνόματα
Ἐκστασις, ἡ

Ἐκφρων, ὁ, ἡ
Ἐλεγκτικόν Συνέδριον, τὸ

Ἐλελεύθ
Ἐλλοχῶ καὶ ἔλλοχενῶ
Ἐμβοριῶς
Ἐνάλιος
Ἐνδακρος, ὁ, ἡ
Ἐξαγόρασις, ἡ

Ἐξαπάτης
Ἐξοντράζω
Ἐξωτερικεύω.
Ἐπαλξίς, ἡ

Ἐπανλισμός, ὁ
Ἐπέραστος, ὁ, ἡ
Ἐπιβούλη, ἡ
Ἐπικαλοῦμαι

Ἐπίστεγον, τὸ

— (λ. ἐθρ.) ὁ Παράδεισος ὅπου ἔζησαν οἱ πρωτόπλαστοι.

- καθίσμα.
- συνήθεια· ὡς ἔθος (ἐνν. ἐστίν, εἶναι), ὅπως εἶναι συνήθεια.

— ἡ μαῖρα, ἡ τύχη, τὸ πεπρωμένον (κοινῶς τὸ «γραφτό»).

- τί, (κρητικὸς ίδιωματισμός).
- κωπῆλασία.
- ξεσπό.

— ἀπορρόφησις τοῦ πνεύματος ἀπὸ θαυμασμὸν ἡ κατάπληξι.

- (ἐπίθ.) ὁ ἐκτὸς ἑαυτοῦ.
- Ἡ ἀνωτάτη οἰκονομικὴ ὑπηρεσία, ἡ δποια ἐλέγχει τὴν πληρωμὴν τῶν δημοσίων ἔξόδων.

— (ἐπιφών.) πολεμικὴ κραυγὴ ἐνθουσιασμοῦ.

- παραμονεύω, στήνω καρτέρι, ἐνεδρεύω.
- (ἐπίφρ.) σοβαρᾶς.

— (ἐπίθ.) ὁ ἐν θαλάσσῃ, θαλάσσιος.

- (ἐπίθ.) δακρυσμένος.
- ἐξαγορά, ἀπόκτησις ἐνὸς ἀγαθοῦ ἔναντι ἀνταλλάγματος.

— (ἐπίφρ.) ἐξάιφνης, ξαφνικά.

- ἀπομακρύνω.
- ἐκδηλώνω.

— (ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπὶ-ἀλέξω=ἀποκρούω), τὸ ἀγώτατον μέρος τῶν τειχῶν φρουρίου ἢ πύργου, τεμνόμενον ὀδοντωτῶς διὰ θυρίδων.

- διανυκτέρευσις εἰς τινα τόπον.
- (ἐπίθ.) ποθητός.

— ὑπουρίος ἐνέργεια ἔναντιον ἄλλου.

- προσκαλῶ κάποιον εἰς βοήθειαν, εἰς μαρτυρίαν.

— μικρὸς ἐστεγασμένος χῶρος εἰς τὴν πρύμνην πλοίου.

- ἐπιφαίνομαι
ἐπίχωμα, τὸ
ἐπωρός, ἡ
- ἐρεβός, τὸ
'Ερέχθειον
- 'Ερσένα, ἡ
εὐθαλής, ὁ, ἡ
- 'Ευνάρδος 'Ιωάννης—Γαβριὴλ—
εὐπρόσθετος, ὁ, ἡ
εὐπροσήγορος, ὁ, ἡ
εὐτελής, ὁ, ἡ
εὐθημισμός, ὁ
- εὐφόρκιον, τὸ
- παρουσιάζομαι.
— ἄλειμμα μὲν ἀσβεστον κλπ.
— ὁ κατὰ διαλείμματα ἐπαναλαμβανόμενος στίχος ποιημάτος ἢ ψημάτος.
— βαθύτατον σκότος.
— ἀρχαῖος ναὸς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν δόπον ἐλατρεύετο ἢ Ποιλιάς Ἀθηνᾶ, ἰδρυθεὶς ἐπὶ παλαιοτάτου ναοῦ τοῦ Ἐρεχθίου, μυθικοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἀπτικοῦ ἥρωος.
— κωμόπολις τῆς Β. Ἡπείρου.
— (ἐπιθ.) ὁ ἔχων πλουσίαν βλάστησιν (τόπος)
— διάσημος Ἐλβετὸς φιλέλλην, γαλλικῆς καταγωγῆς, βιογήσας πολὺ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 (1775—1863).
— (ἐπιθ.) καλοδεγχούμενος.
— (ἐπιθ.) δύμιλητικός, φιλόφρων.
— (ἐπιθ.) εὐθηνός, ταπεινός, τιποτένιος.
— σχῆμα λόγου, κατὰ τὸ δόπον δυομάζομεν κάτι κακὸν ἢ δυσάρεστον μὲ λέξιν ἔχουσαν καλὴν σημασίαν ἐκ δεισιδαιμονίας καὶ φόβου μήπως τὸ κακὸν τοῦτο στραφῇ ἐναντίον μας ἢ ἀποβῆ ἐπιζήμιον. Π.χ. Εὐμενίδες ἀντὶ Ἐεινύες, Εὔξεινος ἀντὶ Ἀξενός, γλυκάδι ἀντὶ ξύδι, καλές κυράδες ἀντὶ νεράϊδες, τὸ καλὸν σπυρὶ ἀντὶ ἀνθραξ, χρυσῆ ἀντὶ λικτερος κλπ.
— λέμβος πλοίου.

Z

- ζαγάρι, τὸ
ζάλογγα, τὰ
Ζάππειον, τὸ
- ζαπτιές, ὁ
Ζαράκοβα, ἡ
- ζείμπεκικος
- ζευγολάτης, ὁ
- (λ. τουρκ.), κύων κυνηγετικός, ἵχνηλάτης, διακρινόμενος διὰ τὴν νοημοσύνην του.
— πυκνοὶ καὶ μεγάλοι λόγγοι, δασώδεις ἐκτάσεις.
— μέγαρον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου δργανώνονται αἱ διάφοροι καλλιτεχνικαὶ ἐκθέσεις ἢ ἐκθέσεις τῆς παραγωγῆς. Ἰδρύθη ἐκ κληροδοτήματος τοῦ Ἐθνικοῦ εὐεργέτου Εὐαγγέλου Ζάππα.
— τοῦρκος χωροφύλαξ, (λ. τουρκ.).
— χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, μετονομασθὲν Μαίναλον.
— ὁ ἀνήκων εἰς Ζείμπεκον = ἀτακτον τοῦρκον στρατιώτην.
— (ἀντὶ ζευγηλάτης), ὁ γεωργός, ποὺ ὀδηγεῖ τὸ

- ζυγός, ὁ** ζεῦγος τῶν βιῶν πρὸς ἄροσιν, ἀλλως ζευγᾶς.
Ζωσιμάδαι, οἱ — ξύλον, τὸν ὄποιον προσαρμόζεται εἰς τὸν ρυμὸν τοῦ ἀρότρου καὶ ὑπὸ τὸ ὄποιον ζεύγονται οἱ βόες.
— ἔξ ἀδελφοί, ἐθνικοὶ εὐεργέται (Ἰωάννης, Ἀναστάσιος, Θεοδόσιος, Νικόλαος, Ζώης καὶ Μιχαήλ), γεννηθέντες εἰς Ἰωάννινα καὶ πλουτήσαντες εἰς Λιβύρον τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς ἀλλα Εὐρωπαῖκα κέντρα.

H

- ἥδυπαθῶς** — (ἐπίρρ.) μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως.
ἥδυπνος — (ἐπίθ.) ἥδεως πνέων, εὐάρεστος.
ῆμαρ, τὸ — (λ. δημηρική), ἡμέρα· νόστιμον ἦμαρ = ἡ ἡμέρα τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα (νόστος = ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν πατρίδα).
ῆμιβάρβαρος — (ἐπίθ.) μισοβάρβαρος, ἀπολίτιστος.
Ἡρώδης ὁ Ἀττικός — (101—178 μ.Χ.), ἀρχων ἐν Ἀθήναις, διὰ δωρεῶν τοῦ ὄποιον ἀνηγέρθησαν σημαντικὰ κτίρια, ώς τὸ Ὁδεῖον (θέατρον τοῦ Ἡρώδου), Στάδιον κ.ἄ.
ῆττον — (ἐπίρρ. συγκρ. β.) δλιγώτερον.
Ἡώς, ἡ — αὐγή, χρόματα.

Θ

- θαλασσόπληκτος** — (ἐπίθ.) ὁ ὑπὸ τῆς θαλάσσης πληγετόμενος
θαλλός, ὁ — νεαρὸς κλένος φυτοῦ, βλαστός (ἵδικ δὲ κλάδος τῆς ἐλαίας παρ' ἀρχαίοις).
— ζεστασιά.
θάλπος, τὸ — πολὺς θαυμασμός, ἔκπληξις.
θάμβος, τὸ — (408—450), βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ, υἱὸς τοῦ Ἀρχαδίου καὶ ἔγγονος τοῦ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου.
— ἡ τιμητικὴ ἀντιπροσωπεία, τὴν ὄποιον ἀπέστελλεν ἐκάστη πόλις εἰς τὰς ἐθνικὰς πανηγύρεις, ἀγῶνας, καὶ ἀλλας τελετάς, ὡς εἰς Ολυμπίαν, Δελφούς, Δῆλον καὶ π.· συνεκδοχ. πᾶσα πυλυνάριθμος συνοδεία προσώπων.
— θυησιμαῖνον ζῆσον, ψιφίμι.
θρασίμι, τὸ — (λ. πεποιημ.) μὲ συνεχῆ, ἀλλ' ἐλαφρὸν θόρυβον θορυβόν, προκαλῶν θροῦν (θρόνισμα).
θρυδέρων — κρούω τὰς ξένας θύρας πρὸς ἐπαιτείαν.
θωράκιον, τὸ — ἐσχάρχεν εἰδεις ἡμικυκλικοῦ ἐξώστου περιβάλλοντος τὸν λαιμὸν τοῦ ίστοῦ (ναυτ.).

I

- Iβάν, τὸ
ιδρυά, τὰ
ἱερογλυνφικός*
- Ιεσσαί
ἰοβάλος, ὁ, ἡ
ἰόχρους, ὁ, ἡ
ἴζις, ἡ*
- Καβομαλιᾶς, ὁ
Κάβο Πάπας, ὁ
καθολικόν, τὸ*
- Καικίας, ὁ
καικιακάμης
καιρός*
- καικαβισμός, ὁ
καλαφατίζω*
- Κάλβος Ανδρέας*
- καλιά, ἡ
καλίγιον, τὸ*
- ὄρος τῆς Β. Ἡπείρου.
 - αἱ δρῦες.
 - (ἐπίθ.) ὁ ἀνήκων εἰς τὴν Ἱερογλυφικὴν γραφὴν τῶν ἀρχαίων Αἰγαίουπτίων, μεταφ. πολὺ δύσκολος.
 - πατήρ τοῦ Δαβίδ.
 - (ἐπίθ.) ὁ χύνων δηλητήριον, φαρμακερός.
 - (ἐπίθ.) ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ λου, (μώβ).
 - γεν. Λιόδος, τὸ οὐράνιον τόξον, (κοινῶς λέγεται καὶ δοξάρι)· ὡς οὐρίον ὄνομα Ήρις - πτερωτὴ θεὰ τῶν ἀρχαίων, ἀγγελιαφόρος τοῦ Διός, τῆς "Ηρας" κλπ.

K

- τὸ ἀκρωτήριον Μαλέας, εἰς τὸ νοτιώτατον ἀ-ἄκρον τῆς Πελοποννήσου.
- τὸ ἀκρωτήριον "Αραξός.
- ὁ κυρίως ναὸς τῶν Χριστανῶν, ἥτοι ὁ χῶρος μεταξύ τοῦ ιεροῦ καὶ τοῦ νάρθηκος, ὁ πρῶτος ναός.
- ἀνεμος βορειοακατοικός.
- Τοῦρκος διοικητής.
- (ἐπῆρε καιρὸν) πέρινο, λαμβάνω καιρὸν=εὑρίσκω τὴν εὐκαιρίαν, φθάνει ἡ κατάλληλος στιγμὴ· ἐπὶ ιερέων : προετοιμάζομαι διὰ τὴν κάταρξιν τῆς θείας λειτουργίας.
- κρωγμὸς ίέρεων.
- (ναυτ.) φράσσω τὰ μεταξύ τῶν σανίδων τοῦ πλοίου κενά μὲ στουππὶ καὶ ἀκολούθως ἐπικαλύπτω διὰ πίσσης.
- (1792-1867), περίφημος Ζακύνθιος ποιητής, σύγγραφος τοῦ Δ. Σολωμοῦ· ἐδὼ ὁ Γρ. Εενόπουλος ἐπαναλαμβάνει τὴν εὐχήν, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἐκφέρει εἰς παρομοίαν μὲ αὐτὴν περίπτωσιν ὁ συμπατριώτης του ποιητής Κάλβος καὶ ὀναφέρει αὐτολεξέει τοὺς τελευταίους στίχους ἑνὸς ποιήματός του : «'Ἄς μὴ μοῦ δώσῃ ἡ μοῖρά μου εἰς ζένην γῆν τὸν τάφον. Εἰναι γλυκὺς ὁ θάνατος, μόνον ὅταν κοιμάμεθα εἰς τὴν πατρίδα». («Φιλόπατρις» Α. Κάλβου).
- φωλεά.
- (λ. λατινική) χονδρὸν στρατ. ὑπόδημα, ἀρθρύλα.

- καλλωπίζω
καλογραικιασμένον
- καματερό, τὸ
Καπλάνης Ζώης
- καραβάρι, τὸ
καραβοκύρης
καραδοκῶ
καραούλη, τὸ
καριοφίλη, τὸ
κατακερματίζω
κατακοσμοῦμαι
κατάμερον, τὸ
κατάνακρα
κατάνυξις, ἡ
καταρράχη, τὸ
καταχνά, ἡ
κατεπόθη
κατέχω
κατηφῆς
κατισχύω
κεμέρι, τὸ
κέραυλος, δ
κιονίσκος, δ
Κιρκάσιος
κλαγγασμός
Κλεπούσνα
κλιβανάριοι, οἱ
κλύδων, δ
κλυδωνίζομαι
- στολίζω, κάμνω τὴν ώφαῖον.
— (πρόβατον) πρόβατον κλεισμένον εἰς καλὸν καλύβι, εἰς τὸ χειμαδίο.
— ὡς οὐσ. (ἐκ τοῦ ἀρχαίου κάματος = κόπος) ὁ ἀριστρῶν βοῦς.
— ἔθνικός εὐεργέτης ἔξι Ἰωαννίνων, πλουτίσας εἰς Βουκουρέστιον, ἰδρυτής τῆς δύμωνύμου ἐν Ἱωαννίνοις Σχολῆς (1736—1806).
— (λ. περσ.) δύμάς δοιαπορούντων, ἵδιχ μετὰ καμήλων καὶ ὑποζυγίων μεταφερόντων εἰμπορεύματα.
— ὁ πλοιαρχος.
— περιμένω μὲ προσοχὴν καὶ ἀνησυχίαν.
— (λ. τουρκ.) σκοπός, φρουρός· καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ : ἡ φρουρήσις.
— μακρὸν ἐμπροσθογεμές τουφέκιον.
— μεταβάλλω κάτι εἰς κομμάτια πολλά.
— εἶμαι καταστόλιστος.
— λημέρι, καταναλισμός ἀγροτικὸς ἢ ποιμενικός.
— (ἐπίφρ.) τελείως εἰς τὴν ἄκρην.
— διέγερσις εὐσεβοῦς διαθέσεως.
— καὶ καταρραχία, ἡ—κορυφογραμμή, τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς ράχεως τοῦ βουνοῦ.
— ἡ δύμιχλη.
— ἀδρ. τοῦ καταπίνομαι.
— ἐννοῶ, καταλαμβάνω.
— (ἐπίθ.) σκυθρωπός, κατσουφιασμένος.
— ἐπικρατῶ.
— (λ. τουρκ.) ἡ δερματίνη ζώνη τῶν χωρικῶν ἐντὸς τῆς δόπιας φυλάσσονται χρήματα, τὸ βαλλάντιον.
— στρατιωτικὴ σάλπιγξ κατεσκευασμένη ἀπὸ κέρας ζέφου.
— μικρὴ κολώνα.
— ὁ κάτοικος τῆς Κιρκασίας, χώρας κειμένης πλησίον τοῦ Καυκάσου, Τσερκέζος.
— θόρυβος συγκρουομένων ὅπλων. 'Οξεῖαι κραυγὴ πτηγῶν.
— χωρίον Δυτ. Μακεδονίας.
— θωρακοφόροι.
— μεγάλη θαλασσοταραχή.
— ταράσσομαι ἀπὸ τὴν τρικυμίαν θαλάσσης.

- κλέψω** — φωνάζω, λέγεται ἐπὶ κολοιῶν (= τὸ πτηνὸν κάρρα).
- Κοινωνικόν, τὸ** — ψαλμὸς περὶ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου κοινωνοῦν οἱ ἵερεῖς.
- Κόκκινος Βράχος** — ὥραία τοποθεσία παρὰ τὴν πόλιν τῆς Ζακύνθου ἐκ τῆς οποίας ἐνεπνεύσθη ὁ Γρ. Εενόπουλος καὶ ἔγραψε τὸ δμώνυμον μαθιστόρημά του.
- (ὅπλου), δ ἐπικρουστήρ, δ λύκος τοῦ ὅπλου.
- τιμωρῶ.
- δ ἐπὶ τῆς πρόφρας τοῦ σπογγαλιευτικοῦ ἔμπειρος ναύτης, δ κρατῶν τὸ εἰς τὴν ὀσφὺν τοῦ δύτου προσδεδεμένον σχοινίον (κολαοῦζον).
- ἔχω μακρὰν κόμην—ἐπὶ ἀσταχύων : κυματίζουν οἱ μακροὶ ἀστάχυες.
- (λ. τουρκ.) τὸ οίκημα τοῦ διοικητηρίου, ἡ οἰκία τοῦ γαιοκτήμονος, ἡ κατοικία ἐν γένει.
- θεῆνος μὲν κτυπήματα τοῦ στήθους, δύρματα.
- βόταλον ἀτρακτοειδές, μὲ τὸ ἐν ἀκρον παχύτερον.
- πόλις τῆς Βορείου Ἡπείρου.
- κλάδος ἀγριελαῖας, δι' οὗ ἐστεφανοῦντο οἱ Ὄλυμπιοι νῖκαι.
- δ τραχὺς λίθος.
- τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου.
- καλύβη εἰς ἔλη Μακεδονίας.
- ἀνοηταίνω, τρελαίνομαι.
- τὸ ἄνω γεῖλος τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου.
- παρίστια (ναυτ.).
- κρούω, κτυπῶ.
- (γεν. -εως, λ. λατ.), ὑποδιαιρέσις τῆς ρωμαϊκῆς λεγεῶνος.
- (ἐπίρρ.) ισχυρῶς, μὲ δύναμιν.
- σφάζω ἀνθρώπους ἀγρίως.
- κυψέλη.
- κτυπῶ.
- κρείμον αόρακος.
- (γεν. -ορος, ἐκ τοῦ κτίζω), δ ἰδρυτής, κυρίως δ ἰδρύσας ναόν, μονήν ἢ ἄλλο ἵερὸν ἰδρυμα.
- εἰδος ἀναμίκτου ποτοῦ, ἀνακατωσούρα.
- ἐγκυμονῶ, πρόκειται νὰ γεννήσω· μεταφ. σχεδίαζω νὰ φανερώσω, ἔτοιμάζω· κυοφοροῦμαι = ἔτοιμάζομαι νὰ φανερωθῶ.
- δύναμις ἀξίας, ἔξουσία.

Α

- λαγγεμένος — (ἐπίθ.) μαγευμένος, γοητευμένος (ἐκ τοῦ ἀρχ. ρήμ. λαγγάζω=ύποχωρῶ, ἐνδίδω).
- λακτάντιος — ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου καὶ ἀρχὰς τοῦ τετάρτου αἰώνος· πρὶν γίνη χριστανός, ὑπῆρξε διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς ἐν Νικομηδείᾳ.
- λαμπτηδῶν-όνος, ἡ λαμπτήρης — λάμψις, λαμπρότης, ἀκτινοβολία.
- λαμπτήρης — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς φωτιᾶς· σύνηθες ὅνομα βιοῦν τοιούτου χρώματος.
- λεγεών — (ἀρσ. καὶ θηλ.) στρατ. σῶμα παρὰ Ρωμαῖοις, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν σημερινὴν μεραρχίαν· ἡ λεγεών εἶχε περίπου 6.600 ἄνδρας καὶ διηρεῖτο εἰς 10 κοχόρτεις.
- λειψός, λευκείμων — (ἐπίθ.) ἐλλιπής, ἀτελής, ἀδέξιος.
- λειάπητης, ὁ — (ἐπίθ.) ὁ ἐνδεδυμένος λευκά.
- λιβάνιος — (πληθ. Λιάπηδες) ὁ μουσουλμάνος κάτοικος τῆς Β.Δ. Ἀλβανίας.
- λίβας, ὁ — (314—392), "Ελκην σοφιστὴς καὶ ρήτωρ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἰδρύσας ρητορικὴν σχολὴν ἐν Κωνσταντινούπολει, διδάσκαλος τοῦ Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, οἱ δποῖοι ἐτίμων αὐτόν, καίπερ ἐθνικόν.
- λιβόρος, ἡ καὶ τὸ Λιβόρον — ἀνεμός θερμὸς προερχόμενος ἐξ Ἀφρικῆς.
- λιγνοδός — πόλις τῆς Β.Δ. Ἰταλίας.
- λίκνον, τὸ — (ἐπίθ.) μελῳδικός.
- λιτή, ἡ — κούνια μικροῦ παιδιοῦ.
- λογγίνος — προσευχή, παράκλησις.
- λόγγος, ὁ — ἐκατόνταρχος ὑπηρετῶν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου· ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Χριστιανῶν ἐποιέμησε μὲν φανατισμὸν κατὰ τοῦ Μαξεντίου, ἵνα στηρίξῃ τὴν νέαν θρησκείαν.
- λοκομοτίβα, ἡ — πυκνὸν δάσος ἐκ θάμνων.
- λόφος (κράνους) — ἡ μηχανὴ τοῦ τραίνου.
- λυκανγές, τὸ — θύσανος ἐκ τριγῶν ἵππου, τὸν ὄποιον ἔφερον ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας (κοινῶς φούντα).
- λυτήριος — τὸ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἡμίφως, τὰ χαράματα.
- λυτήρης — (ἐπίθ.) ὁ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ λύῃ, ν' ἀπολυτρώνῃ· λυτήριος προσευχὴ=ἡ προσευχὴ ἡ δοποία ἀπολυτρώνει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἀμαρτιῶν καὶ τῶν θλίψεων.

M

- μαγνάδι, τὸ**
Μαδεμοχωρίτης
- μαϊστράλι, τὸ**
μάνητα, ἡ
μαρκούτσι, τὸ
- μαρμαίρω**
Μαυριτανὸς
- μεγαλωστὶ**
μελισσηρὸς
- μελτέμια, τὰ**
- μερεμετίζω**
μεσοδηῆς
μετερίζει, τὸ
- μήνα**
μασπατικός
μικνόλος
μιναρές, ὁ
- μινυρίζω**
μισεύω
μισοκάναλα
μόλευμα, τὸ
μολογοῦσε
Μοράβας, ὁ
Μουλβία, ἡ
μονράγιο, τὸ
μουσαφιρέοι, οἱ
μουσκούλη, ἡ
- Μουτεσελίμης**
μπαταριές
- λεπτὴ καλύπτρα κεφαλῆς, πέπλος.
 — κάτοικος τῶν Μαδεμοχωρίων, τυμάτος τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς σήμερον λεγομένης ἐπαρχίας Ἀρναίας.
 — ὁ βιορειοδυτικὸς ἄνεμος.
 — ἡ μανία.
 — (λ. τουρκ.) ὁ δερμάτινος σωλήν τοῦ ναργιλὲ (ἰδὲ λέξιν).
 — ἀκτινοβολῶ παλιμκῶς, ἀστράφτω.
 — οἱ κατοικοὶ τῆς Μαυριτανίας, ὅπως ἐλέγετο ἡ Β.Δ. Ἀφρικὴ (Μαρόκον, Ἀλγέριον).
 — (ἐπίρρ.) εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
 — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ μέλιτος* σύνηθες ὄνομα βιῶν ποιύτου χρώματος.
 — οἱ βόρειοι ἡ βιορειοδυτικοὶ ἄνεμοι, οἱ πνέοντες κατὰ τὸ θέρος.
 — (λ. τουρκ.) ἐπισκευάζω, ἐπιδιορθώνω.
 — (ἐπίθ.) μέσου, μετρίου ὕψους ἐπίπεδον κοιλάδος.
 — (λ. τουρκ.) ὀχύρωμα, πρόχωμα, προκάλυμμα κατὰ τὴν μάχην.
 — μήπως.
 — μολυσματικός.
 — μικρός.
 — (λ. τουρκ.) ὑψηλὸς καὶ στενὸς πύργος μουσουλμανικοῦ ναοῦ, μετ' ἔξωστου ἀπὸ τοῦ δποίου ὁ μουζεῖνης (εἰδικὸς θρησκ. λειτουργὸς) καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχθοῦν.
 — παραπονοῦμαι, κλαίω σιγαλά.
 — ἀναγωρῶ ἐκ τινος τόπου, ἀποδημῶ, ξενιτεύομαι.
 — (ἐπίρρ.) εἰς τὸ μέσον τοῦ θαλασσίου στενοῦ.
 — μόλυσμα.
 — διηγεῖτο.
 — ὅρος τῆς Β. Ἡπείρου
 — γέφυρα τοῦ Τιβέρεως παρὰ τὴν Ράμην.
 — (λ. ἐνετ.) κρηπίδωμα, προκυμαία.
 — (λ. τουρκ.), ἐπισκέπται, φιλοξενούμενοι.
 — πρασινάδα ἀναπτυσσομένη εἰς ὑγρόν, ἔστω καὶ ὀλίγον, χῶμα.
 — Τοῦρκος διοικητής.
 — σειρὰ διμοβρούτιῶν πυροβόλων ὅπλων.

- μιατάρω
- μιέτης, δ
- μινετάδες, οἱ
μιμικίλα, ἥ
μιμικιλὸς
μιονγάνι
μιονγαρίνι, τὸ
- μιονκαδούρα, ἥ
- μιονρίνη, τὸ
μιοτίες
- μισταγωγία, ἥ
- μινχός
- νᾶμα, τὸ
- νινοφυῆς
- νιπολεόνι, τὸ
- νιργιλές, δ
- νάρθηξ, δ
- νιάκληρος, δ
- νιτσεράδα, ἥ
- νιγάω
- νιέλφι, τὸ
- κλίνω πρὸς τὸ ἔνα πλευρὸν (λέγεται διὰ τὰ πλοῖα κυρίως).
- (λ. τουρκ.) πλούσιος, ἀρχηγός, φύλαρχος, διήδε τοῦ πασᾶ, τίτλος ἐγγραφμάτου Τούρκου ἀξιωματικοῦ.
- τὰ ἀποχαιρετιστήρια κεράσματα.
- λεπτή, χειροποίητος δαντέλλα.
- (ἐπιθ.) πλουμιστός, παρδαλές.
- στενὴ θαλασσία δίοδος.
- εὔσομον ἄνθος τὸ φυτὸν μιουγαρινιά - λάσμος ὁ ἀρχβικός.
- (λ. ιταλ.) ἀνεμος γεννώμενος καὶ πνέων ἐν τὸς τοῦ θαλασσίου κόλπου.
- Ισχυρὸς καὶ ἀπότομος πνοὴ ἀνέμου.
- (θηλ. πληθ.) κλάδοι μύρτου, (μωριάς) ἀναφέρεται εἰς τὴν παράδοσιν ὅτι οἱ λεγόμενοι τυραννοκτόνοι Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων, οἱ φονεύσαντες τὸν υἱὸν τοῦ Πεισιστράτου Ἰππαρχον (514 π.Χ.), εἶχον κρύψει τὰ ξίφη των εἰς κλάδους μυριάς, τοὺς ὅποιους ἐφερον λόγῳ τῆς τελουμένης τότε πομπῆς τῶν Παναθηναίων.
- ἡ κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τελουμένη θυσία μάνησις εἰς θρησκευτικὰ μωστήρια.
- τὸ ἐσώτερον σημεῖον κόλπου ἢ λιμένος.
- N
- πηγὴ ρέοντας ὕδατος.
- δι γεννηθεὶς ὁς νάνος.
- τὸ γαλλικὸν χρυσοῦν εἰκοσάφραγκον.
- (λ. τουρκ.) καπνούσιργές ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐλύγυστον σωλῆνα (μαρκούτσι), εἰς τὸν ὅποῖον δι καπνὸς φθάνει ἀναρροφώμενος ὑπὸ τοῦ καπνοῦ στοῦ μέσω φιάλης πλήκτους ὕδατος.
- (γεν. - ηκος), τὸ πρὸ τοῦ κυρίως ναοῦ μέρος, ἐν εἴδει στόδες συνήθως, ὅπου κατὰ τοὺς πρώτους χριστ. χρόνους ἔμενον οἱ κατηχούμενοι σὺν τῷ χρόνῳ ὁ νάρθηξ ἀπετέλεσεν ἀπλῆν προείσοδον τοῦ ναοῦ ἢ καὶ ἔξελιπεν ἐντελῶς.
- δι πρῶτος τοῦ πληρώματος, λοστρόμος.
- ἀδιάβροχον ἐπανωφόριον ἀπὸ μουσαμᾶν.
- ἐννοῦ, καταλαβαίνω.
- λαζακὸν μουσικὸν ὄργανον.

τωρχέλεια, ή

— καὶ τωρχέλια, ἡ ἰδιότης τοῦ νωρελοῦς, βραδύτης, νωθρότης, δυνηρία.

Ξ

ξαγγαντεύω

— βλέπω ἔναντι καὶ ἀπὸ μακράν, διαιρέων (βλ. καὶ λ. ἀγνάντια).

ξεφτέραι, τὸ

— τὸ ἀρπακτικὸν πτηνὸν ἴεραξ· μεταφ. γρήγορος, εὐκίνητος· τὰ ξεφτέραια τοῦ μύλου = τὰ φτερά τοῦ μύλου, τὰ ὅποια κινοῦνται γρήγορα.

ξινοριάζω

— (βλέπε ἔξουριάζω).

Ο

δβορός, ὁ

— (λ. σλαβ.), μάνδρα, αὐλή.

δθόρη, ἡ

— σεντόνι.

οἰκόσημον, τὸ

— τὸ διαιρετικὸν σῆμα ἐκάστης οἰκογενείας εὐγενῶν, εἰκονίζον συνήθως ζῷον, φυτόν, θρησκείον, οὐράνιον φαινόμενον ἢ ἄλλο τι συμβολικὸν ὀντοκέμενον.

οίμωγή, ἡ

— στεναγμός, θρήνος.

οἰστρηλατοῦμαι

— διεγέρομαι ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, ἐνθουσιάζομαι.

ὅλβιος

— (ἐπίθ.) εὐτυχής, εὐδαίμων, πλούσιος.

ὅλοφυρμός

— θρήνος, δύσρυμός.

ὅντας, ὁ

— (λ. τουρχ.) δωμάτιον, ὁ καλὸς ὄντας = ἡ αἴθουσα ὑποδογῆς.

ὅξυδερκής

— ὁ ἔχων ὀξεῖαν ὄρασιν, ἀντίληψιν.

'Ορεστιάς

— νύμφη τῶν ὄρέων.

'Ορόντης

— ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Συρίας, πηγάζων ἐκ τοῦ Ἀντιλιβάνου καὶ χυνόμενος εἰς τὸ Φοινικικὸν πέλαγος.

ὅρτσα

— (ναυτ. κέλευσμα· προστακτ. τοῦ φ. ὅρτσάρω) πρόσσαγε, φέρε τὸ πλοῖον πλησίον τῆς κοίτης τοῦ ἀνέμου μέχρι γωνίας, πέραν τῆς διοίας τὰ ἵστια παύουσι δεχόμενα τὸν ἀνεμον.

οὐδριοδρομῶ

— ὁρμενίζω ὑπὸ οὐδρίον ἀνεμον.

οὐδριος

— (ἐπίθ.) ὁ ἐκ τῆς οὐδρᾶς προερχόμενος οὐδριος ἀνεμος, ὁ πνέων ἐκ τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου, ὁ ὠθῶν αὐτὸν ἐκ τῶν διπισθεν.

οὐτοπιστής

— ὁ διπαδὸς τῆς οὐτοπίας, ὁ πλάττων σχέδια μὴ πραγματοποίησιμα.

οὐτοπία

— (ἐκ τοῦ οὐ - τόπος), λέγεται ἡ ἰδέα, ποὺ δὲν δύναται νὰ σταθῇ, ποὺ εἶναι ἀπραγματοποίητος.

II

- παγάρα, ἥ* — ὄμαδικὸν κυνήγι τῶν ἔφων ἢ ὄμαδικὸν ψάρευμα.
πάλαι — κατὰ τὸν παλαιὸν καιρόν.
παλιολαζαρίνα, ἥ — ἡ παλαιὰ λαζαρίνα, εἰδος ἐμπροσθογεμοῦς πυροβόλου ὅπλου παλαιοῦ τύπου.
παμφαῆς — (ἐπίθ.) ὁ πλήρης φωτός.
παννυχίς, ἥ — ἀκολουθία (ἐν ναῷ) διαφρούσσα καθ' ὅλην τὴν νύκτα (γεν. -ίδος).
παρά — πλησίον.
παραινῶ — συμβουλεύω, νουθετῶ.
παρατυπία — ἔλλειψις ἢ παράβασις τὸν νομικῶν κλπ. τύπων.
πάρεξ — ἐκτός, πλήν, εἰμὴ μόνον.
Παρθένης Κωνσταντίνος — (γεν. 1879) ἔξ 'Αλεξανδρείας, σύγχρονος διακεριμένος ζωγράφος, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν.
παρτέρι, τὸ — (λ. γαλλ.) μέρος τοῦ κήπου, προωρισμένον διὰ φύτευσιν καὶ καλλιέργειαν ιδίους εἴδους ἀνθέων.
παρυφή, ἥ — τὸ πέρας ἐκτάσεως, τὸ ἄκρον.
πασαλήκι, τὸ — ἡ περιοχὴ τὴν ὅποιον ἔξουσιαζει ὁ πασᾶς ἢ ἡ ἔξουσία τοῦ πασᾶ.
πατρίκιοι, οἱ — οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ γενικῶς, οἱ εὐγενεῖς, οἱ πλούσιοι.
πεπλωμένα, τὰ — τὰ ὑπὸ τῆς μοίρας γραμμένα.
περιάγομαι — περιφέρομαι, στριφογυρίζομαι.
περιεστῶτες, οἱ — μετοχὴ περακειμ. τοῦ περίστατου = ἵσταται πέριξ τινός, περιστοιχίζω.
περικαλλής, ὁ, ἥ — (ἐπίθ.) ἔξαιρετικὰ ὡρῖον.
περιόρυτος, ὁ, ἥ — περιρρέμενος, περιβαλλόμενος ὑπὸ ὑδάτων.
περίστυλος — (ἐπίθ.) ὁ περιβαλλόμενος ὑπὸ στύλων.
περίσωσμα, τὸ — περισωθὲν ὑπόλειμμα.
πεσσός, ὁ — ψηφὶς κάθετος ἐπὶ ἀβακος παιγνιδίου (τὸ πούλι).
πετροκαλαμία, ἥ — τὸ ὑπόλειμμα τοῦ θερισμένου σίτου.
Πηδάλιον, τὸ — συλλογὴ κανόνων ἀποστολικῶν, συνοδικῶν, ἀγίων πατέρων, διὰ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας (μεταφ.).
πιαινομαι — λιπαίνομαι.
πίπτω — πέφτω, ξεπέφτω.
πλάβα — βάρκα λίμνης εἰς Μακεδονίαν.
πλαισιώνω — περιβάλλω κάτι μὲ πλαίσιον, μὲ κορνίζαν.
πλαταγῶ — κτυπῶ καὶ παράγω Ισχυρὸν κρότον.
Πλειάδες, αἱ — ἡ Πούλια (ἀστερισμός).

- πληκτικός — (ἐπίθ. ἐκ τοῦ πλήρτω), ὁ προκαλῶν πληξιν, ἀνιαρός, κουραστικός, θλιβερός.
- πλημμελώ — κάμνω σφάλματα.
- πλησίστοις — ὁ πλέων μὲς ἀπλωμένα ὅτα τὰ πανιά.
- πόσα, ἡ — τὸ σύνολον τῶν φυτῶν μιᾶς ἐκτάσεως γῆς· εἰδικῶς πόσα — φυτὸν τοῦ διοίσου ὁ κορμὸς δὲν εἶναι ξυλώδης.
- πόλυραδετς, τὸ ποεζεω — πόλις τῆς Β. Ἡπείρου.
- πολύρροιβδος — ἔνεκα κακοκαριάς ἀνακόπτω τὸν πλοῦν καὶ παραμένω εἰς ὅρμον (ἐπὶ πλοίων).
- πολύρροιβδος «Πόρτα», ἡ — (ἐπίθ.) ὁ βιαίως κινούμενος καὶ θορυβῶν.
- πορφυρογέννητος — ἡ «Τύψηλη Πύλη», ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις τῶν σουλτάνων.
- πούλια — ὁ γεννηθεὶς καθ' ὃν χρόνον οἱ γονεῖς του ἤσαν βασιλεῖς.
- προάγγα, ἡ — ἡ κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Πλειάδων, συγκευμένου ἐκ 2.500 καὶ πλέον ἀστέρων, ἐν μόνον ἑπτὰ ἔως δέκα εἶναι ὄρατοι ἐκ τούτου «έφτάρωτη πούλια».
- προαυτωριανοί — ἀλιευτικὸν ἐργαλεῖον.
- προαρατ — σῶμα τῶν Ρωμαίων κατὰ τοὺς χεόνους τῆς Αὐτοκρατορίας· οὗτοι ἀπετέλουν τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν.
- προστάμενος μονῆς.
- προεξενδ — φοβερίζω.
- προφίζομαι, τινάζομαι.
- προσηγόρων — προσηγόρων μὲς ἀφοσίωσιν ἢ ἐκ συμφέροντος.
- προσκολλῶσματ — εἰσέρχομαι εἰς ὅρμον ἢ λιμένα, διπού ἀγκυροβολῶ, ἀράζω.
- πρόστεγον — ὑπόστεγος κῆδρος εἰς τὸ ἄκρον τῆς πεφράς.
- πρωτάτα, τὰ — οἱ τὰ πρῶτα φέροντες εἰς τὴν κοινότητα, οἱ προεστοί, οἱ ἀρχοντες.
- πρωτάτα — φοβερός μυθιολογικὸς δράκων, υἱὸς τῆς γῆς.
- πρωτάτα — μικρὰ θήκη ἐκ ξύλου, κουπή.
- P
- ραθυμία, ἡ — ὀκνηρία, νωθρότης.
- ράκος — κουρέλι, ἀνθρωπος χωρὶς ἡθικόν.
- ραφίνα, ἡ — τὸ στέλεχος τῆς σικάλεως (βριζοκάλαμο).
- ρεκάζω — ἐκβάλλω ζωηρὰς φωνάς.
- ρηγάτο, τὸ — τὸ βασίλειον.
- ριμίες — διμοιουρατάληκτα δίστιχα (ριμάδες).
- ριπή, ἡ — βολή, ταχεῖα κίνησις.
- ρόγκος, ὁ — θορυβώδης ἀναπνοὴ κοιμωμένου, ρογκαλητός.

ρομφαία, ἥ
ρονμάρια, τὸ
ροχθῶ(έω)
ρόπος, ὁ

σάίσμα, τὸ
σακολέβα, ἥ

σαλαγῶ (άω)

σάτφειρος, ὁ
σάρισα, ἥ
σβάστικα, ἥ

σγαρλίζω

σεράΐ
σερασκέρης
σεφέρι, τὸ
σηρός, ὁ
σιβυλλικοὶ χρησμοὶ

Σιλεγτιάριος

Σιλήμνα, ἥ
σιουμπέκι, τὸ
σισανές, ὁ
σκαλετῶ
σκαριά, τὰ

σκαρμός, ὁ

σκάφανδρον, τὸ
σκεβρωμένος
σκελεθρωμένος
σκήνωμα

— πλατεῖα καὶ μεγάλη ἀμφίστοιμος σπάθη.
— τὰ δάση (λ. τουρκ.).
— προκαλῶ ρόχθον, θόρυβον, πάταγον (κυρίως ἐπὶ τῶν κυμάτων ἢ πιπτόντων ὄδικτων).
— ἀκαθαρσία, λέρα.

Σ

— τὸ σκέπασμα.
— (ἀρχ. σακολαίφη) : α') ίστιον, καραβόπανον, τραπεζοειδοῦς σχήματος, β') ψαρόβαρκα φέρουσα τοιοῦτον ίστιον.
— θόρυβον, προκαλῶ δυνατὸν θόρυβον διὰ ν' ἀποδιώξω τὰ ζῆται.
— πολύτιμος λίθος κυανοῦ χρώματος.
— μακρὸν δόρυ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.
— δικαιοσμητικὸν εἰς σχῆμα ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ· σημαία χιτωρικῆς Γερμανίας.
— λέγεται ἐπὶ ὁριθμῶν: σκαλίζω, ἀνασκαλεύω μὲ τὸ ράμφος· μεταφ. ἀνασκαλεύω, ἀναζέω.
— (λ. τουρκ.) ἀνάκτορον, μέγαρον, διοικητήριον.
— (λ. τουρκ.) στοπικός στρατιωτικός διοικητής.
— (λ. τουρκ.) ἐκστρατεία, πόλεμος.
— ὁ κυρίως ναὸς παρ' ἀρχαίοις.
— συλλογὴ προφητειῶν δι' ὃσα ἐπρόκειτο νὰ γίνουν εἰς τὴν Ρώμην, συνταχθεῖσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν μάντιδα Σιβυλλαν' αἱ προφητεῖαι αὐτοῖς ἔθεωροῦντο ἀλάνθαστοι.
— ἀξιωματοῦχος τοῦ παλατίου τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῆς τάξεως.
— ὅρος τῆς Ἀρκαδίας, πλησίον τῆς Τριπόλεως
— γλύκισμα ἐκ ξηρῶν καρπῶν.
— παλ. τύπου ἐμπροσθιογέμες πολεμικὸν ὅπλον.
— ξεπερνῶ, υπερβαίνω.
— ἐσχάρα ναυπηγείου, ὅπου τοποθετοῦνται καὶ συναρμολογοῦνται τὰ ναυπηγούμενα πλαΐα.
— ξύλινον ἢ σιδηροῦν κυλινδρικὸν ραβδίον ἐπὶ τῆς κουπαστῆς, εἰς τὸ ὅποῖον προσδένεται ἡ κώπη διὰ θηλείας.
— εἰδικὴ ὑδατοστεγής ἐνδυμασία τοῦ δύτου.
— κυρτωμένος.
— σκελετωμένος, λιπόσαρκος, κοκκαλιάρης.
— τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὡς κατοικία τῆς ψυχῆς, τὸ λείψανον, σκηνή.

- σκίτημα, τὸ — ἀναπήδησις ἐκ χρῆσι.
 σκούσω — φωνάζω δύνατά, ακραγάζω.
 σκούρα, ἡ — ἴστιοφόρον μὲ τετράγωνα ἴστια καὶ δύο ἴστοις.
 σκότα, ἡ — ὁ ποῦς τοῦ ἴστιου.
 σμιδαγόδος, δ — πολύτιμος λίθος βαθυπέρασίνου χρώματος.
 σούδα, ἡ — στενή δίοδος.
 σοφοράς — ἀπὸ σοφορᾶν (σοβράνα ἐπιφρ., Ἰταλ. ναυτικὴ λέξις) = ἀπὸ τὸ προσήνεμον (ἴστραμμένον πρὸς τὸν ἄνεμον).
 σπικής, ὁ — α') ὁ τιμαριοῦχος τοῦρκος ἵππεύς, β') ἵππεύς τοῦ γαλλικοῦ ἀποικιακοῦ στρατοῦ.
 σπολλάτη — εὐχαριστῶ (ἐκ τοῦ: εἰς πολλὰ ἔτη).
 στιά, ἡ — ἡ ἴστια, τὸ τέσσαρι.
 στιβάντι, τὸ — (ναὶ στιβάλι) ὑπόδημα περιβάλλον μέρος ἢ καὶ ὅλην τὴν κνήμην ἢ καὶ σήμερον ἐν χρήσει κρητικῇ μπότα.
 στίλβω — ἀστράφω, λαμποκοπῶ.
 στάμφος — πομπῶδες ὕφος περὶ τὸ λέγειν.
 στομόφω — ἀμβλύνω τὴν αὐλύν μαχαίρας, ξίφους αλπ. τὸ αὔλυν ωνά μὴ κόπτει μεταφ. ἀπαυβλύνω, ἔξουδετερώνω (κακόν τι).
 συγκοινωνῶ (-έω) — κοινωνῶ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων μαζὶ μὲ ἄλλους.
 συγκυνῶ — ἀναταράσσω, ἀνακατεύω.
 συκομαῖδα, ἡ — πίττα ἐκ σύκων.
 συλῶ — αἰλέπω ἵερά πράγματα, λεηλατῶ.
 συμπαγής, δ, ἡ — (ἐπίθ.) πυκνός, στερεός.
 συμπεριπτύσσομαι — ἀντικαλάσσω ἐνκρατιασμὸν μὲ ἄλλους.
 συμφυρόμός — συγκεχυμένη ἀνάμιξις, ἀνακάτωμα.
 συναμιλῶμαι — συναγωγήσομαι.
 συναξάρι, τὸ — βιογραφία ἀγίου, ὡς καὶ τὸ βιβλίον, τὸ ὄποῖον περιέχει τὰς βιογραφίκες τῶν ἀγίων παλαιὰ συναξάρια - παλαιαι παραδόσεις τοῦ λαοῦ.
 (Τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου παράδοσιν ἀναφέρει ὁ 'Ηρόδοτος').
 συνρομεύς — ὁ καρπούμενος κάτι μὲ ἄλλον.
 σύνρολος — (ἐπίθ.) ὀλόκληρος χωρὶς ἐξαίρεσιν, σύμπαξ.
 σύντωρα — (ἐπίρρ.) συντόμως
 Σωσίβιος — ὁ κυριώτερος τῶν συμβούλων τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου Δ' τοῦ Φιλοπάτορος, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ γ' π.Χ. αἰώνος.
 σωτρόπου, τὸ — τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σκελετοῦ τοῦ κύτους τοῦ πλοίου.

Τ

- Ταγαρόδος**, τὸ
τά(μ)πια, ἡ
ταμπούρι, τὸ
- ταρίχευσικός**
ταρσανᾶς, ὁ
τελώνια, τὰ
τέμενος, τὸ
τέμανομαι
τέμπλον, τὸ
- τερεβίνθος**, ἡ
- τερέπισμα**
Τεσσαράκοντα μάρτυρες
- Τετράπολις**
- Τευχαρταρέοι**, οἱ
τιθασεύω
τίσα, ἡ
τιτυρισμὸς
τρακάρω
- τρεχαντήριον**, τὸ
- τρικάταρτον**, τὸ
Τρικούπης Χαρίλαος
- τρίλλια**, ἡ
- τριτημόριον**, τὸ
Τρίτον, ὁ
- τροπαιά**, ἡ
- ἡ πόλις καὶ ὁ κόλπος τοῦ Ταϊγανίου.
 - (λ. τουρκ.) ὀχύρωμα, κανονιστάσιον.
 - (ἐκ τοῦ τάμπια), ἀμυντικὸν προπέτασμα, γράψικωμα.
 - ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ταρίχευσιν (πάσι. ωμα).
 - (λ. τουρκ.) τὸ ναυπηγεῖον, (ναύσταθμος).
 - πονηρὰ πνεύματα.
 - μέρος ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν, ναός.
 - κόπτομαι.
 - (λ. λατ.) τὸ εἰκονοστάσιον τῶν ὅρθοδόξων ναῶν, δι' οὗ χωρίζεται τὸ "Αγιον Βῆμα ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ.
 - δένδρον κανοφόρον ἐκκρίνον τὴν τερεβιώνην, ἐκ τῆς δόποις λαμβάνεται τὸ τερεβινθέλαιον (κ. νέφτι).
 - καλάθηδημα κχειδόνος ἢ τέττιγος.
 - οἱ θανατωθέντες ἐν Σεβαστείᾳ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀγρικόλα ἐπὶ αὐτοκράτορος Λικινοῦ 40 στρατιῶται, οἱ δόποις προυτίμησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, ἵνα μὴ ἀρνηθοῦν τὴν χριστιανικὴν πίστιν.
 - ἐλέγετο ἡ 'Αντιόχεια, διότι ἦτο διηρημένη εἰς τέσσαρα τμῆματα, μεγάλα ὡς ἰδιαίτεραι πόλεις.
 - τοῦρκοι σωματοφύλακες τοῦ πασᾶ.
 - δαμάζω, ἔξημερώνω.
 - ἀπόστασις βολῆς τηλεβόλου.
 - λαλιὰ δμοία μὲ τὴν τῆς πέρδικος.
 - κάρμνοι κάτιν νὰ συγκρουσθῇ, συμπλέκομαι μὲ κάποιον
 - τύπος μικροῦ ίστιοφόρου πρὸς ἀλιείαν ἢ ἀκτοπλοΐαν.
 - ίστιοφόρον μὲ τρεῖς ίστούς, τριίστιον.
 - εἰς ἐκ τῶν ἔξοχωτέρων πολιτικῶν τῆς νεωτέρας 'Ελλάδος (1832—1896).
 - (λ. ιταλ.) τερέντισμα φδικοῦ πτηνοῦ, μουσικὸν λάλημα.
 - τὸ τρίτον μέρος.
 - ἀγγεία θεότης, αἰλὸς τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ τοῦ Ποσειδῶνος.
 - δ ἄνεμος δ πνέων ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν ξηράν.

- τρόπτις, ἥ* — τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων ἀπὸ πρόφρας εἰς πρύμνην (καρίνα).
- τροφαντός* — (ἐπιθ.) πρώτης, τρυφερός.
- τροχοφόρον, τὸ* — πᾶλ. τύπου ἀτμόπολοιον κινούμενον διὰ δύο μεγάλων τροχῶν προστρομοσμένων εἰς τὰ πλάγια.
- τροχαλίζω* — ἀκούομαι νὰ τρέχω.
- τράκα, ἥ* — (ἄλλως πέζάκα), πλεκτὴ μαλλίνη καὶ χονδρὴ μεταξὺ γειρίδων ἔξωπερική φανέλλα.
- τραπεζάζια, τὰ* — ὀργυρᾶ ἢ ἐπίγρυπα στολίδια μὲ διαφόρους παραστάσεις κυριαρχῶντα ἔθνικάς τοπικάς ἐνδυμασίας.
- τρέληγκας, ὁ* — (λ. σλαβ.) ποιμήν, βοσκός.
- τρύφη, ἥ* — θόρυβος, ταραχή.
- τυφών-ῶνος, ὁ* — φοβερά, στροβιλοειδῆς θύελλα.

Γ'

- ὑλῆρεν* — (ὅρος), δασῶδες ὅρος.
- ὑμνῶ* — πλέκω τὸ ἔγκριμιον τινός, ψάλλω ὕμνον.
- ὑποτροπὴ* — ἡ ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ γεγονότος μετὰ μίαν διακοπήν.
- ὑποφύσκω* — ἀρχίζω νὰ φέγγω, προβάλλεται ἐλπὶς καλυτέρου μέλλοντος.
- ὑπόρρεια, ἥ* — οἱ πρόποδες τοῦ ὄρους.
- ὑψικάρηνος, ὁ, ἥ* — ὁ ἔχων ὑψηλήν κεφαλήν, ὁ ὑψηλός.

Φ

- φαιλόριον, τὸ* — διακριτικὸν ἄμφιον τῶν λερέων.
- φαντασμαγορία, ἥ* — φανταστικὴ παράστασις ἢ εἰκὼν, εὐχάριστος ώς θέαμα.
- φαραγγι, τὸ* — (ἀρχ. φάραγξ-αγγος, Θηλ.). βαθὺ χάσμα μεταξύ βουνῶν, βαθεῖα καὶ ἀπόκρημνος χαράδρα.
- φεγγάρι, τὸ* — ἡμισόν φεγγάρι : ἡ ἐπὶ τῆς τουρκικῆς σημαίας ἡμισέληνος, ως σύμβολον τοῦ τουρκισμοῦ.
- Φειδίας* — περίφημος Ἀθηναῖος γλύπτης (ε' π.Χ. αἰών), ὁ δόπιος ἐπεμελήθη τῶν καλιτεχνιῶν ἔργων τῆς Ἀκροπόλεως.
- φελούνα, ἥ* — τύπος μικροῦ ιστιοφόρου πλοίου ἢ μεγάλης λέμβου.
- φιλόκαλος, ὁ, ἥ* — ὁ ἀγαπῶν τὴν ὥραῖν, καλαίσθητος.
- φιό, τὸ* — τὸ φίδι, μεταφορικῶς : τὸ δριμὺ φύγος.
- φλάμ(μ)οντον, τὸ* — (λ. λατ. *flammulum*), βασιλικὸν λάβαρον, σημαία.

- φλάσκα, ἡ
φλέγμα, τὸ
φλοκάτα, ἡ
- φολίς, ἡ
φονιᾶς, ὁ
- φοῦντο, τὸ
Φραντζῆς Γεώργιος
- φρένα, τὰ
φρενῖτις, ἡ
φρενιτιώδης
φρούδη, τὸ
- φρόνιμο, τὸ
- φωστήρ, ὁ
- ξύλινον δοχεῖον οἶνου (τσότρα, τσίτσα).
— ἀπάθεια, ψυχραιμία.
— εἰδος κάπας μαλλίνης τῆς ὑπαίθρου, φερούσης
κρόσσια.
— λέπι.
— εἰδος ἔξωστου ἄνωθεν τῶν θυρῶν, ἀπὸ ὅπου
περιέχυνον θερμὸν ἔλαιον ἢ ἔκτυπων τοὺς λη-
στάς, ὅταν ἀπεπειρῶντο νὰ λεηλατήσουν τὴν
οἰκίαν.
— ὁ βυθὸς τῆς θαλάσσης.
— (1401 – 1466), βυζαντινὸς στρατιωτικός, πο-
λιτικός καὶ συγγραφεὺς, ὁ ὀποῖος μετὰ τὴν ἀ-
λωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔγραψε «Χρο-
νικόν», εἰς τὸ ὅποιον διηγεῖται τὰ γεγονότα
τῆς περιόδου ἐκείνης.
— (ἀρχ. φρήν-φρενός, θηλ.) ὁ νοῦς, τὸ μυαλό.
— μανία, διατάραξις τῶν φρενῶν.
— (ἐπιθ.), γεμᾶτος φρενίτιδα, ἔξαλλος.
— (τοῦ βουνοῦ), τὸ ὡς ὀφρύς ἀνώ μέρος τοῦ
ὄρους.
— μωρουδέλι βυζαντιάρικο, πλάσμα ἀδύνατο, τρυ-
φερόν.
— ὁ φωτεῖων, ὁ σοφός, ὁ πολυμαθήτης.

X

- χαγιάτι, τὸ
χαφίες, ὁ (ἢ χαβιές)
- χάμονδα, τὰ
- χαμπέρι, τὸ
χάρμα, τὸ
χαρμύτι, τὸ
χαροκόπι, τὸ
Χάσικα, τὰ
χατζιλίκι, τὸ
- χατζῆς
χηβάς-άδος, ἡ
χλωρίς, ἡ
- (λ. τουρκ.) ἐσωτερικὸς ὑπόστεγος διάδρομος
οἰκίας.
— ἀπομονὸς τὸ ὅποιον πληρώνεται, διὰ νὰ παράσχῃ
ὑπόπτους ὑπηρεσίας, ἐγκάθιτος, ἐνίστε κακο-
ποιός.
— τὸ σύνολον τῶν ἔξαρτημάτων τὰ ὅποια τίθενται
ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ ἕλλων ὑποζυγίων (ἢ σα-
γή).
— (λ. τουρκ.), εἴδησις, πληροφορία, νέον.
— ὁ, τι προξενεῖ χαράν, ἥδονήν.
— εἰδος ξύφους.
— διασκέδασις, γλέντι.
— (χωριά), δύμας χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς.
— προσκύνημα εἰς Ἱερούς τόπους καὶ ὁ τίτλος τοῦ
χατζῆ (βλ. κατωτέρω).
— (λ. ἀραβ.), ὁ προσκυνητὴς τῶν ἀγίων τόπων.
— ἡ κόργκη τοῦ Ἱεροῦ βήματος, ἀχηβάδα.
— τὸ σύνολον τῶν αὐτοφυῶν φυτῶν μιᾶς χώρας.

*χροστάσι, τὸ
«XRONIKA», τὰ*

— τόπος ποὺ γίνονται χροσι.
— ἡ ἐφημερὶς «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ», τὴν δημοίαν ἔξεδιδεν ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελευταίας πολιορκίας ὁ φιλέλλην Ιάκωβος Μάγερ.

*χρυσόρροους
Χρυσόστομος*

— (ἐπίθ.) ὁ χρυσᾶς φεύγματα ἔχων.
— ὁ μετέπειτα Μητροπολίτης Σμύρνης, ἀγρίως σφαγιασθεὶς τὸ 1922 ὅπε τῶν Τούρκων.

Χρυσοτρόκλιτον, τὸ

— ἡ ἐπίσημος αἰθουσα τοῦ Παλατίου ἐν Κωνσταντινουπόλει.

χρώς ὁ

— (γεν. χρωτός), ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος, ἡ ἐπιδερμίς.

1896

— ἔτος κατὰ τὸ διποῖον ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις οἱ πρῶτοι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρέοντος Οὐλυμπιακοὶ Αγῶνες.

Ψ

Ψιλης τῆς Λευκάδος

— (εἰς τὸ «Τραγούδι τῶν Ἐφτὰ Νησιῶν » τοῦ Κ. Παλαμᾶ), περιφρασις ἀντί : Βαλαρίτης (βλ. βιογραφίαν του).
— μικρὰ ψαρόβαρκα.

ψιοπούλα, ἡ

Ω

Ὄιε

— (ἐπίρρ. ἐκ τῆς δεικτ. ἀντων. ὅδε), ἐνταῦθα: ἔδω.

*ὦ Νιζ-ῖνος, ἡ
ὦρηγή, ἡ
ὦρνομαι*

— πόνος τοκετοῦ.
— ἀγρία φωνὴ ζώων, οὔρλιασμα.
— οὔρλιάζω (ἐπὶ θηρίων), κραυγάζω θρηνῶν (ἐπὶ ἀνθρώπων).
— (ἐπίρρ). ὡς ἐάν, σάν.

ὦτεὶ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. 'Εγεννήθη εις τὰς Ἀθήνας τὸ 1875 καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. 'Εσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητής τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης εις τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

ΑΘΑΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γεωργίου Ἀθανασιάδου—Νόβα. 'Εγεννήθη τὸ 1894 εἰς τὴν Ναύπακτον. 'Εσπούδασε Νομικά, ὅλῃ ἡσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. "Εγραψε ποιήματα καὶ πεζά. Είναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

1960

ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1874 εἰς τὴν Χίον. 'Εσπούδασε Φιλολογίαν. 'Ησχολήθη εἰς ἴστορικάς καὶ γλωσσικάς μελέτας καὶ διετέλεσε καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Είναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1824 εἰς τὴν Λευκάδα καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. 'Εσπούδασε Νομικά. 'Ηγωνίσθη διὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἐπτανήσου μετὰ τῆς μητρὸς Ἐλλάδος. 'Ενεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν αἰλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

ΒΙΖΥΗΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1848 εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1896. 'Εσπούδασε Φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητής Γυμνασίου. "Εγραψε ποιητικάς συλλογάς καὶ διηγήματα.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1835 εἰς τὴν Ἐρμούπολιν. "Εξῆσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἔξωτερικόν, ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. 'Απέθανε τὸ 1908. "Ιδρυσε τὸν σύλλογον πρὸς ἔκδοσιν ὀδφελίμων βιβλίων.

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. 'Εγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1945. 'Εχρημάτισε διευθυντής τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους. 'Ησχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν, πρὸς παντὸς δὲ μὲ τὴν ἴστοριαν. Τὰ ἔργα του είναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμπνευσμένα ἀπὸ τοὺς ἑθνικούς ἀγῶνας.

ΒΛΑΧΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Υἱὸς τοῦ λογοτέχνου Ἀγγέλου Βλάχου, ἐγεννήθη ἐν ταῖς Ἀθήναις τὸ 1886 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. 'Ησχολήθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Τὸ 1919 ἰδρυσε τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινή», τὴν ὁποίαν διηγήθηνε μέχρι τοῦ θανάτου του.

ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. 'Εγεννήθη ἐν Πάτραις. 'Ησχολήθη καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ Γράμματα. "Εγραψεν λίδιως ἴστορικά ἔργα.

ΓΚΟΛΦΗΣ ΡΗΓΑΣ (Δημ. Δημητριάδης). 'Εγεννήθη εἰς τὴν Εύρυτανλαν

τὸ 1886. Ἐσπούδασε Νομικά, ἀλλ' ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν.

ΓΟΤΔΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. Ἐγενήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα τὸ 1816 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1882. Ἐσπούδασεν Ἰατρικήν. Σημαντικώτερον εἶναι τὸ δικτάτοριον έργον του: «Βίοι Παράλληλοι», εἰς τὸ ὅποιον βιογραφοῦνται στρατιωτικοί, θρησκευτικοί, πολιτικοί καὶ θεοίνοι εὐεργέται.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Ἐγενήθη εἰς τὴν Γρανίτσαν τῆς Εύρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Υπῆρξε δημοσιογράφος. Ἡσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις.

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. Ἐγενήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἡσχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὄποιαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ιστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγενήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1952. Υπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Πολὺ ἐνωρίς ἡσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσίευσε πολλὰς ποιητικὰς συλλογάς καὶ πεζά.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Ἐγενήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1895. Ἐσπούδασε μηχανικὸς χημικός. Ἐξέδωκε ἐνδιαφέροντα βιβλία, ὡς τὰ: «Γῦρο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα», «Τὸ περιβόλι τῶν Θεῶν», «Ἡ Πίνδος» κ.ἄ.

ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ ΣΠΥΡΟΣ. Ἐγενήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1813 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἐλβετίαν, τὸ 1881. Ἐσπούδασε τὰ Νομικά, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς ιστορικὰς μελέτας καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν.

ΚΑΜΠΟΥΡΓΟΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ἐγενήθη τὸ 1852 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942 εἰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε Νομικά καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἡσχολήθη εἰς ιστορικάς, λαογραφικάς καὶ τοπογραφικάς ἔρευνας τῆς ιστορίας κυρίως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Ἐγενήθη εἰς Λεχαινὰ τῆς Ἡλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἀμαρούσιον τὸ 1922. Ἐσπούδασε τὴν Ἰατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἔπειτα δὲ ὡς στρατιωτικὸς ἱατρός. Γνωστὸς ὅμως ἐγένετο ὡς λογοτέχνης καὶ κυρίως διηγηματογράφος. Οἱ Καρκαβίτσας κατέχει μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν διηγηματογραφίαν.

ΚΟΝΔΥΛΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ἐγενήθη εἰς Βιάνον τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανε τὸ 1920 εἰς Ἡράκλειην. Υπῆρξεν ἐκλεκτὸς δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης.

ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. Ἐγενήθη εἰς Μυριόφυτον τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1928. Ἐσπούδασε Παιδαγωγικά καὶ Φιλοσοφίαν. Πλὴν

ΤΙ 1889

τῶν ἐπιστημονικῶν του διατριβῶν, ἔγραψε διηγήματα, βιογραφίας, φιλολογικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς μελέτας κ. ἄ.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1868 εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου καὶ ἀπέθανε τὸ 1894 ἐν Ἀρτῇ. Ἰτο μαθητὴς ἡκόμη, ὅταν ἤρχισε νὰ ἀσχολήσται μὲ τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἔγραψε ποιήματα καὶ πεζά. Ὑπῆρξεν ὑμητής τῆς ζωῆς τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης.

ΚΤΡΟΥ ΑΧΙΛΛΕΥΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1898. Ἐσπούδασε Φυσικομαθηματικά. Ἐνωρίτατα ὅμως ἐτράπη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1918 διηγόθυνε τὴν καθημερινήν ἐφημερίδα «Ἐστία». Ἅσχολήθη ἐπίσης καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανε τὸ 1950.

ΑΥΓΟΥΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΑ. Ἐγεννήθη τὸ 1849 εἰς τὸ Νάυπλιον καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Διετέλεσε δικαστικός. Συνέγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ περιγραφές, αἱ δποῖαι ἀναφέρονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀγροτικὴν καὶ ναυτικὴν ζωήν.

ΜΑΒΙΑΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1860 εἰς τὴν Ιοάκην. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου συγχρόνως ἤρχισε νὰ ἀσχολήσται καὶ μὲ τὴν ποίησιν. Τὸ 1896 ἐσπεύσεν ἐθελοντὴς εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὅτε καὶ ἐπληγώθη. Ἐφονεύθη ὡς ἐθελοντὴς λοχαγὸς τῶν Γαριβαλδηνῶν, εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἡπείρου τοῦ 1912.

ΜΑΡΤΙΝΕΛΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1836 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Ἔγραψε ποιήματα.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν διετέλεσε συντάκτης πολλῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Διεκρίθη ὡς δραματικὸς συγγραφεὺς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1935 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐδημοσίευσε πλήθος διηγημάτων, καὶ λογοτεχνικὰς βιογραφίας ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ο Γέρος τοῦ Μωριά», «Ο Ναύαρχος Μιαούλης», «Τὰ Ματωμένα Ράσα» κ.ἄ.

ΜΗΝΙΑΤΗΣ ΗΛΙΑΣ. (1669-1714). Διάσημος Κεφαλλήνιος ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ.

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Ἐγεννήθη ἐν Μεγάροις τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1916. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος. Ἔγραψε διηγήματα καὶ κριτικὰς μελέτας.

ΜΩΡΑΙΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σκιάθον, σύγχρονος, μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ ἔξοχου διηγηματογράφου, συμπατριώτου καὶ μυνωνύμου του Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν, καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ μακρὸν ὡς καθηγητής. Περιεβλήθη κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἀπέθανε τὸ 1929 εἰς τὴν Σκιάθον. Τα θέματα τῶν διηγημάτων του ἀντλεῖ καὶ αὐτὸς ὅπως ὁ Παπαδιαμάντης ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς πατρίδος του.

ΜΩΡΑΙΤΙΝΗΣ ΤΙΜΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1875 καὶ ἀπέθανεν ἐν αὐταῖς τὸ 1953. Υπῆρξε θεατρικός συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1867 ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἀνετράφη καὶ ἔλαβε γυμνασιακὴν μόρφωσιν εἰς Ζάκυνθον, τὴν δόποιαν πολλαχῷς ἐξέμνησεν ἀργότερον εἰς τὰ ἔργα του. Ἐσπούδασε Μαθηματικά, ἀλλὰ νεώτερος ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, κριτικάς μελέτας καὶ θεατρικά ἔργα. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διηγήθησεν τὸ περιοδικὸν «Διάπλασις τῶν Ηειδῶν», εἰς τὸ ὅποιον ἐδημοσίευσε πολλάς ἐπιστολάς μὲ τὸ ψευδώνυμον «Φαίδων». Τὸ 1931 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός. Ἀπέθανε τὸ 1951.

ΟΥΡΑΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1891. Ἐτάξιδευσε πολὺ εἰς διαρρόους χώρας καὶ ἔγραψε ἐπὶ σειρὴν ἑπτὸν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ταξιδιωτικάς ἐντυπώσεις, ἀνταποκρίσεις, διαφόρους μελέτας καὶ χρονογραφήματα. Ἐξέδωκε ποιητικάς συλλογάς καὶ περιγραφάς ταξιδίων. Ἀπέθανε τὸ 1953.

ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1852. Ἡσχολήθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ δημοσιογραφίαν.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Πάτρας ἐκ γονέων Μεσολογγίτων καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐσπούδασε Νομικά εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τοῦ ὅποιου διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη Γενικὸς Γραμματεὺς. Διωρίσθη μεταξὺ τῶν πρώτων μελῶν τῆς Ἀκαδημίας. Πολυγραφώτατος ποιητής καὶ πεζογράφος. Ἐξέδωκε πολλάς ποιητικάς συλλογάς καὶ κριτικάς μελέτας, ἀφορώσας εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Εἶναι μαζί μὲ τὸν Σολωμὸν ὁ μεγαλύτερος ποιητής μας.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον ἐκ πατρὸς ιερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν Ιδιαίτεραν πατρίδα του, ἤλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικά, Ιδιαιτέρως δὲ ἡσοχολεῖτο εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπὶ ἀρκετὸν ὡς μεταφραστής ἐφημερίδων. Ἐξῆσε πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἐγκαρπότησιν. Φημίζεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, δ ὅποιος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματά του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν Ιδιαίτεραν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἔκδοσις τῶν «Ἀπάντων» του εἰς πέντε διγώδεις τόμους. Ο Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐξ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ. Ἐγεννήθη εἰς Χάσκιον τῆς Κωνσταντινούπολεως τὸ 1867. Ἀπέθανε τὸ 1906. Εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς διδασκάλισσα. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πολλὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ χρονογραφήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Καρπενήσιον τὸ 1877

καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1940. Ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ θανάτου του διηγύθυνε τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην, καὶ ἔξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἔγραψε ποιήματα, διηγήματα καὶ τεχνοκριτικὰς μελέτας.

ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἔγεννήθη τὸ 1815 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἰστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ὃπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). Ἔγραψε τὴν « Ἰστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ » Ἐθνους, ἔργον διὰ τοῦ ὅποιος ἀπέδειξε τὴν Ἰστορίαν συνέχειαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς ἡρωικῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς ἐπανιδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Εἶναι δὲ μεγαλύτερος νεωτέρος Ἐλλην Ἰστορικός.

ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ—ΛΑΥΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ἔγεννήθη τὸ 1873 εἰς τὰς Ἀθήνας. Την πηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Ἔγραψε διηγήματα καὶ ποιήματα.

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ἔγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1920. Ἔγραψε πολλὰς ποιήματας συλλογάς.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ἔγεννήθη εἰς τὰς Καλάμας τὸ 1852, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Τὸ 1890 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Εἶναι δὲ πρῶτος ἀσχοληθεὶς συστηματικῶς εἰς τὴν ἐλληνικὴν λαογραφίαν. Ἐργα του: « Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραχούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ », « Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἐλλήνων », « Νεοελληνικὴ Μυθολογία », « Παροιμίαι » καὶ ἄλλα.

ΠΟΡΦΥΡΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Φιλολογικὸν φευδάρωμον τοῦ Δημητρίου Συψώμου. Ἔγεννήθη τὸ 1879 εἰς τὴν Χίον καὶ ἀπέθανε τὸ 1939 εἰς τὸν Πειραιᾶ, δόπον ξέζησε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του καὶ ἔγραψε τὰ ποιήματά του. Ἐπιμήθη μὲ τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. Ἔγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σίφνον. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν. Την πῆρεν ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Απέθανε τὸ 1936. Ἔγραψε ποιήματα καὶ ἔμμετρα δράματα.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. (1809-1892). Την πῆρεν διπλωμάτης, ἀρχαιολόγος καὶ λογοτέχνης.

ΡΑΔΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἔγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1893 καὶ ἀπέθανε τὸ 1931. Εσπούδασε Νομικά. Επὶ ἑτη διηγύθυνε τὸ Μουσεῖον τῆς Ἰστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Εταιρείας. Ἔγραψε διηγήματα.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. Ἔγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1919. Δημοσιογράφος, ἀσχοληθεὶς μὲ βυζαντινὰς ἴδιας μελέτας.

ΡΟΤΙΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Ἔγεννήθη εἰς Σύρον τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1904. Ἔγραψε διηγήματα καὶ κοιτικὰς μελέτας. Εἶναι εἰς τῶν καλυτέρων κριτικῶν τῆς λογοτεχνίας μας.

ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Ποιητής ἐκ Σμύρνης, ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις, τὸ 1944.

ΣΚΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. Δογοτέχνης καὶ Ἀκαδημαϊκός. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1881. Ἐδημοσίευσε πλεῖστα ποιήματα καὶ πεζά. Ἀπέθανε τὸ 1952.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. Ἐσπούδασεν εἰς Ἰταλίαν τὰ Νομικά, ἀλλ’ ἐνωρὶς ἔδειξε μεγάλην αλίσιν πρὸς τὴν ποίησιν, εἰς τὴν δόποιαν ἀφωτιώθη ἐξ ὀλοκλήρου. Ἐπανελθὼν ἐξ Ἰταλίας εἰς τὴν Ζάκυνθον παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1828, ὅτε ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν. Τὰ ἔργα του συνέλεξε καὶ ἐξέδωκε μετά τὸν θάνατόν του πρῶτος ὁ φίλος του ποιητής καὶ λόγιος Ἰάκωβος Πολυλᾶς. Σπουδαύτερα ἐκ τῶν ποιημάτων του εἶναι δὲ «Τύμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», αἱ πρῶται στροφαὶ τοῦ δόποιου εἶναι δὲ Ἐθνικός μας Τύμνος, ἡ «Ωδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος», οἱ «Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι», ὁ «Κρητικός», δὲ «Λάμπρος». Ἀπέθανε τὴν 9ην Νοεμβρίου 1857 ἐν Κερκύρᾳ. Ἡ Ἐλλὰς τὸν ἀνεγνώρισεν ὡς ἐθνικὸν ποιητήν.

ΣΟΥΤΣΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. (1806 — 1868). Δημοσιογράφος καὶ ποιητής.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Σπέτσας τὸ 1860 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1938. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας Νομικά. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη δημόσιος ὑπάλληλος. Ἐγραψε ποιητικά συλλογάς καὶ μεταφράσεις ἕξινων ἔργων.

ΤΑΝΑΤΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Εὐαγγελίδη. Ἐγεννήθη τὸ 1877 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασεν Ἰατρικήν, ὑπηρετήσας εἰς τὸ πολεμικὸν υπουργεῖον. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων του, συνέγραψε καὶ λογοτεχνικά.

ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1871 εἰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1923. Ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν.

ΤΣΟΥΝΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς Στενήμαχον τῆς Βουλγαρίας τὸ 1857 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1934. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν ἔδραν τῆς Ἰστορίας τῆς Ἀρχαίας Τέχνης καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι: «Ἰστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης». Ἐξέδωκεν ἐπίσης εἰς τὴν σειρὰν τοῦ συλλαγού πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων τὴν «Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν».

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Σουλίῳ τῆς Ἡπείρου τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1935 ἐν Ἀθήναις. Ἅσχολούθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐγραψε διηγήματα καὶ διλήγα ποιήματα.

Αἰμίλιος ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Γ³ Ζω⁶. Σχολή

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

{ 1966-67
ΣΧΟΛΙΝΟ ΈΤΟΣ

Α'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Καλαματιανοῦ

	Σελίς
1. Στὸ Στρατό μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	11
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβέλη, Χρ. Ζαλοκώστα	13
3. Χειμῶνας, Γ.Α. Βλάχου	21
4. Εημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	23
5. Στὸ Χριστὸ στὸ κάστρο, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	28
6. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετιμέζ—Λαύρα	35
7. Ἰγνάτιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	50
8. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	59
9. Ὑπηρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	61
10. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Εενοπούλου	67
11. Παιδικὸ Πάσχα, Γρ. Εενοπούλου	78
12. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	83
13. Ἀποχωρισμὸς (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	88
14. Ὁ Φάρος, ἡ ναυτιλία καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν Πτολεμαίων, Κ. Πα- παρηγηοπούλου	106
15. Ἰστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	130
16. Ἡ γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	136
17. Τὸ κλεφτόπουλο, Ι. Βλαχογιάννη	148
18. Ἡ Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	150
19. Ὁ Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	180
20. Ἡ Σημαία, Γ. Δροσίνη	195
21. Ἡ Μαυρομαντηλοῦ, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	203
22. Τὸ ξεστούπωμα, Ἐμμ. Ροΐδου	211
23. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθένα	213
24. Γαλήνη (ποίημα) Λ. Πορφύρα	215
25. Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	245
26. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Λυσίππου, Χ. Τσούντα	265
27. Οἱ καινούργιοι σκοποί (παράδοσις) Ν. Πολίτου	273
28. Τὸ Ηλιον, Ἐμμ. Λυκούδη	278
29. Ὁ ώμος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη	283
30. Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	287
31. Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	290
32. Ἡ ἐλιά (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	303
33. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	308
34. Ἡ πέστροφα, Στεφ. Γρανίτσα	314
35. Ἡ κυνηγημένη πέρδικα	316

Μοίρας Εἶναι ἡ Βουδός Φανήρι

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Στὸ Στρατό μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου 11

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΑΘΟΝ

1. Τὸ ιστορικὸν διάγγελμα Γεωργίου Β.	12
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβόλη, Χρ. Ζαλοκώστα	13
3. Οἱ ἥρωες τῶν δύχρῶν, Χρ. Ζαλοκώστα	17
4. Ἐπὸ τοὺς θαλασσινὸς ἀγῶνας, Ἀχ. Κύρου	19
5. Χειμῶνας, Γ. Α. Βλάχου	21
6. Ξημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	23

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

7. Θεὲ νῦνεῖ (ποίημα) Π. Σούτσου	27
8. Στὸ Χριστὸν στὸ Κάστρο, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	28
9. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετριμεξῆ—Λαύρα	35
10. Τῶν θαλασσινὸν δῆμονος, Ἀγιος, Ἀλ. Μωραΐτιδου	35
11. Ἡ γλυκοφιλοῦσσα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	37
12. Τὰ φῶτα, Μ. Μητσάκη	40
13. Ὄνειρομένη προσευχὴ (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	42
14. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπ. Μελᾶ	43
15. Ἀνάστασις στὴν "Ἄγι" Ἀναστασά, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	44
16. Ἰγνάτιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	50
17. Ἡ μονὴ τοῦ Σηροποτάμου, Ἀλ. Μωραΐτιδου	52
18. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν, Η. Μηνιάτου	54

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

19. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	59
20. Ὑπηρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	61
21. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	67
22. Τὸ σνειρὸ τῶν Χριστουγέννων, Χ. Χρηστοβασίη	70
23. Παιδικὸ Πάσχα, Γρ. Ξενοπούλου	78
24. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	83
25. Ἀποχωρισμὸς (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	88
26. Τ' ἀγνάντεμα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	89
27. Πασχαλινὴ ἀνάμνησις, Γρ. Ξενοπούλου	93
28. Νόστιμον ἥμαρ, Γρ. Ξενοπούλου	95
29. Ἡ γιαγιά, Ἀλ. Παπαδοπούλου	98
30. "Τυνος στὴ μητέρα (ποίημα) Γ. Ἀθένα	101

4. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

31.	"Τύμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	105
32.	Φάρος, ναυπιλία, καὶ θησαυροὶ Πτολεμαῖον, Κ. Παπαρρηγοπούλου	106
33.	'Ο Αδριανὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι, Γρ. Ξενοπούλου	109
34.	"Τύμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶς	112
35.	Τὸ γενναῖον Ἐλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	115
36.	«Ἐν τούτῳ νίκα», Ἀγγ. Τανάγρα	118
37.	'Αντιόχεια, Γ. Τσοκοπούλου	125
38.	Πλοῦτος καὶ μεγαλοπρέπεια Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Η. Ρο- δοκανάκη	127
39.	'Η πιὸ μεγάλη δόξα (ποίημα) Λ. Μαζίλη	129
40.	Ιστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	130
41.	'Η τελευταῖα ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ τελετή, Σ. Ζαμπελίου	133
42.	'Η γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	136

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

43.	'Η 25η Μαρτίου (ποίημα) Γ. Μαρτινέλη	143
44.	'Πρὸ τὸ φῦσα τὰς Φιλικῆς, Σ. Μελέτη	144
45.	Τὸ κλεφτόποδο, Ι. Βλαχογιάννη	148
46.	'Η Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	150
47.	'Ο Δῆμος καὶ τὸ καριοφίλι του (ποίημα) Ἀρ. Βαλαωρίτου	161
48.	'Ο Κολοκοτρώνης ὄμιλεῖ στὰ παλληκάρια, Σπ. Μελά	163
49.	Τῶν Κολοκοτρωνίων (δημώδες)	166
50.	'Η Μακεδονία στὸ 21, Δ. Γατοπούλου	167
51.	Λουκῆς Λάρας, Δ. Βικέλα	170
52.	Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	173
53.	Τοῦ Δράμαλη (δημώδες)	177
54.	Ψαρά, Γ. Τσοκοπούλου	178
55.	'Η καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν (ποίημα) Διον. Σολωμοῦ	179
56.	'Ο Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	180
57.	'Αλέστα ! (Εἰς τὰ ὅπλα !) Ι. Κονδυλάκη	186
58.	'Αγῶνας ἀδυσώπητος, Πηγ. Δέλτα	190
59.	Τέλος "Αγρας (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	194
60.	'Η Σημαία, Γ. Δροσίνη	195
61.	'Η Δέσποι (δημώδες)	198

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

62.	Οἱ σποιγγαλιεῖς, Ἀγγ. Τανάγρα	201
63.	'Η Μαυρομαντηλοῦ, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	203
64.	Τὸ ἡλιοβασίλεμα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	208
65.	Οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου, Χρ. Ζαλοκώστα	209

66.	Τό ξεστούπωμα, Ἐμμ. Ροῖδου	211
67.	Οἱ χωρικοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	213
68.	Τὸ ἔημέρωμα, Τ. Μωφαϊτίνη	214
69.	Γαλήνη (ποίημα) Λ. Πορφύρα	215
70.	Ἀφανῆς ἥρως, Ἀγγ. Τανάγρα	216
71.	Θάνατος καραβιοῦ, Ν. Πετιμεξά-Λαύρα	221
72.	Ἡ ἐπιστροφὴ (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	228

7. ΚΡΑΤΟΣ, ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ, ΘΕΣΜΟΙ

73.	Ἀνάγκη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, Ἐμμ. Λυκούδη	233
74.	Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑλληνος πολίτου, Ἐμμ. Λυκούδη	235
75.	Ἀμπελάκια, Ζαχ. Παπαντωνίου	238
76.	Ὀ κλέρπτης (ποίημα) Ἀλ. Ράγκαβη	242

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

77.	Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	245
78.	Ἡ καταπληκτικὴ δραστηρότης τοῦ Βαρβάκη, Ἀρ. Κουρτίδου	249
79.	Ἐσπερινὸς (ποίημα) Γ. Δροσίνη	262

9. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

80.	Ὀ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Αυσίππου, Χ. Τσούντα	265
81.	Ἡ ἀναμαρμάρωσις, Γρ. Ξενοπούλου	267

10. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ—ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

82.	Ἐφιμηνεῖαι παροιμιῶν, Ν. Πολίτου	274
83.	Οἱ καινούργιοι σκοποί, παράδοσις, Ν. Πολίτου	278

11. ΤΟΠΙΑ—ΦΥΣΙΣ

84.	Μεσσηνία, Σπ. Παγανέλη	277
85.	Τὸ Ηῆλιον, Ἐμμ. Λυκούδη	278
86.	Ὀ δύνος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη	283
87.	Τὰ Τέμπη, Κ. Οὐράνη	284
88.	Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	287
89.	Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	290
90.	Κέρκυρα, Ν. Πετιμεξά-Λαύρα	293
91.	Τὸ τραχύόδι τῶν ἐπτὰ νησῖῶν (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	296
92.	Στὸ ἀκρογύλι, Ν. Πετιμεξά-Λαύρα	298
93.	Ἡ ψυχὴ τοῦ πεύκου (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	300
94.	Ἡ ιερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Γ. Καμπούρογλου	302
95.	Ἡ ἐλιὰ (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	303

12. ΖΩΑ — ΠΙΤΗΝΑ

96. Ἀπολογία στὰ ζῷα (ποίημα) Ζ. Παπαντωνίου	307
97. Ἀπὸ τὰ ζῷα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ δάσους, Στ. Γρανίτσα	
α' δὲ λύκος	308
β' τὸ ζαρκάδι	311
γ' τὸ κουνάβι	312
δ' ἡ πέστροφα	314
98. Ἡ κυνηγημένη πέρδικα, Χ. Χρηστοβασίη	316
Ἡ Ἑλλάδα μας (ποίημα) Ἀγγ. Σημηριώτη	320
ΛΕΞΙΔΟΓΙΟΝ	
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	
ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	

Σεις 359.

**Επιμελητής ἐκδόσεως Χ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑΣ (ἀπ. Δ.)*

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἄντίτυπον στερεούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον.

Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρρ. 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α 108).

024000025217

- ΕΚΔΟΣΙΣ .. Αἶκου (CIPA 'Α' 1956 (IX)) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 40.000
94. 'Η ιερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου'
95. 'Η ἔλιξ (ποίημα) K. I. XΡ. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ — Καπνοκοπτηρίου 6

